PACIFICATORIUM ORTHODOXAE THEOLOGIAE CORPUSCULUM. CUI OMNES QUI, ...

Thomas Pierce

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
20 I
2
pd. off
Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
III. 14. 12
III
12
A
III
9
A
6).2.12.

Digitized by Google

Pacificatorium Orthodoxæ
Theologiæ Corpuſculum.

Pierce Thomas

PACIFICATORIUM
Orthodoxæ Theologiæ
CORPUSCULUM.

CUI

Omnes qui, ſepoſito Partium ſtudio, Chriſtum ſapiunt & profitentur, Unanimiter queant ſuffragari.

OPUS

Ad Connubium Unitatis cum Veritate ſanciendum, à *T. Pierce* Decano Sariſburienſi Charitatis & Pacis ſtudioſiſſimo, Amicabiliter concinnatum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Secundæ huic Editioni Acceſſerunt φροντίδες Δεύτεραι,

De Perfectiſſimo Dei Cultu ad Normam Divinam exigendo.

Greg. Naz. Orat. 14.

Πάσης τῆς κτίσεως κόσμος τὸ ἀστασίαστον.

LONDINI,

Typis *S. Roycroft* Ll. Typographi Regis, Impenſis *R. Davis* Oxonij, & *R. Clavell* in Cœmeterio Divi *Pauli Londini.* *A.D.* MDCLXXXV.

PRÆFATIO
AD
LECTOREM
ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΗ'.

M*Ulta Syſtemata Theologiæ, in lucem à multis, ad quatuor præcipuè capita reducendis, nempe* Papanis, Lutheranis, Calvinianis, Socinianíſque *eſſe edita, ſed miſerè paſſim & hoſtiliter ſibi invicem adverſantia, multùm diúque animadverteram; quin &, per annos elapſos aliquot, ægrè apud me tuleram. Hinc factum eſt, ut tanto dum malo ingemiſcebam, noctes ſæpe inſomnes agerem, próque virili mea tentarem, (quanto, quantulus,*

lus, quantulamcunque !) morbo huic tam lethali, tam peſtifero, tam Eccleſiarum Chriſtianarum publicæ paci pernicioſo, ecquam tandem aliquando medelam poſſem adhibere. Nec me interim latebat, jam inde uſque ab initio hujus cogitationis, provinciam talem támque difficilem (ſi quando talem in me reciperem quomodocunque adminiſtrandam,) non ſolummodò laboris, ſed & periculi plenam fore; Ronchis ſaltem maligniorum, Invidiæquè morſibus opportunam.

Solet nimirum uſuvenire, ut qui ſtudio Veritatis pacíſque allectus deſiderio, adverſis partibus contra ſe mutuò infeſta arma inferentibus, dirimendæ pugnæ causâ ſeſe medium interponit, omnium colaphos impetúſque in ſe unum ſæpe convertat; & prorſus omnibus benè cupiens, nulli placeat. Non eram immemor ⋆ Nazianzeni, *qui, ut pacis conciliandæ conſervandæque ſtudioſiſſimus,*

* ὅσον δ' εἰρηνικόν τε καὶ μέσον ὑπ' ἀμφοτέρων πάσχει κακῶς, &c. *Naz.* in Orat. 14.

mus, *in hæc ferè verba locutus eſt.* "*Quicunque paci ſtudent, medióſque* "*ſe profitentur, ab utriſque malè* "*mulctantur, vel etiam bello laceſ-* "*ſuntur; à qua parte cùm nos quo-* "*que ſtemus, haud mirandum erit, ſi* "*ab utriſque diſſidentium partibus* "*conteramur, ac poſt multos labores* "*& ſudores è medio ſubmoveamur:* "*ut ſublato pariete & obſtaculo, co-* "*minùs ſeſe mutuò vulnerent. Non eram neſcius iſtius dicti, quo ſe monuit, ſed incaſſum, celeberrimus Ille* * Spalatenſis, *cui conamina pacificatoria necis ſævitiam conciliârunt.* Periculoſa res eſt (*inquit*) inter acriter diſſidentes medium eſſe. Abſterrebit hoc periculum ex utraque parte multos, qui poſſent unionem promovere, nè animum tam præclaro operi adjiciant. *Nec mihi excidit è memoria quod apud incomparabilem* Auguſtum Thuanum, & Joachimum Camerarium *de* Philippo Melanc-

* Tom.3.l. 7.c.12.n. 134.p.322.

thone *narratum legeram. Quòd cùm omni ope Vir ille optimus anniteretur, ut Doctrina, quam tradebat, perſpicua foret, útque ambigua explicarentur, eo ſine, ut rixas fugeret, quietíſque ſe ſtudio daret; nec putaret contendendum, niſi de maximè neceſſariis, ſed ferendum eſſe aliquid, & connivendum eſſe ad multa; Hac ſuâ animi æquitate, licèt Exteros aliquammultos ab ipſo diverſa ſentientes ſibi devinxerit feliciſſimè, & vel obviam ipſi* peregrinorum *promeritus ſit humanitatem, (ut Homo erat quaſi natus humano generi demerendo,) veruntamen inter* Suos, *& eandem cum ipſo Doctrinam profitentes, Fortunam longè contrariam expertus eſt. Nam exortis tunc dierum in* Germania *diviſionibus, ſuborti ſunt etiam incendiarii quàm plurimi & Ciniſlones, qui ut ſe flagrantiore, in cauſa Religionis, verſari ſtudio venditarent, omnem pacis ineundæ mediam viam*

rnabantur ; omnéſque paci ſtu-
es, præ omnibus Melancthо-
1, *quos* Adiaphoriſtas *&* In-
niſtas (*nominibus ad odium com-*
is) *vocitabant, ceu* Deſerto-
damnabant, inque pietatis ne-
Tepidos. *Unde* (*præterquam*
totâ vitâ Viro alioquin Concor-
publicæ cupidiſſimo, cum confra-
is etiam quibuſdam ſuis certamen
,) *Ipſius Indoles* * *pacifica &*
gioſarum rixarum fuga, ab ali-
ous Proteſtantibus, ſed ferociori-
& contentioſis, etiam poſt mor-
reprehenduntur.

* Qualis fuerit videre eſt apud *Hemmingium*, p. 599.

ed ſpretis tandem hujuſmodi μορ-
μολυκείοις *& terriculamentis, (Nam*
divinæ ab humanis & terrenis
iliis pendere non debent,) poſt-
n alios atque alios cogitatuum
bines circumvolviſſem, nihilque
iliis me multò habilioribus impe-
ſem : tandem cupido mihi inceſ-
ericulum ſaltem faciendi, ſi tale
uſculum Theologicum bono cum
Deo

Deo concinnarem, quale Doctrinæ in Eccleſia Anglicana profeſſæ in univerſum conforme foret, & partibus maximè diſſidentibus quàm poſſet minimè diſpliceret. In toto penſo hoc méo accurando expediendóque, ubicunque opus aut erat, aut eſſe ſaltem videbatur, temperamentum ità adhibui in Articulis Fidei tradendis, (præſertim iis, qui mihi ſunt viſi impeditiſſimi,) ut aut controverſiis impediendis, nè de integro exoriantur, aut jam exortis componendis, ut ad finem feliciter perducantur, omnes nervos meos intenderim, ſummáque quâ potui brevitate ſummam curam mecum attulerim. Quibus autem auſpiciis hoc molimen ſuſceperim, quóve tandem ſucceſſu ſuſceptum idem peregerim, aut è contrà infeliciter magnis his Auſis meis exciderim, æquis rerum Æſtimatoribus libens permitto dijudicandum. Deus Animi mei Conſcius, & καρδιογνώϛης *novit unicè, quem in finem uſúmque conatus meos impenderim, to-*

tàmque

ique hanc operam, qualem qua-
, ἀνυποκρίτως ſanè inſumpſerim.
Quæ ſint hominibus utiliſſima,
★ καλὰ ϗ ὠφέλιμα,) Quæ verò vana *Tit.3.8,9.
inutilia, (ἀνωφελῆ ϗ μάταια,) a-
tè tradit Apoſtolus ad Titum
tio. *Inde admonitus atque e-*
lus in id potiſſimùm incubui, uti
lacticam Theologiam, & Energe-
m, longè Elencticæ anteponens,
nia κατασκευαστικῶς *Lectoribus meis*
inarem, ἀνασκευαστικῶς *nihil; ut ea*
derem, præ aliis, quæ aut ſcitu,
crediti, aut factu eſſe neceſſaria
icaveram; ab iis è contrà abſtine-
, (quoad ejus fieri poſſet,) de
bus inter litigantes vexatam con-
verſiæ ſerram probè noveram reci-
cari; ut alios periculo meo moni-
cautiores redderem aliquantò, tu-
ue ab illis & illiuſmodi Animo-
paroxyſmis præſtarem omnibus,
bus ut ipſe olim abreptus eram,
Aliis ſuccurrere iiſdem itidem ab-
tis, & in votis habeo, & in de-
liciis,

liciis. Omni denique ope mihi annitendum duxi, ut longè potiùs minuendis quàm augendis litibus, & animis hominum emolliendis, quàm iiſdem exaſperandis, quicquid opellæ meditabar (Deo juvante) inſerviret. Quúmque mihi uſque adeò ſincerum fuerit Incepti hujus conficiendi deſiderium, ex hoc enata deſiderio ſpes aliqua mihi affulget, (aut mihi miſere adblanditur,) conatus meos qualeſcunque non ità incaſſum ceſſuros eſſe, ut non ſint aliquem, quantulumcunque, Lectoribus fructum allaturi, nedum ut omni apud omnes ſucceſſu careant.

Mirum quidem eſt dictu, & horribile cogitatu, quàm Vatinianis *interdum* odiis, *indéque profectis Bellis uſquequaque* Archidamicis, ἀσπόνδοις *utique* ϗ ἀκηρύκτοις, *propter diverſas nonnunquam, & nonnunquam planè contrarias in Religionis Negotio Sententias, inter partes hinc inde motas, ſit atrociſſimè decertatum.*

Abſumpti

ſumpti ferro ſunt Exercitus Chri-ni. Licentiâ militum effrænata, iéque inexplebili quaquaversùm ſatâ toleratâque. Exhauſtæ vec-libus & ſpoliationibus Provinciæ. tæ, direptæ, incenſæ urbes; plura mortalium millia miſeriis inɛta multiplicibus. In immenſis rarum ſpatiis (præcipuè apud rmanos) *nihil fere aliud ab an-aliquot retroactis videre erat, m Civitates aut expilatas, aut cineribus conſepultas. Quibuſ-etiam in locis, nihil, niſi aut ora hominum lacerata, aut vos corvóſque, qui lacerabant. cquid denique apud Inferos* Furiæ *ntur perpetrare, apud nos ho-es perpetratum eſt* Chriſti *no-e inſignitos. Victoribus æquè ac is, bella inter Chriſtianos huc ue geſta, (quorum aut* πρόφασις αἰτία, *ut cùm* Thucydide *di-guam,* Religio *erat,) infau-ſimè ceſſerunt; quandoquidem* Turcæ

Adeatur *Sleidanus. Thuanus* T. 1.l.2.4.9. 16. *Grotius* de Bello Belg. ac de pace Germ. *Cælius Aug. Curio* in Hiſt. Sara-cen. Prooem.

Turcæ *impuriſſimi ſtultitiis noſtris atque ſuroribus callidè uſi & ſapienter, totam Rempublicam Chriſtianam mirandum in modum labefactârunt.* ★ Caligulæ Ethnici *querimoniis de Temporis ſui infortunio,* [*quòd nullis nimirum calamitatibus, nullâ cæde Exercituum, nullâ fame aut peſtilentiâ, nullis Terræ hiatibus, nullis incendiis nobilitabatur,*] *apud nos homines* Chriſtianos (*proh dolor dedecúſque!*) *locus eſt omninò nullus.*

* *Suetoꝰ.* l. 4. cap. 31.

Fatendum eſt liberè & humiliter, pluſquàm humanæ Virtutis eſſe, tot tantíſque humanæ mentis παραπικρασμοῖς *& fermentationibus, aut mederi poſſe, aut moderari. Tales ſedare tempeſtates in affectibus hominum ſævientes, maximè quidem Illius eſt, qui tanquam vinculis quibuſdam* (*ipſi quandocunque viſum fuerit*) *conſtringit omnia: Illius qui* Ventum ★ objurgavit, dixitque mari, σιώπα, πεφίμωσο. *Interim tamen* eſt quiddam

* Mar. 4. 39. ταῦτα ὁρίσαι καὶ στῆσαι, μάλιστα μὲν θεοῦ τοῦ πάντα συνδέοντος. *Greg. Naz.* Orat. 14.

ddam prodire tenùs; *déque*
ordia inter Theologos aliquando
lem coalitura, nôn omninò, non
tus, non in perpetuum deſperare;
Dictum illud Diodori *in me-*
am ſæpe & mentem revocare
e recolere; ἆθλον δυσέφικτον τούτῳ
ον ἐπιφανέστερον. *Cogito mecum*
ando, quàm multæ olim ſimul-
interceſſerint inter Chryſoſto-
n, & Epiphanium, *inter* Hiero-
um, & Ruffinum; *item inter e-*
m Hieronymum, & Auguſti-
; *inter* Johannem Antioche-
& Cyrillum Alexandrinum;
llum *inter*, & Theodoretum,
amen omnes eandem Fidem pa-
e catholicam coluerunt, utut pri-
, & ad tempus, fervidi nimis diſ-
verint; & *libens mecum revolvo*
Georgius *quidam* * Scholarius
ncilio Florentino *dixiſſe dici-*
εἰ δέ τις ἀδυνατα τὰ πολλὰ δυσκο-
χοντα λέγοι, οὐ δεῖ τούτῳ προσέχειν.

* ὑπὲρ εἰρήνης. *Bin.* Tom. 8. p. 897.

Sunt

Sunt mihi etiam incitamento quotquot ἑνωτικὰ *conſcripſerunt, conatúſque ſuos pacificatorios evulgârunt. Quin & Aureus ille Tractatus,* de officiis pii viri circa Religionis diſſidium, *quod* Georgii Caſſandri *nomen præfert celebratiſſimum, addebat mihi, addítque currenti Calcar. Mihi verò, ex Symmyſtarum meorum minimis uni, ob oculos diu ponenti, & apud animum expendenti, quænam ſit ratio commodiſſima tot adverſantes ſibi invicem, quibus diſcindimur, ſententias conciliandi, præcipua (fateor) Argumenta ſpem Pacis aliquam afferentia, partim in ipſa Neceſſitate, cujus ingens eſt telum, & quâ ad optima* nonnunquam (*non autem ad turpiſſima* ſemper) *cogimur; partim in hominum plurimorum propenſis ad pacem animis, eámque jugiter anhelantibus, (nota loquor, & compertiſſima;) fundamentum habent non contemnendum. Quotus enim quiſque eſt, qui*

non

ex animo ſuo exoptat, ut ex cer-
mè ſecuturi Naufragii *publici pe-*
lo, in aliquam tandem ſtatio-
n (*qualiſcunque ea fuerit*) *jacta-*
ma Chriſtianiſmi & Eccleſiæ
vis *ſubducatur.*
Mihi equidem (*ſi quid ego hac in re*
picio) *nihil magìs videtur aut jam*
lucere, aut poſſe eſſe conducibilius,
Pacem publicam in Eccleſiis inter
tes diſſentientes auſpicatiſſimè in-
dam, quàm ſi ab omnibus permitta-
ipſi Deo Inſcrutabili, *ſua habere*
crutabilia. *Deo, inquam, ineffa-*
ter Æterno *ſimul &* Infinito,
cui maximè eſt proprium, pror-
non poſſe comprehendi. *Inter*
ſmodi Inſcrutabilia, Primâs tenet
ſterium illud, Myſteriorum μυςι-
ατον, *de Trinitate in unitate, eique*
nmuniter annexis articulis. Se-
ndàs forſan Modus *præſentiæ Chri-*
in Cœnæ Dominicæ Sacramento.
rtiâs Æternum Illud Decretum
i, quod Prædeſtinationis nomine
a *cenſetur,*

cenſetur, atque Articuli inde pendentes. Quartâs humanæ origo animæ poſt Adami lapſum in ejus Poſteris. In quibus, tanquam in tot Cardinibus, Harmonia Eccleſiaſtica præcipuè vertitur & conſiſtit. Nam ex quatuor iſtis Myſteriis, tot tam perplexæ ſpinoſæque (vexatiſſimæ planè) Simultates exortæ ſunt, ut à doctrina imparati ὐδὲ μῦ quidem de iis explicandis intelligant; & in iiſdem extricandis ab eadem paratiſſimi vix ſe poſſint expedire. Quocirca in iſtis rerum apicibus (ut & in aliis non paucis) perquàm pacificè pertractandis, & maxima, quâ fieri potuit, accuratione expediendis; ſummo me quidem ſtudio, ut temperamentum adhiberem, præ me fero fuiſſe uſum. Firmiter credimus Myſteria, quæ nullo modo comprehendimus; & liceat nobis bona cum venia diverſum à nobis apprehendentium, illud ex animo venerari, illud animitùs confiteri, illíque mordicùs adhærere, cu-

notitiam exquiſitiſſimam uni ei inquimus libentiſſimè, qui ſupra ne ſive humanum, ſive etiam gelicum faſtigium ſapit. Pace trâ, Litigatores & Seminatores idiorum, liceat nobis φρονεῖν εἰς τὸ φρονεῖν. *In nobis miſellis Viatoribus us vult* Fidei obedientiam, *non entiæ perfectionem. Teneamus od Noſtrum eſt, dimittamus quod enum. Ad quietandos intellectus unde ſufficit hoc unum, quòd poutia* Activa *comprehendendi inſcrubilia ideo nobis non datur, quia tentia* Paſſiva, *ut ea à nobis comehendantur, rebus ipſis non concetur. Sufficiat* Homines *nos eſſe, rinde atque* Chriſtianos*: & Hoinum eſſe* ignorare, *ut Chriſtianomi eſt* credere, *quæ Pater Lumium ſibi uni reſervat liquidò perſpienda.*

Si inter alia, nec pauca, nec conmnenda, ad pacem mutuam incitaenta, Illud præcipuum apud omnes

habere locum fas ſit, (*nullo interim ad* Chriſtum *reſpectu habito;*) *quòd ex* uno Adamo omnes *originem noſtram traducentes, unius etiam*
a) Act.17.26. (a) Sanguinis *participes ſumus, atque unius, utcunque magnæ,* Familiæ
(b) Eph.3.15. (b) membra; *quantò magìs* unitatem, *quam in* Chriſto *habemus,* Spiritualem, *ſummâ ope nitendum eſt, ut aſſequamur Noſmetipſi, atque in aliis quibuſcunque pro noſtra virili promoveamus? Ex duabus nimirum populis* (*Judæis Gentilibúſque*) *in*
(c) Eph.2.14. & c.3. v.6. (c) *unum corpus, quod eſt Eccleſia, per* Jeſum Chriſtum *coaleſcimus, qui*
(d) Eph.2.14. & (d) Pax noſtra *dicitur,* & * hæ-
*Eph.1.14. reditatis noſtræ arrhabo. *Abſit ut*
(f) Eph.2.14. (f) Paries intergerinus, *à* Chriſto *dirutus, de integro inſtauretur à* Chriſtianis. *Quotquot verâ in* Chriſtum *fide unà cum Chriſto adunamur, ejuſdem* Corporis *etiam* Myſtici, *cujus*
(g) Col.1.18, &c. Eph.1.22, 23. (g) Caput *eſt Chriſtus,* (h) *membra ſumus conjunctiſſima. Hæc autem*
(h) 1 Cor.12.27. *Unitas non efficitur, niſi ab ipſo* Spi-

a (i) Sancto, *cui Fideles ſunt* (i) 1 Joh. 4. 3.
bitaculo, & qui eſt verè creden-
n Copula, *tam cum* Chriſto,
m inter ſe. *At quorum Unus eſt*
ritus, eorum unus ſit Animus ne-
um eſt. Una etiam eſt noſtri om-
m ad Pietatem Probitatémque
catio ſaltem generalis; & unicâ
Spe Vocationis *in Chriſto Jeſu* (k) Eph. 1. 18. & c. 4. v. 4.
poſitâ, nos erigimur ſimul omnes.
orſum ergo? immo verò quàm ab-
dum eſt, ut modò in Terris diſte-
s invicem, qui ſimul in Cœlis bea-
n vitam victuri ſumus ſempiter-
m? Unicum omnes habemus He-
m, *unum* Dominum Redemp-
rem; *abſit procul ut* Conſervi,
lites & jurgia incurrendo, in com-
unis Domini Excandeſcentiam ad-
rſus nos pariter incurramus. Unum
nobis Evangelium; *unica Fides*
i modò Fides) per unum Spiritum
nobis omnibus accenſa, omnibus
bis eſt communis. At quorum men-
es (*quoad præcipua ac ad Salutem*

a 3 *neceſſaria*)

neceſſaria) *ſunt unitæ, eorum voluntates quorſum quæſo disjungerentur? Aut quorum corda planè conſentiunt,*
(l) 1 Cor. 12.13. *eorum capita cur diſſentirent?* (l)*Unico omnes nos Baptiſmate in unum cor-*
*Eph.2.21. Ibid. *pus* * coagmentamur: *Atque inter baptizandum, unius Spiritûs efficaciâ*
(m) 1 Cor. 10.17. *uni Chriſto inſerimur.* (m) *In* una Cœna Sacramentali *de uno Pane participamus. Deus Bone! quid obſtat, quo minùs nos invicem diligamus? Quænam* Ate *nos impellit? aut quænam Res alia eò poteſt Nos adigere, ut in partes & ſchiſmata ſegregemur, qui iiſdem Sacramentis nobis reciprocè conglutinamur? ut in pauca rem conferam.* Unus *Deus cultores exigit* unanimes. *Unicum Deum adoramus ad unum omnes.* Unus eſt Ille omnium Pater (*ut*
(n) Eph.4.6. *inquit* (n) *Apoſtolus ad* Epheſios;) *ejúſque* Filii *qui ſumus*, Fratres *pariter ut ſimus, neceſſe eſt. At* quàm Bonum, & quàm jucundum eſt, κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ, Fratres in unum

unum habitare! *Quàm contrà* (o) (o) Mat.12. 24,25,26, &c. *pejus, quàm Diabolicum, Fratres mortales & moribundos, immortales erga ſe invicem inimicitias exercere, immortalibus in unâ eáque Patris omnium* (p) Domo *diſſidiis confli-* (p) Eph.2. 19. *gere, & contra ſe mutuò belligerare! Ad unitatem* τῆς ὁμονοίας ϗ τῆς ὁμοψηφίας, Animi *ſimul &* oris, *deſideratiſſimam, quam* ipſe Chriſtus (q) (q) Joh,17. 21. *ardentiſſimè rogavit Patrem, (in oratione ſua* προαγωνίῳ) *Beatus* Paulus *nos excitat, invitat, verbiſque graviſſimis adhortatur.* Quod * *(inquit)* *2 Cor.13. 11. ſupereſt Fratres, valete, inſtauramini, idem ſentite, in pace agite; Deúſque Pacis & Charitatis erit Vobiſcum. † Precor vos ego Captivus †Eph.4.1, 2,3,4,5,6. in Domino, tolerate alii alios per charitatem. (*Neque enim ſervari Pax poteſt ſine mutua tolerantia, nec locum habet tolerantia inter feroces furioſóſque;*) ſtudete ſpiritûs unitatem per vinculum pacis conſervare; unum eſt Corpus, unus Spiritus, una

Spes Vocationis, unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma, unus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnes, & in omnibus vobis. *Quicunque ergo Charitatem fraternam violant, neque* εὔσπλαγχνοι, *neque* φιλόφρονες, *certè fieri non poteſt, quin omnia iſta, quanta quanta, diſcerpant ſimul diſſipéntque. Summa hactenus dictorum ad hoc unum redit, ut ſimultatibus quibuſcunque de re religioſa valere juſſis, concordes, unanimes, & comes ſimus*; ut fraternâ præditi charitate, mutuo (r) moleſtiarum ſenſu affecti, ad intimam proni miſericordiam, idem *deinceps* loquamur omnes, *idem deinceps ſentiamus; ſapiamus idem: nec in hac vita peritura pauxillùm temporis diſſideamus, eâdem prorſus Felicitate æternùm in altera fruituri.*

(r) 1 Pet. 3.8. 1 Cor. 1. 10.

Utrique Fini & Scopo inter ſcribendum veliſicatus, ità calamum animúmque deditâ operâ temperavi,

ità

-ıtà affectus intra limites legéſque debitas cohibui, ut nemini non perſpicuum ſit, velle me inter Sequeſtres, partiúmque prorſus immunes, nomen meum profiteri. In eam ſemper & potiſſimùm incumbens curam, ut nemini hominum obnoxius, infenſus nemini devenirem. Intrepidus auſim aſſeverare, quòd (niſi perfidè me fallit memoria mea,) nuſquam verborum ſupercilio, nuſquam Iambo dicteriorum, in Aliter-Opinantes ſtylum acui. (Monſtra hominum ſemper excipio, c. 26. §. 7.) Sed ſi quando viris optimis magníque nominis in Eccleſia, ſummâ ſuâ & ingenii & literarum laude digniſſimis, nullus potuerim per omnia ex intimo corde ſuffragari; ab iis tamen abſque ullo reverentiæ & honoris, quo eos proſequor, detrimento, liberè ſemper, ſed & modeſtè, (quid, quòd & invitus?) diverſum ſentio.

Tractandi rationem non ſemper unam eandémque ſecutus ſum: quum

ut

ut eâdem Res Methodo ubique locorum pertractientur, Natura rerum non ferat. Sed quandoque Syntheticâ, quandoque Analyticâ, quandoque Crypticâ & Mixtâ, pro re nata uſus ſum, prout & certiùs & faciliùs, & majore cum fructu, ſive meo, ſive Lectoris, tranſigi res poſſe videbantur, & expediri. Noveram enim in quot Errores (non duntaxat impedimenta) Scrupuloſi nonnulli ejuſdem ſemper Methodi Sectatores (penè dixeram Idololatræ) ſemetipſos de improviſo, ſuiſque ingratiis præcipitaviſſent. Nam & temporum, & rerum, & Perſonarum Circumſtantiæ, ipſis Diſpoſitionibus & cauſas interdum præbent, & interdum occaſiones. Nec multum refert, quo quiſque ordine ſive methodo rem ſuam tractet, modò Ipſi Veritati vim nullam inferat, Animíque ſui ſenſa perſpicuè prodat proferátque. Ità ex variis Scripturæ ſacræ interpretationibus, quas nobis offerunt Scriptores ſive Veteres ſive Moderni, maximè mihi

arridet

arridet ſemper facilis Illa, & Simplex, & perſpicua, quæ nullam verbis aut vim faciat, aut nebulam offundat.

Quæ didici, doceo. Docemur quippe omnes, ut doceamus. Quum verò pulchrum ſit agnoſcere per quem profeceris, nec tamen ſemper in promptu ſit, unumquemque nominare, quem cum fructu evolveris, (id quod nec factu eſt facile, nec ſcitu omninò neceſſarium,) profectò mihi Ipſe, quò nè hoc facerem, temperavi. Non opus eſt (inquam) ut ediſſeram, quantum προκοπῆς *ſive profectûs in Theologiæ ſtudio debeam acutiſſimo* Tertulliano, *quem tanti fecit* Cyprianus, *ut ſine ejuſdem Lectione vix unum diem prætetierit, ſemper inquiens,* Da Magiſtrum: *Quantum* Juſtino, *&* Irenæo; *Quantum* Clementi Alexandrino, Lactantio, Arnobióve; *Quantum beato* Auguſtino, Hieronymo, Gregorio triplici, Vincentio, *Aliíſve priſcorum non paucis Patrum, quos percenſere longum eſſet;*

Quid

Quid deinde modernioribus oppidò multis, celeberrimis & doctiſſimis Viris, obæratus & gratabundus acceptum referam. Denique quoſcunque Scriptores legerim, & quomodocunque inde profecerim, Sacrorum Ordinum Candidatis pro modulo meo profuturus; Lectores meos ad unum omnes, præſertim Juniores *rogatos velim, (ídque verbis* Johannis Gerhardi Voſſii,) *ut* dum ceſſant, qui ad iſthæc Idonei magìs ſunt, Catone hoc contenti eſſe velint.

De cætero, Lector humaniſſime; ut à Pace exorſus, in Pace deſinam, (nunquam ſine pacis ſtudio, volente Deo, deſiturus,) Aureum Illud Jacobi Regis, *nunquam nimiùm Eccleſiæ Patribus Rectoribúſque perpendendum, Coronidis vice, hoc in loco, ſubjiciam.*

Iſaac. Caſaub. Epiſt. 710. pag. 914,915. Edit. Brunſvigæ ann. 1656.

Nullam ad Pacem ineundam breviorem viam fore, quàm ſi diligenter ſeparentur neceſſaria à non neceſſariis; & ut de neceſſariis conveniat, omnis opera inſumatur;

matur; In non-neceſſariis libertati Chriſtianæ locus detur. Quam quidem Diſtinctionem Tanti (*inquit* Caſaubonus) ſereniſſimus Rex putat eſſe momenti ad minuendas controverſias, quæ hodiè Eccleſiam Dei tantopere exercent, ut omnium pacis ſtudioſorum. judicet officium eſſe, diligentiſſimè hanc explicare, docere, urgere.

Ità Rex *magnus* Britanniarum, *propter egregium, quo in pacem flagravit, zelum,* Pacifici Regis *Titulo inſignitus; & cui in ore hoc erat uſitatiſſimum Apophthegma*, Beati ſunt Pacifici.

Ad opus tam arduum, tam divinum, támque ab omnibus deſiderandum, & pro virili ſua parte omnibus modis promovendum, dum Alii qui in Eccleſia longo me intervallo poſt ſe relinquunt, multíſque ſuperant paraſangis, in Gazophylacium Theologicum Talenta *ingerunt; ſufficiat mihi paupertino, cui Illorum Faculta-*

tes

tes haudquaquam ſuppetunt, (quum nihil omninò deſpicatui, nihil contemptim haberi debeat, quod aut ſit Tempori opportunum, aut unde aliquis ſaltem fructus ad Rempublicam Chriſtianam redire queat,) ſi ex tenui meo Cenſu Quadrantes *erogem.*

Elenchus

Elenchus Capitum generalis.

Cap.
I. DE Theologia, eſtque ad Reliqua Anteloquium.
II. De Verbo Dei, ſive Scripto ſive Non Scripto.
III. De Deo Unico atque Triuno.
IV. De Æternis Dei Decretis in genere conſideratis.
V. De Prædeſtinatione, ſpeciatim de Elect. & Reprobat.
VI. De Creatione generatim.
VII. De Angelis in genere.
VIII. De Angelis Bonis & Electis.
IX. De Angelis Reprobis, ſive Diabolis.
X. De Homine Integro ante Lapſum.
XI. De Providentia divina, ſeu Creationis Continuatione.
XII. De Lapſu Hominis, &c.
XIII. De Peccato Originali exinde orto.
XIV. De Peccatis Actualibus, &c.
XV. De Stipendio Peccati, ſeu Malo Pœnæ.
XVI. De Libero hominis Arbitrio in quadruplici ejus Statu.
XVII. De Lege Dei per Moſen lata, & ante Moſen ab Æterno.
XVIII. De Evangelio tam abſolutè quàm relativè conſiderato.
XIX. De Pœnitentia & Reſipiſcentia & Bonis operibus.
XX. De Remiſſione Peccatorum, iiſque quæ ei ſunt annexa.
XXI. De Sacramentis in genere.
XXII. De Sacramentis in Specie, atque imprimis de Baptiſmo.

XXIII. De

XXIII. *De Cœna Dominica, atque Conſenſu Diſſentientium.*

XXIV. *De Miniſterio & Miniſtris Eccleſiaſticis.*

XXV. *De Eccleſia, non Bicipite, inſtar Lilii inter Spinas.*

XXVI. *De Ordine Politico, ſeu Civili Hierarchia, Magiſtratu & Subditis.*

XXVII. *De Conjugio, ſive de Ordine Oeconomico.*

XXVIII. *De Myſterio Dei in Homine, ſive de Perſona & Muneribus Chriſti.*

Elenchus Capitum Appendicis.

Cap.

I. *AGit de Decalogo in genere, eſtq; ad Reliqua Iſagogicum.*

II. *De Virtutibus & Officiis ad primum & ſecundum Præcepta Decalogi exigendis.*

III. *De Virtutibus & Officiis ad Tertium Mandatum exigendis.*

IV. *De Virtutibus & Officiis ad Quartum Mandatum exigendis.*

V. *De Virtutibus & Officiis ad Quintum Præceptum exigendis.*

VI. *De Virtutibus & Officiis ad Sextum Præceptum exigendis.*

VII. *De Virtutibus & Officiis ad Septimum Præceptum exigendis.*

VIII. *De Virtutibus & Officiis ad Octavum Præceptum exigendis.*

IX. *De Virtutibus & Officiis ad Nonum Præceptum exigendis.*

X. *De Virtutibus & Officiis ad Præceptum Decimum exigendis.*

CORPUSCULUM THEOLOGICUM DIALLACTICON.

CAP. I.

Agit de Theologia, eſtque ad Reliqua Anteloquium.

§ 1. ENchiridion Theologicum aggreſſurus, miſſas facio Diſtinctiones inter *Veram* & *falſam* Theologiam, inter *Archetypam* & *Ectypam*, *Comprehenſorum* & *Viatorum*, inter *Veterem* & *Novam*, quæ eſt Clementis Alexandrini Aliorúmque, reſpectu habito ad Vetus, & Novum Teſtamentum. Propoſiti ratio non fert, ut minutioribus inſiſtam. *Theologia.*

Theologia ectypa Viatorum, in Theſi Primitùs conſiderata, à Sanctis Patribus *Theoſophia* nonnunquam denominatur; in ſacris Literis *Theoſebia*. Illa ſcilicet *Sapientiam*, Hæc verò *Cultum Dei* ſignificat. Utramque ſimul complectitur optima illa & elegantiſ- *In Theſi.*

ſima divi *Pauli* Circumlocutio (quæ pulcherrima eſt Paraphraſis, non minùs quàm Periphraſis,) ἐπίγνωσις τῆς ἀληθείας κατ' εὐσέβειαν, *Agnitio Veritatis, quæ eſt ſecundum pietatem.* Aquinas eam per *Scientiam* definiendam eſſe cenſet. Alii potiùs per *Sapientiam*, eámque Practicam, & Affectivam, Non Theoreticam duntaxat, aut infructosè Contemplativam. Sed rectiùs longè definitur per habitum quendam θεόσδοτον, ſive divinitùs nobis datum, quàm per ullum ex *quinque iſtis* quos habitus intellectuales communiter vocant Ariſtotelici. Quanquam (ut quod res eſt dicam) *Theologia* longè faciliùs *deſcribi* poteſt, quàm *definiri.*

Definitur ὡς ἐν τύπῳ. Non eſt ergò *Scientia* (Theologia de qua agimus) ſed potiùs *Doctrina Scientifica*, ſive *Syſtema Doctrinarum*, in Cognitionem & Cultum Dei humanas mentes introducentium. Eſtque partim *Naturalis*, mentibus hominum ingenerata, cordibus indita & impreſſa; partim *divinitùs* in ſacris Bibliis *Revelata*, & ſupra Naturæ faſtigium poſita.

Naturalis. § 2. *Naturalis Theologia* (quæ à quibuſdam & Philoſophica, & Metaphyſica appellatur,) eſt vel *cælitùs generali modo infuſa*, utpote quæ in ſe continet Naturæ leges, & προλήψεις, Notiones de Deo communes nobiſcum natas, eáſque non modo *ſpeculativas*, videlicet Deum eſſe, & eſſe Optimum Maximum, (quo majus aut melius nihil poteſt excogitari,) ſed *practicas* inſuper, & operativas, Deum ſcilicet & ſemper, & ubique, & ab omnibus eſſe Colendum; vel *humanitùs acquiſita*, Nempè ex ipſo hujus Mundi Aſpectabilis opificio, ejuſque

Tit. 1. 1.

que ſeriâ Contemplatione, quâ ab Entibus inferioribus ad *Supremum* aſcenditur. Cujus rei præclarum ſpecimen in *Arabe iſto Autodidacto* Latinè nobis exhibuit *Pocockius* Noſter nominatiſſimus. At ſiquis Librum Naturæ integrum in animo habeat peragere, atque inibi Deum legere in ſingulis Partibus & Periochis, Lippientibus etiam conſpiciendum, Adeat *Alſtedium* Alióſque, qui Copiosè & ex profeſſo puram putam *Naturalem* propinant Lectoribus *Théologiam*.

Hujuſmodi Theologia Naturalis, quæ homini quà homini ex parte eſt *infuſa*, & ſenſu lato * *Revelata*, ex parte verò *acquiſita*, ſtudiorúmque adjuta adminiculis, contra Socinum, Vorſtium, Alióſque Neophotinianos planiùs aliquantò & lucidiùs in ſacris Scripturis aſſeritur, quàm ut à quoquam ſanæ mentis negari queat. *Cœli enarrant gloriam Dei, ejus opus annunciat Firmamentum*, Pſal. 19. 1. *Loquere Terræ, & docebit Te, & Piſces Maris tibi narrabunt*, Job 12. 7, 8, 9, 10. *Nunquam ſine Teſtimonio reliquit ſe Deus*, Act. 14. 16. *Quem ignorantes Deum colitis, Hunc vobis annuncio*, Act. 17. 23. *Quod de Deo cognoſci poteſt manifeſtum eſt in ipſis*, (putà in Ethnicis Idololatris,) *Deus enim ipſis manifeſtum fecit*, ſeu *Revelavit*, Rom. 1. 19. *Ipſius enim inviſibilia inde uſque ab orbe condito ex rebus factis intellecta, pervidentur, æterna ejus nimirum cùm Potentia, tum Divinitas*, [ídque tam apertè,] *ut ſint ij inexcuſabiles*, v. 20.

* Rom. 1. 19.

Hactenus actum eſt de Theologia in Theſi: ſcilicet Hominem quatenus Hominem, adeóque Omnes reſpiciente.

Chriſtiana. § 3. *Theologia in hypotheſi*, quatenus reſpicit *Chriſtianos*, tam de Deo cognoſcendo, quàm de eodem Colendo agit, in quantum per Chriſtum in Evangelio, ad ſuam ipſius Gloriam, noſtrámque Salutem manifeſtato.

Hæc eſt *Supernaturalis*, modo quodam peculiari, & ſenſu ſtrictiſſimo *Revelata*; Ideóque *Theologia κυρίως* dicta. Longo ſcilicet intervallo Priorem ſuperat. Illa per ſpeculum Creaturarum, ſeu *Lumen Naturæ* communicatur; Hæc per ipſam *Gratiæ Lucem* in verbo Dei accenſam. Inde Deum cognoſcimus, Hinc eundem Recognoſcimus. Inde Dei Exiſtentiam, Hinc Eſſentiam apprehendimus. Inde parciùs, Hinc pleniùs (licet utrinque per Tranſennam,) quæ ſunt Dei introſpicimus. Inde nec Legem nec Evangelium, Hinc utrumque contemplamur. Inde Ratio dominatur, Hinc in obſequium ſe ſubmittit, Fidei ſcilicet Chriſtianæ.

Principium duplex. §. 4. Hujuſmodi Theologia planè Supernaturalis, & ſpecialiſſimè Revelata, & Chriſtiano competens Reduplicativè, *Duplex Sui Principium* habet: unum *Eſſendi*, *Cognoſcendi* alterum. Prius illud eſt Ipſe *Deus*; *Verbum* Dei poſterius. Non intelligo οὐσιῶδες, * *Verbum* illud *Eſſentiale*, quod Ipſe eſt *Deus in* † *facie Chriſti* patefactus; neque Verbum ἐνδιάθετον, quod adhuc in mente deliteſcit; ſed Verbum illud προφορικὸν, quod quandoque à Deo immediatè, quandóque per Angelos Homineſque afflatu divino percitos, atque illuminatos, vel *vivâ voce*, vel *ſcriptis* prolatum eſt. Id quod vulgò & eminenter *Verbum Dei conſcriptum*,

* Joh. 1.1.
† 2 Cor. 2.6.

ſcriptum, ſeu *ſacra Scriptura* nuncupatur.

Sunt qui dicunt *Articulos Fidei Principia* eſſe Theologiæ. Quod à Vero ita abhorret, ut ſint liquidò *Principiata* ex ipſis Scripturis deducenda. Reſtat ergò ut Verbum Dei ſit & unicum & proprium *cognoſcendi* Principium in Theologia. Quippe cui proprietates ad naturam *Principij* requiſitæ, Soli competunt & conveniunt ad unum Omnes. Ex mente autem *Ariſtotelica*, uniuſcujuſque Diſciplinæ Principia debent eſſe ϗ πρῶτα ϗ ἄμεσα, τἀληθῆ, ἀνευπεύθυνα, αὐτόπιστα, ἀναντίῤῥητα, ϗ ἀναπόδεικτα. Quæ ſigillatim & conjunctim Verbo Divino congruentia, probant illud eſſe *Principium* de quo agitur *Adæquatum*. Ariſt. 1. *Poſter. c.* 2.

§ 5. De Diſpoſitione Materiarum in Theologia tradendarùm in diverſas ſententias diverſi abeunt Scriptores, tam Veteres quàm Moderni. Sunt qui Partes Theologiæ conſtituunt Quatuor; 1. *Deum* ſcilicèt *quà Creatorem*, 2. *Deum* rurſus *quà Redemptorem*, 3. *Modum gratiæ recipiendæ* ab eodem *Deo quà Sanctificatore*, 4. *Media* denique ordinaria à Deo liberè conceſſa, ad Vitam æternam conducentia. Sunt qui Rem totam Tribus Partibus expediunt, quarum prima agit de *Deo*, Altera de *Angelis*, Tertia demum de Hominibus in Triplici ſtatu conſideratis. Omnia revocat *Auguſtinus* ad *Fidem, Spem* & *Charitatem.* Secundum alios non tantùm Tria, ſed Duo etiam ſunt omnia; *Credenda* ſcilicet, & *Facienda.* Illa ad veram Dei notitiam, Hæc ad ſincerum Dei cultum, & ducunt nos admodum, & egregiè conducunt. Illa diſponunt nos in Deum, Hæc etiam in proximum. U- *Partes.*

traque docemus atque docemur, ut *pij* facti,
2 Tim. 3. 15. *probi*que, poſſimus *ſapere ad Salutem.* Sunt qui dividunt Theologiam in duo fœdera, Naturæ ſc. & Gratiæ, in Legem & Evangelium, in Pathologicam & Therapeuticam, in Præcepta & Promiſſa, in Fidem denique & Bona Opera. Quæ Diviſio in SS. occurrit ſæpiùs: ut *Gal.* 5. 6. & 2 *Tim.* 1. 13. *Tit.* 3. 8. & *Act.* 24. 14, 15, 16.

Subjectum circa Quod. § 6. *Subjectum* Theologiæ *circa Quod*, (quod & *Objectum* dicitur) non uno modo; ſed multifariam, & à multis, pro ſuo cujuſque captu innocentiſſimè conſtituitur. Alij *Duplex* objectum, Alij *Simplex* eſſe ſtatuunt. Eorum qui *Duplex* eſſe volunt, Alij *Deum* & *Creaturas*, Alij *Deum Hominem*que in quantum ad Deum perducendum. Eorum qui *Simplex* eſſe *contendunt, Nonnulli aſſignant *ſolum Deum*, (non tamen abſolutè, ſed Relativè conſideratum) pro *Subjecto circa quod* verſatur propriè Theologia. Nonnulli *Hominem quà ſalvandum.* Nonnulli *unicum* * *Crucifixum*, utputà Hominum Salvatorem, ipſúmque Deum æquè ac Hominem, & inter utrumque Mediatorem. Quæ quum eódem ferè redeant, totamque Materiam Theologiæ aliquo modo in ſe abſorbeant, Ità poſtremum antehabeo, ut neutrum ex Prioribus videri debeat improbandum.

* 1 Cor. 2. 2.

Methodi Ratio. Iſa. 44. 6. Act. 17. 28. Col. 3. 17.

§ 7. Quanquam *Deus* ſit rerum omnium *Alpha* ſimul, & *Omega*, æquè principium abſque Fine, ac Finis omnium abſque principio; A quo uno Bona omnia derivantur, & in cujus unius Gloriam omnia viciſſim diriguntur; Quia tamen *Docendi* methodus à Rerum potius

Facili

Facilitate, quàm ab earum Dignitate petenda eſt, Idcirco non ab *Ipſo Deo*, qui eſt *Eſſendi* principium, ſed à conſcripto Dei Verbo, quod eſt principium *Cognoſcendi*, opus hoc noſtrum qualecunque exordium ducet.

CAP. II.

De Verbo Dei, ſive de Sacra Dei Scriptura.

§ 1. UTriuſque Tituli æquipollentia, ſive ἰσοδυναμία, variis modis Probari poteſt. Exempli gratiâ, ex Identitate Materiarum, quæ quum eundem Autorem habeant, (*Sanctum Sanctum Sanctum,*) eoſdem Præcones atque Miniſtros, (*Prophetas* ſcilicet & *Apoſtolos* à Sp. Sancto inſpiratos,) Eundem Finem & Effectum, (hominum ſcilicet Sanctimoniam ad vitam æternam conducentem,) nihil refert *vivâ voce*, an literis *ſcriptis* enuncientur. Reſpectu primo *Verbum Dei*, reſpectu ſecundo *Scriptura Dei*, rectè Res eadem appellatur. *Verbum Scriptum & non Scriptum.*

Utrumque partim per ipſum * Deum, partim per homines Deo charos, Deique juſſu factum novimus. Unum igitur idémque eſt Verbum Dei, quomodocunque innoteſcat, ore tenus, an Scriptis. Rei enim *Eſſentiam* non mutat *Accidens*, ſecundum Regulam Dialecticorum. *Accidit* autem Verbo Dei, inprimis voce proferri, deinde & Literis conſignari. Unde *legere* † & *audire* Verbum Dei in Idem

* Exod.32. 16.

† Luk. 34: 29.

 recidunt,

recidunt, *Luc.* 16. 29. Reſtat ergò ut Diſtinctio inter *Verbum* & *Scripturam* non omninò ſit Realis; utque Diviſio ejuſdem Verbi in *præconizatum* & *conſcriptum*, non ſit Generis in Species, ſed ſolius Subjecti in Accidentia. Si res aliter ſe haberet, iſtud Abſurdi conſequeretur, ut ſacro Codice pereunte Verbum Dei ſimul periret. Cujus contrarium videre eſt, *Eſaiæ* 40. 9. *Luc.* 21. 33.

Divinitùs Inſpiratum.
*2 Tim. 3. 16.
† Heb. 1. 1.

§ 2. Divinam eſſe, atque * θεόπνευστον, Autoritatíſque conſummatiſſimæ Scripturam Sacram pateſcit nobis † multifariam; *e. g.* ex variis Modis atque Menſuris, quibus ſe Deus patefecit, Mentem ſuam & voluntatem miſellis hominibus retegendo: per Angelos ſcilicet, per Prophetas, iíſque per Voces per Viſiones, per Urim & Thummim in Sacerdotali Pectorali, per Inſomnia dormientibus, per rerum Imagines vigilantibus; cujuſmodi modos Se exhibendi Ipſe Deus recenſet aliquos, *Num.* 12. 6. Et ſic ad *Moſis* uſque tempora, totos annos bis mille quadringentos quinquaginta & quatuor, Doctrinam Cœleſtem planè ἀγράφως conſtat fuiſſe conſervatam. Ex eo tempore ſe *Moſi* per multa miracula patefecit, & poſt Moſem Prophetis aliis, Quibus Jehovah diſertè dixit præcipiendo, ut Vaticinia, atque Præcepta, Promiſſiones juxta & Minas, & quicquid inſuper ex Cœlis quoquo modo edocti eſſent, eveſtigiò & ſine mora mandarent Literis, *Exod.* 17. 14. *Eſa.* 8. 1. *Jer.* 30. 2. *Ezek.* 24. 2. *Habac.* 2. 2. Pari modo οἱ θεοδίδακτοι Evangeliſtæ, atque Apoſtoli, Quæ Sancti Spiritûs inſpiratu & operatione prædicaverant, Ejuſdem juſſu atque impulſu ceu Organa Dei exaraverunt.

raverunt. Indeque *Sancti Dei Homines* antonomaſticè * appellantur. Dei ſcilicet Amanuenſes, Tabelliones, Notarii publici, & Præcones, in ſuis muneribus obeundis miraculorum ſigillo confirmati. Imprimis vero & ſemper notari debet, quòd Scripturarum Origo omnium Deum ipſum αὐτόπιστον † Autorem habuit: Quandoquidem verba Legis ſuæ lapideis Tabulis inſcripſit; Quæ *Tabulæ opus Dei erant*, & *Scriptura Scriptura Dei*, Exod. 32. 16. Adeóque non ſolùm *Prophetas* ſuos & *Apoſtolos* ſuggeſtu intrinſeco atque Præcepto ad Scribendum *impulit*, Verùm etiam Exemplo ſuo Scribendi genus *conſecravit*.

* 2 Pet. 1. 21.

† Exod. 24. 1.

Cur in literas redactum.

§ 3. Cur autem Verba ſua Deus in literas redigi mandaret; præter cauſas ſibi ſoli & ſummo jure reſervatas, Certè Compluſculas graviſſimáſque eſt in proclivi aſſignare. Quales ſunt Vitæ humanæ Brevitas; Humani generis Multiplicatio longè latéque diſſeminata; Incertitudo Traditionis fraudibus plurimis opportunæ; Humanæ Memoriæ imbecillitas; Improbitas hominum quorumcunque, præſertim vero Hæreticorum, quorum figmentis ac Corruptelis Numen Providum & Sapiens occurri voluit. Proinde non ſunt audiendi, qui aiunt Naturam Evangelicæ Doctrinæ à Scripto & Literis abhorrere; & negant in Novo Teſtamento Evangeliſtas aut Apoſtolos Scribendi mandatum accepiſſe. E contrà quid eſt aliud divinus ille || *Impulſus*, quo Dei Homines permoti ad ſcribendum animos appulerunt, quàm Mandatum quoddam *internum*, quod *externo* æquivalebat? Inſtinctus Dei occultus, & ejuſdem Imperium manifeſtius,

|| Ezek. 11. 5. *Irruit in me Spiritus Domini & dixit, loquere.*

Act. 9. 3, 4, 5.

ſtius, ejuſdem ſunt prorſus Autoritatis, & eódem redeunt, præterquam quod Apoſtoli diſertis verbis jubentur, * *Omnes gentes docere.* Nec tantùm omnes *iſtius* Temporis, ſed omnis Temporis *ſecuturi*: quod patet ex additâ Promiſſione, *Ecce vobis adſum diebus omnibus, uſque ad Seculi Conſummationem.* Quod vivâ voce & abſque Scripto quî fieri potuit, poterítve? Ad hæc *Scriptura*, niſi ex Divino juſſu Originem ſuam traxiſſet, fuiſſet Teſtimonium vix aut nè vix quidem Divinum. Teſtis enim in Judicio non requiſitus audiri non debet. At vere Apoſtolis id officij incumbebat, ut Teſtimonium de Chriſto ejúſque Rebus perhiberent, *Joh.* 15. 27. *Act.* 1. 8. *Act.* 10. 41. Denique non Nemini imperatum eſt αὐτολεξεὶ, ut quæ † vidiſſet audiviſſétque *in Libro ſcriberet*, *Apoc.* 1. 11. & 19. *Cap.* 2. 1, 12, 18. *Cap.* 3. 1, 7, & 14. *Cap.* 19. 9. Nec non iiſdem planè miraculis, quibus eorum *Prædicatio* comprobata eſt deſuper, comprobata eſt etiam Eorum *Scriptio.*

* Matth. 28. 19.
20.
† confer §. 2.

Autoritas Quanta. 1 Tim. 3. 15.

§ 4. Eouſque ſanè conveniunt Scriptura Dei, & Eccleſia, ut utraque ſit *Columna & ſtabilimentum Veritatis.* Ità tamen inter ſe differunt, ut ἀξιόπιστος ſit Eccleſia, Sacra Scriptura verò αὐτόπιστος. Eccleſiæ credendum propter Scripturam, Scripturæ verò propter Se. Adeò non unicè & in totum Autoritas Scripturæ dependet ab Eccleſia, ut Hæc de Illa non teſtetur niſi διακονικῶς, ſive miniſterialiter, Illa verò de Hac δικαστικῶς, ſive Prætorié. Ante Converſionem noſtram, Scripturæ credimus propter *Eccleſiæ* Teſtimonium, Converſi verò propter *Suum de ſe exhibitum.* Ex Eccleſiæ teſtimo-

teſtimonio Scripturæ Autoritas *innoteſcit*, non ex Eo tamen *dependet*, neque nobis innoteſcit *ex eo Solo.* Nam de Scripturæ *Autoritate*, certè aliter, atque aliter convinci poſſumus. Exempli gratiâ, ex interno Spiritûs Sancti teſtimonio, Cujus Illuſtre exemplum *exhibet Concilium* * *Nicænum œcumenicum* in Converſione Cujuſdam Viri in arte Dialecticâ inſigniſſimi, ſine Verborum lenociniis, Argutiíſve Argumentorum. Ex variis fructibus & effectis quos in Scriptura evolvenda ſæpe percipimus & experimur. Ex ejuſdem Antiquitate quâ omnibus Scriptis antecellit, prout à *Martyre Juſtino* (Aliíſque) liquidiſſimè demonſtratur. Ex Majeſtate rerum, de quibus agit. Ex futurorum Prædictionibus. Ex Miraculorum Divinitate. Ex furore Diabolico adverſus eam ſemper in irrita exerto. Ex ipſa Sacræ Scripturæ in perſuadendo † efficacia. Ex ipſo Styli & Sermonis Idiotiſmo, quem in Scriptura Deus adhibet, ſummam ubique ſimplicitatem cum majeſtate ſumma conjungens. Ex myſteriis abſtruſiſſimis, ſupra captum & acumen humanæ mentis collocatis, ὑπὲρ νοῦν, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ κατάληψιν· κτίσεως φύσεως. Ex admiranda Totius Biblij Conſenſione & Harmonia. Ex patribus Primævis hac de re conſentientibus. Ex Martyrum obſignatione. Ex blaſphemantium ſuppliciis ſæpe cœlitùs immiſſis. Aliíſque id genus Argumentis ab Extrà, quorum maximè venerandum eſt *ipſe Eccleſiæ Teſtificatio.* Propterea hoc ratum fixúmque ſit, Scripturam eſſe αὐταλήθειαν; primum omnium æquè ac ultimum Fidei noſtræ Fundamentum, Totius Chriſtianiſmi Culmen & Columen immotiſſimum. Qui Eccleſiam Scrip-

* *Tom.* 1. *Edit.* Pariſ. *p.* 348. Niceph. Hiſt. Eccl. *l.* 8. *c.* 15.

† Jer. 23. 29. Mat. 7. 28. Luc. 24. 32. Joh 6. 63. Act. 2. 37. 1 Cor. 2. 1.

Scripturæ præferunt,in lubrico ponunt Chriſtianiſmum; in quantum longè aliter de Canone SS. Eccleſia ſtatuit.

Scripturæ. Partes.

§ 5. Quum Sacra Scriptura ex iis ſit quæ Corpus unum conſtituunt *κατὰ συναθροισμὸν*,per partes ſimul Aggregatas, ſequitur ut de Partibus, earúmque ſerie atque Compage & Partitione agendum ſit. Variis autem modis Libri Biblici dividuntur. Primò & generatim *in Libros Veteris & Novi Teſtamenti.* Vetus dicitur Teſtamentum,non quòd nihil de *Subſtantia* & *Gratia* Novi Teſtamenti in Chriſtum Credentibus promiſſa in ſe includit, ſed quòd prædicit & præfigurat ut Res *Complendas*, quas in N. T. * *Completas* legimus. Quo reſpectu † *Auguſtinus* Vetus & Novum (non Teſtamentum ſed) *Inſtrumentum* potiùs vocari voluit: ſiquidem non *Temporis*, ſed *Subſtantiæ* etiam reſpectu Vetus & Novum diſtinguuntur. Huic Diviſioni affinis eſt Altera, in Libros * *Propheticos* & *Apoſtolicos.* Libri V. T. in *Moſen*, *Prophetas* & *Pſalmos*, ab ipſo † Chriſto ſubdividuntur. Quorum Moſes *Radici*, Prophetæ *Arbori* cum ſuis *Fructibus*, Pſalmi *Floribus* comparantur. Rabbini quidam, ſed perperam,in *Legem*, *Prophetas* & *Hagiographa* Vetus diſtinguunt Teſtamentum; acſi omnia Scripta θεόπνευστα non ex æquo eſſent ἁγιόγραφα. Ex Scriptoribus Chriſtianis Veteres aliqui Idem dividunt in libros Legales, Propheticos, Hiſtoricos, *Parænericos*; (libros ſc. *Salomonis* per hos Noviſſimos intelligentes.) Moderni verò paulò aliter, in Legales, Propheticos, Hiſtoricos, *Doctrinales.* Sub quo Titulò includunt Librum *Jobi*, *Pſalterium*, *Pro-*

* Rom. 3. 21. & cap. 16. 26.

† L. 3. ad Bonif. c. 4.

* Eph. 2. 20.

† Luc. 24. 44.

Proverbia, *Eccleſiaſten* & *Canticum* denique *Canticorum*. Porrò Prophetici ſubdividuntur reſpectu Temporum, quibus ſcripſerunt. Alii enim prophetarunt *ante* Captivitatem Babylonicam; *Eſaias* ſc. *Jeremias*, *Hoſeas*, *Joel*, *Amos*, *Obadiah*, *Jonas*, *Micheas*, *Nahum*, *Habacuc*, *Zaphanias*. In *ipſa* Captivitate Alii; ut *Ezekiel* & *Daniel*. Alii *poſt* Captivitatem; *Haggæus* ſc. *Zacharias* & *Malachias*.

Libri Novi Teſtamenti in *Hiſtoriales*, *Doctrinales* & Propheticos diſtinguuntur. Primæ Claſſis ſunt *Evangelia* & *Acta Apoſtolorum*. Secundæ Claſſis ſunt Epiſtolæ Sancti *Pauli*, *Jacobi*, *Petri*, *Johannis*, *Judæ* & Authoris ad *Hebræos*, ſive Paulus, ſive Lucas, ſive Alius Is fuerit. Tertiæ Claſſis unica eſt *Apocalypſis*.

§ 6. Diviſio autem Biblicorum in libros *Canonicos* & *Apocryphos* eſt maximè omnium *utiliſſima*; ſi non ſimpliciter *Neceſſaria*, ad conſervandum *Verbum Dei* ab Hominum Figmentis Aſſumentíſque * inviolatum. *Canon* eſt *Regula* ſive *Norma*, ad quam Verbum Dei Certum, genuinum, apud omnes Indubitatum, & Falſariorum Additamenta, ut ad obruſſam ſive Amuſſim ſunt exigenda *Infallibilem*. Canonici ad V. T. pertinentes ſunt *Moſis Pentateuchus*, *Joſuæ*, *Judicum & Ruthæ Singuli*. *Samuelis*, *Regum*, *Chronicorum* Bini. *Eſdræ*, *Nehemiæ*, *Heſteræ*, *Jobi*, *Pſalmorum*, *Proverbiorum*, *Eccleſiaſtis*, *Canticorum*, *Quatuor Majorum Prophetarum*, *Duodecim Minorum*, Singuli. Ad Novum vero Teſtamentum Libri Canonici pertinentes, ſunt *Quatuor Evangelia*, *Acta Apoſtolorum*, Epiſtolæ S. *Pauli* ad

Canonicæ & Apocryphæ.

*Eph.2.20.

Romanos

Romanos unica, ad *Corinthios* duæ, ad *Galatas, Epheſios, Philippenſes* & *Coloſſenſes* Singulæ : ad *Theſſalonicenſes* & *Timotheum* Bini : ad *Titum, Philemonem* & *Hebræos* Singulæ. Inſuper *Petri* Epiſtolæ Duæ, *Johannis* Tres, *Jacobi* & *Judæ* Singulæ ; & *Apocalypſis.*

Apocryphi verò Libri (παρὰ τὸ ἀποκρύπτειν) id eſt *Abſconditi*, ſunt *Tobiæ, Judith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Eſdræ* 3. & 4. *Baruci, Oratio Manaſſis, Epiſtola Jeremiæ, Additamenta ad Danielem* & *Heſteram, Maccabæorum* 1. 2. 3. Inter hos ita diſtinguunt Veteres, ut alios *occultæ originis* eſſe ſtatuant, de quibus etſi non conſtat Canonicos eſſe, ſive Divinos, in Eccleſia tamen legi cum fructu queant. Alios adeò fabuloſos, ut in Eccleſia non ſint legendi. Priores Libri ſunt Abſconditi, Poſteriores (ut ita dicam) Abſcondendi. Nec Hi nec Illi ſunt in Canonem admittendi ; Quod variis conſtat quæ jam ſequuntur Argumentis.

1. Neceſſarium eſt Libri verè Canonici Requiſitum, ut Sermo ipſius ſit Propheticus ; utque Afflatu ſive Inſtinctu Spiritûs Sancti exprimatur. (*Luc.* 16. 29. & 24. 27. *Act.* 3. 23 *Rom.* 16. 26. *Eph.* 2. 10. & 2. *Pet.* 1. 19, 21.) Libri autem *Apocryphorum* Nomine qui veniunt, poſt Ætatem *Malachiæ*, qui in V. T. Prophetarum erat ultimus, conſcripti ſunt : unde eſt quod *Malachiæ* Scripturam Propheticam quaſi obſignat, eíque fibulam imponit, & Colophonem, Vaticinatus de Baptiſta Evangelium Chriſti auſpicaturo. (*Mal.* 3. 1. & *cap.* 4. *v.* 5, & 6.) Convenit inter Authores, (*Joſephum, Euſebium, Hieronymum, Auguſtinum*, Alióſque non paucos,) Nullum poſt tempora

pora *Malachiæ* & *Artaxerxis Longimani*, ad Canonem Librorum Biblicorum pertinere.

2. Libri iſti de quibus loquimur non in lingua Prophetica, quæ maximam partem eſt *Hebræa*, & nonnullibi *Chaldaica*, ſed in *Græco* plerique & Latino Idiomate conſcripti ſunt & inveniuntur.

3. In novo Teſtamento citantur nuſquam. Neque de Chriſto quicquam prædicunt Libri de quibus controvertitur, quemadmodum fieri opertebat. (*Luc.* 24. 44. *Joh.* 5. 39. *Act.* 3. 23. *Act.* 10. 43. & 1 *Pet.* 1. 11.)

4. Libri iſti Controverſi Teſtimonio Eccleſiæ *Iſraeliticæ* deſtituuntur, Cui quidem Eccleſiæ *Oracula Dei concredebantur.* (*Rom.* 3. 2.) Quod patet inſuper ex Hiſtoria in V. T. paſſim nobis exhibita. *Deut.* 31. 24. *Joſ.* 24.26, 27. & 1 Sam. 10.25. & 2 Reg. 22. 8. *Eſa.* 30.8.

5. Deſtituuntur etiam teſtimonio Primævæ Eccleſiæ Chriſtianæ: & exinde probatur Canonicos eſſe non poſſe. (1 *Tim.* 3. 15.) Atque ex Canone 59. *Concilii Laodiceni*, Cujus Eccleſiæ Teſtimonii potior ratio habenda eſt, in quantum de ea diſertiſſima fit mentio, *Coloſ.* 4.16. *Apoc.* 3.14. Et ut in pauca rem conferam, in *Sexta Synodo Conſtantinopolitana* quæ in *Trullo* celebrabatur, cui omnes plerique Patres Orientales interfuerunt, confirmatum eſt prædictum Concilium *Laodicenum*, ex eo quòd eidem Sententiæ favit.

§ 7. *Finis ultimus* Sacroſanctæ Scripturæ eſt, *Dei* Optimi Maximi in Cordibus noſtris *Glorificatio*. Finis verò intermedius eſt *noſtra* omnium *Beatitudo*, & quicquid ad eam eſt conducibile, aut Hominis pii perfectivum. Sep- *Scripturæ Fines & Fructus.*

tem

tem ſunt autem in univerſum quæ ad Hos Fi-
*Rom.15.4. nes aſſequendos conducunt maximé. * *Doc-*
2Tim.3.16. *trina*, *Redargutio*, *Correctio*, *Inſtitutio*, *Conſo-*
17. *latio*, quæ ad *Spem* ducit & *Patientiam*. *Doc-*
trina facit ad Veritatem adipiſcendam. Ad
Errores detegendos & refellendos *Redargutio*.
Correctio unicè inſervit malis moribus remo-
vendis. *Inſtitutio* conducit maximè ad bonos
mores promovendos. *Conſolatio* Spem gene-
rat. *Spes* Patientiam, *Patientia* Perſeveran-
tiam, quæ in æternam Beatitudinem eſt mox
deinde deſitura. Hæ ſunt Virtutes cujuſlibet
hominis perfectivæ: & ad has omnes *Verbum*
Dei egregiè confert, ſufficitque.

Quales ſunt Fines Sacroſanctæ Scripturæ,
tam ultimatus, quàm ultimus, Tales ſunt
ejuſdem Fructus ex ea Radice pullulantes;
Mat.11. Qui (ut ſummatim eos recenſeam) ſunt Ali-
26. qualis Dei Cognitio. Agnitio Dei Salutaris.
John 1.18. Ignorantium Eruditio. Occæcatorum Illumi-
Eſa.2.3. natio. Peccantium fortiter Converſio. Ac-
Act.20.20, cenſæ Fidei Confirmatio. Regeneratio ſpiri-
21. tualis. Alimentum Animæ Jejunium & Invo-
Rom 10. catio. Afflictorum Conſolatio. Gubernatio
14. Peregrinantium & Perſeverantium Glorifica-
2 Cor.4.6. tio. Huc Elogia atque Periphraſes, quibus
1 Cor.4.15. Scriptores Eccleſiaſtici Scripturam cohoneſtâ-
Mar.9.29. runt, non abs re referre poſſumus. Eſt vide-
Matt.4.4. licet Mentis Speculum. Theſaurus Sapien-
Pſal.23.4. tiæ. Lucerna pedibus. Animorum Medela.
Pſal.32.8. Fons uberrimus cujus hauſtu ſitim animæ ſe-
Joh.6.68. damus. Rubus ardens nec tamen urens quem
Rom.1.16. vidit Moſes. Jacobi Scala. Cellarium Joſe-
phi in Ægypto. Manna cœlitùs delapſum.
Turris Davidis munitiſſima. Probatica illa
Piſcina, quæ ab Angelo commota quibuſlibet
ægro-

ægrotantibus ſalutem confert. Denique Gladius Ille Spiritûs, quo de hoſtibus ſpiritualibus Victoriam indies reportamus, Triumphum agimus.

§ 8. Quum docemus in Scriptura haberi Omnia tam ad Fidem, quam ad Mores, & Vitam æternam neceſſaria; volumus omnia contineri in Verbo Dei ſcitu factúque neceſſaria, vel διαῤῥήδην & expreſsè, vel æquivalenter & implicitè, ità ut per Conſequentias, eáſque legitimas, & immotas, ex Conſcripto Dei Verbo deduci queant. Neque litem ullam movemus de Ceremoniis & Ritibus ab Eccleſia unaquaque introductis liberè & obſervatis, de quibus in *Genere* (non in Specie) præceptum eſt, omnia fieri oportere * εὐσχημόνως κ̀ κατὰ τάξιν, & πρὸς οἰκοδομὴν, & ſine Eccleſiæ † Offendiculo. Sed Scripturæ Perfectionem à Doctrinis ad ſalutem ſufficientibus æſtimandam, & antecedenter neceſſariis, ex variis fontibus argumentandi confirmare quiſpiam poteſt. Exempli gratiâ, ex * Authentico ipſius de ſe Scripturæ Teſtimonio. *Pſal.* 19. 7. 2 *Tim.* 3. 15. Ex cauſâ finali, quam Ipſe Deus in promulgandis Scripturis ſibi propoſuit. Ex Inductione eorum omnium, quæ ad fidem, & mores, ad Vitam æternam neceſſarios quoquo modo conducunt. Ex Perfectione cauſæ Perfectæ perfectum effectum producentis. Ex eo quòd Sacra pagina *omne conſilium Dei* de ſalute noſtra *nobis annunciat*, *Act.* 20.27. Omnes Chriſtianæ Religionis Partes explicat, 2 *Tim.* 3.16. *Fides* & *Opera* totum abſolvunt Chriſtianiſmum, quæ paſſim atque identidem in Sacro codice

S.S. Perfectio.

* 1 Cor. 14. 40. & v. 26.

† 1 Cor. 10. 32.

* Joh. 5. 39. Joh. 20. 31. 1 Joh. 1. 4.

codice docentur. Ex eo quòd Eidem ***nec addi*** quicquam ***nec auferri*** de jure poſſit. (*Deut.*4.2. *Prov.* 30. 6. *Apoc.* 22. 18, 19.) Ex ſuffragiis Patrum noſtræ ſententiæ ὁμοψήφων. Ex confeſſione Scholaſticorum, *Lombardi*, *Thomæ*, *Scoti*, *Toſtati*, aliorúmque complurium, quantumvìs Eccleſiæ Traditionibus ἀγράφοις faventium.

Perſpicuitas. § 9. Quandocunque Scripturarum aſſerimus Perſpicuitatem, non negamus multa eſſe in Sacris Literis δυσνόητα, Res intellectu valde difficiles; nec excludimus adminicula ad Res obſcuriùs prolatas explicandas neceſſaria; nedum dicimus alia aliis nuſquam eſſe clariora; aut alia ex aliis non debere explicari; aut quibuſlibet *ex æquo* Scripturæ Textus eſſe perſpicuos; aut Spiritûs Sancti illuminantis nullam relinqui neceſſitatem; Sed illud unum Contendimus, Omnia ea quæ ad Salutem ſunt abſolutè Neceſſaria in Verbo Dei conſcripto perſpicuè tradi. Quæ non perſpicuè ſatìs traduntur, eorum Notitiam ad ſalutem non eſſe admodum neceſſariam.

Hujus ſententiæ Veritati oracula Dei ſuffragantur. *Mandatum nòn eſt occultum*, Deut. 30. 11. *Mandatum eſt Lucerna, & Lex Lux*, Prov. 6. 23. *Lucerna lucens in loco caliginoſo*, 2 Pet. 1. 19. *Lucerna pedibus meis Verbum, & lumen ſemitis*, Pſal. 119. 105. ubi *Pſaltes* de Verbo Dei in Scripturis contento, non in particulari, ſed generatim locutus intelligitur. Porrò *quæ antè Scripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſunt ſcripta*, Rom. 15. 4. Omnes etiam & ſinguli (non exceptis ineptiſſimis) *jubentur* aut *affirmantur* (nam vox ἐρευνᾶτε utrunque ſonat) *vitam æternam in Scripturis quærere & ſcrutari*;

ſcrutari, Joh. 5. 39. Denique nihil ad ſalutem requiri poteſt abſolutè, quod in Symbolo Apoſtolico, in Decalogo, in Dominica Oratione, in Sacramentorum Doctrina non includitur, quæ hinc inde in Sacris Literis dilucidiſſimè habentur, & explicantur.

Comparatione rectè factâ, conſtat Vetus Teſtamentum libro *Signato* eſſe ſimilius, * *Aperto* Novum: Vetus *Lunæ* eſſe adinſtar, ſed Novum *Solis*; quandoquidem ex Novo Vetus *Lucem* mutuatur, aut *Lumen* ſaltem. Quanquam etiam ex accidenti, Ipſum *Chriſti Evangelium*, quantumcunque in ſe *Apertum*, in his *qui pereunt Opertum* ſit, quippe quorum internos Oculos Seculi Princeps † *excæcavit*. Quòd ergo omnes neque per *Chriſtum*, neque per *Verbum* illuminantur, nec ipſe Chriſtus, nec Evangelium, ſed Ipſa hominis Contumacia, quâ per Diabolum occæcatur, in Cauſa eſt.

*Apoc. 5. 5.
† 2 Cor. 4. 3.
Joh. 1. 5.
Joh. 3. 19.

§ 10. Juxta hanc Regulam tam perfectam, támque perſpicuam, [*Scripturam Sacram*] de Fide & Moribus in Eccleſia ſunt omnes homines edocendi; Spiritus omnes examinandi; Dogmata omnia dijudicanda; Litibus omnibus & Controverſiis Fines & Limites imponendi. Inde eſt quòd Sanctus *Paulus* Scripturæ * *Canonem* appellavit. In V. T. Eſaias *ad Legem & Teſtimonium*, id eſt ad Verbi divini *Normam* remittit unicè Dubitantes. † *Chriſtus* ipſe, & *Apoſtoli*, non ad *miracula* ſua tantùm, ſed ad *Scripturas* provocabant, in congreſſibus quos cum *Satana* ejúſque Mancipiis habuerunt. *Act.* 3. 20. *Act.* 7. 2, 3, &c. *Act.* 13. 33. *Act.* 18. 28. *Act.* 26. 22. & alibi paſſim.

Judex & Regula.
*Gal. 6. 16.
Eſa. 8. 19, 20.
† Mat. 4. 4.
Mat. 19. 4.
Mat. 22. 29.

Doctrinarum et Morum. *Regula* Dogmatum & Vitæ oportet ut omnibus ſit communis; ſummâ ſemper Autoritate, immota & infallibilis; ſibi conſtans perpetuò; Rei Regulatæ ex omni parte adæquata. Cujuſmodi τεκμήρια & Characteres Sacroſanctæ Scripturæ ſoli competunt. 2 *Tim.* 3. 15. *Mat.* 5. 18. *Joh.* 10. 35. *Joh.* 14. 6. &c. Sequitur ergo ut Ipſe Deus in Verbo ſuo Patefactus, Primus ſit & Principalis Interpres Sui, Rerúmque de quibus controvertitur Judex unicè Infallibilis. Cujus rei ratio redditur, 2 *Pet.* 1. 21. *Joh.* 5. 22. *Act.* 17. 31. Abſit verò Eccleſiam Dei Partibus ſuis & Privilegiis fraudare auſim; Utut enim *Christus*
* Deut. 18. 18. *Ipſe* ſit primo loco * *Audiendus*, Tamen *Sponſa Chriſti* Eccleſia, immediatè poſt Chri-
Mat. 17. 5. ſtum, Judex eſt omnium Nobiliſſima. Dig-
Mat. 18. 17. niſſima cui morem geramus Omnes, & cui
1 Tim. 3. 16. fidem inconcuſſam (utpote *firmamento ac Columnæ Veritatis*) jure merito adhibeamus. Ipſe Chriſtus eſt *Paſtor* ſummus, ſummúſque *Curator Animarum*, (Ἐπίσκοπος τῶν ψυχῶν ἡμῶν, 1 *Pet.* 2. 25.) Sed Eccleſia verè Catholica, quæ ipſi *Chriſto* tanquam *Lapidi Angulari* innititur, Cuſtos eſt & Conſervatrix Cœleſtis Depoſiti Auguſtiſſima. Abſit ut Matrem Veritatis eſſe dicamus, vel ut *Nutricem* eſſe negemus, aut ullo modo diffiteamur.

Quicquid *Sermo Dei* ſignificat, *Heb.* 4. 12. (cùm dicitur *efficax, penetrantior quovis gladio ancipiti*, κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας,) ſive Verbum æternum & Eſſentiale, ſive verbum Dei Externum & προφορικὸν, ſive utrumque ſimul conjunctum, (Neutra enim Expoſitio excludit alteram, neutra alteri eſt *oppoſita*, ſed duntaxat *ſubordinata*, & utraque magni nominis

minis Patronos habet,) conſtat *Chriſtum in Scriptura*, ſive (quod eódem redit) *Scripturam* θεόπνευστον *quæ Chriſti eſt*, Canonem eſſe ſive Amuſſim, ad quam *Judex Illa inferior* atque *miniſterialis*, quæ Eccleſiæ nomine cenſetur, debet exigere Res Fidei quotieſcunque ventilantur, & inter Partes diſſidentes quomodocunque controvertuntur.

§ 11. Propter Eos qui in Eccleſia ſunt aut prorſus *Illiterati* & * *Idiotæ*; aut ad maximum *Alphabetarii*, quibus *legentibus* Scripturam vel eam lectam *audientibus* occurrunt multa primâ fronte quæ non ſunt admodum † exporrecta & obvia, ſed opus habent Expoſitore; Ideo *Scripturæ Interpretatio* eſt aliquantiſper expendenda. Et Hæc Miniſtris Eccleſiaſticis videtur Concredita οὐρανόθεν. *Mal.* 2. 7. & 1 *Tim.* 3. 2. & *Tit.* 1. 9. *Interpretatio.* * Act. 4. 13. † Act. 8. 31.

Ut Interpretatio ſit legitima, Regulæ quædam generales univerſis ſimul & ſingulis ſunt fideliter penſiculandæ. Prima eſt & præcipua, ut ex ipſâ Dei Scriptura mentem Scripturæ Exploremus. Diſertè conſtat Hæc Regula 2 *Pet.* 1. 20, 21. Ad quemcunque enim ſpectat Ipſius Juris Conſtitutio, ad ipſum ſpectat Interpretatio abſolutiſſimè Authentica, atque αὐτοκρατορικὴ: Nempe ad Ipſum *Spiritum Sanctum* nos in Scripturis alloquentem. *Unde Petenda, et quibus Regulis.*

Secunda eſt Regula, ſive Canon, ut Interpretatio ſemper fiat ſecundum Fidei Analogiam. *Rom.* 12. 6. Sicubi Senſum Sp. Sancti *pro certo* aſſequi non detur, eò utique diligentiùs cavendum eſt, nè contra *Symbolum Apoſtolicum* (quod *Regula Fidei* à Sanctis Patribus vocitatur) in ſenſu Textûs eruendo quicquam temerè effutiamus.

Tertia eſt Regula, ut obſcuriora ex clarioribus interpretemur, & ex pluribus pauciora.

Quarta, ut vocum ſignificatio, phraſiúmque Idiotiſmi, ex ipſis Linguis Originalibus ſemper pro Viribus dijudicentur.

Quinta, ut Scopo, & Circumſtantiis, cohærentiæ, & Ordini cujuſque Textûs atque Contextûs, optimè quadret ac conſentiat quæcunque habetur Interpretatio.

Sexta, ut Veteres atque Modernos (quales *Jackſonum* atque *Hammondum*, cæteróſque non paucos optimæ Notæ Expoſitores,) inter ſe invicem cohærentes, ad opem noſtram & adminiculum gratis animis advocemus. 1 *Theſ.* 5. 20. & 1 *Cor.* 12. 11.

Denique Deus & Pater Luminum eſt indies precibus fatigandus, ut Intellectûs noſtri caliginem radiis ſuis diſpellat: ut Spiritu ſuo
Joh.17.17. Veritatis in Veritatem omnem inducat: ut Voluntatis noſtræ & Vitæ Rectitudinem nobis infundat: ut *Sapientiam* nobis conferre velit ſuppliciter eam poſtulantibus. (*Luc.* 11. 3. & 1 *Cor.* 12. 29. *Jac.* 1. 5.) ut S. Scripturæ Majeſtatem Cœleſtem eſſe agnoſcamus; ut ejuſdem Autoritatem adverſus quoſlibet Ἀντιλέγοντας totis Viriculis propugnemus; ut *Aurum* ſemper & *Argentum*, nunquam fœnum & ſtipulam, ſuper iſthoc Fundamento tam ſacroſancto ædificemus; ut Eandem tam nocturnâ quàm diurnâ manu verſemus. Gnari ſcilicet eſſe *Epiſtolam Dei optimi maximi*, manu cœlitùs exertâ, ad Nos delatam, quâ de conſilio ejus inſtruimur, & viam ad Cœlos edocemur. Gnari, quod Naufrago eſt Tabula, quod Militi Gladius, quod Malleus Argentario, quod Architecto Menſura, quod Cynoſura

Naviganti, quod Ægro Medica Officina, Id ipſum eſſe Fidelibus *Scripturam Sacram.*

CAP. III.

De DEO.

§ 1. POſt Verbum Dei perinde ἄγραφον atque ἔγγραφον explicatum, Exinde ſtatim ad ipſum Deum rectà ducimur explicandum. Illud Principium *Cognoſcendi*, Hoc *Eſſendi* principium audit.

Deus autem ſive Θεὸς (nam inde videtur derivari) ſecundum *Quòd* ſit, & *Quid* ſit, ἐπὶ τὸ πλὺ conſideratur. Secundum nudam *Entitatem*, quam *Exiſtentiam* plerique vocant; & ſecundum *Eſſentiam*, quam & *Naturam* vulgò dicimus. Reſpectu utriuſque, Deus omnium & *Notiſſimus*, & *Ignotiſſimus* ſimul exiſtit. Prior quoad Exiſtentiam, Poſterior quoad Naturam. Prior ex ſe, Poſterior quoad Nos. Prior quoad Nos homines ex Verbo Dei edoctos, in quibus à Spiritu illuminante Lumen Illud reaccenditur, Quod μυριότεχνος Ille Diabolus mirum in modum obfuſcaverat; Poſterior quoad nos homines in puris relictos Naturalibus, (vel *Impuris* potiùs,) & lumine Illo deſtitutos. Prior reſpectu * *Demonſtrabilium*, ad quæ Ratio Naturalis pertingere poſſe exiſtimatur, ut Deum *eſſe* & eſſe *Unum*, *Verum*, *Bonum*, *Juſtum*, *Scelerúmque Vindicem* futurum; Poſterior reſpectu *Myſteriorum*, quæ communem facultatem humanæ mentis excedunt, &

Deus Omnium Notiſſimus, et Ignotiſſimus.

* Th. Aq. *contra Gentil. l.1.c.3.*

abſque *Revelatione* eáque extraordinaria non ſunt omninò *Cognoſcibilia*; utpote Deum *Triunum* eſſe, unum in Eſſentia, Trinum in Hypoſtaſi, Chriſtum eſſe Θεάνθρωπον, *Patrem* ab æterno *Filium* Deum genuiſſe, ab utroque procedere *Spiritum Sanctum*; Quorum utut *Cognitio* aliqua ſecundum *Quòd* ſint, ex Verbo Dei nobis conceditur, (cujuſmodi cognitio *fides* eſt potiùs appellanda,) Eorum tamen *Comprehenſio* competit nobis omninò *nulla*. Denique Deus eſt *Notiſſimus* quoad opera *Creationis*, ad quam pertinet *Conſervatio*, & *Gubernatio* Creaturarum, quæ ex *Naturæ* etiam *lumine* ipſis Gentilibus innotuerunt; Sed quoad opus *Redemptionis*, ad quam pertinent ſimiliter *Opera Dei in Eccleſia* (qualia ſunt Vocatio, Regeneratio, Juſtificatio, & His Similia,) Deus eſt omnium *Ignotiſſimus* lumine *Gratiæ* deſtitutis. Et inde Gentilium θεογνωσία (*Rom.* 1.19.21.) ἀγνωσία Dei dicitur, *Sap.* 13.1. *Act.* 17.23. & 1 *Theſ.* 4.5. Et Ipſi ἄθεοι, *abſque Deo*, id eſt à Deo alieni dicuntur vivere. *Eph.* 2.12. Quia Cognitio Naturalis languida erat, & imperfecta, ad ſalutem planè inefficax, & *reſpectu Revelatæ* omninò *nulla*. Ita tamen, ut Idololatræ,
Rom. 1.20. nedum ἄθεοι, atque πολύθεοι, ſint omnino ἀναπολόγητοι.

Quoad Exiſtentiam. § 2. *Quòd* ſit Deus neceſſariò, ità alibi, & à multis, multíſque evincitur Argumentis, Ità *ſemper*, & *ubique*, & *apud omnes* eſt in confeſſo, qui non penitùs obbruteſcunt, & mentis aciem obtundunt, & ipſam Hominis naturam à ſe excutiunt diſcurſivam, quales olim erant *Diagoras*, *Theodorus Cyrenaicus*, *Anaxagoras*, *Protagoras*, & horum ſimiles,) ut extra

tra aleam Controverſiæ ponendum cenſeam. Neque enim Ipſe *Moſes*, doctrinam de Deo traditurus, quicquam de ejus *Exiſtentia* præmittendum exiſtimavit in Populo Dei; ſed dato ab omnibus, & conceſſo, *Neceſſariò Deum eſſe*, dixit *Deum in principio Cælum & Terram creaviſſe.* Et in *Eſſentia* Dei tradendâ præſupponitur *Exiſtentia*; in probandâ verò Illâ, Hæc probatur à fortiori. Quid, quod *Aquinas* dicendum duxit, non eſſe Fidei Articulum, *Quòd ſit Deus*, ſed ad Articulos *Præambulorum*? Non oblitus dubio procul Dicti Iſtius ad *Hebræos*, (*Heb.* 11. 6.) ſed illud unum ſibi volens, Deum uſque adeò naturaliter eſſe notum, ut Probatione nullâ indigeat, ſed omni facilè ſit major. Amandans igitur Lectores ſi quos habeam ἀθείζοντας (quibuſcum ex inſtituto nulla mihi Res eſt,) tam ad Opera Dei externa quæ *librum Naturæ Externum* vocant, quàm ad Principia ſecum nata quæ *librum* vocant *Internum*, unde in Corde uniuſcujuſque *Practicus oritur Syllogiſmus*, (qui apud optimum *Melancthonem* ipſam definit *Conſcientiam*) accingo me protinus ad Dei *Eſſentiam* conſiderandam. *P. 1. q. 2. art. 2. Reſp. ad 1.*

§ 3. *Quid ſit Deus* expendenti occurrit occaſio dubitandi, an liceat Eum definire qui definiri non poteſt, & Cujus *Infiniti* Gloriæ omnis derogat *Definitio*. Definiri non poteſt, cùm propter *Generis defectum*, tum ſuam ipſius *Excellentiam*. Illi non competit Definitio *Eſſentialis*, quæ eſt ex Genere & Differentia, quum ſit οὐσία ὑπερούσιος, *Eſſentia ſupereſſentialis*. Nedum ei competit *Cauſalis* Definitio, quum ſit ἄναρχος & ἀναίτιος, Principium *Quoad Eſſentiam.*

cipium omnium abſque Principio, & Cauſa Cauſarum abſque Cauſæ Contumelia. Qui Dei Nomen neque poſſe neque debere proferri autumant, ἄφρασον volunt, aut ἀνεκφώνητον appellari. Et Celebrius eſt *Simonidis* ad *Hieronem* regem Alloquium, quàm ut huc afferri debeat. Ut Deus omninò definiatur, *Evagrius* dicitur interdixiſſe. *Hoc eſt Deus*

Socrat. *l.* 3. *c.* 5. (inquit *Hilarius*) *cùm dicitur, non poteſt dici; cùm æſtimatur, non poteſt æſtimari; cùm definitur, Ipſe ſuâ Definitione creſcit.* Ubertim probat *S. Baſilius*, Deum nec mente comprehendi poſſe, nec Definitione explicari.

Sed aliqualiter ex Scripturis *deſcribi* poteſt, qui ex amuſſi Dialectica nullatenus poteſt *definiri*. Poteſt inquam *deſcribi* ſecundum quod eſt *Cognoſcibilis*, (*& non poteſt non*

* Deut. 29. 29. *cognoſci*,) licet ſecundum * τὰ ἀπόκρυφα, nihilo

Col. 2. 3. magis *definiri* poteſt Deus quàm *comprehendi.* Cautè igitur diſtinguendum eſt inter τὰ γνωςὰ τȢ̃ Θεȣ̃, & τὰ πιςά; inter Notitiam *Apprehenſivam*, & *Comprehenſivam* Cognitionem; inter duplicem Definitionem, quarum una eſt ȣ̓σιώδης, ὀνοματώδης verò altera; inter ea quæ in Scripturis de ſe Deus patefecit, (*Joh.* 5.39.) & ea quæ dicuntur *Imperveſtigabilia*, Rom. 11. 33.

His præmiſſis Diſtinctionibus, accedamus jam ad Deum bono cum Deo definiendum. Non tamen ſolis humanæ mentis Ratiociniis, quibus adjutus *Triſmegiſtus* Deum dixit eſſe Circulum, ſeu *Sphæram Intellectualem, cujus Centrum eſt ubique, nuſquam verò Circumferentia*: Ariſtoteles ζῶον ἀΐδιον ἄριςον: Senecà *mentem Univerſi*: Pythagoras *Exceſſum Maximorum*

imorum Numerorum ſupra proximum, &c. Sed Spiritûs Sancti auxilio freti, diſcamus Deum ex Dei Verbo qualitercunque definire, ubi *nunquam fruſtra quæritur* (inquit *Bernardus*) *nè quidem tunc cùm inveniri non poteſt.*

Ex ipſo ore Veritatis, (*Joh.* 4. 24.) conſtat *Deum eſſe Spiritum*; & inde ſequitur eſſe ſubſtantiam, vel potiùs *Eſſentiam Incorpoream*; ideo prorſus *Inviſibilem*, quia *Immaterialem*; & vel ideo ſupra Captùs humani apicem, quia *Tri-unam*, *Increatam*, *Simpliciſſimam*, ab omni parte *Infinitam*; unde ſtatim conficitur ineluctabili conſequentiâ, fuiſſe Deum *ab Æterno*, & *in Æternum* futurum eſſe; Totius Mundi tam Viſibilis quàm Intelligibilis *Creatorem*, *Motorem Primum* prorſus ἀκίνητον, *Conſervatorem ſummè Beneficum*, *Gubernatorem Sapientiſſimum*, *Immenſæ planè Bonitatis*, *Omnipotentem*, *Omnipræſentem*, & Cui Omnia quaquaverſum luce clariùs innoteſcunt.

§ 4. *Actûs* utcunque *Simpliciſſimi* Varia ſunt Dei *Attributa*, Varia etiam *Nomina*, Variæ inſuper *Subſiſtentiæ*, Quæ utcunque in Sacris Literis κατ' ἀνθρωποπάθειαν *diſcriminantur*, eouſque tamen conſiſtunt cum *ſumma* Numinis *ſimplicitate*, ut *diſtinguantur* magis quàm *differant*, aut ſaltem differant tantùm *modaliter*, (ídque modo ineffabili ,) ut Res à Se, (prout manus expanſa ab eadem complicata,) non omninò *formaliter*, ut Res *in* Re, nedum utique *Realiter*, ut Res *à* Re. *Unitas Dei.*

Adverſus Ethnicos intra Eccleſiam (ſi ità loqui fas ſit,) nimirum *Valentinianos*, *Marcionitas*, *Manichæos*, & *Tritheitas*. *Unitas* Dei in

in *Scripturis* & affirmativè, & negativè, & excluſivè aſſeritur. Quin & multis *Rationum* momentis claret. Divinam non modò ponit, ſed præſupponit *Unitatem*, ejuſdem *Simplicitas, Infinitas, ſumma Bonitas, Perfectio, Dominium* denique *Abſolutum.* Ad quos Fontes Argumentorum ſufficiat digitum intendiſſe.

Huic Numinis *Unitati* nihil detrahit, nihil derogat *Attributorum Multitudo*, quæ neque *in* Deo, neque *à* Deo, neque *inter ſe* mutuò, ſed ob humanam Infirmitatem (id exigente naturâ noſtrâ) noſtris Conceptibus diſtinguuntur.

Attributa. § 5. Ex octo aut novem illis Conceptibus ſecundum quos diſtinguuntur Varia Dei *Attributa*, Ille præ cæteris mihi placet, ſecundum quem Bifariam hunc in modum conſiderantur. Vel ut *uni Deo Propria*, (& quidem Propria *quarto modo*, ut loquuntur Dialectici,) Nulliſque Creatis Communicabilia; Nempe *Simplicitas*, *Æternitas*, *Immenſitas*, (quæ *Infinitatis* ſunt quaſi Species,) *Immutabilitas*, & ſimilia, quæ omnem Captum humanum fugiunt; vel ut *quadantenùs* Creaturis, & gradu remiſſo *Communicata*: quale eſt *Vivere*, & *Valere*, *Velle* etiam, & *Intelligere*, atque id genus Alia Operibus Dei Competentia. Neque verò hæc *in ſe*, ſed *reſpectu effectuum* dicuntur nobis Communicabilia. Unde eſt quòd *Dei Progenies* dicimur, *Act.* 17. 28. *Divinæ participes Naturæ*, & aliquo modo *Conſortes*, 2 Pet. 1. 4.

Ex

Ex qua Attributorum divinorum Dichotomia, duplex emergit Corollarium, ſemper memoriâ retinendum.

Eſt in Deo quod * *cognoſcimus*; eſtque in Deo quod † *ignoramus*. Utrumque verò & *hominem*, & *Deum* decet. Nam & Scientia qualiſcunque Fidei præbet adminiculum; & quicquid *Scientiæ* nobis deeſt, ex Fide divina ſupplendum eſt.

* Rom. 1. 19.
† Deut. 29. 29.
Rom. 11. 33.
Col. 2. 3.
1 Cor. 2. 10, 11, 14.

Cognitio Dei quæ nobis competit eſt neceſſariò *Apprehenſiva*; *Comprehenſiva* verò Cognitio omninò Nulla eſt. Siquidem Nulla eſt inter *objectum Infinitum*, & *Actum* hominis aut *Organon* arctis limitibus circumſcriptum.

Ignorantia eorum omnium quæ ſunt in Deo *Inſcrutabilia*, (& cui ab omnibus perquàm humiliter libentérque acquieſcendum,) eſt Conditio-ſine-qua-non Aſſenſûs *verè Religioſi*, qui *Fidei* nomine cenſetur; Quæ ex obſequio tam *Intellectûs*, quàm *Voluntatis* ortum habens, cœlitùs Dictis ſuffragatur; ob oculos ponit Inviſibilia; futura anticipat antevertítque; & *Res in Spe* tantùm poſitas tanquam *Præſentes* repræſentat. Porrò * *Dignitas eſt Fidei, ut ſit de rebus Inviſibilibus, quæ rationem humanam excedunt.*

Heb. 11. 1.
* Aquin. p. 1. q. 32. art. 1.

§ 6. Nomina in Utroque Teſtamento Deo data, quouſque Conceptus adjuvant noſtros imbecilles, eouſque conducunt ad Dei notitiam adipiſcendam. *Nomina.*

In V. T. Primum Nomen & Præcipuum eſt Tetragrammaton Illud JEHOVA, Numeri tantùm Singularis, *Exiſtentiæ* Divinæ Symbolum, & ab *Eſſentia* Dei deſumptum:

ut

ut EL & ELOHIM à *Potentia* planè deſpotica; SCHADDAI ab *Autarxεια*, quâ ipſe ſibi & creaturis in omnia ſufficit; ELI vel ELION à ſumma ejus *Sublimitate* ſupra quam dici poteſt immensâ. Judæi plerique putant Tetragrammaton illud antedictum non debere pronunciari; unde pro eo legunt ADONAI, *Dominatorem*, aut *Dominum*. Quando verò præcedit aut ſequitur *Adonai*, tunc legunt *Elohim*, nè bis *Adonai* cogantur dicere. Vocabulum ELOHIM utut ſit Plurale, & rariùs *Eloah* occurrit, (* occurrit tamen) non eſt tamen ὑποστατικὸν, ac ſi Trini eſſent Elohim, ſed ſimpliciter οὐσιῶδες, *unam* trium Perſonarum *Eſſentiam* denotans. Ità tamen, ut (juxta quoſdam) *Trinitatem* per Hebraiſmum conſignificet. Semel etiam vox *Adonai* in plurali invenitur, *Mal.* 1. 6.

* Hab. 3. 3. Job 12. 4.

In N. T. Duo Dei duntaxat occurrunt Nomina, Θεὸς, & Κύριος. Θεὸς videtur derivatus, vel propter *Ubiquitatem* ἀπὸ τοῦ Θέειν, eo quòd per *omnia diſcurrit* Deus; vel propter *omniſcientiam*, ἀπὸ τοῦ Θεᾶσθαι, quòd *omnia videt* & *contemplatur*; vel propter *Omnipotentiam*, ab Antiquo Verbo Θέω, quod *pono* ſonat, aut *facio*, & Deus eſt Ille qui *fecit* Cœlum & Terram. Habet Deus αὐτουσίαν, αὐτόθεος eſt, & ὑπερούσιος, *à quo, & in quo, & per quem ſunt* * *omnia*. Alterum Nomen Ὁ Κύριος idem valet quod *Adonai*, & καθ' ὑπεροχὴν *Dominium* denotat *Abſolutum*; ideóque malè legitur ſine Articulo præpoſitivo.

* Rom. 11. 35.

Obiter hoc loco non abs re erit obſervare, quòd *Deus* & *Creaturæ* in Sacris Literis figuratè, Appellativa prorſus eadem accipiunt mutuó. Quandoquidem enim Creaturæ virtute

tute aliquâ Deum referunt, & eouſque Dei ſunt Similes, Inde eſt quòd dedecus Deo non ducitur, ab humillimis quibuſdam Creaturis, *Agno* ſcilicet, & *Columbâ*, Titulos quoſdam mutuare. Neque Deo probroſum eſt, quòd ipſum Nomen *Bonitatis*, quæ in Deo perfecta eſt, Analogicè ſaltem, & proportione aliquantillâ, operibus Dei communicatur. Unde *Sancti Dei Homines* dicuntur Spiritûs Amanuenſes, *non* quòd peccatis omninò *nullis*, ſed quòd *minimis* urgebantur. Neque vitio iis vertitur, quòd Nomen Dei nonnunquam * *Angelis*, nonnunquam † *hominibus* tribuerunt, propter Officii excellentiam; ut ipſi * *Diabolo*, atque † *Idolis*, propter cultum religioſum ab Idololatris iis exhibitum.

* Pſal. 8.6. † Exod. 4. 16. * 2 Cor. 4.4. Joh. 12.31. † 1 Cor. 8. 4, 5.

Trinitas.

§ 7. Non inter piè credenda ſolùm, ſed etiam creditu neceſſaria, Myſterium illud Inenarrabile, juxta ac Incomprehenſibile, (& quo in ſui Admirationem ſummum Numen nos rapit,) *de Trinitate Perſonarum in Deitatis Unitate*, locum habeat præcipuum neceſſe eſt. Plura tamen de Eo dicere, quàm aut * *Scriptura* nos docet, aut *Concilia* † *Oecumenica* Pacis cauſâ nos jubent, res eſt longè periculoſior, quàm diuturnum de Eodem ſilentium agere. Ità nobis per *mediam* eundum eſt Semitam, ut *Tritheitas* evitemus ab una parte, ab altera *Antitrinitarios*; Alióſque Hæreticos ferè innumeros, qui His aut Illis affines ſunt.

* Matth. 3. 16. 17. 5. & 28. 19. Joh. 14.16. & 1 Joh. 5. 7. † Nicæn. Bin. *To.* 1. Alfonſ. Piſ. *l.* 2. *et* Baron. *ad An.* 362.

Verum eſt Eccleſiam Veterem, neceſſitate ſummâ coactam, iis uſam eſſe *Vocabulis* in hoc Myſterio explicando, quæ vafriciem Hæreticorum ex Latibulis ſuis protraherent: & quibus

bus, velut evaginato ab Ipſa gladio, Caput Hæreſeos amputarent. *Sabellio* præſertim & *Ario* vocabulum ὁμοούσιος à *Concilio Nicæno* appoſitiſſimè eſt oppoſitum; quia ejuſmodi erat vocabulum, ut ad ſenſum ſuum hæreticum non poſſent illud detorquere. Aliud eſt συνούσιον, ὁμοούσιον aliud; (ut rectè monet *Epiphanius*;) Illud ſignificat *Unitatem* ſine diſtinctione unius ab alio, Hoc è contrà cum hujuſmodi Diſtinctione. Moderati autem eſt animi, cum Eccleſia Dei *loqui*, æquè ac *ſentire*. Decet Liberos obſequentes & morigeros, Maternam Vocem non dedignari. A Novis interim vocabulis in Eccleſia nondum receptis in hoc myſterio explicando, maximopere cavendum eſt. Sunt nimirum καινοφωνίαι, quas *Paulus* prohibet κενοφωνίαι, 1 *Tim.* 6. 20. Optimè, quia pacificè, ſequentia protulit *Calvinus*. *Utinam quidem ſepulta eſſent* [*Inventa Nomina*,] *conſtaret modò hæc inter omnes fides, Patrem & Filium & Spiritum eſſe unum Deum: nec tamen aut Filium eſſe Patrem, aut Spiritum Filium, ſed proprietate quadam eſſe diſtinctos.* Neque verò tam præciſâ ſum auſteritate, ut ob nudas voculas digladiari ſuſtineam.

Inſtit. *l.* 1. *cap.* 13. § 5. *conferetiam* § 3. & 4.

Non temerè et audacter,

Apagè immodeſtiam *Raimundi Lullii*, *Gregorii de Valentia*, aliorúmque ejuſdem furfuris, qui ſolâ vi Intellectûs Naturali, ſecluſâ Revelatione, Hoc Myſterium planè tremendum Demonſtrari poſſe contendunt. Et eò uſque audaciæ ipſe proceſſit * *Keckermannus*, ut in eodem demonſtrando, aut demonſtrare præ ſe ferendo, *Rationi* plus tribuerit, quàm *Scripturæ*. Quantò rectiùs, ſanctiúſque Doctiſſimus *Calvinus*? *Equidem hîc, ſi quando aliàs, in reconditis Scripturæ Myſteriis ſobriè, multáque*

* Syſt.Theol. *l.* 1. *c.* 3.

táque moderatione philoſophandum. Blaſphemia eſt (inquit * *Chryſoſtomus*) *rationibus velle divina excutere.* Rectè *Proſper*, *Quæ Deus occulta eſſe voluit, non ſunt ſcrutanda.* οὐδὲ τὸ πάντων κατατολμᾷν εὐσεβὲς, *Athanaſio Judice.* Triunus *ſoli ſibi Tantus, quantus eſt, notus*, (inquit *Minutius.*) *Maximam hanc eſſe ſcientiam*, *Cyrillus* putat, *Ignorantiam fateri. In tantum intelligenda ratio Cœleſtis, in quantum permittit ſe intelligi, Hilarius* ait. Quocirca ſummâ ope nitendum eſt & cavendum, nè Temeritas noſtra prorumpat ad Inacceſſa, quorum inquiſitionem refrænare nos decet, & reverentiæ Pallio obvelare. Ità enim cum hominibus eſt comparatum à Natura, ut pars maxima eorum quæ verè novimus, minima pars ſit eorum quæ in totum ignoramus. Sufficiat ergo nobis ad ſobrietatem uſque ſapere. Sufficiat ut myſterio *Antonomaſticè* ſic dicto, non *Scrutinium* arroganter, ſed humiliter *Obſequium*, & *Fidem* firmiter adhibeamus.

* *Homil. 5. in Epiſt. ad* Tim.

§. 8. Adeo *omnium* non eſt, & uſque adeo non *Meum*, ut crediderim eſſe nullius, diſertè dicere & dogmaticè, Quid ſibi velint *Perſonæ Tres in Deitatis Unitate*; aut extra Scripturas quicquam ſtatuere περὶ τῆς Μονάδος τῆς Τριαδικῆς, niſi quod *Nicena Synodus* atque *Eccleſia univerſalis* (Eidem Synodo conſentiens) dicendum ſtatuit. Nihil temerè de Deo pronunciandum eſſe arbitror, quod ejuſdem aut *Unitati* aut *Simplicitati* tantillùm deroget. Nihil de Deo effutiendum, unde *Aliud* atque *Aliud* in eo eſſe inferri queat. Nihil ſcribendum, aut ſentiendum, quod faveat *Turcis* aut *Judæis* ex una parte, aut ex altera

Sed reverenter ſanctéque & cum tremore tractanda.

† Cyril. *contra* Julian. *l.* 1. *in* Trinitate, *ait*, Tres Deos *ſtatuiſſe.*

† *Porphyrianis* aliiſque Tritheitis: quanquam minus malum exiſtimo, ut quis in *Illum* potiùs Scopulum, quàm *Hunc* impingat. Quandoquidem τὰ ἐλάχιϛα λεπτέον κακῶν, ſatiùs duco *Tria Nomina Perſonas* dicere, quàm ità de iis philoſophari, ut in ſpeciem ſaltem videar *Tria Numina* adorare. Summatim dico. Vix meliùs, vix aliter *Quid ſit Tri-unus* intelligimus, quàm *Quid non ſit* intelligendo: unde dicere non auſim cum *Gennadio* Patriarcha, neque cum *Eccleſia Græca* eidem *Gennadio* ſuffragante, Tres eſſe Dei Ἐνεργείας, [*operationes*, aut *efficacias*,] quas Latini *Perſonas* vocant. Nolo eas Tres τρόπυς ὑπάρξεως appellare, quanquam *Veteres* quidam *Græci* ità cenſerent appellandas. Nolo cum *Hilario*, quantumvis docto ſanctóque Patre, *Tres in Deo Subſtantias* dicere. Nolo cum *Altingio*, Aut eſſe *Subſtantias ſingulares*, aut *Relationes Subſtantiales.* Nolo cum *Helvetica* Confeſſione Poſteriore, *Conjunctas* dicere *Perſonas* quoad *Naturam vel Eſſentiam*; nequis dicat per calumniam, me *Deum* effingere *Aggregativum*, & συνυσίυς potiùs Perſonas, quàm ὁμοϋσίυς exiſtimare. Nolo *Tres Proprietates* cum Doctiſſimo * *Calvino*, & cum Eccleſia *Wirtenbergenſi.* Nolo *non-Entia* cum *Keckermanno*, nedum cum *Praxea* & *Hermogene*, *Noëto* atque *Montano*, nec non *Paulo Samoſateno*, unius Perſonæ *Tria Nomina*: nedum Hanc *Triadem* (cum *Michaële Serveto*) prorſus eſſe *Imaginariam*, *utpote cum Dei unitate planè pugnantem.* Valde nolo † *Similitudines*, quæ ad *Triunum* explicandum à rebus creatis deſumuntur. Id quod *Veteres* ſæpe ſæpiùs, vereor nè & *moderni*, malo omine factitârunt. Ingenuè interim confeſſi, ad-

* Inſt. *l.* 1. *c.* 13. §. 5. & 19. & 22. Grot. Riv. Apol. *p.* 28. *Vot. pro Pace*, *p.* 15.

† *Harum pleraſque enumerat* Auguſtinus *de* Trin. *à lib.* 9. *ad* 15.

modum diſſonum eſſe, & diſpar, quicquid pro *Simili*, aut *Pari*, in medium unquam protulerunt. Quo fit (inquit *Calvinus*) *ut omnem audaciam hîc reformidem; nè ſiquid intempeſtivè productum fuerit, aut malignè Calumniæ, aut rudibus indoctíſque hallucinationis anſam præbeat.*

§. 9. Quamcunque tamen in Sacra Pagina *Diſtinctionem* animadvertimus, reticeri non decet, non expedit, non licet utique. Etſi enim non poteſt fieri, ut in Eo quod eſt *Æternum*, exiſtat *prius* & *poſterius*; *Ordinis* tamen ratio videtur habenda eſſe nonnulla, in quantum *Pater* primò, deinde ex Eo *Filius*, poſtmodum ex Utroque *Spiritus Sanctus* recenſetur in * Sacris Literis. Et Iſte eſt *Ordo Naturalis*. *Arbitrarius ordo* eſt Ille, quo Scriptores θεοφορούμενοι Perſonas Trinas recenſent pro ſuo quiſque Inſtituto. Eſt ubi *Filius* præponitur *Patri*, ut 2 *Cor.* 13. 13. *Gal.* 1. 1: eſt ubi *Patri* præponitur *Spiritus Sanctus*, ut *Eph.* 2. 18. eſt etiam ubi *Spiritui* poſtponitur *Filius*, ut *Apoc.* 1. 4, 5. & ubi Idem *Spiritus Sanctus* & *Patri* & *Filio* ſimul præponitur, ut 1 *Cor.* 12. 4, 5, 6: Nullibi verò luculentiùs Sacroſanctam *Trinitatem* videre eſt, quàm in duplici Illa Θεοφανείᾳ, quâ *Chriſti Baptiſmus* celebrabatur, *Luc.* 3. 22. ejuſdémque *Transfiguratio*, *Luc.* 9. 35. Porrò *Perſonæ* in Sacris Literis ità (non eſſentialiter, ſed) hypoſtaticè diſtinguuntur, ut *Patri* propria ſit ἀγεννησία, *Filio* γέννησις, *Spiritui Sancto* ἐκπόρευσις, (*Proceſſio*, non *Productio*, ut perperàm ſcripſit Non Nemo & periculosè, *p.* 26.) Ità ut *Pater* ſit à ſeipſo, *Filius* à *Patre*, ab utroque *Spiritus Sanctus*, coæquales licèt, & coæterni.

Ex ſolo ſuo ipſius verbo petenda eſt.

* Matt. 28. 19. 1 Joh. 5. 7.

Ità denique ut *Patri Creatio* aſcribatur modo quodam peculiari, *Redemptio Filio, Sancto Spiritui Sanctificatio.* Cujuſmodi Diſtinctiones non ideo adhibentur, ut Summi Numinis Unitati, Simplicitati, aut Identitati quicquam officiant, vel adorandæ Trinitatis tantillùm detrahant περιχωρήσει, vel quaſi opera Sanctæ Triadis non ſint ſemper Indiviſa; ſed quòd humanæ Infirmitates his adminiculis opus habent, & quòd paſſim in Sacris Literis ſic ſcriptum legimus. *A Patre ſunt Omnia*, 1 Cor. 8. 6. Joh. 5. 19. *Per Filium Deus Mundum condidit*, Heb. 1. 2. Joh. 1. 3. *Filius Spiritum Sanctum à Patre mittit*; Qui *Spiritus* etiam dicitur *à Patre emanare*, Joh. 15. 26. *Eccleſiam Dei Deus ſuo ſanguine acquiſivit*, Act. 20. 28. & 1 Tim. 3. 16. *Deſuper venit Spiritus Sanctus* ὡσεὶ περιστερὰ, Matth. 3. 16. Denique *Trium Perſonarum* in numero numerante, & indè Sacroſanctæ *Triados* in numero numerato, ἐμπεριχώρησις ἐνάλληλος (ut Græci Patres rem exprimunt) vel *in ſe invicem Immanentia* (ut barbarè ſatìs Latini vertunt) tam à Veteribus quàm à Modernis ex ſacra Pagina rectè elicitur. E. G. *Tres ſunt qui teſtificantur in Cœlo, & Hi Tres unum ſunt*, 1 Joh. 5. 7. *Ego & Pater unum ſumus*, Joh. 10. 30. *Credite mihi me in Patre, & Patrem in me eſſe*, Joh. 14. 10, 11. Et certum Pedem hìc figere conſultiùs duco, quàm curioſiùs penetrando in Hoc Myſterium Inſcrutabile, per multas evanidas atque nocivas Speculationes evagari.

Qui hos limites tam Scripturæ quàm Verecundiæ tranſilierunt, nimirum *Valentiniani, Marcionitæ, Manichæi, Sabelliani, Photiniani, Ariani, Macedoniani, Eunomiani*, Aliique

Com-

Compluſculi, (præter *Judæos* & *Mahomedanos*, quos Hæreticis *Chriſtianiſmum* præ ſe ferentibus non annumero,) in ſuum quiſque Hæreſeos Scopulum perquàm turpiſſimè impegerunt. Quid, quòd Nonnulli etiam ex noſtris ſua ipſorum ratiocinia ad utiliſſimam ſanè obruſſam à ſeipſis quandoque poſitam non ubique exigentes, Criminationes in ſe graviſſimas ingratiis ſuis acciverunt? * *Calvinus* Veteres animadvertit nec Univerſos inter Se, nec Singulos ſecum ubique loci conſentire. *Quas enim Hilarius formulas à Conciliis uſurpatas excuſat?* Quàm ſeipſum etiam incuſat, quòd *inconceſſa præſumere, ineffabilia loqui, & nova nomina proferre eſt auſus? Quò licentiæ interdum proſilit Auguſtinus? Quàm abſimiles ſunt Latinis Græci? Hieronymus ad Damaſum Sacrilegium eſſe dicit, Tres in Deo Subſtantias prædicare.* Atqui plus centies apud *Hilarium* invenies, *Tres eſſe in Deo Subſtantias.*

* *Inſtit. ubi ſuprà.*

§. 10. Plura identidem de myſterio hoc tentanti os mihi illicò obturant aurémque vellicant (non *Cynthii*, ſed) Eccleſiæ Doctores Cordatiſſimi, quibus non poſſum non aſſurgere, totóque animo ſuffragari. * *Deus quum dicitur, non poteſt dici, &c. Credi ſe voluit, non examinari. Quicquid de Deo dicitur, eſt Deus Ipſe. In illa verò Trinitate, Trinitas eſt unus Deus. Quod ſanè eſt mirabiliter ineffabile, & ineffabiliter mirabile.* † *Trinitatis Myſterium eſt immenſum, & incomprehenſibile, extra ſignificantiam Sermonis, extra ſenſûs Intentionem, imperſpicabile, lumen obcæcat, intelligentiæ Capacitatem excedit. Ego neſcio: ſed conſolabor me tamen, Angeli neſciunt, Secula non tenent,*

Myſterium Doctoribus, perſpicaciſſimis licèt, impervium.

* Auguſt. *Serm.* 190. *Idem de Trin. l.* 15.

† Hilarius *de Trinitate l.* 2.

tenent, Apoſtolus non interrogavit, Filius ipſe non edidit, ceſſet ergo dolor Querelarum.

Idem l. 7. *Non relictus eſt hominum eloqu[illegible]de Dei rebus, alius, præterquam Dei Sermo.*

* Cyril. Alex. *in* Johan. *l.* 2. *c.* 103. * Exactam Nominum Poteſtatem Deitatis Natura recuſat: de qua quicquid dicimus, non ut ſe habet exquiſitè ac abſolutè dicimus; ſed ut linguâ humanâ proferre poſſumus: neceſſe eſt enim qui in ænigmate videt, in ænigmate quoque loquatur. Humano more de Deo loquimur; Intelligere autem omnia ità debemus, ut Deo congruant. ——— † *Deum ergo ignoras?* Abſit, *Scio eum eſſe clementem, providentem, & omnium Curam gerentem. Quid autem ſit ſubſtantia Dei, non novi.* ——— * *Sufficit tibi ſcire quòd ipſe eſt Paſtor bonus.* ———*Hic eſt Terminus Cognitionis Dei. Quantus autem ſit, & qualis Eſſentia ejus, Talia ſciſcitanti periculoſa, ei qui rogatur perplexa. Silentium eſt talium Medicina.* ——— † *Ecce patet, omni homini expedire, ut credat in quandam ineffabilem Trinam unitatem, & unam Trinitatem: Unam quidem, & Unitatem, propter Eſſentiam: Trinam verò, & Trinitatem, propter Tres Neſcio Quid.* ——— * *Si nemo de eo poteſt explicare Quod eſt, Nemo audeat affirmare quod non eſt. Excuſabilius enim eſt, de Natura ineffabili non eloqui digna, quàm definire contraria.* ——— † *Quid ſibi vult iſte (ut ſic loquar) abſque numero Numerus? Si Tria, quomodo non Numerus? Si unum, ubi Numerus?* ——— *Numera (ſi potes) aut ſine ſubſtantia Perſonas, quæ in[illegible] ſa ſunt, aut ſine Perſonis Proprietates, quæ [illegible] ſunt. Aut ſi dividere quis conetur, vel Per[illegible] nas à ſubſtantia, vel Proprietates à Pro[illegible] neſcio quomodò Trinitatis ſe profit[illegible]*

† Chryſoſt. *in* Pſal. 43.

* Baſil. *de* Mimante Martyre.

† Anſelm. *Monol. c.* 86

* Leo *de Paſſione Domini, Serm.* 12.

† S. Bern. *de Conſid. l.* 5. *c.* 7, & 8.

*poſſit, qui in tantam rerum Numeroſitatem exceſſerit. ——— Quærit quis, quomodo illud quod Catholicum dicimus, poſſit eſſe? Sufficiat ei tenere, Sic eſſe. ——— Sacramentum hoc magnum eſt, & quidem venerandum, non ſcrutandum, &c. —— * Unum, ſecundum quod eſt principium Numeri, non prædicatur de Deo, ſed ſolùm de his quæ habent Eſſe in materia. Unum enim quod eſt Principium numeri, eſt de genere Mathematicorum, &c. ——— Deus ergo eſt unus, Unitate quæ convertitur cum Entitate.*

* Aquin. 1. *Part. Quæſt.* 11. *Art.* 3. *ad 2dum.*

Controverſiâ illâ gravi & periculoſâ de nominandis in Sacroſancta Trinitate *Suppoſitis*, inter Græcos & Latinos exortâ, eò res adducta eſt, ut periculum eſſet, ne orbis Terrarum fines (*i. e.* Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ) unà cum Syllabis à ſe invicem diſtraherentur. † Effecit autem *Athanaſius*, ut depoſitâ nominum controverſiâ, *Græci Perſonæ vocabulum pro hypoſtaſi uſurparent:* & viciſſim *Latini hypoſtaſin pro Perſona dicerent.* Et quanquam S. *Auguſtino* Latiníſque Poſteris hæc Conciliatio deinceps diſplicuiſſe videatur; *Hieronymus* || tamen apud *Damaſum* impetravit, ut hujus de nomine duntaxat Controverſiæ Conciliatio admitter[illegible] Deinceps * verò apud poſteros [illegible]mmu[illegible] Eccleſia receptum fuit, [illegible] *Id*[illegible] *et Græcè hypoſtaſis, quod L*[illegible]

Bin. *Not. in Conc.* Alexandr. *Tom.* 1. *p.* 603.

† Greg. Naz. *Orat. de laud.* Athan.

|| *Epiſt.* 57.

* Aquin. 1. *Par. Qu.* 29. *Art.* 2.

Præmiſſis or[illegible] cum rem rep[illegible] ſuo ſ[illegible]rari, ej[illegible]

Humili Fide & obſequio colendum reſtat.

pecus eſt, inquit S. *Hieronymus*: *nec eſt quòd quiſquam glorietur, niſi ſe Dominum ſuum noviſſe*, Jer. 9. 23. Sed Negata nobis quærere, & velle invadere inacceſſa, Religio nobis eſſe debet, & pius Timor. Ex iis ſcilicet eruendis quæ ſunt ἄῤῥητα, οὐκ ἐφικτὰ, ipſiſque Angelis ἀκατάληπτα, & ſupra quod Scriptum eſt ſapere velle, (quod eſt deſipere,) facillimè ſequitur Abſurdum unum, unde etiam libentiſſimè ſequuntur Mille.

Ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος τ' ἄλλα ἕπεται.

CAP. IV.

De Æternis Dei Decretis.

Decretum in genere.

§. 1. POST Deum *in Se* conſideratum, ſequitur ut eundem in ſuis *Operationibus* atque *Operibus* conſideremus. *Decreta* Dei ab æterno quæ inter *opera* Dei *ad extra*, ſed ἐμμένουσα, vulgò enumerantur, *Operationes* potiùs quàm *Opera* (ſiquid ego quidem judico) dicenda ſunt, ejúſque Operibus propriè dictis vel eo nomine præmittenda.

Variè denominatur.

Decretum Dei eſt ipſiſſima Dei *Voluntas*. Neque niſi docendi Cauſâ (quum unica ſit,& Simpliciſſima,) ab ejuſdem Voluntate diſtingui debet. Docendi tamen cauſâ variis titulis inſignitur in Sacra Pagina. Eſt ubi dicitur *definitum Dei Conſilium*, ut *Act.* 2. 23. ubi βουλὴ ὡρισμένη καὶ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ perquàm aptiſſimè conjunguntur, in quantum Deus nihil *de-*

crevit

crevit niſi ſecundum *Præſcientiam*, quæ à conſilio definito divelli non poteſt, (ut rectè *Beza* arguit adverſus *Epicuri de grege Porcos,*) *nec interim mali cauſa eſſe.* Eſt ubi *Manus & Conſilium* Decretum Dei appellatur, ut *Act.*4. 28. ubi προώρισε γενέσθαι *paſſivè* legitur; Quia Deus prædefinierat ut Scelus illud *fieret*, ſe Permittente, quod præcognoverat ſceleſtiſſimos ſponte ſuâ facturos, nullâ vi extrinſecùs adhibitâ impeditos. Adeóque non *ipſa Mala*, (ut nonnulli temerè dicunt,) ſed Malorum *Permiſſio ſola* ſub voluntate divina cadit. Eſt ubi Idem & *Beneplacitum*, & *Conſilium*, & *Propoſitum* Dei vocatur, ut *Eph.* 1. 5. & 11. ubi Deus non *ſimpliciter* prædeſtinâſſe aſſeveratur, ſed utrobique *Secundum Quid.* Κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, *v.*5. & κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, *v.* 11. *Decreto nihil fit*, (ut rectè rem æſtimat *Alſtedius*) ſed *Secundum Decretum.* Sicut *Idea* quam Architectus mente ſuâ conceptam gerit, non omninò domum extruit, ſed *ſecundum Ideam illam* extruitur Domus. Sic & Calopodio non omninò fit Calceus, ſed *ſecundum Calopodium* conſuitur. Perperàm tamen clamavit * *Scaliger*, *Tam eſt impia vox in divinis conſilium, quàm Pluralitas Deitatis.* Quia quamvis non diſceptat, non colligit, non cum alio ullo confert, non ratiocinatur Divinum Numen; Eâdem tamen *Anthropopathiâ* quâ dicitur Deus *prævidere*, cui nihil futurum eſt, rectè dicitur res efficere *ſecundum conſilium* Voluntatis, *Eph.* 1. 11. Et quicquid καθ' ἄνθρωπον de Deo dicitur, illud eſt κατὰ Θεὸν intelligendum, atque θεοπρεπῶς. Denique Æternum Decretum Dei à compluſculis non abſurdè *Æterna Dei Provi-*

* *Exercit.* 365.§.8.

Providentia, & *Voluntatis divinæ Actio*, ſeu *operatio*, Metonymicè nuncupatur, quâ de iis quæ in tempore futura præſciverat, præſtituit Deus ab æterno Quid factum vellet.

Providentia, Præſcientia, Prædeſtinatio, quid differant.

§.2. *Providentiam* definit *Cicero*, *per quam aliquid futurum, antequam eveniat, providetur.* Rectiùs longè * *Boethius* mavult, Divinam eſſe Rationem in ſummo omnium Principe conſtitutam, quâ cuncta diſponit, & moderatur, & ad ordinatos fines dirigit. Nam etiamſi κατὰ λέξιν *providere* & *prævidere* in idem recidant, unde eandem eſſe complures & *Providentiam* & *Prævidentiam*, decepti vocis agnominatione, exiſtimârunt; In eo tamen *Providentia* à *Præſcientia* Dei differt, quòd nullam Hæc *affert* rebus futuris Neceſſitatem, ſed *infert* tantùm; Illa aut *efficit*, aut *permittit*, quæcunque in tempore eventura. Præterquam quòd latiùs patet *Præſcientia*, quàm *Providentia*. Nam *ordinavit* Deus Nihil, quod non *Præſcivit*; Præſcivit verò quàm plurima (Peccata Hominum Angelorúmque) quæ nullo modo ordinavit. In eo etiam *Providentia* ab ipſa differt *Prædeſtinatione*, quòd *Providentia* latiùs patet, ut quæ reſpicit Creaturas ad unam omnes: *Prædeſtinatio* non item, ſed duntaxat *Rationales*. *Providentia*, unde *Prudentia* contractè dicitur, Græcis Πρόνοια appellatur, (ut Præſcientia Πρόγνωσις,) ἀπὸ τοῦ προνοέω, quod *providere* ſimul ſignificat, & *procurare*. Non eſt enim ſolitaria & ſpeculativa rerum Cognitio, ſed actuoſa etiam & efficax rerum omnium Adminiſtratio. Πρόγνωσις etiam in Sacris Literis non ad ſolum *Intellectum* ubique pertinet, ſed nonnunquam ad *voluntatem*: unde dicitur

* *De Conſ. Philoſ. l. 4.*

à Scholaſticis Scientia *Approbationis*, non tantummodò *Viſionis*, *ſimpliciſque Intelligentiæ*. Nam τὸ γινώσκειν aliquando idem valet quod *Sciſcere*, id eſt, *Scito approbare*, præſertim quùm *Electis Dei* peculiariter applicatur. Porrò Vox *Prædeſtinare* duo videtur in Se complecti; non ſolummodò *definire*, quid ſit agendum, aut non agendum: verùm etiam *ordinare*, & ad Scopos quoſdam aut fines Rem *diſponere* definitam. *Prædeſtinatio* denique ea eſt, quâ tam de *fine*, quàm de *mediis*, (ad finem ſemper conducentibus,) non *ſeparatim*, ſed *conjunctim*, & in ſenſu *compoſito*, non *diviſo*, ſimul & ſemel determinatur. Licèt enim docendi causâ *Decretum* Dei dicitur in ſe varia comprehendere, atque ut *Genus* conſideratur cujus etiam *Species* includunt alia, ſummoperè tamen ſemper cavendum eſt, nequid craſſi aut indigni de Deo nobis imaginemur, quaſi diſcurrat, aut ſyllogizet, aut non ſit Actus Simpliciſſimus. Et hac præmiſſâ Cautione, pergamus illicò ad Decreta magis ſpecificè conſideranda.

CAP. V.

De Electione & Reprobatione.

§. 1. Ut Decretum *Providentiæ* Res *omnes* reſpicit, etiam viliſſimas, fortuitáſque, (*Matt.* 5. 45. *Matt.* 6. 28. *Luc.* 12.6.) Itá Decretum illud quod dicitur *Prædeſtinationis*, Res tantùm reſpicit *Rationales*, nempe *Prædeſtinatio.*

Angelos, Hominéſque, & utrorumque æternos ſtatus.

Angelorum. Specialis hujus Decreti, quod appellatur *Prædeſtinatio*, ſive *Species*, (ut aliqui vocant) ſive *Partes*, (ut nonnulli,) ſunt *Electio* & *Reprobatio*. Angelos in primæva puritate perſeveraturos decrevit Deus ab æterno in æternum ſervandos fore, & in Felicitate ſtabiliendos. Angelos verò Defectores, Rectitudinem ſuam & ſtationem ſuapte ſponte deſerturos, decrevit Deus ab æterno æternùm pœnas Apoſtaſiæ luituros, aut in ſecula ſeculorum damnatum iri.

Præſertim Hominum. Sed quum *Homo* fuerit ultimum Creatoris ſui opificium, Creaturarum ad unam Omnium Epitome pariter, & Complementum, ad Imaginem Dei efformatam, (*Gen.* 1.26.) ob hanc potiſſimùm rationem, Decretum Dei de Homine, ſive Electo, ſive Reprobo, & de æterno ejuſdem ſtatu, ſive beato, ſive miſero, ex inſtitutæ Methodi ratione ubertim venit conſiderandum.

De Objecto ejus Diſſidia. §. 2. Inprimis autem hoc loco (valde difficili quidem & lubrico) præfandum arbitror, quòd quanquam magìs ſit mihi cordi, magíſque curæ etiam notare, Quæ apud omnes ſint in confeſſo, quàm in quibus apud quàm plurimos in varias Partes abeatur; uti tamen aliquantò lucidiùs pateat, quanti ſit ponderis & momenti, in Objecto Hujus Decreti uſquequaque adæquato inveſtigando, à Principiis certis inmotíſque & extra Controverſiam poſitis exordium ſumere; Non abs re erit obſervare, in quot dogmatum Diſcrepantias, indéque errorum Præcipitia, Viri aliàs oculatiſſimi

tiſſimi cæcorum ſimiles inciderint. *Calvinus* 1.
enim in ordienda ordinandáque Prædeſtinatione, ultra maſſam humani generis in primis Parentibus corruptam, conſultum duxit non evagari. *Beza* autem & corruptam & non- 2.
dum conditam aut creatam eidem Dei Decreto præmittendam eſſe cenſuit. *Franciſcus* 3.
Junius, utrique refragans, Maſſam conditam duntaxat, necdum corruptam, Conſiderationi divinæ præſtruit. *Piſcator* ſententiam am- 4.
plexus eſt ab his omnibus diſcrepantem, eo quòd triplicem hanc maſſam, (primò nondum conditam, deindè conditam duntaxat, tertiò conditam & corruptam,) in prædeſtinatione ſua inſtituenda à Deo ſtatuit conſideratam. Ab hac Quaternione diſſentientium diſſentit *Twiſſus*; dum *Piſcatoris* ſententiam reliquis 5.
quatuor anteponit, non omninò tamen ut veram, ſed ut Veriſimiliorem. Denique *Petrus* 6.
Molinæus Sedanenſis Profeſſor celeberrimus, (in ſua *Cauſæ Orthodoxæ Defenſione*, quam *Twiſſus* noſter *Prævaricationem* dicendam mavult,) ſextam viam ingreditur à cæteris omnibus valde diſtinctam; dum Maſſam etiam Peccatis *actualibus* corruptam & vitiatam, adeóque homines non niſi *Infideles* atque *finaliter impœnitentes* Decreto Reprobationis Objectum eſſe contendit acriter. Unde (inquit *Twiſſus* noſtras, *Molinæo* admodum ſuccenſens,) factum eſt, ut licèt aliàs inter Theologos Vir † *Vin.Gr.*
inſigniter eruditus, & ad tractandas contro- *Digreſ.* 1.
verſias quaſi fictus formatúſque, † *ex hac parte* *p.* 58.
tamen, non modò Cauſam Arminianorum plus juſto promoveret, ſed & quicquid antè de Electione Orthodoxus diſſeruerat, prorſus convelleret. Neque verò Obſervatio *Johannis* * *Dallæi*

* *Apolog. pro duabus Synodis adverſus* Spanh. p. 8, 9.

certè

certè Doctiſſimi, eſt hoc in loco prætereunda, *Vix duos* (inquit) *reperias, utut conjunctiſſimos, qui eandem ſententiam planè eodem modo pertractant.* Sed id nobis in hac potiſſimùm controverſia ideo accidit, quòd ea in rebus omnium altiſſimis, noſtróque ingenio longè ſublimioribus, tota verſetur; quas, utut mentis aciem intenderis, nunquam clarè cernes, nedum ut conſequaris atque percipias, quamdiu quidem in terris degimus.

Via ad Pacem præſtruitur.

§. 3. Ità ſibi adverſantur, & à ſe invicem diſcedunt, Viri cætera perſpicaces, & uſquequaque eruditi. Qui tamen omnes in *Arminium*, tanquam in Hoſtem ſuum communem, communem ineunt Amicitiam. Quidni ineant cum *Arminio* pari modo Amicitiam contra *Judæos* & *Mahomedanos*, non modò dogmatum quorundam, ſed totius *Chriſtianiſmi* communes Hoſtes? Iniit ſanè *Molinæus*, & iiſdem victus rationibus cum ipſo *Arminio* etiam *conſpirat*, ídque in Scriptis ex profeſſo adverſus *Arminium* inſtitutis, ſi qua * *Twiſſo* Noſtrati fides habenda ſit. Nec abhorret quidem à vero quod de clariſſimo *Molinæo* Teſtimonium perhibet Vir Doctus. Nam Reprobatio ſi non procedat (ut *Molinæus* valde contendit) niſi ex peccatis actualibus præviſis, perſeverantiáque finali in iiſdem, nullo modo vitari poterit, (ut *Twiſſus* liberè confitetur,) quin Electio procedat etiam ex præviſa fide, & reſipiſcentia, & finali in iiſdem perſeverantia. Enimverò *Spiritus Sanctus* nihilo ſignificantiùs à Cauſis *Electionis* removet bona opera, quàm à cauſis *Reprobationis* opera mala. Quanquam obiter notandum eſt,

* *Digreſſ.* 6. §. 4. c. 1. p. 92.

eſt, quòd non omninò par ratio utrobique eſſe videtur. Nam * *Cauſa* Electionis eſt Ipſe *Deus*, † ſolus *Chriſtus* eſt *Fundamentum*, & ejuſdem *Motiva* ſunt Chriſti *Merita*. Aliter *Electi* prædeſtinantur, videlicet *per & propter Chriſtum*, (*Eph.* 1. 5.) longè Aliter *Reprobi*, videlicet *propter Peccatum*. Et hoc decretum ſalvandi *prævisâ fide * ad finem uſque duraturâ*, non *ob* aut *propter prævisam fidem*, Prædeſtinationis nomine intellexerunt omnes Catholici Scriptores ante *Auguſtini* tempora: quemadmodum *Grotius* ὁ πολυθρύλλητος pacificè colligit & obſervat: & ſimiliter *Lancelotus Andræas* Præſul ὁ Πάνυ *Wintonienſis*. In hanc autem ſententiam, cum *Melancthone Arminió*que exquiſitiſſimè congruentem, Acutiſſimus *Molinæus* delatus eſt, eò quòd viderat (inquit *Twiſſus*) pro ſua perſpicacia, Vir egregiè eruditus, *Reprobationem* eſſe Intentionem damnandi non minùs pro peccatis *Actualibus* nullâ pœnitentiâ finaliter abruptis, quàm pro peccato *Originali*. Simili modo & *Piſcator* palàm confeſſus ſe erràſſe, (ſcilicet à *Vorſtio* ad id adactus) & priorem ſententiam repudians ſuam, animitus hanc alteram amplexus eſt, nempe *Peccati Præviſionem ipſo Reprobationis Decreto priorem eſſe*: ſed & hanc eruditiſſimi *Piſcatoris* ſententiam, utut reformatam, *Twiſſus* reprobat, immo priore deteriorem totis viribus contendit.

* 1 Cor. 1. 21.
† 1 Pet. 1. 19, 20.
* Matt. 24. 13.
Digreſſ. 3. c. 2. §. 4. p. 74.

§. 4. Verùm enimverò his hactenus præmiſſis, mearum eſſe partium puto, diſſecare potiùs lites inter doctiſſimos gliſcentes, quàm aut eaſdem diſſeminare, aut alias ex aliis procudere velle, & propagare. Et quandoquidem

In Quibus conſentiant plerique omnes.

dem nihil mihi tam in deliciis eſſe queat, quàm iis uti & inſiſtere Rationum methodis & momentis, quæ ad Pacem in Eccleſiis aut procurandam utique aut promovendam aptæ natæ ſunt conducere, operæ pretium erit proferre Regulas aliquas præcipuáſque, de quibus inter univerſos utcunque aliter litigantes (quantum ego quidem conjicio) facillimè poteſt convenire; aut de facto potiùs convenit.

Regula. 1. Inprimis convenit inter omnes, (quantumvis aliter diſſentientes) quòd Deus vult alia *Abſolutè*, alia quaſi *Conditionaliter*, aut *reſpectivé.* Et quòd Idem alia *mavult*, ut aliis longè potiora; *Miſericordiam* potiùs, quam *Sacrificium* (Hoſ. 6. 6.) potiúſque *Reſipiſcentiam*, quàm *pœnam æternam Peccatoris*, Ezek. 18.23.31.32. & 1 *Tim*.2.4. & 2 *Pet*.3.9.

2. Deinde convenit inter omnes, Promiſſiones Dei & Minas *Generaliter* eſſe propoſitas in Sacris Literis; univerſis ſimul & ſingulis (nè uno quidem excepto) ſub certis legibus inibi latis utraſque eſſe extendendas. Ità ſtatuit ſpeciatim Eccleſia noſtra * *Anglicana* Reformatarum omnium Regina, Columen, atque Cohoneſtamentum. Ità † *Confeſſio Auguſtana*, cujus Pars Magna fuit *Melancthon*, Vir inſigniter Pacificus, eximiè doctus Piuſque, & egregiâ animi moderatione.

* *Artic.*17.

† *Art.*20. *de Fide.*

3. Tertiò convenit inter omnes, quòd quicquid Deus in *tempore* agit, *decrevit* agere ab *æterno:* unde Regula illa deducitur nunquam nimis ruminanda, nunquam ad nauſeam repetenda, (quippe quæ Paci ſtabiliendæ inter Partes diſſidentes abundè ſufficit,) Quòd *Decretum ab æterno, & ejuſdem in tempore Executio*

cutio, ſummâ ſemper ἀκριβείᾳ ſibi reciprocè correſpondent. Ità ut nihil agat Deus, quod non decreverat ſe acturum eo modo quo agit; nec quicquam decreverit ſe acturum, quod non ágit eo modo quo ſe acturum eſſe decreverat. Hoc eſt omnibus in confeſſo, utcunque aliter animatis, quòd *Opera* Dei qualiacunque & quæcunque fuerint, ſunt *veraciſſima* & exquiſitiſſima *Decretorum* ejuſdem *Specula.* Executio Decreti eſt ſolà Decreti Interpretatio. Oſtendit *quale* aut *cujuſmodi* Decretum fuerit, *Abſolutum*, an *Conditionale*; Quæ, ſi rectè ponantur Calculi, eódem redeunt. Nam

4. Quartò convenit inter omnes, quòd *abſolutè* decrevit Deus, ante jacta Mundi Fundamenta, & Præmia Piis, (2 *Tim.* 4. 8.) & Pœnam Impiis, (*Rom.* 1. 32.) *Decrevit abſolutiſſimè, * quòd qui crediderit ſalvabitur, qui non crediderit condemnabitur,* Mar. 16. 16. Quòd *qui bona fecerint, in reſurrectionem vitæ prodibunt; qui mala egerint, in reſurrectionem condemnationis,* Joh. 5. 29. Quòd *reddet unicuique ſecundum opera ipſius,* Rom. 2. 6. *Gloriam & honorem operantibus Bonum; ſed obtemperantibus Injuſtitiæ, Excandeſcentiam & iram,* (v. 7, 8, 9, 10.) Quòd *omnes denique comparebunt coram Chriſti Tribunali, ut reportet unuſquiſque quæ in corpore fecerit, congruenter ad id quod fecerit,* (ut vertit *Beza*) *ſive Bonum, ſive Malum,* 2 Cor. 5. 10.

* *confer* Joh. 3. 36: *cum* Ioh 6._o.

5. Quintò convenit inter omnes, *Deum non eſſe* Προσωπολήπτην, *non reſpicere ad Perſonam; ſed in quavis gente acceptum ei eſſe quemvis qui eum timeat, & operetur juſtitiam,* Act. 10. 34. Juſtitia Dei non fert, ut ſi unus delirat, plectatur alius: ut ſi *Rutilius* malè agit,

Æmilius propterea ſupplicium ferat. *Ezech.* 18. 20.

6. Sextò convenit inter omnes, In Deo non eſſe nec eſſe poſſe contradictorias Voluntates: ſed Hanc Ipſius quam habemus in Sacris Literis Revelatam, Conſilium eſſe & Beneplacitum, æternum ſimul, & immutabile. Nullum eſt enim Voluntatis certius aliquod Documentum, quàm *Præcipere* rem aliquam, aut *Jubere.* Indéque in omnibus ferè linguis quod *Jubent* Principes, Id eorum *Voluntas* apprimè dicitur. Actum autem eſt penitùs de ſolidiſſimo Humanæ Societatis Fundamento, niſi iſtoc pro immoto & inconcuſſo Principio habendum ſit, Principes Quæ *Jubent* reapſe *Velle.* Nec enim alia de cauſâ *parent* Subditi Superioribus, quàm quòd ſibi perſuaſum habent, Illos *Velle* quæ Jubent. Cùm Deus igitur quoſvis in Verbo alloqui dignatur, comprehendi non poteſt, quomodo quod eos ut *faciant Jubet, Nolit* id ipſum ab illis *fieri.*

7. Omnibus denique inter ſe convenit, quòd omnia Dei decreta & Actus, quibus ſalus hominum continetur, in *Chriſto Jeſu* fundata ſunt, iſtíque *fundamento* inſiſtunt unico. Manet id quoque immotum apud omnes ex æquo, *eoſdem eſſe qui Electi dicuntur, & qui credunt tam verè quàm perſeveranter. Eoſdémque eſſe pariter qui Reprobi appellantur aut Rejecti, & qui ſine Fide vera* ἀμελανόητοι *moriuntur & cervicoſi.*

. Alia ſunt etiam non pauca, (præter ea quæ jam enumeravi) de quibus quandoque *controvertitur* inter Fratres Diſſentientes, *Remonſtrantes* volo, & *Contra-Remonſtrantes*; quandoque *convenit* inter eoſdem Authore

Magno

Magno *Hugone Grotio* in Oratione olim habita (Idiomate *Belgico*,) apud Senatum *Amſteloda-mi*, p. 535, 536, 537, 538, 539, 540, *&c.* quæ huc transferre exſcribendo, longum eſſet plus nimio.

§. 5. Ex his omnibus quid ſequatur, non eſt ambiguæ æſtimationis: aliquanto clarior res eſt, quàm ut Interprete Me egeat. Pauca ſufficiat hoc in loco, & impræſentiarùm addere; ad concordiam Eccleſiaſticam in hoc Articulo facientia. *Abſolutè* decrevit Deus *creare* Mundum; ſed Eundem *Redimere* decrevit tantùm *Reſpectivè*, reſpectu habito ad *Peccatum*, quod Deus non potuit non *prævidere*, tum cùm *decrevit Redemptorem.* Quòd autem Decreta *Conditionata*, poſitis Conditionibus & óbjectum ingredientibus, in *Abſoluta* ſtatim tranſeunt, & viciſſim Decreta ſic *Abſoluta* Conditionem quandam innuunt in ſenſu compoſito conſiderata, liquidò conſtat ex iis omnibus quæ in medium protuli Exemplis: ut in *pauciſſima* rem contraham, (eadémque valde *Perſpicua*;) *Abſolutè* decrevit Deus, ídque ab omni æternitate, inter fidem, obedientiam, reſipiſcentiam, perſeverantiam, & Vitam æternam in Chriſto datam, *Connexionem Indiſſolubilem.* Qualem etiam Connexionem inter finalem Pervicaciam, & Pœnam fine carituram, modo pariter *Abſoluto* decrevit Deus. *Poriſmata ad Pacem facientia.*

Regula ſuperiùs à me allata, quòd *Decretum Dei æternum & Executio ejus Decreti exactiſſimè & per omnia ſibi invicem correſpondent*, (quemadmodum Facies Faciei in Speculo undique veraciſſimo,) videtur mihi inferri poſſe *Quartæ Regulæ Probatio.*

 (inclu-

(ineluctabili conſequentiâ) ex aliis atque aliis Scripturæ locis, ubi dicitur *Myſterium ſalutis noſtræ ab æternis temporibus tacitum in prædicatione Evangelii revelari*, (Rom.16.25.) *& impervestigabiles opes Chriſti inter Gentes evangelizari*, (Epheſ. 3.8.) *& in lucem proferri myſterium illud quod erat à ſeculis in Deo abſconditum*, (v.9.) & *ex propoſito Dei gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto Jeſu ante tempora ſeculorum, patefactam eſſe nunc per illuſtrem illum adventum Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti*, (2 Tim. 1. 9, 10.) Denique *Deum* (inquit Baptiſta) *nemo vidit unquam*; *unigenitus Ille Filius qui eſt in ſinu Patris, Ille nobis expoſuit*, (Joh. 1. 18.) porrò Regulæ hujus ratio ab ipſà divinæ Voluntatis Immutabilitate, & Præſcientia Infallibili, ità liquidò dependet, & demonſtratur, ut monſtro ſimile videatur, ſi quis tam ignarus eſſe poſſit ut neſciat, aut tam perditè immodeſtus, ut non agnoſcat.

USUS *ejus*, Quandoquidem igitur hæc Regula ſit luce clarior meridiana, & apud omnes in confeſſo qui ſunt *Adulti*, & *rationis uſum* habent, (non *Infantes*, aut *Idiotæ*,) quòd *quæcunque in tempore Deus agit, ſunt patefactio & Exegeſis & Executio eorum omnium, quæ in tempore ſe acturum decrevit Deus ab æterno*; Hinc habemus pro compertiſſimo, quid de Decretis Dei æternis nobis ſit *tutò* ſentiendum. E. G. Quibus modis in tempore *Salvantur* homines à Deo, iiſdem modis de iiſdem ſalvandis ſtatuit ab æterno. Ex alterâ parte (pari modo) ob quas Cauſas Deus in tempore à Cœlo ſuo excludit homines, ob eaſdem ab æterno decrevit Deus eoſdem homines excluſum iri. Indè *Electio* dicitur, Hinc *Reprobatio*. Illa, intuitu

Jeſu

Jeſu Chriſti per Fidem veram apprehendendi, in actum exit, & exercitium, ſive in Executionem; Hæc intuitu Peccatorum, in quibus obſtinatè & cervicosè ad finem uſque perſeveratur. Concludat Hanc Regulam *Syllogiſmus*, ex *Grotio* & *Fulgentio* ſimul ſumptis Conflatus. Quicquid Deus in tempore facit, id ab æterno facere decrevit. Sed in tempore ſervat hunc credentem, illum incredulum damnat; *Ergo* (inquit *Fulgentius*) *prædeſtinavit illos ad ſupplicium, quos à ſe præſcivit voluntatis malæ vitio diſceſſuros; & prædeſtinavit ad regnum, quos à ſe præſcivit miſericordiæ prævenientis auxilio credituros, & in ſe miſericordiæ ſubſequentis auxilio eſſe manſuros.*

§. 6. Quantum hujus Regulæ ſive *ratio* ſive *vis* apud animum eruditiſſimi *Molinæi* prævaluerit, (nequid dicam de *Luthero*, de *Tileno*, de Rege noſtro *Jacobo*, de *Sanderſono*, de *Johanne Gerhardo* præſtantiſſimo, de *Hemmingio*, *Chemnitio*, *Hafenreffero*, & ſexcentis hujuſmodi;) agnoſcit *Twiſſus* noſter doctiſſimus; *Et VIS,* addítque inſuper, * quòd *Noſtri Theologi ferè ad unum omnes pro principio hoc habent, eſſe Reprobationem Juſtitiæ actum. Indéque colligunt, præviſionem Peccati eſſe Decreto ſubſtruendam.* Quod unum ſufficit (me judice) Paci Publicæ & Privatæ inter Theologos procurandæ. Nec minus ſufficit eidem Illa *Perkinſii* noſtri Conceſſio, *Voluntatem Dei non duntaxat è Verbo Scripto ſive Revelatione, ſed ex Eventu etiam cognoſci.* Quia qualis eſt *Executio* voluntatis divinæ in tempore, Talis Dei *Voluntas* ab æterno fuiſſe cenſenda eſt. Quidquid evenit, ideo evenit, vel quia *voluit* evenire Deus Optimus

* *Digreſſ.* 9. § 4. *c.* 1. *p.* 121.

timus Maximus, vel quia *noluit impedire.* * Nobis eſt igitur arguendum, non omninò à *Priori*, (quod clariſſimo *Calvino* humanitùs contingebat,) ſed duntaxat à *Poſteriore*, (quod fecit Optimus *Melancthon*,) nimirum nos *ex vera fide & ſeria reſipiſcentia diſcere, quòd ſumus Electi.* Dixítq; inſuper *Melancthon* in quadam Epiſtola ad *Calvinum*, *Hæc mea ſunt* παχύτερα, *& ad uſum accommodata: nec me latet* (inquit *Twiſſus*) *Remonſtrantes in Belgio præ ſe ferre, quòd judicio Melancthonis plurimùm innitantur.*

* Sibrandus Lubbertus *apud* Twiſ. *Digr.* 8. §. 4. *c.* 3. *p.* 119.

Ubi ſuprà.

Ad Concordiam ineundam.

Dum intra has Lineas & Cancellos nos pacificè continemus, mihi equidem videtur (quod viſum eſt olim verè Pacifico *Melancthoni*,) Totíſque Synodis illis duabus, † *Augustanæ*, & * *Saxonicæ*, nullis omninò opus eſſe de hoc Articulo Diſputationibus. Nullas omninò Controverſias de Prædeſtinatione movendas eſſe: & Quæſtionibus non utilibus, nedum neceſſariis, nullam eſſe præbendam anſam, nedum avidè arripiendam. Abeant igitur valeántque per me licet *Scholaſtici*, Patres Iſti Subtilitatis, & Diſcordiarum Seminatores; Qui etiamſi Quæſtiones quandoque utiles ſuppeditant, & nervoſas, plurimas tamen ſupervacaneas ex cerebris ſuis procudentes, earúmque deciſionem ex Philoſophiæ Principiis expedientes, Chriſtianæ Fidei Simplicitatem non mediocriter labefactârunt. Pauca illa, & ſimpliciſſima, etiam rudibus literarum perſpicua ſatìs & exporrecta, quæ Paragraphum quartum hujus Capitis conſtituunt, videntur mihi ſatìs apta, ſatìs habilia, & Idonea, perinde ad Intellectum uniuſcujuſque quietandum, atque ad finem exoptatiſſimum litigiis omnibus imponendum.

† *Artic.* 20.
* *Art.* 3.

§. 7. Con-

§. 7. Concludam hoc Caput cum Eclogis quibuſdam & Excerptis quæ Moderationem ſuaviter redolent, & ad Propoſitum hoc meum Pacificatorium aliquo pacto promovendum videntur eſſe conducibilia. *Excerpta ex Autoribus huc tendentia.*

Ex Confeſſ. Anglic. *Art.* 17.

Ii quos in Chriſto elegit Deus ——— Unigeniti ejus Jeſu Chriſti Imagini efficiuntur Conformes; in bonis operibus ſanctè ambulant; & demum Dei miſericordiâ pertingunt ad ſempiternam felicitatem. ——— Hominibus curioſis, carnalibus, & Spiritu Chriſti deſtitutis, ob oculos perpetuò verſari Prædeſtinationis Dei Sententiam, pernicioſiſſimum eſt Præcipitium; unde illos Diabolus protrudit vel in Deſperationem, vel in æquè pernicioſam impuriſſimæ vitæ Securitatem. Deinde Promiſſiones divinas ſic amplecti oportet, ut nobis in Sacris Literis generaliter propoſitæ ſunt, & Dei voluntas in noſtris actionibus ea ſequenda eſt, quam in Verbo Dei habemus diſertè revelatam.

Ex Confeſſ. Auguſtana *Art.* 20.

Non eſt opus Diſputationibus de Prædeſtinatione, & Similibus. Nam Promiſſio eſt univerſalis, & nihil detrahit operibus, immo excitat ad Fidem & verè Bona opera. Hanc ſententiam aſpernari pluſquam Phariſaica Cæcitas eſt.

Ex Confeſſ. Saxonica *Art.* 3.

Non addimus hìc Quæſtiones de Prædeſtinatione, ſeu de Electione: ſed deducimus omnes Lectores ad Verbum Dei, & jubemus ut Voluntatem Dei ex Verbo ipſius diſcant; ſicut Æternus Pater expreſsâ voce præcipit, *Hunc Audite.* Non quærant alias ſpeculationes] Nullum autem eſt Clarius Voluntatis divinæ Documentum, quàm Præceptio ſeu Juſſio Publica: ut rectiſſimè *Dallæus*, in ſua pro duabus Synodis Apologia.

Videatur *τοῦ Πάνυ Hugonis Grotii Conciliatio* diſſidentium in re prædeſtinaria & Gratia opinionum. Et ejuſdem Oratio habita olim in Senatu *Amſtelodamenſi*, &c. Nec non Doctiſſimi *Overalli* Epiſtola Illa *ad Grotium*, *Conciliationem* antedictam valdè approbans, conferatur.

Conſulatur etiam Amica *Hammondi noſtri ſpectatiſſimi cum ſpectatiſſimo Sanderſono* Collatio Epiſtolica, cui Titulus eſt in Fronte, *χάρις καὶ εἰρήνη.*

Porrò legatur *Lanceloti Andrews* Epiſcopi *Wintonienſis τοῦ μακαρίτου*, de *Novem Articulis Lambethanis* Judicium: & Judicium *Regis Jacobi* in *Curia Hamptonienſi* de iiſdem, A. D. 1603. cum quibus etiam conferatur *Sententia Eccleſiæ Anglicanæ de Prædeſtinatione καὶ τοῖς ἐχομένοις*, per celeberrimum D. *Overallum* moderatiſſimo & mitiſſimo ingenio Theologum, Regium *Cantabrigiæ* Profeſſorem expoſita. *Londini* Edita, 1651.

In Synod. Dordrect. *Seſſ.* 32. Submonuit Præſes, ut potiùs Quæſtionibus Illis inhærerent,

rent, quæ circa ſuavem de Electione doctrinam verſarentur, quàm ut odiosè de reprobatione doctrinam exagitarent. (*mihi p.*90.)

Optimè * *Wollebius* & feliciſſimè, cætera licèt *Calvinianus*, (aut *Zuinglii* potiùs Sectator ſimúlque Succeſſor *Baſilienſis*,) *Lutheranis* pleriſque hodiernis hunc in modum ſuffragatur. "In exploranda Electione noſtra, Methodo analytica progrediendum à mediis "Executionis ad Decretum; facto initio à "Sanctificatione noſtra. Tali Syllogiſmo. "Quicunque in ſe ſentit donum Sanctificationis, qua peccato morimur, & vivimus juſtitiæ, Is juſtificatus, vocatus, ſeu verâ fide "donatus, & electus eſt. Atqui per Dei "gratiam hoc ſentio. Ergo juſtificatus, vocatus, & electus ſum. Diabolicum verò eſt "hoc Argumentum; "*Si electus ſum, bonis* "*operibus non opus eſt; ſi Reprobus, bona opera* "*fruſtranea ſunt.* Primùm enim non eſt "Chriſtiani hominis dicere, *aut electus ſum*, "*aut reprobus*; ſed potiùs fidem ſuam tanquam Electionis medium explorare, 2 *Cor.* "13. 5, 6. Secundò, Hic Syllogiſmus ſubordinata disjungit, & ἀσύστατα conjungit: ſubordinata enim minimeque ab electione divellenda ſunt bona opera, quæ ſunt ejus "exequendæ & nobis certificandæ media: "ἀσύστατα verò ſunt, Reprobum eſſe, & bona "opera præſtare. Hæc hactenus *Wollebius.*

* *l.*1.*c.*4. *Can.*15. & 16.

Reverendus admodum *Davenantius*, non ità pridem Præſul *Sariſburienſis*, unúſque olim ex præcipuis *Dordracenæ Synodi* Aſſeſſoribus, † agnoſcit liberè, quòd *ex ea Prædeſtinationis Doctrina benè fundatâ, quam Anglicanæ noſtræ Confeſſionis Autores in Articulo* 17mo. *tradiderunt*,

† *In Adhortat. ad Pacem Eccl: cap.*11.

runt, facilè poteſt colligi quantum aut neceſſe aut utile eſt de Reprobatione ſcire & tenere: & quòd hanc ob rem nulla eſt Cauſa diſſolvendæ inter Reformatos fraternæ unitatis. Deinde annumerat ea omnia de quibus conſenſum eſſe patuit *in Colloquio Lipſiaco: ſiqua reſtant,* de *Verbis* potiùs, quàm de *rebus certamina*; de *ſubtilibus ſpeculationibus* potiùs, quàm *de Articulis Fundamentalibus, ſunt diſſidia.*

CAP. VI.

De Creatione in genere.

Creationis. §. 1. POST expenſa Dei *opera* quæ ſunt *Interna;* & *ab Æterno,* (divinas *operationes* rectiùs forſan vocare licet,) Ejuſdem opera *Externa,* atque in *Tempore* executa, deinceps veniunt expendenda. Neceſſarium enim erat, ut quæ decreverat exequeretur. Et videbatur expedire, uti ex *Sancto Sanctorum* ſuo prodiens ſeſe ad Extra patefaceret; Bonitatíſque ſuæ divitias (quum Bonum ſit Sui diffuſivum) Rebus Creatis communicaret. Hæc autem in *Nâturæ* & *Gratiæ* opera dividantur. Cujuſmodi ſunt præcipuè *Creatio Mundi, Humani generis Redemptio,* & quæ utrique annexa ſunt, aut ab alterutra dependent. Nam ad hos duos Fontes Alia Dei externa opera optimo ordine & modo referri queant.

Quum

Quum Vox πολύσημος ſit *Creatio*, quæ Tria ſonat in Sacris Literis; de Voce priùs agendum eſt, quàm ad Rem ipſam deveniendum. Inprimis enim *Creare* eſt Rem ex nihilo evocare, ídque *immediatè.* Ità Deus in principio creavit molem informem, quæ *Chaos* dicitur, indéque Cœlum ac Terram, *Gen.* 1.1. Secundo loco *Creare* eſt ex Nihilo *mediatè*, (mediante ſcilicet materiâ *malè diſpoſitâ & inhabili)* opus aliquod conſtituere. Ità Deus creavit Hominem, quem efformavit & effinxit *ex limo Terræ, Gen.* 2.7. & 27. Tertio vocabulum illud *Creare* ad Res inſigniter eximias, valdéque mirandas accommodatur: quippe quæ Dei ſolius ſunt, & non minorem potentiam innuunt, quàm ipſum opus *Creationis.* Ità verò *Dei Factura* dicimur, ad Bona opera *Creati* in Chriſto Jeſu, *Eph.* 2.10. *Homonymia.*

§. 2. *Creatio* activè ſumpta divinam denotat Actionem, & ità refertur ad Res Creatas, ut *Relatio*, ex parte Dei, ſit ſolummodò *Rationis*, & duntaxat *ſecundum Dici.* Paſſivè verò ſumpta, & ex parte Creaturæ, *Realem* denotat *Relationem* Rei Creatæ ad Creatorem. *Diſtinctio relativa.*

Eſt autem *Creatio* (κυρίως dicta) Actio Dei omnipotentis, quâ Deus Pater per Filium in Spiritu Sancto, univerſas Res bonas, atque in genere ſuo perfectas, viſibiles æquè ac inviſibiles, inprimis ex prorſus Nihilo, deinde ex materia omninò indigeſta & uſquequaque inidonea, vi Voluntatis ſuæ & Verbi, liberè condidit & conſtituit. *Definitio.*

§. 3. Quòd

Efficiens. §. 3. Quòd *Creatio* Deo competit, non omninò *hypoſtaticè*, (Perſonæ uni præ aliis,) ſed planè *eſſentialiter*, (Toti ſimul Trinitati,) non tam conſtat ex ea peculiari locutione quam *Moſes* adhibet, *Bara Elohim*; nec tam ex eo quo utitur plurali Numero, *Faciamus*
Gen.1.26. *hominem ad imaginem noſtram*; quàm ab eo potiſſimùm axiomate, quòd *Opera Dei ad extra ſunt indiviſa.* Quanquam enim in Symbolo tam *Nicæno* quàm *Athanaſiano*, Pater à nullo eſſe dicitur, Filius à Patre, Spiritus
* Rom. 11. 36. Sanctus ab utroque; Et quanquam ex * Dicto Divi *Pauli* Doctores Veteres collegerunt, quòd à Patre *per* Filium *in* Spiritu Sancto cre-
† Joh.1.3. Eph.3.9. Job.33.4. Pſal.33.6. antur † omnia; Rectè tamen ſubjungitur ex *Greg. Nazianzeno*, Præpoſitiones tres illas, ἀπὸ, διὰ, ἐν, *non dividere Naturam, ſed Naturæ inconfuſæ proprietates exprimere.* Sufficiat nobis hujus Regulæ ſimplicitati adhærere, quòd *omnia Cauſalia ſunt Totius Divinitatis Communia.* Nolo igitur cum *Baſilio* quantumvis magno aſſeverare, *Patrem* eſſe Creationis Cauſam προκαταρκτικὴν, *Filium* δημιουργικὴν, *Spiritum Sanctum* τελειωτικήν. Nedum cum
* In Phyſ. Chriſt.c.17. * *Danæo* loquendum arbitror, *Patrem* creare *Voluntate*, *Filium* ipſa *Productione*, *Spiritum Sanctum* Naturæ & Virium *Inſitione*, ſeu motûs vitæque *injectione*: una eſt enim & indiviſa Individuæ Trinitatis non magìs *Eſſentia* & *Subſtantia*, quàm etiam *Voluntas* & *Operatio.* Nolo quicquam effutire de hoc Myſterio, quod operosâ nimis egeat ac prolixâ explicatione, ſæpe etiam periculosâ.

§. 4. Cauſa

§. 4. Cauſa Finalis ſive προηγουμένη Creationis (non Neceſſariæ quidem, ſed Liberæ,) videtur eſſe & Sapientiæ & Potentiæ divinæ Manifeſtatio, Bonitatis Diffuſio ſive Communicatio, & Creatoris per Creaturas in omne ævum Glorificatio. Quid nimirum aut æquius, aut convenientius, aut Gloriæ divinæ conducibilius videri poterat, quàm ut Deus Creaturis, cum primis Angelis Hominibúſque per hoc Theatrum innoteſceret, iique viciſſim Deum colerent. *Finis.*

Aquinas triplicem in Deo notat Cauſalitatem, nec id inepté. *Mundi Cauſa eſt Finalis, ratione ſua Bonitatis; Exemplaris, ratione ſua Sapientiæ; Efficiens, ratione ſuæ Potentiæ.*

Diſtinguendus autem eſt Finis ſummus, à Fine ſubordinato: ſummus Finis eſt Dei Gloria. *Nam univerſa propter ſeipſum operatus eſt Dominus*, Prov. 16. 14. *Cœli enarrant Gloriam Dei*, Pſal. 19. 2. Cum quibus Scripturæ locis confer ad *Rom.*1.10: *Sap.*13.5. *Eccleſiaſtici* 43.16. Finis verò ſubordinatus eſt Hominum præ aliis ſub Cœlo Creatis εὐζωία. Quæcunque enim fabricavit univerſi Totius Architectus, videntur uſibus humanis aliquo modo inſervire. Nonnulla ſcilicet comparantur ad vitæ noſtræ Neceſſitates; ad Voluptates etiam non pauca. Sunt quæ Morbis noſtris medentur; ſunt quæ præſidia ſalutis exhibent. Alia videntur in exemplum nobis propoſita; in majorem Cautelam Alia. Quàm plurima cò ſpectant ut nobis proſint tantummodò; compluſcula etiam ut placeant unicé. Univerſa verò & ſingula ad Architecti noſtri Notitiam, Dilectionem, Adorationem ſummam alliciunt,

alliciunt, qui non ſolùm utiliſſima & Neceſſaria nobis ſuppeditat, verùm etiam Delectabilia.

Ordo Hiſtoricus.

§. 5. Utcunque ſint qui aſſerunt, eodem temporis articulo Deum omnia creaviſſe, ídque ex Dicto illo *Siracidis* probare ſatagunt, *Creavit omnia * ſimul Ille qui vivit in æternum*; Conſtat tamen *Eccleſiaſticum* per vocabulum illud κοινῇ, non συγχρονεῖαν innuiſſe, ſed Creatorum συλλογὴν non eodem Res *Inſtanti*, ſed ab eodem *Architecto* univerſas creatas eſſe. Ità ut illud [*ſimul*] ſit Collectivum *Specierum*; Nec aliter *Temporis* collectivum, quàm ut *unico ſimul Sextiduo* (non longo temporum decurſu,) mirandum opus fuiſſe denotet omnibus numeris abſolutum: niſi forſan referatur ad Primam illam & indigeſtam atque informem maſſam, quæ ex Nihilo ſimpliciter emerſit *ſimul*, & ex qua omnia eveſtigiò emerſerunt. Potuit Deus momento uno quicquid eſt rerum perfeciſſe. Placuit verò Omnipotenti Sex dierum Intervallum, ut integrum Mundi Syſtema opus eſſet ἑξαήμερον, quo dilucidiùs perſpiceretur Divini Numinis, & *Libertas* in operando, & in ornando † *Sapientia*.

* Eccl.18.1.

† Pſ.104.24.

Primo die creavit Deus Terram Aquis coopertam, tenebríſque adhuc involutam. Terra enim * *Informis* erat, Totius ſtructuræ Fundamentum, & Materia Operis ſubſtrata, quam ideo in *Medium* produxit Deus, ut *Centri* locum occuparet. Sed nè horrenda rerum facies, tenebris obſita denſiſſimis, vel tantillùm permaneret; mox deinde, incubante Divino Spiritu, ad novum opus illuſtrandum

* Gen.1.2.

ipſa

ipſa eſt *Lux* in lucem edita; cujus acceſſu Dies fieret, abſceſſu Nox. Neque Hoc ad Solis Ortum Sapientiſſimus Ille diſtulit, ne *Soli* potiùs quàm *Deo* deberi Lucem exiſtimaremus.

Secundo die Deus, ex hucuſque confuſa Mole produxit Aerem unà cum Igne, (ſi quod Tale ſit Elementum,) ipſúmque Cœlum (Naturam Quintam, non omninò Elementarem,) Elementa undique Circumambiens. Aquas ab Aquis diſtinxit Deus & ſeparavit, Superiores ab Inferioribus. Non quidem illas quæ ſupra Cœlum finguntur Aquæ, ab Aquis infralunaribus (quod volunt Aliqui,) ſed Nubes potiùs Pluviáſque ab Aquis Marinis & fluvialibus longè voluit ſemoveri.

Tertio die, Aquæ cum Terra hactenus permiſtæ, ſecernuntur & recedunt, Deóque jubente in maria partim, partim in Flumina delabuntur. *Apparet ſtatim Arida*, Herbas omnigenas Arboréſque fructum ferentes productura. Nondum * Pluerat, nedum Tonuerat. Etiamſi enim *Tonitru* † *Vox Dei* dicitur & Mandatum, Non eſt tamen Vox eadem quâ * *Creatus eſt Mundus.* Expedita jam Tellus, faciémque varietate pulchritudinum induta, Animantibus mox creandis Hoſpitium præbet opportunum, præparat ſaltem, & pollicetur. Eodem die Creantur Angeli, (ſiquid conjecturâ poſſimus aſſequi ex Dicto D. *Pauli* ad *Coloſſenſes*, Col. 1. 16.) ſimul ac ſemel ad unum omnes: utpote nunquam ſucceſſivè, Animalium inſtar, propagandi. Nam licèt ortum Angelorum reticeat *Moſes* de induſtria, ut qui populo adhuc rudi, & ad Cultum magìs proclivi, quàm Doctrinæ de Spiritibus compoti ſatis, atque capaci, Hiſtoriam rerum

* Gen.2.5.
† Pſ.104.7.
* Jo.1.3.

*Gen.3.24. & 16.7. & 19.1. Exod.33.2. Dan.7.10. Pſ.104.4. Col.1.16.

rerum Aſpectabilium propoſuit ſibi deſcribendam; ſæpenumerò tamen *Moſes* de * *Angelis* meminit, narravitque, Id quod identidem factitârunt (ſuis quiſque temporibus) Prophetæ deinceps orituri.

Die quarto creavit Deus *Solem* ſimul & *Lunam*, ſtellarum Principes; aliáque Cœli Luminaria, ſydera fixa Planetáſque, quibus Hanc Machinam exornavit. Horum ope & adminiculo ſunt Opera Dei aſpectabilia; opera ſua homines obire poſſunt; Plurima vim vitalem calorémque concipiunt; Menſes, Anni, annique quatuor Tempeſtates (ad gratam quietis laboríſque viciſſitudinem) Noctes Diéſque diſtinguuntur; Morbi ſæpe Epidemii, Agrorum ſterilitas & fœcunditas, Tempora Medicis, Agricolis, Nautíſque præmonſtrantur; Dei inſuper omnipotentis vel Ira vel Gratia nonnunquam hominibus ſignificantur.

Quinti diei opus fuerunt Piſces, Volucréſque, quorum his Aer, illis Aquæ repletæ ſunt. In Mari (inquit *Pſaltes*) *Reptilia* * *ſunt innumera*, multóque Terreſtribus majora. *Cauſa eſt evidens* (inquit *Plinius*) *humoris luxuria.* Quantùm enim *haleci cuniculus* cedit fœcunditate, tantùm *Elephas*, utut Bellua ex Terreſtribus oppidò maxima, Mole cedit *Leviathani.*

* Pſ.104.25.

Denique die ſexto omne genus Animalibus, Pecoribus, Pecudibus, Feris & Reptilibus, Terra conceditur habitanda. Et Benedictionis iſtius vi, quâ *Creſcere* Deus jubet *& multiplicari*, iis ex æquo ad id diſpoſitis, prorſus ut Avibus, Piſcibúſque, Virtus eſt inſita Generativa. Poſtremò tandem nè *Domui*, conſtructæ jam & exornatæ, deſit diu Par *Dominus*,

minus, qui Cœlum ſimul ſuſpicere, Terram colere & calcare, univerſa contemplari, ſuúmque præſertim Conditorem Adorare queat animitùs, ſummíſque laudibus celebrare; En eodem hoc Die emergit *Homo*. Non ut Reliquæ Creaturæ, Voce duntaxat imperatoriâ, verùm inito quaſi Conſilio; (narrante *Moſe*,) * *Faciamus*, inquit, *Hominem ad Imaginem noſtram*. Quod ut videtur *Trinitatem* Deitatis indigitare, ità Ejuſdem *Unitatem* quæ mox ſequuntur conſignificant. † *Et fecit* (inquit *Moſes*) *ad imaginem ſuam*. Alii verò Tres * loci in Sacris Literis occurrunt, ubi *de ſe* utcunque *unico* quaſi de *multis Jehova* loquitur, & eodem quò Hìc modo; non ut operis difficultatem; ſed Dignitatem intelligamus.

*Gen.1.26. †Gen.1.27 & 5. 1. *Gen.3.22. & 11. 7. Job 4.19.

§. 6. Jam ex prædictis eſt Colligere, Triplicem fuiſſe in πρωτοκτισίᾳ Summi Opificis Operationem. Imprimis enim Rudem cæcámque molem materialem, ex materia præexiſtente omninò nulla, *eduxit*, dicam? an *evocavit*? Deinde Tria iſthæc Corpora, quæ Cœli, & Terræ, & Aquæ nominibus inſigniuntur, primo Triduo diſtinxit, è Potentia in Actum educta priús. Denique opera jam creata, ſuo quodque Ornatu, altero Triduo Conſummavit. Porrò Modus Gradúſque triplex (placuit enim Creatori gradatim agere,) in Toto Sextiduo deprehenditur. Κτίσις ſive Creatio; ποίησις ſive *Effectio*, πλάσις ſive Figuratio. Prima fuit ex merè Nihilo Productio, nimirum Productio materiæ primæ, Cœli ſic dicti καθ' ὑπεροχὴν, Angelorum, Animarum humanarum, quarum primam Deus dicitur

Creandi modus gradúſque.

Gen.2.7. *Adami naribus inſufflâſſe*, & *Halitus Vitæ* denominatur. Secunda fuit Rerum ex materia jam extante, ſed indiſpoſita, ut Piſcium, Volucrum, & quicquid eſt uſpiam Animantium. Tertia demum ex materia non planè rudi, ſed præparatâ, fuitque *Adami* ex *pulvere*, & ex *coſta* ejus, *Evæ*.

Simulatque Deus opera Sex Dierum abſolviſſet, finem impoſuit Opificio; neve ſpecies Creaturarum produxit novas, ſed in productis acquievit; & in perpetuam rei memoriam, Diem *Septimum* mox deinde
* Gen. 2. 23. in Diem * *Sabbati* ſanctificavit. Quidni enim poſt *Hominem* factum, omnibúſque numeris Abſolutum, quieſceret Deus à Κοσμοποιΐᾳ, quum Homo deinceps futurum eſſet Habitaculum Dei quietiſſimum? In Domino Sabbati viciſſim quæret Homo Quietem veram; & inveniet, modò utatur (non abutatur) Creaturis ad Obſequium & Servitium Creatori ſuo præſtandum, non ad libidines ullas explendas, nec ut Finem aut Felicitatem in Illis fruendis ſibi conſtituat. Faxit Deus, & ſtudeat Homo, ut *Rivuli* omnes ad *Oceanum* deducant eum auſpicatiſſimé.

In tota hac operum Creationis Oeconomia, Nondum erat *Putredo* illa, nec eſſe poterat; unde Ejuſmodi Animalcula, quæ ex putredine enaſcuntur, nempe *Pediculi*, *Pulices*, *Lumbrici*, *Culices*, *Erucæ*, *Veſpæ*, *Scarabæi*, & ſimilia, in rerum Natura nondum erant. Nec magis Illa Grandiuſcula Animantium genera, ut *Mulus*, *Leopardus*, & ſimilia, quæ ex varia diverſarum ſpecierum oriuntur Commixtione, Sextidui Creaturis ſunt accenſenda. Potentiâ tamen, licèt non actu, in aliis Animalium

lium ſpeciebus, & materia habili latuerunt, indéque variis rationibus mirum in modum enituntur.

§. 7. Nec obſtat Rerum Bonitati, earum aliquas eſſe *Noxias*, & vulgò haberi pro *Venenatis*. Nam id Naturæ *depravatæ*, non *Creatori* eſt imputandum. Nihil erat ante Lapſum niſi quod apprimè Bonum. *Deus mortem non fecit, ſed fecit omnia* εἰς τὸ εἶναι, Hominémque ſpeciatim εἰς ἀφθαρσίαν. Nec ſequitur, ſi quædam ad cibum nobis non conferant aut noxia ſint, omnibus illico obeſſe eadem, omníque carere utilitate. *Pingueſcunt* enim ſæpe Cicutâ Capræ, quæ acre nobis venenum audit; abiítque in proverbium, *Quod uni Nocet, prodeſſe alteri.* Quot ſunt *Eſu* valde noxia, quæ nihilominùs ad *medicinas*, morbóſque plurimos propulſandos conducunt plurimúm? Ad hæc, quàm multa Naturis diſſident, quæ harmonicâ tamen Symmetriâ conſentiunt ſuaviter? Prorſus ut Concentus Muſicus ex ſonorum differentiis optimè conſtat diverſiſſimis. Denique eouſque Bonitatis ſuæ Theſauros explicuit Deus, ut *mala* etiam *moraliter*, mala *ſimpliciter* & *per ſe*, quæ ex Invidia Serpentis, lapſúque Protoplaſtorum, in Res Creatas ſubrepſerunt, Ipſe optimus maximúſque in optimos fines diſpoſuerit. Notiſſimum eſt illud Sancti *Gregorii Oxymoron*, *O felix Culpa, quæ talem ac tantum habere meruit Redemptorem.* Et Elegantiſſimè *Auguſtinus*——*Neque Deus* (inquit) *ullum, non dico Angelorum, ſed vel Hominum creaviſſet, quem malum futurum eſſe præſciſſet, niſi pariter præſciſſet, quibus eos bonorum uſibus commoda-*

Creatorum Bonitas, Gen.1.31. *non obſtante malo morali.* Sap.2.23.

De Civ.Dei l.2.c.18.

ret, atque ità ordinem ſeculorum, tanquam Carmen pulcherrimum, etiam ex quibuſdam quaſi Antithetis honeſtaret. Quemadmodum enim *Antitheta* quæ *contrapoſita* appellantur, *in ornamentis Eloquii ſunt* † *decentiſſima*, magíſque mutuò eluceſcunt; *ità quadam non verborum, ſed Rerum Eloquentiâ, Contrariorum* * *oppoſitione ſeculi pulchritudo componitur.*

† 2 Cor.

* Eccl. 33. 14, 15.

A quibus Erroribus hac de re abhorrendum.

Diod. Sic. *l.* 1.

§. 8. Multa ſunt multorum opinamenta longè Erronea, à quibus maximopere cavendum eſt. *Ariſtoteles* cum *Chaldæis*, aſſeruit Mundi æternitatem. Ità Vir cætera acutiſſimus in hoc Articulo deliravit, & rationibus ſolidiſſimis non duntaxat Theologicis, verùm etiam *Ariſtotelicis*, nullo negotio refutatur. Nempe ex Naturâ motûs;& ex primi Motoris Neceſſitate. *Ægyptii* non æternum, ſed *Antiquum nimis* Mundum commenti ſunt. Quater ſcilicet curſus ſuos vertiſſe ſydera, ex quo *Ægyptii* originem ſuam traxerunt; biſque Solem occidiſſe in ea parte Cœlorum unde nunc dierum oritur. Monarchas in *Ægypto* uſque ad tempora *Cleopatræ* regnâſſe annos 70000. Ab Aſtronomia ibi inventa annos fluxiſſe 100000. Pingendi * artem priùs in *Ægypto* floruiſſe, quàm in Græciam transfretavit, Annos ad minimum 6000. Eo denique Dementiæ *Chaldæi* Veteres devenerunt, ut annos plus minus 70400 rerum Cœleſtium cognitionem penes ſe eſſe gloriarentur. At verò *Moſes* Propheta Primus,& Scriptorum Antiquiſſimus,& Thaumaturgus deſuper eruditus,ità Mundi exortum & incunabula ad ætatem ſuam deduxit exactis calculis, ut chronologica Supputatio inde ad noſtram inſtituatur; quantóque temporis intervallo

* Plin. *l.* 35. *c.* 13.

tervallo inde uſque ab initio Creati Mundi diſtemus hodie, certis indiciis edoceamur. *Platoni* & poſtea *Philoni* placuit, ut poſtquam prima rerum Principia Ipſe Deus condidiſſet, ex iſtis Reliqua condenda Angelis ſuis demandaret. Mundos autem eſſe plurimos, eóſque omnes ex temerario Atomorum concurſu ſubinde naſci, atque in alios interire, Id *Leucippi*, *Democriti*, *Epicuri*, aliorúmque complurium vetus erat Deliramentum. Cum his omnibus damnamus quoſcunque *Materiarios*, qui ex materia quadam æterna Mundum exſtructum eſſe contendunt, *Simonianos*, *Gnoſticóſ*que, qui velut indignum Deo opus ab Angelis conditum ſomniârunt. *Arianos*, *Doulianóſ*que, qui ſoli *Chriſto* hoc opificium aſſeruerunt tanquam Patris Inſtrumento. *Priſcillianiſtas*, qui Diabolo. *Cerdonianos*, *Marcionitas*, *Manichæos*, alióſque, qui Duo rerum Principia ſibi contraria invexerunt. Ab his omnibus aliiſque, ſi qua horum ſint ſimilia, ſummopere cavendum eſt nobis omnibus, perinde atque abhorrendum.

CAP. VII.

De Angelis in genere.

§. 1. AB explicato hactenus in genere *Creationis* Argumento, poſtulat Ordo ut ſpeciatim ad Res *Creatas* progrediamur. Et Hæ trifariam conſiderantur; vel ut à ſenſibus Externis ſunt remotiſſimæ; vel ut ſub Senſus corporeos cadunt, in eoſdémque *Primas obtinent inter Creata.*

 quaſi

quaſi incurrunt; vel ut Naturæ utriuſque Participes fiunt. Medii generis Creaturas depoſcit ſibi Phyſiologia, eique relinquit Theologia conſiderandas. Contenta primum, & poſtremum, (Angelos ſcilicet, Hominéſque,) contemplanda ſibi proponere. Quippe quibus, præ aliis omnibus quas poſthabuit Creaturis, ſuam ipſius Similitudinem pro Bonitate ſua immenſa impertiit Deus.

A primo eſt ordiendum genere, propter Naturam Angelorum ab omni Corpore ſeparatam, & propter id quod à Divina jam propiùs abeſt.

Nomen.

§. 2. *Angelus* Nomen eſt Officii; *Spiritus* verò Naturæ; *Cherubim*, & *Seraphim*, aliáque id genus Nomina, ſunt Excellentiæ. Nomen *Angeli*, cùm ſit æquivocum, imprimis venit explicandum; quippe quòd in Sacra Pagina quadrifariam uſurpatur. Quotieſcunque *Cultus* divinus, divina *Opera*, Noménve *Jehovæ* in Sacris Literis de *Angelo* nudè enunciantur, toties Ipſe Dei Filius Idémque Deus eſt Intelligendus. *Angelus* ſcilicet *Increatus*, quem Pater ſuus in Mundum *miſiſſe* dicitur. Plerumque verò de *Spiritibus* unà cum Cœlo ſuo *Creatis*; ſemel atque iterum de * *Johanne Baptiſta*; † Sæpiùs autem de Sacerdotibus, Miniſtríſque Eccleſiaſticis Nomen *Angeli* prædicatur. Omnes enim Hi *Nuncii*, ἀποστόλοι Emiſſi, * *Legationes* ſuas in Terra *pro Chriſto* obeunt.

* Mal.3.1. Mat.11.10.
† Eſa.33.7. Mal.2.7. Apoc.1.2,3
* 2 Cor. 5.20.

§. 3. De

§. 3. De ipſo Die quo Angeli creati ſunt, tot ſunt Divortia opinionum, ut utiliter eas omnes • mittendas cenſeam. Placuit mihi Dies Tertius. Sufficítque * Creatos eſſe. Sufficiat etiam eſſe *Spiritus*; nullo loco circumſcriptos; & quibus *Parietes non obſiſtunt*, in *ubi* eſſe *definitivè*; Cognitione præditos eſſe tam *Matutinâ* quàm *Veſpertinâ*, (ut loqui amant Scholaſtici;) eáque perfrui illos noeticè, ſive intuitivè, per ipſas *Eſſentias* Objectorum; non diſcurſivè, ſeu Dianoeticè, per *ſpecies* rebus ſuperadditas, aut ulla loquendi Inſtrumenta, niſi quando Corporibus admodum liberè ſibi aſſumptis, & ad tempus tantummodo (ut legationibus fungerentur,) neque ſui ſed alieni Miniſterii causâ, cum quibuſdam Deo Chariſſimis ſermones aliquot conſeruerunt. Variis autem modis (licèt in eundem ſenſum) Varii *Angelum* definierunt. *Athanaſio* ζῶόν ἐστι λογικὸν, ἄϋλον, ὑμνολογικὸν, ἀθάνατον. *Nazianzeno* Φῶς δεύτερον τοῦ πρώτου φωτὸς ἀπορῤοὴ, πρῶτος τῆς ἄνω δόξης ἐπόπτης καὶ μάρτυς. *Damaſceno* etiam ἀεικίνητος, αὐτεξούσιος, οὐσία νοερὰ Θεῷ λειτουργοῦσα κατὰ χάριν, &c. Omnes omnium Deſcriptiones in hanc unam recidunt. Angeli in genere conſiderati ſunt Eſſentiæ ſpirituales, ità corporeæ molis expertes, ut tamen non ſint Actus ſimpliciter Puri ut Ipſe Deus, ſed omni phyſicâ compoſitione vacantes, excellenti intelligentiâ & Voluntate aliiſque dotibus pollentes, à ſummo Numine Creati in eum finem, ut Creatorem ſuum celebrent, Conſervis ſuis hominibus juſſu Domini inſerviant, Ipſique in æternum vitâ beatâ perfruantur.

Natura.

* Pſal. 104. 4.

Col. 1. 16.

 §. 4. *Diony-*

Hierarchia. §. 4. *Dionyſius* & Scholaſtici, Illius Sequaces, Philoſophantur, (penè dixeram comminiſcuntur,) Triplicem eſſe in Cœlo Hierarchiam Angelicam, (præter *ſupercæleſtem* quæ Dei eſt, & *ſubcæleſtem* quæ eſt Hominum;) In prima Claſſe *Cherubim*, *Seraphim*, *Throni*que conſtituuntur. In ſecunda *Dominationes*, *Poteſtates*, *Virtutéſ*que recenſentur. In tertia Demum *Principatus*, Archangeli, Angelique collocantur. Angelorum autem Ordines Illi ſoli innotuerunt, qui eos Creavit, atque diſtinxit. *Quid inter ſe diſtent* † *quatuor illa vocabula, quibus Angelos univerſos videtur Apoſtolus eſſe complexus, fateor* (inquit * *Auguſtinus*) *me iſta ignorare.* Illud autem ignorat Nemo, Nemini ſaltem ignorare fas eſt, ex Angelis alios in Bonitate permanſiſſe, alios ab ea defeciſſe, unde Duplices eſſe conſtat, de quibus deinceps agendum erit.

† Eph. 1. 20. Col. 1. 16.
* *In Enchir. ad* Laur. *c.* 58.

C A P. VIII.

De Angelis Bonis.

Eorum Natura, & Electio. § 1. EX duplici Principio, uno Naturæ, & Gratiæ alterò, Bonorum Perfectio petenda eſt. Et utrique ſanè Principio Finis Analogus aſſignatur; ratione Principii *Naturalis*, omnes ex æquo Boni Beatíque fuerunt Angeli; reſpectu *ſupernatura-*

lis & Bonitatis & Beatitudinis, (cujus Gratia Principium eſt, Gloria verò complementum.) Eos tantùm perfectè Beatos dicimus, quos SS. Scriptura * *Electos* vocat. Quamvìs enim eâ, quæ ad *Redemptionem* reſtringitur *Mediatio*, nullum Angelis in origine perſeveraturis opus eſſet; Eundem tamen *Jeſum Chriſtum, per & propter quem omnia conſiſtunt*, Angelorum unà & Hominum † *Caput* eſſe & *Mediatorem*, ejúſque Gratia Confirmante beatis Angelis opus eſſe, Sacroſancta Scriptura evidenter ſatìs teſtatur. Electi enim qui ſunt ex prævíſa perſeverantia ab æterno, non ex *Natura*, (eâdem omnibus ab initio ex æquo datâ,) ſed ex *Gratia* duntaxat perſeverantibus conceſſa, ídque in *Chriſto Mediatore* qui Gratiæ omnis Fons eſt, *Electi* ſunt. Quòd *Gratia* hæc Naturæ addita *naturam ipſam* non tollit; & quòd *Natura* antecedenter, atque in ſe conſiderata, Peccare queat; ex Scriptura, Ratione, ipſóque Rerum eventu liquet. Ea eſt autem *Gratiæ* à Capite Chriſto conceſſæ vis, ut extra omnem peccandi periculíque aleam poſiti, in innocentia ſua perſtent, Deóque finaliter obſequantur. Idque liberrimè, non coacti: utpote quorum *Confirmatio* arbitrii libertatem corroborat potiùs quàm imminuit; ut rectè docet † *Auguſtinus, (Enchirid.* c. 105.) Ejúſque Diſcipulus meritiſſimus. *Divino juſtóque judicio (*inquit * *Proſper) factum eſt, ut fieret permanendi voluntaria felíxque Neceſſitas.* Neque tamen Beatitudinem *meruiſſe* Angelos exiſtimo, (quod tamen *Scotus* & *Thomiſtæ* cum *Bonaventura* audacter aiunt) ſed arridet mihi magìs *Lombardi* Dictum, † *Præmium in illis præceſſiſſe Meritum.*

* 1 Tim. 5. 21.
† Col. 1. 16, 17, 18, &c.
† *Enchirid.* c. 105.
* *In Vita Contempl.* c. 3.
† *Lomb.* 2. *Sent. Diſt.* 5.

Officia & Opera. §. 2. Ad Angelos ſic Electos & Compre-
henſos Hoc attinet, ut in Conſpectu Dei a-
ſtent, eúmque jugiter collaudent. *Seraphim*
ſtabant & clamabant, (*alter ad alterum ἀμοιβα-*
δὸν,) *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, &c. *Eſa.*6.3.
Facta eſt cum Angelo Multitudo laudantium De-
um, &c. *Luc.* 2. 13. Eorundem eſt Deo mi-
niſtrare, Juſſa ejus expedire, voluntatem
nonnunquam manifeſtare. Id quod ex Hi-
ſtoria *Agar*, *Abrahami*, *Jacobi*, Nativitatis
Dominicæ, aliiſque, abundè patet. Eorum
* Pſal.91. 11. eſt * hominibus Conſervis ſuis inſervire;
circa perſonas quæ verè diligunt timéntque
Heb.1.14. Deum Caſtrametari; Infantes curare & cu-
ſtodire; Adultos *in viis ſuis* (aut vocatione
ſua) protegere; Evangelii quaquàversùm
Diſſeminationem promovere; Ejuſdem Pro-
greſſu feliciſſimo, Hominúmque Peccatorum
* Luc. 15. 7,10. Reſipiſcentiâ * delectari; contra Satanam
† Dan.12. † dimicare; à Malis culpæ * amovere atque
Tob.8. defendere; à Malis pœnæ † cuſtodire & con-
Apoc.12.2. ſervare; Peccata hominum vindicare atque
* Gen. 19. 16. ulciſci; (*Gen.* 3. 2. & 2 *Sam.* 24. *Eſa.* 37.
Num.22.4. 6.) pro delictis increpare; (*Jud.* 2. 2.)
† Pſal.34. 19. & 91. 11. Tentationes mitigare; (*Gen.* 32. 12.) Af-
flictos conſolari; (*Tob.* 5. 8.) in via Domini
confortare; (*3 Reg.* 19. 9.) arcere Dæmo-
* Tob.12. 15. nas malignos; (*Tob.*12.5.) * Orationes etiam
Fidelium (ſi libro Apocrypho credendum ſit)
ad interceſſorem noſtrum deferre; Omnibus
piè moribundis in adjutorium præſto adeſſe;
Luc. 16.22. Piorum animas poſt mortem in Paradiſum de-
portare; Statûs à Deo ordinati, ſeu Eccleſia-
ſtici, ſeu civilis, quà Politici, quà Oeconomici,
curam ſedulam adhibere; Denique *Chriſtum*

* *Media-*

* *Mediatorem*, cùm ad Judicium venerit, * Mat.13.
comitari. Effatum illud † *Bernhardi* Boni, 30,39. 25.
[*Adſunt Angeli*, *&* *adſunt Tibi*, *non modò* 31.
tecùm, *ſed etiam pro Te*, *adſunt ut protegant*, 1 Theſſ. 4.
adſunt ut proſint,] hunc Paragraphum con- 16.
cludat. † *Serm.* 10. *in* Pſ. 91. 11.

§. 3. Sicut *Tempus* Creationis, ità *Numerus* Angelorum incertus eſt. Hoc habemus pro Certo, numerum eſſe Copioſum. Nam *Jacobo* quot *caſtra* integra Angelorum apparuerunt? *Eliſæum* contra *Syros Exercitus* Igneus in tuto præſtat. Vidit *Daniel* millia Millium *Antiquo Dierum* miniſtrantia, immò *decies centena millia* eidem humiliter aſſiſtentium. Chriſtíque *Duodecim Legiones* ex 81960 conſtant, ſi calculos rectè poſuit ſubduxítque * *Vegetius*. Eorum Numerus iniri minimè poteſt ab hominibus, à Deo maximé. *Multitudo.* Gen.32.2. 2Reg.16.7 Dan.7.11. Mat.26.53 * *De re militari*, *l.*2. *c.*6.

Admirabilem Angelorum perſeverantium poteſtatem exinde eſt colligere & conjectare, quòd unus Angelus unâ nocte primogenitos in Ægypto clade perdidit internecinâ. Unicus Angelus uno Triduo 70000 in *Davidico* Populo interfecit. Atque in Caſtris *Aſſyriorum*, unus 185000 unicâ nocte trucidavit. Porrò ad Horum Potentiam ſpectat, quòd tam planè ineffabili (tantúmque non incredibili) pernicitate ſunt prædìti, ut * Vento & Igni flammanti vel per *Meioſin* comparentur. Tantáque ſubtilitate, (quum Spiritus ſint,) ut nullo obice corporeo eorum acceſſus impediantur. *Potentia.* Exod. 12. 23, 27. 2 Sam. 24. 15. 2 Reg. 19. 35. * Pſ.104.4.

Sed quantumlibet reverendi admirandíque ſint Angeli qui ſtatum ſervârunt Originalem; nulli

nulli ſunt tamen adorandi, quoniam nobis
Mat. 4. 10. *Conſervi* audiunt; Deóque Soli ſerviendum.
Apoc. 19. 1. & 22. 8. Qui *Manoæ* apparuit, *non ſibi*, ſed *Domino*,
Judic. 13. 15. Holocauſtum offerri voluit. Et ſalubriter
Paulus monet, nè quis cultu Angelorum Pal-
Col. 2. 18. mam nobis intervertat.

USUS Triplex. §. 4. Jam Totius hujus Capitis *Quadruplex Uſus* ſe nobis offert. Primus eſt ut Noſmetipſos in rebus arduis conſolemur, eo quòd Deus etiam *Angelos*, tam numero quàm Virtute potentiſſimos, ad nos miſellos ſublevandos, tanquam milites præſidiarios, aut Satellites, nobis adjungi conſtituerit. Veri-
† Matt. 18. 10. ſimile eſt enim, quòd non † *Singuli* tantùm ſingulis, (quemadmodùm *Socrati* ſuus Δαίμων
Act. 12. 15. ἐπίτροπος, & unicuique ex *Pythagoreis* φύλαξ ſuus οἰκειότατος,) ſed ſingulis Deum ritè colen-
* Gen. 32. 2. tibus * *Plures* Angeli Tutelares divino juſſu
2 Reg. 6. 17. adminiſtrant. Secundus eſt uſus, ut à peccatis,
Pſal. 91. 11. quæ in conſpectu *Angelorum* æquè ac *Dei* admittuntur, animos noſtros avocemus; Tertius, ut (præcepti iſtius memores, ἀισχυνέο Σαυτὸν,) ad probitatem pietatémque exercendam nos pro virili accingamus. Quartus, Ut exemplo Angelorum, qui nobis ſe longè inferioribus inſerviunt, Servis noſtris viciſſim non dedignemur inſervire. Denique dum Cordium Scrutator videt, Angelus Cuſtos aſſiſtit, mors minatur, Diabolus accuſat, mordet Conſci-
† *Serm.* 12. *in* Pſal. 91. entia, Infernus Rictum dilatat, † *Bernhardi* verbum illud, nè cum tempore evaneſcat, nobiſcum indies recolamus. *In omni loco, in omni angulo, reverentiam exhibe tuo Angelo, neque Illo præſente facias, quod me præſente erubeſceres.* Tertius eſt uſus, ut ad agendas

Deo gratias excitemur, propter Cuſtodiam hanc Angelicam nos in periculis circumvallantem; utque laudibus ſummi Numinis vacemus perpetim celebrandis.

CAP. IX.

De Angelis Reprobis ſive Diabolis.

§. 1. QUos præſcivit Deus omniſciens *in Veritate non* * *manſuros*, † *Domicilium derelicturos*, ab innocentia primæva defecturos, & perſtituros in malitia, ideóque decrevit in judicium, æternis vinculis conſtrictos, ſub Caligine reſervandos, & deturbatum iri in Tartarum; (2 *Pet.* 2. 4.) Quantumvis Angeli, Spiritúſque ab ipſo Deo in puritate pietatéque Concreati, ſummâ prædīti ſagacitate, donati liberâ Voluntate, & ἐκ τῆς προαιρήσεως agentes omnia, ex *Puris* ſponte ſua *Immundi*, ex Piis Peſſimi, ex Beatis maledicti, Miſerrimiſque evaſerunt, & notabili Nominum Varietate in Sacris Literis inſigniuntur. Princeps eorum & Coryphæus vocatur *Beelzebub*, *Satanas*, *Diabolus*, *Tentator*, *Accuſator fratrum*, *Princeps Mundi*, *Deus hujus Seculi*, *Leo rugiens*, *Serpens*, *Abaddon*, *Apollyon*, & Ἀνθρωποκτόνος ἀπ' ἀρχῆς. Ipſius Angeli Inferiores vocantur *Dæmones*, atque *Dæmonia*, *Rectores Tenebrarum*, *Spirituales Nequitiæ*, *Principes* etiam, & *Poteſtates*

Natura & Nomina.
*Joh. 8. 44.
†Jud. v. 6.

teſtates, ad Vim & Potentiam exprimendas.

Pravitas Summa & Voluntaria. §. 2. Potuiſſe Spiritus ſemel Integros ità ſimul deſciſcere, ità ſuis facultatibus αὐτεξουσίοις valde abuti, atque à Scopo aberrare, ut de integro non poſſint, nedum in Integrum reſtaurari, ex S. Scripturis, & ab effectu, plus ſatis conſtat. * *Sicut Fulgur de Cœlo videbam Satanam cadentem. Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed Catenis noctis* (ait *Petrus*) immò *vinculis æternis* (inquit *Judas*) *ſub Caliginem reſervavit.* Quânam verò Peccati ſpecie lapſi ſint Angeli, & à ſtatu defecerint primigenio, variè conjicitur à variis, & adhuc verſatur in ambiguo. In verbo Dei non exprimitur αὐτολεξεί. Nec inhoneſtum eſt neſcire. Sunt qui *Invidiam* fuiſſe aiunt, exinde ortam, quòd *humanam* in Chriſto Naturam ſupra Angelicam efferendam decrevit Deus. Sunt qui *Peccatum in Spiritum Sanctum* cadentibus Angelis impingunt. Alii *Legis* neſcio cujus peculiaris *Contemptum*, qualis fuit Parentis primi. Alii piſtillo obtuſiores, ità quòd dictum eſt *Gen.* 6. 2. malè intelligunt & detorquent, ut Scortationis neſcio quam ſpeciem ipſis Angelis affingant. Plerique verò Theologorum, tam ex operibus quibus Diaboli indolem ſuam & ingenium plus nimio produnt, quàm ex Scripturis quibuſdam colligunt, * *Superbiam*, & *Arrogantiam*, *Ambitionémque* fuiſſe Crimen, quod *Primi* Peccantium creârunt *Primum*, & fortaſſe quis vocet *in-uno-Triplex.*

* Luc. 10. 18. 2 Pet. 2. 4. Jud. 6.

* Gen. 3. 5. Mat. 4. 9. 1 Tim. 3. 6.

§. 3. De

§. 3. De mora aliqua & Interſtitio inter *Creationem* horum Spirituum, & eorundem *Apoſtaſiam*, quarum *Illa* erat *Dei*, Hæc *Diaboli* operatio, ex eo ſatìs ſupérque conſtat, quod aliter vitii Cauſa in Creatorem ipſum recideret. Apagè ergo *Manichæos*, qui Angelos quoſdam *natura ſua* fuiſſe Malos aſſeverârunt. Apagè etiam & *Scholaſticos*, qui extemplo poſt primum Creationis momentum Angelos neceſſariò peccâſſe ſtatuunt. Apagè omnes, qui ex nudo *peccare potuiſſe* in iſtis Angelis, malignè inferunt & abſurdè, *non potuiſſe non peccare*. Eo loci ubi dicitur, Diabolum * *ab initio* fuiſſe Homicidam, non initium *Diaboli*, ſed *Mundi Hominíſque* initium reſpicit. Creatus erat *in* † *Veritate*, utut in eadem (teſtante Chriſto) NON STETIT.

Non concreata, ſed ἐπίκτητος.

* Joh. 8. 44.

† *Ibid.*

§. 4. Integritatem amiſit Satanas; non Eſſentiam, non vim, non facultates naturales, quæ etiamnum manent tam validæ, ut vel ideo aſſimiletur & * *forti Armato*, & † *Leoni*; Nec *Mundi Princeps* duntaxat, (*Jo.* 12. 31.) ſed & *Deus hujus Seculi*, à Sancto Apoſtolo appelletur, 2 *Cor.* 4. 4. qui idcirco nos jubet in procinctu ſemper ſtare, & uſquequaque cataphractos; *Induite* (inquit ille) *totam Dei Armaturam, ut poſſitis ſtare adverſus Diaboli Inſidias.* Ratio ſequitur * *ibi loci* (ſi qua unquam) certè graviſſima, & perpetim nobis revolvenda. Neque tamen pro arbitratu quicquid *libet* poteſtatem patrandi habet Hic Κοσμοκράτωρ, ſed ità intra certos cancellos ſtringitur, ità Catenis detinetur, ut niſi Dei

Potentia permagna, ſed determinata.

* Luc. 11. 21.

† 1 Pet. 5. 8.

* Eph. 6. 13, 14.

Job 1. Dei noſtri permiſſu, (quæſito priùs, & interdum impetrato,) nihil cuiquam nocumenti afferre valeat: Chriſto non permittente,
Matt. 8. 31. *Porcos intrare nullus poterat*; nedum † *Pedi-*
† Exod. 8. *culos* evocare. Et teſtatiſſimum hoc facit
18. Hiſtoria *Jobi*, quòd poteſtatem modò *exilem* & merè *precariam* habet Diabolus. *Leonem iſtum Infernalem tenet Deus ligatum*, ut rectè *Gerſon*. A ſeipſo *libidinem nocendi ha-*
* Greg. *Moral. l.* 2. *bet*, *ſed à Domino* * *poteſtatem*. Quod enim facere iniquè appetit, Deus non niſi juſtè permittit fieri. Facit quod poteſt permittente Deo; Quod poteſt non facit Deo potenter prohibente. In hunc ſenſum *Gregorius Magnus*. Unde ſequitur, *Mirabilia* quæ multa edit Egregius Artifex, *Miracula* eſſe veri nominis omninò *Nulla*. Nam ut aliquid fiat aut perpetretur præter ordinem Naturæ alicujus particularis, aut præter ordinarium agendi modum, ad *Miraculi* rationem nequaquam ſufficit, (ità enim & lapis in ſublime jactus miraculi ſpeciem exhiberet, quandoquidem ſurſum tendere & efferri, ſit præter lapidis naturam;) Sed ex eo eſt *Miraculum*, (ipſique Deo peculiare,) quòd præter Ordinem Totius Naturæ Creatæ, in actum exit; unus *Deus* eſt *Thaumaturgus*, περιεργὸς tantùm *Diabolus*.

Opera & Effecta. §. 5. Diaboli Opera & Effecta, circa quæ cum ſuis Angelis verſatur plerumque & occupatur, ab operibus Electorum δὶς διὰ πασῶν diſcriminantur. *Diabolus* enim Deum ip-
* Gen. 3. 4. ſum ità atrociter calumniatur, ut Mendacii
† Mat. 13. atque * Invidiæ eundem poſtulet, & accuſet.
2 Cor. 4. 4. Seminando Zizania † per Hæreticos ſchiſma-
2 Cor. 12. 7

ticóſque,

ticóſque, & ſemen Verbi, ex cordibus hominum auferendo, Evangelio ubique diſſeminando obices ponit indeſinenter; menteſque hominum excæcat. Converſionibus Peccatorum pro ſummis viribus adverſatur, eorúmque flagitiis exultat maximé. Ad ſcelera incitat & impellit, impulſos ſatagit præcipitare, & nequando recipiſcant ab ejus laqueis, diligenter cavet invigilátque. * Pios aſſiduè peſſundat, & quoad ejus poteſt, perdit. *Circumit ut leo rugiens, quem devoret quærens.* † *Draco Ille Magnus qui & ſerpens antiquus dicitur*, *Seductor* eſt Idem, & *Accuſator totius Mundi die & nocte coram Deo.* Porrò Jehovâ permittente, id eſt, non impediente, Quicquid eſt Corporum naturalium huc illuc rapit, contorquet, horſum verſum propellit; diras ciet Tempeſtates; incendit fulgetra; fulmina paſſim ejaculatur; collectis nubibus collisíſque, fragores edit perquàm horribiles; Concuſſas ædes urbéſque à fundamentis ſæpe convellit; Terram quandoque dehiſcentem in voragines diffindit diſtringítque formidandas; Aërem venenatis halitibus implet; Paſcua fontéſque nonnunquam inficit; morbis plurimos infeſtat; forſan & nonnullos viciſſim ſanat, ut in majorem ſui perniciem *Patri* credant *Mendaciorum*, eúmque pro *vero* revereantur. Nec in *Corpora* duntaxat hominum pecudúmque inſilit aliquando, ſed ad *mentes* etiam humanas ità *Diabolus* illabitur ut turbatâ hominum *Craſi*, ſenſibúſque tum externis tum internis immutatis, (ſítne ex parte organi, an ex parte objecti, an ex utraque hoc factum, non eſt meum defi-

2 Tim. 2. 26

Joh. 8. 44

Eph. 2. 2.

* 1 Pet. 5. 8.

† Apoc. 12. 9.

 nire,)

nire,) facultates naturales mirè incitet, & inficiat; illecebríſque ſemper objectis, ad ſcelerum peſſima ſæpe inſtiget. Nimirum flammas ſimultatum & odiorum certatim excitat, libidinum fomites ſubminiſtrat; commotáque hunc in modum utrâque hominum facultate, *Iraſcibili* ſimul, & *Concupiſcibili*, τὸ ἡγεμονικὸν ſæpe ipſum de ſtatione ſua deturbat; excuſſóque Gubernaculo, tranſverſum agit.

Quæ gratiâ divinâ fruſtrà ſunt. §. 6. Sed non obſtantibus his præmiſſis, in eo ſtat ſolamen & Salus noſtra, quòd limitibus undique clathríſque ità Diabolus cohibetur, ut *voluntatem* noſtram *directè* nullus poſſit *movere*, nedum *cogere*. Non in iis duntaxat, qui Sancto Dei aguntur Spiritu, nulla eſt *Condemnatio* ab hoc *inimico* metuenda; Sed nec iis qui *ex Patre Diabolo ſunt*, *ejúſque explent Cupiditates*, ulla eſt *Excuſatio* à Tentatore hoc ſperanda. *Omnes*, etiam Pientiſſimos, *aggredi* poteſt, & *adoriri*; *Neminem* verò niſi *volentem* proſternere poteſt, aut profligare. Habentes autem pro comperto, quàm vafer, quàm verſipellis, quàm ingenioſè ſemper nequam, neque ſolummodò quàm malignus, ſed & quàm Potens nobis ſit Hoſtis; oportet ut eò * *cautiùs* in omnibus viis noſtris & vitis, *Prudentiúſque* ambulemus; ut ad Fidem, & Patientiam, & ad orandum ἀδιαλείπτως in majus quotidiè excitemur; ut *induti* πανοπλίαν, & *lumbos noſtros ſuccincti*, viriliter *reſiſtamus in die malo.* Utque Dæmoniorum * ſuppliciis moniti, ab Invidia ſuperbiáque præ cæteris vitiis abhorreamus.

* 1 Pet. 5. 8.

Eph. 6. 13, &c.

* 2 Pet. 2. 3.

CAP.

CAP. X.

De Homine.

§. 1. UT Homo in ſtatu primigenio Cœli Terræque fuit Compendium, & quicquid eſt diviſim in Creaturis, conjunctim in Homine invenitur; Itâ propter *Imaginem Dei* quam Deus in Homine quaſi *pingebat*, Homo integer adhuc vitæ, Sceleriſque omninò purus, non tantummodò *Opificium*, (cujus quanti quanti *Epitome* erat, atque *Synopſis*,) Sed quadantenus & à longè Ipſum *Opificem* referebat. Nam ut miſſas faciam varias, Theologorum cùm Veterum tum Recentiorum, de hâc *Imagine Dei* ſententias, quæ à ſe invicem mirè abeunt, (& quas vel curſim recenſere prolixum foret,) * *Scripturæ* veſtigiis inſiſtens unicè, Hoc amplector Ratiocinium. Inprimis utcunque concedi queat, concinnè poſſe excogitari reſpectus varios, quibus Homo cum Creatore quandam habet *ſimilitudinem*, (Exempli gratiâ) reſpectu Animæ ſpiritualis, incorporeæ, immortalis, intelligendi & volendi facultatibus imbutæ, liberæ quoad Electionem rerum ab extra & Civilium, corpori ſuo imperantis, Animalia cætera præcellentis, Dominium in ea exercentis, eodem temporis articulo Terrarum Orbem luſtrantis, atque (ampliato in

Qualis, ante Lapſum, Imago Dei.

* Col. 3. 10. Eph. 4. 23. 2 Cor. 3. 18.

amplexus Cœlorum animo contemplante) Quicquid eſt uſpiam Circumeuntis, & ſic quodammodò ubiquetariæ; Conſtat tamen *Imaginem Dei* in His quærendam non eſſe, ſecundum eam Notionem quam in Adamo ante lapſum Scriptura exhibet & inſtituit, ſiquidem Homini non renato, immò & Angelis reprobatis, omnia hæc competunt privilegia. Deinde conſtat *in ſolo Chriſto* extitiſſe *Imaginem Dei ſubſtantialem.* Unde Tertio loco colligitur, quòd *Imago Dei in primo homine adhuc integro*, *Juſtitia* fuit *indelibata*, *Sanctitáſ*que *Veritatis*, id eſt *Vera*, juxta Hebræum Idiotiſmum. Et ad *Hanc Imaginem*, lapſu hominis amiſſam, Renovari nos Homines neceſſe eſt. *Eph.* 4. 23. Eſt enim *Regeneratio* per Spiritum Sanctum, Nova & *Altera* quaſi *Creatio*, per quam *Imago Dei* amiſſa in *Regenerato* reſtituitur. *Incboativè* quidem in Terra, in Cœlis verò *Conſummativé.* Summatim dico, quòd per *Imaginem* hanc fiebat, ut Ratio humana Deo ſuo ſubderetur, Voluntas Rationi, Affectus omnes Voluntati; ità ut eſſet Virium omnium atque Potentiarum Harmonia in homine exquiſitiſſima.

Appetitus ſenſitivus quàm purus.

§. 2. Ad quorundam objectiones maturè antevertendas, Diſtinguendum eſt nobis illicò inter ipſos Appetitus in Protoplaſto Naturales, & eorundem in lapſu ἀταξίαν. Appetitus ſenſitivus ante lapſum Rationali appetitui non omninò contrarius erat, ſed pulcherrimè Conformis. Nondum enim limites egreſſus erat. Sicut *in Chriſto* fuit cibi, & potûs, & ſomni Appetitus innocentiſſimus;

mus; Sic in *Adamo* ante lapſum, quidni Conjugis Appetitus Amórque eſſet ordinatus, atque ab omni labe vacuus? Hanc non modò Animæ, ſed etiam Carnis in *Adamo* Integritatem, Ipſius *Nuditas* indicio erat, & *Paradiſi Inhabitatio.* Quid enim Eum ejúſve Conjugem tunc temporis ſuppuderet, cùm nullam *legem in membris* ſuis *Mentis legi* repugnantem ſentire poſſent? Nullus in corpore motus erat, cui modeſtia deberetur. *Nihil putabant velandum* (ut rectè * *Auguſtinus*) *qui nihil habebant refrænandum.* Iſthæc Imago Dei in homine non erat Donum Naturæ additum, aut ſupernaturale, (quemadmodùm nonnulli, magni nominis, contendunt,) ſed cum homine Concreata, & totius hominis Perfectio. Id quod ex † Reliquiis ejuſdem Imaginis poſt lapſum, non obſcurè quis colligat.

Eccl. 7.30. Rom. 7.23. * De Gen. ad lit. l. 2. c. 1. † Rom. 2. 14, 15.

§. 3. Ut Homo conſtat ex duobus, ex Corpore ſcilicet Elementari, Animáque rationali, unionis hypoſtaticæ arctiſſimo vinculo colligatus; ità reſpectu utriuſque, conditus eſt a Deo * ἐπ᾽ ἀφθαρσίᾳ, *ad conditionem incorruptam*, ut *Tremellius* vertendum cenſuit. Et Hæc *Imaginis* antedictæ, non tam *Pars*, quàm *Sequela* fuit. Corpus *Adami* ante lapſum, non fortaſſis *ex Natura*, ſed ſaltem ex Dei Beneplacito ſimúlque Pacto, ſi perſtitiſſet in Veritate, prorſus *Immortale* futurum erat. Nec niſi Pacto violato ad naturalem Mortalitatis conditionem rediiſſet: Mortem Peccati pœnam eſſe, multifariàm poteſt probari. Ex ipſa hominis † *Creatione*. Ex omnium hominum *Conſcientiis*.

Protoplaſti Immortalitas, * Sap. 2. 23. † Gen. 1. 27.

*Gen.25.8. Ex humanæ Naturæ *Prærogativis*. * Ex congregatione Patriarcharum *ad Populum ſuum Patréſque.* Ex piorum *ad* † *Deum Profectione*, (*Pſ.* 31. 6. *Eccleſ.* 12. 7. *Sap.* 3. 1. *Mat.* 22. 23. *Luc.* 22. 46. *Act.* 7. 59. 2 *Cor.* 5. 1.) Ex Impiorum ad cruciatus Condemnatione ſempiternos. Ex eo quòd homini Mors per * *minas*, & ut *ſupplicium* denunciabatur. Idque palam facit Comminationis *Executio*, Gen. 3. 19. *Corpus* * *moritur propter peccatum*, Rom. 5. 12. Ergo in ſtatu Integritatis nullum mors locum habere potuit.

† 1 Pet. 2. 25. Heb. 13. 17. Mat. 10. 28. *Gen. 2. 17. Gen. 3. 19. * Rom. 8. 10. 1 Cor. 15. 21.

Tranſmiſſa etiam ad Poſteros. Adjici hiſce Argumentis pro noſtra immortalitate poſſunt alia non pauca ex Sacris literis; ut à Mercede *Abrahami* quæ Deus eſt, *Gen.* 15. 1. à Sanguine *Abelis* Vindictam expoſcente, *Gen.* 4. 10. à Raptu *Enochi*, *Gen.* 5. 24. à fiducia *Jacobi* ſpiritum ultimum trahentis, *Gen.* 49. à Parabola Salvatoris, *Luc.* 16. 26. ab eodem aſſeverante, Animas hominum ab hominibus occidi non poſſe, *Mat.* 10. 28. à Sancto *Paulo* ad Chriſtum migrare admodùm geſtiente, *Philip.* 2. 23. ab impiorum ſpiritibus incarceratis, 1 *Pet.* 3. 19. à clamore Animarum, ſanguinis ſui ultionem elatâ voce poſtulantium, *Apoc.* 6. 10. denique ab *Abſurdo* quod non poſſet non inferri, ſi res aliter ſe haberet. Niſi enim 2Cor. 5. 10. poſt mortem ſuperſtes eſſet Peccator maximus, malè conſcius non haberet cur de ſuppliciis poſt mortem vel tantillùm ſibi metueret. (*Si in hac ſolùm vita ſperamus in Chriſtum, omnium hominum ſumus miſerrimi.*) cum Peſſimis optimè ageretur, & vehementer flagitioſis res ſuccederent feliciſſimè, ἀπὸ τῶν ἀποτῶν.

1 Cor. 15. 19.

Fun-

Fundamentum Animæ *Immortalitatis*, quatenus ratione probari poteſt, in eo poſitum eſſe videtur, quòd ex pugnantibus qualitatibus non (ut Corpus) componitur; ſed tam ſimplex eſt ἐντελέχεια, ſive Actus informans, ut *generari* non poſſit, ideóque non *corrumpi*, niſi ſenſu *morali* tantúm. Deinde *Anima Rationalis* non eſt tantùm *incorporea*, verùm etiam eſt ὑπόστασις *per ſe ſubſiſtens*; Anima Corpore non eget (ſed Corpus Animâ) ut operandi munus obeat, nedum ut ſuam eſſentiam habeat. Et ex rei cujuſque agendi modo, exiſtendi quoque ratio colligi poteſt & conjectari. Adhæc, quod *Cicero* non levis momenti duxit, *Vigere Animum in ſomnis, atque ità eſſe affectum, ut ſopito corpore & penè mortuo, Ipſe vivat vigilétque.* Exinde etiam ſatìs liquidò conſtare queat, Animam Hominis *Ens eſſe per ſe ſubſiſtens*, quippe quæ *citra ullum medium* humano Corpori unitur, modo prorſus incomprehenſibili: *Unio lucis cum aëre* adumbrat forſan, aut illuſtrat aliquantillùm, quam habet Anima unionem cum ſuo corpore, ad vivum tamen haud explicat. Nam licèt Anima in corpore, ut lux in Aëre, nec tollit Corporis Naturam, nec ſuam mutat; cætera tamen tam ſunt diſſimiles, ut Lux ſit nuda *Qualitas*, Anima verò *ſubſtantia.* Lux ab ipſa Solis ſubſtantia manat, ſed ex ipſa Eſſentia Dei Anima hominis non item. Porrò *Animæ irrationales* reliquorum omnium Animantium, ex eadem materia cum ſuis ſingulis corporibus creatæ ſunt; indéque Corporibus reſolutis, intereunt omnes illorum Animæ. Sed Deus Homini priùs effecto *ſpiraculum vitæ inſpiravit.* Unde

Non repugnat Rationi.

Cic. *de Divinat. l.* 1.

Gen. 1.20, 24

* 1 Theſ.5. 23. erat forſan quòd divus *Paulus* ex * Tribus *Hominem* Principiis conſtare dixit, quorum *Tertium* eſt *Spiritus*, præter *Animam*, & *Corpus*, quæ *Brutis* competunt Animalibus. Quod ut Animam interitûs expertem probat, Sic ejuſdem etiam *Origini* (non duntaxat in *Adamo*, ſed præſertim in ejus Poſteris,) inſerviet forſan enucleandæ. Nam

Qualis Animæ Origo. §. 4. De *Origine* Animarum ità ubique controvertitur, ità certatim deſudatur, ut in hoc uno conveniant omnes, quòd Ejuſdem Indagationem fatentur eſſe difficillimam. De *modo* Originis derivandæ, Quinque ſunt Dogmata diſcrepantia; de ipſa *Origine* Animarum, ad minimum Quatuor. Nonnulli in ea ſententia erant, ſingulas ſimul Animas fuiſſe creatas ab initio, in Apotheca cœleſti aſſervatas, de tempore in tempus corporibus ſuis infundendas. Nonnulli verò Animarum certum Numerum ſtatuentes, eas, prioribus occumbentibus, in nova corpora migrare dogmaticè aſſeruerunt. Nunc dierum contendunt plurimi, æquè Animas hominum ac Corpora ab unitis Parentibus propagari. Plurimi etiam aſſeverant, Novas quotidiè creari Animas, naſcentiúmque Corporibus toties quoties infundi. Priores duas opiniones (quarum illam *Origenes*, hanc *Ægyptii* & *Pythagorei* amplexi ſunt,) jamdudum exploſæ penitùs ferè exoleverunt. De duabus poſterioribus acres olim viguerunt ſimultates, & etiamnum enutriuntur, à Deo Animam derivari, Pauci negànt. Immediaténe verò, an ſecus, conſentiunt Pauci.

Utrùm creata ſit ἀμέσως, atque *Infuſa* à *Creatore*, an ἐμμέσως per *Parentes* cum ipſo ſpermate *Transfuſa*, à *Calvini* ſequacibus & *Pontificiis* ab una parte, à *Lutheranis* verò ab altera, tam eruditè, tam ſubtiliter, tam nervosè diſputatur, támque ex æquo pugnatur & oppugnatur alternatim, ut dignoſci ſit arduum (ſi quid ego quidem judico) utra utri ſententia præſtet, aut ſit à nobis antehabenda. Sed quandoquidem utraque utrinque urgetur difficultatibus, ex quibus ſpinoſis intricatíſque nemo ſe facilè extricaverit; inter omnia quæ occurrunt ſententiarum divortia, (ſive de modo, ſive de Re,) maximè mihi placet ſententia Illa, quæ duas maximè veriſimiles amicè geſtit conciliare; ídque duplici ratione tentari poterit, quarum prima hæc eſto. *Quibus vexetur Difficultatibus.*

Corpus humanum *generari*, nemo iverit inficias. Deinde concedatur *Animam*, quæ cum corpore generari nequaquam poteſt, cum eo nihilominus ex traduce poſſe *Propagari*. *Spiritum* verò, utrique additum, ex Nihilo cœlitùs *Creari*. Nam ὁλόκληρον ἡμῶν ex iſtis Tribus conflatum eſſe, *Moſes* † *innuit* non obſcurè; & *Sanctus Paulus* diſertè *docet*. Si ex his Tribus unum deſit Principiis, neutiquam ſumus * ὁλοτελεῖς. Hinc apud *Marcum Eremitam*, τειμερὴς ὑπόστασις σώματος, πνεύματος, καὶ ψυχῆς. Hinc *Plotinus* apud *Nemeſium*, ἐκ τειῶν τὸν ἄνθρωπον συνεστᾶναι, inquit, σώματος, καὶ ψυχῆς, καὶ νοῦ. Ità apud *Irenæum*, *Tria ſunt ex quibus perfectus homo conſtat, Carne, Animâ & Spiritu.* Hoc pacto apud *Originem*, *Triplex hominis eſt Portio, Corpus, ſive Caro, Spiritus, & inter ea, media Anima.* *Qui fieri poſſit adverſantium Conciliatio.*

† Gen. 2. 7.

* *V.* Hammondum τὸν Πάνυ *in* 1 Theſſ. 5. 23.

Altera

Altera verò Ratio diverſas ſententias conciliandi ſic ſe habet. Duplex rei Productio datur; una quæ reſpicit potentiam *naturalem*, & vocatur *Generatio*; Altera quæ reſpicit Potentiam Dei *abſolutam*, quæ *Creatio* dicitur. Hæc autem dividitur, in eam quæ eſt *ex Nihilo*, éſtque Creatio propriè dicta; Et aliam quæ eſt ex *materia aliqua*, ſed neque neceſſariò, nec cum Potentia naturali, ſed purâ putâ *Obedientiali*. His præſuppoſitis ſtatim efficitur, Deum ſecundo Creandi modo, ex *Parentum anima* præexiſtente, fœtui *Novam* increare: Quæ quia ex *Adamo* materiam habet, reatûs ſit particeps; Et viciſſim quoniam à Deo immediatè producitur, Abſurditates eas graviſſimas, quibus ſententia hæc urgetur, effugiat commodè, & evadat.

Quænam ſint quæ apud omnes ſunt in Confeſſo.

Gen.5.3. *Pſal.51.7. Joh. 3.6. Eccleſ.12.7 *Job31.15. & 33.4. † Eſa.44.24. Zach.12.1. Act.17.25.

Sufficiat nobis id tenere, quod διαῤῥήδην in Verbo Dei ſic Scriptum legimus. *Adam genuit Seth ad imaginem ſuam. In * peccatis me concepit mater mea. Quod natum eſt ex Carne Caro eſt.* Et nihilominus inquit Apoſtolus, *Renovamini ſpiritu mentis veſtræ.* Dicit inſuper Scriptura, *Revertatur pulvis in terram, & Spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. * Spiritus Dei fecit me.* † Hæc Dicit Dominus, *Formator tuus in utero. Dominus extendens Cœlum, & fundans Terram, fingens ſpiritum hominis in eo. Deus dat omnibus vitam & inſpirationem & omnia.* De his convenit inter omnes. Convenit etiam & de iſtis, quòd in primæva Creatione, & Sanctione inibi promulgatâ, Tria occurrunt notatu digna: Imprimis Dei *Decretum* de cujuſlibet ſpeciei propagatione. Deinde tacita *Promiſſio*,

miſſio, Decreto huic adjuncta, [*fœtificate, & multiplicamini.*] Denique *Benedictio*, quæ, ut cauſam ſuam effectus, ità Promiſſionem ſequitur. Convenit iterum inter omnes, quòd *Homo gignit Hominem.* Et *Simile generat Simile.* Quòd Hominis generatio eſt omnium longè præſtantiſſima. Et quod à Chriſto ex nobis non eſt aſſumptum, Id in nobis à Chriſto non eſt ſanatum. Porrò convenit inter omnes, quòd cùm Proles ex ſtupro ſuſcepta ſit, Parentum *culpæ* non magìs affinis eſt *Deus*, quàm *Natura* eſt particeps iſtius *furti* quod committitur, cùm ex tritico *furtivo* non minus, quàm ex *emptitio*, ſegetem elicit feliciſſimam. Neque magìs quàm Sol alicujus Erroris eſt Cauſa, ſiquando lippus, aut diſtortus oculis, de colorum aut lineamentorum in picta tabella varietate, perversè judicat. Deus *Naturam* ejúſque leges *ſuſtentat*, *malitiam* verò non *inſtillat*; quanquam hominis *voluntas*, quæ malum eligit, non aliunde quàm à Deo Originem ducat.

§. 5. Ex triplici Gratia Primo hominum conceſſa, Prima erat *Animæ*, nempe *Juſtitia Originalis*. Secunda *Corporis*, nimirum *Immortalitas*. Tertia *Domicilii*, videlicet *Paradiſus*. Qui Moſi dicitur *Gan Beeden*, *Hortus in Eden* amœniſſimus. Nam ut *Gan* ſonat *Hortum*, ità *Eden* ſignificat *Voluptatem*. Unde fortaſſis ἡδονὴ, & de *Horto Adonidis* apud Græcos figmentum, per quandam onomatopœian. Multa ſunt in primo, ſecundo & tertio capite *Geneſeos*, quæ probant hunc Locum non fuiſſe *Spiritualem*, (quemadmodùm *Origenes* ex Rabinorum ſomniis ſomniavit,)

Qualis & ubi Paradiſus.

vit,) ſed uſquequaque *Corporalem.* Ità tamen ut παιδευτήριον & Paradiſi *Superioris*, & Paradiſi *Interioris* Hic *Exterior* Paradiſus habendus ſit.

Paradiſus autem *Moſaicus*, nec Totus erat Terrarum Orbis, (quod *Hugo de S. Victore* voluit, nec quicquam extra Terrarum Globum, quod *Judæorum* aliqui delirârunt,) neque ſublimis quædam Regio ad *Lunæ* Concavum exporrecta, (quod *Baſilius* ſenſit, & *Damaſcenus*,) neque *pro certo* Meſopotamiæ & Babyloniæ partem complexus, (id quod conjecit *Robinſonus* noſtrâs Doctiſſimus, & maximè omnium veriſimile;) ſed Tractus Terræ neſcio quis in Orientali Plaga ſuaviſſimus, cujus limites & Pomæria nequaquam nobis innoteſcunt, propter Diluvium *Noachanum*, quo totus terrarum Orbis vaſtatus erat, mon-
Gen. 7. 19. téſque utut excelſi ſub omni Cœlo cooperti. *Henochus* autem & *Elias* (Æternitatis Candidati) non omninò in hunc Terreſtrem (ut conjecit * *Bellarminus*,) ſed in Cœleſtem Paradiſum, Illum ſcilicet quem *Chriſtus*
Luc. 23. 43. Latroni promiſit præſtitítque, tranſlati ſunt.

* *De grat. primi Hom. c. 12.*

In Paradiſo hoc Terreſtri (de quo nunc agitur,) collocatus eſt *Adamus*, ut eum coleret, cuſtodiret, ab injuriis ferarum ſartum tectum præſtaret, Ejúſque Deliciis & Amœnitatibus innocentiſſimè perfrueretur. Quem in finem ſatiùs duxit ſine moleſtia laborare, quàm ignáviâ diffluere otioſum, & ex nimiis voluptatibus creare nauſeam. Nam (ut *Pindarus* veraciſſimè canit) κόρον ἔχει καὶ μέλι, καὶ τὰ τερπνὰ ἀφροδίσια. In incerto eſt admodum, magíſne Horti Amœnitates labore laſſum reficerent, an ipſe

Labor

Labor Amœnitatibus ſaturum ferè recrearet.

§. 6. In ipſo Horti meditullio Arbores duæ eminebant cæteris omnibus Superiores; quarum Altera *Vitæ* dicitur, Altera *Mortis*, ab effectu, vocari poteſt. *Moſi* verò Hæc Arbor *Scientiæ boni & mali* dicitur. Prior fructum ferebat eâ vi & virtute præditum, ut ejus eſu quotidiano Homo * potuerit non mori, ſi vitâ ſe dignum præſtitiſſet, Autori vitæ obtemperando. Poſterior Arbor eo nomine *Scientiæ boni & mali* dicitur, partim quòd ex ea (cujus prohibetur uſus) Deus hominem tam *Boni* quàm *Mali* diſcrimen docturus erat, (nam quicquid Deus *vult*, bonum eſt, & quicquid *vetat*, eſt malum;) partim etiam & præcipuè, quòd inde *cogniturus Adamus* erat, experimento infeliciſſimo, Præceptum Divinum violando, quid differrent *Id Bonum* quo ante peccatum fruebatur, & *Illud Malum* quod peccando ultrò ſibi accerſebat. Denunciavit enim Deus, quàm primùm *ingreſſus* eſt homo *Paradiſum*, (Alia enim illi erat Natalis Terra,) *Arboris hujus fructum nè comederet.* De reliquis omnibus ei liberum pro ſuo libitu decerpere, hac unicâ abſtineret. Illud horti culturæ datum; Hoc à ſe pro imperio, atque cultûs ſui gratia, mandatum eſt. Et nè pœna præmiúmque deeſſent legi, addidit Deus Hoc Edictum, id ni faceret, moriendum illi eſſe; victuro, ſi faceret, in æternum.

Ejus Arboribus duabus poteſtas Vitæ & Necis Deo dante competebat.

Gen. 3.22.
* Apoc. 22. 2.

Rom. 3.20.

Sunt

Sunt qui *Sacramentum* hanc Arborem eſſe volunt. Sunt qui *Signum Dominii* divini malunt. Sunt quibus eſt pro *Symbolo* tantùm, quo Deus hominem explorabat, monebat, & à peccando dehortabatur. Quin & *Arborem vitæ* nihil niſi *Sacramentum*, multi ex noſtris fuiſſe aiunt; quanquam *cujus Rei* Sacramentum eſſe cenſeretur, nondum ipſis inter ſe convenit. Neque *Moſaicæ* Hiſtoriæ Simplicitati, quæ de Senſu rerum myſtico & allegorico traduntur, omninò competunt. Potuiſſe verò hanc Arborem ab interitu immunes præſtare homines, duo eſſe videntur quæ fidem faciunt; Adami *Ejectio* ſive *Exilium* ex Paradiſi Præcinctibus, ſive Pomœriis; Gen. 3. 22, 23, 24. & *arctæ Cuſtodiæ* Inſtitutio, nè fortè fructum Vitalem comedens, mortis expers perennaret.

CAP. XI.

De Providentia, &c.

Deſcriptio. §. 1. PRovidentia eſt quodammodò *Creationis Continuatio*; & propterea tum rectiſſimè Creationi ſubjungitur, tum Creatoris Omnipotentiam, Bonitatem, Sapientiam ſummam & ineffabilem, ſpectandam exhibet luculentiſſimé. Neque enim Summus Opifex ab abſoluto jam opere Creationis quaſi diſceſſit, ejúſque curam quaſi depoſuit, (id quod Creatis Architectis in more eſt,)

eſt,) Sed etiamnum, Quicquid creavit, potenter ſuſtinet, & conſervat, conſilióque ſuo gubernat, fovet providè, & moderatur, atque ad ſuos quæque Fines prudenter dirigit, & deducit. *Pater meus* (inquit * Salvator) *uſque adhuc operatur, & Ego operor. Filius omnia verbo ſuo ſuſtentat. Tuetur eadem Spiritus Sanctus.* † Innumera ſunt Verbi Teſtimonia, quæ rerum omnium Providentiam & Oeconomiam Deo aſſerunt. Differt autem hoc in loco Providentiæ divinæ Significatio ab ea ſuperiùs à me exhibita, ut *Executio* Decreti, à *Decreto.* Ideóque *Actualis* plerumque dicitur. *Damaſcenus* eam definit, non magis breviter, quàm nervosè: ἡ πρόνοιά ἐστιν, ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ὄντα γινομένη ἐπιμέλεια.

* Joh. 5. 17. Heb. 1. 3. Gen. 1. 2. Eſa. 4. 13. † Act. 17. 20, 25. Col. 1. 17. 1 Pet. 5. 7.

Damaſc. *Orth. fid. l. 2. c. 29.*

§. 2. Utut ſit languida Providentiæ cognitio, pura puta *Naturalis*, non Naturæ primogeniæ, ſed hominum vitio depravata, (unde *Rutilio* convaleſcente, exclamat *Statius, Eſtis Io Superi,*——Sed *Ovidius, Tibullo* defuncto dicit, *Sollicitor nullos eſſe putare Deos*;) ſuppetunt tamen hanc in partem Rationes rei liquidiſſimæ; & Argumentorum ſunt Fontes limpidiſſimi qui ſequuntur. 1. Ipſa Dei *natura*; 2. In ipſa Natura concreata *Ordo* deſuper conſtitutus; 3. *Lex* Naturæ in cordibus hominum ſancita; 4. Ejuſdem Legis tam in præmiis quàm in ſuppliciis *Executio*; 5. Mutationes Dynaſtiarum; 6. Provida Dei Cura, & Paterna, peculiariter quibuſdam à ſe Dilectis, & mirum in modum demonſtrata; Qualis eſt *Noæ* Conſervatio; *Lothi* Ereptio ex Incendiis; *Joſephi* Captivitas & Liberatio; Extractio *Moſis* ex Nilo; Protectio

Demonſtratio.

Gen. 6. 18. Gen. 19. 12. Gen. 45. 5. Exod. 2. 5. Deut. 2. 7.

tectio Populi *Iſraelitici*; Aliáque id genus plurima, quæ divinæ Providentiæ locupletiſſimè ſuffragantur, Teſtéſque proſtant. Experientiâ etiam magiſtrâ, docemur omnes quantumvìs obtuſi, quod rebus minimis, æquè ac maximis, proſpicitur ſatìs, & providetur. Quòd univerſis ſimul & ſingulis præſto ſunt Media prorſus idonea ad Fines ſuos neceſſaria. Quòd methodo planè ſtupendâ conſiſtunt omnia & Diſponuntur. Quòd abſque omni ratione *ſolerter* agunt, & ſine ſenſu *exquiſitiſſimé.* Quòd ità mirificè temperantur quæ ſibi ſunt invicem ex adverſo, ut ſuis ipſorum diſcordiis maximis, Harmoniæ Mundi velificentur. Ità ut præclarè *Boëthius* optimus (non in hæc forſan verba, ſed in hunc ſenſum) dixerit, quòd *ſicut Mundus in unam Formam ex tam contrariis non conveniſſet, niſi UNUS eſſet, qui tam diverſa conjungeret; Ità Conjuncta diſſociaret Ipſa rerum Diverſitas, niſi etiam UNUS eſſet, qui quæ nexuit, contineret. Neque motus tam diſpoſitos, ità ut explicat, explicaret, niſi UNUS idémque eſſet, qui mutationum Varietates manens Ipſe diſponeret. Hoc quicquid eſt, quo condita manent & agitantur, uſitato cunctis vocabulo, DEUM nomino.*

Boeth. *de Conſ.* Phil. *l.* 3.

Qui in tanta cùm Scripturæ tum Rationis luce cæcutiens, hanc tam conſpicuam providentiam aut negat impius, aut diffitetur, næ Ille non *Homo*, (Qui eſt *Animal Religioſum*, perinde atque *Rationale*,) ſed Hominis *monſtrum* atque *Propudium* cenſendus eſt. Negari enim ab illis *Deum*, qui negant Ipſius *Providentiam*, turpiúſque aliquantò Errare, elegantiſſimâ Similitudine *Eraſmus* docet. *Quem-*

Quemadmodùm leviùs indignareris Illi qui putaret, ſe non eſſe Natum, quàm qui crederet ſibi non eſſe ſenſus, aut mentem humanam, aliáque ſine quibus Homo nomen hominis amittit; Sic turpiùs errat qui Providentiam, quàm qui Deum ipſum negat. Conſulatur *Auguſtinus*, de Civ. Dei, *l.* 2. *c.* 21. & *Lactantius* Inſt. Div. *l.* 1. *c.* 6. *Theodoretus* etiam de Providentia, Orat. 1. *In Symbol. Catech.* 2. *p.* 55.

§. 3. In Hac Dei Providentia, (quæ πρόνοια vocatur ſenſu lato,) Tria veniunt conſideranda, quæ neque *ſejungi* unquam poſſunt, neque tamen *confundi* debent. Primum eſt Rerum *Præſcientia*; Alterum eſt *Voluntas* rebus creatis proſpiciendi; Tertium eſt *Cura Actualis*, quâ Res reguntur, diriguntúrque. In his ergo tribus conſiſtit Dei Providentia, ut Scientia conſulat, Voluntas imperet, exequatur verò Potentia. *Partes.*

Reſpectu primæ, (quæ πρόγνωσις dicitur reſtrictè) Non per temporum interſtitia intuetur Res Deus, ſed ſimul & ſemel, ἀθρόως καὶ ἐν ῥιπῇ. *Nè verbum quidem illud* Providere (inquit *Scaliger*) *Divinæ convenit Omnipotentiæ, niſi quoad noſtrâ mutilâ intellectione metimur Infinitatem.* 2. Entia cognoſcit ad unum omnia; uſque ad * *Capitis capillum*; *qui abſque Dei voluntate in terram non decidit*, nedum abſque ejuſdem viſu; qui Παντεπόψια reverà dicitur. 3. Etiam ad Aliqua *non-entia* extendit ſe Dei præcognitio, ſive potiùs Cognitio; Ad Ea ſcilicet innumera, quæ, licèt Actu non extent, olim tamen extiterunt, aut ſaltem ſunt futura, vel fieri poſſunt. 4. Nullam rebus ipſis affert, nedum infert Neceſ- *Exerc.* 365. § 8. Mat. 6. 26. * Mat. 10. 29, 30. Luc. 12. 6.

ſitatem. Interrogantibus non Paucis, *Quomodò Deus ſcientiam habeat futurorum contingentium determinatam & neceſſariam,* *Occhamus* optimè reſpondet, *modum non poſſe ſufficienter exprimi ab intellectu creato.* Addit tamen ſtatuítque, quòd *ſicut Notitia intuitiva in nobis, quâ evidenter cognoſcimus Verum præſens contingénſque, non addit ipſi contingenti neceſſitatem ullam, licèt ipſa ſit evidens & infallibilis; Ità notitia Dei rebus futuris contingentibus non imponit neceſſitatem.* Cui *Occhami* Sententiæ (ſimpliciſſimæ quidem veriſſimæque) videtur & Illud ſubjiciendum; quòd Effectus *contingentes* Deus non *contingenter* præſcit, ſed *neceſſarió.* Sufficiat ſemel dixiſſe, & ſummatim, quòd ad Divinam præſcientiam reſpectu habito, Quæcunque ex cauſis contingenter liberéque agentibus proveniunt, neceſſaria ut ſint neceſſe eſt, (ſed cum hac facili & uſitatiſſima Diſtinctione,) neceſſitate non omninò *Conſequentis,* ſed *Conſequentiæ:* non *Abſolutâ,* ſed *ex Hypotheſi:* non *antecedente,* ſed *conſequente:* non quidem *ſimplici,* ſed *conditionata.*

Reſpectu ſecundæ, (quæ πρόθεσις dicitur, & προορισμὸς,) fixum ſtat illud atque immotum, quòd quicquid *in tempore* Deus agit, ab *æterno* agere decrevit. Quicquid permittit ſive non impedit, decrevit etiam non impedire. Aliter ergò circa *bona,* Aliter longè circa *mala,* habet ſe Dei Providentia. Quæ aut *generalis* eſt, & ſignificat deliberare, conſtituere, aut decernere, quid de re qualibet indiſcriminatim ſit agendum; aut *ſpecialis,* & maximè propria, * de Electis in Chriſto ad vitam æternam credituris. Unde *Pars Providentiæ Prædeſtinatio dicitur Aquinati.*

* Rom. 8. 30. Eph. 1. 5, &c. *Part. 1. q. 23. art. 1.*

Re-

Reſpectu Tertiæ, (qui διοίκησις appellatur,) verſatur circa res omnes quæ in mundo ſunt aut fiunt. Eo pacto & fine, ut eas omnes † ſuſtentet, gubernet, dirigat, moderetur. † Col. 1. 17. Ejuſdem eſt Dei (inquit *Nemeſius*) καλῶς ποιῆσαι, καὶ τῶν γενομένων καλῶς ἐπιμεληθῆναι. Heb. 1. 3. Nemeſ. c. 42. Aliud autem eſt, *conſervare* Creaturas; *gubernare* eaſdem, aliud. Reſpectu primi docemur; quòd Ipſe * *Panis quotidianus* nullam alendi * Deut. 8. 3. vim habet, ſine influxu verbi divini quaſi Matth. 4. 4. creantis, & conſervantis, & perpetuò volen- Matt. 5. 45. tis, ut vim ſibi inſitam alendi exerat. Quo influxu ſublato, nihil aut *agere* poteſt, aut *eſſe*. Reſpectu alterius, utcunque omnia generatim Omnipotentis Providentiæ ſubjecta ſint, Homo tamen præ omnibus, & modo quodam peculiari, providam Dei de ſe Curam habet: Præſertim ipſa Dei *Eccleſia* ex hominum genere collecta, & quaquaverſum diſſeminata. *Deus eſt Salvator om-* † 1 Tim. 4. 10. *nium, fidelium* † *maximè.* * *Ipſi cura eſt de* * 1 Pet. 5. 7. *vobis. Angelis ſuis mandavit de Te*, &c. Pſal. Pſal. 33. 13, 18. 91. 11.

§. 4. Nulla ſunt uſpiam in univerſa re- *Objecta etiam viliſſima.* rum natura, quæ magis videntur eſſe fortuita, caſu volvi vertíque, quàm procellæ iſtæ & Turbines, quibus Aquarum & Aëris facies innumeris modis variantur. Ut non modò *Plinius*, *Ovidius*, & ejuſdem farinæ Plin. *Nat. Hiſt.* 2. 7. Alii, autumaverint *Inferiora Cœlorum motibus gubernari, Deóque Exiguis non vacare, nec ſcire Deum particularia, niſi ſecundum Notitiam ſuam univerſalem*; Sed Ipſe etiam *Hieronymus* in hunc ſcopulum impegerit, niſi dex- Hieron. *in* terrima afferatur verborum ejus Interpreta- Habac. c. 1.

tio. *Fatua eſt Dei Adulatio* (inquit Ille) *quâ Majeſtas ejus ad hoc deducitur, ut ſciat per momenta ſingula, quot culices naſcantur, quótve moriantur, quota muſcarum ſit multitudo, quot piſces natent in aquis.* Quæ verba, nè laudi Providentiæ divinæ detrahant, útque ad ſanum ſenſum trahantur, deſudat pulchrè *Lombardus*, 1. *Sent. Diſt.* 39. Rectiùs verò tutiúſque S. *Ambroſius* ſic effert. *Si non eſt injuria & probrum Dei, minutiſſimas quaſque res feciſſe, multò minùs probrum illius, factas regere.* Et pientiſſimè *Auguſtinus*. *Quis diſpoſuit membra culicis & pulicis, ut habeant ordinem, vitam, motum ſuum? —— expaveſcis in minimis, lauda Maximum.* Quantam curam de animalculis, non deſpoticam duntaxat, ſed ferè paternam, Deus agat, clarè paſſim in Scripturis videre eſt. * "Quis præparat "Corvo eſcam ſuam? *&c.* Omnia à te ex- "pectant, ut des illis eſcam in tempore, &c. "† Reſpicite Cœli volatilia, quæ non ſerunt, "neque metunt, &c. Nonne duo paſſeres "aſſe veneunt? nonne quinque dupondio? "& unus ex illis non eſt in oblivione co- "ram Deo? Immò Deus ipſi vento pondus "fecit, & aquas appendit in Menſura. Plu- "viis legem ponit: & viam facit fulguri- "bus tonitruorum. *Job* 28. 25. Deus ope- "rit Cœlum nubibus, &c. *Pſal.* 148. 8. Ful- "gura cum pluvia Ipſe facit; educit ven- "tum de Theſauris, *Pſal.* 135. 8. Lilia Deus "veſtit, *Mat.* 6. 28. capillos numerat, *Mat.* "10. 30. Ut pauciſſimis denique abſolvam; Quæcunque ſunt aut fiunt, in univerſo cenſu Creaturarum, (ſive ea ſint Corporea, ſive incorporea, ſubſtantiæ, accidentia,

1 *De Offic.* 13. *In* Pſa. 147. *Job 39. 3c. Pſ. 104. 27. †Mat. 6. 26 Luc. 12. 24. Mat. 10. 29. Luc. 12. 6.

tia, univerſalia, particularia, neceſſaria, vel contingentia,) nec latent Dei ſcientiam, nec gubernationem ejus effugiunt.

§. 5. A Dei inſuper Providentia comparatum eſt ità, ut propter fines multiplices, Gloriam ſuam illuſtrandam, ſalutem ſuorum promovendam, improbis pœnas accelerandas, vel ob cauſas quaſcunque alias, conſtitutum à ſe ordinem pro libitu ſuo ſæpe prohibeat, promoveat, ſuſpendat ſæpe, atque immutet. Jubente Deo cœlitùs, *Per integrum diei ſpatium Sol & Luna conſiſtunt. Sol decem gradibus retrocedit. Rubus ardet, non abſumitur. Socii Danielis conflagratione non conſumuntur. Diſtinguit Mare rubrum inter Populum Dei & Hoſtem. Aquæ Jordanis, Murorum inſtar, Eliæ pallio dividuntur. Fons ex Aſini Maxilla fluit. In ſanguinem vertitur, & vinum. Ferrum Aquis innatat. Aſina fruitur eloquio. Eliam paſcunt Voraciſſima Bruta. Leonum ora obturantur. Veſtes hominum per annos totos* 40 *non atteruntur: Elias dies noctéſque* 40 *jejunus agit.* Longè plura ſunt Miracula in SS. teſtatiſſima, quæ vel nudè recenſere longum eſſet plus nimio, & operoſum.

Imperium ſupra & contra Naturæ curſum legémque.

Joſ. 10. 13. 2 Reg. 20. 11. Exod. 3. 2. Dan. 3. 29. Exod. 14. 21 Joſ. 3. 16. 2 Reg. 2. 8. Jud. 15. 19. Exod. 7. 20. Joh. 2. 9. 2 Reg. 6. 6. Numb. 22. 30. 1 Reg. 17. 6. Dan. 6. 22. Deut. 8. 4. 1 Reg. 19. 8.

§. 6. Operæ pretium eſt recolere, quibus modis & quouſque Providentia Dei ſe habeat in rebus quæ eveniunt malis. Sive autem concurrit Deus, eventus omnes præſciendo, ſive Naturam ſuſtentando, ſive res malas permittendo, ſive peccantes deſerendo, ſive tradendo Satanæ, ſive motus præfiniendo, ſive eliciendo ex malis Bonum;

Ut ſe habeat & verſetur circa mala.

pro certo Hoc ſemper tenendum eſt, quòd quæ moraliter ſunt mala nec vult Deus, nec approbat, ſed totus abominatur atque abhorret; uſque adeo non jubet, non promovet, ut ſub pœnis graviſſimis & ſtrictis legibus prohibeat, & vel prorſus impediat, vel metas & limites conſtituat, ad bonos fines dirigat, digníſque tandem ſuppliciis quicquid eſt impium ulciſcatur. Quid, quòd Hominum maleficia in juſtiſſima ſæpe judicia &
* 2 Sam. 12. ſupplicia * vertit? neque duntaxat *peccato-*
11, 12. c. 16. *res*, ipſúmque *Satanam* præcipuè, ſed ipſa
v. 10. c. 24. etiam † *peccata*, nihilo magìs ſapienter, quàm
v. 1. & ſanctè regit. Ejuſdem ſæpe Actionis tri-
1 Reg. 12. 24. plicem ſcopum eſſe poſſe, notari debet. U-
† Gen. 50. num Dei, alium Diaboli, tertium Hominis
20. delinquentis. In una Chriſti Crucifixione,
Joh. 1. 21. propoſitum erat *Deo*, Humanum genus re-
Act. 2. 23. dimere; propoſitum *Diabolo*, crucifigentes
c. 4. v. 27, 28. perdere; propoſitum *Crucifigentibus*, Sævitiæ libidini indulgere. Et ex His, aliis aliter propoſitum ſtetit. *Pilato*, ut *Judæis*, *Cæſari*que cum-primis rem gratam faceret; *Judæis* verò ipſis, ut Invidiæ, Avaritiæ, Furori ſuis ſatisfacerent. Quo minùs mirum videri debet, ſi prorſus eadem ſive *Joſephi* ſive *Jobi* Calamitas & Afflictio non tantùm Homini, Satanæque, ſed ipſi Deo etiam aſſeratur. Triplici ſenſu, juxta ac Scopo, toto Cœlo differentibus.

* De Nat. *Damaſcenus* ex * *Nemeſio* duas ſtatuit De-
Hom. c. ult. ſertionis divinæ ſpecies. Quatuor † *Nazi-*
† In Orat. 2. de Filio. *anzenus*. *Hugo* quinque enumerat, in *Pſal.*
* L. 2. Orth. 21. Octo colligit rationes *Johannes* * *Da-*
fid. c. 31. *maſcenus*, propter quas Deus *ſinit* peccare homines. Sed breviter ſufficit dixiſſe, quòd

quicquid à natura determinatur ad unum evenit neceſſariò: quicquid pendet ab Arbitrio, contingenter evenit, & liberé.

Interitus & Defectus quarundam rerum nihil prædictis adverſantur. Pertinent nimirum ad Univerſi Conſtitutionem, cujus potior eſt ratio, quàm naturæ particularis. Quandoquidem enim ſit Deus Totius Mundi Proviſor, ad ejus Providentiam ſpectat, defectus aliquos & vitia in particularibus permittere, nè Univerſi integritas impediatur. Nec cui mirum videri debet, ſi floreſcentibus & regnantibus nequitiis hominum, Virtutes non tantùm mercede careant impræſentiarùm, verùm etiam proculcentur, & in loco flagitiorum ſupplicia luant; Nam nec virtutem ſine præmiis, nec ſcelera impunè dimittit Deus; ſed vel in hac vita ulciſcitur, vel in futura, ubi Pœnarum tarditatem compenſat gravitas.

§. 7. Præmiſſis hactenus penſiculatis, Intereſt Hominum in univerſum, & præ cæteris Chriſtianorum, univerſale Dei Imperium gratis animis venerari; Quicquid deſideramus, à Provido Patre efflagitare; Quicquid accipimus Bonorum, Eidem Largitori acceptum ferre; Exemplo Domini Dominantium, *nunquam ab opere recedentis*, munera noſtra ſemper obire, ſummâ quâ poſſumus diligentiâ; Spem concipere firmiſſimam, nunquam nos deſerturum, qui res nobis viliores nequaquam deſerit; Solicitudinem de futuris à nobis fortiter excutere; peſſimorum res lætas, ærumnáſque optimorum, irretortis oculis intueri; in patientia animas poſſidere; *Dictorum Praxis.*

nec in proſperis eſſe elatos, nec in adverſis deſperabundos; Denique omnes evitare, ab omnibus admodum abhorrere, qui divinæ Providentiæ quoquo modo adverſantur, nempe vel *Fato*, vel *Fortuitò*, omnes Res fieri aſſeverantes.

CAP. XII.

De Lapſu Hominis.

Connexio cum Præcedentibus.

§. 1. Actum eſt de Providentia, quæ verſatur circa hominem recens factum, & ante lapſum, in ſtatu integro conſideratum. De ſtatu hominis jam lapſi agamus proximè, quatenus etiam circa eum Divina verſatur Providentia. De ſtatu autem Hominis per J. Chriſtum *reparati*, tandémque in Cœlis *glorificati*, alibi commodiùs agendum erit.

Quid Peccatum ſit in genere.

Peccatum eſt nomen Concretivum, cujus Abſtractivo Latini carent. Indéque à multis definitur *Inclinatio ſive Actio cum Lege pugnans.* Sed apud Græcos, definitur in ſenſu etiam abſtractivo, per ἀνομίαν, quæ aliis *Legis Tranſgreſſio* dicitur; aliis concreatæ *innocentiæ Defectus*; aliis *quicquid divinæ repugnat Legi*; ab aliis denique definitur *per malè factum, dictum*, aut *cogitatum.* Si penes Ciceronem judicium ſit, *Peccare* eſt *tranſilire lineas*, extra orbitam evagari, *pecudum*

inſtar

inſtar aberrare à ſcopo. Malum culpæ, malum morale, vitium, Crimen, à lege Diſcrepantia, atque *Inobedientia*, ſunt Synonyma apud Latinos, atque ἰσοδυναμοῦντα. Ità ut *Peccatum* ſit in *genere*, * *Exorbitatio à lege Dei*, qua Creatura Rationalis, à Bono averſa, & propenſa in malum, malúmque operans, Reus eſt cœleſtis Iræ, æternæque Condemnationis, niſi per Chriſtum Fide verâ viváque apprehenſum Remiſſio fiat. * 1 Joh. 3. 4.

§. 2. Eſtque vel Angelorum, vel Hominum. * *Angelorum* Peccatum erat, Voluntaria ab ipſo Opifice primáque Origine Defectio, ex qua inexplebilis malitiæ Habitum, eúmque immutabilem, ſibi ultrò accerſerunt. *Hominum* aliud eſt Primum, aliud Peccatum à Primo ortum. † *Primum* erat *Actuale*, quo legem Dei in Paradiſo (de fructu prohibito non comedendo) *Adamus* & *Eva* violaverunt. Peccatum à primo ortum, aut eſt *Originale* in primorum Parentum poſteris, aut in iiſdem *Actuale*. *Originale* quod vulgò dicitur, eſt Humanæ Naturæ * Corruptio miſera, per lapſos Parentes introducta, ex iiſdem in † Poſteros derivata; vel eſt primævæ Integritatis Deliquium quoddam Hæreditarium, quod omne-genus ſuppliciis tam temporalibus quàm æternis omnes eos obnoxios & reos reddidit, qui *non ex aqua & ſpiritu ad vitam æternam renaſcuntur*.

Quotuplex in ſpecie.
* Joh. 8. 44.
† Rom. 5. 12.
* Pſ. 14. 3. Eph. 4. 17.
† Gen. 5. 3. Pſal. 51. 7. Job 14. 4. Rom. 5. 12.
Joh. 3. 5.

§. 3. De peccato Protoplaſτων dicturus breviter, ſtatuo *Cauſam* iſtius lapſûs imprimis non fuiſſe *Deum*; Qui legem tulit *ideo*, ut Creatori ſuo ac Domino ſervirent homines

Lapſus Adami ſpeciatim unde.

nes & obedirent; ut hominem viribus perfectum, totius naturæ integrum, potentiâ non-peccandi præditum, ſed & libero arbitrio inſtructum inſuper fuiſſe, νομοθεσίᾳ antedictâ palàm faceret; útque obſequii quoddam κειμήλιον & exercitium conſtitueret; in quo ſi Homo perſtitiſſet, ex terreſtri Paradiſo in cœleſtem, nullo certè aut mortis aut Doloris interventu, tempore quodam præſtituto tranſlatus eſſet. Porrò ut Legem *obſervaret*, præceperat Deus diſertè; ut eam *poſſet* obſervare, perfectis viribus imbuerat; nè obſervare detrectaret, Mortis minas etiam addiderat. Non ergò Deus, nec æternum Dei Decretum, nec divina facultatum ſufficientium Denegatio, nec nuda Lapsûs Permiſſio, nec aptitudinis appetitûs ſenſitivi Excitatio, neque Providentialis ipſius Lapsûs Gubernatio, in cauſa erat quòd laberetur.

Eſa. 5. 4.

A Diabolo externè; internè à Protoplaſtis.

Sed partim ipſe *Satanas*, adminiſtro *Serpente Vetere*, qui *Evam* ſeduxit imbecillem, (1 *Pet.* 3. 7.) partim *Eva* ſeducta, quæ pariter *maritum* in idem facinus pellexit, (1 *Tim.* 2. 14.) partim & præcipuè utriuſque Hominis *Voluntas*, quâ mendaciis calumniiſque, (*Apoc.* 12. 9.) Serpentis callidi crediderunt, & ſe à Deo non coacti ſuapte ſponte averterunt. Duplex erat igitur Lapsûs Cauſa, Inde προκαταρκτική, Hinc verò ἡ προηγουμένη. Sed controvertitur inter Scriptores de Serpente Illo Vetere, Qualis fuerit. *Joſephus* nihil aliud quàm naturalem Serpentem hoc loco cogitat. E contrà *Philo* περὶ κοσμοποιΐας in Allegoriam totum convertit. Inter utramque opinionem tutius eſt Iter faciendum; neque

Antiqu. Jud. l. 1. c. 3.

que enim ſoli *Literæ*, nec Allegoriæ ſoli inhæreo. Sed crediderim hìc deſcribi obſeſſum Satanâ Serpentem. Quippe qui articulatâ loquelâ utitur. Mandatum Dei pervertit, quod non eſt Serpentis Naturalis. Pœnam luit mero Serpenti non competentem; nec niſi Serpenti infernali *Semen Mulieris contrivit Caput.* Prophetæ etiam & Apoſtoli, de peccati & mortis origine locuti, non Serpenti ſoli, ſed Satanæ, eam ubilibet aſcripſerunt. Quid, quòd *Homines*, qui peccando ſeſe Diabolo mancipârunt, *Serpentes* appellantur in Sacris Literis, & *Progenies Viperarum?* Reſtat ergò ut *Diabolus* ſit *Serpens* Ille ὁ Διαβόητος, qui ſpecioſo Serpentis Schemate indutus affabrè, & perſonatus, & cum *Eva* immediatè & veteratoriè collocutus, (Infernalis per naturalem,) Parentibus primis impoſuerit. Mat. 3.7. *& c.* 23. *v.* 33.

§. 4. Nonnulli tot annos in Veritate & Paradiſo primos homines perſtitiſſe contendunt acriter, quot *Adamus ſecundus* vixit, qui morte ſuâ luit ſimúlque ſuſtulit hoc Peccatum. Nonnulli tot duntaxat dies, quot ipſe Chriſtus jejunavit, Primorum Parentum Edacitatem compenſaturus. Nonnulli etiam octavo poſtquam eſt Creatus die, lapſum *Adamum* opinantur, & Alii aliter. Sed credibilius multò videtur; non cunctatum fuiſſe Satanam, nec invidiâ laborantem ſe potuiſſe continere, quin primo quoque tempore machinis hominem oppugnaret. Erat enim & Mendax, & ἀνθρωποκτόνος ἀπ' ἀρχῆς. Præterea nondum ante Lapſum *Adamus* liberis procreandis dediſſet operam. Aliter *Cainus* ſine peccato genitus eſſe potuiſſet. Necdum de arbore Vitali deguſtaverat,

Quàm ſubitò quàm citò Primi Homines collaberentur.

Joh. 8.44.

rat, utut unus Is eſſet fructus maximè omnium appetibilis. Cur multis horis, nedum diebus, ab alterutra abſtineret, (aut Arbore, aut uxore,) cauſam ſatìs rationabilem vix quiſpiam finxerit. Relinquitur ergò, ut eodem quo creati ſunt die *Adamus* & *Eva* collapſi fuerint.

Quàm eſſent etiam ἀναπολόγητοι.

§. 5. Quanquam Deus *non vi* lapſum hunc hominis impediit, nec ità hominem efformavit ut non potuerit peccare, nec fecit in Bono immutabilem, & permiſit eum tentari quem præſcivit ſuccubiturum; neque tamen lapſurum impulit, nec voluit lapſum. Nam quod prohibet, quod punit, quod in integrum reſtituit, aut ſaltem capax medelæ reddit, Illud morbi non *Velle* dicendus eſt. Neque citra Blaſphemiam Peccati Autor cenſeri poteſt Peccati ultor. Rectè ſic habet *Auguſtinus*, *Adam & terrente nullo; & contra Dei terrentis imperium, libero uſus Arbitrio, non ſtetit in tanta non peccandi Facilitate.* Ex qua noviſſima Circumſtantia, *facilitatis non peccandi*, Peccati morbus per ſe malus in primis Parentibus ingraveſcebat. Quid, quòd *omnibus* poſterorum gravius erat *unum Adami* facinus? Audiamus *Auguſtinum* de eo judicium ſic ferentem. "Nemo exiſtimet peccatum ideo "leve ac parvum, quia in eſca factum eſt, "non quidem malâ nec noxiâ, niſi quia pro- "hibitâ; ſed *obedientia* commendata eſt in "præcepto, quæ virtus in Creatura Ratio- "nali mater eſt omnium cuſtóſque Virtu- "tum, &c.——Hoc itaque de uno cibi ge- "nere non edendo, ubi aliorum tanta copia "ſubjacebat, tam leve præceptum ad obſer- "vandum,

De Corrept. & gratia, c. 12.

De Civ. Dei, l. 14. c. 12.

" vandum, tam breve ad memoriter reti-" nendum, ubi præſertim voluntati nondum " cupiditas reſiſtebat, (quod de pœna tranſ-" greſſionis poſtea eſt ſecutum,) *tantò majore* " *injuſtitiâ eſt violatum, quantò faciliore poſſet* " *obſervantiâ cuſtodiri.*

§. 6. Malum Culpæ conſequitur Malum Pœnæ non unum. Quanto pudore & dedecore ſuffuſi ſint parentes primi, ex admiſſi ſceleris Conſcientia, teſtantur in propatulo quæ ſibi parabant * Perizomata. Oculi ipſis aperiebantur, ut viderent ſe nudos; ut cognoſcerent quàm graviter Deum ſuum offendiſſent; atque in quantum miſeriæ Barathrum ex quanta beatitudine demerſi eſſent. Ecce ſiſtuntur pro Tribunali; vocantur in judicium; Cauſam agunt pudibundi; accedit ad crimen aggravandum ipſa Criminis Extenuatio, ídque in alium transferendi à ſe Cupido impudentiſſima, eáque ex ipſo Pudore orta. *Adamus* in *Evam*, *Eva* in *Serpentem* transfert; Quid, quòd etiam Faba in *Deum* cuditur ex obliquo, Qui ut Angelum, *Adamum* & *Evam* nuper Creaverat, ità in Viri adjutorium uxorem dederat. *Quænam Peccati Conſequentiæ.* * Gen. 3.7. *Verſ.* 12, 13.

Prima & Maxima peccantium pœna eſt, peccâſſe; ut rectè *Seneca*. Deinde Fœminæ denunciatur, tum quòd Marito cogetur ſubjici, tum quòd conceptum libidinoſum Partûs Dolores ulciſcentur. Viro bonarum frugum ſterilitas; fertilitas noxiarum; Difficultatum, ſolicitudinum, morborum, Mortis denique amaritudines, & acerbitates denunciantur. Serpenti quà *Terreno* denunciatur Maledictum, *v.* 14. Quà *Infernali*, ſive quà

Satanæ,

Satanæ, acriùs ei maledicitur, *v.* 15. Magna eſt hæc Malorum ſeges, quæ ex una Lapsûs radice, quaſi ictu oculi pullulavit. Sed longè major malorum Ilias, à Parentibus in Poſteros ad finem Seculi derivata, ex Capite ſecuturo petenda eſt.

CAP. XIII.

De Peccato Originali.

Quòd ſit. §. 1. EX peccato *primo*, quo Perſonæ Protoplaſtorum naturam ſuam corruperunt, peccatum effluxit *Originale*, quo Natura jam corrupta corrumpit hominum Perſonas ad unum omnes. Excepto ſolo Mediatore θεανθρώπῳ, qui non humanâ generatione, ſed Spiritûs Sancti Adumbratione ex pura Virgine ſuſceptus, non tam *ex Adamo*, quàm *per Adamum* originem traxit.

Quicquid delirant *Pelagiani*, *Photiniani*, *Anabaptiſtæ*, aliíque nimio multi, de peccato hoc Originis, ac ſi beati *Auguſtini* Delirium eſſet, Multa id ſuadent, perſuadéntque, immò nos cogunt confiteri. Imprimis ea Scripturæ Dicta quæ de peccato *negativè* ſeu *privativè* enunciantur, *Rom.* 3.23. *c.*7.*v.*18. *c.*8.*v.*7. & 1 *Cor.* 2. 14. & 2 *Cor.* 5. 3. *Eph.* 4. 18. Deinde ea quæ poſitivè *Injuſtitiæ Originalis* affirmant *Habitum*, *Gen.* 6. 5. *c.* 8. *v.* 21. *Rom.* 7. 7, 25. *Gal.* 5. 17. Ex utroque genere dictorum conſtat, *Hominem animalem eorum non omninò capacem eſſe, quæ Spiritûs*

Job 14.4. Pſal. 51.7. Jer. 17.9. Joh. 3.6. Rom. 5.12.

Dei

Dei extant, 1 Cor. 2. 14. *Adamus* enim *genuit filium ad imaginem ſuam*, corruptam ſc. & depravatam, (*Gen.* 5. 1.) & inde *humanæ cogitationes quotidiè malæ*, (Gen. 6. 5.) *Hominéſque naturâ ſunt Filii iræ*, Eph. 2. 3. Tertiò Peccata actualia, ceu tot Rami venenati Radicem revincunt venenatam, *Mat.* 15. 19. *Bonos fructus ferrè Arbor mala non poteſt*, *Mat.* 7. 8. Mors & Morbi & Miſeriæ temporales, quibus obnoxii ſunt Infantes, innoxii licét. *Rom.* 5. 14. *c.* 6. *v.* 23. *Per hominem mors*, 1 Cor. 15. 21. *in uno omnes moriuntur*, *v.* 22. Quartò *Neceſſitas* Regenerationis generationem arguit vitioſam. * *Job.* 3. 5, 6. Quintò *Collatio* Imaginis Dei Primigeniæ cum mentis humanæ cæcitate, cum voluntatis pervicacia, cum Appetitûs hodierni perverſitate. Sextò Conſenſus Patrum Veterum, ad quem provocat *Auguſtinus*. Septimò omnium, quantumvìs piorum, Experientia; in quibus *Concupiſcentia* eſt Argumento irrefragabili, Optimum eſſe Illum in filiis hominum, (non qui nullis omninò maculis, ſed) qui minimis urgetur. Denique Homines utut profani, apud Latinos Græcóſque Veteres, longè magìs ad Vitia, quàm ad Virtutes propendere humanos animos animadverterunt. Ubique locorum apud Poetas Philoſophóſque Querimonias videre licet, *Omnes à Virtute ad libidinem eſſe proclives. Servam eſſe Naturam. Deſcenſum Averni eſſe facilem, redire verò difficillimum. Niti ſemper in vetitum humanum genus. Probare nos Bona, ſequi tamen deteriora. Viam ad Virtutem vepribus intercluſam. Difficilia quæ pulchra. Cereos in vitium flecti Adoleſcentes. Terram ſpinis*

*Eph. 4. 17.

Contra Jul. *l.* 1. & *l.* 1. *ad* Bonif.

nis

nis tribuliſque Matrem eſſe indulgentem; at verò *floribus*, *& frumentis, herbiſque ſaluberrimis, Novercam eſſe duriſſimam*; *eodem modo quo Mens humana, ad vitia ſe habet, & ad virtutes, Nam vitiis nemo ſine naſcitur.*——— Quinimmò legibus pœníſque vitiorum ſegetem inhibere ubivis ſemper luxuriantem, *Hic labor, Hoc opus eſt*, prior improbus, poſterius arduum. Rectè nimis *Ariſtoteles*, ἔργον ἐςὶ σπουδαῖον εἶναι. Nec non *Cicero* apud *B. Auguſtinum, A Natura Noverca* (inquit) *in lucem edi hominem; corpore fragili atque infirmo: animo anxio ad moleſtias, humili ad timores, debili ad labores, proclivi ad libidines, in quo divinus ignis ſit obrutus, & ingenium, & mores.*

Aug. *contra* Jul.l.4.

Ex octo præmiſſis Argumentis non poſſum quin colligam, & pro immoto ratóque habeam, quòd remotis longè ſublatíſve Dæmonum omnium incitamentis, manet in homine peccati Semen quod tam altas à natura radices egit, uti ſagittæ ejus ignitæ non ex Pharetra Diaboli, ſed Protoplaſtorum tantùm exploſæ, lateri noſtro omnium lethales hæreant.

Quid ſit Peccatum Originale.

§. 2. Quocunque nomine cenſetur in Sacris Literis Hoc Vitium, ſive *Peccatum* appellatur κατ' ἐξοχὴν, ſive cum adjuncto *Peccatum peccans*, ſive *inhabitans Peccatum*, ſive *Caro*, *Concupiſcentia*, *Vetus Homo*, *Lex Membrorum*, (*Rom.* 6. 6. *c.* 7. *v.* 7, 15, &c. *Job.* 3. 6. *Gal.* 5. 17, 19. *Eph.* 4. 22. *Col.* 3.9. *Jac.* 1. 14, 15. & 1 *Pet.* 1. 4.) eſt certè Vitium hæreditarium, quo propter Lapſum Parentis Primi, Omnes ab Eo propagati, per totum homi-

hominem commaculati, Peccatores conſtituuntur, pœnæque præſentis atque futuræ Reatum contrahunt; vel ut meliùs adhuc rem efferam, cum Eccleſia Anglicana, "Depra- *Conf. Art. 9.*
"vatio eſt Naturæ cujuſlibet hominis, ex "*Adamo* naturaliter propagati, quâ fit, ut "ab originali juſtitia quàm longiſſimè diſtet, ad malum ſuâ naturâ propendeat, & "Caro ſemper adverſus Spiritum concupiſcat, unde in unoquoque naſcentium iram "Dei & Damnationem meretur. Manet e"tiam in renatis hæc Naturæ Depravatio: "quâ fit, ut affectus carnis (Græci φρόνημα "σαρκὸς, quod alii Sapientiam, alii ſenſum, alii "affectum, alii ſtudium carnis interpretan"tur,) legi Dei non ſubjiciatur. Et quan"quam Renatis & Credentibus nulla propter "Chriſtum eſt Condemnatio, peccati tamen "in ſeſe rationem habere Concupiſcentiam, "fatetur Apoſtolus.

§. 3. Nec Hoc immeritó. *Adamus* nimirum erat Totius Generis humani quaſi Fons, & Caput, & Radix utique. Neque pro ſemet tantummodo, ſed & pro Poſteris dona acceperat. Proinde nihil Abſurdi eſt, ſi ex Fonte turbulento & coinquinato, Rivi turbidi manârint & lutulenti. Si Capitis ac membrorum eadem planè ſit ratio. Si ex putrida Radice, Arbores putridæ ſuccreverint. Si caput ſibi membríſque ſuis eandem planè rationem habeat. Si ex ignobili Parente par Poſteritas exoriatur. Namque Liberi non ex Parentum Regeneratione ſpirituali, ſed ex eorundem Carnali proſeminantur generatione. Nec Peccatum Originale malum eſt *Quam ob Rem & Rationem.*

penitùs Alienum, (quemadmodum *Adami* Peccatum erat Actuale,) ità ut Nos Inſontes ſimus; ſed Lues iſthæc ex Parentibus in nos omnes derivata, velut Lepra nativa in nobis reſidet. Huc accedit, quòd rupto fœdere violatóque per *Adamum*, quod cum toto humano genere in uno *Adamo* fuiſſet initum, neceſſe erat ut *novum Fœdus* ſub *nova* deinde *Conditione*, unà cum toto humano genere, quod unus Homo tunc erat, quaſi de integro percuteretur. Nova autem *Conditio* erat, non ut *Innocens* deinceps, & ab omni peccato vacuus, ſed ut *Sincerus* Præceptis Dei, & pro virili ſua Parte (quantum ſuarum eſſet virium) integro corde obtemperaret. Quin & decretum eſt inſuper & proviſum, à Patre Miſericordiarum, *ut Mulieris Semen Serpentis caput conculcaret, & conculcatum contereret.* Ut ſicut omnes ac ſinguli in uno *Adamo* periiſſent, Omnes & ſinguli vice verſa (nullum ſibi ponentes obicem) in uno Chriſto reviviſcerent. Quod vel ideo hoc in loco à me additum ſciat Lector, ut nonnullorum objectamentis antevertendo occurratur, ſatíſque fiat in anteceſſum.

Secundum magis & minus in hoc Articulo erratur.

§. 4. Tutiùs longè erratur cum *Abailardo* apud *Bernardum*, & quibuſdam Scholaſticis in defectu, quàm in exceſſu cum *Manichæis*, quorum ſequaces *Flaciani* ſtatuunt, *Peccatum quod dicimus Originale ipſam Hominis eſſe ſubſtantiam.* Nam utcunque Totum hominis affecit Hæc labes infecítque; & in amiſſi Boni locum ſucceſſit Malum, Quod, imagine Dei deletâ, ipſam Imaginem Cacodæmonis magna ex parte introduxit; Ut-

cunque

cunque Generationis Lex in Natura corrupta ità corrumpitur, ut Homo Hominem non magìs, quàm Corruptus Corruptum generet; (planè ut * *Radix Amaritudinum ſurſum germinans*, vitioſos ſtolones protrudit unicè; Ipsíſque Catulis Luporum Lupina indoles ingeneratur;) Utcunque in corpore facultates, tam iraſcibiles, quàm concupiſcibiles, (Rationis fræno quaſi excuſſo) ceù Equi indomiti tumultuantur; & ità Mens ipſa obtenebratur, ut nec compos ſit nec capax eorum quæ propriè ſunt Spiritûs Dei; Incolumis tamen ſemper manet ipſa animæ ſubſtantia, quæ nec ex ſe nec per accidens corrumpi valet.

* Heb. 12. 15.

Ut Infantibus Paganorum aut non Baptizatis ſuccurri queat.

§. 5. Duri ſunt nimium & iniqui, qui innocuos infantes, aut ex incredulis oriundos, aut baptiſmatis expertes, tanquam Exleges atque Extorres ex Patria ſua Cœleſti aliò ablegant amandántque. Obliti Deum omnipotentem eſſe πατέρα οἰκτιρμῶν: Obliti eſſe quàm plurima quæ infantibus quibuſcunque facilè poſſunt ſubvenire. 1 Fœdus ſcilicet generale. Et 2 ſpecialem Electionem. Et 3 Illam Veritatis æternæ Regulam, *quòd Nulla eſt aut eſſe poteſt Impoſſibilium Obligatio.* Et 4 nullum peccatum *mortale* eſſe, quod non eſt etiam *voluntarium.* Et 5 Gratiam Electionis communicari poſſe cum iis, quorum Majores non omninò ad Fœdus Dei pertinuerunt. Et 6 poſſe in Fœdere comprehendi Qui à Parentibus Fœderatis quantumlibet remotis ortum ſuum deducunt, per *illam Dei Miſericordiam quam in * mille generationes* Deus ſe ſpondet exhibiturum.

* Exod. 20. 6.

hibiturum. Et 7 inde uſque ab *Adamo*, non tantùm *lapſo*, verùm etiam reſipiſcente, pérque Semen Mulieris jam tum promiſſum, in gratiam iterum & Pacem apud Deum redintegrato, Infantes quoſque cùm Judæorum tum Gentilium genus trahere. 8 Quicunque denique damnantur, perquam *juſtiſſimè* damnari, & *ſuo merito*; Quicunque autem ſalvantur, per *Gratiam* utique ſalvari, eámque aut *gratos facientem*; aut *gratis datam*, aut utramq;.

Quæſtiones utiliter omittendæ.

§. 6. An, ſi *Eva* peccâſſet ſola, peccatum in Poſteros propagâſſet; An proximorum parentum vitia in liberos tranſeant; An peccato inficiatur Embryo nondum Animatus; An *Maria* θεοτόκος peccatum Originale à Parentibus ſuis traduxerit, an ab eodem immunis fuerit; Quæſtiones ſunt inutiles, otioſæ, & eatenus ſaltem damnandæ, quatenus in irrita tempus terunt, ingenia hominum nimis exercent, Theologos inter ſe committunt, & publicæ Paci inimicæ Zizania Diſſenſionum latè ſpargunt diſſeminántque. Sufficiat hoc in loco pauca pacificè obſervare; 1 nihil eorum omnium quæ inter Doctores ventilantur, aut neceſſariis debere annumerari, aut Fidei Articulis accenſeri. 2 Vix aut nè vix quidem unquam, ante tempora *Lombardi*, B. Virginis Conceptionem dictam fuiſſe Immaculatam. 3 Nihil Virginis honori, quem Ipſi tribuit Evangelium, Sanctos Patres detractum velle, dum affirmant *beatam Virginem de Spiritu Sancto concepiſſe, non autem & conceptam fuiſſe. Peperiſſe Virginem, non tamen*

Bernhard *Epiſt.* 174. *ad.* Lugdun.

tamen & à Virgine partam; alioqui ubi erit Prærogativa Matris Domini, ——— Si Matri ipſius tantundem dederis? 4 *Mariam in ipſo utero ſanctificatam priùs, quàm Natam,* (id quod Prophetæ *Jeremiæ*, ac *Johanni Baptiſtæ* Scriptura tribuit,) ex eo tamen non ſequi, quòd à peccato originali immunis eſſet, in quantum Sanctificatio *non extinguit* ipſum peccatum, ſed *reatum* peccati tollit, & *fomitem* minuit. 5 Nunquam denique *Mariam* illicitis flammis correptam fuiſſe vel tantillùm; & ea propter in omne ævum * *Beatam* fore prædicandam. *Luc. 1. 42, 48.

§. 7. *Peccatum Originale* ſequuntur *Pœnæ* ferè innumeræ, quarum pars magna *peccata* ſunt. Cujuſmodi *mala* ſuſtinere etiam in hac vita cogimur. Inter *mentis* humanæ Morbos, Hi præcipuè enumerantur. 1 Major in pueris *Ignorantia*, quam in *Brutis* animalibus plerumque cernitur. 2 *Fatuitas* Idiotarum remediis major. 3 Difficultas diſcendi naturas rerum. 4 *Sui ipſius Ignoratio.* 5 Multiplex Animæ *Impedimentum* ab ipſo Corporis Contubernio. 6 *Prurigo Animi* Naturalis, quæ *Curioſitas* vulgò vocatur. 7 Inepta Levitas Cogitatuum ingratiis noſtris, animóque quantumvìs reluctante. Nec minores ſunt morbi Hominum, quibus *Voluntas* ægrotat miſeré. Ut 1 *Amor ſui* immoderatus. 2 *Ineptitudo* & *Difficultas* ſive virtutes excolendi, ſive edomandi vitia. 3 Mira eorum *Negligentia* quæ ad beatè vivendum faciunt. 4 Inordinata *Solicitudo* de rebus nihili. 5 Statûs proprii *Faſtidium.* 6 *Inconſtantia*, *Inſtabilitas*,

Fructus multi & Amari ex hac radice pullulantes. Adeatur omninò Bellarminus *de Statu Peccati, l. 6. c. 7, 8, 10, &c.*

Actio mixta Voluntatis, quâ quis agit ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ, &c. Nec pauciora ſunt Incommoda quæ *Corpus* humanum concomitantur. Qualia ſunt 1 *Surditas*, *Cæcitáſ*que, quibuſcum complures enaſcuntur. 2 Somniorum *Illuſiones.* 3 Senſûs communis *Hebetudo*, quæ mirè impedit, cònfundit, læditque ſenſus exteriores. 4 In Appetitu *Infirmitas*, & *Repugnantia.* 5 Morborum *Varietas.* 6 *Cruciatus.* 7 *Fames* ad rabiem uſque ferociens. 8 Indefeſſus ad neceſſaria paranda *Labor.* 9 Vitæ & *Brevitas* & *Incertitudo.* 10 Morborum aut Mortis *Timor* ferè quotidianus. Sed maximæ omnium ſunt Miſeriæ extrinſecus homini advenientes. Ut 1 Deum habere excandeſcentem. 2 Eſſe ſub Dæmonis poteſtate. 3 Inſidiis hominum fraudibúſque eſſe plèrumque opportunum. 4 Brutorum Recalcitrantium obnoxium eſſe Rebellionibus. 5 Exporrigi calamitatibus undecunque emerſuris ex improviſo, ſive ex aqua, ſive ex aëre, ſive ex terra dehiſcente, ſive denique ex gehenna de Cœlo iterum deſcendente. Effectus autem & Fructus maledictæ hujus Peccati Arboris, [Peccati Originalis] & plurimi, & peſſimi, & maximè omnium formidandi, ſunt ipſa Peccata Actualia, de quibus mox deinde agendum eſt.

CAP. XIV.

De Peccatis Actualibus.

§ 1. EX multiplici, Exactiſſimæ, ſed & Breviſſimæ Definitionis, quam Apoſtolus nos docet, Explicatione uberiore, Nulla mihi arridet magis, quàm Illa ſuaviſſimi *Melancthonis*, in Colloquio Propoſita *Wormatienſi.* Ubi *Peccatum vel Defectus, vel Inclinatio*, *vel Actio dicitur, pugnans cum lege Dei, offendens Deum*, *Damnata à Deo, & faciens nos reos æternæ iræ, & pœnarum præſentium ac æternarum, niſi fiat Remiſſio propter Filium Mediatorem.* Aliis dicitur non malè, *Actionis omnis irregularitas*, *ſive in mente & voluntate*, quæ interna dicitur, ſive *in geſtibus, verbis, & factis*, quæ eſt externa irrectitudo, ſi ità loqui fas ſit. Aliis *quicquid eſt Affectûs, Cogitatûs, quicquid Dicti, Factíve, quo lex Dei violatur, aut aberratur à Norma legis*, Illud *actuale Peccatum* dicitur. Sed Prima ex iis Definitio, totam naturam Definiti, totúmque illud quicquid eſt quod *Peccati* nomine cenſetur, ſatìs in ſe una complecti videtur, & abſorbere. *Definitio Peccati actualis.*

§. 2. Multæ ſunt paſſim in Sacris Literis quæ ejuſdem occurrunt Diſtinctiones, unde fœcunditas peccati, ejúſque Propago ferè *Divisio Multiplex.*

innumera, facilè poteſt comprehendi. Nam reſpectu *efficientis*, ex ſola anima emergunt (a) *Concupiſcentiæ* naturales, pravæque hominis (b) *Cogitationes.* Ex toto homine oriuntur (c) *Carnis & Spiritûs inquinamenta. Cædes, furta, adulteria,* & quæ ſequuntur, *Matth.* 15. 19. Reſpectu ejuſdem, peccatum oritur *ex* (d) *juris aut facti ignorantia,* quale fuit nondum converſi *Pauli*; aut admittitur *contra* * *Scientiam,* quale fuit in ipſo *Petro,* Domini ſui *Abnegatio*; aut etiam *contra (f) Conſcientiam,* quale fuit tam ſcientis quàm volentis *Davidis Adulterium.* Reſpectu Cauſæ *materialis,* aliud *in Deum immediatè* patratur facinus, ut (g) *Aaronis Idololatria,* (h) *Blaſphemia* filii Iſraelitidis *Shelomith,* & quicquid eſt contra Primam Tabulam admiſſum; Aliud *mediatè* in ipſum Deum, immediatè verò *in Proximum,* Quale fuit (i) *Caini Invidia* ſimul & *fratricidium,* & (k) *Rebellio Abſolomi*; Aliud hominis *in ſe,* & in *Corpus ſuum,* ut cujuſcunque (l) *Scortatio,* atque (m) αὐτοχειρία. Reſpectu cauſæ *Formalis,* Quod *per ſe bonum* eſt, *per accidens* fit *malum*; ut Bona nonnulla (n) *Ethnicorum*; & Chriſtianam (o) libertatem non omninò intelligentium; & Bona opera (p) *Phariſæorum*; & quæcunque ad Dei gloriam (q) non fiunt. Reſpectu ejuſdem, peccata ſunt aut *omiſſionis,* aut *commiſſionis,* adverſus Dictum illud *Davidicum,* (r) Deſiſte à malo, & fac bonum. Reſpectu *Cauſæ finalis,* peccatum Aliud eſt † *fortuitum,* Aliud *ex deliberatione,* quemadmodùm *Judas* (t) peccavit, & *Achitophel.* Reſpectu *effecti,* peccatur *graviùs* aut *leviùs,* pro damni dati ratione, quò ſpectat Cultus Vitulorum à (v) *Jeroboamo*

(a) Mat. 5. 28.
(b) Mat. 15. 18.
(c) 2 Cor. 7. 1.
(d) Luc. 12. 48. 1 Tim. 1. 13. Pſ. 19. 13.
* Mat. 26. 70.
(f) 2 Sam. 11 *per totum.*
(g) Exod. 32. 4, &c.
(h) Lev. 24. 10, 11, &c. *ad v.* 17.
(i) Gen. 4. 5, 8.
(k) 2 Sam. 15.
(l) 1 Cor. 6. 18.
(m) 1 Sam. *ult.*
(n) Rom. 2. 14, 15.
(o) Rom. 14. 23.
(p) Mat. 5. 20. &c. 6. 2.
(q) 1 Cor. 10. 31.
(r) Pſal. 34. 15.
† Num. 35. 21.
(t) Mar. 14. 10. 2 Sam. 17. 23.
(v) 1 Reg. 12.

roboamo introductus; (*a*) *Davidica* Populi Nu- (*a*) 2 Sam.
meratio; & Seductio (*b*) *Balaami*. Reſpectu 24.
ſubjecti, peccatum aliud (*c*) eſt magìs *ſpiritu-* (*b*) Num. 25.
ale, ut vel *Hæreſis*, vel *Superbia*; (*c*) aliud (*c*) 2 Cor.
Carnale magìs, ut *Ebrietas*, atque *Scortatio*; 7. 1.
aliud eſt in (*d*) *mente*, aliud in * *voluntate*, (*d*) Mat. 9. 4.
aliud in (*f*) *geſtibus*, aliud in (*g*) *Dictis*, in (*h*) * Mat. 5. 28.
Factis aliud. Reſpectu denique *Adjuncti*, aut (*f*) *Verſ.* 29, 30.
occultum eſt peccatum, aut *cognitum* ſatìs, & (*g*) *V.* 22.
apertum. Prius vel ipſum (*i*) *Peccantem* latet; (*h*) *V.* 32.
vel (*k*) Alios tantùm; Poſterius patet vel (*l*) (*i*) Pſal. 19. 12, 13.
agenti tantùm, vel (*m*) aliis etiam ex æquo. Re- (*k*) Act. 5. 2.
ſpectu ejuſdem, Peccatum dicitur aut *eſſe* tan- (*l*) Joſ. 7. 19.
tùm in homine, ſed *non regnare*, aut *inſtar* (*m*) Mat. 18. 8.
Domini * *regnare*, & *pro imperio* planè *Deſpoti-* * Rom. 6.
co. Prius eſt etiam in *Renatis*, tantiſper dum 12.
in carne militant, quos idcirco (*n*) *S. Johan-* (*n*) 1 Joh.
nes peccare negat, peccato ſc. regnante. Hu- 3. 9.
juſmodi peccatum (*o*) *Remiſſibile* denominatur, (*o*) Acts 26. 18.
per & propter *J. Chriſtum* fide viva appre- Rom. 8. 1.
henſum. Poſterius eſt in *Reprobis*, Qui Pec- Mat. 12. 32.
cati ſunt (*p*) Mancipia, (*q*) peccántque de in- (*p*) Joh. 8.
duſtria, & voluptuosè; Hujuſmodi Peccatum 34.
eſt (*r*) *Irremiſſibile*. Idque eſt vel *Promiſcuum*, (*q*) 1 Joh. 3. 8.
cunctis commune pereuntibus, vel *Singu-* (*r*) Mat. 12.
lare illud Peccatum *in Spiritum Sanctum*, 32.
ad quod Beatus † *Paulus* intendit digi- Mar. 3. 29.
tum, & (*t*) *Peccatum ad mortem* dicitur; Luc. 12. 10.
Ad mortem emphaticè, & κατ' ἀντινομασίαν, † Heb. 6. 4, &c. c. 10.
quippe quod ità eſt *irremiſſibile*, tum in *hoc* v. 26, &c.
ſeculo, tum in *futuro*, ut *pro tali peccato* (*v*) *non* (*t*) 1 Joh. 5.
ſit orandum. 16.
(*v*) *Ibid.*

§. 3. Ad hanc noviſſimam peccati Di- *Speciatim*
ſtinctionem, referri poteſt vulgaris Illa in *in Veniale,*
Veniale, & *Mortale*. Quæ Diſtinctio non *& Mortale.*
inde

inde petenda eſt, quòd Peccatum ex ſe & natura ſua aut *dignum eſt pœnâ*, aut *indignum*; Maledictus eſt enim & (a) *execrabilis quiſquis in omnibus non permanſerit quæ in libro Legis ſunt ſcripta*; & *Peccati vel* (b) *minimi ſtipendium mors eſt.* De *omni verbo* (c) *otioſo, reddent homines rationem in die Judicii.* Unde nobis utut ſanctis orandum eſt, *Dimitte nobis ſive* † *peccata, ſive* * *debita noſtra.* Nam vel *malæ cogitationes impurum reddunt*, Matth. 15. 19. *Qui fratri iraſcitur, Judicio eſt obnoxius*, Mat. 5. 22. Quid, quòd *noſtræ etiam Juſtitiæ ſicut pannus mulieris menſtruata*? Eſa. 64. 6. Unde apud *Caſſandrum* in ſua *conſultatione* nonnemo dixit, quòd *jugiter ſuper pannum vitæ, quem juſtitiæ operibus teximus, ſtillamus ſaniem diverſorum criminum.* Indéque *Pſalmiſta*, etiam poſt actam pœnitentiam, ſeriò petit à Deo Miſericordiam, *Pſal.* 130. 3. & 143. 2. Non *ex ſe* igitur *veniale*, ſed *ab Eventu* dicitur Peccatum, cujus *Venia* propter *Chriſtum* (illud nobis non imputantem) facillimè omnium impetratur. *Mortale* autem quod dicitur aliquantò latiùs ſe extendit, quàm ad numerum illum *Septenarium*, quem in Vocabulo iſto *Saligia* plerique Scholaſtici complectuntur. Nam vel unum ex illis Peccatis Septem, *Acedia* ſcilicet, mortiferas Sex filias habere fertur: & compluſcula enumerantur à Sancto *Paulo*, *Galat.* 5. 19, 20, 21. præterquàm quòd *omne Peccatum Regnans*, cujus deſideriis libentiſſimè indulgetur, & quod nunquam mortificatur, mortem affert, & reapſe *mortale* eſt. Idem etiam appellatur Peccatum * *Vivens*, utpote quod in homine *vivit, vigétque*, uſque adeò non

(a) Deut. 27.26. Gal.3.10.
(b) Mat.5. 19. Rom.6.23. 1Cor.15.56
(c) Mat.12. 35.
†Luc.11.4.
*Mat.6.12.
*Rom.7.8.

non languet, ut *furat* potiùs; eodem quoque redit Peccatum † *Manens*, quotieſcunque putà Peccator nec morbum ſuum agnoſcit, nec quærit Medicum. Sed poſt reliqua, atque præ reliquis. † Joh. 3. 36. Joh. 9. 41. *confer c. 8. v. 24.*

§. 4. Peccatum reſtat *in Spiritum Sanctum*, uberiùs quàm ſuprà, conſiderandum. Nulla nimirum hac majore exercet nos Deus difficultate, ſi penes *Auguſtinum* judicium ſit. Illud imprimis pro certo conſtat, quòd Peccatum hoc dicitur in Spiritum Sanctum perpetrari; non ratione *Perſonæ* ejus, quatenus eſt *Tertia* Trinitatis *Subſiſtentia*; (nam qui in *Patrem* & *Filium* peccat, non poteſt quin peccet in *Spiritum Sanctum*;) ſed ratione *Evangelii*, quod eſt *Spiritûs* * *Miniſterium*; & ratione * *Illuminationis*, quæ ad *Officium Spiritûs* ſpectat; nec *ſine* † *guſtu aliquo Cordis* irradiat mentem, *Heb.* 6. 5. & ratione *Teſtimonii*, quod * *noſtro perhibet Spiritui Sanctus Dei Spiritus* qui Deus eſt. Ut videatur *iis ſolis* hoc Peccatum impingendum, *qui Veritatem plenè agnitam*, & *de qua in Conſcientia convicti ſunt*, *malitiâ abnegant Voluntariâ*, *& blaſphemantes eam impugnant*. Cavendum eſt igitur nè temerariò ad *quodvis* peccatum *voluntarium*, aut ad *quamlibet* Veritatis *abnegationem* extendatur. Nihil volo detractum *Gratiæ* * *ſupra peccatum exuberanti*, Quam Apoſtolus ad *Romanos* ità effert, magníque facit, ut Peccatum quantumlibet flagitioſum à Gratia Dei de Cœlo edita, non *æquari* tantum velit, ſed mille modis *ſuperari*. Illud (fateor) abundavit; Hæc verò *ſuperabundavit*. Eſt Chriſtianæ Charitatis, † *ſpe-*

Maxime eſt Mortale, quod peccatur in Spiritum Sanctum.

* 2 Cor. 3. 8.

† Heb. 6. 5.

* Rom. 8. 16.

* Rom. 5. 20.

ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις.

† 1 Cor. 13. 3. † *ſperare omnia*, & * *omnes precibus complecti*.
* 1 Tim. 2. 1. Ideóque *Auguſtinus* de *Finali Impœnitentia* hoc peccatum exponi vult. Vult eſſe *Cordis impœnitentis perſeverantem duritiem, quæ in nullo, dum in hac vita eſt, deprehendi poſſit.* (Aug. *de Verb. Dom. Serm.* 11.) Dicitur autem *Irremiſſibile*, non quòd aut *natura*, aut *magnitudine* quidem ſua remitti nequit, (*Propitiatio* enim eſt *Chriſtus* pro Peccatis *Totius Mundi*,) ſed quoniam Illud qui committunt, Chriſtum *Unicum* Propitiatorem in Verbo Dei oblatum, ſcientes, volentéſque, & *Finaliter* etiam recuſant. *Chriſto* autem ità contemptim habito, * *Alia pro peccatis Hoſtia nequaquam manet.* (* Heb. 10. 26.)

CAP. XV.

De Stipendio Peccati, ſeu Malo Pœnæ.

Connexio cum Capite præcedenti.

§. 1. PEccatum Pœna perinde ſequitur, atque Soboles Parentem, aut fontem fluvius. Quid enim æquius eſſe poteſt, aut magìs ex ordine Naturæ, quàm ut quod Volens peccator patrat, idem Nolens patiatur? atque ut *Malum*, quod æquivocè de *peccato* & *pœna* enunciatur, excipiat *Malum* moleſtum, quod Turpe meruit? In hoc articulo Poetam Natura reddidit Orthodoxum. *Nunquam antecedentem ſceleſtum deſeruit pede pœna claudo.* Id nimirum ex æterna & immutabili *Juſtitiæ* Norma procedit, ut Malum morale

morale, ſive Delicti, malum Supplicii ulciſcatur; & neceſſariò *Reatus* ſequatur *Culpam*. Quid eſt enim *Reatus* aliud, quàm ad *Pœnam obligatio*? Ità inter ſe cohærent per nexum planè indiſſolubilem, *Peccatum* & *Pœna*, ut *Reatus* utrumque denotet apud Theologos; & *vitioſum* eſſe moraliter & eſſe *reum ſive obnoxium* juſtiſſimæ Dei *Indignationi*. Et quid eſt aliud, *Chriſtum fieri pro nobis miſeris* * *Peccatum*, qui *peccatum non* † *noverat*, quàm duplicem illam Sarcinam, *Peccata & Pœnas* peccatoribus nobis debitas, *Chriſti* * *humeris imponi*, aut (quod eódem prorſus redit) innocenti à Deo imputari?

* 2 Cor. 5. 21.
† 1 Pet. 2. 22.
*Eſa. 53. 12. & 1 Pet. 2. 24.

Summa Pœnarum Capita.

§. 2. *Pœnæ* Peccatum originale conſequentes, ità ſuperiùs in claſſes ſunt diſtributæ, (*c.* 13. §. 7.) ut pauciſſimis & ſummatim hoc ſit Caput tranſigendum; quia non agitur hoc in loco, niſi de Pœna illa multiplici quæ Peccatorum *actualium* Proles audit. Talis eſt *angor animi*, *morſúſque Conſcientiæ*, quæ quovis Accuſatore graviùs reum arrodit, Factíque monſtrat fœditatem. Talis eſt *Senſus* irati Numinis, quem *Cainus* duxit *intolerabilem*; necnon *Manaſſes* in Oratione ad Deum habita, *Intolerabilis eſt Ira tua*, inquit, *quam peccatoribus minaris*. Talis eſt *habitus vitioſus*, qui ità ad alia atque alia inclinat hominem peccata, ut evadat inſatiabilis, in peccando irrequietus, & κακὰ κακοῖς ἰᾶσθαι ſatagat. Talis *triceps* ille *Cerberus*, (ſi poeticum illud figmentum ad rem maximè ſeriam applicem,) Caro, Satanas, & Mundus; qui latratu rabiéque ſuis, Peccatorem, quem facit, excruciat ſimul. Talis

Gen. 4. 13.

lis eſt omne genus Pœna, quà ad tempus, quà
in æternum.

Ut Pios reſpiciunt, §. 3. Aliter Deus punit, uti eſt *Pater*
Miſericordiæ; Aliter, uti *Juſtitiæ Vindex.*
Pœna *piis* inflicta, reſpectu habito ad Finem,
variis vocibus diſcriminatur. Dum flagello
* 2 Sam. 7. Dei * Paterno, aut aberrationis admonen-
14, 15. tur aut in Viam reducuntur, παιδία dicitur,
Heb. 12. 7. & νουθεσία. Dum quoad Fidem & Patientiam
Rom. 5. 10. *explorantur* Dei Fideles, & quaſi *Igne exco-*
c. 8. v. 1, 28. *quuntur*, propriè dicitur † δοκιμασία. Dum
1 Cor. 11. 32. Religionis Veritatem paſſivè aſſerunt, effuſó-
† Pſal. 11. 5. que ſanguine obſignant, * *Martyrii* nomine in-
Jac. 1. 2, 3. ſigniuntur. Dum bibunt ex eodem Tremo-
1 Pet. 1. 6, 7. ris Calice, cujus hauſtu, Filius Dei Confra-
*Apoc. 6. 9. tribus ſuis propinavit, Συμμόρφωσις *cum Chriſto*
in Sacra Pagina nuncupatur. *Pœna* autem
quam Ipſe *Chriſtus* noſtri cauſa perpeſſus eſt,
vix aut aptiùs exprimitur, aut compendioſiùs,
quàm dum *Captivi redempti* λύτρον, ſeu *Pretium*
dicitur.

Et Impios. §. 4. *Pœna* Impiis impoſita, ἵνα ἀποπλη-
ρωθῇ, (quod *Ariſtoteles* habet in Ethicis,)
καὶ εἰς ἐνδίκησιν, ut & Iræ & Juſtitiæ & Legi
* Rom. 2. 8. divinæ * *ſatisfiat*, aut hujus vitæ ſpatiis,
Rom. 12. 19. aut nullis omninò determinatur. Primum
2 Tim. 4. 8. genus complectitur quicquid eſt uſpiam mi-
2 Theſ. 1. 6. ſeriarum, quibus in hac vita homines prop-
Prov. 16. 4. ter Peccatum ſubjiciuntur. Præſertim *Mor-*
bos, Mortémque primam, quâ, terribili divul-
ſione, corpus ab Anima Divortium patitur.
Pœnarum hujuſmodi temporalium, Omnes
ferè Creaturæ quæ Dei judicia exequuntur,
eíque ut *Exercitus* Ductori parent, ſunt quaſi

tot-

totidem Lictores, Carnifices, & Concauſæ Inſtrumentales. Alterum genus comprehendit, quicquid aut *homines*, aut *Diaboli*, in vita futura perpetiuntur, Quam per * *Mortem Secundam Johannes* effert. Hæc inchoatur, quoad *Animam*, † quamprimùm corpore ſuo egreditur: quoad *Corpus* ex integro Animatum, in * Extremo Judicii die. Ubi, præter æternum illud à Beatifica Dei Viſione deſideratiſſimi Exilium, & horrificam *ejectionem in* † *Tenebras Exteriores*; Cruciatus ſunt plurimi atque infandi, qui variis Symbolis adumbrantur, & Allegoriis; prout res ſpirituales per Corporales, ἀόρατα per viſibiles, nondum expertæ per compertiſſimas, futuræ per præſentes, ad captum humanum accommodatas, exprimi ſolent, & adumbrari. Quales ſunt † *fletus & ſtridor dentium.* * *Ignis inextinguibilis.* † *Stagnum ignis & ſulphuris. Vermis ille non moriens.* * *Flamma ſimul Sitíſque.* Quibus Typis Torturæ exquiſitiſſimæ deſignantur. An verò *igne materiali* uſtulandum ſit aliquo, aut cujuſnam naturæ ſit, quandoquidem Scriptura nihil aſſerat διαῤῥήδην, nobis utique in medio relinquendum eſſe exiſtimo. Curioſiùs inquirere in Res remotas extra Scripturam, *ubi loci* infernus ſit, qui & *Gehenna*, & *Fornax*, & *Carcer*, & *Abyſſus*, & *locus cruciatuum* hinc inde dicitur, nec libet, nec licet, nec expedit nobis Viatoribus. Summopere potiùs cavendum eſt, nè aut *ubi* ſit, aut *qualis*, aut *quantus* denique, experiamur.

* Apoc. 20. 14.
† Luc. 16. 23.
* Joh. 5. 29.
† Mat. 8. 12.
* Mar. 9. 44.
† Apoc. 20. 14.
Mar. 9. 44.
* Luc. 16. 24.
Mat. 5. 22.
Mat. 13. 42.
1 Pet. 3. 19.
Apoc. 9. 1.
Luc. 16. 28.

§. 5. Iſtis

Peſſimorum Effectuum uſus optimi.

§. 5. Iſtis breviter prælibatis, Nihil magìs, nihílque meliùs, aut cogitandum, aut curandum, aut omni ope nitendum ſupereſt, quàm ut παθήματα antedicta in μαθήματα totidem tranſmigrent; & ab ingenti *malorum* Iliade Aliquid *Boni* nobis accreſcat. Ut univerſum Peccati *Corpus*, ejúſque *membra* ſigillatim, & inde nata Miſeriæ *Soboles*, diuturno deinceps ſint nobis odio, & nunquam ceſſanti Terriculamento. Ut vices noſtras miſerrimas coram Deo agnoſcamus, nóſque cum gemitu humiliemus. Ut certatim edomemus effrænem carnem; neque duntaxat deploremus peccata ſingula anteacta, ab iiſque ſeriò reſipiſcamus, ſed & ab omni malorum *fomite*, & ad peccandum *incitamento*, ceu à veneno animæ præſentiſſimo, in omni vita abhorreamus. Ut pertæſi denique miſeriarum ad priſtinum ſtatum felicitatis, per unum * *Chriſtum* recuperandæ, nocte diéque ſuſpiremus, & precibus Deum fatigantes, indefeſſo conatu contendamus.

* 1 Joh. 1. 7.

CAP.

CAP. XVI.

De Libero hominis Arbitrio.

§ 1. POſt Hominem lapſum, ità ut diximus, & uſquequaque depravatum; operæ pretium eſt inquirere, Quid ſit Virium internarum, quod in Eo ſic corrupto, videtur adhuc relictum eſſe. Simúlque ſubit conſiderandum, quòd Sicut Pœna à Peccato, atque à Pietate Præmium aliquam habet dependentiam, Sic Neutri locus eſſe poteſt, (qui proprius ſit ſaltem, & rationabilis,) niſi *Agentis Voluntarii* Arbitrium etiam ſit Liberum; Utut *Libertas* ea conſtet diverſis gradibus, pro diverſo hominis ſtatu quo eſt à nobis conſiderandus. Quatuor * autem ſunt Status, per quos vagàtur Hæc Quæſtio de Libero hominis Arbitrio: *Integritatis* ante Lapſum, *Corruptionis* poſt Lapſum, *Gratiæ* Status per Jeſum Chriſtum, Statúſque *Gloriæ* poſt mortem, & Beatam exinde Reſurrectionem.

Connexio Sequentium cum Præcedentibus.

* Lombardus 2. *Sent. Diſt.* 25.

§ 2. Liberum Arbitrium, in primo ſtatu, *Facultas erat Intellectûs & Voluntatis mixta* (inquit *Aquinas*) *ex intelligentia & appetitu, quâ & rectiſſimè de rebus Parentum Primus judicavit, & judicatas elegit, aut evitavit, proſecutus eſt, aut fugit,* prout moraliter aut *Bonum*, aut *Malum* erat.

Quænam fuerit Libertas *in Statu Primo.*

Definitionis hujus Ratio in eo fundatur atque conſiſtit, quòd ex *utriuſque Facultatis* concurſu, *Intellectûs & Voluntatis*, emergit Illud quod *Liberum Arbitrium* dicimus. Ità ut *Arbitrium* ad *mentem ſpectet*, *Libertas* verò ad *Voluntatem*. De hoc Articulo accuratiùs cautiúſque aliquantò agendum eſt, quippe qui (Judice *Auguſtino*) *uſque adeo eſt difficilis ad diſcernendum, ut quando defenditur Arbitrium liberum, negari Dei gratia videatur; quando autem aſſeritur Dei gratia, Liberum Arbitrium putetur auferri.* Conſtat *Adami* Voluntatem ità fuiſſe verè liberam, & ab omni immunem violentia, (quæ *Coactio* ſæpius dicitur, implicátque *Neceſſiatem*,) ut potuerit peccare, cùm non peccare potuiſſet. Nondum in Bono Confirmatus, nondum in ſtatu Comprehenſorum, velle Bonum potuit, & nolle malum, & vice verſa. Sic ut in ejus Voluntate δύναμις eſſet ἀντιφάσεως. *Libertas* autem *Rectitudinis* quæ *Adamo* adhuc conſtiterat, immane quantum differt ab ea quæ *Libertas à Coactione* vulgò vocatur. Hæc eſt enim *de intrinſeca Voluntatis ratione*, & à S. *Bernardo* rectè dicitur *Inamiſſibilis*. Illa ità à Creatore eſt comparata, ut (voluntatis Eſſentiâ ſalvâ) facile nimis amitti poſſet, nam de facto amitti conſtat.

Aug. *de Gratia contra* Pelag. *l.* 1. *c.* 47. *& contra* Julian. *l.* 4. *c.* 8.

Quæ in Statu Secundo.

§ 3. Alia igitur poſt Lapſum *Libertas* eſt Miſera *Voluntatis*, ſive *libertas* † *à juſtitia*, (ut S. *Paulus* dicendam cenſuit,) quâ Corrupta Voluntas hominis ſuâpte *ſponte* quidem, & *liberè*, ſed *ad malum* duntaxat ducitur, Cujus * *Mancipium* jam evaſit, utpote à quo † *ſuperatus eſt*. Unde etiam *Auguſtino* non

† Rom. 6. 20.
* Joh. 8. 34.
† 2 Pet. 2. 19.

non ampliùs *liberum*, ſed * *Servum* Arbitrium dicitur. *Succeſſit* enim in locum primævæ illius Libertatis, *Servitus* iſta Calamitoſa, quæ eſt contumax, effrenis, & quaſi cervicoſus ad malum impetus, quo ità Agens abripitur, ut *nondum Regeneratus* nihil niſi Peccare queat. Quod non ità intelligendum eſſe volo, ac ſi Hominis ſive *Eſſentiam* ſive *Naturam* deperditum eam aut violatum. Nam non Hominem *Voluntate*, ſed Voluntatis *Rectitudine*, & primigeniâ *Sanitate* privatum eſſe contendo. *Voluntas* autem non eſt, quæ non eſt aliquo modo *libera*, reſpectu nimirum habito ad *agendi modum*, qui ità à natura eſt comparatus, ut nec quiſquam cogatur ad agendum ab extrà, nec ex inſtinctu naturali (ut Arbor) agat, ſed ſponte ſuâ, & liberè, & ex intrinſeco motûs principio, vel *proſequatur*, vel *recuſet* objectum aliquod. In rebus utique Mundanis, *omnia* poteſt propemodùm Liberum hominis Arbitrium; In rebus verò ſpiritualibus (Gratiâ Dei non accedente) omninò *Nihil*. *Illius* fidem nobis faciunt egregia Ethnicorum Opera. *Hujus* liquida Probatio ex Scripturarum teſtimoniis petenda eſt. De *Intellectûs Cæcitate* plus ſatis liquet, ex *Joh.* 1. 5. ex 1 *Cor.* 2. 14. ex 2 *Cor.* 4. 3. ex *Eph.* 4. 18. De *Pravitate Voluntatis* certos nos faciunt Teſtimonia, ex *Gen.* 6. 5. *Rom.* 3. 11. & *c.* 8. *v.* 7. *Sapientia Carnis Inimica eſt Deo; legi enim Dei non eſt ſubjecta, nec eſſe poteſt.*

* Aug. *cont* Jul. *l.* 2. & *Enchir. c.* 30.

Jer. 13. 23. Ezek. 36. 20. Rom. 5. 10. Eph. 2. 3.

§ 4. Alia etiam *Arbitrii Libertas* eſt in Statu hominis Regenerati, Converſique. Nam ex Statu depravationis in Statum Gratiæ

Quenam in Tertio hominis Statu.

Gratiæ converſus, ab errore in Veritatem, ab incredulitate ad Fidem, à tenebris ad Lucem, à Peccatis ad Deum, Novam Arbitrii libertatem, non ab ipſo ſanè *Peccato*, ſed *à Peccati Servitute*, eveſtigiò conſequitur. Novâ luce accenſus, novis viribus munitus per Spiritum Sanctum, Eidem Spiritui

*1Cor.3 9. 3 Joh.8. * *cooperatur*; *Arbitrium* habet à Filio Dei
Mar.16.20. † *liberatum.* * *Liberatus à peccato, factus*
2Cor.6.1. *eſt Juſtitiæ Servus. Et ubi Spiritus Domini,*
† Joh.8.36. *ibi libertas. Aguntur ut agant*, (inquit Bea-
*Rom.8.18. tus † *Auguſtinus*) *non ut Ipſi nihil agant Re-*
2Cor.3.17. † *De Correpт. & Grat.c.*2. *nati.* Neque indignum eſt notatu, quam operosè diſtinguat Idem inter Gratiam prævenientem, præparantem, aſſiſtentem, cooperantem, & Gratiam denique perficientem. Converſio autem hominis non eſt ex

* Joh.15.5. homine, ſed ex gratia divina tantùm. * *Sine me* (inquit Salvator) *nihil facere poteſtis.*
†2Cor.3.5. † *Sufficientia noſtra ex Deo eſt. Deus eſt qui*
*Phil.2.13. *operatur * & velle & perficere.* Verum eſt, quod ad externas actiones attinet, (cujuſmodi ſunt, intereſſe precibus, frequentare conciones, iiſdem attendere, verbum Dei

* Perkinſio *teſte, in Cath. Reform. Contr.*1. legere, audire, * annunciare, & contemplari,) Eas Homo non Renatus præſtare poteſt, debétque. Illud tamen externum ſtudium nihildum meriti conciliat, quod ad *Converſionem* ſpectat. * *Non enim volentis,*
*Rom.9.19. *neque currentis eſt, ſed Solius miſerentis Dei;*
†1Cor.3.6. & Quiſquis *plantat, rigátve, Solus dat † Incrementum Deus.* Velle quidem Naturæ eſt; Malè velle, Corruptionis; Bene velle, Con-
*Gal.5.17. verſionis. * *Lucta Carnis & Spiritûs* manet etiam in Renatis; Sed *Mens* per gratiam *reformata*, Et *Voluntas* per Eam *liberata*,

rata, Legi Divinæ condelectatur, & contra carnem pugnare geſtit. Immò in ipſo etiam *opere* (ſi non & *Actu*) *Converſionis*, Hoc per omnes licebit dicere, quòd Homo non ponit obicem, non reluctatur, non recalcitrat ſuadenti, non reſiſtit Spiritui Sancto, quemadmodùm Illi apud *Judæos*, qui * *Semper eidem reſiſtebant*, (non *extra* tantùm, ſed & intùs docenti ac monenti;) Nam cum *reſiſtitur Spiritui Sancto*, ut † *triſtitiâ* dicatur affici, Deus ſpernenti *priorem* Gratiam, ſubtrahit poſteriorem, alioqui paratam exhiberi.

*Act.7.51.

†Eph.4.30.

Quænam in quarto futura ſit.

§ 5. In ſtatu Gloriæ, ad quem Renati in gratiæ ſtatu anhelant, Pleniſſima Arbitrii Libertas erit; Libertas, non modò à Peccati *ſervitute*, ſed ab ipſo etiam *Peccato*, & à peccandi *aptitudine*, ſive *potentiâ* relabendi. Nulla nimirum erit aut judicii imbecillitas, aut irrectitudo Voluntatis, aut Appetitûs irregularitas; Sed *Deum* * *de facie ad faciem* contemplantes, *ἰσάγγελοι erimus*, (inquit Salvator,) Eundémque unà cum Angelis in æternum collaudabimus.

* 1 Cor.13.12.
Mat.22.30.

Uſus Præcedentium ad Pacem tendens.

§ 6. Prædictis omnibus juxta poſitis, maturéque conſideratis, reſtat 1 ut noſtram in Spiritualibus inopiam ſummam agnoſcentes, & criſtas ſuperbiæ demittamus, & ad amiſſa per Lapſum Bona per Gratiam Chriſti aſpiremus. Ut 2 admirandas hominum non renatorum Dexteritates, in rebus Seculi & Externis, debito modo contuentes; & præſtantiſſima Dei dona quibus vel Ethnici exornantur, rectè nobiſcum reputantes; Largitorem bonorum omnium admirabundi mag-

 nificemus,

nificemus, & pro muneribus tam egregiis agamus gratias. 3. Ut inter Errores in *Exceſſu*, (cujuſmodi ſunt *Pelagianorum*,) atque Errores in *defectu*, (quales ſunt Illi *Manichæorum*, *Marcionitarum*, *Valentinianorum*, & quicunque *Stoïcorum* veſtigia legunt,) medium tramitem teneamus, Hîc, ut ubique ferè, tutiſſimum.

4. Reſtat denique ut, amoto Partium ſtudio perquàm longiſſimè, *Moderationi & Paci*, perinde atque *Veritati*, in hoc Articulo, tam difficili támque vexato, *ſtudeamus*. Cardo autem totius rei in eo conſiſtit, ut ſciatur, Quid ad ſuam Converſionem *conducat* Hominis Voluntas, aut *non* conducat. Omnibus inter ſe convenit, & *cum Eccleſia Anglicana*, (modò veſtigiis hæreticorum antedictorum non inſiſtant,) *Eam eſſe hominis poſt Lapſum Conditionem, ut ſeſe naturalibus ſuis viribus & bonis operibus, ad fidem & invocationem Dei convertere, & præparare non poſſit. Quare abſque Gratia Dei quæ per Chriſtum eſt nos præveniente ut Velimus, & cooperante dum volumus, ad Pietatis opera facienda quæ Deo grata ſunt & accepta, nihil valemus.* Quidni conveniat inter omnes, aliter hominem ſe habere in ipſo opere Converſionis, quàm ſtipes inſipidus, aut truncus? Decantatum eſt Illud *Auguſtini*, *Qui Creavit te ſine te, non juſtificabit te ſine te.* Et clariſſimus *Molinæus*, Dordrechtanæ Synodi Hyperaſpiſtes, vel cane pejus & angue Dictum Illud abominatur, *Fidem à Deo* (non duntaxat *in nobis*, verum *&*) *ſine nobis effici.* Ipſam Animæ *ſubſtantiam*, ipſam *Naturam* & *Voluntatem* in homine converſo *de novo* fieri, (*mutari* vete-

Eccl. Angl. art. 10.

Pet.Molin. *in Anat. Arm.c.*44. *ſub initium.*

rem,

rem, immò & *deſtrui*,) Illud *Flacii Illyrici* Commentum erat abſurdiſſimum. *Meticuloſior* ſim è contrà (prope dixeram & *Modeſtior*,) quàm ut cum * *Beza* celeberrimo effari auſim, *etiam & primæ Dei Gratiæ convertendos homines* συνεργεῖν. Tutiùs multò, minúſque audacter, & minori offendiculo, cum doctiſſimo † *Perkinſio* dicendum reor, "Multis Deum Externis, ut Mediis uti, quibus hominis Converſionem paulatim inchoat, & quæ ſi pertinaciter reſpuat homo Ψυχικὸς, Inexcuſabilis ſtatim efficitur. "Idem * alibi *Perkinſius* ait, Hominem etiam "in prima Converſione non habere ſe merè "paſſivè, ſed *liberum ejus arbitrium cum Gratia concurrere.* Liberè ergò credit homo, "libertate non natâ, ſed datâ. Eundem in ſenſum dixit eruditiſſimus *Tilenus*, (etiam antequam tranſibat in Caſtra *Arminianorum*,) "Voluntatem *ad actum volendi* converſionem "ſuam, & credendi, *non Phyſicè determinari.* Neque aliter *Auguſtinus*, *Eâdem gratiâ* (inquit) *quæ eſt per fidem Jeſu Chriſti, non nova voluntas creatur, neque invita voluntas cogitur, ſed infirma ſanatur, depravata corrigitur, & ex mala in bonam convertitur, ac interiore quodam motu ità trahitur, ut ex nolente volens efficiatur, & divinæ Vocationi libenter conſentiat, & pòſt (eâdem cooperante) divinæ Voluntati obediat, & in bonis operibus per eandem gratiam perſeverando, ex eadem gratia hæreditatem regni Cœleſtis adeat.* Orthodoxæ hujus Doctrinæ ſummam breviter comprehenſam videre eſt *in Concilio Arauſicano*, quod quaſi Compendium eſt eorum omnium quæ paſſim apud *Auguſtinum*, & alios, diffuſiſſimè leguntur.

* *Quæſt. & Reſponſ. l.* 1. *fol.* 621.

† *Ubi ſuprà.*

* *Apud* Grotium *in ſua Conciliatione, &c. p.* 255.

Ibid.

V. Aug. *de Gratia & lib. Arb. ad* Valent. *c.* 13. *& Confer* Caſſandri *Conſult. in Con. Auguſtan. Art.* 18.

Excerpta ex Authoribus ad Concordiam facientia.

§ 7. Concludam hoc Caput de *libero* hominis *Arbitrio*, (quemadmodùm *Caput Quintum de Prædeſtinatione*,) cum quibuſdam non minus verè, quàm pacificè Dictis, de quibus aut *convenit* inter omnes quibus cordi eſt ſapere ad ſobrietatem, aut *facilè poteſt* convenire.

Proſper *de Vocat. Gent. l. 1. c. ult.*

Profunditas illius Quæſtionis quam impenetrabilem confitemur, per *liberi arbitrii velle & nolle* non ſolvitur: quia licèt inſit homini bonum nolle, tamen niſi donatum non habet bonum velle; & illud contraxit Natura per *culpam*, Hoc recepit Natura per *Gratiam.*

Idem de lib. Arb. in Epiſt. ad Ruffin.

Gratia Dei quoſcunque juſtificat, non ex bonis meliores, ſed ex malis bonos facit. Poſtea per profectum ex bonis factura meliores, non *adempto* libero arbitrio, ſed *liberato.*

Idem contra Collatorem, c. 38.

Non conturbat nos ſuperbientium inepta querimonia, quâ liberum arbitrium cauſantur auferri; —— quoniam opitulationes divinæ gratiæ ſtabilimenta ſunt Voluntatis humanæ. *Volentes oramus*, & tamen miſit Deus *Spiritum* in corda noſtra, *clamantem* (Rom. 8. 15.) *Abba Pater.* (Mat. 10. 20.) *Volentes loquimur*, ſi *Pium* tamen, *Spiritus loquitur in nobis.* Volentes operamur ſalutem noſtram, & tamen *Deus* eſt, (Philip. 2. 13.) *qui ipſum Velle & operari in nobis operatur.* Volentes diligimus Deum & Proximum, & (Rom. 5. 5.) tamen *Charitas ex Deo diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui eſt in nobis.* —— Quòd liberum arbitrium homini inditum maneat in natura *profitemur*; ſed qualitate & Conditione *ita* mutatâ per

Jeſum

Jeſum Chriſtum, —ut delectatione affectâ, fide mundatâ, ſpe erectâ, Charitate accensâ, liberalem ſuſcipiat Servitutem, & Servilem amittat libertatem.

An fortè verendum, nè *liberum* tollere videamur *Arbitrium*, cùm omnia per quæ propitiatur Deus, ad ipſum dicimus referenda? Nequaquam eſſe conſequens Veritatis oſtenditur. Operante enim Spiritu Dei *juvatur* arbitrium, *non aufertur*, & hoc agit Gratia, ut voluntas peccato corrupta, vanitatibus ebria, ſeductionibus circumſepta, difficultatibus impedita, non remaneat in languoribus ſuis: ſed per opem miſerentis Medici curata revaleſcat, & gaudeat ſe non interrogantem edoctam, & non quærentem eſſe quæſitam.—— Quia Prophetica, Evangelica, Apoſtolica Doctrina, nec ſuperbos nos vult eſſe, nec deſides; *Cooperatores nos oportet eſſe gratiæ Dei*, ut illam excitantem, juvantem, locupletantem, & quotidiè provehentem, vigilanter & ſobriè ſubſequamur. *Idem in Epiſt. ad* Demetriadem.

Sic ipſam Mentem *Auguſtini*, cujus Amicus erat *Proſper*, atque Diſcipulus ſequaciſſimus, totus ſpirat *Aquitanicus*, & ſanè Totam.

Si non ſit liberum arbitrium, non eſt quod Salvetur; ſi non ſit gratia, non eſt unde Salvetur; pari modo quo jamdudum *Auguſtinus*; *Si non ſit liberum arbitrium, quomodo Deus judicat Mundum? Si non ſit Gratia, quomodo ſalvat Mundum?* Quem imitatus *B.* * *Proſper Si* (inquit) *tollitur voluntas, ubi ipſa eſt origo verarum virtutum? Si tollitur Gratia, ubi eſt ipſa bonorum cauſa meritorum?* S. Bernardus *ad* Valentinum *Epiſt.* 46.

* *De Vocat. Gent. l.* 1. *c.* 1.

Atque

Caſſand. *Conſ. in Via ad pacem Eccleſiaſtica*, p. 130.

Atque utinam (inquit *Caſſander*) in hac ſimplici Explicatione, quæ divinis literis & orthodoxæ Doctrinæ conſentanea eſt, & ad Pietatem ſufficit, permaneatur; & inutiles ac infinitæ Quæſtiones, de Neceſſitate, & ἐνεργείᾳ, è medio auferantur.

H. Grotius *in ſua Conciliatione*, p. 54.

In ſumma, (inquit *Grotius*) Duo ſunt operandi genera præcipua, quæ tamen habent momenta ſua & gradus: *Illuminatio*, & *Regeneratio*. Mens cæca eſt circa ſpiritualia, itaque perfundi debet novo lumine. Voluntas eſt mortua ſpiritualiter, itaque novos vitales ſpiritus debet accipere. —— Sed his *Dei* actionibus ſubordinatæ ſunt actiones quædam *hominis*, quas homo *liberè operatur*, *operante Gratiâ excitatus*, & *cooperante adjutus*. Sic illuminationi reſpondet attenta Meditatio; infuſioni virium in voluntatem, uſus earundem virium, putà Actus ipſe agendi pœnitentiam, & credendi; Qui Actus ſunt *non Dei*, ſed *Hominis*, *à Deo*, & *per Deum*. Cæterùm (paulo pòſt Ille) ſi quis ex infuſione habitus fidei ipſum Actum putet neceſſariò produci, ità tamen ut fateatur, hominem gratiis ad infuſionem præviis non rectè utendo, ipſum infuſioni aditum potuiſſe præcludere, cum eo non magnopere videtur litigandum.

D. Overallus *in Expoſ. Sent. Eccl. An. c. 4.*

Denique *ſic* in Articulis noſtris, (inquit optimus ille Sententiæ Eccleſiæ Anglicanæ Interpres,) multíſque Liturgiæ locis, Gratiæ neceſſitas aſtruitur, ut tamen ſub Gratia, voluntas libera relinquatur; ſine qua fruſtra Leges, Præcepta, Conſultationes, Exhortationes, Admonitiones, Promiſſiones, Comminationes, Laudes & Vituperia, Præmia &

Pœnæ

Pœnæ proponerentur; Omníſque curæ, & diligentiæ, ſtudii, conſilii, & laboris ratio tolleretur. Ità nec *nihil* nec *nimium* Arbitrio libero tribuetur; nec ex una parte (cum Gratiæ irreſiſtibilis Defenſoribus) *liberum arbitrium*, non modò *ante gratiam*, ſed etiam *ſub gratia*, negabitur, & evacuabitur; nec ex altera parte, *Gratiæ ſalutaris* efficacitas ab *Arbitrii* virtute & *libertate* devorabitur. Sed conceſſo *Gratiæ divinæ* Principatu, *Humana Voluntas* ut Pediſſequa, *libera* tamen Pediſſequa, *liberé*que Gratiæ obſequens, adjungetur; per quam *Gratiæ prævenientis* monitionibus excitatam, & affectionibus præparatam, & viribus roboratam & adjutam, Homo & liberè & libenter Deo cooperetur, *nè Gratia Dei in vanum recipiatur.*

CAP. XVII.

De Lege Dei.

§ 1. DE *Lege Dei* à quibuſdam immediatè poſt *Providentiam divinam* agitur, quia *hominum Gubernatio* (quæ Providentiæ eſt opus) fit peculiariter per *Legem Dei*, quæ Totius vitæ eſt Regula. Et quemadmodum in toto *Providentiæ* objecto aſpectabili, nihil eſt nobilius Homine; Sic inter media ſeu Inſtrumenta Providentiæ, nihil eſt præ- *Connexio Capitis ſecuturi cum antecedente.*

præſtantius *Lege*, quâ Homo gubernatur. Ab Aliis immediatè poſt Hominem in ſtatu innocentiæ & miſeriæ conſideratum, *de Lege Dei* Tractatur: quia duplicem illum ſtatum excipit duplex Alius, *Gratiæ* ſcilicet & *Gloriæ* ſtatus. *Gratiæ* ſtatum *Redemptori* acceptum ferimus. *Redemptor* autem non cognoſcitur, niſi *ex Lege* & *Evangelio*, ex quibus tota Scriptura conſtat. Ex *Evangelio*, Redemptoris petenda eſt *Veritas*, ex *Lege* verò *Neceſſitas*. Unde priùs de *Lege Dei*, quàm de ipſius Evangelio agendum
1 Joh. 3.4. eſt. Ab Aliis denique actum eſt, immediatè
Rom. 3.20. poſt Peccatum & *Liberum Arbitrium*, de *Lege Dei*, Quia quemadmodùm *Peccatum* eſt ipſa *Legis Tranſgreſſio*, ità *Peccati* etiam *Agnitio ex Lege* eſt. *Rectum eſt menſura Sui & Obliqui.* Et certè *Curvitas* illa animæ, quæ *Peccati* nomine cenſetur, vix aut nè vix quidem capitur, niſi habitâ relatione ad illam *Regulam juſtitiæ*, quam *Legem* dicimus.

Quid & Quotuplex ſit Lex ſecundum Dici.

§ 2. *Lex* ſive à *legendo*, ſive à *ligando* dicitur (ut *νόμος* græcè *ἀπὸ τοῦ νέμειν*,) vocabulum eſt in Sacris literis multifariam ſignificativum. Utque *Erroribus* caveatur, quos varietas Significatuum jam pridem peperit, atque etiamnum non ſemel parit, operæ pretium facturus videor, ſi Significatus *Legis* præcipuos ex Sacris Bibliis præmiſero.

Quandoque ſumitur *generaliter*, pro *Tota*
† Eſa. 2. 3. *Dei Scriptura.* Ità & *Evangelium* vocatur
Rom. 3. 27. *Lex.* † *Lex exibit de Sion*; dicitúrque *Lex Fidei* ab Apoſtolo ad *Romanos.* Sic apud Pſalten ſæpenumero; ut *Pſal.* 1. 2. *Pſal.* 19. & *Pſal.*

Pſal. 119. Quandoque ſolùm pro toto vetere Teſtamento, ut *in * Lege ſcriptum* dicitur, quod legitur in *Pſalmo* 25. 19. & S. *Paulus in Lege* (quod erat ex *Eſaia*) *ſcriptum* dicit. Quandoque magìs ſpecialiter pro Libris tantùm *Moſaicis*; ut *Luc.* 24. 44. Quæ ſcripta ſunt *in Lege Moſis*, &c. *neceſſe eſt impleri omnia.* Quandoque etiam pro ratione, vi, virtute, aut impetu cujuſlibet rei cui adjungitur; ut Lex Peccati, Lex Mortis, Lex in Membris, Lex Spiritûs, Lex Naturæ, *&c.* Quandoque per Synecdochen, pro una aut altera legis ſpecie, ut *Joh.* 1. 17. Quandoque per Metonymiam, pro dominio aliquo aut impulſu, ut *Rom.* 7. 23. & 8. 2. Sed plerumque & καθ' ἐπικράτειαν, (ſecundum id quod prævalet) pro *Decalogi Doctrina*, prout à *Moſe* erat exhibita, ubi ubi ſive in vetere, ſive in novo occurrit Teſtamento, Vocabulum *Legis* in uſu eſt.

*Joh. 15. 25. 1 Cor. 14. 21.

§ 3. Dividitur Lex pro variis reſpectuum differentiis, vel in Divinam, & Humanam; vel in Moralem, Ceremonialem, & Judicialem; vel in Scriptam, & non Scriptam; in Eccleſiaſticam, & Politicam; in Naturalem, & Civilem; in *Neceſſariam*, & *Mutabilem*, quam etiam *Poſitivam* plerumque dicimus. Quæ Populum Dei ſpectabant ſub *Moſaica Diſpenſatione*, Tribus Legum generibus Deus voluit conſcribi, Quarum *Moralis* Regina audit, Totiúſque Vitæ Magiſtra, Exquiſitiſſima *Pietatis* adverſus Deum, & *Probitatis* adverſus hominem, Norma & Regula Immutabilis. Primæ hujus Tabulæ, quæ Pietatis officia regit, *Lex Ceremonialis* tanquam Pediſſequa

Secundum Eſſe, præſertim ut à Deo per Moſen *lata.*

diſſequa non uno modo famulatur. Secundæ ejuſdem Tabulæ, quæ omnigenam ſancit Juſtitiam morúmque Integritatem, *Lex* ancillatur *Judicialis.* Pœnis enim adhibitis, aliíſque etiam aptiſſimis ex mente Dei inſtitutis, civilem tuetur Societatem, Pacémque munit eo fine, ut Divinum liberiùs colatur Numen. Sanctus *Paulus* tribus Verbis videtur has leges indigitâſſe; ubi *Sanctam*, *Juſtam*, & *Bonam* eſſe legem aſſerit. *Sanctam* quidem *Ceremoniis* à Deo datis. *Juſtam* Politicis Sanctionibus *ſuum cuique* tribuentibus. *Bonam* omninò, & uſquequaque, Præceptis Ethicis & Moralibus, Naturæ ipſi coævis, nec unquam niſi cum ſeculi Cœlíque Fabrica deſituris. Legem *Forenſem*, & *Ritualem*, ut *Hebræis* quodammodò *propriam*, miſſam facio impræſentiarùm: Ad eam potiùs me conferens, cujus vinculis ex æquo *Judæi* & *Gentes* obſtringuntur; nec ad *tempus* duntaxat, ſed in *æternum.*

Specialiſſimè Moralis ante Moſem ab Æterno.

§ 4. *Lex Moralis* inde uſque ab ipſis Mundi incunabulis, tradita eſt divinitùs & patefacta, mentibus *Hominum* ingenerata, & quaſi Cordibus † inſculpta; *Hominum* (inquam) ad * *Imaginem* opificis ſui creatorum, Quæ in † *Juſtitia & Sanctitate* (quarum Normam & Speculum in *Lege Morali* videre eſt) præcipuè conditur & conſiſtit. Quid, quòd in *Mente Divina* extitit, ante Tempora Secularia, aut jacta Mundi Fundamenta? Quòd *æterna* ſit Dei *Sanctitas*, *Miſericordia*, & *Perfectio*, Quis ibit inficias? At verò cœlitùs & disertè *jubentur* Homines, & quidem *Omnes*, eſſe * *Sancti*, † *Miſericordes*, & * *Perfecti*, quem-

† Rom. 2. 15. * Gen. 1. 27. † Eph. 4. 24. * Lev. 11. 44. & 1 Pet. 1. 15. † Luc. 6. 36. * Mat. 5. 48.

quemadmodùm Ipſe *Cœleſtis Pater* eſt & *Sanctus*, & *Miſericors*, & *Perfectus*. Cujuſmodi Perfectionis in *Lege Morali* Imago eſt. Quid, quòd *Legis* hujus *Doctrina*, longè ante ſolennem illam in Monte *Sinai* promulgationem, Sanctis *Patriarchis* tota ſonuit, reliquóque Dei Populo per Patriarcharum miniſterium claré fuit annunciata? Dicit diſertè *Tertullianus*, & ex profeſſo etiam * *Contendit, ante legem à Moſe Scriptam in Tabulis lapideis, Legem fuiſſe nonſcriptam, quæ naturaliter intelligebatur, & à Patribus cuſtodiebatur.* Dicit hanc *Legem Primordialem Adamo & Evæ in Paradiſo fuiſſe datam*; & Legem illam primævam [de *Fructu arboris interdictæ non comedendo*] fuiſſe *omnium Præceptorum* in Lege Morali quaſi *Matricem*. Nec *Dicit* tantummodò, ſed & *Demonſtrat*.

*Tertull. *in libro contra Judæos non longè ab initio*, p.133. *& ſeqq.*

Et ſumma quidem cum ratione. *Fœdus* enim quod cum *Hebræis* percuſſit Deus, & quod omnem Religionem, ſeu Cultum Dei univerſum, Salutíſque humanæ myſterium totum continebat, *Idem* erat, *ex parte Rei*, quod cum *Adamo* contractum fuerat; *Confirmatum* poſtea cum *Abrahamo*, novóque *auctum* ritu, (nimirum *Circumciſionis*;) deinde, cum *Poſteris Abrahami* (Populo ſcilicet *Iſraelitico*,) Ideo maximè *Renovatum*, quòd inde *Chriſtum Salvatorem* tempore ſuo præſtituto natum iri, ante Mundi Primordia Decretum erat. Neque cum iis *excluſivè*, ſed & cum *Reliquis* Mortalium ex hac hypotheſi, ſive ſub hac Conditione, ut *Arboris* hujus *Iſraeliticæ* quaſi *Trunco* * inſèrerentur. Quinimmò *Veritas* hujus Doctrinæ multiplici patet argumento. Quid enim Aliud vult ſibi *Opus illud Legis* quod

Totum Genus Humanum tangit.

* Rom. 11. 17, 18, *&c. ad v.25.*

quod *in Cordibus Ethnicorum Scriptum* dicitur ab Apoſtolo, *Rom.* 1. 15? Annon *Summa Legis* conſiſtit in *Dilectione*? Annon Lex de diligendo & Deo & Proximo tam *Gentiles* quàm *Judæos* ex æquo obligat? Annon *Illos* Lex obligat, in quibus juſtè punitur *Tranſgreſſio* Legis? In * *Gentilibus* autem punitur Moralis Legis Violatio. Annon etiam ad *Gentiles* Leges Illæ attinebant, à quarum Violationibus *Gentiles* maximè † abhorrebant? Quædam ſunt (fateor) in *Lege Morali Ritualia*, quæ ad *Judæos* ſolos ſpectabant. Quæ verò purè & in totum *Moralis* eſt, ad Homines univerſim *quà Tales* ſpectat.

*Lev. 18. 24, 25, &c. Rom. 1. 18, 19, &c. Eph. 6. 8, 9.

† 1 Cor. 5. 1.

Regulæ 13 ad mentem Totius Decalogi facientes.

§ 5. Præcepta Legis Moralia, quæ & ſummatim, & breviter, & pauciſſimis concluduntur, eóque minùs ſunt perſpicua, opus habent quibuſdam *clavibus*, quibus Theſauri, latentes inibi, faciliùs poſſint aperiri. *Regulæ* autem aſſignantur ab aliis plures, ab aliis pauciores, Quarum ope, Præceptorum quà latiſſimè patent omnium, videtur mens tota recludi poſſe. I. *Quæ generaliter in Præceptis Decalogi docentur, ſunt per ſpecies exponenda.* Et ubi Quid *ſpecialiter enunciatur*, *illic intelligitur totum Genus.* Ita damnatur in *Homicidio*, quicquid officit ſaluti. Damnatur in *Adulterio*, quicquid Caſtitatem violat. Prohibetur in *Furto*, quicquid alienis obſtat Commodis. In *falſo Teſtimonio*, mendacia quævis Convitiáque; & ſic de cæteris. II. *Cuncta Decalogi Præcepta per Synecdochen Speciei & Membri efferuntur; ídque Metonymicè*; Ità ut cum Cauſa intelligendus ſit effectus, cum Antecedente Conſecutivum, cum Affirmato

Negatum,

Negatum, cum Relato Correlatum. Sic in Prohibito *Adulterio*, prohibetur *Luxuria*, Luxûs *Mater*. In *Caſtitate* viciſſim requiſita, requiruntur ejuſdem Media, *Temperantia* ſc. & *Abſtinentia*. Sic Bonum Præſcriptum præſtari non poteſt, niſi malum caveatur contrarium; & vice verſa. Ità cum jubentur Filii Parentes ſuos honorare, Ex correlato intelligitur, quòd Parentum eſt Filios ſuos * *in monitis Dei enutrire.* III. *Ubi nobis proponuntur Virtutes aliquæ amplectendæ, ibi Vitia vetari contraria conſtat.* Ut, ſi Parentes ſunt Honorandi, graviter peccat, qui Eos afficit Ignominiâ; & vice verſa. IV. *Non malè facta duntaxat, ſed pravè dicta, & Motus animi ad peccandum voluntarii per totum Decalogum prohibentur, etiamſi non erumpant & matureſcant in facinora.* Immò cavenda & evitanda ſunt ipſa Malorum Irritamenta. Quò ſpectat Regula apud me Quinta, quòd *Decimum Legis Præceptum Novem omnium præeuntium Interpres eſt fideliſſimus.* Nequis enim dubitet (cauſatus obſcuritatem) an *Lex Dei ſit* † *Spiritualis*, (homini non minus *interno*, quàm *externo* lata,) *Natura* Legis iſthâc Coronide apertè & clarè manifeſtatur. Quin & Ipſe Salvator Dominus in ſua *Legis* * Elucidatione, ità Hoc Præceptum ultimum interpretandum eſſe oſtendit, ut per Decalogi Mandata ducatur omnia. VI. *Non qualiſcunque obedientia Interior ſufficit, ſed requiritur* * *Perfecta, omnibúſque numeris Abſoluta.* Diliges Dominum Deum ex Toto Corde, &c. VII. *Cujuſque Præcepti Finis & Scopus prodeſt maximè ad Senſum ejuſdem inveſtigandum.* Totus autem

* Ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ. Eph. 6. 4.

Mat. 5. 28.

† Rom. 7. 14.

* Mat. 5. 17, 18, &c. *ad finem uſque.*

* Deut. 6. 5.

Scopus & Finis Legis diſertè dicitur eſſe
† 1 Tim. 1. 7. † *Charitas.* Nec tamen Charitas qualiſcunque, ſed *ex puro Corde, & Conſcientia bona, & fide non ficta.* Nam nec extra Conſcientiam ſinceram eſt Charitas, nec extra Fidem Conſcientia, nec Fides extra Verbum Dei. VIII. *Ad Virtutes & Vitia in unoquoque Præcepto, Promiſſiones & Minæ, Præmia & Pœnæ, adjici debent & aptari.* IX. *Præceptum Primum reliquis omnibus includitur, totúmque Decalogum pervagatur.* Nullum enim ex Præceptis ſciens volénſque violabit, qui Deum diligit timétque. Unde & Illud poteſt
* Rom. 14. 23. intelligi, * *Quicquid non fit ex fide, Peccatum eſt.* X. *Quæ in Decalogo ſunt Moralia & omnes obligant ex æquo, ab involucris Moſaicis ad Iſraelitas ſolos ſpectantibus, ſecernenda ſunt accuratiſſimé.* Id quod *Chemnitius* omnium optimè effectum dedit. XI. *Obedientia Primæ Tabulæ* (cum utraque ſimul locum habere nequit) *Secundæ detrahit derogátque.* Unde fit quod *Jeſu Chriſti Diſcipulus eſſe non*
* Luc. 14. 26. * *poteſt, qui & patrem, & filios, & uxorem* quantumvis dilectam, & *ſuam animam non odit.* XII. *Ritualia cedunt Moralibus, etiam*
† Oſ. 6. 6. Mat. 9. 13. *in Secunda Tabula.* † Miſericordiam enim
* Mat. 22. 39. vult Deus, *non Sacrificium.* XIII. *Præceptum ſecundum Generale de Dilectione Proximi,* * *Simile eſt Præcepto primo de Dei Ipſius Dilectione;* non *æquale* dicit, ſed *ſimile.* Conſiſtit autem *Similitudo* in 1. neceſſaria utriuſque Tabulæ
† 1 Joh. 4. 20. *Connexione*; Deum enim non † diligit qui fratrem odit. 2. In eodem cultûs genere. Deum enim non colit qui negligit Parentes. 3. In eodem genere Pœnæ, Quæ (temporalis & æterna) utriuſque Tabulæ Violationi eſt

eſt ex debito irroganda. 4. In Cauſa denique Finali, quæ ſecundæ Tabulæ cum Prima communis eſt. Niſi enim *Dilectio Proximi* procedat ex *Dei Dilectione*, Nullus inde Cultus eſt Deo gratus.

Præter Has tredecim Aliæ Regulæ complures apud alios Scriptores habendæ ſunt; Sed me ſaltem Judice, Hæ ſunt Cæteris Potiores.

§ 6. His hactenus præmiſſis, neſcio ſanè operæ pretium facturus ſim necne, ſi Decem Verba ſigillatim in me recepero explicanda. Nam & optimè ab innumeris exornata eſt hæc Sparta; & convenit inter ſe pleriſque omnibus, tam de *Ambitu* quàm de *Sententia* Totius Juris *Naturalis*, Quod & *Morale* vulgò dicitur; Et tam latum Scribendi Campum, quàm digna aliqua Decalogi Evolutio poſtularet, Corpuſculi noſtri Theologici affectata Brevitas non fert. *Multiplex finis uſúſque Legis.*

Videtur magis ex uſu fore, magíſque ad ſcopum ſpectare noſtrum, de uſu Legis (non uno) verba facere in compendium. Multiplex verò Legis *Uſus* ex *Fine* ejus multiplici videtur originem ſuam deducere. *Uſus* enim cujuſque Rei in eo potiſſimùm conſiſtit, ut per *Media* rectè adhibita ad *Finem* optatum perveniatur. In eos fines uſúſque *Legem* conſtat *à Deo*, per *Homines Dei* promulgatam; Primò, ut *aliquouſque* ſaltem *coerceat* homines merè ψυχικοὺς, necdum omninò Regeneratos, nè in ſcelera nimis prorumpant, quibus humanæ Vitæ Societas ad πανολεθρίαν uſque turbetur, ſed in obſequio potiùs nonnullo (Belluarum inſtar ferocium) Legum fræ-

* 1 Tim. 1. 9. nis contineantur. * *Lex juſto non eſt poſita, ſed injuſtis.* Data eſt (inquit *Hieronymus*) " Ut Peccatorum venena monſtret, & " hominem malè libertate ſuâ abutentem " freno Legis retineat. *Primus uſus legis* " *eſt* (*Lutherus* † ait) impios homines co- " ercere. Diabolus enim regnat in toto " orbe, &c. Ideo Deus, Magiſtratus, & Le- " ges, & Vincula ordinavit, ut ſi non am- " pliùs poſſint efficere, revinciant ſaltem " Diabolo manus, nè ità ſæviat in ſuis pro " libidine ſua. —— Hæc Civilis Coërtio ſum- " mè neceſſaria eſt, & à Deo inſtituta, cùm " propter publicam Pacem, tum maximè " nè nimium Evangelii Curſus impediatur.

† *In Comm. ad* Galat. *c.* 3.

Hoſ. 6. 5. Rom. 3. 20. Secundò, *ut Peccatum arguat*, & de peccato Peccatorem, unde Lex *Dolabra* dicitur ab *Hoſea. Peccati agnitio eſt per Legem. Index Peccati Lex eſt* (inquit *Ambroſius*) *non genetrix, reos faciens Peccatores.* Tertiò, ut Renatos inſtruat, edoceátque, Quæ ſint opera verè Bona, in quibus ambulare debeant, &

Rom. 3. 30. per Quæ Deo placere poſſint. *Num legem deſtruimus per fidem? Abſit; ſed legem ſtabilimus. Et propter Carnem* (inquit *Lutherus*) *adhuc opus eſt Renatis Pædagogo, qui fortem Aſinum exerceat & vexet; ut hac Pædagogiâ minuantur Peccata, & Chriſto Via paretur.* Quartò, ut ſit Speculum Juſtitiæ, Sanctitatis, Divinæque Perfectionis, cujus *Imaginem* aliqualem in Ipſa *Lege Morali* propoſuit Deus. Huic Legi Jeſus Chriſtus noſtrì vice & pro nobis perfectam præſtitit Obedientiam, quam per fidem vivam conditionaliter nobis donat, & (per Spiritum Sanctum) Imaginem Dei in nobis de integro incipit inſtaurare, in

Vita æterna conſummaturus. Quintò, ut ſit Imago primævæ illius Integritatis, quâ *Adamus* ſecundum Deum aliquantiſper gaviſus eſt. Quicquid enim interiùs in Corde hominis adhuc integri ſcriptum erat, Illud ipſum exteriùs in Lege nobis præcipitur; ut *Deum* ſcilicet *ex totô corde, ex tota anima, ex totis viribus diligamus.* Sextò, ut ſit Speculum humanæ etiam Corruptionis, per Lapſum *Adami* * introductæ. *Omnes* inde *naturâ ſunt Filii Iræ, & venundati ſub Peccatum.* *Rom. 5. 19. Eph. 2. 3. Rom. 7. 14.
A cujus ſordibus maculiſque nè Ipſi quidem Regenerati uſquequaque liberantur. *Ex hominis enim † Corde*, tanquam ex Fonte venenato, *exurgunt pravæ Cupiditates, quæ ipſum dicuntur coinquinare.* †Mat. 15. 19.
Lex autem prohibet eas omnes, dicendo, *non Concupiſces.* Et ſic in *Lege*, tanquam in *Speculo*, Peccati conſpicimus inquinamenta. Reſtat ergò ut *à Lege* confugiamus ad *Evangelium*; Et de viribus aut virtutibus *noſtris omnibus* deſperantes, non aliunde quàm à *Chriſto*, & Remiſſionem, & Juſtitiam, & Coronam juſtitiæ præſtolemur.

Objectioni Pelagianorum obviàm itur.

§ 7. Objici poſſunt & *Præcepta*, & *Exempla* ex Sacris Literis, quæ favent humanæ ſufficientiæ, & decantatam ἀδυναμίαν ſeu abſolutam *impotentiam* implendi Legem moralem, aut refellunt in ſolidum, aut valde in ſpeciem contraveniunt. *Ambula coram me, & eſto Perfectus*, Gen. 17. 1. *Perfectus eris cum Domino*, Deut. 18. 13. *Eſtote perfecti*, &c. Matth. 5. 84. Similia ſunt etiam Scripturæ Dicta, *Eph.* 5. 26. *Col.* 1. 28. *Phil.* 2. 15. *Noah erat Vir juſtus & Perfectus*, Gen. 6. 11. *Jobus integer & rectus*, Job. 1. 1. cujuſmodi

Elogiis celebratus eſt Rex *Joſias*, 2 Reg. 23. 25. *Zacharias* itidem, & *Elizabetha*, Luc. 1. 6. Ad hæc, quòd Syllogiſmus ſic conficitur. *Qui proximum diligit, implevit Legem*, (Rom. 13. 8.) Sed Proximum diligit Renatus. Ergo Renatus implevit Legem.

Atqui hujuſmodi Argumentis è Schola *Pelagii* accerſitis, facillimè reſpondetur è Schola *Chriſti*; ídque gradatim, & multifariam. Primò, ſecundum Idioma in Verbo Dei uſitatum, *Perfectus, Integer, irreprehenſibilis* dicitur, & *immaculatus*, qui apertis flagitiis caret; qui Deum *non ſimulatè*, ſed *verè* diligit, & *ex animo*; qui mandatis (non abſolutum, ſed) *ſincerum* obſequium præſtat, & ἀνυπόκειτον. Secundò, Phraſis illa *ex toto Corde*, & *ex tota Virtute aut fortitudine ſua*, pro *ſerio Cordis affectu* ſumitur; Quali Ille eſt præditus, qui
* 1 Chro. 12. 33. non eſt * *corde & corde*, qui non animi incertus hinc illinc fluctuat, neque † *duplici eſt*
† Jac. 1. 8. *animo*, (Δίψυχος apud Jacobum) ſed integro corde, & certâ fide ſtabilitus. Tertiò, non *qualiſcunque* aut *quantulacunque* Dilectio *Legem* dicitur *implere*, (Rom. 13. 8.) ſed talis & tanta quæ Legis obruſſæ eſt adæquata, nec ullâ pravâ concupiſcentiâ vitiatur. Quartò, ſatisfit objectioni ex oppoſitis Scripturæ Teſtimoniis, quæ probant Legem à Viatoribus impleri non poſſe. Probant hoc Sanctorum hominum *Querimoniæ*, 1 *Cor.* 4. 4. 1 *Joh.* 1. 8. Pro Remiſſione *Preces*, & Pœnarum *deprecationes*, Pſal. 143. 2. Pſal. 19. 13. Probat hoc Dei *Incarnatio*, quâ aliter opus non fuiſſet, *Rom.* 8. 3. *Gal.* 2. 21. Quintò, *Perfecti* dicuntur homines in ſtatu Regenerationis, quia quicquid macularum

ipſorum

ipſorum virtutibus adhæreſcit, Oratione iſtâ tegitur, *Dimitte nobis Debita noſtra*; & *Chriſti* meritis deletur; ut non omninò in *Seipſis*, ſed in perfecto *Mediatore* perfecti ſint. Denique Summa Reſponſionis huc ferè redit. Perfectio Moralis vel *Abſoluta* eſt, vel *Reſpectiva. Abſolutæ* exemplum non extat, niſi in *Adamo ante Lapſum*; & poſt Lapſum in *Jeſu Chriſto*, qui obſequium Legi præſtitit omnibus numeris *Abſolutum. Reſpectiva* verò *Perfectio* (quæ & *Conditionata* dicitur,) eſt Sincerum & Serium ſtudium Deo in omnibus obediendi, etſi aliquid ſemper deſit reſpectu graduum. Et hujuſmodi Perfectionis pars eſt, agnoſcere Imperfectionem. Id quod fecit Beatus *Paulus*, *Philip.* 3. 12, 13. Obſequium igitur in Renato *Quadruplici Reſpectu perfectum* dicitur. 1 Reſpectu *univerſalitatis*, in quantum * *omnibus* Dei Mandatis morem gerit pro viribus, utut ejus juſtitia ſit *inchoata.* 2 Reſpectu *ſimplicitatis*, in quantum animo † *defæcatiſſimo* obtemperare Deo geſtit, & † *ſincerè* malis reſiſtit. 3 Reſpectu *Converſationis in ſua generatione*, in quantum ad extra non eſt obnoxius, ſed ἄμεμπτος καὶ ἀμώμητος, * *Irreprehenſus, & Inculpatus in medio Populi preverſi.* Ità *Perfectus* erat *Noah*, ſed *in* † *ſua generatione.* 4 Reſpectu Fratrum *Infirmiorum* * Qui inſtar *Infantum* & *Parvulorum, Lactis adhuc ſunt participes*, & opus habent; nondum ità *adoleverunt, ut res ſit illis cum cibo ſolido*; nondum *ſenſus habent exercitatos ad boni & mali diſcretionem*; nedum *in virum ſive adultum* † ſive *Perfectum evaſerunt, ad menſuram ſtaturæ Chriſti*, qui non in *ſeſe*, ſed in *ſuis*, ibi dicitur *adoleſcere.*

*Pſal. 119. 6.
†Pſ. 119. 34.
*Phil. 2. 15.
† Gen. 6. 9.
*Heb. 5. 12, 13, 14.
†Eph. 4. 13. 14, 15.

 § 8. Fa-

Errores maximè in hoc articulo fugiendi. § 8. Faceſſant igitur *Pelagiani*, & ſi qui ſint eorum ſimiles, qui aut hominem quà *hominem* naturalibus ſuis viribus, virtute liberi ſui Arbitrii, aut hominem quà *Renatum*, Perfectè poſſe legem Dei implere docent, & iſthac poſſe *Perfectione* non modò *Veniam*, *&* *Gratiam*, ſed *Gloriam* Dei *Sempiternam*, aut promereri à Deo, aut ad minimum impetrare. Faceſſant etiam hinc procul & *Phariſæi*, & *Hypocritæ*, qui ad *Externam* duntaxat Obedientiam obligari ſe ſomniant, & Requiſita in *Mat. 19. 20. Lege * *omnia* cuſtodiiſſe ſe jactant. Faceſſant denique *Antinomi*, *Anabaptiſtæ*, & *Libertini*, qui Legem moralem ex Eccleſia aut in totum proſcribunt, aut *Renatorum* non eſſe, (ſed tantummodò Reproborum,) ad Legis regulam & amuſſim vitas ſuas exigere, contendunt acriter; ſed etiamſi Lex dicat, *Dilige Proximum*, liberum tamen *Renatis* eſſe, vel ut morigeros ſe præbeant, vel immorigeros.

Ab hoc Errore *præ Aliis*, & nunc dierum *præcipuè* cavendum cenſeo, propter nonnulla Scripturæ Dicta, quæ torquent miſerè *Libertini*, & quantumlibet invita ad Rem ſuam raptant. Qualia ſunt Illa Beati Apoſtoli ad *Romanos*. *Non ſub Lege eſtis, ſed ſub gratia.* (c. 6. v. 14.) *Nulla eſt iis condemnatio qui ſunt in Christo.* (c. 8. v. 1.) & ad *Galatas*, *Si Spiritu ducimini, non eſtis ſub Lege*, Gal. 5. 18. Obliti interim fanatici Moriones, aut non intelligere ſuſtinentes, quod & Salvator & Apoſtolus dixerunt alibi διαῤῥήδην; *Nolite existimare me veniſſe ut diſſolvam*, [ut vel minimum præceptorum patris velim abolere,] *non veni ut diſſolvam, ſed impleam legem*; ut verum obe-
Mat. 5. 17.

dientiæ

dientiæ præſcriptæ uſum etiam edoceam; utque vim obediendi mentibus hominum inſculpam. *Legem igitur* (inquit Apoſtolus) *inanem reddimus per fidem?* [otioſam, vacuam, omnibus viribus deſtitutam?] *Abſit: Immò Legem ſtabilimus.* Firmam facimus, & efficacem. Quanquam enim *Renati* † *non ſint ſub Lege* quoad *Rigorem*, & ab ejuſdem * *Maledictione* per *Jeſum Chriſtum* eximantur; quoad tamen *Vitæ Normam*, & *Legis* Ipſius *Æquitatem*, necnon *Moralem neceſſitatem* Renatis omnibus incumbentem, ut Magno ſuo Exemplari conformes ſint, Renati plus cæteris, maximè ſaltem & eminentiſſimè, Divinis Dei Præceptis obſequium debent. Fatetur enim *B. Paulus*, in Loco *Antinomis* ſemper gratiſſimo, (*Rom.* 6.14.) Peccatum adhuc in Renatis non uſque adeò eſſe mortuum, ut ſit penitus extinctum; ſed fortiter dimicantibus contra & Carnem, & Mundum, & Diabolum, Victoriam lætam pollicetur, quandoquidem *Gratia Dei* (ſub * qua ſumus ut Renati) id agit efficitque ut *Lex* non ampliùs ſit, in nobis, aut *Virtus* Peccati, aut *Inſtrumentum.* Interim tamen nihil impedit, quo minùs Monita quotidiana, Conſilia, Promiſſa, Minæ, Præcepta, Adhortamina, Documenta, ſint nobis admodùm utilia, (quid, quòd inſuper neceſſaria?) ad Concupiſcentias naturales (in Renatis reliquas) compeſcendum.

Rom. 3. 31.
† Rom. 6. 14.
* Gal. 3. 13. & c. 4. v. 4.
* *Ibid.*

§ 9. Expeditis jam Legibus nunquam à Chriſto abrogandis, tangamus leviter *Abrogatas*, ὡς ἐν παρόδῳ expediendas. *Ceremoniales* imprimis erant Totius Cultûs Levitici Externæ Conſtitutiones & Temporariæ, quibus & Populus

Legum forenſium & Ritualium Definitio & Interitus.

Populus *Iſraeliticus* ab aliis Populis Gentibúſque diſtinctus eſt; Et *Meſſias* deſideratiſſimus
*Hagg. 2. (omnium Gentium * Deſiderium) multiplici
8. modo adumbratus; Quin & perfidem appre-
Mal. 2. 11. hendentibus Cultoribus ſuis applicatus. Has abrogatas eſſe Leges, adventu Chriſti, Multa in novo Teſtamento Multis in Vetere correſpondentia fidem faciunt firmiſſimam. *E. G. Dan.* 9. 27. *Matth.* 11. 13. *Coloſ.* 2. 16. *Heb.* 8. 13. & *c.* 10. *v.* 8. Et ſanè ex ipſarum natura conſtat, *Umbras* eas abſente præſente *Corpore* diſparuiſſe.

Forenſes Leges apud *Hebræos* Politica erant Inſtituta, quæ Magiſtratus, Judicia, Mulctarum gradus rationéſque, Contractus, Hæreditates, & id genus alia (certè quamplurima) reſpiciebant. Iíſque Populum *Iſraeliticum* (unde Mundi Redemptor futurus erat) *Jehova* voluit gubernari. Quotquot ex iſtis *Judicialibus* Rituales leges concernebant, unà cum Illis evanuerunt. Et Quotquot *ſolos Hebræos* reſpiciebant, cum iſto Populo ferè deleto abolitas eſſe,
*Gen. 49. Res ipſa & Ratio, dum tacent, clamant: Et
10. Patriarchæ moribundi * Prophetia probat. Quotquot verò *Æquitati*, & legibus nunquam abrogandis, adeóque *Juri Gentium* conformes erant, adeò non tollit Evangelium, ut iiſdem Chriſtianos ſubjiciat meritò. Qui de his Legibus Temporariis, & Reipublicæ Hebræorum peculiariter adaptatis, legitimam Diſſertationem in animo habet devorare, omninò adeat eruditiſſimum *Robinſonum*, *Annal. l.* 5. à § 30. *p.* 310. ad § 41. *p.* 335. Et in Calce Libri Addenda *de Lege Judiciali Moralem Pœnis communiente*, ad Finem uſque.

CAP.

CAP. XVIII.

De Evangelio tam abſolutè quàm Relativé.

§ 1. PRout *Operibus Naturæ*, ordine ſatis accommodato, *Opera Gratiæ* ſuccedunt; & Redemptoris *Neceſſitatem* ejuſdem excipit *Certitudo*, methodo etiam convenienti; Ità optimè quoque tranſitur à *Moſe*, ad *Chriſtum*; à Monte *Sinai*, ad montem *Sionis*; à Morbo Peccati, ad Medicinam; à Baculo * *Vinculorum*, ad Baculum Paſtoralem quæ *Amœnitatis* nomine cenſetur; à *Lege* denique, ad Evangelium. Connexio autem *Evangelii* cum tota Dei Oeconomia inde uſque ab initio, & ſingularum inter ſe Partium, præſertim *Chriſti* cum *Adamo*, & Salutis humanæ *Reparatæ* cum Salute hominis *deperdita*, hunc in modum ſe habet.

Connexio triplex antecedentium cum ſecuturis.

* Zach. 11. 7.

In ipſis mundi Primordiis, atque in ſtatu Integritatis, Moralis Juris Præcepta humanis Animis erant impreſſa, & ab ipſo Dei Digito (Nutu nimirum & Voluntate) Cordibus hominum quaſi *inſculpta*. Nec vires illis defuerunt ad Juſtitiam integram præſtandam. Sed primorum Parentum Lapſu & Prævaricatione, uſque adeò labefactata ac *obſcurata* erant omnia, & ita alicubi planè *deleta* præcepta Legis Naturalis Cordium Tabulis in-

inſcripta, ut Nova Legis *Editione* opus eſſe videretur. Nec enim ullus Mortalium erat, aut futurus erat unquam, cujus Vita ad amuſſim Legi morali adæquaretur. Quare viſum eſt Deo, humani generis miſerto, Reliquias lucis naturalis novâ face accendere; à Corruptelis vindicare; atque in integrum reſtituere Legem ſuam, (æquè ac ſubditos,) Scriptíſque reimpreſſam perſpicuis tradere, nè quam peccatis ſuis homines aut ignorantiam cauſarentur, aut oblivionem. Hæc præcepta perficientibus æternæ *Præmium* Salutis ſpondebat Deus: Violantibus *Pœnam* æquè æternam minitabatur. Quanquam enim rudi Populo, & ſe ad Terrena abjicienti, de rebus *terrenis corporeiſ*que Promiſſa & Minas propoſuerit *apertè* Deus, rerum tamen *Spiritualium* fuiſſe *Typos* eas & *Symbola*, liquidò conſtat ex Evangelio, atque ex Fidei Analogia
* Joh. 7. 19. patet nobis luculentiſſimé. Atqui adeò * non
Act. 7. 53. poterant aut *Judæi* aut *Gentes* implere Legem,
Act. 13. 36. aut per Legem juſtificari, ut omnibus eſſet
Act. 15. 10. Gal. 3. 21. pereundum, niſi pro ſumma ſua clementia apud ſe Deus cogitaviſſet (hominibus nihil cogitantibus) de Salvatore cœlitùs demittendo, quem *Meſſiam* vocant *Hebræi*, *Chriſtum Græci*. Ad eum noſtrâ omnium ſummè intereſt confugere, eúmque per fidem apprehendere, Quicunque volumus enatare ex hoc Naufragio. *Antiqui* Patres & Patriarchæ, non minus *Fide* in *Meſſiam* multis pòſt annis *moriturum* Salutem æternam impetraverunt, quàm in eundem jam olim *Mortuum* credendo firmiter, impetramus. Itá Deus dilexit Mundum, ut quod
† Rom. 8. 3. *Legi* † *erat ἀδύνατον*, ab omni parte *Impoſſibile*, *præſtiterit Deus miſſo ſuo ipſius in Mundum Filio.*

§ 2. Vox

§ 2. Vox aut Vocabulum *Evangelium* multiplicis eſt uſus; Triplicis in *genere*; (de quo optimè *Chemnitius*, *part.* 2. *Loc.*) Quintuplicis verò in *ſpecie*. Priore miſſo, uſum in *ſpecie* conſideremus, ut ad nos maximè pertinentem. Rectè autem *Evangelium* pro *Læto Nuncio* uſurpatur, 1. Ex eo quòd * annunciat Hoſtes noſtros per *Chriſtum* fugatos eſſe, Victoriam partam, pacémque reſtitutam; 2. Quòd † Lugentibus annunciat *Conſolationem*; ut cùm lætiſſimè acclamatur, apud Prophetam Evangelicum, *Conſolamini*, *Conſolamini populum meum*, &c. 3. Quòd * *Filius ſit nobis Natus*, unde & nobis eſt υἱοθεσία. 4. Quòd annunciat ex † *Infernali Carcere*, & ex *Satanæ poteſtate* Liberationem feliciſſimam. 5. * Quòd *Chriſtum* prædicat prædicítque *Mortem Morti* illaturum. Huc accedit quòd ſynonymas Evangelii Appellationes in novem claſſes digeſſit *Chemnitius* longè doctiſſimus, quas in præſenti recenſere, longum eſſet.

Definitio quoad Nomen.

* 1 Sam. 31. 9. Luc. 1. 74. Col. 1. 13. Col. 2. 15. † Eſa. 40. 1. Zach. 9. 11. * Joh. 1. 20. Eſa. 9. 6. † Gal. 4. 5. * Hoſ. 13. 14.

§ 3. *Evangelium* ex parte *Rei* multifariàm exprimitur, & definitur, licèt non ſemper adæquatè, non Dialecticè, ſed ὡς ἐν τύπῳ ſæpiſſimè, atque συνεκδοχικῶς. Quid eſt enim aliud (*a*) *Promiſſio* illa beatiſſima *de Semine Mulieris caput Serpentis contrituro*, quàm lætiſſimum Dei Nuncium de Regno Satanæ per mortem Meſſiæ expugnando? Quid eſt aliud quàm *Evangelica* ejuſdem Promiſſi *Repetitio*, prædictio illa de *Meſſia* ex (*b*) *Abrahami Lumbis Naſcituro, in quo Gentes æquè ac Judæi futuræ erant benedicendæ*, & *ad juſtitiam imputanda in illum Fides*? Pari modo ad *Iſaacum* de *Meſſia* ex

Quoad Naturam, in Vetere.

(*a*) Gen. 3. 15. (*b*) Gen. 12. 2. Gen. 15. 6. Gen. 22. 18.

(c)Gen.26. ex illo orituro ipſe *Jehova* (c) concionatur.
3,4,5. Quam(d)Concionem ad *Jacobum* gratioſiſſimè
(d)Gen.28. Deus habuit, * repetiítque ipſe *Jacobus* è Cœ-
14,15. *Gen. 49. lo doctus *de Meſſia ex tribu Juda naſcituro*, qui
10. *futurus erat Siloh*, *Virginis Filius*, *&c.* Ejuſ-
(f)Deut.18. modi erat promiſſio *Dei*, (f) ad *Moſen* tradita
18,19. *cum* immediatè, & per *Moſen* ad *Hebræos*, *de Pro-*
quo confer *pheta ex populo Iſraelitico oriundo*, ipſi *Moſi*
propheti- per omnia *ſimili*, id eſt *ad homines Dei nomine*,
cum illud *Deíque verbis locuturo*, ideóque *ab omnibus*
Balaami, (*oraculi inſtar*) *Audiendo*. Ejuſmodi etiam
Num.24. 17. *Evangelio* (g) *Davidem* Deus exhilaravit, *ex*
(g)2Sam 7. *cujus Semine oriturum Filium Dei Incarnatum*,
12,13, *&c.* *pro peccatis moriturum humani generis*, *ex Se-*
1Chro.22.9, *&c.* Pſ.2.7, *pulchro Reſurrecturum* , *Aſcenſurum in Cœlum*,
8.*&* 22. 1. ibíque *ad Dextram Cœleſtis Patris Inthronizan-*
Pſal.45.*per totum*. Pſal. *dum*. Quæ omnia & ſingula, ex Inſtinctu
68.18,*&c.* Spiritûs Sancti in ſacris Literis prolata, Qui-
Pſ.89.3, 4, buſlibet colligere in promptu eſt. Planiùs
27,28,*&c.* adhuc & dilucidiùs (*h*) *Evangeliſta* inter Pro-
Pſ. 110. *per totum*. phetas *de Filio Virginis* , & *Immanuel*, *pro pec-*
(h)Eſa.7.14. *catis humani generis in ara Crucis immolando*, ut
Eſa.53. *per totum*. Θεοδίδακτος concionatur. Conſimili modo
Evangelizatur *de* (*i*)*Germine Davidi ſuſcitando*,
(i)Jer.23. *cui Jehovah Juſtitia noſtra Nomini erit in æter-*
5,6. *num*. Dein *de* (*k*) *Meſſia Principe pro peccatis*
Jer. 33.15, 16. (non ſuis, ſed) *alienis occidendo* , *&* *æternâ*
(k)Dan.9. *Juſtitiâ introducendâ*. De (*l*) *Morte per mortem*
24,25, 26. *ejuſdem Meſſiæ* perimendâ, deque Inferno pe-
(l)Hoſ.13. nitus profligando. De (*m*) *Meſſia ex Bethlehem*
14. *Ephratah* futuris temporibus *oriundo* , *cujus E-*
(m)Mich.5. 2.*&* c. 7.v. 19. *greſſus eſt ab æterno*, & *propter quem peccata po-*
puli in Maris profundum projicientur. Neque
(n) Zach.9. eſt quicquam notatu dignius , quàm *Celeuſma*
9.*&* c.13. v.1. illud perquàm lætiſſimum , & *Congratulatio*
triumphabunda, (*n*) *propter Regem brevi ventu-*

rum,

rum, ſalutem ſuis afferentem; per quem Fons aperietur in Peccati expiationem. Denique quid eſt aliud cóncio illa aut prædicatio (*o*)ad *quoſcunque* filios hominum *ubicunque* locorum inhabitantes, *De * Angelo Fœderis* exoptatiſſimo, Teſtamenti Novi Mediatore, Qui *Sol Juſtitiæ* denominatur, & *ſub cujus Alis Salus* adeſt Spiritualis, omnibus Morbis, Malíſque, Medicis ipſis, ac Medicinis, unicum illud & ſingulare & veri nominis *Diacatholicon.* Hactenus ex vetere novum eruimus Teſtamentum; Et ex Prophetiis ſimul ſumptis, Evangelii *Deſcriptio* vel *Definitio*, Definito. Adæquata, conflari poteſt.

(*o*)Mal.1.11.
*Mal.3.1.

In Novo Teſtamento.

§ 4. Tot ſunt autem *Evangelii* in *Evangeliis* Deſcriptiones, in novo ſcilicet Inſtrumento, ut ex plurimis paucas, ſed & potiſſimas, recenſere ſatiùs duxerim. Quid eſt enim *Evangelium*, de quo nunc agitur, niſi Doctrina Salutifera, ſeu Nuncium omnibus jucundiſſimum, omniúmque optimum atque lætiſſimum, de (*a*) *Filio Dei ex Virgine per Spiritum Sanctum naſcituro, qui Jeſus erit ſive Salvator, populum ſuum ex peccatis* ſanguine ſuo liberaturus? (*b*) *Qui non venit vocatum Juſtos, ſed Peccatores ad reſipiſcentiam.* Qui (*c*) *Laſſos omnes & oneratos ad ſe vocat gratioſiſſimè, eorúmque Animabus Requiem offert.* Qui (*d*) *omni Creaturæ, & per mundum univerſum jubet* hanc Requiem *annunciari, ut quicunque ei crediderit, & baptizatus fuerit, Salvetur.* Qui † *plenus gratiæ & veritatis, ex ſua ipſius plenitudine, confert credentibus in nomen ſuum, Gratiam Gratiâ cumulatam.* (*f*) *Cujus Verbum quicunque audit creditque, in condemnationem non venit, ſed*

(*a*)Mat.1. 20, 21, &c.
(*b*)Mat.9. 13.
(*c*)Mat. 11. 28, 29.
(*d*)Mar.16. 16.
Luc.2.10, 11.
†Joh.1.12, 14, 16, 18, 29.
Joh.3.16.
(f)Joh.5.24. & c.6.v.40.

(g) Joh. 11. *ſed à morte tranſit in vitam.* Qui (g)*Reſurrectio*
25,26. *& Vita eſt, in quem quiſquis credit, etſi mortu-*
(h) Act. 10. *us fuerit, vivet, non moriturus in æternum.*(h)Qui
34,35,36, quum *Omnium ſit Dominus*,(non modò Gentis
43. Iſraeliticæ,) *non eſt omninò* Προσωπολήπτης, *ſed*
in qualibet Gente acceptum ſibi vult eſſe quemli-
bet, qui Deum timet, & operatur Juſtitiam.
(i) Act. 13. (i) Qui eſt *Impletio Promiſſionis ad Patres factæ,*
32,33, &c. *de ſe à mortuis reſuſcitando, de remiſſione pec-*
38,39. *catorum, liberatione à maledicto Moſaicæ legis,*
Rom. 1. 2, *& vitâ æternâ per fidem veram conſequendâ.*
3,4, &c. (k) Qui tradit ſive *Doctrinam ſive Legem Fidei,*
(k) Rom. 3. *in qua Juſtitia Dei abſque lege manifeſtatur, te-*
21,22,24, *ſtimonio Legis & Prophetarum comprobata.* Quæ
25,27. Juſtitia, aut Juſtificatio, quod ad nos attinet,
* Δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι. v. 24. * eſt prorſus *gratuita*, ut quæ nitatur iis quæ
non ipſi fecimus, ſed *Chriſtus* noſtri redimen-
di cauſâ pertulit. (l) *Qui finis eſt Legis ad ju-*
ſtitiam omni credenti. Nam Finis legis(inquit
(l) Rom. 10. *Beza*) eſt illos juſtificare qui illam implent;
4.8.18. quod quum Carnis noſtræ vitio nulli poſſimus
aſſequi, huic morbo medetur Chriſtus, qui pro
nobis implevit legem. Talis eſt Ipſe *Chriſtus*,
circa quem totum & ſolum, reſpectu ſemper
ad humanum genus habito, *Evangelium* verſa-
tur, & *Cujus* eſt. Quid eſt enim Evangelium,
(ſi breviter, & in Recto, de eo dicere allubeſ-
(m) Rom. cat,) niſi (m)*Præconium Jeſu Chriſti, ac Revela-*
16. 25, 26. *tio myſterii quod à temporibus ſecularibus taci-*
tum fuit, nunc verò factum eſt manifeſtum, &
omnibus Gentibus declaratum? unde, καθ' ὑπεροχὴν, dicitur *Chriſti* (n)*Teſtimonium, ſermo ille*
(n) 1 Cor. 1. 6. 18. 21. *de Cruce, ſtultitia iis qui pereunt, iis autem qui*
ſervantur, potentia Dei. Stulta iterum de Chriſto
crucifixo Prædicatio, qui factus eſt nobis Sapientia
Verſ. 30. *à Deo, Juſtitiáque, & Sanctificatio, & Re-*
demptio.

demptio. Ubi *Author* Evangelii ipſum dicitur *Evangelium*, quod vera eſt quidem *Sapientia*, vera *Juſtitiæ* conſequendæ Ratio, vera *ſanctæ & honeſtæ* vitæ via, vera denique ab omnibus calamitatibus liberatio. Dicitur etiam (o) *Miniſterium Novi Teſtamenti & Juſtitiæ.* (p) Et *Sermo Reconciliationis*, quem *Legati Apoſtolici nomine Chriſti annunciant.*

(o) 2 Cor. 3. 6.9.18.
(p) 2 Cor. 5. 18, 19, 20.

§ 5. Ex his hactenus præmiſſis, ſuccincta Evangelii Definitio ſic poteſt colligi. *Pars eſt altera & Nobilior de ſalute hominum Doctrinæ, à Lege contradiſtincta, non naturâ nobis nota, ſed ex arcano Patris ſinu per Unigenitum patefacta, per Sanctos Dei homines ubique & ſemper prædicata, in qua gratuita peccatorum Remiſſio, unà cum ſeria Reſipiſcentia atque ad Deum converſione, omnibus Chriſtum Mediatorem ſecundum ſe totum amplectentibus, per Fidem veram, vivam, & energeticam, offertur, atque etiam exhibetur, ad hominum ſalutem, & Dei Gloriam.*

Ex utroque Compendioſa Evang. Definitio.

Adhuc paulò compendioſiùs definiri poteſt *Evangelium*, per *Nuncium Lætum ſive Doctrinam de Miſericordia Dei Triunius, de Nova hominum obedientia, deque ſalute ſempiterna per Fidem in Chriſtum Incarnatum, & Crucifixum, & à mortuis Reſuſcitatum, pro nobis omnia perpeſſum mala, Bona omnia promeritùm.*

§ 6. Sunt qui volunt *Evangelium* eſſe propriè definiendum per *Concionem lætiſſimam de gratuita peccatorum Remiſſione propter Chriſtum*, nec quicquam addunt. Sunt è contra qui requirunt *Bonorum Operum Conditionem*, *tan-*

Conciliatio diſſidentium de Natura Evangelii.

quam meritum cauſámque Remiſſionis peccatorum. Sed Neutra loquendi ratio periculis caret, niſi perſpicua ſemper & dextra utriuſque adſit Interpretatio. Hinc videlicet *Pelagiani*, illinc verò *Antinomi* crudè dicta & incautè ad ſenſus ſuos detorqueant. Hoc in confeſſo eſt apud omnes, quòd *Lex Moralis* & *Evangelium* ſunt ſemper in praxi conjunctiſſima. Evangelium ſimul annunciat & *Remiſſionem* peccatorum, & eorundem *Agnitionem* requirit rigidé. *Fidem* prædicat, & *Pœnitentiam.* Neutram ut *Cauſam* Remiſſionis, utramque verò ut *Conditionem ſine qua non.* Solus *Deus in Chriſto* * *juſtificat* peccatores,
*Rom. 3. 26. ſolus *non imputat* peccata; *Remittit* ſolus; ídque ἄμισθ@, & *gratuitò.* Non *propter* fidem aut pœnitentiam, ſed *propter ſe*, & *ſuam ipſius Miſericordiam.* Neque tamen *ſine* fide aut pœnitentiâ juſtificamur, ſed *per* utramque ſemper unitam. *Fides* enim & *Pœnitentia* nunquam poſſunt eſſe *veræ*, niſi ſunt etiam *individuæ.* Aut (ut nonnullis res grata fiat) dicamus liberè atque libenter, *fide* nos aut *per fidem* in Chriſto Jeſu *Juſtificari*; Nullâ
† Jac. 2. 17, 20, 26. habitâ aut *pœnitentiæ*, aut *operum* mentione. Non tamen *Fide Qualicunque*, quæ † *ſine operibus eſt mortua*; ſed quæ ‖ *agit & operatur per*
‖ Gal. 5. 3. *charitatem*, *per Dei & proximi dilectionem.*
* *Annot. in locum.* Tertul. *cont.* Marcion. *l.* 5. Strom. *l.* 4. Beza *in* Gal. 5. 3. & *in* Jac. 2. 22. Vel ut meliùs adhuc rem dicam, (cum *Tertulliano* & *Clemente* apud * *Hammondum noſtrum* incomparabilem,) *quæ perficitur per charitatem*, aut *per eandem conſummatur.* Namque vocabulum ἐνεργεῖσθαι *paſſivè* ſemper ſignificat per *Pauli* Epiſtolas ferè omnes. Et ἀγάπη τελειοῦται, τελεσθὲν, & ἐνεργούμενον, in idem planè recidunt apud *Clementem Alexandrinum.* *Adul-*

Adulterina enim eſt *Fides*, (ut *Beza* optimè) quæ non eſt *operum Adminiſtra*, eáque *efficax*, & *fœcunda*. Certo certius *Quæ Abrahamo imputata eſt in Juſtitiam*, *fuit ex* † *operibus perfecta Fides*, ἐκ τῶν ἔργων ἐτελειώθη. Immò diſertè dicit Apoſtolus, * *juſtificari hominem ex operibus, & non ex fide tantùm.* †Jac. 2. 22 *Ἐξ ἔργων δικαιοῦται, v. 24.

Deus Bone! Quàm in proclivi eſt *utriuſque* † *Apoſtoli* Conciliatio, & conſequenter Conciliatio *Partium utrinque Diſſidentium in Domo Dei*, modo abſit φιλονεικία, quæ ſe doceri non ſinit? Omnibus enim inter ſe convenit, quòd per *Verbum Evangelii*, non ſolùm datur *Peccatorum Remiſſio* verè credentibus ἀμισθὶ, καὶ δωρεὰν, ἐν τῇ αὐτοῦ Χριστοῦ χάριτι, ἐκ πίστεως, καὶ κατὰ χάριν, *ſine merito, ſine mercede, ex fide, gratis & per gratiam*, (ut Apoſtolus loquitur αὐτολεξεὶ, *Rom.* 3. 24. *Rom.* 4. 16.) verùm etiam quòd * *Fides ex Evangelii Præconio orta per Dilectionem eſt efficax*, *operativa*, *bonorum operum fœcundiſſima*. Eſt Evangelicæ Proprietatis, † *Legem Dei moralem cordibus noſtris inſcribere*, & id efficere in nobis, * ut *Evangelicâ Profeſſione indignum nihil admittamus*, ſed è contrà ut Evangelio ἀξίως πολιτεύωμεν Ità *dignè converſemur*, *ut Evangelium cohoneſtemus*. Idem *Paulus* qui dicit, *Fide hominem juſtificari ſine Legis operibus*, (Rom. 3. 28.) confeſtim ſubjicit, & occurrit (quam facilè prævidet) Objectioni, *v.* 31. *Legem igitur inanem reddimus per fidem? Abſit*; *immò Legem ſtabilimus*, dixerátque paulo ſuperiùs, *non qui audiunt Legem*, *juſti ſunt apud Deum*, *ſed Legis* * *Factores juſtificabuntur*, Rom. 2. 13. Tam ad amuſſim Sanctus *Paulus* Sancto *Jacobo* ſuffragatur. Convenit iterum inter ſe omnibus,

†B. Paulus Rom. 3. 21, 22, 24, 28. & *cap.* 4. *v.* 13, 16. & B. Jacobus *ubi ſuprà.*

*Gal. 5. 3.

†Jer. 31. 31, 33, 34.

*Phil. 1. 27.

* Ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται.

omnibus, quòd generaliter ſumpto Vocabulo,
* Luc. 24. 47. *Evangelium eſt Doctrina de * Reſipiſcentia, & Remiſſione Peccatorum.* Ecquis inficiabitur, quod *Chriſtus* ait? Ecquis *Aliud Evangelium*, quàm Sanctus *Petrus* edocuit, docere auſit?
†Act. 3. 19. † *Reſipiſcite* (inquit) *& convertite Vos, ut deleantur Peccata veſtra.* Idque ſumma cum ratione.
*Act. 5. 31. * *Princeps enim & Salvator conſtitutus eſt Chriſtus, ut det Reſipiſcentiam, & Remiſſionem Peccatorum.* Omnibus porrò inter ſe convenit, quòd *Evangelium requirit Fidem*, & quòd *Fides requirit Opera*; unde ſequitur *mediatè*, etiamſi non immediatè, bona opera requiri ab Evangelio vel *ſpecialiter* ſic dicto. Quorſum verò in partes à ſe invicem abirent, quos unica diſtinctiuncula abundè ſufficit conciliare? Denique apud & *Lutheranos* & *Pontificios* eſt in confeſſo, ut & apud *Genevates*, & *Socinianos*, quòd non *Remiſſio* duntaxat *Peccatorum*, verùm etiam *Renovatio*, *per quam præparamur ad bona opera*, *Evangelicis Beneficiis* meritò debet annumerari. Et etiamſi
†Rom. 2. 6. dicatur Deus, † *ſecundum Opera cujuſque cuique Reddere*, nihil tamen amplius exinde ſequitur, quàm opus eſſe juſtitiâ tum *Judæis* tum *Græcis*, tum aliis quibuſcunque *Chriſtum* pro ſuo aſſerentibus. Vox enim *Reddere* in SS. tam de *Gratuita Mercede*, quàm de *juſta & legali Retributione* enunciatur. Neque διὰ τὰ ἔργα dicitur, aut *propter opera*, (quod *meritum Vitæ* implicaret,) ſed κατὰ τὰ ἔργα, *ſecundum* opera, quod *Regulam* denotat, aut *Menſuram*, aut *Analogiam proportionis*, (&
* Rom. 2. 11, 12. Proportionis Geometricæ,) ſecundum quam retribuet Deus unicuique, * *abſque reſpectu*
Apoc. 22. 12. *Perſonarum*; Et paulò poſt, *Judicabit Dominus*

nus (non ex Evangelio, ut vertit *Beza*, ſed) κατὰ τὸ ἐυαγγέλιον, *ſecundum Evangelium meum*, v. 16. Unde videtur *Evangelii* officium eſſe, non *ſolummodo*, licèt *præcipuè*, Chriſtum oſtendere Peccatoribus, Conſcientias perterritas conſolari, & polliceri gratiam; ſed quandoque etiam Arguere, Terrere, & ſuſque deque Evangelium habentibus interminari. Abſit ergò ut λογομαχίαι Diſcipulos Chriſti committant invicem, ex mera ἀνωμαλογίᾳ plerumque natæ, nec ex *gratia* duntaxat, ſed & ex *debito* condonandæ.

Quam promovent Beneficia quæ complectitur Evangelium.

§ 7. Ut ab *Officiis* Evangelii *Natura* ejus illuſtratur, ità *Natura* atque *Officia* ex Evangelii *Beneficiis* ritè queant dijudicari. *Chriſti* autem *Beneficia* quæ nobis exhibet *Evangelium*, (nec enim aliter Evangelio ſunt adſcribenda, ſummatim ſufficiet enumerare. Primum(*a*)Idémque præcipuum eſt, *Peccatorum* humani Generis in Se innocuum *Suſceptio*, *fecit* * *eum Deus pro nobis Peccatum* (noſtris omnium Peccatis uni Chriſto imputatis,) *ut Nos in Eo Juſtitia Dei efficeremur.* (Unius *Chriſti Juſtitiâ* nobis viciſſim *putativè* per fidem & gratiam allocatâ.) Secundum (*b*) eſt Supplicii nobis debiti *Perpeſſio*, & perpetiendo *Perſolutio*. Tertium (*c*) eſt Perfecta *Legis* noſtrî causâ *Impletio*. Quartum (*d*) eſt humani generis *Liberatio*, tam à *Rigore* ipſius Legis, quàm ab ejuſdem *Maledicto*. *Nulla eſt nobis Condemnatio*, &c. *dum Chriſtus pro nobis Execratio eſt factus.* Quintum * eſt noſtra *cum Patre per Filium Conciliatio. Placuit enim Deo Patri ut per Chriſtum reconciliaret ſibi omnia, tum quæ in terra, tum quæ in Cælis.* Sextum

(*a*) Eſa. 53. 6. Joh. 1. 29. * 2 Cor. 5. 21.
(*b*) Eſa. 53. 5. & c. 43. v. 24.
(*c*) Mat. 5. 17. Rom. 10. 4.
(*d*) Rom. 8. 1. Gal. 3. 13. * Col. 1. 19, 20. 2 Cor. 5. 18, 19.

(f)Mat. 20. tum(f) eſt Noſtri ex Tyrannide Satanæ *Vindi-*
28. *catio.* Namque *animam ſuam dedit in pretium*
(g)Joh. 1. 12. *Redemptionis.* Septimum (g) Noſtri eſt *Adop-*
Gal. 1. 5, 6. *tio* in Filios Dei. Nam κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ
θελήματος, *gratis nos ſibi gratos in Dilecto illo*
(h) Joh. 7. *effecit.* Octavum (h) eſt *Miſſio, Collatio, Effu-*
38, 39. Gal. *ſio Spiritûs Sancti in corda noſtra.* Nonum
4, 6. (i)2 Cor. 3. (i) eſt *Gratia Perſeverantiæ*, quam uni Deo in
5. Chriſto acceptam ferimus. *Nulli enim ido-*
nei ſumus ex nobiſmetipſis ad cogitandum quic-
quam, velut ex nobiſipſis, ſed ſufficientia noſtra
*Phil. 2. 13. *ex Deo eſt, * qui in nobis operatur ut veli-*
mus, &c. Quod adverſus arrogantiam eſt
προφυλακτικὸν præſtantiſſimum, (etiamſi nec
(k)Rom. 5. trunci, nec ſtipites ſumus.) Decimum (k) *Chri-*
21. Gal. 5. 6. *ſti* Beneficium in *Evangelio* nobis oblatum, eſt
Actualis *Vitæ æternæ* & Beatiſſima *Poſſeſſio*; in
ordine ad quam cum bono Deo capeſſendam,
Gratia in nobis [βασιλεύειν] *Regnare* dicitur
per Juſtitiam; Et ex *fide*, quæ eſt à *ſpiritu*,
Spem Juſtitiæ expectamus. Conſtat autem,
ex hoc Cenſu Beneficiorum Evangelico non
† 2 Cor. 5. excludi *Terrorem* † *Illum Domini noſtri Jeſu*
10, 11. *Chriſti*, Formidabile Judicium illud *quo Apo-*
ſtolus ad Fidem adduxit homines, & etiamnum
*Rom 1. ſæpe adducimus. Nec abſonum eſt aut alie-
18. num aut ἀπροσδιόνυσον in Evangelio, ut * *re-*
tegatur Ira Dei è Cælo adverſus omnem Impie-
† Rom. 2. *tatem & Injuſtitiam:* Ut omnes ſciant *Domi-*
16. *num* † *Occulta hominis judicaturum*, idque *ſe-*
*Act. 2. 37. *cundum Evangelium.* Ut ex *Petri* Prædicatione
†Ib. Verſ. * *compungantur* Auditores τῇ καρδίᾳ, & † *li-*
42. *benter* nihilominus *Verbum Dei recipiant.* Ut
*Act. 24. Sancto *Paulo* concionante, *Felix* utiliter * *ex-*
25. *paveſiat.* Ut Divitibus & Profanis in luxu ſuo
†Jac. 5. 1, &c. immerſis, & diffluentibus luxuriâ, † *Ejulatus*

&

& *Fletus*, ultimúmque *Exitium* denuncientur. Ut * *Angelus* denique *ex Evangelio evangelizet omni Genti, & Linguæ, & Populo*, præcipiátque *magnâ Voce*, Φοβήθητε τὸν Θεὸν, *Timete Deum.* *Apoc. 14. 6,7.

§ 8. Multùm facit ad Pacem inter Theologos procurandam, quòd omnes ſtatuunt & concedunt, Beneficium Chriſti in Evangelio non ſolùm eſſe Remiſſionem Peccatorum, ſed & Spiritûs Sancti Donationem per Quem Credentes *renovantur*, & *ipſa* * *Lex Dei eorum Cordibus inſcribitur.* Præterquam quod *Chriſtus*, *in Evangelio*, Moralem *legem* confirmat, repetit, explicat, urget, (perficiat, necne, non vacat, non expedit, non libet diſceptare, nedum dogmaticè impræſentiarùm definire,) de homicidio, adulterio, perjurio, & ſimilibus. Et quòd Dominus *eam legem ut à ſeſe explicatam* ſervari velit, convenit inter Litigantes Literarum laude digniſſimos, & perſpicuum eſt maximè, 1 Ex ipſo modo loquendi [*Ego autem dico vobis*] qui eſt planè *Dictatorius*, ſummúmque decet *Nomotheten.* 2 Ex ipſa Dominica aſſeveratione, *Se non veniſſe ut legem ſolveret, ſed impleret.* 3 Ex eo quòd Chriſtus diſertè dicitur locutus, † *ut habens Autoritatem*; non ſolùm ut *Legiſperitus*, aut *Scriba*, qui ex ſcientia legem *explicat*, ſed omninò ut *Legiſlator*, qui ἐκ τῆς ἐξουσίας legem *reficit refigít*ve, eámque * *Jubet* ſervari, & tam † *pœnis* quàm *præmiis* munit, mentéſque hominum † *percellit*, ut *Moſe Major.* Porrò ab omni parte conceditur, quòd *Jeſus Chriſtus* & *Apoſtoli* de cauſis multis magniſque, (Nempe ut Legem à Corruptelis

Et Partium litigantium de Re præcipua Conceſſiones.

*Jer.31.33.

Mat.5. 17, 18,&c. *ad finem.*

†Mat.7.28.

*Mat.5.19.

†Mat.7.19, 23,28.

Phariſæorum vindicarent; nitori priſtino reſtituerent; ad Peccatorum Agnitionem turgidos homines perducerent; Normam Vitæ Renatis omnibus proponerent; à Contumeliis Malignantium ſe & Doctrinas ſuas aſſererent; odioſiſſimæ *Evangelii* Interpretationi, ac ſi per *Illud* Licentia pro libitu vivendi haberet aditum, occurrerent; Eccleſiæ Myſtis & Miniſtris Docendi Regulam præſcriberent;) hiſce inquam de cauſis, uſi ſunt *Legis* miniſterio; doctrinam Legis & Evangelii *conjunctim*, Diſcipulis propoſuerunt; *Sanârunt* utique per Evangelium, ſed *Corde* prius * *Contritos*; Prædicârunt *Remiſſionem*, ſed *Captivis*, & Captivitatis ſuæ pertæſis; Refecerunt, ſed *onerates*, * *confractóſ*que; Annunciârunt Evangelium, ſed *Pauperibus*. Quid, quòd *Lutherus* agnoſcit liberè, Legem ſimul & *Evangelium* in ipſa praxi, & pœnitentia, & pœnitentiæ Prædicatione, arctiſſimè eſſe connexa, * *immò quavis Mathematicâ conjunctione viciniora*. Namque ut ſine Evangelio Hypocritas facit Lex, aut deſperabundos, Sic Evangelium ſine Lege (inquit doctiſſimus *Gerhardus* qui *Lutheri* veſtigiis inſiſtit unicè) *carnalem alit ſecuritatem*. Indéque Sancti Dei homines, *Johannes*, *Judas*, & *Jacobus*, aliíque, utrumque Doctrinæ cœleſtis caput, tam *Legem* quàm *Evangelium* maximè propriè ſic dictum, Auditoribus ſuis propoſuerunt; quinimmò (inquit † Ille) proponere *Debuerunt*. Neque *Quamvis* Conditionem in Promiſſionibus Evangelii, ſed Conditionem *Meritorum* excludunt meritò *Lutherani*. Denique optimus *Chemnitius* in eo conſentit *Bellarmino*, quòd Jeſus Chriſtus, in

*Luc. 4.18. Eſa. 61.1, 2, 3.
Mat. 11.28.
*Luc. 4.18. Mat. 11.4.
*Luth. *in* Gal. c. 3.
† *Tom.* 3. c. 17.
Chemn. *in* Harm. Evang. c. 37.

in docendo, *eximiam quandam Autoritatem*, *Majeſtatémque Peculiarem præ ſe tulit*; nec *alieno*, *ut Interpres*, *ſed ſuo nomine*, *ut Dominus*, καὶ ὡς ἔχων ἐξουσίαν præcepit omnia. Et ad propriam *Chriſti* Doctrinam, ut *Evangelii* mentem peculiarem, (non ad ſolam Legis, & nudam, ab eóque diſtinctam, Repetitionem,) conſtat Id eſſe referendum, *Mar.* 1.22. * *Luc.* 4. 32. *Matth.* 7. 28, 29. Quidni igitur Concordiam aut Pacem colant Theologi, de Natura, & Officiis, & Beneficiis Evangelii, ubi Duæ iſtæ Voculæ, *generatim* & *ſpeciatim*, aut *magìs* & *minus* propriè, facillimè dirimunt Controverſiam?

* Ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος.

Lex & Evangelium quid differant.

§ 9. Utcunque *Lex* & *Evangelium* ſint arctiſſimè connexa, ídque ex ſententia ipſorum *Lutheranorum*, quibus crimen committendi inter ſe *Legem & Evangelium* malignè affricare conati ſunt *Neoſtadienſes*; ſumma tamen cum cautela & accuratione ſunt inter ſe invicem diſtinguenda; Multifariam nimirum reverà differunt. Primò, *Origine*, *Modóque Patefactionis*. Lex enim vel (*a*) Naturâ maximam partem innoteſcit, ſed Evangelium eſt myſterium Rationi humanæ abſconditum, Tandémque per Deum Filium * *ex ſinu Patris* Revelatum. Secundò, (*b*) *materiâ circa quam* maximè, ac ſpecificè verſantur. *Illa* eſt enim Doctrina *Operum*, *Quæ qui fecerit in iis vivet.* Hoc eſt autem ſpeciatim Doctrina *Fidei*, unde & * *Lex Fidei* dicitur. Indéque eſt Illud † *Auguſtini* πολυθρύλλητον, *Lege Operum dicit Deus, fac quod jubeo; Lege Fidei dicitur Deo, Da quod jubes, & jube quod vis.* Tertiò (*c*) *Formâ* etiam differunt. *Illius* enim Promiſſiones

(*a*) Rom. 2. 15.
* Joh. 1.18. Rom. 16. 26. Eph. 3.9.
(*b*) Gal. 3. 12.
* Rom. 3.21.
† *Enchir. ad Laur. c.* 117. *& paſſim alibi.*
(*c*) Levit. 18.5. Ezec. 18.5, 9.

ità ſunt Conditionales, ut requirant obedientiam *ſimpliciter* perfectam; *Hujus* autem Promiſſiones *ita* ſunt Conditionales, ut *ſincerè* perfectâ contentæ ſint Obedientiâ. Unde di-
*Rom. 4. 16. cuntur * κατὰ χάριν, Ipſúmque † *Evangelium Gratiæ* dicitur. Quarto, (*a*) differunt quoad *ef-*
†Act. 20. 24. *fectum Principale.* Illa enim *ità* peccatum arguit, ut hominem *terrefaciat. Lex iram opera-*
(*a*) Rom. 3. 20. *tur.* Hoc autem *ità*, ut Conſolationem* admi-
Rom. 4. 15. niſtret, & ſolidam ſpem Remiſſionis. Quintò,
*Eſa. 61. 1, 2, 3. (*b*) quoad *Objecta*, Homines ſc. ſed diverſimodè conſideratos. Illa enim Impiis eſt præcipuè pro-
(*b*) 1 Tim. 1. 9, 10. ponenda, cervicoſis, atque ſecuris; Hoc* contritis Conſcientiis, & Peccati ſenſu territis.
*Luc. 4. 18. Mat. 11. 5.

Multi Veterum ſeptem Capita hujus Diſcriminis inter *Legem* & *Evangelium* aſſignâ-
†*De Juſtif. l. 4. c. 3. & 4.* runt. † *Bellarminus* octo. * *Cyrillus* decem. Sed ad prædicta quinque membra videntur
**L. 1. in Joh. c. 21.* poſſe reduci, & revocari. Nam Nonnullæ ex iſtis differentiæ non tam ad *Legem* & *Evangelium* propriè ſpectant, quàm ad *Vetus* & *Novum Teſtamentum*, Quorum igitur diſcrimina ſunt proximo loco ſubjungenda.

Quid differant Teſtamenta Vetus Novúmque.

§ 10. Differunt autem Teſtamenta reſpectu plus minus decemplici. 1. Quoad
(*a*) Jer. 31. 31, 32. (*a*) *Tempus* utriuſque promulgandi. *Vetus* enim
*Eſa. 2. 2, 3. Mic. 4. 1, 2, &c. eſt promulgatum ſub tempus *Iſraeliticæ* ex *Egypto* Eductionis; *Novum* ſub Temporis
(*b*) Ex. 19. 1, 18. Plenitudinem. Ibi crediderunt in *Meſſiam* * *exhibendum*, Hic verò credimus in *exhi-*
Eſa. 2. 2, 3. *bitum.* 2. Quoad (*b*) *Locum.* Illud enim in
(*c*) Deut. 5. 5. Monte *Horeb*, in Deſerto *Sinai*; Hoc exivit
Heb. 8. 6. ex *Sione.* 3. Quoad (*c*) *Mediatorem.* Illud e-
(*d*) Ex. 19. 16. nim *Moſen* habuit, Hoc *Chriſtum.* 4. Quo-
Mat. 3. 17. ad (*d*) *Modum* Promulgationis. Illud enim inter

ter Tonitrua, & miniſterio Angelorum; Hoc eſt ità promulgatum, ut Deus ipſe de Cœlo corda hominum conſolaretur. 5. Quoad Res utrinque vel utrobique comprehenſas. *Illud* enim adjunctam habuit innumeram ferè legum ritualium & forenſium multitudinem, valdéque difficilem obſervatu; *Hoc* pauciſſimos habet ritus, eoſdémque longè facillimos. *Illud* etiam habuit Promiſſiones ſpeciales de *Canaanitide* habitanda, nec ſpirituales æternáſque, niſi cum dura conditione Legis ad apicem uſque implendæ; *Hoc* gratuitam propter Chriſtum Salutis æternæ Promiſſionem, ſub conditione Obedientiæ Præceptis Chriſti præſtandæ, *ſinceræ* quidem & *acceptabilis*, ſed non *ſimpliciter perfectæ*. 6. Quoad (*a*) diverſum utriuſque Teſtamenti dicandi modum. *Illud* enim dicatum eſt Mundorum ſanguine *Animalium*; Hoc verò ſanguine * *Jeſu Chriſti*, cujus Ille *typus* & *umbra* fuit. 7. Quoad (*b*) ſubjectum Scriptionis. *Illud* enim Legem moralem habuit in *Tabulis Lapideis* exaratam; *Hoc* ** in cordibus Credentium, *non atramento*, *ſed Spiritu Dei Vivi*. 8. Quoad (*c*) *ambitum* & extenſionem. Illud enim intra Præcinctus *Iſraeliticæ* Regionis concluſum eſt; Hoc verò ad * totum terrarum orbem exporrigitur. 9. Quoad (*d*) *Durationem*. *Illud* enim *ad Tempus* erat, *Hoc* verò manet *in æternum*. 10. Quoad * *præſtantiam*. Illo enim quantumvìs Bono, Hoc *Melius* dicitur διαθήκη. Non ſolummodò *in ſe*, verùm etiam quoad *effectus*. Illud enim erat * *occidens litera*, *miniſterium Mortis & Condemnationis*, εἰς δουλείαν γεννῶσα, † *generans* ſtirpem *ad Servitutem*; Hoc è diverſo eſt

(*a*) Exod. 24. 4,5.
*Zach. 9. 9, 11. Col. 2. 17. Heb. 10. 1.
(*b*) Exo. 31. 18.
*2 Cor. 3. 3.
(*c*) Deut. 5. 3.
*Mat. 28. 19.
(*d*) Heb. 8. 13. & c. 10. v. 9.
*Heb. 7. 22. & c. 8. v. 6.
*2 Cor. 3. 6, 7, &c. *ad finem uſque.*
†Gal. 4. 24, 26, &c. *ubi ſupra.*

Spi-

Spiritus vivificans, Miniſterium juſtitiæ, & quod adducit in libertatem.

Hac multitudine non obſtante, *Hafenrefferus* aliíque Trichotomiâ delectantur, aut ſaltem eâ contenti abeunt, in diſcrimine inter *Vetus* & *Novum Fœdus* aſſignando. (Nam utrumque Teſtamentum *Fœderis* nomine cenſetur, in diverſis Scripturæ locis, ídque appoſitiſſimé.) Beatus verò *Auguſtinus* duabus Voculis Diſcrimen includi voluit. *Breviſſima*, inquit, *& apertiſſima duorum Teſtamentorum Differentia, Timor,* & *Amor.* Ob hanc crediderim rationem, ſiquidem *Vetus juri magìs, quàm æquo ſit appoſitum.* (Ut *Quintiliani* Verbis utar.) Novum verò affert (*a*) *Gratiam*, & (*b*) *Pacem*, & (*c*) *Fidem*, & (*d*) *Regenerationem*, & * *Remiſſionem Peccatorum*, (cui Beatitudinem acceptam ferimus, *Rom.* 4. 7, 8.) & *Juſtitiam* (*f*) *imputativam*, (per *Chriſtum* ſcilicet τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ,) & (*g*) *Impletionem legis Moſaicæ*, & *Hæreditatem* (*h*) *ſempiternam*, & *ut naturæ* (*i*) *Conſortes divinæ ſimus*, (non Eſſentiæ, ſed Sanctitatis, qua in nobis reſtituitur, majori ſaltem ex parte, Imago Dei primigenia) & (*k*) υἱοθεσίαν, & (*l*) *Novitatem vitæ, Novámque quaſi Creationem.* 2 Cor. 5. 17. Gal. 6. 15. Quæ omnia ſigillatim, multóque magìs ſimul ſumpta, *Amorem* conciliant adverſus Deum in Filiis Dei conſummatiſſimum.

(*a*) Joh. 1. 17. (*b*) Eph. 6. 15. (*c*) Rom. 10. 17. (*d*) Jac. 1. 18. *Luc. 1. 77. (*f*) Rom. 4. 5. (*g*) Rom. 10. 4. (*h*) 1 Pet. 1. 3, 4. (*i*) 2 Pet. 1. 4. (*k*) Joh. 1. 12. Gal. 4. 5, 6. (*l*) Rom. 6. 4. & 7. 6.

Præcipuus Evangelii & Uſus & Abuſus.

§. 11. Nihil nunc niſi Vota & Supplicationes nobis ſuperſunt, ut ex hactenus Commentatis fructum aliquem percipiamus; ut Evangelii *Contemplatio* in ſummam erumpat *Gratitudinem*, & Gratitudo ſtatim exeat in *Vitæ Emendationem*, quæ unica eſt certè aut ſoli-

ſolidiſſima *Grati Animi Significatio.* Solus enim Promiſſionum in Evangelio eſt Hæres, ſolus particeps conſórſque, cujus Fidei Anteambulo (aut Comes ſaltem) eſt ſeria Cordis *Contritio*, Pediſſequa verò *Obedientia*. Beneficia Evangelica non ità pridem enumerata ad Solos pertinent, qui ſinceram, ἀνυπόκριτον, profundam agunt Pœnitentiam; intimè dolent de Peccatis, ab iiſque liberari anxiè quærunt. Verum eſt Salutem noſtram nullibi tutiùs conſiſtere ac conſidere, quàm in iiſdem Dei manibus, quæ Cœlum & Terram condiderunt, conſervant, gubernant indies; in iiſdem quæ nunquam abbreviari poſſunt, aut debilitari; in iiſdem quæ affluunt Miſericordiæ Viſceribus; nec deſunt foramina per quæ effluant, inquit *Bernardus*. Verum eſt in hora mortis, & ſub Cruce in vita quomodocunque ingemiſcentibus, * *Conſolationem* nobis oriri ex Chriſti Meritis conſideratis, veráque Fide apprehenſis. Verùm & illud eſt æquè Verum, quòd *Fides Vera* non eſt quæ non *inchoatur* per Pœnitentiam, per Charitatémque *Conſummatur*; quòd *Baptiſta*, *Chriſtus*, Sanctíque *Chriſti Emiſſarii*, Annunciando ſemper Evangelio *Reſipiſcendi* onus præmittunt; Neque in Cor niſi † *contritum*, Miſericordiæ ſuæ *Oleum* infundit Deus.

Iren. *l.* 3. *c.* 20. Bernard. *in* Pſ. 31. 3.

* Eſa. 40. 1, 2, &c. Rom. 4. 16.

* Mat. 9. 12, 13. Mat. 11. 4. 27.

Quapropter ab *Antinomis*, *Libertinis*, & quibuſcunque ejuſdem furfuris cavendum eſt nobis maximoperè, qui Evangelio ità utuntur, ut in ſuam ipſorum perniciem abutantur; Qui *Libertatem* à Chriſto partam *in velamentum* pervertunt *malitiæ ſuæ*; *Legem deſtrui per fidem*, aut opinantur, aut ſaltem

1 Pet. 2. 16.

ven-

venditant; Dúmque Deum Aliis *Vejovem* faciunt, Sibi arrogant privilegium *quicquid*
Rom. 3. 8. *malorum eſt agendi*, ut indè cumulatiùs *eve-*
Rom. 5. 20. *niant Bona*, *Gratiáque ſupra peccatum utcunque auctum ſuperabundet.*

Abuſûs Morbo Medicina maximè Parabilis.

§ 12. Ut huic Morbo nunc dierum in Vulgo hominum ingraveſcenti (proh dolor, pudórque!) eatur obviàm, *Eccleſia Pacifica Anglicana* (breviter quidem, ſed nervosè, ſatíſque ad Lites componendas,) Sequens præſcripſit jam olim, & etiamnum præſcribit ἀλεξητήριον.

Conf. Angl. Art. 7.

1. " Teſtamentum *Vetus* non eſt *NOVO*
" contrarium, quandoquidem tam in *Veteri*
" quàm in *Novo* per *Chriſtum*, qui unicus
" eſt Mediator Dei & hominum, *Deus-&-*
" *Homo*, Æterna Vita *humano Generi* eſt
" propoſita. 2. Et quanquam *Lex* à Deo
" data per *Moſen* (quoad *Ceremonias &*
" *Ritus*) Chriſtianos non aſtringat, neque
" *Civilia* ejus Præcepta in aliqua Rep. ne-
" ceſſariò recipi debeant; Nihilominus ta-
" men *ab Obedientia Mandatorum*, quæ *Mo-*
" *ralia* vocantur, *Nullus* quamvìs Chriſtia-
" nus *eſt ſolutus.*

De prima Parte hujus Articuli abundè conſtat, ex quatuordecim Inſtantiis, quas in medium jam produxi hujuſce Cap. § 3. Et uberiùs aliquanto conſtare queat, ex Levitico Cultu, & Sacerdotio, ex Sacrificiis eminentiſſimè, quæ *Meſſiam* ſemper Promiſſum luculentiſſimè adumbrârunt. 2. Ex eo quòd Chriſtus verbatim dixit, non ſolum
*Joh. 5. 46. * *Moſen de ſe ſcripſiſſe*, & *Abrahamum geſti-*
Joh. 8. 56. *viſſe videre Diem quem vidit eminus, ac eſt*

gaviſus,

gaviſus, *ſed de ſe ſcripſiſſe* etiam *Prophetas* † † Luc. 24.
omnes. 3. Ex eo quòd S. *Petrus* (*a*) *ab omnibus* 27.
Prophetis teſtimonium Chriſto dari, diſertè dix- (*a*) Act. 10.
it; *nec eſſe in* (*b*) *alio quoquam Salutem quàm* 43. (*b*) Act. 4. 12.
in Chriſto, &c. 4. Ex eo quòd Idem *Petrus*
(ſuo nomine & cæterorum, qui Concilio
ſimul intererant) *non aliter quàm* (*c*) *Patres*, (*c*) Act. 15.
per gratiam Chriſti ſalvatum iri ſe credidit. 10, 11.
5. Ex eo quòd *inquiſiverunt* † *& ſcrutati ſunt* † 1 Pet. 1. 10,
Prophetæ de ventura in nos gratia, &c. 11, 12, &c.
6. Ex eo quòd S. *Paulus* aſſerit,* *à Lege &* *Rom. 3. 21.
Prophetis Teſtimonium dari de Chriſto; *& A-*
brahamum non ex operibus, (*f*) *ſed fide in Chri-* (*f*) Rom. 4.
ſtum juſtificatum. 7. Ex eo quòd *omnes* Dei 2, 3, 4, &c.
Martyres inde uſque *ab Abele* eodem pacto
per fidem Salvati ſunt; cujus fidei Exercitia
videre eſt, per totum Caput undecimum
Epiſtolæ celebris ad *Hebræos*; ibique *Jeſus*
Chriſtus (*g*) *Idem* dicitur, *& heri*, *& hodie*, *&* (*g*) Heb. 13.
in ſecula. Cujus ſalvifica *Crucifixio* (ſaltem 8.
quoad efficaciam) *retro* & *prorſum* ſimul
conſpecta, (adinſtar *Neſtoris Homerici* ἅμα
πρόσσω ϗ ὀπίσω) ante profuit, quàm fuit. Ut-
pote (*h*) *Agnus Dei ab origine Mundi trucida-* (*h*) Rev. 13.
tus. Idem (*i*) enim eſt *Agnus*, *qui peccatum* 8.
mundi tollit, (Radicem ſcilicet Peccati, cujus (*i*) Joh. 1.
Frondes ſive Fructus ſunt peccata Actualia,) 29.
quique *jam inde à jacto univerſi fundamento*,
(ab altero *Johanne*) *mactatus* dicitur.

Secunda Pars Articuli ex eo conſtat, quòd
aut *Chriſtus Legiſlator* cenſendus eſt *Novus*,
(quod Multi Nominis magni inter Theolo-
gos valde nolunt,) qui Legem Moralem
Præceptis Novis locupletavit; aut ſaltem
Legi jam perfectæ *Conſilia* quædam ſuperad-
didit. (Id quod Viri æquè Doctiſſimi nullo
modo

modo ferendum putant.) *Disjunctivè* rem dico, propter honorem iis debitum, qui ab utraque ſtant parte Diſſidentium. Et ſtilo uti decretorio, modeſtior ſim, quàm ut ſuſtineam. Operæ pretium tamen refundet, ob oculos ponere Scripturas, è quibus *Conſilia*, ut à Præceptis prorſus diſtincta, extunduntur.

(a) Mat. 13. 8. 1. Ex (a) *Terra bona* (id eſt Eccleſia) *cujus una pars fructum producebat triceſimum, alia ſexageſimum, alia centeſimum*, Partes Veteres colligebant, *Conjugio* præſtare *Viduitatem*, & utrique *Virginitatem*. * Honeſtum in omnibus eſt *Conjugium*, in quàm plurimis Neceſſarium. *Continentiæ Virginalis* nulla eſt igitur Obligatio. Ideóque nuſquam *præcipitur*, ſed per modum † *conſilii* recommendatur. 2. *Non expedit* (b) *nubere*; (diſcipuli aiunt) *Non omnes capiunt Verbum hoc, ſed quibus datum eſt*, (inquit Salvator.) *Sunt qui ſeipſos caſtrârunt propter regnum Cœlorum. Qui capax eſt, capiat.* Unde * *Conſilium*, non Præceptum, de *Cœlibatu* elicitur. 3. *Si* (c) *perfectus eſſe vis, abi, vende quæ tibi ſuperſunt, Theſaurum in Cœlo habiturus.* Quod *Conſilium* ſolum redolet de Paupertate Evangelica, (ut Compluſculi interpretantur,) non Præceptum, quod vi ſuâ obligat. 4. S. *Paulus* † gloriatur, ſe plus feciſſe, quàm à Deo præceptum eſt. *Conſtituerat enim Dominus, ut Evangelium præconizantes ex Eo viverent. Ego autem* (inquit Ille) *nullo iſtorum ſum uſus.* 5. Nec * ex debito aut præcepto fuiſſe liquet, quòd *Joſes Agrum vendebat, pecuniámque deponebat ad Pedes Apoſtolorum, Aliíque in commune Facultates conferebant.* Sed diverſa ſunt Dona ſecundum gratiam differentia; & *Spiritus*

*Heb. 13. 4.
† 1 Cor. 7. 25, 26.
(b) Mat. 19. 10, 11, 12. Apoc. 14. 4.
*1 Cor. 7. 7.
(c) Mat. 19. 21.
† 1 Cor. 9. *per totum. præcipuè v.* 14 & 15.
* Act. 4. 32, 34. &c. *ad finem uſque.*

ritus Sanctus majorem zelum in aliis accendit, quàm in aliis. Electa organa alios facit, atque ad *Heroica* impellit opera ſuaviſſimé.

Diverſa *Conſilia* in Evangelio ſint, necne, Morali Legi ſuperaddita, (præter unum conſilium illud de Continentia Virginali,) quandoquidem inter Viros utrinque magnos, Exceptione omni majores, Ingenio maximos, ex parte utraque ſit diſceptatum; non eſt Pacifici, pro certo dicere; nedum verecundi, pro imperio determinare. *Viderint qui meliùs quàm Nos intelligunt*, (ut more ſuo, id eſt modeſtè, nonnullibi dixit *Auguſtinus.*) Satis ſupérque interim ſufficit, tam *Libertinis Antinomiſ*que noſtrorum temporum revincendis, quàm Articulo Eccleſiæ Anglicanæ ſtatuminando, Quòd ſive *Conſilia* ſint Evangelica Præceptis Chriſti ſuperadjecta, ſive Præcepta potiùs ſpecialia ſpeciales Perſonas ſpecialibus Donis à Deo imbutas obligantia, majorem in modum tenemur Omnes, quotquot Chriſtianorum in Cenſu ſumus, Præceptis Chriſti generalibus morem gerere ad amuſſim; & *ſincerè*, licèt non *rigidè*, integro *corde*, licèt non *Integrè*, obſequium præſtare exquiſitiſſimum.

CAP. XIX.

De Pœnitentia, & Reſipiſcentia.

Connexio Capitis Antecedentis cum ſubſequente.

§ 1. ETiamſi *Jeſus Chriſtus* ſit & *α* & *ω* totius Novi Teſtamenti, Completio Veteris, & utriuſque Centrum; ità ut non abs re faciant, qui poſt præmiſſum *Evangelium*, proximo loco de *Perſona* déque *Officio Chriſti* agunt, quæ Totius Evangelii *Duas Partes* conſtituunt, & utramque implent Paginam; Quia tamen *Evangelium* à Viris multis magníſque *per Prædicationem Pœnitentiæ* (ídque † *per ſe*, inquit *Hemmingius*,) non inutiliter enunciatur, nè Doctrinâ Evangelii Carnalis Securitas enutriatur, peccandíque Licentia in animis hominum corroboretur; Et quia Fides Salvifica abſque ſeria Pœnitentia exiſtit Nulla; & Quia Docendi Miniſterium *Apoſtolis Chriſti* Commendatum Ipſe *Chriſtus* * diſtinguit in *Præconium Pœnitentiæ*, *&* *Remiſſionis Peccatorum*; † *Omnéſque Legis ſuæ Partes* nexu conjungit indiſſolubili; Quia deniquē Doctrina *de Pœnitentia ritè agenda* Legis ſimul & Evangelii Praxis quædam in Epitome vocari queat; Ideò ſtatim ab *utroque*, de *Articulo Pœnitentiæ* agendum arbitror.

† *Syntag. Inſtit. c.* 11. *de Pœn. ſalutari.*

* Luc. 24. 47.

† Πάντα ὅσα ἐνετειλάμην, &c. Mat. 28. 20.

§ 2. Ità

§ 2. Ità differunt apud Latinos *Pœnitentia* & *Reſipiſcentia*, (ſi ἀκριβῶς atque præcisè loquendum ſit) ut μεταμέλεια atque μετάνοια apud Græcos pleroſque omnes. Quanquam Interpretes LXX. Hebræum *Nacham* * promiſcuè reddant; μεταμέλεια ſæpe in *malam*, μετάνοια ferè ſemper in *bonam* partem uſurpatur. *Judas* egit *Pœnitentiam*, ſed non *Reſipuit*; *Petrus* verò utrumque præſtitit. *Pœnitere* eſt *dolere* de peccato admiſſo aliquo, aut *ſimplici ſolicitudine triſtitiá*que laborare, quæ plerumque *Attritio* dicitur. Nequaquam implicat neceſſariò *Mutationem illam in Melius*, quam ſemper ſignificat *Reſipiſcentia*, quæ idcirco & *Contritio*, & *Tranſmentatio*, & *Integra* nonnunquam *Converſio* dicitur ad Deum. Et nimirum *Reſipiſcere*, *poſt factum ſapere*, ad ſe redire, lugere vitam anteactam, & de futuro *emendare*. Sed liceat etiam jam mihi, prout Aliis quibuſcunque jam dudum licuit, (non obſtante vocum diſcrimine quod tantùm non omnes agnoverunt,) utramque Vocem promiſcuè compendii ergô adhibere.

Pœnitere & Reſipiſcere quid differant.

* Ezec. 14. 22. Jer. 8. 6.

Deſcriptiones Reſipiſcentiæ.

§ 3. Latè ſumpta Reſipiſcentia, *Tota eſt hominis Converſio*, *à tenebris* (*a*) *ad lucem*, *à poteſtate Satanæ ad Deum*; à morte (*b*) *ad Vitam*; & *Reſurrectio* (*c*) *prima* dicitur, *in qua quicunque partem habent*, *in hos ſecunda Mors non habet poteſtatem*. Strictiùs ſumpta & per ſynecdochen, *Confeſſio* (*d*) dicitur abſolutè. *Triſtitia* * *ſecundum Deum*. *Declinatio* (*f*) *à malo*, *&* *Propoſitum bonum*. Nec inſcitè vocârunt Patres *ſecundam poſt Naufragium* (g)

(*a*) Act. 26. 18.
(*b*) Act. 11. 18.
(*c*) Apoc. 20. 6.
(*d*) 1 Joh. 1. 9.
*2 Cor. 7. 10.
(*f*) Pſ. 37. 27.
(g) 1 Tim. 1. 19.

Tabulam. Quam tamen Tabulam periclitantibus ità ſubducunt *Novatiani*, (* *Hoſtes Illi Miſericordiæ, & Pænitentiæ Interfectores*) ut naufragos omnes ſubmergi velint. *Pænitentia* (inquit *Ambroſius*) *eſt mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.* Aut (ſecundum *Auguſtinum*) *Vindicta ſemper in ſe puniens quod dolet commiſiſſe.*

*Cyprian.*l.* 1.*Epiſt.*1. *ad* Cornel.

Definitiones uberiores unà cum Explicatione.

§ 4. Sed quandoquidem variis modis de *pænitentia* diſtinguatur, ità ut Alia ſit *Ethnicorum*, qui vel ex tædio peccandi peccata deſerunt, vel ex judicio Rationis peccare deſinunt ad tempus; Alia verò *Chriſtianorum*, eáque vel vera, vel falſà, vel dimidiata, vel hypocritica, quæ † θανατοφόρος appellatur, & Pœnitentia *Iſchariotica*; Idcirco plurimum noſtrâ refert, tam legitimam plenámque Definitionem ſubjicere, ut Reſipiſcentia *Salutaris* à Pœnitentia *exitiali* diſcerni poſſit.

†2Cor.7.10.

Vera autem, & Salutaris, *Ea eſt hominis Peccatoris ad Deum in Chriſto Converſio, qua Peccator de Peccatis odio habitis ità dolet, & humiliatur, ut fide in Chriſtum concepta ſe rurſus erigat, corrigátque, & * fructus deinde proferat dignos ipſâ Reſipiſcentiâ, dignóſque iis qui reſipuerunt*, aut † *Opera faciunt Reſipiſcentiæ convenientia.* Quæ *Pænitentiæ* Definitio non ex *Partibus* modò conſiſtit, *Contritione* ſc. & *Fide*, verùm etiam ex *effectis*, *Bonis* ſc. *operibus*, quæ *Nova* complectitur *Obedientia.* Aliis non malè *Vera* dicitur *Pænitentia*, quâ & peccata agnoſcimus, & agnita ſeriò deploramus, fiduciáque in Dei miſericordia & Chriſti merito nos erigimus, cum

Mat.3.8, 10,11. *Luc.3.8, 9. †Act.26. 20.

cum firmiſſimo à peccatis abſtinendi, & Deo obediendi propoſito. Iis qui breviter loqui malunt, atque διαλεκτικώτεροι videri cupiunt, *Reſipiſcentia eſt Mentis, Actionúmque ex ea promanantium, juxta Præſcriptum Jeſu Chriſti Mutatio.* Non Mutatio tantum *Ea*, quâ quis abſtinet ab eo quod perperam fecit aut deſignavit; Sed *Ea* etiam, quæ propoſitum conatúmque ſe emendandi, & Commiſſa nunquam iterum committendi comprehendit. Conatum (inquam) non irritum, ſterilémque, qui nullum poſt ſe effectum trahit, ſed validum illum, & potentem, quo *ab habitu peccandi*, vel *à Peccati Dominio* immunes ſumus, & ad majorem Probitatis Pietatíſque Profectum de die in diem aſpiramus; eatenus ſaltem, quatenus nihil Condonatorum datâ operâ in poſterum, ſcientéſque rurſum committimus, ſed ipſas è contrà *fragilitates* nobiſcum natas (quarum rigidam non habebit Pater Miſericors rationem) profligare & corrigere magis magíſque allaboramus.

§ 5. Nequis autem hominum aut ex una parte deſperet, aut torpeſcat ex altera, operæ pretium erit advertere ad *Gradus* illos Reſipiſcentium, qui utut προκοπὴν quandam fecerint, non repentè ſunt optimi. Primus eſt gradus Incipientium, qui ex priſtina vita recens ad novam vivendi rationem ſe accingentes, non ſine luctis moleſtiíſque ſibi temperant à peccando, & ſanctis moribus dant operam. Secundus Gradus eſt eorum qui cum minore difficultate Renovationis penſum accurant; & ità indies proficiunt, ut ab habitu Pietatis non procul abſint. Tertius *Reſipiſcentium Gradus.*

*Eph. 4. 13, 14. eſt * *Adultorum*, qui non ſolummodò ſine lucta, ſed *cum delectatione* novam exercent obedientiam, utpote Pietatis adepti *habitum*. Exceſſerunt ex Ephebis, εἰς ἄνδρα τέλειον, *ad menſuram uſque ſtaturæ plenitudinis Chriſti.* Nam qui maximos progreſſus in *re* fecerunt *Chriſtiana*, in iis dicitur Ipſe *Chriſtus* per Spiritum Sanctum *adoleviſſe*.

Pro gradibus Reſipiſcentiæ, unde perficitur. § 6. Ut Reſipiſcentia ſit completa, & undequaque accepta Deo, Tria ad eam perficiendam videntur eſſe neceſſaria. In primis *efficax* ſit oportet; non ut ſola Velleitate, aut nudo affectu contenta ſit, ſed & per Actus Virtutum ſe ſemper exerat. Secundò debet eſſe *ſincera*; non ex ſtudio Exiſtimationis apud homines captandæ, ſed ex vera animi Probitate proficiſcens; non ex ficto, aut diviſo, ſed integro Corde exorta. Tertiò requiritur ut ſit *perpetua*; non ut præſtetur per intervalla, & duret tantùm aliquandiu; ſed ad totius vitæ exitum, & tantiſper dum Ipſe Deus obſequio finem impoſuerit. Porrò *Fides*, quam complectitur Reſipiſcentiæ Definitio, *bona opera* ſemper habet ex Neceſſitate ſibi conjuncta, quorum eſt *Mater* fœcundiſſima, *Heb. 12. 14. *Fons* Pietatis & Sanctimoniæ, * *ſine quâ Nemo videbit Dominum.* Tantum abeſt *vera Fides*, 1 Tim. 4. 8. Mat. 7. 21. Jac. 2. 22, 24. quæ *veræ Pœnitentiæ* pars magna dicitur, ut Pietati & operibus opponi debeat. Denique, Propter Reliquias Peccati in omnibus Originalis, & quotidianas Infirmitates, Tota hominis verè pii nihil aliud eſt Vita, quàm Tenor Prov. 24. 16. perpetuus Reſipiſcentiæ. Quò ſpectat Illud Solomonis, *Septies in die cadit Juſtus, & reſurgit.*

§ 7. Quid

Bona opera non Partes Reſipiſcentiæ, ſed effectus Inſeparabiles.

§ 7. Quid, quod *Melancthon* Incomparabilis, Aliíque præſtantes Viri ipſam *Novam Obedientiam*, & conſequenter, *Bona opera*, Pœnitentiæ *Partibus* accenſent? Nimirum *utiliter* & *à dextra* errare malunt, quàm perniciosè & à ſiniſtra. Nec deſunt Cauſæ iſtius Erroris impulſivæ, propter quas *Partibus* Reſipiſcentiæ *Effecta* ejuſdem annumerantur. Reſpiciunt enim *Nexum* illum qui inter veram Reſipiſcentiam & opera bona eſt *Indiſſolubilis.* Reſpiciunt etiam Reſipiſcentiam, non in ſuo *Formali* tantùm, ſed in Ejuſdem *Conſecutivo.* Inde eò adducti forſan, quòd Scripturis in uſu eſt *Reſipiſcentiam* ex *operibus* & deſcribere & metiri, prorſus ut *Arboris* bonitatem ex *Fructibus* bonis dijudicamus. Reſpiciunt inſuper *Anabaptiſtas*, atque *Antinomos*, quibus negantibus Neceſſitatem bonorum operum, ἀλεξίκακον iſtud opponi volunt. Reſpiciunt denique Accuſatores *Pontificios*, qui in Eccleſias *Lutheranorum* ità agunt cenſuram, ità de iis aut exiſtimant, aut ferunt ſaltem, ac ſi *Fidem* ſive *Fiduciam* nullâ ſubnixam Pietate, ab omni remotam Sanctimonia boníſque operibus deſtitutam, pro more haberent præconizare, Populúmque rudem erudire. Eóque minùs mirari ſubit, ſi Viros optimos doctiſſimóſque in Errorem innocuum abripuerit ipſa pejorum Errorum Fuga, & ἀμέλεια ἀνθολκῆς

Quo ſenſu Neceſſaria.

Huc accedit quòd *Bona opera* plures ob cauſas ſunt *Neceſſaria*, & à quibuſvis non ſimulatè pœnitentiam agentibus exercenda. In primis & præcipuè, ut Imperio Legiſlatoris, à quo præcepta ſunt omnia, alacrem

ſimul & accuratam *ultrò* præſtemus Obedientiam. Ut hominibus *Fidem* noſtram genuinè *Chriſtianum* probemus eſſe. Ut & Scandala evitemus, Alióſque exemplo noſtro ad opera bona pelliciamus. Ut pro innumeris immenſíſque in nos collatis Beneficiis ſolidam Deo Gratitudinem vel Apodeicticè declaremus. Ut ſupplicia nobis debita per gratiam Dei amoliamur, & mercedes non debitas per Chriſti Merita procuremus. Ut Deus Dona in nobis ſua, Bona opera, coronet; & *Gratiam* * *pro Gratia* (Gratiam ſcilicet Indulgentiæ, pro Gratia Reſipiſcentiæ) gratuitò nobis impertiatur.

*Joh. 1. 16.

Non tamen Meritoria. Nuſquam rectius tutiúſque de Bonis operibus actum eſt, quàm in *Articulo duodecimo Confeſſionis Anglicanæ.* " Bona Opera quæ " ſunt fructus Fidei, & ſequuntur Juſtificatos, quanquam peccata noſtra * *expiare*, " & divini judicii ſeveritatem ferre *non poſſunt*, Deo tamen grata ſunt & accepta in Chriſto, atque ex vera & viva fide " *neceſſariò* profluunt; ut planè ex Illis æquè " Viva Fides cognoſci poſſit, atque Arbor " ex fructu judicari. Ex quo Articulo eſt colligere, quò ſano ſenſu Textus aliqui, de *ſola fide* locuti, ab omnibus ſint intelligendi. (a) *Arbitramur hominem juſtificari per fidem, ſine operibus legis.* (b) *Gratia ſalvati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei Donum eſt; non ex operibus, nequis glorietur.* (c) *In Virtute Dei cuſtodimini per fidem in Salutem.* (d) *Reportantes finem* (ſive Mercedem) *Fidei veſtræ, ſalutem animarum.*

*Gen. 32. 10. Luc. 17. 10.

(a) Rom. 3. 28. (b) Eph. 2. 8. (c) 1 Pet. 1. 5. (d) 1 Pet. 1. 9.

§ 8. Errores

§ 8. Errores in hoc Articulo multi à multis admittuntur, quibus maturè obviam ire omnium intereſt Chriſtianorum quibus vera, ſalutifera, non-pœnitenda Pœnitentia cordi eſt. 1. Nimio Multi ſunt qui *fictæ*, & * *Phariſaicæ* acquieſcunt, cujus in † *Achabo* Exemplum eſt, qui auditis Dei minis, *veſtamenta ſua ſcidit, induit Saccum, in Sacco dormiit, jejunavit, inceſſit humiliatus*, vel lento gradu, vel nudis pedibus, vel capite obvoluto, vel oculis humi defixis. 2. Multis placet *Pœnitentia* non tam ficta, quàm *mutila*; non hypocritica, ſed *Dimidiata*; Nominis *Reſipiſcentiæ* menſuram non implens. Cujus exemplum eſt in *Juda*, Domini ſui Proditore. Quem tamen, ſuæ Proditionis, & multùm, & ſeriò, & animitùs pœnitebat: ſed abſque vera in Chriſtum Fide, & abſque nova obedientia, quæ Fidem veram vivámque perpetuò ſequitur. Unde Triſtitia ſive Dolor quo eſt intimè affectus, non fuit *Dolor κατὰ Θεὸν*; ſed * *Dolor quoad Mundum, qui operatus eſt mortem*. 3. Multis arridet *Contritio Manca*, quæ in lachrymis, proſtratione, viliorum veſtium uſu, Roſariorum Battologiâ, Ciliciis, Carnis flagellatione, aliiſque operibus planè indebitis conſiſtit unicè, & *Attritio* videtur dicenda potiùs. *Contritio* propriè ſic dicta ex iis qui ſequuntur conſiſtit partibus gradibúſve. 1. Ex (*a*.) vera peccati Agnitione. 2. Ex (*b*) divinæ iræ ſenſu. 3. Ex (*c*) morſibus, angoribus, ac pavoribus conſcientiæ. 4. Ex (*d*) vera coram Deo Dejectione animi æque ac corporis. 5. Ex * integra atque ingenua Peccatorum Confeſſione. 6. Ex (*f*.) non

Errores maximè Cavendi.

* Mat. 6. 6.
† 1 Reg. 21. 27.
* 2 Cor. 7. 10, 11.
(*a*) Pſ. 51. 5.
(*b*) Pſ. 38. 2.
(*c*) Pſ. 25. 17.
(*d*) Pſ. 44. 25.
* Pſ. 32. 3, 5.
(*f*) Pſ. 51. 5.
Lev. 26. 41.

non ſimulato Peccati odio, & ſeria deteſtatione. *Peccatum meum coram me ſemper eſt* (inquit Pſaltes) id eſt, *Hoſtis loco peſſimi à me habetur:* & (ut Hoſtis ſolet maximus) *ſemper mihi eſt Adverſum.* Multis *Confeſſio* non ſatisfacit, niſi aut nimia, aut ferè Nulla. Nimiam volunt * *Romanenſes*, dum ità exigunt peccatorum quantumcunque tacendorum præciſam & rigidam enumerationem, ut ſi Confeſſus fortè omiſerit vel unum ex plurimis Delictis mortalibus, aut de uno deditâ operâ ſilentium egerit, incaſſum illi *Confeſſio* ceſſura ſit. Singulorum Criminum in memoriam venientium commemorationem cum ſuis circumſtantiis, non eſſe divini præcepti, ſtatuunt *Scotus*, & *Canoniſtæ*, nec aliter ſentire *Græcos* affirmat Ipſe *Gratianus*; *Nectarii* etiam ſequentiúmque Patriarcharum Actus ſatìs id teſtantur. Neque notatu indignum eſt, quod narratur ab *Acoſta*, *Theologis ſcilicet quibuſdam viſum, optimè Indis conſultum iri, ſi obligatio Illa tolleretur.* Hactenus *Confeſſio* videtur *Nimia.* Sed ex adverſo (proh pudor!) *Nullam* ferè volunt Hodierni *Cathari*, † *qui ſeipſos iſto Nomine quaſi propter munditiem ſuperbiſſimè inſigniunt.* Hi ex Eccleſia *Confeſſionem*, privatim factam Sacerdoti, pro viribus ſuis eliminantes, ſolamen ingens Conſcientiis propter flagitia perturbatis, unì cum illa animorum Exoneratione requiſita, crudeliter denegant atque eripiunt. Præterquam quòd Ea & *Confeſſio* & *Abſolutio* quæ in Eccleſia Anglicana ex Inſtituto locum habent, ad multa proſunt atque conducunt; *E. G.* ad inſtitutionem Ignorantium; ad privatas omnium admonitiones;

* *Concil. Trident.* 4. *Seſſ.* 14. *c.* 5. & *Catech. Trident. p.* 294. Lovanienſ. *Art.* 5.

V. H.Grot. *Annot. ad Conſult.* Caſſandri. *p.* 300.

† Auguſt. *de Hær.* 38. Epiph. *Hæreſ.* 59.

tiones; (quæ in publicis Concionibus minùs utiliter fieri ſolent, minúſque convenienter;) ad Conſolationem Contritis debitam, toties quoties adminiſtrandam, Qui Sacram Cœnam percepturi, *dignos* ſe hoſpites futuros Diſciplinæ hujus ſubſidio ſciunt, cùm *Indignos* divinum judicium maneat; Ad Cautionem denique Sacerdotibus qui Myſteria Dei diſpenſant; nequando ad Synaxin aut Indignos eâ admittant, (& *Sanctum Canibus projiciant*,) aut verè Reſipiſcentibus occludant aditum.

Cavendum eſt ab iis inſuper, qui dicunt *Duo* nos poſſe homines, etiam in hac vita, conſequi. Nempe * *ut immortalis gloriæ præmia mereamur, & pro peccatis noſtris ſatisfaciamus.* Utcunque enim confiteantur,quòd *Tota hominum ſatisfactio à Chriſti Domini Paſſionis merito dependet*; Incautiùs tamen eos locutos eſſe, multi *ex ſuis* exiſtimârunt. Ut *Bonaventura*, *Hoſtienſis*, *Dominicus à Soto*, & *Capreolus*, qui hac in re *merendi* vocem repudiant; & *Satisfactiones* Eccleſiæ factas per Pœnitentium Exomologeſin, *Canonicas* tantùm vocant, & *Semiplenas*. De quibus etiam * *Caſſander* perquàm ingenuè confitetur, *quòd ut paulatim imperitiâ Epiſcoporum & Paſtorum in Abuſum*, Ità quoque *Negligentiâ, & Segnitie, tam Paſtorum quàm Populi, in Deſuetudinem prorſus venerunt.* † Docet etiam quantum interſit, *Inter Actionem Pœnitentiæ, ſeu Exomologeſin Veteribus Uſitatam, & Eam quæ nunc Uſu recepta eſt.* Et agnoſcendo concludit, *quòd ab imperitis & ſuperſtitioſis multa inepta & ſuperſtitioſa affictа, & ſimplici Populo perſuaſa ſint,* *quæ*

*Catechiſ. Trident.p. 313.

*Caſſ. *Conſult.in Art.* 11 & 12. *Confeſſ.*Auguſt. *p.* 98.
†*Ibid.p.*99.

P. 102.

quæ Paulatim in deſuetudinem & oblivionem adduci debent.

Morborum Medicina, Diſſidentium Conciliatio.

§ 9. Cogitent jam Eccleſiæ Præſides, annon Hæc Res aliquid recipiat temperamenti, liceat mihi, æquè ac *Grotio* & *Caſſandro* Pacificis, in votis habeam. Criminum non manifeſtorum utilem eſſe Confeſſionem, & quandoque Neceſſariam, agnoſcunt liberè Proteſtantes in *Confeſſione Auguſtana*, (Art. 12.) & *Melancthon* ſæpenumeró. Agnoſcunt doctiſſimi * *Lutherani*, in quorum Eccleſiis vel fiunt *Publicæ* Peccatorum Confeſſiones, præeunte Verbis Eccleſiæ Miniſtro; vel acceſſuri ad menſam Dominicam, generali præmiſſa peccatorum Confeſſione, & Vitæ Correctione promiſſa, per fidem privatam petunt Abſolutionem. Agnoſcit *Eccleſia Anglicana*, Et primævæ Diſciplinæ Veſtigia quædam hodiè retinet; ſpeciatim dum Scortatores ad publicam *Exhomologeſin*, & Deprecationem adiguntur. Cogitent autem Eccleſiæ Præſides, annon Nervi & Ligamenta Diſciplinæ hujus Eccleſiaſticæ, in hac effœta Mundi Senecta, aliquantò arctiùs aſtringi debeant, & ſalutaris hæc ſeveritas in aliis quoque Notoriis Vitiis ex uſu publico adhiberi. Cogitent denique, annon ex Re ſit Eccleſiæ, Abſolutionem non accelerari, ſed diu differri in benevalentibus, uſque dum Tempus Pœnitentiæ completum ſit, nè per fiduciam Abſolutionis Peccatores in peccandi Conſuetudine perſeverent, & Medicina malè adhibita Morbum nutriat. Nam ex tribus Pœnitentiæ Actionibus apud B. *Auguſtinum*, *Prima* per Baptiſmum Novum Hominem pro-

* *In iis* Haſenreff. *l.* 3. *Stat.* 3. *Reſtaur. loc.* 5.

Aug. *de Pœnit. Medic.* c. 31.

producit; *Secunda* per totam vitam eſt humillimè exercenda; *Tertia* pro Illis flagrantioribus ſubeunda eſt Peccatis, de quibus diſertè dicit Apoſtolus, quòd *qui* * *talia perpetrant regnum Dei non poſſidebunt*. Ideóque majorem in ſe Quiſque ſeveritatem Pœnitentiæ poſt Hæc debet exercere, † *ut à ſeipſo judicatus, nunquam à Domino judicetur*. Neque ità metuendum eſt à Voce *Satisfactionis* à flagitioſis hujuſmodi præſtandæ, ut non ingenuè fateamur, (cum *Auguſtanæ* Confeſſionis Profeſſoribus,) *Bonis operibus mitigari præſentes Calamitates. Ità enim Eſaias docet, Frange panem eſurienti, & requiem tibi dabit Dominus ſemper*, &c.

*Gal.5.21. 1Cor.6.9, 10.

† 1Cor.11. 31.

Art. 11.

Eſa.58.6, 7,8, &c.

Concludat hoc caput *de Reſipiſcentia*, cujus pars magna *Confeſſio* eſt, de *Articulo Confeſſionis Caſſandri* Profeſſio moderatiſſimi. "Equidem credo de hac re Controverſiam nullam fuiſſe futuram, ſi non ſalutaris hæc confitendi *medicina* ab imperitis & importunis *Medicis*, multis importunis Traditiunculis *infecta*, & *contaminata* fuiſſet; quibus Conſcientiis, quas extricare & levare debebant, *laqueos injecerunt*, & tanquam tormentis quibuſdam *excarnificârunt*. Quapropter huic rei occurretur, ſi pii tantùm & prudentes viri huic utiliſſimo & ſanctiſſimo audiendæ Confeſſionis, & Abſolutionis impertiendæ miniſterio præficiantur, qui hominum Conſcientias peritè tractare poſſint; quorum dexteritate facilè fiet, ut Confeſſio, quæ hactenus multis oneroſa & moleſta viſa eſt, tanquam plena ſpiritualis conſolationis, ab omnibus ultrò expetatur.

CAP. XX.

De Remiſſione Peccatorum, iiſque quæ Ei ſunt annexa.

Connexio Capitis præcedentis cum præſente.

§ 1. IMmediatè & Neceſſariò poſt Reſipiſcentiam præeuntem, Remiſſio ſequitur Peccatorum, *divinâ Methodo*, non meâ. Nam ea uſi ſunt Methodo Ipſe Chriſtus & Apoſtoli, Qui (*a*) *Reſipiſcentiam* & *Remiſſionem* indiſſolubili nexu copulantes, utramque *eo ordine* apud omnes Gentes evangelizarunt. Et profectò Primam, ut rectà tendentem ad ſecundam. *Reſipiſcite* (inquiebat Beatus *Petrus*) (*b*) *ut deleantur peccata veſtra.* De cujus Ordinis Ratione liquidò conſtat ſciſcitanti. Namque *præmittitur* Reſipiſcentia, (ut ad juſtificationem neceſſaria,) nè Doctrinâ *Remiſſiones Peccatorum gratuitæ* ad Carnalem ſecuritatem Carnales homines abutantur. Sed eveſtigiò & ſine mora Peccatorum Remiſſio *ſequitur*, nè *Syrtibus* Deſperationis Peccator obrutus, (*c*) *Naufragium* fidei faciat, & Conſcientiæ; nec plenis velis ad Portum ſalutis æternæ provehatur.

(*a*) Luc. 24. 47. Act. 5. 31.

(*b*) Act. 3. 19.

(*c*) 1 Tim. 1. 19.

Quo ſit ſenſu Juſtificatio Condonatio Peccatorum.

§ 2. Hæc *Remiſſio Peccatorum* eſt Favor Dei planè gratuitus, cujus Cauſa Efficiens προηγουμένη eſt *Ipſe in Chriſto Deus, Mundum ſibi*

ſibi Reconcilians. (2 Cor. 5. 19.) Cauſa προκαταρκτικὴ & Meritoria, eſt *ipſa Chriſti Satisfactio* per integram ſuam *Obedientiam* tam activam quàm paſſivam à Nativitate uſque ad mortem. Propter quam *Chriſti Satisfactionem* per *veram fidem* apprehenſam, *Gratis* ſive ex gratia *peccata* nobis *remittuntur.* Et hæc Gratuita ſeu Gratioſa *Peccatorum* nobis *Remiſſio*, plerumque dicitur apud Authores uno Verbo, *Juſtificatio*; eáque *non Legalis*, ſed pura puta *Evangelica.* Vix Vocabulum eſt forenſe, quod non occurrit in S.S. nimirum *Judex. Judicium. Tribunal. Reus. Accuſator. Teſtis. Chirographum. Debitum. Advocatus. Abſolutio. Condemnatio.* Lex accuſat Peccatorem, ut fiat ὑπόδικος, (*Rom.* 3. 19.) *obnoxius Deo.* Conſcientia συμμαρτυρεῖ, Rom. 2. 15. *Abſolvit Chriſtus*, Rom. 4. 5. Quanquam autem juſticare ſit *Vox Forenſis* atque *Judiciaria*; Et Reum Abſolvere, ſive Juſtum pronunciare, Actio ſit Judicis jus dicentis è Tribunali; non tamen hic denotat *Juſtitiam aliquam* in ſubjecto juſtificato, aut *Juſtum facere*, (ſecundum Vocabuli Etymologiam,) neque *Juſtum* aut *Inſontem* in ipſo Judicio *Invenire*; ſed ità pro Juſto *reputare*, ſive *habere* juſtum aliquem, quomodocunque *Injuſtus* ſit, ut Ei omnes *Injuſtitiæ* gratis in Chriſto remittantur. Hanc Gratuitam Remiſſionem, Scripturæ faciunt Teſtatiſſimam. *Ego (d) deleo defectiones veſtras propter me.* * *Gratiâ ſervati eſtis per fidem. (f) Juſtificati Gratis per Redemptionem*, &c. *(g) Ex fide eſt hæreditas, ut ſit per gratiam.* Quam Rem confirmat ſimul & explicat *Sancta Eccleſia Anglicana.* * " Tantùm propter meritum Domini ac Servatoris

(d) Eſa. 43. 12.
*Eph. 2. 8.
(f) Rom. 3. 24.
(g) Rom. 4. 16.
**In Art.* 11. *de hom. Juſtif.*

" toris noſtri Jeſu Chriſti per fidem, non
" propter opera & merita noſtra, Juſti co-
" ram Deo reputamur.

Per Fidem ſolam, ſed non Solitariam Juſtificamur.

§ 3. Externa hujus Inſtrumenta ſunt *Evangelium*, & *Sacramenta*, & *utrorumque Adminiſtri.* Internum verò *Fides*, quæ Gratiæ Dei, & Merito Mediatoris, & Verbo Evangelii, non *opponitur* à Scholaſticis, ſed humillimè *ſubordinatur*, dum impropriè nimis aiunt, quòd *Fides Sola juſtificat*; quod eſt perinde ac ſi dixiſſent, quòd *Sola Fides nobis debita noſtra remittit.* Quòd uſque adeò eſt Abſurdum, ut nuſquam dicant Sacræ Literæ nos *propter* Fidem juſtificari, ſed *ex* fi-
(*h*) Rom. 8. de, *per* fidem, aut *fide* tantùm. (*h*) *Deus So-*
33. *lus juſtificat*, in quantum nudus homo ἰσόῤῥοπον pro peccatis λύτρον perſolvendo non eſt; etiam ſi verum ſit, quòd *ſolâ Fide juſtificamur*, ut Inſtrumento *ſine quo non.* Sed, nè ſiniſtra manus accipiat quod offert dextra, advertendum eſt omnibus quid ſibi velit *Sola Fides* in opere Juſtificationis. Nam Quâ *ſolâ juſtificamur*, nunquam *Fides eſt Sola*, nunquam eſt prorſus *Solitaria*; nunquam *ſine comitatu* bonorum operum, abſque quibus
(*i*) Jac. 2. 17. eſt (*i*) *mortua*, (*k*) *inefficax*, & plane (*l*) *ficta*. Fi-
(*k*) 1 Theſ. 1. 3. des eſt *ſolum Inſtrumentum* (*m*) *accipiendæ Ju-*
(*l*) 1 Tim. 1. 5. *ſtitiæ* à Deo datæ: Ut oculus *ſolus* videt; *Sola* auris eſt organon audiendi. Separata
(*m*) Rom. 5. tamen à Capite Inſtrumenta illa præſtantiſſi-
17. ma, nullos Actus aut *videndi*, aut *audiendi* unquam exercent. Id quod ſubinnuit Sanctus *Paulus*, dum negat hominem juſtificari
(*n*) Gal. 2. ex (*n*) operibus, *niſi* per fidem Jeſu Chriſti.
16. Ubi phraſis ἐὰν μὴ (quam *Beza* perperàm

vertit

vertit per *Sed*) digna videtur quam referamus ad Sancti *Jacobi* effatum illud, (*o*) *Ex operibus hominem juſtificari, & non ex fide tantùm*, modò *Paulus* eò loci de lege *Morali* locutus ſit.

(*o*) Jac. 2. 24.

§ 4. Operæ pretium erit dignoſcere, Quid *præſupponat* aut *complectatur* Fides illa primaria *quâ ſolâ* dicimur *juſtificari*. Conſtat enim *non* eſſe *ſterilem*, aut *effœtam*, ſed Bonæ Sobolis alicujus *fœcundam Matrem*. Conſtat eam (*p*) *operari* per Dei & Proximi *Dilectionem*; & per ejuſmodi Dilectionem, * *Perfici* eam, aut *conſummari*. Quæ *Dilectio* bis dicitur (*q*) *Impletio legis*. Unde non poſſum non inferre, quòd Quâ Fide *juſtificamur*, quadantenus etiam ſanctificamur. Eſt nimirum Pars una, eaque præcipua Reſipiſcentiæ, cujus Pars altera eſt Contritio. Atque ut *Fides* ſit *Salutaris*, neceſſum eſt ut ſit *Radix* quæ Filialis obedientiæ *Fructum* profert parturítque. Unde conficitur *Fidem illam*, quâ *Solâ* dicimur juſtificari, *Sanctificare* nos *partim*, & Remiſſionem Peccatorum æquè *præcedere*, ac *ſequi*. Illud gradu remiſſo, Hoc verò gradu intenſiore. Juſtificati enim perfectè, *inchoativè* ſanctificamur, per ipſam Fidem vivificam, *quâ ſolâ juſtificamur*. Ità quidem, & eouſque, uti peccata non modò *Partim*, ſed & * *Perfectè* (propter Chriſtum) noſtra nobis remittantur. Quòd autem ità ſe Res habet quemadmodùm aſſeveravi, Illud eſt inſuper Argumento, quòd *Fides*, quâ dicimur *juſtificari*, & quæ eſt *unicum* Inſtrumentum quo *Chriſti Juſtitiam* apprehendimus, (*r*) *Corda noſtra purificare*, ſive *purgare* dicitur:

Juſtificatio Evangelica quot in ambitu ſuo contineat.

(*p*) Gal. 5. 6.

* δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.

(*q*) Rom. 13. 8, 9, 10.

* Rom. 8. 1. Rom. 5. 9, 10. 1 Joh. 1. 7.

(*r*) Act. 15. 9.

Quod qui fieri poteſt, ſi neque tantillum quidem *Sanctificat*? Aveo ſcire Quid ſit tandem corda hominum *Sanctificare*, (gradu ſaltem aliquali,) ſi *Illa** *purificare* non ſit omninó. Num *ſolâ fide mortuâ* juſtificari nos poſſe exiſtimamus? num ſolo Fidei *Cadavere*? Certè nudum τὸ πιστεύειν *ad Cadaveris* modum ſe habet. *Nova* verò *Obedientia*, quæ in *opera* ſe exerit, eſt Fidei noſtræ quaſi *Spiritus.* Ità rem reputat Sanctus Apoſtolus *Jacobus.* † *Sicut Corpus ſine Spiritu mortuum eſt, ità Fides ſine operibus* [*in* * *ſeipſa*] *eſt mortua.* Ut in pauca rem conferam; Vera illa & viva *Fides*, per quam *Solam* à Chriſto & propter Chriſtum *juſtificamur*, abſque *nova Creatura* conſtare nequit. Quandoquidem Fides, & Reſipiſcentia, Juſtificatio & Sanctificatio, Regeneratio & Renovatio, indiſſolubili quodam fœdere cohæreant invicem & conſpirent. *Diſtingui* benè poſſint, *Separari* non poſſunt. Unam à cæteris removere, ad unam *omnes* eſt tollere; ipſámque Fidei *Animam* (quid, quòd ipſum *Chriſtianiſmum*?) ex Eccleſiæ Finibus eliminare.

* Τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν. *Ib.*

† Jac. 2. 26.

* Νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. v. 17.

2 Cor. 5. 17.

Difficultatis Primariæ

§ 5. Videtur mihi Hic Articulus (quem habemus in *Anglicana* & *Auguſtana* Confeſſionibus) de *Remiſſione Peccatorum, per Solam fidem*, ſive (quod eódem redit) quòd *Solâ fide juſtificamur*, vix poſſe meliùs elucidari, quàm ſi obſcuritas ejus appareat, & Nodus monſtretur enodandus. Imprimis enim eſt in confeſſo apud omnes, nuſquam legi in Sacris Literis, *Solâ nos fide juſtificari.* Deinde convenit inter omnes, Plura eſſe *præter Fidem* Salutis æternæ Inſtrumenta.. Quale eſt

ex

ex parte Dei Ipſum *Evangelium*, ejúſque debita *prædicatio.* Nam ut (*t*) *Fides ex Auditu eſt*, (*t*) Rom. 10. 17. *ità eſt Auditus per Verbum Dei.* Tale eſt etiam *Sacramentum quà tale.* Nam (*v*) *Circumciſio erat Sigillum juſtitiæ fide receptæ* ab *Abrahamo, ut eſſet Pater omnium Credentium in præputio, imputatâ ipſis juſtitiâ*, &c. Tale eſt Ipſe *Myſteriorum* ex parte Dei *Diſpenſator*, Cujus eſt (inquit Salvator) *Peccata* (*x*) *remittere, & retinere*; & cujus eſt (inquit Apoſtolus) *& ſeipſum ſervare, &* (*y*) *eos qui illum audiunt.* Talia ſunt denique (*z*) *Gratiarum Actiones*, & *Supplicationes* quotidianæ, imò & omnia *bona opera*, per quæ tanquam per ſemitas ab ipſo Deo præparatas Cœlum verſus ambulamus. Nimirum (*a*) *Conditi ſumus in Chriſto ad bona opera, quæ præparavit Deus, ut in iis incederemus.* Porrò convenit inter omnes, de eo quod Beatus *Paulus* conceptis verbis aſſeverat, *&* (*b*) *Spe & Fide Charitatem majorem eſſe.* Potior eſt Charitas abſque Fide, quàm Fides abſque Charitate. Prout patet ex (*c*) *Ironia* quam *B. Jacobus* adhibet, ad retundendam hominis arrogantiam, Fidem ſuam ab operibus vacuam jactitantis. *Tu fidem habes* venditáſque. Agè ergo; *oſtende fidem* (ſi quam habes) *abſque operibus*, propriis videlicet effectis Fidei. Quod ni feceris, fidem falsò profiteris. Ego, fidem non venditans, *oſtendam eam ex operibus.* Et vel tacens convincam, in me eſſe veram fidem. Enimverò utcunque *Charitas* multis *Fidem* paraſangis tránſcendere queat & ſuperare; utcunque * *Regia Lex* ſit, (*viæ regiæ* adinſtar, publica, plana, abſque ullis diverticulis,) †† † *ante omnia* nobis curanda, utpote quæ † *operiat*

(*v*) Rom. 4. 11, 12. 1 Pet. 3. 21.

(*x*) Joh. 20. 23.

(*y*) 1 Tim. 4. 16. Dan. 12. 3.

(*z*) 1 Tim. 2. 1.

(*a*) Eph. 2. 10.

(*b*) 1 Cor. 13. 2, 13.

(*c*) Jac. 2. 18.

* Jac. 2. 8.

†† 1 Pet. 4. 8.

periat & quaſi ſepeliat peccata plurima, Ipſius Fidei * perfectiva; Nihilominùs tamen nemo dixerit, quòd *Charitate juſtificamur*, nedum Charitate *Solâ.* Neque ſummâ animorum juſtificamur *Gratitudine adverſus Deum*, Quæ ex ipſa Charitate videtur eſſe *Emanatio* maximè Deo acceptabilis.

*Gal. 5.6.

Enucleatio Qualiſcunque.

§ 6. Nodus hic videri queat primâ facie difficillimus, dignus qui Vindicem nanciſcatur oppidò Me ſagaciorem. Sed quoad ejus fieri poteſt, ſic rem expedio, atque à Simili eam illuſtro. Quemadmodùm enim *Solus* Oculus Inſtrumentum eſt Videndi, & *Sola* Auris audiendi, etiamſi *Cor*, aut *Caput*, utroque ſit longè *Excellentius*; Pari modo *Sola Fides* eſt Inſtrumentum *Apprehendens*, noſtræque Animæ quaſi *Manus*, quâ Gratiam Dei, Chriſtíque Meritum *Prenſamus*; Sola *expectat*, ſola *applicat* promiſſiones Evangelicas in Chriſto factas; non obſtante Prærogativâ, ſecundum quam *Charitas* Chriſtiana, (Dilectio Dei ex *toto Corde*, & Proximi noſtri ut diligimus *Noſmetipſos*,) Fidem Superat, & Excellit. *Finis* legis eſt Charitas, nec non *Completio*; quinimmò *Fides* ipſa per hanc perficitur, atque ab ea divelli nequit juſtificativa. Sed ubicunque eſt vera *Fides*, ibi non poteſt non eſſe *Charitas.* Quò minus mirum videri debet, quòd *Solâ Fide* ſic factâ coram Deo *juſtificamur* in Chriſto Jeſu. *Sola Fides* eſt Inſtrumentum, non quo meremur, ſed *accipimus*, ſed *apprehendimus*, reliqua Gratiæ Inſtrumenta (ut Verbum Dei, & Sacramenta,) quæ Deus offert. Ad *ſolam fidem* ſpectat (peculiari quodam privilegio) Verbis

Chriſti *conſentire*, Promiſſiones *amplecti*, & *Chriſtum*, & *Chriſto*, & *in Chriſtum credere*. Atque ideò peculiariter per *Eam* dicimur juſtificari. Eſto, per me licet, quòd *Charitas* magìs *promeretur* (abſit vero Invidia ,) magìs *invitat* forſan, & *allicit*, majúſque olim *percipiet* in Cœlo præmium; Sed *Sola* Fides *Apprehendit* Remiſſionem Peccatorum: aut (quod in idem ſemper recidit) *Solâ Fide juſtificamur*. Porrò Theologi ità explicant quid ſibi velint per *ſolam Fidem*, in negotio Remiſſionis Peccatorum, ut agnoſcant eſſe *Tropicum* (Metonymicum putà) loquendi modum, atque de *ſola Miſericordia*, de ſola *Gratia*, de *ſolo Chriſti Merito* (quod ſola Fides apprehendit) *propriè* eſſe intelligendum. Cum S. *Paulus* inquit, quòd *Fides reputatur ad juſtitiam*, loquitur (inquiunt * *Auſpurgenſes*) de fiducia *Miſericordiæ propter Chriſtum promiſſæ, quam Miſericordiam promiſſam propter Chriſtum, oportet fide accipi*. Quæ Fides idcirco *Sola* dicitur, ad excludendum humanæ Virtutis meritum, & noſtram ipſorum Dignitatem, & opera legis Moſaicæ, & quicquid aut jactantiam nutrit, aut gratuito Dei Favori in Chriſto derogat; non omninò ad excludendum aut Reſipiſcentiam, aut Charitatem, aut quicquid illud eſt quod fidem vel *perficit* vel *ingreditur*, vel neceſſariò *comitatur*, vel ut *viva* ſit facit, & reapſe *Juſtificativa*. Breviter dicam, & ſuper tota materia, quòd ſi Hæc non ſufficiat *Nodi iſtius Reſolutio*, reſtat ut ei reſolvendo Imparem me eſſe, ingenuè fatear.

August. Conf. Art. 20. de Fide.

* *Ibid.*

Quanquam nullibi in Sacris [*Solâ* fide juſtificari Peccatores] totidem ſyllabis literiſque conſcriptum legimus, legimus tamen ali-

quam-multa quæ ſunt ἰσοδυναμοῦντα, vocémque *Sola* complectuntur. Ut *Rom.* 3. 23, 24, 28. *Eph.* 2. 8. *Gal.* 2. 16. *Rom.* 4. 6, 7, 8.

(*a*) Jac. 2. 24. (*b*) Rom. 3. 28.

De vexatiſſima illa Quæſtione, quo pacto (*a*) S. *Jacobus* cum S. (*b*) *Paulo* ſit conciliandus, dum alter alteri ſpecie tenus contradicit, conſulat cui vacat *Bibliothecam Criticorum* in *Jac.* 2. 28. & *Scharpii Symphoniam Proph. & Apoſt. part.* 2. *l.* 62. Sed præcipuè & præ aliis, *Harmoniam Apoſtolicam à Georgio Bullo, Canonico Glouceſtrienſi*, elaboratam, opus profectò dignum, quod omnium oculis uſurpetur, teratur manibus.

Via ſternitur ad Conciliationem.

§ 7. *Hæc Controverſia* (inquit *Grotius* in ſuis Animadverſionibus in Animadverſiones *Andreæ Riveti*) videtur *omnium eſſe graviſſima.* At ſciſcitanti apud me mihi, quomodo Tanta Controverſia componi poſſit inter Theologos, & ſimultatibus conſopitis perveniatur aliquando ad pacem aliquam Eccleſiaſticam, cujus feliciter aſſequendæ omnes utique rationes iniri debent, videtur imprimis diſpiciendum, Quot ſint *Fidei* ſignificata quæ occurrunt hic illic in Sacra Pagina; & quodnam Illud ſit tandem (judicio ſaltem Plurium atque Sapientiorum) quod pro *Fide* quam vocant *Juſtificantem* jure quidem potiore haberi debet. Perpetuò enim hîc ſerra λογομαχίας reciprocatur. Sunt qui volunt eſſe *Duodecim* hujus vocis acceptiones. *Alexander Alenſis* vult *Undecim.* *Gregorius* de *Valentia*, & ante eum *Bonaventura* *Decem* ſtatuunt. *Vega* *Novem.* *Alphonſus à Caſtro* non niſi *Septem.* *Albertus Magnus* *Quinque* tantùm. *Daniel Tilenus* aſſignat *Quatuor.* *Lombardus*

tribus

tribus modis fidem accipi affirmat, pro eo ſc. *Quo creditur*, *& Virtus* eſt; pro eo *Quod creditur*, *& non eſt Virtus*; pro eo *in quod creditur*, quod *aliud eſt ab eo quo creditur.* Eſto quòd *Novem* occurrunt *Fidei* in Sacris Literis Acceptiones, nec Plures reverà, nec Paucio-res. Eſto quòd *Fides* inibi ſumitur (*a*) pro toto ambitu & complexu *Credendorum* in Eccleſia, quod Symbolum dicitur Apoſtolicum. (*b*) Pro ſumma tam *Doctrinæ*, quàm etiam *Legis* Evangelicæ. (*c*) Pro *Cognitione* Dei in Chriſto, & myſteriorum agnitione. (*d*) Pro Evangelii *Profeſſione* per omnes Eccleſias annunciata. * Pro Fide quæ donum eſt edendorum miraculorum. (*f*) Pro *gaudio* illo interno, ſive *pace Conſcientiæ*, quæ ex Evangelio oritur, & per Idem confirmatur. (*g*) Pro *nuda* de Chriſto & rebus divinis *notitia*, quam habent Diaboli & cohorreſcunt. (*h*) Pro *Aſſenſu inchoato* Hiſtoriæ Evangelii recèns exhibito. (*i*) Pro iſta denique πληροφορία, ſeu *Apprehenſione Fiduciali*, quâ Totum Chriſtum Mediatorem, quà Regem, quà Prophetam, quà Sacerdotem, unà cum omnibus ſuis meritis, ex integro corde amplexamur. Atque Hæc Fides eſſe videtur, *per quam ſolam* Peccatoribus *peccata* ſua *remittuntur*, aut *non imputantur propter Chriſtum*, *pro nobis gratuitò immolatum.* De cujus rei Veritate ut inter optimos quoſque conveniat, & pleniùs deinceps conſtare poſſit, Pauca ſunt priùs præmittenda.

(*a*) Heb. 6. 1, 2. (*b*) Rom. 1. 5. Rom 3. 17. (*c*) Rom. 12. 3. (*d*) Rom. 1. 8. * 1 Cor. 13. 2. (*f*) 2 Cor. 1. 24. (*g*) Jac. 2. 19. (*h*) Act. 13. 8. (*i*) Heb. 10. 22. Heb. 6. 11. Col. 2. 2.

§ 8. Dixit *Grotius* generatim, & abſque ulla exceptione, (ad Articulum Quartum *Confeſſionis Auguſtanæ*) quòd *juſtificare* Proteſtantibus eſt *remittere Peccata*: Pontificiis *Per Conceſſiones utrinque factas.*

verò *Sanctum ſive juſtum efficere.* Sed pace tanti Viri dixerim, (qui uſquequaque tam eſt *Magnus*, ut *Nominis* ſui menſuram impleat,) Diviſiò iſta Bimembris videtur plus juſto univerſalis; nec cum rei veritate conſtare poteſt, niſi συνεκδοχικῶς, aut adhibitâ exceptione, & diſtinctione utrobique. Nam neque omnibus *Pontificiis*, neque omnibus *Proteſtantibus*, in hoc negotio quod habemus præ manibus, omninò inter ſe convenit; ſed in varias *utrinque* Sententias abeunt. Quibus diſſidiis non obſtantibus, & partim eorum adminiculo, Via patet tam facilis ad Concordiam inter Eccleſias bono cum Deo ineundam, quàm eſt facilis Sancti *Pauli* cum Sancto *Jacobo* Conciliatio. Multi ſunt enim ex *Romanenſibus*, nec Pauciores ex *Reformatis*, egregiâ ſanè Literaturâ æquè ac Moderatione inſignes Viri, qui uſque adeò ſibi metuunt à *Pelagianis* ex una parte, atque ex altera ab *Antinomis*, ut medio tramite incedentes, *uno animo & ore* præditi eſſe videantur. A plurimis prolixè recenſendis, Inſtituti ratio poſtulat, ut mihi temperem; in medium proferre ſufficiat Paucos.

Georgius Caſſander celeberrimus, in honore apud omnes qui Paci Eccleſiæ conſultum cupiunt, Doctrinam illam Proteſtantium, *Solâ nos Fide juſtificari*, Ipſe Pontificius approbat. Approbat inſuper eorundem ejuſdem Articuli *Interpretationem.* Volunt ſc. Proteſtantes Cordatiores ad unum omnes, (præſertim ii qui Confeſſionibus Nobilioribus conſtantiſſimè adhærent, *Anglicanæ, Auguſtanæ, Wittembergicæ, Helveticæ, Bohemicæ, Gallicæ, Saxonicæ, Suevicæ*, &c.) ut *Fidei* nomine, non niſi *Gratia*

In Conſult. de Art. 4. Confeſſ. Aug. p. 18. &c.

Gratia quæ Fidei ex adverſo reſpondet intelligatur. Ut *Solâ Fide* juſtificari, idem valeat quod *Solâ Gratiâ*, *non ex operibus* juſtificari. Ab hac Fide (inquit *Caſſander* in Proteſtantium defenſionem) *non excludunt Pœnitentiam, Timorem Dei, Dilectionem; ſed Fidem intelligunt quæ operatur per Charitatem.* In eorundem Defenſionem (præter optimum *Melancthonem*) *Origenem* citat, & *Hilarium*, quemadmodùm Patres *Auſpurgenſes* S. *Ambroſium* citaviſſent, ad probandum *nos gratis & ſolâ fide juſtificari*, id eſt, *recipere Remiſſionem Peccatorum. Fides ſine Pœnitentia* (inquit * *Melancthon*, qui inſtar Multorum Unus eſt) *non eſt niſi inane ſomnium.* † *Beza* etiam diſertè dicit, quòd *Fides juſtificans Charitatis expers eſſe non poteſt.* Doctiſſimus noſter *Davenantius* Caput integrum conſcripſit & ex profeſſo, * *de neceſſitate operum ad Juſtificationem.* Ex altera parte *Romanenſes* fatentur interdum *Juſtificare* idem valere quod *tractare velut Juſtum*, (non juſtum facere;) Ex iis eſt ipſe *Bellarminus* de Juſtif. c. 19. *Pineda* in *Jobum*, c. 4. *Vega* de Juſtif. c. 3. *Salmero* in Epiſt. *Pauli* Diſp. 9.

**In Argumentis in Epiſt. ad* Rom. *& ad* Coloſſ.

† *In Annot. ad* 1 Cor. 13. 2.

* *Diſp.* c. 31. *p.* 399, 400, *&c.*

§ 9. His poſitis, & expenſis, & maturè collatis invicem, ex eo quòd * *Quidam è noſtris aiunt, quod quidam negant*, & nonnulli è *Pontificiis* agnoſcunt liberè, quod nonnulli inficiantur, Non poſſumus *Davenantio* non aſſentiri, dum aſſeverat, *Verborum formulis Diſcrepantes, ad rei ſummam quod attinet, Concordes eſſe.* Cautè quidem monet Epiſcopus longè Meritiſſimus, non *conſultum* eſſe, aut *tutum* (in quibuſdam ſaltem caſibus) ejuſ-

Per Abſtinentiam ab Ambiguis loquendi formulis.

* Dav. *ubi ſuprà.*

ejuſmodi Theſin adhibere , *Bona opera ſunt*
Neceſſaria ad Juſtificationem & Salutem , non
quòd Vera non ſit , aut à Præcipuis Prote-
ſtantibus non intrepidè uſitata, (Quales erant
Bucerus *in* *Bucerus* , & Ipſe Præſul *Sariſburienſis* , qui
Col. Rat. Cautionem interponit dum Theſin approbat
p. 98. probátque,) Sed nè anſam Calumniandi quæ-
rentibus anſam ſubminiſtret; ne Pontificii
verba rapiant ad propriam ſuam dignitatem
humanæ ſalutis Meritoriam , & *nè ambiguis*
Ibid. p. 401. *locutionibus in Papiſticos Errores Plebeculam*
2 Tim. 1. 13. *noſtram inducamus.* Dum S. *Paulus Timo-*
theum jubet , ut *Sanorum Sermonum Formam*
teneat expreſſam , oſtendit qua in re potiſſi-
mum , Conſtantem eum & Cautum oporteat
eſſe : non in *ipſa Doctrina* tantùm , ſed *in ip-*
ſo etiam Doctrinæ tradendæ *modo* ; in ipſo
delectu Vocabulorum uſúque ; in ipſa loquen-
di forma, ratione, atque ὑποτυπώσει. In eun-
dem ſenſum *Grotius* (Magnum Belgii Fœde-
rati Decus) legendus eſt. Quia *Juſtifica-*
In Conſult. *tio eſt Vox ambigua , & propterea ab his &*
Caſſ. *ad Art.* *illis aliter & aliter intellecta, pugnas ſerit, uti-*
4. *p.* 279. *le erit in diſputando eâ voce abſtinere, & pro*
ea uſurpare Voces Remiſſionis Peccatorum , &
Emundatione à vitiis quam ſequitur Sanctifica-
tio. Idem dicendum & ſentiendum eſt de
Vocabulo illo *Sola* , quoties agitur de Fide
per quam homo juſtificatur. Nam utcunque
poſſit facilè , adhibitis Explicationibus , ad
ſanum ſenſum reduci ; Dum *nudè* tamen pro-
ponitur , & abſque ulla adjecta Interpreta-
tione , *Antinomi* ſtatim, & *Familiſtæ*, & omne
genus *Libertini* , ad hæreſes ſuas alendas de-
torquent avidè. Unde exiſtimant prudentes
& pii Viri , & inter Cæteros *Caſſander*, aut
à Voca-

à Vocabulo *Sola* abſtinendum apud Populum eſſe, aut Illud ſimul inculcandum, quod tametſi per fidem *Solam* dicatur homo juſtificari, nunquam tamen *Sola* conſtare poteſt, ſed neceſſariò *Pœnitentiam, & melioris vitæ propoſitum adjunctam habet.* Hoc (inquit Ille) eſt diligenter inculcandum, *nè inanem quandam & adumbratam imaginem fidei pro fide ſolida & expreſſa amplectamur.* Id quod providit Ipſe *Lutherus in Viſitatione ſua Saxonica,* " Multi (inquit) dum audiunt, ut ſolummodò Credatur omnia illis remitti peccata, fingunt ſibi fidem, & putant ſe mundos eſſe, per quod fiunt temerarii & ſecuri. Hujuſmodi autem Carnalis Securitas pejor eſt omni Errore, qui ante hoc tempus unquam fuit. Hactenus Ille. Quare multis eruditis & piis viris videtur ſatiùs (inquit *Caſſander*) ut in Concionibus Popularibus vox illa *Sola* prætermittatur, ſed *Scripturæ* tantùm verba uſurpentur; ut *Gratiâ ſalvi facti eſtis per fidem abſque operibus. Juſtificati gratis, per gratiam ipſius. Arbitramur hominem juſtificari fide, non ex operibus legis.* Similem adhibet Cautionem in caſu ſimili Antiſtes noſter antedictus, cujus Secunda Concluſio eſt, *In concionibus popularibus apud indoctum vulgus prædictæ propoſitiones* (veriſſimæ licèt) *aut omninò vitandæ ſunt, aut ſimul cum claris explicationibus adhibendæ.* Cautionum ejuſmodi Neceſſitatem exemplo Patrum Antiquorum Antiſtes firmat; *qui abſtinuerunt à quibuſdam loquendi formulis, ſolummodò propter perverſam Hæreticorum intelligentiam. Vox eſt S. (*a*) *Hieronymi, Quod benè dici poteſt, tamen propter ambiguitatem dicendum*

Davenantius *ubi ſuprà.*

* *In Comment. ad* Hoſ. 2. 16.

*Damaſcen. *l. 3. c. 12.* *cendum non eſt.* Sic * noluerunt Sancti Patres (quamvis poſſent veriſſimè) *Chriſti Matrem vocare* beatam Virginem, nè *Neſtorio* ceſſiſſe viderentur *qui Deiparam negavit.* Idem ſenſerunt & † *Scholaſtici* celebriores, qui noluerunt cum hæreticis nos vel verba habere communia, *ubi ex conſortio nominum ſumi poſſit occaſio falſorum dogmatum.* "Notandum "eſt (inquit *Durandus*) quòd quædam ſunt "nomina quæ non recipiuntur in divinis, "propter hoc, quòd quandoque fuerunt "Cauſa Erroris, magìs quam propter re-"pugnantiam ſuæ Significationis. Verbo dicam, accuratè providendum eſt nobis omnibus, cuicunque aut Parti aut Eccleſiæ accenſemur, nè quando ullâ Phraſeologiâ aut Errandi occaſionem Vulgo hominum præbeamus, aut faciamus rem gratam Doctis aliquibus Adverſariis, à quibus Verba in ſe innocua (modò candidus & æquus Interpres adſit) ad Senſum ſuum Heterodoxum inflecti ſolent.

†Aqu. *cont. Gentes, l. 3. c. 93.*

Durand. *l. 1. Diſt. 11. Q. 2.*

Per decem Theſes de quibus convenit inter omnes.

§ 10. Ut adhuc lucidiùs conſtare queat, pleraſque hac de Re Lites in fumum λογομαχίας abire poſſe; & multa quæ differunt quoad *ſonum*, eódem redire quoad *ſenſum*; Atque ex Re Religionis futurum eſſe, ut vice vocum *Ambiguarum*, (quæ vix alii rei inſerviunt, quàm Simultatibus progignendis,) Eæ Voces adhibeantur, quæ *unum ſemper aliquid, Certúm*que denotant; Eſt operæ pretium recognoſcere, Quot & Quænam ſint Illa de quibus convenit inter omnes, & Quænam ſint illa tandem Ambiguorum Interpretamenta, in quibus Hoſtes infenſiſſimi, qui quoad multa diffi-

difficillimè deponunt inimicitias, neſcio quo pacto amiciſſimè *vel ingratiis ſuis* conſpirant. Apud omnes pleroſque eſt in confeſſo, tam Pontificios Saniores, quàm Proteſtantes, tam *Lutheranos*, quàm *Zuinglianos*, & *Calviniſtas*, tam fratres Remonſtrantes, quàm *Dordrectanos*, nec non Eccleſiæ Anglicanæ eximios Patres Filióſque, (qui aliter quàm Cæteri in multis ſentiunt,) Apud hos inquam eſt in Confeſſo, 1. Quòd *Juſtificatio* non aliud ſonat quàm *Remiſſionem Peccatorum*. 2. Quòd Remittere peccata *Solius Dei in Chriſto* officium eſt, aut Privilegium. 3. Quòd Ejuſmodi Remiſſionem Nemo hominum niſi per Chriſtum nanciſci poteſt. 4. Quòd per veram *vivámque Fidem* (quæ & gratis eſt data, & gratos faciens,) *Juſti* quodammodò fiunt homines. 5. Quòd à Deo *ut Juſti* tractantur omnes, quibus *Fidei Juſtitia* ineſt. 6. Quòd Juſtitia Fidei vivæ (quæ eſt etiam vivifica) per *fructus* idoneos conſervatur. 7. Quòd *Fructus* Fidei naturales ſunt *Bona opera*. 8. Quòd Bona opera, ſic emanantia à vera Fide in Chriſtum, ad vitam æternam ſunt neceſſaria. 9. Quòd ità *præcedit* Reſipiſcentia momento primo, ut momento ſecundo *ſequatur* Remiſſio Peccatorum. (*Neſcit tarda molimina Spiritûs Sancti Gratia.*) 10. Quòd Nemo Impius abſolvitur *dum* Impius eſt. Hæc ſunt omnia ſimpliciſſima, & extra aleam Controverſiæ.

Per Diſſidentium Ratiocinia ab omni parte Concordia.

§ 11. Sed ſunt Alia nimis ambiguè, & vel Scholaſticè dicta, vel Metaphyſicè, quæ Pacis negotium quod agitatur difficile reddunt,

dunt, & impeditum. Ad iſta catenus enu-
cleanda, ut aut non omninò, aut minus no-
ceant, videntur mihi notatu *dignæ* Doctorum
(a) *Confeſſ.* Explicationes, ſi non ſimpliciter *neceſſariæ.*
Aug. *art.*4. “(a)Quanquam Evangelium requirit *Pœniten-*
(b) Caſſand. “ *tiam*, tamen ut *Remiſſio* peccatorum certa
Conſult. in “ ſit, docet eam *donari gratis*, hoc eſt, *non*
Conſ. Aug. “ *pendere ex Conditione dignitatis noſtræ.(b) Per*
*art.*4. “ *Solam fidem à Chriſto Remiſſio eſt* (inquit
* Bernard. *Epiſt.* 119. “ *Hilarius*) per hanc autem *Solam fidem*;
(c) Grot. “ intelligit haud dubiè, *ſolum meritum &*
Annot. in “ *Confidentiam operum excludi, ut Gratia ſta-*
Caſſand. *ad art.*4. “ *biliatur.* * Aſſignata eſt homini juſtitia
1. “ aliena, qui caruit ſuâ.(c) Eſt Remiſſio in hoc;
“ ut Deus alicui gravibus criminibus involuto
“ ea quæ ad converſionem ſunt neceſſaria non
“ adimat, de qua agitur *Luc.* 23. 24. *Remitte*
2. “ *hoc ipſis Pater, neſciunt enim quid faciant.* Eſt
“ Alia major, quâ Deus omnes pœnas remit-
3. “ tit, & jus dat ad vitam æternam. Eſt & ter-
4. “ tia, quâ id jus conſervatur. Denique Quarta,
1. “ quâ lapſo redditur. —Remiſſio illa *prima*
2. “ nullum reſpectum habet operum. Secunda
“ etiam ſine operibus poteſt contingere; (Ut
“ contigit Latroni in Cruce Chriſtum confi-
3. “ tenti;) Quæ tamen Reſpicit *munditiem* in ani-
“ mo per Gratiam *ante opera.* Tertia verò
“ *durare* ſine piis operibus *non poteſt.* Nedum
Quarta ſine *Fructibus* undique *Dignis Reſipiſ-
centiâ*, & perſeverantiâ in ijſdem. Hæc eſt ſum-
ma breviſſima Proceſſûs Dei in Evangelio
circa hominem, quem eſt videre apud *Grotium*,
p.278, 279. Doctrina Apoſtolorum veterumque
omnium, quæ illuſtrem huic Articulo, & Docto-
rum in eundem Commentariis, facem præfert.

De *prima* illa Peccatoris *Reconciliatione*, ſive *Re-
miſſione*.

miſſione, quæ *Juſtificatio* plerumque dicitur, in qua *Nulla requiritur Conditio*, videtur agi ab Apoſtolo *Rom.* 5. 10. Eſt nimirum *Inimicorum Conciliatio* : & 2 *Cor.* 5. 19. *Deus in Chriſto Mundum ſibi conciliavit , non imputando ei Lapſus.* Niſi fortè dicendum ſit, Conditionem *non deeſſe*, quæ neceſſariò *ſubintelligitur.* " Nam " (*d*) *Reſipiſcentia & Remiſſio Peccatorum in* " *Chriſto*, duo ſunt Evangelii ac proinde " noſtræ Salutis capita ; quæ obtinentur ex *promiſſionibus per fidem apprehenſis.* S. *Petrus* non dixit , *Credite*, ſed *Reſipiſcite in Remiſſionem Peccatorum*, Act. 2. 38. Ubi *Fides* includitur , quanquam Illius ſit nulla mentio. Et quemadmodùm *Fidei* nihil detrahit, quòd *Abrahamus* per bona *opera* dicitur eſſe conſecutus , *ut Amicus Dei vocaretur*, (Jac. 2. 23.) *Deúſ*que dicitur *non injuſtus , ut obliviſcatur operis veſtri , & laborioſæ Charitatis* , (Heb. 6. 10.) *& Tolerantiâ opus eſt , ut reportetis Promiſſionem*, (Heb. 10. 36.) *& Merces mea eſt mecum, ut reddam unicuique prout opus ipſius erit* ; (Apoc. 22. 12.) Ità nec *operibus* quicquam derogat, quòd Homo extra Scripturam dicitur, *Solâ fide juſtificari.* Conſiderandum eſt identidem , quòd duplex eſt Dei Miſericordia , (diſtinguente *Damaſceno* , qui ex Patrum Græcorum Scriptis exſcribit Sua,) Alia præcedens , Alia ſubſequens. Aliter Deus amat Mundum , *ut convertat* ; *converſum* aliter. Alia etiam eſt Diſtinctio notatu digna , & ad concordiam conducibilis. Nam cùm veteres nonnulli , & ex iis *Caſſander* , aiunt, *nos ſolâ fide juſtificari* , intelligunt nos ex impiis pios fieri per fidem , quæ *Sola* dicitur , *non in quantum diſtinguitur* à *Pœnitentia* ,

(*d*) Beza *in* Act. 2. 38.

tentia, aut *Charitate*, ſed *in quantum diſtinguitur à longa ac jugi operatione.* Quid, quòd Doctiſſimus *Davenantius*, qui Synodi *Dordrechtanæ* Pars magna fuit, De Neceſſitate bonorum Operum ad Juſtificationem adipiſcendam, fidémque ipſam quaſi juſtificandam, adverſus *Antinomos*, *Fiduciarios*, *Solifidianbſque* hujus Seculi, Pontificiis pleriſque, & nominatim *Bellarmino* liberiùs ſcribit? Videat, cui vacat, (præter Volumen illud paulò ſuperiùs allegatum,) Integram ipſius *Determinationem*, cui Titulus eſt, * *Fides juſtificans non poteſt à Charitate disjungi.* Nobis "(inquit) ea dicitur & habetur fides juſtificans, quam certò & infallibiliter conſequitur aut concomitatur Juſtificatio. Et "*adverſus Dominicum à Soto* addit, Nos fidem "illam, quæ non titulo tenus, ſed de facto "*Juſtificans* appellatur, à Charitate disjunctam negamus. Et poſt multiplicem Probationem, in hæc verba deſinit. "Si naturæ ordinem ſpectemus, Fides præcedit "Spem, Spes Charitatem; ſed ſi temporis "rationem habeamus, Fides juſtificans habet "utraſque comites indivulſas. Et in altero ejus Volumine, quod vocat *Prælectionum*, ſic infit. "Bona (*f*) quædam opera ſunt *neceſſaria* ad Juſtificationem, ut *Conditiones* "*concurrentes*, vel *præcurſoriæ*; licèt, *non* ſint "neceſſaria, *ut Cauſæ efficientes aut meritioriæ*; & rurſum—Bona opera ad juſtificationis ſtatum retinendum ſunt neceſſaria, "*non ut Cauſæ*, &c. *ſed ut Media ſeu conditiones*, ſine quibus Deus non vult Juſtificationis gratiam in hominibus conſervare. "Neceſſaria (inquit poſtmodùm) ad ſalu-

"tem;

* Davenant. *Quæſt.* 38. p. 169. &c.

P. 174.

(*f*) *Idem in Prælect.* 31. p. 401.

P. 404.

P. 405.

" tem, *neceſſitate ordinis*, *non Cauſalitatis*. (*g*) Conceſſit etiam eruditiſſimus *Prideauxius*, etiam tum cùm *Calvinianis* è Cathedra Regia benè cupiit, " Quòd ut fides hominem, " ſic opera fidem juſtificant; & in *Collo-* " *quio Altenburgenſi*, requirunt Theologi " *Electorales*, *præſentiam operum*, licèt non " Efficientiam. Quòd inanis eſt iſta fides, " quæ in operum fructu non ſe exerit. (*h*) Totius Eccleſiæ Anglicanæ Vox eſt illa Quotidiana, " Quòd Deus dedit Poteſta- " tem miniſtris ſuis, imò præcipit, ut Po- " pulo *Pœnitenti* (*non Credenti tantùm*) *Ab-* " *ſolutionem*; *Remiſſionémque* Peccatorum *pla-* " *nè annunciarent.* ——Ipſe ſingulis *Pœniten-* " *tibus*; & Sacroſancto Evangelio haud fictè " *credentibus*, *condonat*, eóſque *abſolvit*. Rur- " ſum Deus eſt pollicitus omnibus ſeriò " Pœnitentibus, & verâ fide ad illum con- " verſis, Peccatorum Remiſſionem. Utrobique Reſipiſcentia non modò concomitatur Remiſſionem Peccatorum, ſed & eidem præmittitur. Nè quiſquam hominum non capiat, Quid ſibi velit *Sola Fides* in vera *Fidelium* Juſtificatione, (ubi Fides Fideles facit;) (*k*) Eccleſia *Helvetica* Rem complexam eſſe oſtendit, ex Verbis Chriſti apud *Johannem*, (c. 6.) Ubi *pro credere ponit manducare*, *&* *pro manducare*; *credere*. Nec aliam Fidem intelligi volunt in hoc negotio, quàm *efficacem*, *&* *ſeſe exerentem per Dilectionem*; " Fidem *quæ nos in offi-* " *cio retinet*, *Conſcientiam quoque pacificat*, " *liberum ad Deum aditum aperit*, *patien-* " *tiam firmat*; *format veram Confeſſionem*, " *omnis generis bonos fructus*, *&* *pia opera*

(*g*) Prideauxii *poſt Epiſc. Wigornienſ. Lect. 5. p.* 70, 71.

(*h*) *Eccl. Angl. in Abſolutione pronuncianda, &c. Item in Adminiſtr. Cœnæ Dominicæ.*

(*k*) *In Confeſſione Poſteriore, c.* 15. c. 16.

(*l*) *In Confeſſione Priore, Art.* 13. *mihi pag.* 3.

" *progignit.* (*l*) Addunt quòd fides eadem " (qua ſolâ juſtificamur) *eſt rerum ſperan-* " *darum ſubſtantia*, *&* *Apprehenſio, quæ ex* " *ſeſe Charitatem*, *&* *mox præclaros Virtu-* " *tum omnium fructus pullulat. Nec quid-* " *quam tamen his officiis licet Piorum*, *ſed* " *ſimpliciter gratiæ Dei ſalutem partam at-* " *tribuimus. Atque Hic quidem Solus eſt* " *Verus Dei Cultus*, *Fides operum fæcun-* " *diſſima*, ſed *nullâ operum fiduciâ*, quæ Sola excluditur per *Fidem Solam.*

Reverendiſſimi *Davenantii* Concluſio Sexta *de Juſtitia Actuali*, videtur mihi perquam digniſſima, quæ Toti huic Capiti imponat finem. (*m*) Nam uti nemo *Recipit* " Juſtificationem generalem (de quâ jam " agitur) niſi concurrente Pœnitentiâ, Fi- " de, novæ vitæ Propoſito, aliíſque ejuſ- " dem generis actionibus; Ità Nemo ean- " dem *Retinet*, niſi iiſdem mediantibus. " *Ratio* cur ex parte noſtra neceſſariò re- " quirantur hæc omnia, illa eſt, quòd hæc " abeſſe non poſſunt perpetuò, ut non a- " deſſe incipiant illorum oppoſita, quæ " pugnant cum natura Juſtificati. (Exem- " pli gratiâ) Si dempſeris ſtudium Morti- " ficationis, & Exercitium Pœnitentiæ, ir- " rumpunt Concupiſcentiæ Dominantes, & " Peccata vaſtantia Conſcientiam.

(*m*) Daven. *Prælect. c.* 31. *p.* 404.

Non opus eſt, Lector Candide, ut de *Vocatione*, *Regeneratione*, *Adoptione*, *Renovatione*, *Sanctificatione*, & *Salvatione*, diſtincta capita inſtituam, aut operoſius aliquid dicam, & ex profeſſo; Quandoquidem hæc omnia comparata ſunt ità, ut *Juſtificatione* ritè expoſitâ, in promptu ſit omnibus intelligere,

telligere, quid de Reliquis Beneficiis jam numeratis ſit ſentiendum, & quo pacto nobis Illa quoque obtingant. Nam ad hunc Articulum [*Credo Remiſſionem Peccatorum*] Tota Chriſti Hiſtoria referri debet. Ut ſaluberrimè nos monet Veneranda *Synodus Auguſtana.* Quorſum ſcilicet Ipſe Chriſtus aut Incarnatus, aut Natus, aut Paſſus eſt, aut Reſurrexit, niſi ut Nobis per ipſum, & propter ipſum gratuitò, in primis *Remiſſio Peccatorum*, deinde & *Gratia pro gratia*, Tandémque aliquando *Æterna Gloria* impertirentur? Ratum ſit ergo, quòd Beneficia paulò ſuperiùs recenſita, quæ *Jeſus Chriſtus* tanquam Sacerdos, Idémque Sacrificium noſtrum, pro nobis emit, offértque, uno quaſi Complexu, *Juſtificatione* comprehenduntur. Joh. 1. 16.

CAP. XXI.

De Sacramentis in genere.

§ 1. QUum *Juſtificatio Evangelica* requirat *Fidem*, ceu Inſtrumentum *Internum* quo juſti habemur coram Deo; & Quum Ea ipſa Fides opus habeat adminiculis, nè quando (propter multiplicem quæ eſt in homine infirmitatem) aut vacillet, aut intercidat, aut funditùs tandem excutiatur; placuit Patri Miſerationum Inſtrumento huic Interno *Externa* addere Inſtrumenta, quorum ope extrinſecus Internum illud adjuvatur, confirmatur Promiſſio Domini, om- *Connexio præſentis cum Articulo præcedente.*

níſque deinceps Dubitatio ex animis noſtris eximitur. Tria ſunt autem *Externa* illa, ad quorum unum aut alterum reduci poſſunt complura, (ſc. preces, *Eleemoſynæ*, jejunia, Quæcunque porro ad Cultum externum ſpectant,) quæ uni *Interno* auxiliantur. *Evangelium*, *Sacramentum*, & *utriuſque Diſpenſator.* De quorum Primo actum eſt fuſiús. De ultimo agetur ſuo tempore & loco. De Medio verò jamjam agendum arbitror. *Sacramentum* enim Myſterium eſt, quod *Verbum Viſibile* vocavit appoſitè ſatìs *Auguſtinus*; atque utplurimum definitur, *Signum Viſibile Inviſibilis Gratiæ.* Et Hoc ad *Fidem Juſtificativam* corroborandam & conſervandam videtur ex eo conducibilius, quòd ex duabus Partibus conſtamus, quarum altera ſub ſenſum *videndi* cadit, prout altera oculorum *conſpectum fugit.* Et Oculis noſtris per *Sacramentum* Chriſtus quodammodò ſubjicitur, ſicut per ſuum ipſe *Verbum* Auribus noſtris annunciatur.

Sed & alia eſt connexio *Juſtificationis* cum *Sacramento*, quam ex *Antonio de Dominis*, longè Doctiſſimo Pacificóque Archiepiſcopo *Spalatenſi*, in promptu cuilibet eſt inferre. " Nam ut homo non concurrit ad Remiſſi- " onem Peccatorum, niſi tantùm *Diſpoſitivè*, " tum *amovendo* voluntatem actualem pec- " candi, per neceſſariam *Pœnitentiam*, tum " *credendo* in Chriſtum *vivâ Fide*, ut ità " Chriſtum *apprehendat*, & *ſibi uniat*, ſed " mediante *Sacramento*, & *per Sacramentum*; " (ubicunque Sacramentum haberi queat;) " Sic *Remiſſio* ſeu *Juſtificatio* à Deo ſolo erit " *effectivè principaliter*, ut à *Sacramento in-* " *ſtrumentaliter.* Quapropter ordine ſatìs

M. Ant. de Dom. in Rep. Eccl. l. 5. c. 4. n. 27.

accom-

accommodo poſt *Remiſſionem Peccatorum* ad Doctrinam *Sacramentorum* contemplandam acceditur.

§ 2. *Sacramentum* à *Sacrando*, (Vocabulum nullibi in Sacris Literis uſurpatum,) Varia apud Varios Scriptores Ethnicos ſignificat. Nunc *Pecuniam*, loco *Sacro* à litigantibus depoſitam. Nunc *Militem*, Militiæ, Juramento ſuſcepto, *conſecratum.* Nunc & præcipuè *Juramentum*, quo Duci ſuo obſtricti ſunt. Unde ad uſum Sacrorum Rituum *in Domo Dei* indigitandum, *Antiſtites Latini* hoc vocabulum traduxerunt; prorſus ut *Græcæ Eccleſiæ Patribus* Vox Generica *Myſterium* in uſu erat. Neutra Vox ſecundum *Literam*, ſed *figuratè* uſurpata cenſenda eſt; *Sacramentum* Metaphoricè, Synecdochicè *Myſterium.* In Sacris Literis deſignatur, Id quod vocamus *Sacramentum*, per vocem (*a*) *Signi* atque *Sigilli*; Quod trifariam ibi accipitur; vel pro *ritu externo*, vel pro ipſa Re ſignata quæ eſt *Interna*, vel pro ambitu utriuſque, tam *Signi* quàm *Signati*, quod utrumque ſimul ingreditur Brevem illam & vulgarem Sacramenti Definitionem, quæ in Eccleſia Dei obtinet. Rectène autem, an ſecus, forſan propediem explorabitur.

Quid ſit Nominis.

(*a*) Rom. 4. 11.

§ 3. Si ſatìs eſſet ad *Sacramentum* hoc in loco intelligendum, quòd ſit ſemper *Res ſenſibilis, cui ex divina promiſſione annexus ſit effectus aliquis ſupernaturalis,* aut *Externum Signum Internæ Gratiæ*, Illud Abſurdi ſequeretur, quòd *Sacramenta eſſent innumera.* Uti Doctiſſimus *Spalatenſis* contra doctiſſimos *Pon-*

Quid Rei.

tificios prolixè * probat. Cujus *Deſcriptio* Sacramenti elaborata, in *proprio* ſuo ſignificatu, ínque Eccleſia neceſſario, digniſſimam ſanè exiſtimo, quæ hunc in locum transferatur. *Eſt* nimirum *Actio aliqua ſenſibilis, ex natura ſua indifferens, nullam ex natura rei connexionem habens aut convenientiam cum effectu ullo Gratiæ, & tamen à Deo inſtituta, atque ordinata tota ſecundum omnes ſui partes, ut in Eccleſia perpetuò ſervetur, cui effectum Gratiæ infallibilem promiſerit & adjunxerit, ſed cum quadam ſimilitudine & analogia, quæ ſit inter ipſam actionem naturalem, & ſuum effectum naturalem, atque inter actionem ſpiritualem, ipſiúſque effectum ſpiritualem.* Hujuſmodi autem *Deſcriptio* eò potiùs eſt admittenda, quoniam Scriptura non exprimit *quænam* ſint *propriè* Sacramenta, imò nec ullum adhibet Nomen appropriatum ad Hoc, ut Rem eam diſertè denotet quam Eccleſia *Sacramentum* latinè vocat; & *Auguſtinus* agnoſcit *omnia*, quæ *Sacrum* aliquid ſignificant, genericâ Vocis acceptione vocari poſſe *Sacramenta*. Speciatim & præ aliis Divina Numinis Invocatio.

* *In Rep. Eccl. T.2. l.5. c.4. n.4, 5, &c.*

Auguſt. *Epiſt.5.*

Deſcribitur potius quàm definitur, idque per 10. Conditiones.

§ 4. “ Neceſſe fuit mihi pluribus *Verum* deſcribere *Sacramentum*; (pergit Doctiſſimus Archipræſul;) nam nulla aliorum “ Deſcriptio, quæ plurimæ ſunt, mihi poteſt ſatisfacere; quia nulla excludit multas actiones externas quibus gratioſa eſt “ adjuncta Promiſſio, & quæ à Chriſto aut “ præceptæ ſunt, aut commendatæ, ut *Oratio*, “ *Reconciliatio cum fratre*, *Eleemoſyna*, *Concordia*, &c. Quæcunque enim ſunt ſigna ad Res divinas pertinentia, nomine *Sacramenti* latè ſumpto, (Judice Sancto *Auguſtino*)

no) *Sacramenta* vocari poſſunt. *Octo* illa quæ *Bellarminus* in *Vero* requirit *Sacramento* (excepto ſolo ſeptimo quæ propriam habet controverſiam) libenter admittit *Spalatenſis*, & ab omnibus meritò admittenda eſſe putat. Sed illa *octo* non ſufficiunt, quippe quæ ſunt omnia in *Oratione*, *Eleemoſyna*, *Reconciliatione*, &c. ídque multò clariùs, quàm in aliquibus ex *Septem* quæ *Romanenſes* numerant *Sacramentis*. Exempli gratiâ, *Reconciliari cum fratre dimittendo ei injuriam*, 1. Eſt *ſignum*; ſignificat enim cum Deo Reconciliationem. 2. Eſt quid *ſenſibile*; vel amplexibus, & ulnis obviis, vel verbis ſaltem conceptis, ipſam facit reconciliationem. 3. *Voluntarium*; non poteſt enim divina aut Reconciliatio aut Remiſſio *naturaliter* ſignificari. 4. Habet *Analogiam* quandam & *ſimilitudinem*. Namque ut Læſus homo dimittit lædenti injuriam, Ità peccata Dimiſſori dimittit Deus. 5. *Res eſt Sacra* omnis Dimiſſio Peccatorum. 6. *Tunc evenit*, cùm frater fratri verè reconciliatur; & Concedemus nunc ſeptimò, quod in *ipſo actu* hujuſce Reconciliationis, Peccata Remittentis (quod in ſe Frater ſuus peccaverat) *à Deo* Ipſi ex altera parte *remittuntur*. 8. Hæc eſt *ſtata & religioſa Ceremonia*, quæ in Eccleſia ſemper erat, ſempérque erit *neceſſaria*. Nam *Poteſtas exſcindendi à Corpore Chriſti aliquem*, ab ipſo Chriſto Eccleſiæ * data, Huic ipſi fundamento videtur potiſſimùm inniti. Sed non obſtantibus *his octo* ad *Sacramentum* requiſitis, non eſt tamen *Sacramentum* de quo nunc agimus Ipſa *Reconciliatio*, in quantum eſt *Actus Charitatis*, & ſub Præcepto divino ante-

Bellar. *de Sacram. in gen. l.* 1. *c.* 9.

*Mat. 18. 17.

antecedenter, & non aliquid antecedenter ex ſe *Indifferens*, quod ut *Nonum* requiſitum vult *Spalatenſis* perſpicaciſſimus. Qui ad Naturam Sacramenti requirit *Decimò*, ut ſit *expreſsè à Deo inſtituta & ordinata talis Actio*, Eccleſiæque *tradita ac mandata*, *cum expreſſa item Promiſſione effectûs gratiæ*, *Actioni eidem annectente*.

Quarum uſus eſt momentoſus. § 5. Per has *Decem* Conditiones, omnia facilè excludentur à *ratione Sacramenti* verè & propriè ſic dicti, quæ *videntur*, & *prætenduntur*, ſed *non ſunt Vera Sacramenta*, tametſi ex iſtis conditionibus plures habeant. Exemplum unicum adinſtar erit multorum. *Manus Impoſitio ſuper ægrotos*, ab ipſo *Chriſto* * *inſtituta*, eſt antecedenter *Res Indifferens*, *ſenſibilis*, *certa*, & in multis Eccleſiis in uſu adhuc, &c. Et veruntamen, præ defectu nonnullarum Conditionum, non eſt *Verum* Sacramentum. Non habet debitam Analogiam; non eſt *Fœderis* Pactíque inter Deum & hominem *Renovatio*; non eſt *perpetuò* obſervanda, & ad Salutem *Neceſſaria*, ubicunque haberi poteſt. Quum igitur conſtet, Sacramentum κυρίως dictum *Aggregatum* quoddam eſſe & *Artificioſum*, nec per ſe, ſed *per accidens*, ſi modò *phyſicè* conſideretur; fruſtra quæritur *exacta* ejus *Definitio*, (ut contendit *Spalatenſis*, & † *Bellarminus* ipſe concedit,) ſed *Deſcriptionibus* longiuſculis contenti ſimus neceſſe eſt. Ejus autem *Definitio* qualis qualis hæc eſto; *Sacramentum eſt merum Inſtrumentum ſenſibile*, *ordinarium*, *ſignificativum*, atque *divinitùs inſtitutum*, *quo Deus per Eccleſiam*, *in Credentibus*, *vel Gratiam producit*, *vel*

* Mar.16.18.

† *Ubi ſuprà*, c.10.

vel productam ſtabilit. Quæ Definitio nequaquam competit *Orationi*, *Eleemoſynæ*, *Fraternæ Redintegrationi*, & Similibus, quæ non ſunt *Mera Inſtrumenta*, ſed *Diſpoſitiones*, vel *Conditiones*, vel aliquid Tale.

§ 6. In Definitione jam exhibita, quatenus *Sacramentum* non eſt *Phyſicum* omninò, ſed *Morale* Inſtrumentum, & *Materiam* ſuam & *Formam* habemus Ei aſſignatas. In Inſtrumento enim quocunque, τὸ *Materiale* Res eſt ipſa quâ utimur ad Aliud; τὸ *Formale* verò eſt Vis, aut Virtus, aut Aptitudo, quam habet aliquod Inſtrumentum ad opus ſuum efficiendum. *Spalatenſis* rem illuſtrat per Inſtrumentum materiale quod *Serra* dicitur. Cujus *Materia* eſt *Ferrum*, *Forma* verò *Vis* ſeu *Aptitudo ad ſecandum*; quam vim habet à *Figura* qualicunque, putà à dentibus, ab acie, à cuſpide, &c. Sic Materia Sacramenti eſt Res aut Actio ſenſibilis; *Forma* Vis ſeu Aptitudo Gratiam quadantenus *convehendi*, vel efficaciter *teſtandi*. Et quia nulla res ſenſibilis *de ſeipſa* Vim talem habere poteſt, oportet ut eandem à Deo habeat. Ideóque *Sacramentum* à Deo Solo oportet eſſe Inſtitutum. *E. G. Lotio* ſimul cum *Verbis*, *Ego te Baptizo in nomine Patris*, *Filii*, *&* *Spiritûs Sancti*, ſunt Ipſum Baptiſmi *Materiale*, & *Senſibile*; Ipſum verò *Formale* eſt *Vis animam mundandi*. Neque enim Verba illa [*Ego te Baptizo*] Lotioni illi conferunt Vim aliquam Spiritualem, (per magicam quandam Incantationem,) Sed & *Lotioni* *&* *Verbis* ſimul indidit *Deus* Vim Mundandi Animam, (virtute *Pacti* cum homine facti, & *Promiſſi*

Materia & Forma Sacramenti, &c.

Ubi ſuprà, n. 9.

Eccleſiæ

Eccleſiæ dati,) Ex qua vi, & Lotione, cum Verbis illis factâ, Divinum & Integrum ſtatim exoritur Inſtrumentum, quod in Eccleſia Chriſti Catholica *Sacramenti* nomine cenſetur. Fruſtra ſunt ergò *Pontificii*, (utcunque ſummæ & Literaturæ, & Induſtriæ, & Acuminis laude digniſſimi,) quorum communis * Opinio eſt, *Sacramenta Novæ Legis & in verbis & in rebus conſtare omnia*; nempe in *rebus*, quoad *Materiam*; in *verbis* verò quoad *Formam*. Cujus Erroris Documento & illud erit, quòd (*Baptiſmo ſolo excepto*) *nuſquam* in tota Scriptura Sacra, nec novæ legis nec veteris, ulla Vis propria Sacramentalis à Deo datur *certis Verbis*, vel ſeorſim à rebus, vel cum rebus conjunctim. Quum ergo Salvator nunquam *dixerit*, nec unquam Apoſtoli *explicaverint*, ullum verum Sacramentum (præterquam quod præſcribitur *Invocatio Trinitatis* in *Baptiſmo*,) continere *verba* certa, & jure divino determinata; *Planum eſt* (inquit *Spalatenſis*) *Verba* prolata *in Sacramentis non modò neutiquam eſſe Formam, ſed nè Materiam quidem certam atque determinatam*.

* Bellarminus *ità refert, ubi ſupra, c.* 18.

Quotuplex Sacramentum.

§ 7. Dum Numerum Sacramentorum *ſeptenarium* obtrudunt ſuis *Pontificii*, quem numerum *Lombardus* à centum annis & quinquaginta ad minimum Primus omnium excogitavit, (aut ſaltem invexit in Eccleſiam,) Concilium *Florentinum Armenios* docuit, In Fidei Articulum deinde vertit *Tridentinum*, Alii autem ſategerunt pro poſſe ſuo effectum dare, ex Vitæ ſpiritualis ad Corporalem Similitudine, ex numero Vulnerum & Virtutum, ex numeri ipſius Septenarii celebritate,

Bellarm. *de Sacram. in gen. l.* 2. *c.* 21. *&* 26.

tate, quas Rationis Congruentias vocare placuit, *Proh Deus Immortalis* ! (inquit doctiſſimus *Spalatenſis*) *quàm facilè Articulos Fidei cudimus !* Deinde evincit *Archipræſul*, rationum momentis ſolidiſſimis, in Solis *Baptiſmo* & *Cœna Domini*, Veram & integram Sacramenti (verè-dicti-Evangelici,) rationem & naturam liquidò poſſe inveniri. Confirmat hoc Autoritate Antiquitatis, nominatim S. *Ambroſii*, atque B. *Auguſtini. Magiſtrum Sententiarum*, qui primus omnium in ſe recepit Eccleſiæ Oculos aperire, ut Septem inſpiceret Sacramenta, perſtringit acriter. In Concilium *Florentinum* cum * Schiſmate celebratum, (*n.* 21.) & in Concilium *Tridentinum* propter Canones pernicioſos, Fideíque Articulos ex hominum Placitis fabricatos, (*n.*23.) graviſſimè Vir Magnus cenſuram agit. Tandémque Argumenta ex *Congruentiis* quas vocant accerſita, tanquam Theologo prorſus indigna, contemptim præterit.

*Confer Reip.Eccl.l. 4.c.19.n.11.

Quinam Fines, & Effectus, & Via aperta ad Conciliaturam.

§ 8. Quum vix quicquam magìs anſam Controverſiæ ſerram reciprocandi in Eccleſia Dei præbuerit, quàm Doctrina de Sacramentis, Non majori quidem compendio ad Pacem ibitur univerſalem, quàm ſi *omnes* æquè ac *aliquos* Sacramenti *Fines* omnium Partium Theologi maturè ſecum conſideraverint. Tam eos qui ſunt Fines ex *parte Dei*, quàm qui ſunt ex *parte Hominis*. Neque tantùm *Principales*, verùm etiam *ſubordinatos*. *Principalis* eſt duplex, *Prior* eſt ut *Sacramentum* ſit *Inſtrumentum*, *Medium*, & *Vehiculum*, per quæ Deus *offert*, imò *exhibet*, imò *applicat* Credentibus, de Remiſſione Peccatorum, de Dono

Gratiæ Gloriæque pretioſiſſimas *Promiſſiones* in Verbo ſuo promulgatas. *Poſterior* eſt Finis Principalis, ut Sacramentum ex parte Dei *Signum* ſit & *Teſtimonium* divini erga nos Amoris; *Pignus* etiam divinæ Gratiæ; Nec non *ſigillum* ſive *ſignaculum*, Promiſſiones Evangelii nobis datas quaſi *obſignans*, *confirmans*, & *in vim Pacti* quaſi *conſummans*. *Finis* verò *ſubordinatus* videtur in genere eſſe quadruplex. Primus eſt *Diſcriminativus*, in quantum eſt Eccleſiæ *Teſſera*, atque *Symbolum* Religionis. Secundus *Diſciplinæ Conſervativus*, in quantum eſt publicorum Congreſſuum *Nervus*. Tertius *Obligatorius*, in quantum ad Fidem Obſequiúmque Deo præſtandum nos ſtringit. Quartus *Didacticus* & *In-*
*Rom. 6.3, 4. *formans*, in quantum Typus eſt Virtutum. Nam * *Mortificatio Adami veteris* per Bap-
† 1 Cor. 10. 17. tiſmum repræſentatur; † *Dilectio mutua* per Euchariſtiam. Præterquam quod ex parte Noſtri, Fides in nobis excitatur, & nè labaſcat ſtabilitur. Qui omnes hos Fines ſimul ſumptos non uno cogitant complexu, Naturam *Veri* Sacramenti non capiunt *Integram*, ſed inter ſe dividunt atque diſcerpunt. Indéque eſt quòd Sacramentum nihil aliud eſſe volunt (*a*) Sectatores *Caroloſtadii*, quàm *ſignum* quoddam inſtitutum ad homines *Chriſtianos* à *Non-Chriſtianis* diſcriminandos. (*b*) Alii autumant Sacramentum nudam eſſe *Allegoriam*, & quaſi *ſignum* Bonorum operum, Vitæque noſtræ ſpiritualis. (*c*) Alii aiunt Sacramentum duntaxat eſſe *Ceremoniam*, quâ ſe Chriſtianus Eccleſiæ probat, ceu Militem Chriſti, aut Candidatum. *Zuinglius* Hunc Errorem retractavit aliquantiſper, ſed & poſtmodum re-

(*a*) *Hos refellit* Calvinus *Inſt. l.4.c.14. § 13.2.*

(*b*) *Hos* Chemnitius *revincit in Exam. Part. 2. de Sacram. Efficacia, & Uſu.*

(*c*) Zuinglius *in lib. de vera & falſa Relig. & alibi paſſim.*

reſumpſit. Alii (*d*) aſſerunt certatim, Sacramentum eſſe *ſigillum* tantùm, collatam Gratiam, vel conferendam, & ſignificans, & obſignans; ſed Inſtrumentum eſſe Gratiæ, Remiſſionis, & Salutis, omninò negant. Hic autem Error eſt ità affinis *Zuingliano* jam dicto, ut potiùs eódem redire cenſeam. Quanquam alibi *Calvinus* dixiſſe *aliter* perhibetur, nempe *Lavacrum eſſe Symbolum efficax*; *quia Deus, dum hoc oſtendit ſignum, ſimul etiam operatur quod per ſignum illud ſignificat.* Ità inquam *Calvinus*, ſi fides * *Bellarmino* habenda ſit. Et Hoc videtur (*f*) *Spalatenſi*, ac Catholico cuique *Pacifico*, ſufficere debere ad Pacem Publicam ineundam, Si omnes Pacem ſincerè cuperent. Ipſum aſſignare *modum*, quo Sacramentum operatur, non omninò neceſſe eſt; & tantas patitur difficultates, ut *Veteres* omnes, etiam *Scholaſtici*, ſatìs ſibi eſſe putaverint, ſi Hoc ſolummodò concedatur, quòd Præſente Sacramento, & Recipiente dignè diſpoſito, *Deus ex ſe ſolus, & immediatè, quaſi viſo ſuo ſigno, Gratiam donat. Poſſumus igitur* (inquit Ille ad Pacem factus *Spalatenſis*,) *facilè nos invicem tolerare.* Immota ſit tandem Hæc Concluſio; quòd Sacramentum eſt *Medium efficax*, per quod Gratia Dei, Remiſſio Peccatorum, Salúſque ſempiterna, Credentibus omnibus offertur, oblata exhibetur, exhibita applicatur. Per Hoc homines Inſtrumentum (quia Deus ſic voluit, ſic decrevit, inſtituítque,) & fœderi Gratiæ inſeruntur, & in eodem conſervantur. Eccleſiæ puræ, primævæ, incorruptæ, & Apoſtolicæ, Perpetuus Senſus Hic erat, ex ipſo Verbo

(*d*) Calvin. *Inſtitut.l.*4. *c.*14.*Sect.*17.

*Bellar. *de Sacram. in gen.l.* 2.*c.*3.

(*f*) *In Rep. Eccl.T.*2.*l.*5.*c.*4.*n.*29.

(g)Act. 2. 38. Verbo Dei palam habitus & eductus. (g) *Baptizetur veſtrûm unuſquiſque in remiſſionem Peccatorum.* (h)Act.22. 16. (h) *Baptizare, & ablue peccata tua.*—— *Ut Eccleſiam ſanctificaret, poſtquam Eam* (i)Eph. 5. 26. (i) *purgâſſet Lavacro Aquæ. Salvos nos fecit per Lavacrum Regenerationis.* (Tit. 3. 5.) *Sed* (k) 1 Cor. 6.11. (k) *abluti eſtis, ſed ſanctificati, ſed juſtificati eſtis,* &c.

Et in hunc omninò Senſum docet *Eccleſia Anglicana*, Reformatarum Optimarum Exemplar ingens. *Conf. Art.* 25. "Sacramenta à Chriſto inſtituta, non tantùm ſunt *Notæ* Profeſſionis Chriſtianorum, ſed *certa* quædam potius *teſtimonia*, & *efficacia ſigna Gratiæ atque bonæ in nos Voluntatis Dei*, per quæ inviſibiliter *Ipſe in nos operatur*, noſtrámque *Fidem* in ſe non ſolùm *excitat*, verùm etiam *confirmat*. Ad hæc, in iis duntaxat qui dignè percipiunt, *ſalutarem habent effectum*. Quem ad finem ſunt *Conf. Auguſtan. Art.8. * *efficacia*, propter ordinationem & Mandatum Chriſti, *etiamſi per malos* exhibeantur. Atque hæc (inquit † *In Art.8.* † *Caſſander*) ſunt Totius Eccleſiæ Confeſſioni Conſentanea. Neque aliter proceſſit Conciliatio *Ratisbonenſis*.

CAP.

CAP. XXII.

De Sacramentis in Specie.

§ 1. QUemadmodùm hominem adhuc in ſtatu Integritatis conſiſtentem, (*a*) *Externo ſigno* æquè ac *Verbo*, ad obſequium ſibi præſtandum aſtrinxit Deus; Ità Homini poſt Lapſum æquè *Signo externo* fidem ejus corroboravit, ac *Verbo Promiſſionis* eundem in integrum quaſi reſtituit. Nam (*b*) Promiſſo *Mulieris Semini*, ſive *Meſſiæ*, *Caput Serpentis* (ſive opera Diaboli) *contrituro*, *Ritum* addidit *Sacrificandi*; Quod viſibile *Signum* inviſibilis Gratiæ *Significativum*, non *humano* arbitrio excogitatum, ſed *Divino* ſancitum eſſe, immotis probat argumentis *Gerhardus Jenenſis* celeberrimus, *in Tract. de L. L. Cerem. & Forenſ.* § 14. ſatíſque patet ex (*c*) *Reſpectu ad Abelem habito ſacrificantem.* Poſt Diluvium, *in ſignum Fœderis*, quod cum *Noa* percuſſit *Deus*, promiſſionis divinæ *Verbo* & (*d*) *Arcus Cœleſtis* addebatur. Deinceps * *Circumciſionis*, & (*f*) *Agni Paſchalis* Sacramenta. Per primum Deus Dona cœleſtia ſua diſpenſavit; recepit ſuos in fœdus Gratiæ, & Remiſſionis Peccatorum, per fidem in *Meſſiam* ſuo Tempore venturum. Per ſecundum non ſolummodò *Memoriam Liberationis Ægyptiacæ*

Sacramenta Veteris.

(*a*) Gen. 2. 17.

(*b*) Gen. 3. 15. *confer v. 21. de occiſorum pellibus Animalium dubio procul immolandorum.*

(*c*) Gen. 4. 4

(*d*) Gen. 9. 12, 13, 14.

* Gen. 17. 10, &c.

(*f*) Exod. 12. 13, 14, &c.

acæ renovavit, ſed etiam *Fidem* in *Meſſiam*
*Joh.1.29. (cujus *Agnus* Anniculus * *Typus* erat) de
1 Cor.5.7. *Gratia* & *Remiſſione*, in comedentium animis
obſignavit.

Et Novi Teſtamenti. § 2. Iſtis in V. T. ſuccedunt in N. *Baptiſmus*, & *Cæna Dominica*. Quæ ita conveniunt cum Prioribus in hoc reſpectu generali, quòd omne Sacramentum proprio modo ſic dictum eſt *Actio ſacra*, & *ſolennis*, & *divinitùs inſtituta*, & *verſatur circa certum objectum*, *Verbo Inſtitutionis & Promiſſionis peculiari determinatùm*, *ſemper in uſum ſalutarem*, *per fidem apprehendendum in Adultis*; ut etiam differant in hoc, quòd fuerunt Illa *Chriſti Venturi prænunciativa*, Hæc *Ejuſdem jam Exhibiti* in omne ævum *Annunciativa*. Illa *Umbræ*, & *Figuræ*, quarum *Corpus* & *Veritatem* immediatè Hæc exhibent. Illa tantummodo ad Populum pertinebant *Iſraëliticum*; Hæc ad Eccleſiam univerſalem ex *Judæis & Gentibus* conflatam. Illa erant duntaxat ad *Chriſti adventum* duratura; Hæc
†1 Cor.11. ad *Mundi* † *finem* uſque.
26. Ut erant multa *temporaria* in V. T. Sacramenta, & *analogicè* ſic dicta, (inter quæ enumerantur Arbor Vitæ ante Lapſum, Conſervatio in Arca *Noachana*; Tranſitus per mare rubrum, Eſus *Mannæ* in Deſerto, Eruptio Aquæ *de Petra*, Ros in Vellere *Gideonis*, Umbra Solis retrograda, &c.) At ordinaria, & perpetuè, & propriè dicta *duntaxat Duo*; Unum *Initiationis*, videlicet *Circumciſio*, *Confirmationis* alterum, nimirum *Paſcha*; Ità ex multis etiam in N. T. Sacramentis, *ſenſu lato* ſic dictis, Duo tantùm

ſunt

ſunt Vera, propriè dicta, & (ubicunque in Adultis haberi poſſunt,) ad Salutem Neceſſaria; *Baptiſmus*, ſcilicet, & *Euchariſtia*. De quibus jàm deinde agendum eſt.

Baptiſmus Multiplex quoad Nomen.

§ 3. Baptiſmus quoad Nomen Triplex habetur apud Veteres. 1. *Martyrium* quorumcunque, qui nondum Lavacro Baptizati, pro Chriſti fide decertantes *ad ſanguinem uſque* (a) *reſtiterunt*, Baptiſmus *Sanguinis* eſt dictum. 2. Catechumenis quibuſcunque, vel Effuſione Donorum Spiritûs Sancti miraculosâ, vel ejuſdem effectibus internis præter ſolitum inſignitis, necdum tamen Baptizatis baptiſmo fluminis, præproperâ morte præventis, *Flaminis* Baptiſmus aſcriptus eſt. 3. Quicunque autem Salutari novæ Vitæ *Lavacro* ſunt quoad Literam Baptizati, Eorum Baptiſmum Veteres Baptiſmum *Fluminis* nuncupârunt. Addit *Athanaſius* quartum Baptiſmum ſc. *Lachrymarum*; & *Chryſoſtomus* quintum, qui fit per *Ignem Tentationum*. Quæ tamen omnes Diſtinctiones, non ſunt omninò Definiti in ſuas Species, ſed nominis tantùm æquivoci in ſua diverſa Significata. Porrò Baptiſmus Typicè (b) *Circumciſio* appellatur ἀχειροποίητος. Eſtque *Diluvium ſpirituale*, quod nos etiam (c) *Salvare* dicitur, quo reſpectu potiùs *Arcam* præcipuè refert *Noachanam*.

(a) Heb. 12. 4.

Lombard. *Sent.* 4. *Diſt.* 4.

τὸ διὰ δακρύων βάπτισμα. Ath. *T.* 2. *p.* 296.

(b) Col. 2. 11.

(c) 1 Pet. 3. 20.

Unicus quoad Naturam, ut Chriſti Baptiſmus Baptiſmo Johannis perfectior eſſet.

§ 4. Quicquid contrà deblaterant, qui *Baptiſmum Johannis* negant fuiſſe *divinitùs* inſtitutum, conſtat Triplicem illum Baptiſmum, *Johannis, Chriſti*, & *Apoſtolorum*, quoad *Divinum Authorem ſuum* in eundem prorſùs recidere, ideóque uni Deo Originem

ſuam acceptam ferre. *Johannes* enim dici-
(d) Joh. 1. 33. tur *ad baptizandum à Deo* (*d*) *miſſus*. Ejúſque Baptiſmus * *non ex hominibus*, *ſed è Cœlo fuiſſe*
*Mat. 21. 25. innuitur. Phariſæi etiam & Scribæ *Baptiſ-*
(f) Luc. 7. 30. *mum Johannis* renuentes, (*f*) *Conſilium Dei adverſus ſeipſos ſunt aſpernati.* Quid, quòd *in*
(g) Luc. 3. 3. *Deſerto*, *factum eſt ad Johannem* (*g*) *Verbum Domini?* Quid, quòd Idem baptizavit in
(h) Luc. 3. 3, 4. (*h*) *Remiſſionem Peccatorum?* quod Soli Deo eſt proprium. Præterquam quòd *unus eſt*
(i) Eph. 4. 5. *Deus*, *una Fides*, (*i*) *unum Baptiſma.* Neque
(k) Mat. 3. 13, 16. Joh. 1. 41. (*k*) *Chriſtus*, neque *Apoſtoli* fuerunt aliò, quàm *Johannis* Baptiſmo Baptizati. Imò priuſquam ipſe *Chriſtus* per * ſuos Apoſtolos
* Joh. 4. 2.
(l) Joh. 3. 5. baptizabat, de Baptiſmo *Johannis* (*l*) ut *ad ſalutem neceſſariò* locutus eſt. Suóque Chriſtus *Baptiſmate* noſtrum voluit conſecrare. Objicientibus ergo *Novatianis*, quòd S. *Petrus non perfectè baptizatus ſit*, *quia Baptiſmate Johannis*, Reſpondit ſtrenuè * *Eulo-*
* *Apud* Photium *in* μυειοβιβ. p. 1601, &c. *gius*, *Archiepiſcopus Alexandrinus*, quòd uſque dum *Ipſe Chriſtus* Præceptum Diſcipulis tradidiſſet, *Euntes docete omnes Gentes*,
(m) Mat. 28. 29. (*m*) *Baptizantes*, &c. *Johannis* Baptiſma fuit ab omni parte perfectum, quod variis aſſerit Argumentis, quæ apud *Photium* videre licet. Id eſt Perfectum in ſuo genere; dúmque Baptiſmus ipſius Chriſti nondum erat inſtitutus. Nam utcunque *Eulogius* evicit ſtrenuè; *Johannem* non humanitùs, ſed *divinitùs Auctoratum*, Diſcipulos ſuos Baptizâſſe; Plurimos tamen Eccleſiæ Patres ſibi habuit refragantes, (ut *Photius* notat,) Qui *Johannis* Baptiſma (cum
Ubi ſuprà, p. 1603. Chriſti Baptiſmate collatum) *Oſtendunt fuiſſe imperfectum*; τῶν πλείςων πατέρων ἀτελὲς δι'

ὅλυ

ὅλου τὸ Ἰωάννου Βάπτισμα δεικνυώτων. Idque conſtat ex Diſcipulis quos S. *Paulus* (*n*) Baptizavit *in nomen Domini Jeſu*, poſtquam fuiſſent *Baptizati in Johannis Baptiſma*, Doctrinam ſcilicet profeſſi quam *Johannes* annunciaverat, ſuóque Baptiſmate obſignaverat. Unde arguit *Auguſtinus*, (contra quod arguunt *Donatiſtæ*,) Quamvis ſunt *iterum baptizati*, non *iterato* tamen *baptiſmo* ſunt baptizati. *Johannis* enim Baptiſma Baptiſma *Chriſti* non fuit. Sed ut *Domini Præcurſor Johannes* erat, Sic *Baptiſma* etiam *Johannis Dominici Baptiſmatis* erat *Prævium*. Ut alicubi *Hieronymus* ſuccinctè docet. *Johannes* baptizabat in Pœnitentiam & Remiſſionem, ſed ſine ulla *Spiritûs Sancti* mentione, qui exprimitur & promittitur in omni Baptiſmate Apoſtolico.

(*n*) Act. 19. 3, 4, 5, 6.

§ 5. Infantes, utut Fidem nequaquam habeant actualem, à Chriſto tamen non ſunt arcendi, ſed eo potiùs Baptizandi, ut Fidem habeant: Utque Virtute Sacramenti quam ex *Chriſti Pacto* & *Inſtituto* inſitam habet, (non *ex opere operantis*, id eſt ex merito, ſive ſuſcipientis, ſive adminiſtrantis,) renaſci queant, & Vitam æternam adipiſci, tametſi uſu rationis, motúque Fidei proprio careant. Id quod S. *Auguſtinus* de *Circumciſione* locutus eſt, Ipſum per ſe Sacramentum in Infantibus valuiſſe. Ea igitur Propoſitio, *Non Sacramentum fidei, ſed fides Sacramenti juſtificat*, quæ in Adultis aliquatenus locum habeat, nullum habet in Infantibus fide propriâ deſtitutis, & per Communem Eccleſiæ Fidem (quam per ora ge-

Infantibus Concedendus, nec Iterandus.

ſtantium profitentur,) in Corpus Chriſti receptis. Nec ſunt omninò audiendi, qui fidem Infantibus perſonalem aſcribunt ideo, ut ritè Baptiſmi capaces ſint. Primus enim Hic Error (*Caſſandro* Judice) Errori *Anabaptiſtarum* anſam dedit infauſtiſſimam. *Luthero* ſcilicet aſſerente, *ſatius eſſe Infantes non baptizare, ſi Eos non credere verum ſit,* Et *Ideo Illos verè credere, quia legitimè baptizantur*; *Anabaptiſtæ* perquam ſubtiliter hoc Argumentum invertentes, hunc in modum arguerunt; *Manifeſta res eſt Infantes non credere, non ſunt igitur Baptizandi.* Adeò tutum non eſt, pro ipſa Articuli Veritate falſis Mediis contendere. Reſtat ut mordicùs adhæreamus Doctrinæ *Patrum primævorum*, *Confeſſionis Auguſtanæ*, Eccleſiæ cum primis Anglicanæ, ὁμοθυμαδὸν aſſerentium, quòd *Baptiſmus Parvulorum omninò in Eccleſia retinendus eſt, ut qui cum Chriſti Inſtitutione optimè congruat.* Addunt *Auguſtani*, *Infantes Deo per baptiſmum commendatos in Gratiam recipi; & filios Dei fieri, ſicut ipſe teſtatur Chriſtus, Non eſt voluntas Patris veſtri qui eſt in Cælis, ut unus ex Parvulis iſtis pereat.* Et Charitatis eſt hinc colligere, quòd ubicunque *facultas deeſt* Baptiſmi ritè conſequendi, etiam *ſine Baptiſmo* ſalvari poſſunt, (utcunque aliter ad ſalutem neceſſario;) Prorſus ut *Fides & Votum* & pium Baptiſmi *Deſiderium* (in ejuſmodi inquam exigentia) *Adultis* ipſis ſufficere, Eccleſia Priſca exiſtimavit. Patrem putà clementiſſimum (ubi Eccleſiæ Miniſterium ſine Credentis culpa deeſt) Voluntatem pro facto acceptare; neminem obligare ad Impoſſibilia;

Conf. Eccl. Angl. art. 27.

Auguſtan. Art. 9.

Mat. 18.14. *Confer vv.* 2, 3, 4, 5, 6. & 10.

poſſibilia; Nec *abſolutè* Gratiam ſuam externæ actioni Sacramentorum alligare; ſed de ſumma ſua potentia, & Bonitate inexhauſta, ſuppleri velle gratuitò quicquid *inculpatè* deficit, non *cervicosè*, aut *per contemptum.* Eóque pronior quidem eo in hanc ſententiam, quòd optimos quoſque ſibi habet ὁμοψήφυς, tam Modernos, quàm Veteres. Imò ipſum * *Auguſtinum*, priuſquam cũm *Pelagio* in certamen incaleſceret. Et ſi *Valentiniano* non baptizato ipſum *Votum Baptiſmi* (ex ſententia S. *Ambroſii*) pro Baptiſmo profuit; Quid obſtat quo minùs Votum, aut Eccleſiæ, aut Parentum, puerulis proſit non baptizatis, nullius omninò Criminis admiſſi Reis? & quidni *Deo* Soli relinquimus, ad Nos nullatenus pertinentia?

* *De lib. Arb. l.3.c.23.*

§ 6. Utcunque S. *Cypriano* viſum eſt, Plebem Deo obſequentem à *Præpoſito Peccatore ſeparare ſe debere, nè ad Sacrilegi Sacerdotis ſacrificia ſe* † *miſceat*; & Quanquam *Caſſander*, æquè ac *Grotius*, Magnam partem Diſſidiorum, quibus Eccleſia Dei laborat mirúmque in modum dilaceratur, Corruptiſſimis Prælatorum moribus imputandam eſſe exiſtimârunt; Quanquam denique Alma Mater, *Eccleſia noſtra Anglicana*, in malos mores Miniſtrantium *inquiri* velit, *ut accuſentur ab his qui eorum flagitia noverint, tandémque juſto convicti judicio* * *deponantur*; In eo tamen conſentiunt Omnes, (niſi qui ſunt emotæ mentis, atque ſincipitis malè ſani,) *quod malorum miniſterio uti licet, quandoquidem non ſuo, ſed*

Utut per Malos adminiſtretur.

† Cyprian. *Epiſt.*68.

*Confeſſ. *Eccl. Angl. art.*26.

Chriſti nomine agant, ejuſque Mandato & Autoritate Adminiſtrent, cùm in Verbo Dei audiendo, tum in Sacramentis percipiendis. Neque per illorum malitiam effectus Inſtitutorum Chriſti tollitur, aut gratia donorum Dei minuitur, quoad Eos qui fide vera, & ritè percipiunt ſibi Oblata, quæ propter Inſtitutionem Chriſti, & ejuſdem Promiſſionem, ſunt efficacia. Erravit ergo *Cyprianus*, (quantumvìs cætera Digniſſimus, & Eccleſiæ primævæ Sanctiſſimis Patribus annumerandus,) & *Concilii Carthaginenſis* reliqui Patres unà cum Eo, dum ad *Baptiſmi* integritatem, *Baptizantis* integritatem & orthodoxiam requiſiverunt; Baptizatúmque ab Hæretico aut Schiſmatico Sacerdote tanquam nullatenus baptizatum de novo baptizandum exiſtimavêre. Et licèt Ipſe *Cyprianus* aliique Antiſtites *Africani*, nec hæreticè nec ſchiſmaticè in hunc lapidem impingerent, ſed Charitatem Pacémque cum diſſentientibus ſemper foverent; Eò uſque tamen Veſaniæ *Donati* Sequaces abrepti ſunt, ut Error in *Hæreſin* ſtatim abierit, atque ex Diſſidio *Schiſma* creverit. Probat autem *Auguſtinus* copioſiſſimè in libris Contra *Donatiſtas*, & contra *Creſconium* acutiſſimè, *Deum eſſe qui Baptizat, Miniſtros Vocem modò ac manum Domino Deo accommodare.*

Diſſidia de Baptiſmo componi poſſunt, aut ſepeliri.

§ 7. Baptiſmus (proh Pudor!) crebris vexatur controverſiis, quas Archipræſul *Spalatenſis* ad Septem reduxit capita; de quibus omnibus utut Theologi acriter inter ſe dimicant, & unuſquiſque ingenium ſuum

ſuum pro libitu exerit, atque exercet; Tanti tamen non ſunt, ut propter eas Concordia publica in omne Seculum impediatur. Sed facillimè poſſunt reduci vel ad Pacificam Libertatem, vel ad ſimplicem & plenariam Conciliationem. Multæ ſunt etiam apud Multos Baptiſmi Definitiones, quibus ſuperſedendum cenſeo. Sed illa videtur mihi optima, & omnibus numeris abſoluta, (Deſcriptio potiùs, quàm Definitio,) quam ex decem Conditionibus ad Sacramentum propriè dictum de quo agitur requiſitis, ad exemplum * *Spalatenſis*, in proclivi eſt cuilibet coagmentare. Ea nimirum videtur optima, quæ eſt maximè comprehenſiva, maximè ſufficit atque inſervit Concordiæ inter Theologos ſub Chriſti auſpiciis procurandæ.

* *De Rep. Eccl. T. 2. l. 5. c. 5. n. 2.*

CAP. XXIII.

De Cœna Dominica.

Sacramenti hujus Natura per ejus Nomina innoteſcit.

§ 1. Ante omnia videndum eſt, annon Sacramenti hujus Natura ex ejuſdem Nominibus peti poſſit; quum ὀνόματα ſint *Græcis* ὡς τῶν ὄντων νοήματα. Nominum duplex eſt claſſis, *Divina* altera, altera tantùm *Eccleſiaſtica*. Hoc Sacramentum in Sacris Literis 1. *Cœna* (*a*) *Dominica* appellatur: in

(*a*) 1 Cor. 11.20.

quantum Chriſtus ea nocte, qua ab *Iſchariota* eſt proditus, ſanctum inſtituit hoc Convivium in omnes ætates duraturum. 2. *Po-*
(b) 1 Cor. 10. 21. *culum* (b) *Domini*, & *Menſa Domini*; quippe in Epulo hoc divino *Ipſius Chriſti Convivæ ſumus.* Myſticè cibamur ipſius *Corpore*, ipſius *Sanguine* potamur. Ipſéque *Dominus* eſt
(c) 1 Cor. 10. 16. utriuſque *Diſpenſator.* 3. *Communicatio* (c) ſive *Communio* & *Corporis* & *Sanguinis Chriſti* quatenus Crucifixi: ſiquidem nobis Conjunctionem cum *ipſo Chriſto* conciliat, & *inter nos.* Ità ut *Chriſtus ſit in nobis myſticè, & nos in Chriſto*: Ejúſque porrò *Regni* Conſortes nos reddat & Participes. Unde has dapes qui percipiunt, dicuntur vulgò *Communicantes.* 4. *No-*
(d) ἡ καινὴ διαθήκη, Luc. 22. 20. *vum* (d) *illud Teſtamentum* ſive *Fœdus*; vel quia Dona ſua cœleſtia *Hæredibus* ſuis *Chriſtus* in hoc *legavit* Sacramento, ut *Teſtator*, cujus *Sigilla* ſunt *Panis* & *Vinum* deſuper Benedicta, *Teſtes* Apoſtoli, *Notarius Publicus* S. *Matthæus*; vel quia Sancti *Jeremiæ* Prophetiam
† Jer. 31. 31. iſtis verbis Indigitavit, quâ † *novum Fœdus promittitur.* Vocatur etiam Synecdochicè,
* Act. 2. 42. Act. 20. 7. 5. *Fractio* * *Panis*; in quantum ex ritu *frangendi Panem*, (per quem Ritum præparatur Panis Ille Euchariſticus, ut hoſpitibus percepturis viritim diſtribuatur,) integra Actio Sacramentalis ſubintelligitur.

Apud Scriptores Eccleſiaſticos, 6. *Synaxis* dicitur ſive *Conventus*: Quandoquidem ſit Nervus Conventuum in Eccleſia ſeu Domo Dei publicorum, ubi tremendum hoc myſterium ἐπὶ τὸ πλεῖστον concelebratur; Unitatíſque Chriſtianæ ſit Vinculum quoddam, atque Coagulum. Videntur Veteres Id Nomen ex Verbis Apoſtoli deduxiſſe, 1 *Cor.* 10. 20.

7. *Agape*

7. *Agape* olim nominabatur, id eſt *Dilectio*, propter *Munera* quæ Convivæ ad Menſam Domini acceſſuri unà ſecum afferebant; quorum Pars Populo, jam tum Præſenti, erogabatur; & quod reliquum erat cedebat in uſum Pauperum. Nec abſurdè Vox *Agapes* Toti Myſterio accommodabatur, quoniam mutuæ Charitatis, ſeu Dilectionis invicem reciprocatæ, *nexus* erat & *copula*, æquè ac *teſſera* & *indicium*, Cœna hæc Domini verè Cœleſtis, ad Hoc inter cætera Inſtituta. 8. Λειτουργία etiam quandoque Excellentiæ Ergô appellabatur; utpote publici Miniſterii Pars præcipua Eccleſiaſtici. Quandoque 9. *Sacrificium* (ſed Evangelicè) *Incruentum*: tum quòd ſinguli qui intererant in teſtimonium gratitudinis *Donaria* Deo *offerebant*, tum quòd *unici Sacrificii* pro Peccatis ſemel oblati, Tota Actio hæc erat *Commemorativa*. Quandoque 10. προσφορὰ, ſive *Oblatio*, per eundem loquendi Tropum, & rationem propter Eandem; ut & propter Confeſſiones, Preces, gratiarum Actiones, aliáque Sacrificia ſpiritualia, Eidem perpetim annexa. Quandoque 11. *Myſterium* κατ' ἐξοχὴν, & (cum adjuncto illo) *Tremendum*, ſive φρικτὸν, (φρικωδέστατον μυστήριον *Juſtino* dicitur;) *Myſtica* ſcilicet *Perceptio* Corporis Chriſti Crucifixi in Sacra Cœna, (quoad *modum* præſertim, quo Realis eſt Præſentia) ſupra captum atque faſtigium humani ingenii collocatur. Quandoque 12. *Sacramentum Altaris* dicitur: non quòd ibi *Jeſus Chriſtus* immolatur in *Sacrificium*, (literale, viz. & craſsè dictum,) ſed in quantum *ad Altare* verè Credentibus exhibetur. 13. Denique

nique Sancta *Euchariſtia* Nomen eſt omnium uſitatiſſimum, (ſi Cœna Domini excipiatur,) ob hanc potiſſimùm rationem, quòd maximi Omnium Beneficii in hòc Myſterio commonefacti, in maxima omnium religioſi gratíque animi Τεκμήεια, per hoc Myſterium ſæpe perceptum magìs magíſque excitamur.

Partim per Typos, atque Elogia.

§ 2. Nominibus hujus Sacramenti non abs re erit *Typos*, atque *Periphraſes* ejus ſubjicere; ut ſi quid inde luminis oriri queat ad hoc Myſterium illuſtrandum, & Illud nobis præluceat Scrutinium humile inſtituturis.

(a) Apoc. 22. 1, 2, 14. *Arbor Vitæ* Primus erat, 1. *Arboris (a)* Typus *vivificantis*, quam in Eccleſiæ Paradiſo plantavit Deus, *ferentem fructus & folia ad Gentium medelam facientia.* Panis & Vinum

(b) Gen. 14. 18, 19. Heb. 7. 1, 2, &c. 2. *Melchiſedeci (b)*, qui ut *Sacerdos* æquè ac *Princeps*, benedixit Patri *Abrahamo*, eúmque cum Exercitu refecit liberè, quidni *Typus* erat *Chriſti*, & *Principis* noſtri, & *Sacerdotis* in æternum, ad cujus Menſam accedentes

(c) Exod. 12. 4, 7, 10, &c. 1 Cor. 5. 7, 8. 1 Cor. 11. 24, 25, 26. cœleſtibus Epulis Recreamur? 3. *Agni (c) Paſchalis* Sacramentum ità Hujus de quo agimus Figura erat, ut *Chriſtus Paſcha noſtrum vocetur pro nobis immolatum.* Utrumque eſt verè *Euchariſticum*, utrumque *Memoriale* Redemptionis utriuſque; Illius ex *Ægypto*, Hujus autem ex *Inferno.* Ad illud *Solis Circumciſis* patebat aditus; ad Hoc *Baptizatis*, iiſque *Solis.* Nec Circumciſis ipſis licebat Agnum

Exod. 12. 8. 1 Cor. 5. 7, 8. (d) Exod. 16. 14, 15. Paſchalem niſi cum *azymis*, *herbíſque amaris* manducare; Nec Baptizatis Agnum Dei niſi cum ſeria *Reſipiſcentia.* 4. Quod (d) *Manna* ad cibum ſupernè depluit, & *Aqua* ad Potum in Deſerto, Id ad ſe, & ad cœnam ſuam videtur

detur * *Chriſtus* accommodare, & Sanctus *Joh. 6. 49, &c.
† *Paulus*; Qui *Eſcam* vocat *ſpiritualem* quam † 1 Cor. 10.
comedebant *Iſraelitæ*, Potúmque etiam *ſpi-* 3, 4.
ritualem quem bibebant, ídque ex *Petra ſpi-
rituali, quæ Chriſtus erat*, inquit Apoſtolus;
Chriſtus nimirum *Sacramentaliter*; Chriſtus
fide vera pro vero cibo *apprehenſus*; Chriſtus
denique *ſpiritualiter*, & vel ideo *realiter*,
(*Spiritus* enim eſt *Res*, imò *Res ſubſtantialis*,
imò ſubſtantia *Incorporea*, omni *Corporeâ* mul-
tò *nobilior*, Rerúmque omnium nobiliſſima,)
ab ipſis *Hebræis* percipiendus. Alios Typos
obſcuriores, nempe 5. *Sanguinem* (*a*) *Fæderis.* (*a*) Ex. 24. 6, 7.
6. *Panes* (*b*) *Propoſitionis.* 7. *Panem* (*c*) & *Vinum* (*b*) Ex. 25. 30, &c.
Davidis Regis. 8. *Panem* (*d*) *Eliæ cineritium.* 9. *Pal-
lium* † *Eliſæi* quod reliquit ei *Elias* in Cœlum (*c*) 2 Sam. 6. 19.
raptus, & ejuſmodi complures miſſos facio.
Ad ea pergens feſtinatò, quæ de *Cœna Eucha-* (*d*) 1 Reg. 19: 5, 6.
riſtica magnificè Veteres ſunt locuti. B. *Ber-* † 2 Reg. 2. 12, 13.
nardo hinc inde dicitur *Ægrotis eſſe Medicina,
Via peregrinantibus, confortat debiles, valentes
juvat, languorem ſanat, ſanitatem ſervat*, &c.
Eſt *Nicephoro* ἄρτος ζωτικὸς, Panis vitalis, ſive
vivificus. *Damaſceno* ἀῤῥαβὼν τῆς μελλούσης βασι-
λείας. S. *Baſilio* eſt ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου. *Ignatio*
φάρμακον ἀθανασίας. Aliis dicitur *Redemptio-
nis Monumentum*, atque *Redempti Munimen-
tum.*

§ 3. His hactenus præmiſſis, ceu lucem *Præcipuè per Conſenſum Diſſentientium univerſalem.*
aliquam obſcuritatibus non obſcurè allatu-
ris; Operæ pretium eſt advertere, annon
Partes Diſſentientes circa hunc Fidei noſtræ
Articulum, de uſu potiùs & delectu *Verborum*
litigent, quàm de ipſis rerum momentis quæ
verbis ejuſmodi ſubſternuntur. Annon quæ
diffe-

differunt quoad *Sonum*, quoad *Senſum* ſæpè conveniant. Imprimis convenit inter omnes, tam *Romanenſes* quàm *Reformatos*, Verba Chriſti in Evangelio, & prolata ab Apoſtolis à Chriſto miſſis, edoctíſque à Spiritu Sancto, quantumvìs ardua atque δυσνόητα, quantumvìs aſpera duráve, æternæ eſſe Veritatis, neque ſine *Naufragio Fidei* in dubium eſſe revocanda. (a) Joh. 6. 55, &c. *Caro* (a) *mea* (inquit Chriſtus) *eſt verè cibus, & ſanguis meus eſt potus.* Et in ipſa ſui Commemoratione inſtituenda, (b) Luc. 22. 19,20. (b) *Hoc eſt Corpus meum*, (inquit) *quod pro vobis datur; Hoc facite in mei Commemorationem. Hoc Poculum eſt Novum illud Teſtamentum in Sanguine meo, qui pro vobis effunditur.* Quæ Magiſtri verba reſpiciens ità explicat Diſcipulus, (c) 1 Cor. 10.16. (c) *Poculum Benedictionis cui benedicimus, nonne Communio eſt ſanguinis Chriſti? Panis quem frangimus, nonne eſt Communio corporis Chriſti?* (Imò efficax eſt Teſſera noſtræ cum Chriſto Communionis, atque adeò Incorporationis, ut *Bezæ* Nota ſe habet.) Deinde convenit inter omnes, Multa à Chriſto & Apoſtolis Metaphoricè, Metonymicè, Synecdochicè dicta eſſe, quæ extremæ eſſet Dementiæ ſecundum Literam intelligere. Tertiò convenit inter omnes, tam *Pontificios* quàm *Proteſtantes*, *Præſentiam Chriſti in Euchariſtia Aliquo modo* eſſe *Realem*; (non phantaſticam tantummodò, aut imaginariam, aut duntaxat κατὰ λέξιν;) *Chriſtúmque ipſum*, ex ſuo Ipſius Inſtituto, *veriſſimè* nobis *offerri*, *exhiberi*, *applicari per fidem veram*; & ità *Realiter* per fidem (quæ eſt * ὑπόστασις ἐλπιζομένων, atque οὐ βλεπομένων ἔλεγχος,) à ſuis Fidelibus *manducari*, ità *inviſibiliter* (ſed Realiter) per Elementa
*Heb.11.1.

menta Sacramentalia in Fidelium Animas *operari*, ut fiat *Realis Communicatio* ipſius *Chriſti* tanquam Capitis, cum Membris ſuis *Chriſtianis*, ità ut *Ille in nobis maneat*, *&* *Nos in Illo.* (Joh. 6. 56.) Quartò convenit inter omnes, tam *Pontificios* quàm *Proteſtantes*, *Spiritum* eſſe *Ens Entium*, rerúmque omnium Realiſſimam Rem; cum qua Comparatione habita, *Materia* nihil Reale habet, ut quæ à *Spiritu Increato* creata ſit ex planè *nihilo*, in *Nihilum* rurſus (volente *Spiritu Creatore* Spirituum omnium) reducenda. Unde quo magìs *Spiritualis*, eò magìs *Realis* ratio Entis alicujus cenſenda eſt. Huc uſque convenit inter omnes, (Nam *Fanatici*, utut plurimi, in nullo numero cenſúve ſunt apud Me de His agentem,) nullâ habitâ Exceptione cujuſcunque Eccleſiæ Chriſtianæ (quod ſaltem ſciam) aut habendâ. Quintò convenit *Nobiſcum ex Eccleſia Anglicana*, Eccleſiis omnibus & ſingulis, quæ *Reformatarum* nomine cenſentur, quòd *non omninò carnaliter*, *materialiter*, & *craſſo* modo ſecundum *Literam*, *Chriſtus* intereſt & præeſt *Cœnæ ſuæ Benedictæ*, aut eo modo comeditur à membris ſuis Anthropophagis, quo carnem comedunt vitulinam, vervecinam, aut quamlibet aliam Belluinam; Sed ratione neſcio quâ *purâ*, *ſpirituali*, *cœleſti*, *myſticâ* eóque magìs *religioſâ*, neque minus *Reali* quia in ſolidum *ſpirituali*. Nam & *Deus eſt Spiritus*, & *ſpiritualiter* tantùm colendus. Hoc *effamur*, & *comprehendimus*, modo quodam *Ineffabili* atque *Incomprehenſibili*, Præſentiam Domini in Cœna *Realem* eſſe, & per *Fidem* ceu per *Medium* à ſe ipſo Inſtitutum à nobis *realiter* manducari.

De

De Re ipſa inter Nos covenit; Quorſum de *Modis Voculiſ*que litigia ſerimus ſempiterna, vix aut nè vix quidem unquam niſi cum Rei pretioſiſſimæ, *Charitatis* diſpendio deſitura?

Inductione irrefragabili comprobandum.

§ 4. Confeſſiones Eccleſiarum (quotquot ſunt) in lucem editas, ſummo omnium ſuffragio & Autoritate ſtabilitas, extra Litis aleam poſitas, & exceptione omni majores, hoc in loco recenſere, eſſet profectò actum agere, & bonas horas malè locare. Publicè proſtat, *Harmonia Fidei*, *excuſa A.D.* 1571. Publicè proſtat, & venale, *Corpus Illud Confeſſionum*, cujus Nova erat Editio 1654. Publicè proſtat *De Sacris Symbolis & Præſentia Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ, Catholica Harmonia Patrum Veterum, & Eccleſiarum Reformatarum*, à Reverendiſſimo *Coſino* Epiſcopo nuper *Dunelmenſi*, ſuccinctè tradita & in compendium; Omnium Oculis expoſita; digna etiam, quæ omnium manibus verſetur. Ut tam meo quàm Lectoris parcatur tempori, æquè ac tædio, Legatur modò iſtius Opuſculi Caput ſaltem ſecundum Viginti paragraphis abſolutum. Perlegant inſuper, quibus vacat, (& quibus Ingens id opus ad manum eſt,) *Reip. Eccl. l.* 5. *caput Sextum*; cujus Autor Inſigniſſimus *Antonius de Dominis Archipræſul Spalatenſis*, ob hoc unum inter cætera omnium Elogio audit digniſſimus, quòd Quam Fidem in *Anglia* dederat *Jacobo Regi* Eruditiſſimo [*ſeſe coram ipſo Papâ cum vitæ Diſcrimine profeſſurum, Eccleſiam Anglicanam Veram eſſe & Orthodoxam Eccleſiam Chriſti,*] Eandem poſtmodum in *Italia*, imò & *Romæ*, imò in *Ædibus* Pontificalibus *Gregorii De-*

cimi quinti, conſtantiſſimè liberavit; ſuóque Martyrio obſignavit, perinde *ante* mortem ſuam quàm *poſt* mortem paſſo.

§ 5. Myſteriis cœleſtibus & Divinis Hoc plerumque ſolenne eſt, ut *Rem ipſam* Scriptura exprimat, reticeat modum. *Veritatem* Rei agnoſcere ex toto corde, noſtræ eſt Fidei, obſequii, & pietatis; *Modum* rei inveſtigare, noſtrarum virium non eſt omninò; neque eſt noſtræ verecundiæ, aut humilitatis, Eundem anxiè *indagare*, aut *aſſequi velle*, quem Deus *voluit* abſcondi, nulláque indagine explorari. Maleferiatorum argutiis omnibus ſatisfacere, aut Curioſitati, Ipſi Deo qui ſolos poteſt, nunquam aut placuit, aut placebit. Homini verè Chriſtiano Id ſatìs fuerit, quòd *Quomodo* Realiter Chriſtus adſit, atque *Realiter* (licèt *Myſticè*) à verè Credentibus accipiatur, ídque in Animæ alimentum, Ignorantibus Nobis, *Novit Ipſe.* Quæ tenebris obduxit, quidni libenter ad ea omnia cæcutimus? *Via Unicá & Aperta ad Pacem ubique ineundam.*

Neſcire velle, quæ Magiſter Maximus
Docere non vult, erudita Inſcitia eſt.

Dixit Chriſtus Diſcipulis, quod & Diſcipuli Nos credimus, *Hoc eſt Corpus meum.* Quo autem *Modo*, quóve *ſenſu peculiari*, Diſcipulis ſuis *non dixit.* Corpus & Sanguinem *Crucifixi* in Cœnæ Dominicæ Sacramento me *ſpiritualiter & reapſe veré*que percipere & participare, *Eccleſia* me Docet *Anglicaná*, Eccleſiæ Veri nominis Primævæ, Catholicæ, atque Apoſtolicæ, ab omni parte Conformis; de cujus

cujus idcirco Orthodoxia nullus dubito aut diffiteor, nedum inficias iturus ſum. Et quocunque demum ſenſu *Verbum* Illud οὐσιῶδες verbum hoc protulit προφορικὸν, [*Hoc eſt Corpus meum,*] Eodem capio, utut Captum meum excedat. Et quidni Cunctis ſatisfaciat de hoc Myſterio percunctantibus, prout Principis olim *Elizabethæ* Reſponſio dicitur Satisfeciſſe?

Chriſt was The Word, and ſpake it.
He took the Bread, and brake it.
And as He meant, I take it.

Reſponſio ſupernè quidem infuſá, mentíque Virginis impreſſa, (ut multi meritò conjecerunt,) ad Vitam Ipſius innocentiſſimæ inhiantium faucibus eripiendam. Huc ſpectat Illud *Jacobi* Regis *Britanniarum*, (Regum facilè Doctiſſimi) in Colloquio *Hamptoncurtano*, *Quod legit Eccleſia Anglicana, piè Credit, Quod verò non legit; pari Pietate non inquirit.* Et Illud Beati *Auguſtini*, *Quid opus eſt* (inquit) *ut vel affirmentur, vel negentur, vel cum diſcrimine definiantur, quæ ſine Diſcrimine neſciuntur?* Conſimili prorſus ratione, quâ reſponſum eſt *Phædoni* in *Concilio Nicæno*, ubi Philoſopho Interroganti *Quomodo* Filius Dei acceperit Carnem ex Muliere, Patres illicò regerebant (per B. *Macarium* Epiſcopum *Hieroſolymitanum*) "Jam monuimus Te, Vir Optime, Nequam eſſe in Divinis Myſteriis, "dicere *Quomodo*; *Ineffabilia enim ſunt*, "*& Incomprehenſibilia.* Ut autem ex Sacris "Literis edocti ſumus, dicemus quantum "Oratio conſequi poterit. Effatum ſanè digniſſi-

Aug. *Enchir. ad Laur.c.* 59.

Bin. *T.*1.Alphonſ. Piſan.*l.*2.*p.* 394.

digniſſimum Concilio illo *Oecumenico*, digniſſimúmque cui ſequentia & ſequiora Concilia *non-Oecumenica*, omniáque deinceps Conciliabula, ab illo famoſo *Lateranenſi* * ſub *Innocentio Tertio*, ad uſque *Synodum Tridentinam* non minus famoſam, in Negotio Sacramenti, de quo agitur, acquieviſſent. Nunquam *Modum imperſcrutabilem* Papa Iſte temerarius auſus fuiſſet *perſcrutari*, *incomprehenſibilem* comprehendere, atque effari *ineffabilem*: Nedum in *Articulum & Dogma Fidei* pro poſſe ſuo decreviſſet: Sed ubi *Humana Ignorantia* nulli hominum aut *vitio*, aut *propudio* vertenda erat, libentiſſimè faſſus eſſet, *Se cum Propatribus ignorare*.

** Primus Hic omnium A. D.* 1215. *ipſum Modum definivit ſub pœna ultima confitendum, & hujus inſtitit veſtigiis* Pius Quartus, *A. D.* 1564. *Confer* Scotum *in* 4. *ſent. diſt.* 11. *q.* 3. *cum Concil. Trid. Seſſ.* 13. *Can.* 2. *&* 4.

§ 6. Multa videntur notatu digna; ad deſiderandam Conciliationem quadantenus ſaltem facientia, & piæ indolis Adverſarios apta nata perſuadere. Inter Cætera, *Conceſſiones* utrinque factæ de Reali Salvatoris in Cœna ſuâ Præſentia.

Facilior facta per Confeſſiones Diſſidentium.

1. Ex parte *Pontificiorum* concedit *Ipſe Bellarminus*, " Chriſtum adeſſe in Eucha-
" riſtia, non ad modum, quo ſuâpte Na-
" turâ exiſtunt Corpora, vel quo Corpus
" reſidet in Cœlo; ſed ad modum exiſten-
" di Spirituum. ——— Fatetur etiam *Bel-
" larminus*, verè Sanctum * *Bernardum* di-
" cere, quòd *Chriſtus* nobis, *non Carnaliter*,
" ſed *Spiritualiter*, in Sacramento exhibe-
" tur. Verum eſt quòd *Bellarminus* quaſi *coactus* hoc fatetur, & nimis *meticuloſè*; *Timens nè quid inde Periculi* immineat Cauſæ Pontificali. *Fatetur* tamen. Fatetur *Perronius* † *Cardinalis*, *non damnandos eſſe eos, qui Signum dari*

Bellar. *de Euchar. l.* 1. *c.* 2. *§ Tertiæ Reg.*

** In Serm. de S. Mart.*

† *Apud* Grot. *in Art.* 10. *Confeſſ.* Auguſtanæ.

Corporis dicunt, cùm ità loquatur *Auguſtinus*, *Patréſque alii*, & *Sacramentum definiatur*, *ſignum viſibile inviſibilis Gratiæ*. Alludit forſan Cardinalis ad Illud *Auguſtini* πολυθρύλλητον, *Quid paras Dentem*, & *Ventrem? Crede & Manducaſti.* Et etiamſi *Berengarius* (Id confitente *Bellarmino*) *Compulſus* fuerit confiteri, Chriſti Corpus *Senſualiter* Sacerdotum manibus tangi, & frangi, & dentibus atteri; *Perronius* tamen ait (citante * *Grotio*) quòd *uſum* hujus Vocis *Tranſubſtantiationis* à Nemine exigit Eccleſia Romana. Concedit etiam *Durandus*, quòd *Verbum audimus*, *Motum ſentimus*, *Modum neſcimus*, *Præſentiam credimus. Lyranus* etiam ait (ut Author nobis eſt *Grotius*) *Non eſſe Sacrificii iterationem in S. S. ſed unius Sacrificii in Cruce oblati quotidianam Commemorationem.* Et ipſa Synodus *Tridentina*, dum *Nicænam* explicat, ità loquitur de Sacrificio Evangelico & Spirituali, ac ſi cum Synodis Reformatorum conſpirâſſet; * *Cum ait, per Hoc, illud cruentum, quod in Cruce peractum eſt, Repræſentari, ut memoria in finem uſque permaneat, & Virtus nobis applicetur.* Tantundem dicunt Proteſtantes ad unum omnes, excipio neminem, nedum *Melancthonem*, *Calvinum*, *aut Oecolampadium*, Qui *nihil* † *ait mali eſſe, ſi cum majoribus noſtris tam Orientalibus, quàm Occidentalibus, Recordationem tanti Sacrificii Immolationem vocemus.* " Concedendum eſt (inquit * *Caſſander*) quòd ſi virtutem & efficaciam ſpectes, quâ *Chriſto* unimur & incorporamur, Hoc Sacramentum, ut Reliqua Sacramenta, *in ipſo uſu*, & *actione* quæ eſt

" ſump-

Aug. *in Joh. Tract.* 25.

Bellar. *ubi ſuprà* § *quint. Reg.*

* *Ubi ſuprà.*

Durand. *apud* Lancelotum And. *in Reſp. ad Apol.* Bellár. *c.* 11. *p.* 11.

* *Apud* Grot. *in Confeſſ.* Aug *art.* 10.

† Oecolamp. *in Epiſt. ad* Hedionem.

* Caſſand. *Conſult. in art.* 10. *Conf.* Auguſt. *p.* 76, 77.

" ſumptio ſeu Manducatio & Potio, *perfici.*
" Quæ externa Sumptio *Sacramentum eſt internæ & ſpiritualis* Manducationis & Potionis Corporis & Sanguinis Chriſti, quâ fit ut Chriſto uniamur, & incorporemur.

2. Ex parte Proteſtantium concedit unà cum *Melancthone*, aliiſque Reformatis, *Calvinus Ipſe*; " Concludo (inquit) *Realiter*, " hoc eſt *verè*, nobis in Cœna dari Corpus " Chriſti, ut ſit animis noſtris in cibum " Salutarem. —— Niſi quis fallacem vocare Deum volet, *inane* ab ipſo *Symbolum* proponi, nunquam dicere audeat. —— " Accepto Corporis Symbolo, non minus " *Corpus etiam ipſum* nobis dari certò confidamus. Abſurditatibus omiſſis, Quicquid " ad exprimendam *veram ſubſtantialémque* " Corporis ac Sanguinis Domini *Communicationem* facere poteſt, libenter recipio.— " Chriſtus in * Sacra Cœna jubet Me ſub " Symbolis Panis ac Vini *Corpus ac Sanguinem ſuum ſumere, manducare*, ac *bibere*: " Nihil dubito quin, & Ipſe *verè* porrigat, " & *ego recipiam. Melancthon* ait (citante *Grotio* in *Caſſand.* p. 295.) *Corporaliter quoque, communicatione Carnis Chriſti, Chriſtum in nobis habitare.* Alludit autem ad Corpus *Myſticum*, non Carnale, ſed νοητόν. Dicit Idem, *Nos amplecti & tueri omnem Conſenſum Catholicæ Eccleſiæ, quòd in Cœna Domini, conſecrato Pane & Vino, verè & realiter adſint & ſumantur Corpus & Sanguis Chriſti.* Quid conceſſerit *Oecolampadius*, ſuperiùs paulò eſt dictum.

Calvin. *Inſtit.l.* 4.c. 17.

* *Id. ibid.* § 32.

Melancthon *in Epiſt. ad* Palatinum & Granvellam *in Comitiis Ratisbonæ.*

3. Ex parte Utrorumque conceſſum eſt ita *Poſſiaci*, ut & *Sorbonicis* & *Proteſtantibus* Concordiæ Formula hæc placeret. *Credimus in uſu Cœnæ Dominicæ, verè & reipſa, ſubſtantialiter, ſeu in ipſa Subſtantia, verum Corpus & Sanguinem Chriſti Spirituali & ineffabili modo eſſe, exhiberi, ſumi à fidelibus Communicantibus.* Et extra uſum deferendi Euchariſtiam ad Infirmos, qui vetus erat, (& ἐφόδιον ἀναγκαῖον à *Nicæna Synodo* vocabatur,) *Circumgeſtandi Euchariſtiam mos eſt Novus* (inquit *Grotius* ibidem) *& à more Veterum diſcrepans: Qui ab ipſo conſpectu Euchariſtiæ Communicantes non arcebant.* Alia erat *Concordiæ Formula*, in *Apologia* quæ fiebat *pro Confeſſione Auguſtana*, à *Cæſarea Majeſtate* ex una parte comprobata, & ex altera à *Calvinianis*. Formula autem hæc erat. " [Quòd in Cœna Domini, verè, & ſub- " ſtantialiter adſint Corpus & Sanguis " Chriſti, & verè exhibeantur cum illis re- " bus quæ videntur, Pane & Vino, his qui " Sacramentum accipiunt.] De Tertia Concordiæ Formula convenit *omnibus Reformatis* cum celeberrimo *Durando*, cujus Verba Pacificatoria, Unitati Chriſtianæ promovendæ (in hoc Negotio) ſufficientia, ab Incomparabili Illo Theologo, *Lanceloto Andrea* τῷ Μακαρίτῃ, Epiſcopo olim *Wintonienſi*, in *Reſponſione* ſua Doctiſſima ad *Apologiam Bellarmini*, hunc in modum introducuntur. [Dixit Chriſtus, *Hoc eſt Corpus meum.* " Nobis autem vobiſcum de *Objecto* conve- " nit, de *Modo* Lis omnis eſt. Fide firmâ " tenemus quòd *Corpus Chriſti ſit*; De *Mo-* " *do* quo fiat ut ſit, nullibi in Evangelio " verbum

Grot. *ad* 10. *Art. Confeſſ.* Auguſt. *p.* 298.

Caſſand. *ad eundem. p.* 73.

V. Hiſt. Tranſub-ſtant. Papa-lis, &c. *c.* 2. *p.* 11. & 12.

" verbum eſt. Et quia verbum nullum, à
" Fide merito ablegamus.——— ——Quod
" dixiſſe olim *Durandus* fertur, neutiquam
" diſplicet. [*Verbum audimus*, *Motum ſen-*
" *timus*, *Modum neſcimus*, *Præſentiam cre-*
" *dimus.*] Præſentiam credimus, nec mi-
" nus quàm vos, Veram. De *Modo* Præ-
" ſentiæ nihil temerè definimus. Addo,
" nec anxiè inquirimus; non magìs quàm
" in Baptiſmo noſtro, *Quomodo* nos abluat
" Sanguis Chriſti; non magìs quàm in
" Chriſti Incarnatione, *Quomodo* naturæ
" Divinæ humana uniatur. Inter Myſte-
" ria ducimus, cujus quod reliquum eſt de-
" bet igne abſumi; id eſt, ut eleganter in-
" primis Patres, *Fide adorari*, *non ratione*
" *diſcuti.*

§ 7. Judicent jam omnes Æqui rerum Æſtimatores, quàm Prona ſit Ratio & quàm Parabilis, Conciliationem univerſalem de Sacramento Euchariſtiæ, apud quoſcunque, qui bonâ fide inter ſinceros *Chriſti* Diſcipulos nomina ſua profitentur, procurandi pariter, & ſtabiliendi. Nihil requiritur difficilius, quàm Dei Secreta *non invadere*; *non* curioſiùs *penetrare* in Rem omninò *inacceſſam* atque *imperveſtigabilem*; de Re Indubitabili pro certo ſtatuere, & perſuaderi; de *Modo* maximè *diſputabili*, & uſquequaque *Ineffabili*, ſilentium agere diuturnum. Nihil requiritur Difficilius, quàm ad *ſobrietatem ſapere*; de rebus Dei Arcanis extra Verbum Dei *non dicere*, nedum Dogmaticè *definire*; à Vocabulis nudiùs tertiùs ad Lites ſerendas adinventis, om- *Concluſio Capitis ad Lectorem.*

nes ubique perquàm Modeſtè, & Religiosè ſe abſtinere; & * cum Antiquis Eccleſiæ Patribus, tales voces explicativas quales ſunt *ſigna*, *figuræ*, ἀγάλματα, εἰκόνες, ἀντίτυπα, de hoc myſterio adhibentibus, *non pugnare.* Si quid reſtat Difficilius quod ad dictam Concordiam requiri debet, videtur eſſe Hoc Unum; ut Illi quorum intereſt Concordiam publicam impedire, & in quorum poteſtate (magna ex parte) ſitum eſt Concordiam Publicam promovere, non ſint adeò ἀδιάλλακτοι, & Implacabili odio in Diſſentientes agitati, ut cum iis in gratiam redire nequeant; ut Maximæ rei efficiendæ quoſcunque Arbitros recuſent; Et ſuperbiſſimè dedignentur, Lites finiri ex Compromiſſo.

* *Pro ſenſu Patrum de hoc Artic. legatur Dominus* Pleſſiacus *de S. Euchariſtia, &* Anton. *de Dom. Reſp.Eccl.l.* 5.*c.*6.*n.* 20. *& ſeqq.*

De aliis Difficultatibus in hoc Sacramento enodandis, præſertim de Calice Conſecrato de jure Laicis exhibendo, Adeatur *Spalatenſis* ubi ſuprà, à § 278, ad finem Capitis ſexti, quod in hunc deſinit Aphoriſmum: *Velle nos plus ſapere quàm Chriſtus ſapuit, eſt ſummoperè deſipere.*

CAP.

C A P. XXIV.

De Miniſterio & Miniſtris Eccleſiaſticis.

§ 1. QUum Tria ſint *Externa*, eáque *Ordinaria*, Vocationis Internæ & Juſtificationis Inſtrumenta, nempe *Verbum*, *Sacramentum*, & utriuſque *Diſpenſator*, de quorum Prioribus jam actum eſt; Statim poſt ipſa *Sacramenta*, ordine ſatìs convenienti, ſequuntur nobis contemplandi *Sacrorum Adminiſtri*; abſque quorum Miniſterio, neque *Verbum* Evangelii ritè poteſt annunciari, nec adminiſtrari *Sacramenta.* Quæ Neceſſitas Miniſterii Eccleſiaſtici, non eſt ſimplex, & abſoluta, (Deus enim *immediatè*, & abſque hominum Miniſterio, convertere poteſt & coronare quoſcunque vult, ubicunque, quandocunque, & quomodocunque, modis extraordinariis, Ipſi videbitur expedire;) Sed ſubordinata, & hypothetica, quæ ex Divina Voluntate, atque Inſtitutione, in totum oritur & dependet. Hujus divini Beneplaciti multa extant & luculenta in Sacris Literis Documenta. (*a*) *Placuit Deo* (inquit Apoſtolus) *per ſtultum Præconium Salvare Credentes.* Et (*b*) *Chriſtus longè ſupra omnes Cœlos evectus & collocatus Dedit omne* genus

Ratio ordinis & Neceſſitas Miniſterii ad Salutem.

(*a*) 1 Cor. 1. 21.

(*b*) Eph. 4. 10, 11.

genus Miniſtros , Extra ordinem , & Ordina-
rios , Temporarios, & in ſecula Duraturos ,
Eccleſiæ Paſtores , & Doctores Scholæ , ex
Chriſti Inſtituto omnes. Talis autem eſt Con-
(c) 1 Tim 4. nexio inter *Miniſtros* Evangelii, & (*c*) *Salutem*
16. hominum æternam , (ſi modò *ordinarium*
(d Rom.10. agendi modum reſpiciamus,) ut *Climax* (*d*) *Il-*
13, 14, &c. *la Paulina* à commate decimo tertio ad com-
ma decimum ſeptimum Decimi Capitis ad
Romanos , (Digna Climax quam quiſque me-
moriter teneat ,) utriuſque Conjunctionem
videatur aſſerere individuam. Ità ut, ſublatis
Divini Verbi Adminiſtris , Ipſa Fides, Con-
*Act. 10. 3, verſio , & Salus hominum ſimul tollantur.
4, 6, 32, 34, &c. Imò *Tanti* volebat Ipſe *Chriſtus* Miniſtros ſuos
(f) Act. 9. 6. æſtimari, ut *Cornelium* Centurionem non eru-
ad 17. diret *immediatè* , ſed per Angelum ſuum de
(g) 2 Chro. Cœlo *ad* * *Petrum* remitteret erudiendum :
15. 3, 4. Ipſúmque (*f*) *Paulum* quoque juberet , in ho-
(h) 1 Ch. 15. 2. norem Miniſterii à ſeipſo ordinati , ab *Ana-*
(i) Prov. 29. *nia* edoctum iri. Denique quàm horrenda
18. & calamitoſa res ſit, privari Populum aut
* Amos 8. deſtitui legitimis Verbi Diſpenſatoribus , ex
11, 12. *con-* Prophetæ (*g*) *Azariæ* ad Regem *Aſam* Orati-
fer Ezech. 3. 26. one , cum Dicto (*h*) *Davidis* comparata; ex
(k) Mar. 6. Proverbio (*i*) *Salomonis* comminatorio ; ex ipſa
34. *Jehovæ* * interminatione maximè omnium
(l) Eph. 2. formidanda, *Famis*, nimirum ſpiritualis , *non*
12. *audiendi Verbum Dei* ; ex *intima Jeſu Chriſti*
ubi Chriſtus eſt Scopus (*k*) *Commiſeratione, quâ ſuper iis commotus eſt qui*
Veteris eti- *erant ut oves non habentes Paſtorem* ; ex bre-
am Teſta- viuſculis ſed momentoſis (*l*) Apoſtoli verbis ad
menti. *Epheſios* , aliis porrò Scripturis conſtare po-
(m) Act. 26. 18. teſt. Abſque Verbi Miniſterio , Nulla eſt
Mar. 1. 16, *hominum* (*m*) *Converſio à tenebris ad Lucem* or-
17. dinaria, nulláque *à poteſtate Satanæ ad Deum*;

Nulla

Nulla (*n*) *Reconciliatio*, *Nulla* (*o*) *Salvatio* ſine Miraculo; Nulla, niſi præter ſolitum, extra orbitam & ordinem futura eſt. Inde Præcones Evangelii dicuntur (*p*) συνεργοὶ, Dei ipſius *Adjutores*, ſive *Cooperarii.* Atque etiam (*q*) συνεργοῦντες, *operam Deo commodantes*, hortando cavent curántque, *nè quis fruſtra aut in vacuum gratiam Dei recipiat.* Huc accedit, quòd *Prædicatio* Evangelii inter *Gratias Prævenientes* (quales ſunt Vocatio, Excitatio, Illuminatio, & illiuſmodi,) jure merito numeratur. Nam

(*n*) 2 Cor. 5. 20
(*o*) 1 Tim. 4. 16.
(*p*) 1 Cor. 3. 9.
(*q*) 2 Cor. 6. 1.

§ 2. Si nobis vel ſcribentibus, vel prædicantibus, vel quoquo modo elaborantibus, fiat hominum ad Deum Converſio Vera, Novimus noſtrum non eſſe opus, nóſque Dei *Inſtrumenta* & *Organa* eſſe duntaxat, eáque non *poteſtativa*, ſed pura puta *ſubſervientia*; *non* (*r*) *enim qui plantat, aut qui rigat eſt aliquid, ſed qui dat incrementum Deus.* Atque ut ſæpiùs in ſupplicium Indignorum Audientium Optimus Doctor ineptè docet, & concionatur, (Deo ità diſponente;) Ità Ineptus * quandoque Doctor, dignorum gratiâ Auditorum, perquàm aptiſſimè & cum fructu Spartam ſuam exornat. Cujus rei Exemplum in *Concilio Nicæno* extabat elegans & aptiſſimum; ubi quidam ex Confeſſoribus, Vir naturæ ſimpliciſſimæ, *nihílque aliud ſciens, quàm Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum*, plus potuit unus in Philoſopho Ethnico convertendo, quàm omnes Antiſtites ſimul ſumpti, inſigniſſimè licèt docti, Sanctíque Viri. Ipſum Munus Apoſtolorum fuiſſe *nudum Miniſterium*, præclarè oſtendit *Auguſtinus.* *Noluit*

Ratione Efficientis, cujus Inſtrumenta ſunt Adminiſtri Evangelici.
(*r*) 1 Cor. 3. 7.
*Greg. *Moral. l.* 20. *c.* 18.
V. Hiſt. Concil. Nicæn. Bin. *T.* 1. *mihi p.* 321.
Aug. *in* Johan. *Tract.* 5.

luit Dominus Jeſus Chriſtus alicui dare Baptiſmum ſuum, Non ut nemo baptizaretur Baptiſmo Domini, ſed ut Semper Ipſe Dominus baptizaret; id eſt, *ut quos Miniſtri Domini baptizaturi erant, Dominus baptizaret, non Illi. Baptiſma enim Tale eſt, qualis eſt Ille in cujus Poteſtate datur, non qualis eſt ille per cujus Miniſterium datur. Potuit Dominus, ſi vellet, dare Poteſtatem alicui Servo, ut daret Baptiſmum tanquam vice ſua. Sed noluit Servum ſpem ponere in Servo.* Unde reclamat S. *Paulus*, Omnémque Poteſtatem à ſe modeſtè amolitur. *Nunquid Paulus pro vobis Crucifixus eſt? aut in Nomine Pauli baptizati eſtis? Paulus* ergo tanquam *Miniſter* baptizavit, *Dominus Ipſe* tanquam *Poteſtas*; quemadmodum latè *Auguſtinus* hoc perſequitur argumentum. Qui & alibi ità diſtinguit, (in *Pſal.* 121. 1, 2.) *De montibus venit auxilium, ſed non à montibus. Et à Quo? à Domino qui fecit Cœlum & Terram. Magni Prædicatores ſunt Montes Dei, quos Sol oriens illuſtrat Primos.* Sed à Sole illuſtrantur, non à ſe. Adeò ut ſemper diſtinguenda ſit *Poteſtas* à *Miniſterio.* Hoc ad *Famulos* quidem pertinet, quorum eſt *laborare* in Vinea Domini, ídque *miniſterialiter*; Illa ad † *Dominum & Magiſtrum*, cujus eſt imperitare *poteſtativé.* Et etiamſi Ipſe Dominus *Pedes lavaret Diſcipulorum*, nec non alibi de ſe diceret, *Ego ſum tanquam qui miniſtrat*; Illud tamen haud fecit, niſi ad *ſpeciem & humilitatem*, utque Aliis in æternum Evangelii Adminiſtris (*t*) *exemplo* eſſet. Appoſitè ergo *Romanus Pontifex Servum Servorum* ſeſe agnoſcit, modò Res titulo conveniret. Nam dum Ipſe *Turrecremata* (Papalis

† Joh. 13. 13, 14.

(*t*) Joh. 13. 15, 16.

Joh. Turrecr. *de Eccleſia, l.* 2. *c.* 23.

palis

palis faſtigii atque Monarchiæ Hyperaſpiſtes,) Apoſtoli *Petri Succeſſorem* tanquam Caput Eccleſiæ tueri ſatagit, eò tandem devolvitur ingratiis ſuis, ut nihil aliud ei relinquat, quàm *Nudum Verbi & Sacramentorum Miniſterium*, quod ad quemlibet ſpectat Sacerdotem. Et non obſtante quod attuliſſet *Johannes Turrecremata* quicquid ex *Alberto Magno* ad Pontificalem faceret ὑπεροχὴν, nihilo magìs tamen inde lucratus eſt, quàm ut Doctiſſimo *Spalatenſi* præberet anſam interrogandi, *Quid plus ab hoc Autore tribuitur hoc loco Petro & Papæ, quàm habeat Quilibet Sacerdos? Nam quòd neſcio quam Plenitudinem, & Theſauri Diſpenſationem addidit, Verba ſunt, quibus in Re nihil reſpondet, ut ego inferiùs ſuis locis ſatìs confirmo.* Spalat. *de Rep. Eccl. l.1.c.2.n.20.*

Summa omnium huc redit; Quòd quicquid muneris aut officii, quicquid oneris aut honoris, quicquid Prærogativæ aut Privilegii; ipſis Eccleſiæ Gubernatoribus ab Ipſorum Gubernatore (qui eſt Dominus dominantium) conceſſum eſt, intra terminos *Miniſterii* tenere debent.

§ 3. *Natura* hujus *Miniſterii* vix feliciùs eruetur, quàm ex ipſa vi *Nominum*, quibus præcipuè inſignitur. In ipſo Sacro Codice identidem dicitur Διακονία, quæ *Servitium* ſeu *Miniſterium*, cuicunque exhibendum, *quodcunque* denotat *generatim.* Cujus exemplum eſt in *Martha*, *Luc.* 10. 40. & in *Angelis* miſſis ceu totidem Dei *Apparitoribus* εἰς διακονίαν, *Heb.* 1. 14. quæ Vox videtur derivata ἀπὸ τοῦ διακονεῖν, quod *laborare* eſt *in pulvere*, vel *ad ſudorem* quaſi *pulvereum* referri poteſt. *Multiplex Miniſterii Appellatio in abſtracto.* Διακονία.

Spe-

Speciatim verò ſignificat Totum *Statum Eccleſiaſticum.* Cujus exemplum eſt in *Juda*, Qui *connumeratus cum Apoſtolis*, *ſortitus* dicitur. *ſortem* (v) τῆς διακονίας, ejuſdem cum Illis *Miniſterij*, ſive *Apoſtolatûs.* Eundem uſum vocabuli videre eſt, ut in (v) Margine, ità *Rom.* 11. 13. ubi δοξάζειν Διακονίαν, eſt *Miniſterium extollere Eccleſiaſticum, Munus Apoſtoli illuſtrare*, & (Animas Gentium convertendo) *glorioſum reddere Apoſtolatum.* Et ſic in eo quod *Archippo* dicendum vult Paulus, *vide ut* * *Miniſterium quod accepiſti, in Domino impleas*, perinde eſt ac ſi dixiſſet, Fac ut Muneri Eccleſiaſtico divinitùs tibi commiſſo ab omni parte reſpondeas, faciáſque ſatìs; fac ut operam Eccleſiæ fidelem præſtes. Et ipſe Apoſtolus gratias agit, *quòd Deus illum* εἰς διακονίαν *conſtituiſſet*, ſive quòd Curæ & Fidei ejus Miniſterium commiſiſſet Eccleſiaſticum, 1 *Tim.* 1. 12. In Epiſtola Salvatoris, quæ (x) *Angelo* ſive *Epiſcopo* Eccleſiæ *Thyatirenſis* ſcripta dicitur, Complexum habemus eorum omnium, quæ ad legitimè obeundum Eccleſiaſticum Munus exiguntur. Inprimis *Opera* requiruntur, non ἀεργία vel περιεργία. Deinde *Charitas*, ut ex Dei & Auditorum Amore non ficto omnia fiant & peragantur. Tertiò Διακονία, quæ Vox ibi loci videtur accipi *ſpecialiſſimè*, pro ſubminiſtratione Sanctis præſtitâ, & ipſa βιωτικῶν communicatione, quæ maximè omnium *Prælatùm* decet. Quartò *Fides*, ut Miniſterium Evangelii, ſecundum omnes ſui Partes, perquàm fideliter adminiſtretur. Quintò *Tolerantia*, ut firmâ Spiritûs fortitudine in rebus aſperrimis perſeveretur. Monet autem Hoc Nomen

(v) Act. 1. 17, 25. Act. 6. 4. Act. 20. 24. Act. 21. 19. Rom. 12. 7. 1 Cor. 12. 5. 1 Cor. 16. 15.

* βλέπε τὴν Διακονίαν, &c. Coloſſ. 4. 17.

(x) Apoc. 2. 19.

men [Διακονία] itì ut diximus attributum, tum *Paſtores*, tum *Populum* Officii ſui exequendi. Paſtores monet, ut agnoſcant, nequaquam *Politicum* atque *Deſpoticum* Regendi munus ad ſe ſpectare, ſed munus *Miniſteriale*, & duntaxat *Eccleſiaſticum*. Populum monet, ut Paſtoribus, ceu *Dei in Chriſto*, non *Populi Miniſtris*, (y) *Legatíſque*, debitam præſtent venerationem, debitos etiam Proventus ſolvant; ut debitâ Eos *Obedientiâ*, & *Dilectione* proſequantur; ídque (z) ex *Ipſius Mandato Dei.* Prorſus ut Filii Parentes ſuos tam Amore quàm Honore de jure colunt. Ejuſmodi enim eſt Relatio inter Populum & Paſtores, 1 *Cor.* 4. 14, 15. & 2 *Cor.* 6. 13. *Gal.* 4. 19. & 1 *Joh.* 2. 1.

(y) 2 Cor. 5. 20.

(z) 1 Tim. 5. 17. Tit. 2. 15. Heb. 13. 17.

Ordo Eccleſiaſticus.

Alterum Nomen *Miniſterii* Collectivum & Generale eſt *Ordo Eccleſiaſticus*, nuſquam diſertè & αὐτολεξεὶ in Sacro Codice occurrens, ſed inde emergens *illativè*; in quantum *Deus*, Ipſius *Autor*, non ſit Autor *incompoſiti ſtatûs*, non aut *Schiſmatis*, aut *Confuſionis*, (quæ eſt ἀκαταστασία,) ſed *Pacis*, ſed Ordinis, ut in *Sanctorum Eccleſiis omnibus.* Ità *David*, & poſt eum *Salomon*, *Leviticum Clerum* ſuum in varios Ordines diſtribuerunt. Et poſt utrumque *Nehemia*, idem præſtitit. Miniſtris denique Evangelii, Toti Ordini Eccleſiaſtico, Id Officii incumbit, ut Omnia fieri procurent in rebus Eccleſiæ adminiſtrandis, εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν, ſummâ quâ poteſt habitâ & *Ordinis* ratione, & *Honeſtatis.*

1 Cor. 14. 32, 33. 1 Chro. 23. 6. 2 Chro 8. 14. Neh. 13. 30. 1 Cor. 14. 40.

Λειτουργία.

Tertium Nomen eſt λειτουργία, quæ in genere pro quocunque accipitur Miniſterio, ut *Philip.* 2. 30. ubi domeſticum & privatum humanitatis Charitatíſque officium denotat.

notat. Denotat autem in ſpecie *Publicum* aliquod *Officium* aut *Miniſterium.* Scilicet *Chriſti Sacerdotium*, Heb. 8. 6. & *Miniſterium Eccleſiaſticum* quîcum nobis res eſt, ut *Rom.* 15. 16. ubi Apoſtolus ſe appellat λειτεργὸν χειςȣ̃, *Miniſtrum Chriſti*; quo ſenſu etiam uſurpatur *Act.* 13. 2. Et (ut miſſas faciam *Diſpenſationem Collectarum*, muneríſque *Politici Adminiſtrationem*, quas λειτȣργία etiam ſignificat,) accipitur ſpeciatim pro *Adminiſtratione Cœnæ Dominicæ*, & generaliter pro tota Publicarum Precum Pandecta; pro omnibus Officii Eccleſiaſtici Partibus ſimul ſumptis. ἱερȣργεῖν ſenſu lato eſt *ſacra peragere*; ſenſu verò ſtrictiore eſt *offerre ſacrificium.* Et
Rom. 15. 16. S. *Paulus* ſe dicit ἱερȣργεῖν τὸ ἐυαγγέλιον, quòd *Evangelii Annunciatio* inter Ethnicos *Sacrificium* eſt illud in locum *Levitici* ſucceſſurum,
(*a*) Mal. 1. 10, 11. quod futurum eſſe prædixit (*a*) Propheta ultimus; ἱεραρχεῖν ſenſu proprio eſt *præeſſe Sacris*, aut *Sacrum obire Magiſtratum*; qualem ſcilicet Scriptura Miniſtris tribuit, quorum
* 1 Tim. 5. 17. præcipui appellantur * πρεσβύτεροι, *honore duplici* dignandi.

Multiplex etiam Titulus Miniſtrorum in abſtracto.

§ 4. Miniſtrorum ipſorum Tituli ſive appellationes, Alii ſunt in Vetere, in Novo Teſtamento Alii, Nonnulli Novo cum Vetere communes ſunt. Occurrunt in Vetere *Patriarchæ*, *Prophetæ*, *Sacerdotes*, *Videntes*, *Viri Dei*, *Angeli*, *Uncti*, *Speculatores*, *Architecti*, *Paſtores*, *Patres*, & rarò *Medici.* Occurrunt Tituli complures in Novo etiam Teſtamento; *Epiſcopi*, *Presbyteri*, *Diaconi*, *Doctores*, *Præſidès*, *Præpoſiti*, & Hi quidem *proprié. Scribæ* dicuntur per *Synecdochen*, Miniſtri

ſtri etiam Evangelici, *Mat.* 13. 52. & *Mat.* 23. 33. Metaphoricè *Sal Terræ. Lux Mundi. Operarii in Vinea. Servi ad Nuptias atque ad Cœnam invitantes. Piſcatores. In meſſe Dominica Operarii. Cooperarii Ipſius Dei. Diſpenſatores*, ſive *Oeconomi. Legati pro Chriſto. Teſtes. Præcones Evangelii & Juſtitiæ.* Semel etiam *Tubicines*, Semel *Venti* nuncupantur; *Illi Apoc.* 8. 2, &c. *Hi Apoc.* 7. 1. Apud Scriptores Eccleſiaſticos & *Præpoſiti*, & *Parœci*, & *Sacerdotes* paſſim occurrunt. Generatim plerumque vocantur *Clerici.* Quorum apud Pontificios *Septem Ordines* enumerantur: *Sacerdotes*, *Diaconi*, *Subdiaconi*, *Acoluthi*, *Lectores*, *Exorciſtæ*, & *Oſtiarii.* Sacerdotes in Majores & Minores dividunt. Illos vocant *Patriarchas*, *Archiepiſcopos*, *Primates*, *Metropolitanos*, atque *Epiſcopos.* Hos unicè *Presbyteros. Clerus* ut vox generica, quæ *ſortem* ſignificat, ſive *hæreditatem*, eſt *univerſa Chriſti Eccleſia*, ſive *totus Grex Dominicus*, Quo ſenſu dicitur à Sancto *Petro*, *Paſcite Dei Gregem*, —— non *ut Cleris Dominantes*, *ſed ut Gregis Exemplaria.* Ubi videtur Beatus *Petrus* reſpicere *Populum Iſraeliticum*, † quem à cæteris ſeparatum Deus ſibi in *Portionem* atque *Peculium* cooptaverat. Sed Vox *ſpecificè* uſurpata *Miniſtros* denotat *Eccleſiaſticos*; Qui ideo *Clerus Dei* dicuntur, * vel quia modo peculiari *de Dei ſunt ſorte*, *ſive hæreditate*, (in quantum Cultui divino ſunt ſingulariter Mancipati,) vel quia *Deus peculiariter cedit illis in ſortem*, *ſive hæreditatem.*

† Deut. 4. 20. & c. 9. v. 29. & 1 Reg. 8. 1, &c.

* Greg. de *Valent. T.* 4. *Diſp.* 9. *qu.* 5. *punct.* 2.

§ 5. Eo

Ex Miniſtris Eccleſiaſticis à Capite ad Calcem,

§ 5. Eo ipſo quod Eccleſia ſub variis coloribus repræſentatur, eſtque omnibus in conſpicuo, quòd *Acies ordinata* non poteſt eſſe ſine Ducibus, Tribunis, Centurionibus, aliiſque Caſtrorum Officiariis; neque *Ovile* ſine Paſtoribus; neque *Navis* ſine Nauclero; neque *Corpus* ſine Capite, & Membris ordine diſtinctis; Ideo ſtatim videndum eſt, Quinam ſint *Ordines* & *Gradus*, pro diverſa officiorum in Domo Dei obeundorum ratione, Eccleſiaſticis Perſonis quoquo modo accenſendi. (*a*) *Neceſſitatem* Diſtinctionum, & Earundem *rationem*, demonſtrat Apoſtolus ad *Corinthios*; ubi *Novem* Donorum ſpecies ab *uno Deo* profectas numerat, quas omnes explicans * *Ambroſius*, dicit Dona eſſe Officiis Eccleſiaſticis conjuncta, & quæ hominibus non omninò ratione *Meritorum*, ſed ratione tantùm *Officii* Eccleſiaſtici ſuſcepti per Deum competunt. Porrò (*b*) repetit S. *Paulus* Diſtinctiones *operationum* ab eodem Spiritu emanantium, & quibuſdam Perſonis in Eccleſia applicat. *Alios quidem* (inquit) *conſtituit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos; deinde Prophetas, tertiò Doctores*, &c. additque (*c*) alibi nominatim *Evangeliſtas, atque Paſtores*; nec tamen *omnia* utrobique Eccleſiaſtica Miniſteria commemorat *Paulus*, ſed *majora* duntaxat omnia, quibus Eccleſia Dei creſcit, atque proficit in melius, per Converſionem hominum ad Fidem, vitæque Emendationem. Neque ſequitur ex iſta Donorum varietate, ipſos *Ordines* multiplicari, ſive ipſos *Miniſtrorum* diverſos *gradus claſséſve*; Quia omnia illa Dona *in omnibus* erant ſimul ſumptis, & *collectivè*;

(*a*) 1 Cor. 12. 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, &c.

* Ambroſ. *in Epiſt. ad Epheſ. c.* 4.

(*b*) 1 Cor. 12. 27, 28, 29, 30.

(*c*) Eph. 4. 7, 11, 12, &c.

collectivè, non omnia *in ſingulis*, ſive *diſtributivè*; ita tamen ut in *ſingulis* plura dona aliquando coire queant. Nonnulli enim ex Epiſcopis aut Presbyteris in Eccleſia, & excellebant, & jam excellunt Sacrarum rerum intelligentiâ, qui Linguis carent, nec ſunt habiles aut idonei ad Interpretandum, aut ad Animos Auditorum Eloquio ſuo flectendos. Nonnulli è regione & Linguis pollent, & S. Scripturas eximiè callent, & in iiſdem Explicandis egregiè eminent. Nonnulli ad Docendum ſunt quaſi facti compoſitíque. Nonnulli ad increpandum, & arguendum ſunt efficaces, ſed in Profundis Scripturarum eruendis exquirendíſque non tam feliciter navant operam. Alii ad utrumque, & forſan ad Alia ſunt aptiſſimi. Fruſtrà igitur deſudant, qui Tot *Ordines Eccleſiaſticos* in Eccleſia quærunt atque venantur, quot *Donorum Diſtinctiones* à Sancto Apoſtolo recenſentur. Præter autem Majores illos qui paulò ſuperiùs enumerantur, *Minores Ordines* complures à Veteribus commemorantur, quales erant *Hypodiaconi*, *Lectores*, *Pſalmiſtæ*, ſive *Cantores*; *Acolythi*; *Exorciſtæ*; *Oſtiarii*. Occurrunt apud * *Ignatium Confeſſores*, & *Laborantes*. *Æditui* apud † *Hieronymum*. Et *Foſſarii* apud eundem, *de Septem Gradibus*. Apud *Epiphanium* leguntur etiam *Diaconiſſæ*; & *Notarii* apud *Gelaſium*, *atque etiam Defenſores*. Hi autem omnes non *Ordines*, ſed *Officiarii*, & *Servientes* dicendi ſunt. Nec *ordinantur*, ſed *deputantur*; (quæ S. *Auguſtini* Diſtinctio eſt,) in uſus Eccleſiæ Inferiores. Atque in *Corpore* Eccleſiaſtico, ut *Pedes* cenſet S. *Baſilius*.

* *In Ep. ad* Antioch.
† *In Epiſtol. ad* Tit. *cap.* 2. Epiph. *ſub finem Panarii.* Gelaſ. *Epiſt.* 6.

S §. 6. Con-

Tres ſunt duntaxat jure divino & Apoſtolico, in æternum duraturi.

V. Cyprian. *l.*3.*Epiſt.*9.

* Act.8.5, 31,38. † Act.21. Gualt. *in Act. Apoſt.* c.8. *Hom.*56. Tertul. *de Baptiſmo.* Origen. *Hom.*1. *in* Pſal.37.

* Act.6.6. † *Nicæn. Concil.* 1. *Can.*19.

* Luc.10.1.

§. 6. Conſtat *Chriſtum* ſolos Apoſtolos, atque *Diſcipulos* Inſtituiſſe; Et utrorumque Succeſſores, *Epiſcopos* ſcilicet, atque *Presbyteros. Diaconorum* Inſtitutio pro certo erat *Apoſtolica.* Cujus Occaſio clarè traditur, *Act.* 6. à *v.* 1. *ad v.* 7. Fideles vivebant in commune, *Oeconomi* deerant, qui Bona curarent temporalia, & quæcunque conferebantur in communes Fidelium uſus, ea colligerent, diſtribuerent, atque *Menſis Miniſtrarent.* Inde *Diaconi* Inſtituti, hac ſolummodo occaſione, & in Hunc præcipuè Finem, ſed non in finem hunc *Solum.* Namque *Diaconos* Baptizâſſe, & Prædicaviſſe Evangelium, * *Philippus* eſt nobis Documento, qui *Diaconi* munus obiit, atque † *Evangeliſtæ.* Cujus veſtigiis inſtitiſſe ſequentium Temporum *Diaconos,* non *Gualterus* tantùm teſtatur, & *Stephanum* trahit in exemplum; Sed idem teſtantur Primævi Patres. Et vel ideo Diaconis conceſſum eſt, illis fungi Miniſteriis, & baptizandi, & concionandi, ut munus *primum* magíſque *proprium* religioſiùs adminiſtrarent, & his quaſi ſymbolis admonerentur, non fuiſſe tunc *civilem* nudéque *politicam* Villicationem quam gerebant, & in qua exercenda tunc Potiſſimùm verſabantur, ſed Deo ſolenniter dedicatam, ídque * adhibitis non modò *precibus*, verùm etiam χειροθεσίᾳ. Immò tametſi cautum eſſet, † nè Elementa Euchariſtica conſecrandi vel minimum jus *Diaconis* aut facultas concederetur, Presbyteris tamen Sacramenta Populo ſuo diſpenſantibus ſuppetias ferre, & inſervire, *Diaconis* ſemper permiſſum eſt. De * *Diſcipulis ſeptuaginta*

tuaginta ab ipſo Domino deſignatis, *in omnem urbem & locum ante faciem ſuam mittendis* perſpicuè conſtat. Conſtat eos inſuper, de facto miſſos ad Prædicandum, † *Perſonam Chriſti* tanquam *Legatos* ſuſtinuiſſe ex Inſtituto; nec non * miracula edidiſſe, ut ipſorum Vocationi fidem facerent, (modo prorſus conſimili quo Apoſtoli duodecim fuiſſent miſſi, *Mat.*10.1,5, 7,8,9, &c.) Sed nuſquam conſtat de *Chriſti* in eos Diſcipulos *Inſufflatu*, nedum de aliqua in eos collata χειροθεσία. Inde ſunt qui exiſtimant, omnia munera Eccleſiaſtica & Miniſteria *ad Epiſcopos* primitùs pertinuiſſe; & ſumma quidem cum ratione. Oſtendit enim *Hammondus* ὁ Πάνυ (*in Diſſertationibus contra Blondellum*, &c.) Solos *Epiſcopos*, in *Apoſtolis*, à Chriſto fuiſſe inſtitutos, & *ab Apoſtolis* ordinatos, deinde *Presbyteros ab Epiſcopis*. Quia verò in Miniſteriis Eſſentialibus quibuſcunque conveniunt inter ſe admodum *Epiſcopatus* & *Presbyteratus*, (*Ordinatione Solâ exceptâ*, inquit S. *Hieronymus*, quam nec *Epiſcopus ſine Presbyteris conferre poteſt*;) Ideo quàm plurimi ſunt Theologi, & Scholaſtici plerique omnes, ſaltem *Aquinas*, *Alenſis*, *Albertus*, *Bonaventura*, *Richardus de Sancto Victore*, *Dominicus à Soto*, Aliique, qui *Epiſcopatum* non agnoſcunt *Ordinem* eſſe *ex parte rei* à *Presbyteratu* diſtinctum, ſed *gradualiter* tantùm differre. De communibus verò Epiſcoporum & Presbyterorum nominibus conſulantur *Jo. Rainoldi* Colloqu. cum *Harto*, cap.8. §. 3. ſub finem. Item *Jac. Uſſerii* Armachani Diſſert. *Ignatian.* cap. 18. p. 137. cum addendis; nec non *Hen. Hammondi* Annot. ad Act. *XI. B.* ejuſdémque Diſſertationes de juribus Epiſcopatûs contra *Blondellum*,

† Luc.10.16.

* v. 9. & 19.

diſſert. 4. cap. 6, 7, 8, 19, *&c.* Denique *Davenantii* quæſt. 42. Determinatio, præſertim object. 2. ſolutio, p. 193, 194. Ex quibus omnibus ſatis conſtat, quòd ex promiſcuo uſu Vocabulorum non rectè infertur Miniſtrorum omnium Paritas.

De quibus non eſt cur magnoperè litigetur.

§. 7. His præmiſſis, videndum eſt, ecqua inter Partes de hoc Articulo diſſidentes fieri poſſit Conciliatura. Imprimis convenit inter omnes, quòd *Jeſus Chriſtus* eſt *Caput* unicum totius *Corporis* Eccleſiaſtici; *Architectus* Ædificii, æquè ac *Lapis Angularis*; *Princeps* æquè ac *Salvator* Totius Regni Spiritualis; *Pontifex Maximus*, & *Apoſtolus* Totius noſtræ *Profeſſionis*; *Paſtor ſummus & Epiſcopus noſtrarum* omnium *Animarum.* Conſtat Illum fuiſſe *unctum Spiritu Sancto & Potentiâ.* Unctus *afflavit* Electos ſuos & ſeparatos à Vulgo diſcipulorum *Diſcipulos duodenos*; dixítque, *Accipite Spiritum Sanctum. Sicut miſit me Pater, ità & ego mitto Vos.* Conſtat ergo *Chriſtum* à *Patre* miſſum; à *Chriſto* miſſos eſſe *Apoſtolos*; ab *Apoſtolis*, pariter *Succeſſores*, (quos *Epiſcopos* & *Presbyteros* S. S. promiſcuè vocant,) ut ipſe *Chriſtus* eo pacto *cum ſuis* eſſet Emiſſariis, *uſque ad Conſummationem Seculi.* In Libro cui Titulus [*Eccleſiæ Anglicanæ Diſciplina & Politia*] *Epiſcopi* & *Presbyteri* dicuntur non ſemel *Apoſtolorum* ‡ *Succeſſores.* Atque in ſacro illo munere *remittendi peccata & retinendi*, *ſolis Apoſtolis conceſſo*, *ſoli Epiſcopi & Presbyteri dicuntur à Deo Surrogari.* Epiſcopi ſcilicet *immediatè*, *mediatè* etiam Presbyteri. Conſtat *Chriſto datam eſſe Poteſtatem* * *omnem* (& omnimodam) *in Cœlo & in Terra.* Ex qua conceſſit *Poteſtatem* Apoſtolis ſuis *Vicariam*,

Act.5.31. Heb.3.1. 1 Pet.2.25. Act.10.38. Luc.3.22. Joh. 20.21, 22,23. Mat.28.20.

‡ Polit. *Ec. Ang.cap.*10. p.340.

* *Verſ.*18.

am, non *omnem* utique, ſed aliqualem, ſed congruam, ſed competentem,. ſuiſque muneribus obeundis ac dignitatibus adæquatam, *Mat.*28. 19. *Joh.*20.23. Conſtat porrò Jeſum Chriſtum Apoſtolos ſuos deputâſſe, cum poteſtate *Alios* ſibi in adjutorium adjungendi, & *Succeſſores* inſtituendi, unà cum *tota* ſed *ordinaria* Poteſtate *Apoſtolica* Regendæ Eccleſiæ neceſſariâ, per legitimam Miſſionem. Nec *ſoli Petro*, ſed *omnibus ſimul Apoſtolis*, & in ſolidum, & ex æquo, in Regimine Eccleſiæ univerſali, Succeſſio datur. Ut Ipſe *Papa* * *Cœleſtinus* tam ingenuè fatetur, quàm ſtrenuè probat. Idem aſſerit † *Rabanus Maurus*; Cui accedit *Hadrianus (in Quartum Sent.) de clave Miniſterii dictum eſt Petro, Tibi dabo claves*, &c. *Et in Petro, omnibus Sacerdotibus, quibus in Ordinatione datur Spiritus Sanctus*, &c. *Chriſtus* enim dixit omnibus ex æquo, *Ite, docete omnes Gentes*, &c. *Qui Vos audit*, &c. —— *ità & Ego mitto Vos. Ecce Ego vobiſcum*, &c. *Quorum peccata remiſeritis*, &c. unde ſcripſit *Cæleſtinus*, " [*Advertere debet univerſa Fraternitas*; quia acc" cepimus *generale* Mandatum, *Omnes* etiam " nos id agere voluit, qui illis ſic *in Communi* " mandavit officium; neceſſe eſt ut compe" tenter noſtros ſequamur Autores (Apoſto" los ſc.) ſubeamus *Omnes* eorum labores, qui" bus *Omnes* ſucceſſimus in honore.] *Murus Urbis* Apocalypticæ * *Fundamenta duodecim* habere dicitur, in quibus ſunt *Apoſtolorum* (non *Petri* unius, ſed) omnium *Nomina duodecim.* Neque niſi *Secundaria* ſunt Ædificii Fundamenta, Cujus *Primarium* eſt Ipſe *Chriſtus.* In quantum † *Concives ſumus Sanctorum, ac Domeſtici* Regis cœleſtis, (in conſortium Salutis aſciti ſcilicet)

* *Ad Synodum* Epheſ. *Epiſt.*7.
† *In Catena* Aquinatis *ad* Mat.16.
* *Apoc.*21. 14.
† *Eph.*2.19, 20,21,22.

ſcilicet) dicimur *ſuper fundamenta* (non modò) *Apoſtolorum*, (ſed) *& Prophetarum Superſtructi.* Et *Chriſtus eſt Lapis Angularis, in quo totum Ædificium congruenter coagmentatum creſcit, ut ſit Templum Sanctum Domino, in quo & Nos ædificamur, ut per Spiritum ſimus Dei Domicilium.* Unde conſtat & Apoſtolos & Prophetas quidem *omnes* fuiſſe eatenus *Fundamenta ſubſervientia*, quatenus *omnes* ut *Architecti*, in unico illo Fundamento Primario jaciendo, fidelem operam poſuiſſent. Nec ad *Perſonas* Prophetarum atque Apoſtolorum, ſed ad *Salvificam* eorundem de *Jeſu Chriſto Doctrinam*, Glorioſus iſte Titulus *Fundamenti* eſt referendus. Eccleſia etenim Catholica *ſolo Chriſto* ſuperſtruitur, qui *Doctrinæ Salutaris* (quam initio penes *Prophetas*, deinde penes *Apoſtolos* diſpoſuit Deus) & *Materia* & *Caput* & *Scopus* eſt. *Fundamenta* ſunto, per me licèt, tam *Prophetæ* quàm *Apoſtoli*, eorúmque *Succeſſores*; ſed tantùm *Miniſterialia*, & ſuo ſenſu figurato cum grano Salis accipiendo; ſed *Confratres*, *Concives*, atque etiam *Conſervi* ad unum omnes. Et Apoſtolos quidem *omnes* fuiſſe *Petro* etiam *in omnibus*, exceptis quibuſdam Perſonalibus, *pares* prorſus, & *æquales*, & Paſtores *ſimiliter* univerſales; luculenter probat & prolixè Archiepiſcopus *Spalatenſis*, *l.* 3.*c.* 3. atque alibi paſſim.

Sed non obſtantibus hiſce prædictis, loquuntur interdum primævæ Eccleſiæ Μεγιςᾶνες, de *Primo* aliquo ſive *Primate* Apoſtolici Chori; quanquam nec *Caput Fidei*, nec *Fundamentum*, nec *Columnam*, nec *Firmamentum*, vel ipſi *Petro*, vel *Succeſſoribus* ſuis aſcribunt.

Prima-

Primatum ordinis, non *Suprematum Poteſtatis*, largiebantur olim Patres; *largitur Eccleſia Anglicana.* Concordiæ cauſa & εὐταξίας, *Principem locum* illis concedimus in quovis Concilio Oecumenico. Damus *Canonicum Principatum*, & jus ſententiæ, vel rogandæ, vel ferendæ, agnoſcimus; ſed jus Legum pro ſuo arbitrio condendarum, jus αὐτοκράτορος, & Monarchæ, non *ante* cæteros tantùm euntis, ſed *ſupra* omnes imperitantis, Id eſt quod penitus perpetímque & toto animo pernegamus. Conſtat Ordinem Eccleſiaſticum *Anarchicum* eſſe non poſſe, ubi nec prius eſt nec poſterius, nec *ſub*, nec *ſuprà*; ſed *Ariſtocraticum* eſſe omninò, ubi ſunt qui *regunt*, & qui *ſubduntur*. Ut in Corpore unoquoque varii ſunt Membrorum *gradus*, uſque à *Capite* ad *Calcem*. Ideo poſt Tempora Apoſtolica, cùm Apoſtolici Succeſſores Facultates ſuas Apoſtolicas (intelligo ſemper *Ordinarias*) ex parte *Plurimis*, in totum *Paucis* contuliſſent; ità deinceps diſtinguebantur in uſu Appellationum, ut Hi *Epiſcopi* dicerentur, Illi verò *Presbyteri*, non vice versâ, & promiſcuè, (prout in Novo Teſtamento,) ſed ſtrictè ſemper, & peculiariter; ídque partim docendi, partim diſcendi gratiâ. Et quemadmodùm apud *Hebræos*, Sacerdotes ad unum omnes cujuſcunque aut Ordinis, aut Meriti, aut Dignitatis, ab eodem *Aarone* oriundi, in viginti quatuor claſſes (Pontificibus ſolis exceptis,) à *Davide* diſtribuebantur, erántque * *Principes* Sacerdotum 24, * 1 Chron. 24.4,5,6.
Primi ſcilicet Familiarum, quæ Tempore *Davidis* in *Iſrael* erant; Sic & *Miniſtri Eccleſiaſtici* ab eodem *Chriſto* per *Apoſtolos* ad

unum Omnes Inſtituti, & eouſque *Confratres* habiti, differunt inter ſe tamen Prioritate Dignitatis, ut apud Hebræos *Natu Maximus* à ſuis ipſius Fratribus natu minoribus differebat. *Illi*, natu maximo, πρωτοτόκια competebant, *Hiſce* minoribus denegata. Ità legibus Eccleſiaſticis Regúmque Nutu eſt comparatum, ut ex *Epiſcopis* excellant & præemineant *Archiepiſcopi*, atque ex ipſis *Archiepiſcopis*, Potiores ſint *Primates*, quàm Meri *Metropolitani.* Quid, quòd *Patriarchæ*, in Synodo aliqua Oecumenica, hos omnes ſuperant, quod ad πρωτοκλισίαν, & πρωτοκαθεδρείαν ſpectat? Ut nè ipſi quidem *Aërio* ægrè nimis & moleſtè ferendum ſit, ſi Epiſcopi Presbyteris præſtent pariter, & præſideant; neque ἴσα πρεσβεῖα utriſque competant. *Realiter* inter ſe diſtingui, & *jure* quidem *divino*, Epiſcopatum & Presbyteratum, Nemo ſanus inficiabitur. De *modo* autem quo diſtinguuntur jure divino & Realiter, inde uſque ab *Aërio* vexatiſſima eſt quæſtio, & perinutilis, ſæpe etiam pernicioſa. Ab *Eccleſia Anglicana* ità paci procurandæ litatum eſt, ut de ipſa *Re* ſtatuens, de *Modo* prudens obmuteſcat. Et Pacis causâ dixiſſe liceat, (bona cum venia *Superiorum*, quorum *Publico* judicio *Privatum* Hic & ubique ſubmittendum eſſe contendo,) quòd de ipſa Phraſeologia, quâ dicta Diſtinctio eſt exprimenda, non neceſſe eſt omninò ut Litis Serra reciprocetur, dummodo conſtat Epiſcopatum *jure divino* & *Realiter* à Presbyteratu diſtinctum eſſe. Dummodo conſtat de *Obedientia* Eccleſiarum *Præfectis* ex inſtituto divino debitâ, qui inde uſque ab Apoſtolis ſucceſſivè, Eccleſiam Dei gubernandam,

nandam, & verbo vitæ paſcendam, ſuſcceperunt; *Ordine* differant, an *Gradu*, (ſi inter *Ordinem* & *Gradum* hoc in loco differentia realis ſit,) non multum refert. Nec quiſquam de eo ſit ſolicitus, modò nulla ſit ἰσοτιμία, in *Anarchiam* turpiter deſitura; modò Epiſcopi ſit *Præeſſe*, Presbyteri *Subeſſe*, utriuſque *Prodeſſe*; ídque *paſcendo Eccleſiam Dei, quam ſuo ſanguine acquiſivit*, Act. 20. 28. Epiſcopis *liceat* & *incumbat Pauca* peragere *Specialia*, quæ Presbyteris vulgò dictis *non liceat*, & *quomodo* differant deinceps perinde erit. Epiſ. *Davenantius* in initio ejuſdem Determinat. *p.* 187. *Neque hîc opus erit ſubtiliter diſquirere, utrum Epiſcopatus ſit diverſus ordo à Presbyteratu, an alius & altior tantùm gradus in eodem ordine.*——*Nobis ſufficit, (hac Verborum Velitatione ſepoſitâ) ſi oſtendamus, Eos, qui appropriatè vocantur Epiſcopi, habere dignitatem altiorem, poteſtatem majorem, & eminentiora officia ſibi annexa, quàm habent alii Preſbyteri; ídque Verbo Dei minimè repugnante,* &c. Reformatæ aliquæ Eccleſiæ quæ Epiſcopis carent, *Voto tenus* perfruuntur. Ordinationes Epiſcopales, Quotquot habere *poſſunt*, habent. Atque *Nulla eſt* (benè novimus) *Impoſſibilium Obligatio.* Duo ſunt ergò quæ *Tranſmarinos*, Epiſcopatu deſtitutos, ut pro *Fratribus* amplectamur Charitativè nos movent; Dura *Neceſſitas* quâ degravantur, & Ingens, quo flagrant, *Deſiderium.* Diſcrimen fortaſſis inter *Ordinem*, & *Gradum*, magìs in ἐπινοίᾳ noſtræ mentis (ut in hoc negotio ſumitur) quàm in re ipſa conſiſtit. Vocabula Artis non debent ingredi Articulum aliquem Religionis; nedum litigia & lites ſerere.

§. 8. Ut

Neceſſitas Vocationis divinitùs inſtitutæ.

§. 8. Ut Seductionibus Fanaticorum, qui jactitant ſe eſſe Vocatos à Deo *immediatè*, fingúntque *Spiritûs Impulſu* interiore & inviſibili, provocatos ſe eſſe & quaſi coactos ad concionandum, Aut Deum Illis apparuiſſe, nováſque Doctrinas revelâſſe, eatur obviàm; Non ipſius duntaxat *Miniſterii*, ſed *Jus divinum* & *Neceſſitas* Ipſos *Miniſtros Ordinandi*, ad munus ritè ac legitimè obeundum, in propatulo & aprico monſtrari debent. Opus autem illud Gratiæ, quo Deus præficit Eccleſiæ Perſonas Certas, quas *Clerum* vocant, quandoque (*a*) *Miſſiò*, quandoque (*b*) *Electio* vel (*c*) *Separatio*, ſed plerumque (*d*) *Vocatio* dicitur; quæ diſtinguuntur apud Alios, apud Alios verò coincidunt. *Vocatio* accipitur vel reſpectu *Vocantis*, pro ipſa *Actione* Vocandi aliquem ad Officium, ut * *Dominus ab utero me vocavit*; vel reſpectu *Vocati*, pro ipſa *functione*, *officio*, aut vitæ ſtatu, (quà privato, quà publico,) ad quem Deus vocavit aliquem; (*f*) ut *in qua vocatione unuſquiſque vocatus eſt, in ea maneat.* Sic Miniſterium Eccleſiaſticum Peculiaris eſt quædam *Vocatio* ſeu *Status Vitæ*, in quo Perſonæ Eccleſiaſticæ vel à Deo *immediatè*, vel à Deo per *homines* conſtituuntur. Neque in dubium vocari debet, quin ex Conſilio *Spiritûs Sancti* Ratio Vocabuli *Vocationis* petenda ſit. Nam ſicut Principes ad ſe *vocant*, quorum Servitio uti volunt in Rebus ſuis expediendis; Ità *Deus* Miniſtros *Vocat*, ad ſe *accerſit*, ſibíque *ſeparat*, quibus tanquam (*g*) *Legatis* ſuis Onus aliquod ſuſtinendum, Munus aliquod adminiſtrandum, & Honorem cum utroque habendum delegat. Sic S. *Paulum*

(*a*) Jer.23.21. Rom.10.15
(*b*) Luc.6.13.
(*c*) Act.13.2.
(*d*) Heb.5.4.
* Eſa.49.1.
(*f*) 1 Cor.7.20.
(*g*) 2 Cor.5.20.

*lum * ſegregavit ex utero Matris, & vocavit per gratiam.* * Gal.1.15.

Vocationis hujus *divinæ Neceſſitatem* Moralem *Eccleſia* ſtatuit *Anglicana*, Articulo viceſimo tertio, & *Confeſſio Auguſtana*, Articulo Decimo quarto. Et innumeris Scripturis probari poteſt, præter complures jam allatas. Neque ob aliam rationem Miniſterium Eccleſiaſticum (*h*) *Spiritûs* dicitur & *novi fœderis* Miniſterium, quàm quòd per homines ità *Vocatos*, tanquam per *Cauſas inſtrumentales*, (*i*) *ad Fidem homines perducuntur*, atque etiam (*k*) *Salvantur.* In V. T. horrenda occurrunt Paradigmata Sacroſanctum hunc Ordinem temerariò invadentium, in (*l*) *Uzzah*, in ipſo Rege (*m*) *Uzzia*, in (*n*) *Corah*, *Dathan* & *Abiram*, abſque debita *Vocatione* Sacerdotium ſummum ambientibus, atque Telluris dehiſcentis Hiatu illicò abſorptis. In N. pariter Teſtamento, Quicunque audent non *Vocati*, non *Miſſi*, non à Deo *Segregati* Evangelizare in Eccleſia, Illis (*o*) *Furum & Latronum* inuritur ſtigma; Illóſque ceu *Lupos* in Ovili, quotquot veri ſunt *Chriſti Oves auſcultare* detrectabunt. Huc ſpectat Illud Sancti *Baptiſtæ* apud *Johannem*, (*p*) *Homo non poteſt recipere quicquam, niſi fuerit ei datum è Cœlo.* Rurſus in V. T. * *apparuit* Deus *Patriarchis*, atque eos immediatè ad Sacrum Munus evocavit. (*q*) *Melchizedec*, (*r*) *Abrahamus*, & † *Noachus Ille Juſtitiæ Præco*, in exempla nobis commemorantur. Porrò *Leviticos* Sacerdotes cœlitùs & à Deo Vocatos fuiſſe abundè (*t*) liquet. (*v*) *Prophetæ* etiam ſæpenumerò ad *Miſſionem* provocant *Divinam.* De Chriſti Prodromo Baptiſta diſertè ſcribitur, quòd (*x*) *extitit homo*

(*h*) 2 Cor.3.6.
(*i*) 1 Cor.3.5.
(*k*) 1 Tim.4.16.
(*l*) 2 Sam.6.6,7.
(*m*) 2 Chro.26.16,18,19, &c.
(*n*) Num.16.32,33.
(*o*) Joh.10.8,9,10,12, &c. *Confer* Mat.7.15. & Mat.24.24.
(*p*) Joh.3.26,27,28,29.
* Gen.12.7.
(*q*) Gen.14.18,19, &c.
(*r*) Gen.20.7. & Gen.13.18.
† 2 Pet.2.5.
(*t*) Exod.28.1. Num.1.49.
(*v*) Eſa.6.8,9. &c. Jer.1.4,5, &c. Hoſ.1.1,2, &c.
(*x*) Joh.1.6. Luc.3.6.

à Deo

à Deo miſſus. Et *factum eſt Verbum Domini ſuper Johannem.* Quid quòd Ipſe *Dominus noſter J. C.* (*Vocationis* Sacroſanctæ ornandæ causâ) ad ſuam ipſius ſæpè provocat à *Patre*
(a) Mat. 10. 40. & Mat. 15. 24. Jo. 3. 17. Joh. 5. 36. Eſa. 48. 16. Joh. 18. 20. Eſa. 61. 1. Luc. 4. 18. Cœleſti (*a*) *Miſſionem?* Neque Officium ſuum aggredi priùs voluit, quam in *Baptiſmo* & *Transfiguratione* Doctor fuiſſet renunciatus. Atque de ejuſdem quaſi *modeſtiâ* perhibetur, quòd *Ipſe ſibi hunc honorem* (*b*) *non tribuit, ut Pontifex fieret, ſed Is qui ei dixerat, Filius meus es Tu, Ego hodie genui Te.* Apo-
(b) Heb. 5. 4, 5, 6. ſtolos ipſe Chriſtus vivâ voce *Vocavit*, Mat. 10. 1. eóſque *miſit*, Mar. 16. 15. Qui illam *Vocationem* ſuam in ipſis Epiſtolarum ſuarum veſtibulis diligentiſſimè *inculcabant*, nè cui *non miſſi, non vocati*, ſed αὐτόκλητοι viderentur. Summa quoque ſolennitate Eccleſiis ſuis edocendis gubernandíſque præficiebantur, quot-
(c) Act. 14. 23. 1 Tim. 4. 14. 2 Tim. 1. 6. 1 Theſ. 3. 2. quot Apoſtolis (*c*) ſucceſſerunt. Breviter Regulæ conſtituuntur, & interponuntur Cautiones, nè quis Mortalium præſumat unquam, abſque legitima Autoritate, (non humanitùs duntaxat munitâ, ſed & divinitùs inſtitutâ,) ad Rem Sacram proſilire, Munúſve aliquod Eccleſiaſticum (ut olim *Uzzah* atque *Uzziah*) in ſe recipiat adminiſtrandum.
(d) 1 Tim. 5. 22. (e) Tit. 1. 5, 6, 7, &c. (f) 2 Tim. 2. 2, 3, &c. (*d*) *Manus citò nemini impoſueris*, &c. *Ideo* (*e*) *reliqui te in Creta, ut reliqua corrigas, & conſtituas Presbyteros oppidatim, ſicut ego ordinavi.* (*f*) *Quæ audiſti à Me inter multos Teſtes, Hæc committe Fidelibus hominibus, qui ſint Idonei ad alios quoque docendos.* Atque ut pateat dilucidiùs, Vocationem *mediatam* & legitimè datam *hodiernam*, nihilo minùs quàm *immediatam* in ipſa Eccleſia adhuc naſcente, pro divinitùs inſtituta cenſendam eſſe; non ſo-

ſolummodò *Apoſtolos, Prophetas* atque *Evangeliſtas* Eccleſiæ ſuæ præfecit *Chriſtus*, (ad Dextram Patris evectus,) ſed & (g) *Paſtores*, & *Doctores*, in omnia ſecula duraturos. Unde & *Soſthenes*, & *Apollo*, & *Epaphroditus*, & *Archippus*, & *Sylvanus*, &c. utcunque Omnes *mediatè* Vocati eſſent, dicuntur tamen Miniſterium ab *ipſo* (h) *Domino* accepiſſe, æquè ac Ipſe Divus *Paulus*, qui fuiſſet *immediatè*, ac per *miraculum* ſegregatus à vulgo hominum, atque cœlitùs vivâ voce ad Id aſſumptus. Quapropter hoc fixum ratúmque ſtet, quòd nemo uſpiam, nemo unquam, in alterutro Sacrorum Bibliorum Teſtamento, Munus publicum in Eccleſia ſine Sacrilega quadam audacia in ſe recepit obeundum, niſi divinitùs *immediatè*, aut divinitùs *mediatè* ad id electus, vocatus, miſſus atque admiſſus.

(g) Eph.4. 11,12,&c. 1 Cor.12. 28,29.

(h) Col.4. 17. 1 Cor.4.1. 1 Cor.3.5, &c. Phil.2.25. 2 Theſ.2. 14.

Vocatio Externa & Mediata quibus Mediis à Deo data.

§. 9. Probato hactenus Articulo Eccleſiæ noſtræ viceſimo Tertio, *Illos legitimè Vocatos & Miſſos eſſe exiſtimandos, qui per homines, quibus poteſtas vocandi Miniſtros atque mittendi in vineam Domini publicè conceſſa eſt in Eccleſia, cooptati fuerint, & aſciti in hoc opus*; reſtat ut paucis penſiculetur, Quorum ope ad hanc externam & mediatam Vocationem Deus uti conſueverit. Sunt qui hanc Vocationem conferendi poteſtatem inter *Magiſtratûs* Regalia numerant. Sunt qui *Populo* hanc aſſerunt, excluſis & Clero & Magiſtratu. Sunt qui Soli aſcribunt *Papæ*, & *Epiſcopis* in quantum à Papa miſſis. *Eccleſia* verò *Englicana* Epiſcopis omnibus ex æquo, *ſub Pontifice Maximo Jeſu Chriſto*, (cujus eſt ſupremum jus Vocandi Miniſtros Eccleſiæ ſuæ, ſuóſque Legatos, quanquam per homines

Homines, in perpetuum conſtituendi,) hanc delegatam Poteſtatem de jure tribuit. *Itâ* tamen, & *eatenus*, ut ſine Presbyteris aſſiſtentibus Sacros Ordines non conferant, Manus nemini imponant. Epiſcopos & Presbyteros ſimul eſſe adhibendos in legitimâ ordinatione, (ſi fieri queat,) probant Scripturæ, confirmat Ratio. Quis enim rectiùs de Perſonis judicant ordinandis, quàm ordinati? Ità etiam, & eatenus, ut Ipſe *Populus Promiſcuus* non in totum, abſolutè, atque ſimpliciter excludatur, Nedum *Summus Magiſtratus Civilis*, quibus omnibus ſuæ Partes in Mediata Vocatione (à noſtra *Eccleſia Anglicana*, Apoſtolicæ Imitatrice,) relictæ ſunt. * *Autoritas Regia circa Perſonas Eccleſiaſticas, aut in illis eligendis & nominandis ad Dignitates & Beneficia Eccleſiaſtica, aut Manuum Impoſitione*, (non per Se, ſed per Clerum) *ſacrandis, aut in Pœnis ſtatuendis & infligendis verſatur.* Forma autem *conſecrandi* Archiepiſcopos & Epiſcopos, atque etiam *Ordinandi* Presbyteros & Diaconos, in Eccleſiâ Anglicana, Autoritati omnimodæ, (tam Regis & Parliamenti, quàm Regis & Synodi Nationalis,) inconcuſſam Vim ſuam acceptam refert; præſertim *Regi*, ut *Nutricio Eccleſiæ*, & *utriuſque Tabulæ Cuſtodi.* Adhæc in Ipſa *Ordinandi* Perſonam aliquam *Actione*, *Epiſcopus* hoc pacto affatur *Populum*.

* *Polit. Eccl. Angl. cap. 3. mihi p. 300.*

" Fratres, ſi quis veſtrum ſciat aliquod Im-
" pedimentum, vel quodvis Crimen enormi-
" us in iſtis Perſonis quæ nunc ad officium Di-
" aconatûs præſentantur, quo minus ad ipſum
" admitti debeant, jam prodeat in Dei nomi-
" ne, & impedimentum illud ſive Crimen,
" quodcunque tandem fuerit, oſtendat. Et in

Presby-

Presbyteris pariter Ordinandis, Epiſcopus ad Populum aut Promiſcuam Multitudinem converſus dicet. " *Dilecti Fratres*, Hi ſunt Illi, " quos annuente Deo, ſtatuimus hodie in Sacrum Presbyterii Miniſterium cooptare.—— " Si quis autem veſtrum in eorum quovis gravius ullum Crimen, vel Impedimentum cognoſcat, cujus causâ ad ſacrum illud Miniſterium non debeat recipi, nè gravetur id extemplò in Dei nomine patefacere. Quod ſi " Crimen aliquod aut Impedimentum eorum " alicui objectum fuerit, *Abſtinebit Epiſcopus ab* " *ejus Ordinatione*, donec Reus à tali Criminatione ſe liberum eſſe probaverit.

Videtur mihi ex his conſtare liquidò, quòd ad * *Integram Eccleſiam*, ſenſu lato, Jus Vocandi Eccleſiaſticos *quodammodo* ſpectat atque pertingit. Et quod *Eccleſia Anglicana* ipſius *Eccleſiæ Apoſtolicæ* (prorſus ut *Achates* pii *Æneæ* apud *Virgilium*)

It Comes , & Paribus preſſit veſtigia Curis.

Præterquam quòd Eccleſiæ ipſius *Titi* Electionem *ſuffragio ſuo* comprobârunt, (2 *Cor.* 8. 19.) & in *Timothei Perſonam* conſenſit Integrum *Presbyterium*, à quibus accepit χειροτονίαν, (1 *Tim.* 4. 14.) pro Regula tradit Beatus *Paulus* Invariabili, quòd † *oportet* [*quemcunque Ordinandum*] *bonum habere Teſtimonium* ἀπὸ τῶν ἔξωθεν *ab Extraneis*; & Nemini * *Citò* Imponendæ ſunt manus, quia Nemini priuſquam *Judicium* Eccleſiæ & *Teſtimonium* de Eo conſtant & perhibentur. Praxis Eccleſiæ *Primitivæ*, Cui etiam *Anglicana* (prout Illa *Apoſtolicæ*) conformis eſt, ex *Conciliis* laudatiſſimis, ex Patribus Antiquiſſimis, & Probatiſſimis Exemplis petenda eſt.

* Act.14. 23. 1 Cor.16.3. χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν. 2 Cor.8.19.

† 1 Tim.3. 7.

* 1 Tim.5. 22.

§. 10. Præ-

Vocatio Interna quoúſque Requiſita.

§. 10. Præter *Externam* illam, de quâ diximus, Vocationem; requiritur quoque *Interna*, quæ Illorum duntaxat videtur eſſe, quibus Deus dona dedit & *facultates* competenter ſufficientes, & religioſum *deſiderium* lucrandi animas, regnum Cœleſte promovendi, Sacroſanctum Miniſterium per omnes partes obeundi, Deúmque ſuum ex toto Corde totíſque viribus glorificandi; Quod abſque morum Integritate, Vitæque jugi Sanctimoniâ *Chriſtum* quadantenus redolente, non fieri poteſt. Cavebunt homines ſic imbuti, tam Sanctis moribus quàm Doctrinâ, nè pecuniis, aut fraudibus, aut ſuffragiis emendicatis, aut ullis aliis malis artibus, Sacrilegè ſe ingerant in Sacros ordines & obtrudant, ipſi (*f*) *Moſi* formidabiles, & (*g*) *Jeremiæ*, quid, quòd & *Angelis* ipſis tremendos. (*Nam ad Hæc quis Idoneus?*) *Epiſcopatus* eſt nomen *oneris*, multò magìs quàm *honoris*. Ambient Illud Indigniſſimi, quod Digniſſimi detrectabunt. Eſt apud Authorem neſcio quem, *Tantùm ab Ambitu debet eſſe ſepoſitus Epiſcopus, ut quæratur cogendus, rogatus recedat, invitatus effugiat, ſola illi ſuffragetur neceſſitas excuſandi. Profectò enim indignus eſt Sacerdotio, niſi fuerit ordinatus invitus.* Sed (proh dolor! pudórque!) Qui *Internâ* omninò carent, Vocationem *Externam* depereunt maximè, & venantur. *Neutram* habent *Anabaptiſtæ*, atque id genus Alii eâdem indole *Fanatici*, Quibus crepantibus Enthuſiaſmos ſolenne eſt, priſtinos Illos æmulari *Latrones & Fures ſpirituales*, * *Cauponas* Evangelii atque Circumcellionès Circumforaneos, qui (Apoſtolo

(*f*) Exod. 4.10,13, 16.

(*g*) Jer.1.5, 6.

* 2 Cor.2. 17.

ſtolo referente) *irrepunt in Familias, & captivas ducunt* (id eſt, ſeducunt) (*h*) *Mulierculas, cumulatas peccatis, variiſque actas cupiditatibus.* (*h*) τὰ γυναικάρια. 2 Tim. 3.6, 7, &c.

§. 11. Quod ad quàm plurimos Tranſmarinos in Eccleſiis *Proteſtantium* nonnullis attinet, qui ſunt inſigniter *Eruditi Piíque Viri*, ſummâ pollentes *Orthodoxiâ*, (*i*) διδακτικοὶ ſummè, ſummâ Populum erudiendi facultate conſpicui; ſummâ præditi Eloquentiâ, ſummè habiles & Potentes (*k*) *ad Contradicentes revincendos*, (ut quibus (*l*) *Os* & *Sapientiam* Deus dederit ſupernè,) adhæc (*m*) ἀνέγκλητοι, (*n*) ἀνεπίληπτοι, *Internâ* donati Vocatione, talíque inſuper *Externâ*, qualem & *Clerus*, & *Magiſtratus*, & *Populus* conjunctim conferre poſſunt, ſed non omninò niſi *ex Voto* quam vulgò vocamus *Epiſcopalem*, (quali gaudemus Noſmetipſi, Fratréſque noſtros Extraneos gaudere poſſe exoptamus,) ad Illos inquam quod attinet, Diſtinguunt Viri longè Doctiſſimi inter *Liberam*, & *Depreſſam* Eccleſiam Dei. Itémque cenſent diſtinguendum, inter *Vocationem* ab omni parte *legitimam*, & ex aliqua parte *mutilam*, ſed non abſolutè *vitiatam*, aut prorſus *nullam*. In Eccleſia plenè *libera*, (qualis eſt noſtra Anglicana,) & extra Caſum Neceſſitatis; nullum habet locum *Vocatio mutila*, neque materiam Apologiæ; quæ in Eccleſia *ſubjugata*, & planè *depreſſa*; nec nulla eſt, nec ἀναπολόγητος, ſed duris quibuſdam variiſque neceſſitatibus circumſepta & circumſtantiis; & accepta eſt Deo, & piis hominibus ſuſpicienda. Cavendum eſt igitur vigilantiſſimè, in Eccleſiis *Exoticis*

Qualem habeant Miniſtri qui Epiſcopis carent.
(*i*) 1 Tim. 3. 2.
(*k*) Tit. 1. 9.
(*l*) Luc. 21. 15.
(*m*) 1 Tim. 3. 2.
(*n*) Tit. 1. 7.

oticis, ſed maximam partem *Reformatis*, nè ſinceræ Religionis Exercitio (propter Defectum Epiſcopatûs omnibus numeris abſoluti) fraudetur Populus *omninò*, quos Chriſtus ſuo ſanguine ſibimetipſi acquiſivit. Sed ſatiùs ducant è contra, Paſtores quos habent qualeſcunque, *Recta* docentes auſcultare, & *Sacramenta* ab iis petere, Eóſque honore ſemper proſequi, quàm aut anſam præbere aliquam, aut ullo pacto in cauſa eſſe, ut *Chriſti Religio aboleatur*. Non tantummodò *non negant*, ſed animitùs * *contendunt*, Qui Eccleſiis (quos vocant veriverbio) Evangelicis præficiuntur, *Ritum Ordinationis nequaquam eſſe omittendum*, ſed (extra Caſum Neceſſitatis) *ſemper adhibendum eſſe* in Miniſtris Eccleſiæ conſtituendis. Si enim ipſe Beatus *Paulus*, ad Gentiles docendos ablegandus, (o) *iteratâ* manuum Impoſitione *Doctor Gentium* renunciaretur, licèt *immediatè* Vocatus antea fuiſſet ad munus Apoſtoli obeundum, quantò magìs id, fieri debet *in Vocationibus mediatis?* Diſtinguendum autem exiſtimant Viri Pii Doctíque, inter *Perſonalem*, & *Doctrinalem Succeſſionem*. Et Poſteriorem putant ſufficere ad *legitimam Vocationem* Neceſſitate Magiſtra conſtituendam. Cujuſmodi Succeſſione (frendeant licèt ringántque qui ſe componunt ex adverſo) Perſonæ prædictæ Eccleſiaſticæ non omninò deſtituuntur. Porrò duplicem eſſe ſpeciem legitimæ Vocationis fatentur omnes, *Immediatam* & *Mediatam*, (quæ in quibuſdam utræque coeunt;) Et à negatione unius Speciei ad Negationem totius Generis peſſimè valet Conſequentia.

* *Omninò conſulat Lector* Chemnitium *in Part.* 3. *loc. de Eccl. c.* 4. *p.* 333.

(o) *Confer* Act. 13. 3. *cum* Act. 9. 17.

§. 12. Con-

§. 12. Concludat hoc caput Sententia Celebris *Davenantii* in ſua ad Fraternam Communionem & Pacem Adhortatione inter Eccleſias Evangelicas, *c.* 4. "Animadvertendum eſt (inquit) particulares particularium "Eccleſiarum Doctores in Synodo Congregatos *ſuas* ſolummodò *Eccleſias* repræſentare, *non externas*; ac proinde nullam habere poteſtatem præſcribendi aliis quid "Credendum, quid rejiciendum ſit, multò "minus abſcindendi eos à fraterna Communione quam retinent cum Catholicâ, qui illorum Decretis per Conſcientiam aut Inſcitiam non poſſunt aſſentiri. Par ſiquidem in "Parem non habet Poteſtatem. *Concluſio ad Pacem Exhortativa.*

Eccleſia quidem Particularis in ſuos poteſt, Eccleſiam ſuam perturbantes Erroribúſque inficientes, Mucronem ſtringere Spiritualem. Sed quandocunque inter Eccleſias minimè invicem ſubordinatas res agitur, poſſunt cum diverſa ſentientibus & docentibus Concordiam colere Chriſtianam. Id quod fecerunt & *Cyprianus*, & Eccleſiæ cum Eo *Africanæ*, Neminem rigidè judicantes, ſed iiſdem potiùs Eccleſiis unanimiter communicantes, quas in errore longè graviſſimo verſatos fuiſſe exiſtimabant. Hunc in modum, & finem, Eccleſia noſtra Anglicana ità Articulos temperavit, tantâ támque pacificâ Moderatione paſſim adhibitâ, Verbórúmque delectu tam admirabili, ut in iiſdem nihil ſubtile, nihil ſuperfluum, nihil fraudibus opportunum, aut litigioſum uſpiam admiſerit. Exemplo ſit *Articulus de Vocatione Miniſtrorum Viceſimus Tertius.*

CAP. XXV.

De Eccleſia.

Eccleſiæ Significatus Nativi.

§. 1. AB Eccleſiæ Miniſtris ad Eccleſiam (& vice versâ) Naturalis & ultronea Tranſitio ſe offert. Vox *Eccleſia* παρὰ τὸ κλέειν derivatur; quod vetus eſt vocabulum, idem ſonans quod καλεῖν, *vocare*: Unde particulâ ἐκ adjectâ, dicitur ἀπὸ τοῦ ἐκκαλεῖν, quod eſt propriè *evocare*, ex univerſa hominum Colluvie, ex qua eliguntur, evocantur, atque adeò ſeparantur Eccleſiæ Filii. Vox cognata συγκλησία de *Primorum* & *Magnatum* conventu dicitur. Διακλησία ſive διάκλησις de hominum Vulgo, ſive promiſcuâ Multitudine ex Agris aut Triviis congregatâ. Εκκλησία verò ad *Cives* ſpectat, qui certis legibus ſibi invicem devincti Rempublicam Regularem ex ſe conſtituunt. Apud *Græcos*, præſertim *Atticos*, & ſpecialiùs *Athenienſes*, Ea hominum Multitudo per ἐκκλησίαν deſignabatur, quæ *Vocata* conveniebat, nutu juſſúque *Magiſtratûs*. Poſtmodùm verò *Chriſtiani* Vocem ab Ethnicis ereptam fecerunt *Suam*; ſibíque quaſi de jure in quoddam Peculium vindicârunt, ad ſignificandum Cœtum Sacrum ex univerſa quaſi Sentina Humani Generis evocatum. Prorſus ut Vox σύναγωγή, à Profanis Authoribus mutuata, ad conventus *Iſraeliticos* Religioſos eſt applicata ſignificandos.

§. 2. Poſt

§. 2. Poſt primum illum & *Nativum* hujus vocabuli ſignificatum, *Tropicus* venit conſiderandus, qui quotuplex ſit, ſatìs arduum eſt dignoſci. Præcipuos verò colligam, & ad Rem maximè facientes. Imprimis Hominum Multitudo Chriſtianiſmum profitentes, atque cohabitantes, Corpúſque unum efficientes, utut non actu congregati, ſed ſtatis Temporibus congregandi, (*a*) *Eccleſia* ſæpè nominantur; ídque ſparſim in *Actis* Apoſtolicis & in Epiſtolis *Paulinis*. Ex quo Metonymico ſignificatu emergit Alius, quo Vox (*b*) *Eccleſia* pro *Collegio* accipitur, ſive *Senatu Eccleſiaſtico*, ceu ex parte alicujus Eccleſiæ particularis ſelectiſſima, dicitúrque per Synecdochen Eccleſia *Repræſentativa*, quemadmodùm prior *Collectiva*. Tertiò ſumitur per *Metaphoram* pro (*c*) univerſa Credentium Multitudine inde uſque ab initio ad finem Mundi, in quantum *omnes* verè *Fideles* congregabuntur olim in Cœlo, utì Gaudio ſimul & Gloriâ perfruantur ſempiternâ. Hæc eſt autem quæ in *Symbolo Apoſtolorum Eccleſia Catholica* appellatur. Quartò (*d*) *Eccleſia* accipi poteſt tum pro Tota & Catholica reſpectu verborum ſubſequentium, tum pro Parte Particulari reſpectu antecedentium. Quintò, communiter ſed impropriè, & extra uſum Scripturæ, *Eccleſia* denotat ipſam *Baſilicam*, Ædificium illud Lapideum, quod *Templum* dicitur, ſive *Dominicum Domicilium*, ubi Cœtus aliquis Credentium ad Cultum Dei peragendum coadunari conſuevit. *Curia Chriſti* vocatur à *Tertulliano*; ab Hebræis *Beth Midraſch*; *Domus Prædicationis*; Græcè vocatur

Et Tropici.

(*a*) Act.8.1,3.& 9.31. & 11.22.& 12.1,5.& 13.1. & Rom.16.4,5,23.& 1 Cor.1.2.

(*b*) Mat.18.17.

(*c*) Mat.16.18. Eph.1.22. Col.1.18. 1 Tim.3.15.

(*d*) Act.20.28. *confer* Mat.16.18. *cum* 1 Tim.3.5.

κυριακὴ, (nimirum οἰκία, quæ ſubintelligitur,) unde *Kirch* apud *Germanos, Scotos,* & *Anglos* ferè Appellatur. Excepto textu Scripturæ

* Heb.10. 25. * *unico*, ubi *Eccleſia* nuncupatur ἐπισυναγωγὴ, Vox *Synagoga* à (*f*) *Chriſtianis* repudiatur,

(*f*) Apoc. 2.9. & c.3. v.9. partim ut à Conventu *Judæorum* diſcriminetur; partim etiam ut diſtinguatur à *Schiſmaticorum Conventiculo*, quod Vocabulum (ut & *Coitio*) in malam partem ſemper accipitur, prout *Eccleſia* ſemper in Bonam. Et quemadmodùm jure Canonico *Collegium Tres* efficiunt, ità conſtituunt & *Tres Eccleſiam.* Porrò ità diſtinguitur *Eccleſia Catholica* ſeu *Univerſalis*, reſpectu & *Temporis*, & *Loci*, ut *Mili-*

* Aug. *in Enchir. ad* Laur.c.56. *tans* appelletur, & *Triumphans.* * *Una Eccleſia Vinculo Fidei & Charitatis* Multitudo Fidelium *in hac vita* dicitur; *poſt hanc vitam Conſortio erit æternitatis.* Eccleſia quoque *particularis*, tam temporis quàm loci ratione, *ità* diſtinguitur, ut Alia ſit *Veteris*, Alia *Novi* Teſtamenti, etiamſi in unicum Eccleſiæ Corpus, acceptum genericè, coaleſcant; & quæ

(*g*) 1 Reg. 8.14,22, &c. vocatur (*g*) *Eccleſia Iſrael*, & quæ vocatur

(*h*) Rom. 16.4. (*h*) *Eccleſia Gentium.* Ratione Verò ſolius *Loci*, Eccleſia vel major, vel minor, vel minima dici queat, prout in aliqua vel Natione, vel Provincia, vel Civitate Deo colligitur, vel Domatim. Sicut enim in S. S. de Eccleſiis *Aſiæ, Macedoniæ, Galatiæ* legimus, & ſimilium; ità legimus de Eccleſiis quæ κατ' οἶκον collectæ ſunt. Quales erant Eccleſiolæ illæ Domeſticæ,

(*k*) Philem. 2. & (*k*) *Archippi*, & (*l*) *Nymphæ*, (*m*) *Aquilæ &*

(*l*) Col.4. 15. *Priſcillæ*, quæ ſecundum vim Nominis παροικίαι denominentur. Atque ex omnibus & ſingulis

(*m*) Rom. 16.3,5. Eccleſiis hiſce ſimul ſumptis, una conflatur univerſalis.

§. 3. Hæc

§. 3. Hæc Eccleſia Univerſalis accepta indiſcriminatim pro *Viſibili*, & *Inviſibili*, variis Titulis inſignitur, quorum quæ ſequuntur ſunt præcipua. 1 *Corpus Chriſti.* 2 *Chriſti Sponſa.* 3 *Regnum Cœlorum.* 4 *Civitas Dei.* 5 *Domus Dei.* 6 *Vinea Domini.* 7 *Columba.* 8 *Mater noſtra.* 9 *Columna Veritatis.* 10 *Sion* ſive *Hieruſalem.* 11 Et cum Corpore ſuo Conjunctus, uti Caput cum membris, *Christus Ipſe*, 1 *Cor.* 12. 12. *Eph.* 1. 23. Hi autem Tituli primariò *Eccleſiæ* ſoli *Inviſibili*, ſive *Myſticæ* competunt. Secundariò etiam *Viſibili*, quatenus vera Eccleſiæ τεκμήρια retinet, vera ſymbola, notas, & characteres, utut Impios nimiò multos admixtos habeat. Quatenus eſt Eccleſia *Militans*, *Navis* eſt Illa jactatiſſima, ſed ſemper ſalva. *Civitas* indies obſeſſa, ſed nequaquam expugnata. *Luna laborans* ſub Eclipſi, decreſcens ad tempus, ſed à Sole iterum illuſtrata. *Arca Noachi* quæ ex omni parte coanguſtata, Deum habuit Nauclerum. *Mulier Parturiens*, *ante quam ſtet Draco ut filium partum devoret*, ſed incaſſum; *Raptus enim eſt Filius ad Thronum Dei*, Apoc. 12. 4, 5. *Lilium inter Spinas*, ſæpe lacerata, in Tuto ſemper. *Rubus ardens*, *non combuſtus.* Eodem modo Eccleſia Militans (ut *Hieronymus* interpretatur, *Exod.* 3. 2.) *Premitur quidem*, *ſed non opprimitur. Turbatur utique*, *ſed non perturbatur. Tabernaculum in deſerto*, quod quoties cecidit, ſuſcitabatur; quotiéſque cadet, ſuſcitabitur, (*Amos* 9. 11.)

Titulis Variis inſignitur.

Præſertim in Symbolo Apoſtolico & Nicæno. §. 4. *Una* dicitur Hæc *Eccleſia*, in quantum *Chriſtus* qui *Sponſus* Eccleſiæ dicitur, *ſponſam* non habet niſi *unicam*; ídque reſpectu *Unitatis ſpiritualis*, ad quam alluditur, *Cant.* 6.9. Et quam emphaticè exponit Beatus (*a*) *Paulus*, Dum ab *uno Domino*, per *unum Baptiſma*, in *unum Corpus*, ſub *uno Capite*, *uno Spiritu* derivatam, profectam, redactam dicit & gubernatam Eccleſiam Chriſti, quæ *unam Fidem* profitetur, *Charitatis* conſtringitur & compingitur *unitate*, in *unam* denique *Hæreditatem* evocatur in Cœlis perpetim perfruendam. *Sancta* dicitur Eccleſia, quia (*b*) *Sanctum* ipſius *Caput* participem *Sanctitatis* Eccleſiam facit; Vocatione etiam *Sanctâ* à Mundi Colluvie ſeparatus; *Sanguis Chriſti nos emundat ab omnibus peccatis. Ipſe factus eſt nobis ſanctificatio. Tradidit ſemetipſum pro Eccleſia, ut Illam ſanctificaret.* Et qui reapſe *Fideles* ſunt, Sanctitati continuò ſtudent; ſedulò Cordis Puritati navant operam promovendæ; Fructúſque Fidei omnimodos certatim exerunt uberiores. *Catholica* dicitur Eccleſia, partim reſpectu *Iſraeliticæ*, quæ ad unum aliquem locum, *Tabernaculum* aut *Templum*, atque ad *unam* illam *Gentem* (ſaltem ordinariè) videtur fuiſſe alligata. Partim reſpectu habito ad Eccleſias *particulares*, ex quibus ceu Membris totidem Eccleſia Catholica conſtituitur. Partim reſpectu univerſalis de Fide Chriſti Conſenſûs, quæ per totum terrarum Orbem aliquo pacto diffunditur, ſecundum regulam *Vincentii Lirinenſis* celeberrimam. Partim reſpectu *Hæreticorum*, à verè Catholicâ ſe ſeparantium, & procudentium

(*a*) Eph. 4. 3,4,5,&c. 1 Cor.1.10. Joh. 17.21.

(*b*) Heb.7. 26. Joh. 17.19. 2 Tim.1.9. 1 Joh.1.7. 1 Cor.1.29. Eph.5.26.

*Adverſ. Hæreſ.c.*3.

dentium ſibi *Synagogas*, quæ *Eccleſias* totidem mentiuntur. *Faciunt favos * & Veſpæ, & Eccleſias Marcionitæ*; ſed non Eccleſiæ Doctrinam quæ eſt Catholica amplectuntur. Denique dicitur *Apoſtolica* Eccleſia Chriſti, partim quòd *ab Apoſtolis* per præconium Evangelii plantata eſt, & *ſub Chriſto* fundata; partim quòd *eâdem* prorſus, quam tradiderunt *Illi*, *Doctrinâ*, Eccleſia ſubſiſtit, & conſervatur, & in ſecula ſeculorum eſt conſervanda.

* Tertull. *adverſ.* Marc.*l.*4.

§. 5. His præmiſſis tanquam præviis & ſternentibus viam debitè ad Eccleſiam Dei definiendam, Duplex occurrit Definitio ex Differentia quæ intercedit inter *Vocatos*, & *Electos*, quos Quidam temerè confundunt, tametſi ſumma cum Cautela diſtinguit Chriſtus; omniúmque intereſt maximoperè, ut *ſemper* & *ſedulò* diſtinguantur. Quod quo fiat religioſiùs, *eundem* planè *Aphoriſmum* bis Auditoribus inculcavit *Ipſa Patris Sapientia* Salvator Mundi. *Multi ſunt vocati, Pauci verò Electi.* Reſpectu habito ad *Vocatos* quà Tales, Eccleſia eſt Collectio ſeu Cœtus hominum Verbum Dei audientium, atque utentium Sacramentis à Chriſto Domino Inſtitutis, in quo quicunque *non reſiſtunt* Spiritui Sancto, *Renaſcuntur*, & Renati *inſeruntur* ut Membra Capiti *Jeſu Chriſto*, per externa quibus utuntur Internæ Gratiæ Inſtrumenta. Ideo autem interponitur *Conditio illa Non-Reſiſtentiæ*, quippe in Cœtu Vocatorum Viſibili illo & Externo, quàm plurimi ſunt *Hypocritæ* cum ipſis *Electis* intermixti, à quibus in Die Diſcriminationis, tan-

Duplex aut Triplex dari poteſt Eccleſiæ Catholicæ Definitio.

(e) Mat.20. 16. Mat.22.14.

tanquam *Paleæ* à *Tritico*, neceſſum erit ut ſegregentur. Quid enim aliud ſibi volunt (d) Parabolæ iſtæ & ſimilitudines, *de ſerente bonum ſemen in agro ſuo, de zizaniis etiam ſatis in medio Tritico, de iis non colligendis ad Meſſem uſque, de tunc ligatis in faſciculos ad* * *exurendum, cùm ſolum Triticum in horrea cogendum erit.* De † *Sagena* in *mare jacta*, Piſces *cujuſlibet generis*, bonos & malos colligente, cui * *Regnum Cælorum* (id eſt Eccleſia) appoſitiſſimè comparatur. *Audiunt* omnes, *ſed* (f) *non obediunt Evangelio*, qui Chriſtianiſmum profitentur, & *Chriſtum ipſum* vel *maximè* videri cupiunt ſpirare.

(d) Mat. 13. 24, 25, 26, &c. *ad ver.* 30.
* πρὸς τὸ κατακαῦσαι, &c.
† Mat. 13. 47, 48.
* *Verſ.* 49, 50.
(f) Rom. 10. 16.

Reſpectu habito ad *Electos*, qui ità vocantur ut regenerentur, & Regenerati ità perſtant ut perſeverent ad finem uſque, & quos Deus ab Æterno prævidit ità perſeveraturos; Eccleſia eſt Hominum Collectio, Cœtúſve, Verbum Divinum & Sacramenta *Fide non fictâ* amplectentium, per quam tanquam per Inſtrumentum Internum divinitùs inſtitutum requiſitúmque, Chriſto Capiti inſeruntur, & ab eodem conſervantur ut glorificentur in æternum. Definitionis hujuſce ratio ex Verbis *Apoſtoli* ad *Timotheum* conſtare videtur liquidiſſimé. (g) *Quidam* (inquit ille de *Hymenæo* & *Phileto*) *Quorundam Fidem ſubvertunt*; (útque exortis ex *illorum Defectione* offendiculis occurrat ſtatim & medeatur, ſubjungit illicò,) *ſolidum tamen fundamentum Dei ſtat, ſigillum hoc habens, Novit eos Dominus qui ſui ſunt.* Non dicit *nobis*, qui ſumus fraudibus opportuni, ſed *uni Deo* innoteſcunt qui ſunt *Sui.* Ut minimè nobis mirari ſubeat, ſi hypocritas quandoque pro veris fratribus habeamus;

(g) 2 Tim. 2. 17, 18, 19.

beamus; nobis autem ſummoperè cavendum eſt, ut Illorum diſſimillimi * *ſecedamus ab Injuſtitia*, & reipsâ ſimus quod dicimur. * *Verſ.* 19.

Eccleſia hæc myſtica ſic in compendium definiatur; Cœtus hominum Electorum, quos Deus per Verbum & Spiritum vocat, è ſtatu Peccati in ſtatum Gratiæ, ad Gloriam in Cœlo ſempiternam. Si quis autem utroſque ſimul, Vocatos atque Electos, uno ambitu Verborum complecti velit, Rotundiore Vocum Circuitu ut utatur neceſſe eſt. Ità enim Eccleſia, ex parte Viſibilis, ex parte inviſibilis, eſt Cœtus hominum è Seculo ad Regnum Dei congregatorum, per Evangelii Præconium, & Perceptionem Sacramentorum, in quo Cœtu ſunt Electi in Chriſtum credentes perſeveranter juxta Dei præſcientiam, quibuſcum miſcentur *non ſinceri*, ſed ejuſdem & Fidei & Doctrinæ Profeſſores.

Notæ Propriæ Eccleſiæ veræ, unde pro certo dignoſci queat.

§. 6. Quia Cardo Salutis noſtræ in eo vertitur præcipuè, ut Veram Eccleſiam penitùs, ac pro certo cognoſcamus, Eidem Cognitæ adhæreamus, in eáque perpetim perſeveremus; Ideo noſtrâ cujuſque intereſt, ut γνωρίσματα ſive *Notæ* Eccleſiæ Veræ innoteſcant; non communes illæ & accidentales, quæ ſunt proinde fallaciſſimæ, ſed Notæ prorſus eſſentiales, perpetuæ & infallibiles, ex quibus notitia diſtincta oritur. Eæ autem non ſunt innumeræ, ad diſtrahendum aptiores, quàm ad docendum, ſed Duæ duntaxat ex *Articulo* Eccleſiæ noſtræ Anglicanæ *decimo nono* colligendæ: *Pura Verbi Prædicatio, & legitima Sacramentorum* (quoad Ea quæ neceſſariò juxta Chriſti Inſtitutum exiguntur)

guntur) *Adminiſtratio.* Quanquam ſunt qui unâ illâ ex *Bellarmino* deſumpta contenti abeunt. Nempe *Doctrinæ Sanctitate , quæ nihil falſum quoad fidem doctrinæ continet ; nihil injuſtum quoad fidem morum.* Omiſſis Altercationibus, quæ ex notis valde incertis, otioſis, miniméque adæquatis in infinitum inutiliter oriri ſolent ; Acquieſcamus Notis Illis, quæ *Soli* & *Semper* Eccleſiæ veræ conveniunt, Eámque à cæteris quibuſcunque, *Judaicis*, *Ethnicis*, atque *Hæreticis* planè diſtinguunt. Id quod præſtant ſufficienter & *Evangelii Prædicatio*, & *Adminiſtratio Sacramentorum* ; quæ cum ſint *puræ*, atque *legitimæ*, officium Eccleſiæ (*h*) maximè proprium in ſe videntur abſorbere. Eccleſia ſcilicet ex uſu Divini Verbi & Sacramentorum, & *ortum* trahit, & *Augmentum*, & in Orthodoxia *perſeverantiam.* (*i*) *Per Evangelium Vos genui* (inquit Apoſtolus ad *Corinthios.*) (*k*) *Renati ex ſemine immortali per Sermonem Dei vivi.* (*l*) *Niſi quis fuerit genitus ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire in Regnum Dei.* (*m*) *Per lavacrum regenerationis ſervavit nos*, &c. (*n*) *Unum Corpus Multi ſumus*; *nam omnes ex uno illo Pane participamus.* Huic rei teſtimonium non *Antiquiſſimi* tantùm *Patres* perhibent, ſed *Romanenſium* nonnulli moderniores & moderatiores. Vir conſultiſſimus *Caſſander* diſertè aſſerit *has duas* præcipuas Eccleſiæ Notas, ſed *Tertiam* * addit, *Obedientiam Eccleſiæ Præfectis debitam* ; quemadmodum additur ab Aliis, *Calvino* celebri addictiſſimis, *Diſciplinæ Eccleſiaſticæ* † *Exercitatio.* * *Nos fatemur* (inquit *Gregorius de Valentia*,) *neque veritate Doctrinæ, neque legitimo Sacramentorum uſu*

(*h*) Mat. 28. 19. Mar. 16. 15, 16.
(*i*) 1 Cor. 4. 15.
(*k*) 1 Pet. 1. 23.
(*l*) Joh. 3. 5.
(*m*) Tit. 3. 5.
(*n*) 1 Cor. 10. 17.
* Caſſand. *Conſult. ad Art.* 7. *p.* 48.
† Alting. *Par.* 1. *loc.* 11. *p.* 90.
* Greg. *de* Val. *Tom.* 3. *Diſp.* 1. *q.* 1. *Punct.* 7. §. 18. *Confer Librum Interimiſticum*, c. 10.

uſu Eccleſiam Chriſti carere poſſe ; & apud quos Hæc omninò ſunt ſalva, ex iis conſtare Eccleſiam veram. Et ubi *duæ* vel *tres* ſufficiunt Notæ characteriſticæ, inutiliter Notæ Quindecim à Cardinale *Bellarmino* Eminentiſſimo enumerantur.

§. 7. Ex noviſſimè jam Dictis, *Poriſmata* ſaltem *duo* videntur mihi liquidò deduci poſſe. Imprimis Eccleſiam verè Catholicam nunquam ità errare poſſe, ut non Aliqui ſemper ſuperſint, qui ſimplicem Evangelii ſequuntur Ductum; & Retento Salutis Fundamento per impeditiſſima Eccleſiæ Tempora, Virtute Dei per Fidem vivam ad Vitam æternam cuſtodiuntur. Huic Poriſmati fidem faciunt Ipſius *Chriſti Promiſſiones,* (o) *quod Portæ Inferorum Ipſius Eccleſiam non ſuperabunt.* Quòd *cum Eccleſiæ Paſtoribus in omne tempus futurus eſt.* Quòd *fieri non* * *poteſt*, ut totaliter & finaliter *Electi Dei ſeducantur*, utut finaliter ſeducantur *Vocati* Plurimi. Adhæc quòd Verbum, & Sacramenta, & Capita Fidei Catechetica, in ſtatu Eccleſiæ perturbatiſſimo, fuerunt cœlitùs cuſtodita. Non excipio calamitoſam Eccleſiæ faciem, quæ ſub *Diocleſiano* priores ſingulas ſuperavit, forſan etiam & univerſas. Ità enim tunc temporis ſævitum eſt in *Chriſtianos*, ut intra Tres duntaxat Dies, 317000 ad exquiſitas neces raperentur; ità ut Sanctus *Hieronymus mirari* ſe diceret, *ſuo adhuc ſeculo fuiſſe Reliquias Chriſtianorum repertas, ob perſecutionum antecedentium immanitatem.* In Cryptis tamen & Cavernis jam tum delituerunt Eccleſiæ Filii Integerrimi; Prorſus ut *Eliæ* afflictiſſimâ ætate

Quouſque Eccleſia ſit indefectibilis.

(o) Mat. 16. 18.
Mat. 28. 20.
* Mat. 24. 24.

(q) 1 Reg. 19.18. ætate (q) *ſeptem millia Fidelium Deus ſibimet reſervavit.* Quid multa? Articulus Symboli Apoſtolici, *Credo Eccleſiam Catholicam*, ſemper manſit, jam manet ſempérque manebit inconcuſſa.

Quanquam Erroribus obnoxia. Alterum *Poriſma* ſic habet ex Verbis *Eccleſiæ Anglicanæ.* [" Sicut erravit Eccleſia " Hieroſolymitana, Alexandrina & Antio- " chena; ità & Erravit Eccleſia Romana, " non ſolùm quoad agenda, & Ceremonia- " rum Ritus, verùm in iis etiam quæ cre- " denda ſunt.] Et quod *factum eſſe*, Ipsâ Experientiâ Magiſtrâ conſtat, Multíque fatentur vel *Pontificii*, de Eo in irritum diſceptatur, *an fieri queat.* Rem pauciſſimis abſolvam. Oportet ut Eccleſiæ cujuſcunque *Infallibilitas*, oſtendatur per *Media*, quæ ſunt ipſa *Infallibilia.* At quæ in loco Infallibilium à *Romanenſibus* ponuntur, ſunt vel Sacræ Scripturæ, vel Traditio Oecumenica, vel Concilia Generalia. A quorum nullo, quod ſciam, Argumenta *Infallibilia* prætendi poſſunt. Si quod Promiſſum *Conditionale* afferri queat, ex hypotheſi Progreſsûs ſecundum Divinam Voluntatem, (abſque omni præjudicio, aut Partium ſtudio,) probandum incumbit allegantibus Promiſſum illud, quòd Aliqua ſaltem *Infallibilitas* præſtandarum Conditionum, Eccleſiæ ſuæ, ſibíve ſuppetit. Sed multis adductus argumentis *Cuſanus* dixit, (Scriptor licèt *Pontificius*,) * *Notandum eſt rerum Experimento; Concilium univerſale poſſe deficere.* Dixit etiam † *Panormitanus*, quòd *In fidem concernentibus, etiam unius Privati Dictum Dicto Papæ aut totius Concilii eſſet præferendum, ſi melioribus Argumentis Privatus Ille moveretur.* Nunquam immodeſtiùs Erratum eſt, quàm à

* Cuſan. *de Concord. Cathol. l.* 2. *c.* 14.

† Panorm. *parte prima de Election. & Elect. Poteſt.*

Concilio

Concilio *Conſtantienſi*, (quod *Generalibus* annumeratur à *Bellarmino*,) dum * *non obſtante Chriſti Præcepto, in Sacra Cœna inſtituenda, & Praxi Primævâ non obſtante, Calicem tamen Euchariſticum decrevit Laicis denegandum.* Nunquam apertiùs aut periculoſiùs, quam à *Concilio Tridentino*, dum Articulis Fidei Apoſtolicis, Duodenario numero comprehenſis, *Alios Duodecim* ſuperaddidit è Penu ſuo, ſub eadem Interminatione Divini Judicii recipiendos; & cum *Certiſſimo Verbo Dei*, *Apocryphos* Codices æquiparavit. † *Marci Epheſii* Verba, hoc in loco, notatu quidem ſunt digniſſima, Ἀλλὰ τῆς αἰτίας μενέσης τοῦ σχίσματος, ἥτις ἦν ἡ ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκη, ἢ καὶ τὴν ἀγάπην διαλύουσα, &c. *Manente Causâ Schiſmatis, Additamento ſc. in Symbolo, conſentaneum erat, nec Pacem ipſam ſubſequi*, &c. Dictum eſt etiam ab Eodem, quantum Damni attuliſſet Eccleſiæ Dei Hæc Licentia immutandi, quâ ſunt uſi *Neſtoriani ad Nicænum Symbolum depravandum*, cui nihil addendum ſtatuiſſet *Concilium Tertium Oecumenicum Epheſinum.* Δῆλον γὰρ ὅτι τῷ τελείῳ οὐδὲν ἐλλείπει. Et *Quartum Concilium* Generale *Chalcedonenſe* definivit, τὸ εἰρημένον ἅγιον σύμβολον μένειν ἀμετάπτωτον. *Neque enim fas eſt*, (inquiebat *Johannes* * *Patriarcha Conſtantinopolitanus* in Synodo *Quinta* Generali) *quidquam dimovere,——ſed animum adjicere ad Sacrum Symbolum, in quo baptizati omnes ſumus, quod Nicæna Synodus cum Spiritu Sancto edidit; Conſtantinopolitana approbavit; Epheſina Confirmavit; obſignavítque Chalcedonenſis.—— ——Hanc igitur Fidem inconcuſſam Tenentes* (pergit ad Populum Patriarcha) *nulla inter Vos diſſidia facite, ſed omni novitate &*

* *Concil. Conſtan. circa annum* 1415. *Seſſ.* 13. *p.* 880. *T.* 3. *Par.* 2. Bin. *Edit. Colon. Agrip.* 1618. *v. & Bullam* Pii *Quarti*, Bin. *Edit. Paris T.* 9. *p.* 444.

† *Conc. Florent. T.* 8. Bin. *p.* 580.

Ib. p. 588.

Ibid.

Ibid. p. 591.

* *Ibid.*

& nugaci diſceptatione abjectâ, uno ore glorificemus Sacroſanctam Trinitatem, & Conſubſtantialem.

Autoritas Eccleſiæ, & Conciliorum Generalium, Quanta ſit.

Aug. contra Epiſt. Manichæi, c. 5.

§. 8. Eccleſia, utcunque non Infallibilis, eſt tamen adeò *Autoritativa*, ut *Teſtis* ſit, & *Cuſtos*, & *Conſervatrix* Librorum Scripturæ Sacræ. Neque Sacræ Scripturæ omninò officit, detrahítve, quòd dixit *B. Auguſtinus* adverſus *Manichæos* diſputaturus, *Ego Evangelio non crederem; niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret Autoritas.* Nequaquam enim inde ſequitur, Majorem eſſe Eccleſiæ, quàm Evangelii Autoritatem; ſed inde ſequitur potiùs Contrarium. Ut longè Major erat *Chriſti*; quàm (*a*) *Mulieris* αὐθεντία, cui credebant *Samaritani* Teſtimonium de Chriſto perhibenti. Poſteà verò † *non ampliùs* (dicebant iidem Samaritani, eandem Mulierem alloquentes,) *propter tuos Sermones credimus*; *Nam ipſi audivimus & ſcimus hunc eſſe verum Servatorem, illum Mundi Chriſtum.* Fidem primitùs *inchoandam*; ſuis initio adminiculis, *Eccleſia adjuvat.* Fides tamen *corroborata* ipſis *Scripturæ* fundamentis innititur *firmiùs ſolidiúſque.* (*b*) Firmamentum Veritatis *Eccleſia* dicitur, & Columna, non reſpectu Veritatis *per ſe* conſideratæ, quæ ad Sui certitudinem Eccleſiæ teſtimonio nequaquam eget; ſed reſpectu ipſorum *Hominum*, in quorum ſummam utilitatem, Eccleſia Chriſti Catholica, (fidelis inſtar Protobibliothecarii,) Veritatem *cuſtodiit* ſalutiferam, atque ſignaculis Martyriorum per omnia ſecula confirmavit. "Ità enim *Ec*" "*cleſia* Dei eſt *Verbo Divino* alligata, *ut*" "*neutiquam ei liceat*, aut quicquam inſtituere" "quod

(*a*) Joh. 4. 39.

† *Verſ.* 42.

(*b*) 1 Tim. 3. 15.

Angl. Eccl. Conf. Art. 20.

"quod Verbo Dei adverſetur; aut unum "Scripturæ locum ſic exponere, ut alteri "contradicat; aut, præter Scripturæ Libros, "credendum quicquam obtrudere de neceſſi-"tate Salutis. Id quod etiam dici debet de *Conciliis Generalibus* vulgò dictis, ex mente *Eccleſiæ Anglicanæ*; "Quæ ſine Principum "Juſſu & Voluntate congregari non poſſunt; "& ubi convenerint, quia ex hominibus con-"ſtant, qui non omnes Spiritu & Verbo Dei "reguntur, & Errare *Poſſunt*, & interdum "*Errârunt*, etiam in his quæ ad Normam "Pietatis pertinent. Ideóque quæ ab illis "conſtituuntur ut ad Salutem neceſſaria, *ne-"que Robur* habent, *neque Authoritatem*, niſi "oſtendi poſſint è Sacris Literis *eſſe deſumpta*. Quapropter hyperbolicè cenſetur dixiſſe *Gregorius Magnus*, Se quatuor priora Concilia Univerſalia, ſecundum quatuor Evangeliſtas, in ſumma habere reverentia. Quorum unum (*Chalcedonenſe*) Ambitionis ſimul & Temeritatis à *Papa* * *Leone* poſtulatur. Nec *Bellarmini Diſtinctiones* inter Concilia Generalia (ſecundum ſe) ſunt ſicco pede prætereundæ. Nempe *diſtinguit* † Vir inſigniſſimus, vel potiùs *dividit*, in Bona, & Mala; in Recipienda, & Rejicienda; in *Approbata* partim, & partim *Reprobata*, &c. Unam è multis non pigebit in medium producere Inſtantiam. Inter *Vienenſe*, & *Florentinum*, *Paulus Quintus* interponit (in quarto ſuo Conciliorum Volumine, excuſo Romæ A. D. 1612.) Concilium *Conſtantienſe*, Schiſmatis extinguendi causâ congregatum, quo jam diu Eccleſia Romana, in Tres Partes diviſa, plus quàm miſerrimè laborabat; & quis Verus eſſet Pontifex, in

Art. 21.

* *In Epiſt.* 53. *ad* Anatolium. 54. *ad* Martian. 55. *ad* Pulcheriam.

† Bellar. *Diſp. To.* 1. *l.* 1. *c.* 5. *p.* 1097, 1098. *Excuſ. Ingolſt. A.D.* 1590. *confer l.* 3. *c.* 2. §. *ult. de Laicis. & l.* 3. *c.* 30. *ubi* Evagrius *in eum ſenſum citatur.*

promptu dicere non erat. Veruntamen inter *Approbata* Hoc Concilium non admittit Eruditiſſimus Cardinalis. Sed hunc in modum de Eo loquitur. *Partim Confirmatum, partim Reprobatum eſt Conſtantienſe. Patrum ferè Mille, ex quibus Epiſcopi* 300 *ampliùs. A.D.* 1414. inchoatum, finitum Anno 1418. *ſub Martino V. & Sigiſmundo Imperatore.* Quantum ad Primas Seſſiones, *ubi definit Concilium eſſe ſupra Papam, Reprobatum eſt in Conciliis Florentino & Lateranenſi ultimo.* Quantum ad ultimas Seſſiones, eſt à *Martino comprobatum*, & receptum à Pontificiis. Addit doctiſſimus *Bellarminus, Generale nec Approbatum nec Reprobatum videtur eſſe* Concilium Illud *Piſanum*, quod *depoſuit Gregorium XII. & Benedictum XIII.* Aſſerit S. *Antoninus* *, *Conciliabulum illegitimum hoc fuiſſe; Coactum enim ad Schiſma tollendum, illud auxit. Et nihilominus ſi fuiſſet abſque dubio Reprobatum, Alexander Sextus non* ſe *Sextum*, ſed *Quintum* potiùs appellaviſſet.

Ubi ſuprà, p. 1108.

Ibid. p. 1109.

* *Part.* 3. *Tit.* 22. *c.* 5. §. 2, & 3. *Summ. c Hiſtorialis.*

§. 9. Eccleſiæ *Caput* Infallibile eſt *Solus Chriſtus.* Nam *ſoli Chriſto* in Sacris Literis Hic Titulus attribuitur. *Solius Chriſti*, non Petri, nedum Epiſcopi Romani, *Eccleſia Corpus* eſt myſticum. *Chriſtus ſolus*, non Papa, *Corporis ſui* (quod eſt *Eccleſia*) *Salvator* audit, exiſtitque. Ex *Chriſto ſolo* totum Corpus coagmentatur & compingitur. (*c*) *Chriſtus eſt Eccleſiæ,* quod *Caput Corpori*, Gubernator, & *Princeps*, & veræ vitæ *Principium.* (*d*) *Pedibus ejus Deus ſubjecit omnia, eúmque Caput conſtituit ſuper omnia ipſi Eccleſiæ*, quæ eſt Corpus Ipſius & Complementum, &c. * *Is Salutem dat Corpori.*

Eccleſia quoad Caput Infallibile falli nequit.

(*c*) Col. 1. 18.

(*d*) Eph. 1. 22, 23.

* Eph. 5. 23, 24.

Corpori. Sincerè nos gerentes in charitate, (*f*) *Adoleſcamus in eum qui eſt Caput, nempe Chriſtus; ex quo totum Corpus coagmentatum & compactum——incrementum capit Corpori conveniens,* &c. (*f*) Eph. 4. 15, 16.

Hinc apparet *Injuriam* ſummam, (per ſummam *Adulationem,*) Pontifici Romano illatam eſſe *à Pontificiis*, qui dum *Chriſto æqualem* faciunt, Inviti efficiunt *Antichriſtum*, quod valdè nolumus evenire. Quid aliud agit *Bellarminus*, dum in ſua, in *Librum ſuum de Pontifice Romano*, *Præfatione*, tam magnificè *de Papa*, quàm Nos *de Chriſto*, Sententiam fert? *Etenim* (inquit Ille) *de qua re agitur, cùm de Primatu Pontificis agitur? Breviſſimè dicam, de Summa rei Chriſtianæ; Id enim quæritur, debeátne Eccleſia diutiùs conſiſtere, an verò diſſolvi, & concidere.* Quomodo autem (Deus Bone!) inter ſe *diſſident* & *diſſentiunt* ejuſdem Romanæ Religionis *Eccleſiæ Integræ, Maximæque*, de *Bellarminiano* hoc *Cardine* Totius Rei Religioſæ! Contendunt Eccleſiæ quantæ quantæ perinde *Hiſpanicæ* atque *Italicæ*, de omnibus Fidei Controverſiis, vel Quæſtionibus circa Fidem, *Papam* eſſe Supremum Judicem & Infallibilem, Chriſtíque munitum Autoritate omnibus numeris Abſolutâ, adeóque ex æquo irrefragabili: è contrà *Eccleſia Gallicana*, latiſſimè longiſſiméque quà patent omnes, de Cathedra ſua Infallibili *deturbant Papam*, & uſque adeò obnoxium Statuunt, tam Errorum ſupplicis, quàm Erroribus; ut ſi Concilii Generalis ſive de Fide ſive de moribus Sententiæ latæ ſubeſſe nolit, aut obedire recuſaverit, pro *Schiſmatico* atque *Hæretico* habendum conclamitent;

clamitent, & propterea *deponendum.* Hæc autem unica Controverſia (inquit Doctiſſimus *Davenantius in ſua Sententia Duræo miſſa,*) *majoris eſt momenti, quàm ſunt omnes de quibus inter ſe litigant Proteſtantes, ſi in unum conglobentur.* Nullum tamen (inquit) in hac pugna opinionum, Fraternæ Communionis inter dictas Eccleſias Divortium eſt. Unde infert *noſtrum eſſe, ab omni Schiſmatica pravitate abhorrere*; Atque cum Membris quibuſcunque, à Capite Chriſto nondum disjunctis, fraternam colere Communionem.

P. 14, 15, 16.

Quanta Eccleſiæ ſit Autoritas in rebus Fidei dijudicandis, finiendíſque Controverſiis, breviter & ſatis, ſed & ſatis dixiſſe videor *cap.* 2. *de Scriptura,* §. 10.

CAP. XXVI.

De Ordine Politico, ſive de Magiſtratu & Subditis.

§. 1. QUum Eccleſia Dei in terris ex duplici conſtet Hierarchia, Eccleſiaſtica & Civili, de quarum priore actum eſt; De poſteriore Hierarchia (ordine ſatìs convenienti) impræſentiarùm agendum erit. Nec enim minùs jure divino Magiſtratus conſtituuntur, quàm Sacerdotes. Ordo Politicus non minùs ab ipſo Deo ordinatur, quàm Clericalis. Æquum eſt nempè ut Sponſa Chriſti, quæ eſt Eccleſia, (ad inſtar Lilii inter Spinas,) duplici gaudeat & muniatur & propugnetur ſatellitio; altero Miniſtrorum à parte ante, altero Magiſtratuum à parte poſt. Nam Illi colligunt Eccleſiam, quam Hi conſervant. Illi verſantur in Spiritualibus, quæ ad Cœlum conſequendum directè faciunt; Hi in rebus ſecularibus, quæ in æternam hominum ſalutem indirectè ſaltem conducunt. Illi pacem internam His & Subditis ſuis diſpenſant; Hi externam tranquillitatem civilémque juſtitiam Illis & omnibus adminiſtrant. Illi hominum animabus & conſcientiis; Hi corporibus eorundem, facultatibus etiam, & famæ, tutamen præſtant. Illi *gladio Spiritûs*, & *Clavis ligantis* exercitio, coercent impios, & contumaces; crimina arguunt interiora, ipſáſque cordium immunditias; Hi

Ratio Ordinis & Reſpectus utriuſque Hierarchiæ.

duntaxat ſeculari mucrone feriunt immorigeros, & in ſuppliciis irrogandis externa tantummodo reſpiciunt vitia. Utrique divinitùs inſtituuntur. Utrique Deo poteſtates acceptas ferunt. Utrique Dei ſunt Miniſtri, Συνεργοὶ, Legati, Locum tenentes. Utrique Bonorum μισθαποδόται, Malorum Vindices. Utrique ſibi mutuas ferunt operas referúntque. Nam & Sacerdos Magiſtratui Populum reddit obſequentiſſimum, atque Cenſura Eccleſiaſtica civili Brachio corroboratur.

Magiſtratûs Origo, & neceſſitas.

§. 2. Facilè contra Anabaptiſtas Magiſtratuum jùra aſſeruero, ſi demonſtravero Magiſtratum divinitùs eſſe conſtitutum. Illud autem effectum daturus videor, tum *Scripturarum* teſtimoniis, exempliſque à Deo comprobatis, tum momentis *Rationum* fidem facillimè facientium.

Rom. 13.1, &c.

Beatus *Paulus* agmen ducit, diſertis verbis aſſeverans, quòd *non eſt Poteſtas niſi à Deo. Poteſtates à Deo ſunt Ordinatæ. Qui reſiſtit Poteſtati, Dei Ordinationi reſiſtit.* Diſtinguit Apoſtolus accuratè inter *Perſonas* tyrannorum Magiſtratu ſuo abutentium, (contra quos Propheta dixit, *Ipſi regnaverunt, ſed non ex me; Principes extiterunt, ſed eos non cognovi;*) Ipſúmque *Officium* ſive munus, quod mali occupant, & quo funguntur, Quod nihilominùs *Ordinatio Ipſius Dei* non eſſe deſinit. In hac divina *Ordinatione*, (non ſufferentiâ duntaxat, aut permiſſione,) Quatuor Dei Attributa videntur liquidò elucere. Nimirum *Bonitas*, *Potentia*, *Sapientia*, *Juſtitiá*que. Primæ eſt, in uſum humani generis Politicum Ordinem introduxiſſe. Secundæ, Multas hominum

Hoſ. 8.4. *quicum conſer* Jer. 23. 21.

minum Myriadas in Unius obſequio retinere. Tertiæ, negotia impeditiſſima ſtupenda ſolertiâ adminiſtrare. Quartæ, Piis præmia, improbis Pœnas irrogare. Qui Magiſtratui huic reſiſtit, ita cœlitùs inſtituto, (cui *non modò propter iram, ſed propter * conſcientiam* * Rom. 13. 5.
parendum eſt,) & Conſcientiam ſuam ſauciat vaſtátque in præſenti, & pœnas inſuper de futuro accerſit ſibi ſempiternas. Ex his effatis Apoſtolicis Scripturas reliquas quaſcunque in proclivi erit interpretari. *Non* Joh. 19. 11.
haberes poteſtatem adverſus me ullam (inquit Prov. 8. 15,
Chriſtus ad *Pilatum*) *niſi tibi deſuper datum* Dan. 2. 20, 21.
eſſet. Per me Reges regnant, (inquit Verbum Sap. 6. 1, 2, 3.
Hypoſtaticum) *& Principes obtinent Principatum. Ipſe* (inquit Propheta *Daniel*) *& removet Reges, & ſtare facit. Audite Reges & intelligite*, (inquit Sapiens Ille Apocryphus) *diſcite Judices finium terræ; quoniam à Domino poteſtas vobis eſt data: & ab Altiſſimo dominatus.* Quid, quòd inter alios Magiſtratui Titulos competentes in Sacris Literis, & (*a*) Clypeus, & (*b*) Caput, & (*c*) *Vertex* capitis, Nec (*d*) *Unctus Domini* duntaxat, verùm etiam quandoque vel * *Deus* dicitur? ob hanc potiſſimùm rationem, quia divino prorſus munere Dei Vice defungitur. Nec deſtituimur Exemplis à Deo datis comprobatiſque. (*f*) *Deus Joſephum Dominatorem in omni terra Ægypti poſuit.* Deus (*g*) *Moſen*, & (*g*) *Joſuam*, & (*h*) *Judam*, & (*i*) *Judices*, in Dominos dedit *Iſraelitis.* (*k*) *Deus dat Saulem in furore*; & *Davidem unxit Samuel* (*l*) juſſu Dei diſertiſſimo. *Deus* (*m*) *elegit Salomonem, ut in Throno regio ſedeat.* Et veriſſimè in Edicto reſcripſit *Cyrus, Dominum* (*n*) *Deum Cæli regna ſibi conceſſiſſe.*

(*a*) Pſal. 47. 10.
(*b*) Num. 1. 16.
(*c*) Deut. 33. 20.
(*d*) 1 Sam. 24. 7.
* Pſal. 82. 6.
(*f*) Gen. 45. 8.
(*g g*) Joſ. 1. 5.
(*h*) Jud. 1. 2.
(*i*) Jud. 2. 16. & 3. 9. & 4. 4.
(*k*) Hoſ. 13. 11.
(*l*) 1 Sam. 16. 12. & 21. 4.
(*m*) 1 Chro. 29. 5.
(*n*) 2 Chro. 36. 23. Dan. 5. 18.

V 4 Mo-

Momenta rationum ex Sacris Literis deductarum afferri poſſunt complura, ad hactenus dicta confirmanda. Sufficiat ſtrictim ipſos *fontes* Argumentorum indigitare; quales ſunt
(o) Deut. Judicii planè divini (*o*) adminiſtratio: (*p*) χα-
1.17. ρισμάτων ad munus regium conducibilium ſup-
2 Chro.19. peditatio: (*q*) Injuriarum Magiſtratui illata-
6.15. rum Vindicatio: (*r*) Officiorum determinatio,
(p) Num. & in partes varias diſtributio: † Cœleſtis planè
11.16,17. & miranda Magiſtratûs in Mundo Conſerva-
Jud.3 10. tio. Societatis humanæ ratio, quæ Ordinem ex-
(q) 1 Sam. igit Naturæ legibus congruentem. Ità ſcilicet à
8.7. Deo cum natura univerſali eſt comparatum,
(r) Deut.1,6. ut Ipſam Ipſa Rectorem habeat, abſque cujus
18,19. Providentia nec ad momentum quidem ſub-
Pſal.2.10. ſiſteret. *Omnem Naturam* (inquit * *Cicero*) *quæ*
† Pſal.21.1. *non eſt ſimplex, ſed cum alio connexa, neceſſe*
Pro.24.21. *eſt habere aliquem Principatum.* Unde & Apes,
* *D. Natura D.orum, l.2.* & Grues, ſuam habent gubernatorem qui Ducatum illis præſtet. Multo potiùs habebunt
Ariſt. *Polit. l.1.c.2.* homines, ζῶα πολιτικὰ τῇ φύσει, ad Societatem præ aliis a Deo facti. At ubicunque eſt Societas, ibi oportet eſſe aliquem, qui reliquis omnibus antecellat. Ideóque non ſivit tantùm,
† *Confer* Exod.18.21. *cum* Deut.16.18 ſed † *juſſit* Deus id ipſum quod *Jethro* ſuaſit, ut *Judices* & *Præfectos, Viros fortes, veridicos, timentes Deum, odio habentes avaritiam, in omnibus Portis conſtitueret.* Rectè igitur *Tertul-*
Tertul. *in Apol.c.*30. *lianus, Inde eſt*, inquit, *Imperator, unde eſt & homo, antequam imperator; inde poteſtas illi, unde*
*Ibid.c.*33. *eſt Spiritus.* Et —— *maximè neceſſe eſt, ut ſuſpiciamus Imperatorem, ut eum quem Dominus noſter elegit, ut meritò dixerim, Noſter eſt magis Cæſar, ut à Noſtro Deo conſtitutus.*

§. 3. Duplex

§. 3. Duplex eſt autem hæc divina ad Magiſtratum Promotio aut Advocatio; vel Immediata, & extra ordinem, quâ quandoque Egregios quoſdam ex vulgo hominum Deus evocat, excitátque, Donis inſtruit peculiaribus, Autoritatem & venerationem apud Subjectos ſuos conciliat; vel Mediata & Ordinaria, quâ per Miniſtros, quibus jus delegat Magiſtratum eligendi conſtituendique, ad auguſtum illud faſtigium nonnullos nominat, ſive deſignat. Priore modo Deus vocavit (*a*) *Moſem*, (*b*) *Joſuam*, (*c*) *Othonielem*, (*d*) *Gideonem*, * *Samſonem*, (*f*) *Saulem*, &c. Quorum divinam Vocationem placuit Deo vel miraculis, vel donis quibuſdam miraculoſis, vel felici rerum ſucceſſu cum miraculis conjuncto, quaſi cœlitùs aſſerere, omnibúſque ſuis Subditis teſtatam facere. Poſterioris Vocationis exempla ſunt ubivis obvia. Et Varii admodum ſunt modi tam liciti, quam illiciti, quibus ad apicem Magiſtratûs varii homines evehuntur. Triplex autem eſt modus Magiſtratum licitè obtinendi, per *Electionem*, per *Succeſſionem*, per non iniquam *Occupationem*.

Derivatio ad hominem è ſupernis.

(*a*) Exod. 3. 10.
(*b*) Deut. 3. 28.
(*c*) Jud. 3. 9, 10.
(*d*) Jud. 6. 14, 16.
* Jud. 13. 25.
(*f*) 1 Sam. 9. 16, 17.
1 Sam. 16. 11, 12.

Electio vel per *ſuffragia*, vel per *ſortem* fieri poteſt. Suffragia ſunt vel *prorſus libera*, vel ad certas quaſdam Perſonas, certúmque ordinem limitata. Regis enim Electionem (*g*) Deus ipſe certâ lege ad certum Populum reſtringit. Imperator *Carolus Quartus* in Aurea Bullâ ſancivit, nequis alius ad faſtigium iſtius Imperii eveheretur, quàm qui ſe probare poſſet ex *Germano* ſanguine oriundum: è contrà apud *Polonos*, Peregrinum, æquè ac Indigenam, ad Regnum eligi poſſe de-

Per Electionem.

(*g*) Deut. 17. 14, 15, &c.
Schleidan. *in Hiſt. l.* 1. *ad Annum* 1519.

decernitur, ad Æmulationem dubio procul inter Indigenas præveniendam. Electio le-
*Gen.4.41. gitima Magiſtratûs quandoque fit à * Supe-
2 Chro.19.5. rioribus, ut quando Præſides Provinciarum, Duces belli & Præfecti ab ipſis Regibus eliguntur. Quandoque verò ab Inferioribus,
(b) 2 Sam.5.1. ut quando (b) *Omnis Iſrael ad Davidem in Hebron congregabatur.* Ità denique hæc Electio
1 Chr.11.1. Magiſtratûs eſt expedienda, ut religiosè ſanctéque auxilium Dei invocetur; ut incorruptè & abſque ambitu ſuo cuique Eligentium libertas maneat; útque Dignitas Digniori in quantum digniori à ſuffragantibus deferatur.

Per Succeſſionem. *Succeſſionis* jus conferunt, vel *ſors naſcendi*, vel *Agnatio*, vel *Deſponſatio* in connubiis, vel Pecuniæ interventu, quæ *Emptio* dicitur, vel *Oppignoratio*, vel *Commutatio*, vel *Donatio*, quæ inter vivos eſt, vel *Diſpoſitio Teſtamentaria.* Cujus noviſſimæ ſpeciei exemplum occurrit
1 Reg.1.33. in *Davide*; qui filium ſuum *Salomonem* (natu majoribus prætermiſſis) teſtamentario quo-
Juſtin.*l*.36. Eutropius *Hiſt.l.6.* dam jure hæredem ſcripſit. Ità *Attalus* Rex *Pergami*, & *Nicomedes Bithyniæ* Rex, hæredem ſuum inſtituerunt Romanum Populum.

Per Occupationem. Occupatio fit juſta per Bellum licitum juſtúmque. Cujuſmodi jure *Iſraelitæ* Terram *Canaan* occupaverunt, quam conſtat ex libro *Joſuæ* divinitùs iis promiſſam eſſe. Quo autem jure quibúſve legibus Bellum cum hoſtibus ſit gerendum, ex Dei præſcripto edocemur, *Deut.* 10.10,11,12,&c.

Qui illicitè Magiſtratum acquirunt ſibi, aut pellem Leoninam, aut Vulpinam induunt.
Gen.10.8. Priore modo *Nimrodus* (*fortis Venator* exinde dictus)

dictus) invaſit Regnum, & *Abimelech* à cæde fratrum ſuorum ſeptuaginta, imperium ſuum eſt auſpicatus. Poſteriore modo *Abſolon regnâſſe dicitur in Hebron.* Dixitque *Juſtinus* de *Semiramide*, quòd *regnum fraude acquiſitum, largitionibus confirmaverit.* De Imperiorum licitatoribus (in quorum numero & *Sulpitius* & *Julianus* ita eminebant, ut militibus vicena ſeſtertia ſingulis ſeſe daturos eſſe ſponderent,) *Alexander Severus* præclarè dixit, *Neceſſe eſt ut Honorem qui emit, vendat. Et ego non patiar Mercatores Poteſtatum, quos ſi patior, damnare non poſſum.* Jud.9.5. 2 Sam.15. 2,3,4,&c. Dionyſ.*l*.73 ÆliusLampridius *in ejus Vita.*

Magiſtratûs Electio *ordinariè* non eſt *ſorti* concredenda. Quia *fortunæ* Rem permittere, in qua *conſilio* opus eſt, videtur eſſe Temeritatis. Fortuna inter Idoneum ad Reip. Clavum capeſſendum, & Ineptiſſimum, non diſtinguit. Electio denique per Sortem fraudibus variis ſæpe exponitur; qualis fuit *Hinnitus Equi*, quo Darius Electus eſt. Sed caſibus extraordinariis Magiſtratûs Electio etiam per ſortem commodè queat expediri. Ut quando duo pluréſve de ſumma rerum contendunt, neque unus ſine graviſſimo Reip. præjudicio præferri poteſt; aut quando duo pluréſve ità ſunt ex æquo digni, ut uter eligi ſit dignior, verſetur prorſus in ambiguo, diſſidia per ſortes præcludi queant. Sic *Alexandri* Succeſſores ideo pacificè, quia per ſortes, inter ſe regna provinciáſque ſortiti ſunt. *Per Sortem.*

§. 4. Quum Ordo politicus in genere ſit ſtatus à Deo Ordinatus, ex Superiore ac Inferioribus, diſtinctis munerum ſpeciebus, ſibi in- *Definitio ſive deſcriptio tam: in abſtracto quàm in concreto.*

invicem devinctis, perpetuò conſtans, & propter tranquillitatem ſalutémque humani generis inſtitutus; Magiſtratus in abſtracto ità definiri queat, ut ſit *Poteſtas ſupereminens à ſummo Numine ordinata, non incaſſum gladium portans, ſed ut malè agentibus Terrori ſit, benè agentibus verò laudi; Cui honorem, timorem, tributa, preces, ſubjectionem, oportet à ſubditis exhiberi, non ſolummodò propter iram, verùm & propter conſcientiam, ut cum omni pietate & probitate, quietam placidámque traducant vitam.* "In concreto conſideratus, Ma-"giſtratus eſt Perſona divinitùs vocata & "conſtituta, poteſtate ferendi leges, judicia "publica ſecundum leges exercendi, pœnas "legum Violatoribus infligendi prædita & "armata, ut externa flagitia coërceantur, "Juſtitia ubique adminiſtretur, & Tranquil-"litas Reip. ſarta tecta præſtetur. Vel *Politicus Magiſtratus* (ut in compendium quod res eſt dicam) *eſt ideo à Deo Ordinatus, ut in externa hominum ſocietate utriuſque Tabulæ Decalogicæ fidelis ſit Cuſtos. Quem in finem gladio cinctus, in quantum* ἔκδικος εἰς ὀργὴν, *Miniſter Dei in iram, vitæ & necis poteſtatem de jure poſſidet.*

Rom. 13.1, 2, 3, &c. 1 Tim. 2.1, 2, &c. 1 Pet 2.13, 14, &c.

Deut. 17. 18, 19. Joſ. 1. 8.

Officium Multiplex.

§. 5. Ex hactenus Dictis eſt colligere, quodnam & quotuplex ſit officium, quod incumbit Magiſtratui per gratiam Dei obeundum. Ad Magiſtratum inprimis ſpectat, Dominum Deum ſuum Animitùs diligere ſimul, & timere. Cœleſtis Doctrinæ Sinceritatem amplecti ſimul, & propugnare. Idololatriam, Atheiſmum, Hæreſin, Schiſma, omne genus Impietatis, & malos mores, è regno ſuo eliminare.

minare. Eccleſiæ Dei, quam Chriſtus ſanguine acquiſivit, * *Nutritium* ſedulò ſe præſtare, & quaſi Angelum Tutelarem. *Portas attollere diuturnas, ut ingrediatur Rex Gloriæ.* Rapaces lupos, vulpéſque verſipelles, ab Ovili Dominico procul arcere; & providere ut incorruptum divini cultûs Exercitium ubique vigeat. Quicquid enim *Machiavellus* Principum animis inſtillat, *Decorum eſt ut probitate emineat; qui dignitate; decet id quod optimum eſt, ab optimo coli, & quod imperat ab imperante.* Ità non nemo apud *Stobæum*; cui ſic concinit *Agapetus*; *Quò quis in Rep. majorem dignitatis gradum adeptus eſt, eò ſubmiſſiùs Deum colat.* Eſt enim Principis Vita Speculum, in quo ſe Subditi contemplantur; Exemplar ingens, ad quod Subditi ſe componunt; Norma denique & Amuſſis, ad quam mores vitámque exigunt; *ut non tam Imperio ipſis ſit opus, quàm Exemplo.*

* Eſa.49. 23.

Mach. *de Principe* c. 18.

Plin. *in Paneg.* Trajan.

Ad Magiſtratum ex Officio prætereà ſpectat, Populo ſuo proſpicere in univerſum, de Protectione, & Pace, de ſuo cuique diſtribuendo, de Eccleſiis, de Scholis, de ſinceris Informatoribus, de rebus denique quibuſcunque ad benè beatéque vivendum nunc & in ſecula Neceſſariis. Ideo forſan Spiritus Sanctus *Patris* Titulum Magiſtratui duxit eſſe aſſignandum, ut ſciret animum erga Subjectos *Paternum* ſibi induendum. Symboli loco, Pelicanum roſtro ſanguinem ex ſinu elicientem, eóque pullos nutrientem, ideo Rex *Alphonſus* habuit, (cum hac inſcriptione, *pro lege & pro grege*,) ut ſuam erga ſuos Subditos στοργὴν quandam exprimeret. Ex hoc *Amore* erga Subjectos profluunt *Comitas*, & *Clementia*,

1 Sam. 24. 11.

tia, & (quæ vel maximè Regem ornat) ſtudium & cura benemerendi per largitatem &
*Luc.22. munificentiam, unde ſunt dicti * Ἐυεργέται,
25. qui ſummâ rerum apud Ethnicos potiti ſunt.

Magiſtratûs eſt denique procurare, non ſolummodò ut quibuſlibet, pietatis ſuæ exemplo, præluceat Ipſe; Omnéſque Subditos ad Preces, ad Pœnitentiam, Edictis publicis
†Lev.24. exhortetur; coërceat impios, † Blaſphemóſ-
16. que ulciſcatur; ſed ut pios probóſque Viros in adjutorium ſibi deligat; neque alios ad Reip. gubernacula unquam admoveat, quàm
* Exod.18. Viros * *ſtrenuos*, cordatos, *timentes Deum, in*
20,21,22, &c. *quibus ſit veritas, & qui oderint avaritiam. Non*
2 Chron. *enim hominis exercent judicium, ſed Dei*; ut
19.6,7. utiliſſimè *Jehoſaphatus* in ſuo ad *Judices* ſuos alloquio.

Imperantium Privilegia in Parentium Officiis perſpicienda.

§. 6. Quum duo hominum ſint genera, quæ ad Politicam Societatem conſtituendam concurrunt ſemper, & requiruntur, Eorum ſcilicet qui imperant, eorúmque qui parent; quorum utriſque Deus ſua præſcribit munia; æquum eſt, ut *Privilegia* & *Prærogativæ* Magiſtratuum cum eorundem *Officiis* conferantur. Id quod fieri vix poteſt, quin Subditorum quoque officia neceſſe ſit ſimul enumerare. Quemadmodùm enim Magiſtratibus *Id officii* incumbit, ut Cuſtos ſit Rex utriuſque Tabulæ, Eccleſiæ Fautor atque Nutritius, Pater Patriæ ſalutaris, & Reipublicæ Præſes vigilantiſſimus, qui leges condit Salutiferas, judicia exercet longè æquiſſima, Præmia probis diſtribuit, & Pœnas improbis infligit; Ità eorum *Privilegia* in eo potiſſimùm conſiſtunt, quòd ſub divini judicii minis jubentur iis eorum

rum Subditi Amorem ſimul, & Reverentiam, cum Timore debito conjunctam, Submiſſionem atque Obſequium, Cenſum debitum & Vectigal, Preces & Vota exhibere. Immò quanquam ſint impii, quanquam ſint Ethnici, quanquam ſint δύσκολοι atque crudeles, qui jure imperant, Eorum tamen in tutelam, & neceſſariam defenſionem, Subditorum eſt ſanguinem & ſalutem vitámque Chariſſimam periclitari. Hujus rei ratio vel inde patet, quòd quos vocat Ipſe * *Chriſtus* ἐξουσιάζοντας in concreto, eoſdem appellat Beatus † *Paulus* ἐξουσίας in abſtracto. Inde Lectoribus ſuis ſubinnuens, eóſque ſalubriter commonefaciens, non perinde ad *Perſonas*, quæ Magiſtratum ineunt obeúntque, ac ad *Potentias* illas & *Munera*, quibus à Deo ſunt inſtructi, Subditis eſſe reſpiciendum. Auſim dicere ſummatim, quòd in duabus iſtis Cardinibus, *Deum timete*, *Regem honorate*, videtur Salus Subditorum, ipſáque Janua Salutis, præcipuè verti.

* Luc.22. 25.
† Rom.13. 1.
1 Pet.2.17.

Duabus Societatis humanæ Peſtibus.

§. 7. Dum hæc & innumera his ſimilia in mentem recolo, diligentérque mecum perpendo; ſtudio Pacis abreptus, non poſſum utique non indignari; & contra Pacis Perturbatores (quocunque nomine cenſentur) vel Pacis causâ Belligerare. Nam licèt Sole meridiano liquidius conſtet, quòd *non eſt Poteſtas niſi à Deo*, cujus divinæ *Ordinationi* quotquot reſiſtere non verentur, Omnipotentis Dei iram ipſò facto ſibi accerſunt; Duo ſunt tamen (proh dolor!) Chriſtiani nominis Opprobria, *Fanatici* putà & *Loiolitæ*, qui ſibi invicem non magìs quàm Regibus ſuis Chriſtianis ex adverſo componunt Se.

Et

Et quantumcunque ſibi mutuò exoſi ſint, ità tamen conſociantur, & cum veteribus Phariſæis, & inter ſe, ut videantur quidem ex æquo ἔξω εἶναι λευκοπάρυφοι, ἐντὸς ὁλοπόρφυροι. Nempe ad idem ſemper propoſitum diverſo tramite properantes, unóque prorſus Rebellionis immundo Spiritu intumeſcentes, (ac ſi *Jugurtham* ſimul & *Marium* imitandos ſibi propoſuiſſent,) in *diverſis* caſtris didicerant ab annis aliquot, quæ in iiſdem apud nos Anglos non ita pridem perpetravêre.

Ad *Fanaticos* primùm quod attinet, à quibus ſemper ſe exoſum *Rex Jacobus* affirmavit, non alio quidem nomine quàm quia Rex eſſet, quique tremendum prædicant Evangelium ex Monte Sinai, Tubæ clangoribus horrendum atque ἐμβροντησμοῖς, Næ Illi καθ' ὑπεροχὴν *Incendiorum* pluſquam civilium *Folles* audiunt ſimúlque *Fomites.* Quippe qui Numine ſeculari veréque ſuo temulenti, *Ignes* ſitiunt *inextinguibiles*, (flagitia ſcilicet *flagrantiſſima*) ubique Terrarum accendendos. Cujuſmodi *ſiti* ut ſatisfiat, *ex ſtygio fonte* ſeditionis, tanquam ex altero Aſphaltitide, *ignitas* hauriunt Præceptiones Humano Generi *propinandas.* Quales ſunt iſtæ peſtilentiſſimæ, quas apud Coryphæos excuſas legimus.

(*a*) Calvin. *Inſtit.l.*4.*c.* 20.*mihi p.* 518.

(*b*) David *Paræus in Epiſt. ad Rom. de quo vide* Grot. *vot. pro Pace, p.* 50,51,&c.

Nimirum *eſſe* (*a*) *conſtitutos ad moderandam Regum Libidinem populares Magiſtratus. Illorum eſſe* (ſi diis placet) *regum licentiæ intercedere. Illos Dei ordinatione Libertatis Populi Tutores eſſe.* (*b*) *Magiſtratus impios & injuſtos & poſſe & debere tradi Satanæ. Subditos in Magiſtratu inferiore conſtitutos ſe adverſus ſuperiorem Armis poſſe defendere. Quin & ſubditos merè privatos, ſi Tyrannus tanquam*

Latro

Latro in ipſos facit impetum, & ab ordinaria poteſtate defendi nequeant, ſe & ſuos contra Ipſum ut contra privatum Graſſatorem tutari poſſe. (c) *Regem ad hæreſin transfugientem ab ipſo Populo coercendum; neque verbo tantùm, ſed vi, non tantùm arte, ſed Marte reſiſti poſſe.* (d) *Si Rex degenerat in Tyrannum, à Fidelitatis Sacramento ſubditos illico liberari.* * *Reges imperia poſſidere à ſubditis ſuis planè precaria, Animáſque tenere fiduciarias à populi Nutu dependentes. In ipſo Populo reſidere ſupremam Poteſtatem, qui dare eam pro arbitratu, datámque poſſit revocare.* (f) *Quin & Tyrannos interfectiuris ſtipendia fieri oportere, perinde ac Illis, qui aut Lupos, aut eorum Catulos interficiunt.* (g) *Ubique etiam intercedere inter Deum & Regem & Populum Fœdus; eáque lege intercedere, ut ſi Rex à Deo deficiat unquam, liceat & populo à Rege ſuo deficere. Similia docent Anabaptiſtæ, aliæque ſectæ Fanaticorum, pro diverſo veſaniæ gradu diverſos Titulos ſortiti. Babyloni putà duplum reddendum eſſe, & Babylonem Apocalypticam eam eſſe Eccleſiam, quæ Sedi Romanæ connexa eſt; eam autem Romanæ connexam eſſe, cui quicquam cum Romana commune ſuppetit.* Ex Draconis ſeptem Capitibus (de quibus agit Apocalypſis) jam ſe unum diſſecuiſſe, Mactato Rege Britanniæ Carolo; reſtare ſex adhuc (Regis ſcilicet Galliarum, Hiſpaniarum, Sueciæ, Daniæ, Poloniæ, Germani denique Imperatoris,) temporibus ſuis recidenda.

(c) Franc. Jun. Brutus *in vind. contra Tyr. Q.* 2. *p.* 228, 233.

(d) Knox. *Appel. fol.* 78. 35.

* *Vide Cl.* Salmaſ. *de 2 Gen.* Αντιχείσων *in Defenſ. Reg. c.* 5.

(f) Buchan. *de jure Regni, p.* 40.

(g) *Videtur* Grotius (*ubi ſuprà, p.* 53) *ad* Junium Brutum *reſpexiſſe quæſt.* 2. *p.* 226.

Cuinam quæſo ſive *Wiclefi*, ſive *Paræi*, ſive *Knoxii*, ſive *Danæi*, ſeu *Buchanani*, ſeu *Hotomanni* ſeu *Junii Bruti*, ſive his omnibus conſimilium legenti Libros, non commovetur ſubinde

ſtomachus ad verba in Dominum ſanè blaſphema, quippe in Unctos Domini injurioſa? Illi Bellorum Concitores immane quantum læſerunt Famam Eccleſiæ noſtræ Reformatæ, cujus ſe Ducibus annumerari præ ſe ferebant.

Sed & ſuos habent etiam *Fanaticos* belli iſti Pontificii, qui noſtros nobis exprobrare in more habent. Nec quidem *Hi*, minùs quam *Illi*, infeſtam Regibus Theologiam commenti ſunt. Utpote quorum Linguis, tanquam flabellis ſeditionum, pernicioſiſſimæ Conciones ad vulgus hominum habentur. Annon pulvere nitrato ſubterraneis Parliamenti Cryptis abdito, in vitam Regis *Jacobi* ſenatúſque Conſeſſum conjuraverunt? Annon illud Jeſuitarum eſt *ſolenne*, (prope dixeram *Peculiare*,) Bella paſſim diſſeminare, Neces ſpargere, nequitias perpetrare, animos hominum dividere, Concordiæ Nexus vel diſſuere, vel vi apertâ diſſecare? nullum ſcelus odiſſe, niſi quod *lentum*, aut *non-ſuum*? Ubique Criminum vel Emptores eſſe, vel Venditores? Ipſámque Pietatem, *Artem* facere?

Apertè docent Loiolitæ, (*a*) *Clericos non eſſe Regum ſubditos; ac proinde ipſorum Rebellionem in Regem non eſſe Crimen læſæ Majeſtatis. Papam poſſe Imperatores Regéſque excommunicare, excommunicatos Regno privare, privatos Regno etiam interfici jubere.* (*b*) *Ad leges obſervandas teneri Clerum, nullâ quidem coactivâ, ſed eâ ſolùm obligatione, quam Bellarminus directivam vocare amat.* (*c*) *Subditos à Papa Fidelitatis Sacramento abſolvi poſſe. Confeſſionem eſſe de Jure Divino, Regum poteſtatem de Jure humano.*

(*a*) Emanuel Sa *in Aphoriſ. Confeſſariorum, in Voce Clericus. Vide* Pet. Molin. *de Monarch. Temp. Pontif. Rom. cap.*4.
(*b*) Bellarm. *de Clericis cap.*8.
(*c*) *Idem per totum librum*

mano. Leviori damno Reges occidi poſſe, quàm ſi vel una Confeſſio revelaretur. (d) In Conſpiratione adverſus Reges, admiſſos in Criminis ſocietatem, ſumptione etiam Sacramenti, ad ſilentium legitimè obſtringi poſſe.

quem adverſus Guilielmum Barclaium *ſcripſit.*

(d) Vide acta publica Garneti, &c. *& Epiſtolam* Iſaaci Caſauboni *ad* Frontoducæum.

Sed hujuſmodi cætera recenſere Regum ſaluti adverſantia, quæ nobis procuderunt Paparum Aſſeclæ, profectò hominis eſſet ad ravim loqui geſtientis, progreſſúſque in Infinitum volentis facere; & ut ſummatim rem expediam, Hi ſunt Illi boni viri, à ſacroſancta illa *Jeſu* Appellatione ſe jactantes, qui non ſubdolè tantùm & vafrè, cuniculos clanculùm agendo, culmini regio inſidiantur; verùm etiam in propatulo, καὶ τῇ γυμνῇ κεφαλῇ, ſequacibus ſuis & Congerronibus ipſam Perduellionis aperiunt Scholam.

§. 8. Quòd ſi valdè quidem expetimus, ut in retectos eorum laqueos, è quibus non ità pridem elapſi ſumus, nunquam iterum relabamur; ut aureâ Pace quâ fruimur, durante ſeculo perfruamur; ut ingens dedecus & infamia à Chriſtiano nomine averruncetur; ut omnimodæ ſubjectioni, civili ſimul & Eccleſiaſticæ, nec privatæ magis quàm publicæ, vulgus fraudibus opportunum ubique ſtudeat; erroréſque ſuos tam noxios ejerare tandem perſuadeatur; ſi denique vehementer in votis ſit nobis, ut *Deo* noſtro Liberatori, & *Sponſæ* Dei Sacratiſſimæ, ejúſque ſponſæ Nutritio *Carolo*; ſuus Honos & Jura conſtare queant; & antiqua virtus Britannorum, quæ plures per annos quaſi conſenuit, tandem (inſtar *Antæi*) renovatis viribus repubeſcat; pro ſua quiſque virili cavere debet & circumſpi- *Omni modò occurrendum.*

cere, nequa dogmata *Jeſuitica* in animis ſubditorum radices agant; & ubi ubi jam egerunt, ut mox radicitùs evellantur.

Ad me quidem quod ſpectat, qui unico pacis deſiderio in hanc prorupi aſperitatem, (præter ſolitum ſanè, & extra indolem propoſiti,) frendeant licèt furántque utriuſque generis Incentores, omnes nervos in id intendam, quod ut maximè eveniat credo publicitùs intereſſe. Maximè intereſt Reipublicæ, (Sacræ pariter, & Secularis,) nè longiùs gliſcant venenata & inimica Regibus opinamenta. Nunquam enim ex voto cum humano genere agetur, quinimmò actum erit illicò de omni humana Societate, niſi fixum hoc maneat, & extra aleam Controverſiæ, *Quòd Magiſtratus Inferiores, utut in unum coëuntes, Populíque Univerſi gerentes vicem, & à Romano etiam Pontifice quomodolibet animati, Supremum tamen non poſſunt, niſi crimine Capitali, Armis aggredi, aut quocunque demùm prætextu ei litem intendere, aut (per Dei ſaltem leges) quicquam Illi intentare.*

Nam Magiſtratus *Inferiores* tam conjunctim quàm diviſim ſunt Ipſi Subditi *Supremo.* Subditi, quorum Conſcientiæ tam conjunctim quàm diviſim eodem Fidelitatis juramento cum cæteris Subditis onerantur. Subditi, quibus Autoritates à Suprema precariò ad ejus arbitrium concreduntur. Subditi, quorum præcipuæ curæ, ſolicitudini, & præſidio, Salus Regum & Majeſtas maximè omnium commendantur. Subditi quorum præſertim intereſt, & quibus maximè incumbit ex officio peculiari, reliquos Subditos & Concives intra limites obſequii & ſubjectionis con-

continere. Subditi, quos oportet (adinſtar τῶν Συναποθνησκόντων apud Veteres *Ægyptios*) millies mortem potiùs oppetere, quàm (auſu inſigniter prodigioſo) Capiti ſuo recalcitrare. Subditi denique qui eatenus *inferioris* Magiſtratûs participes fiunt, quatenus *Summo* morem gerunt, in omnibus ſingulíſque Placitis ſuis & mandatis, niſi ſi quando eos *Peccare jubet.* Et in honorem *Eccleſiarum* Reformatarum dictum eſto, quòd hujus *Doctrinæ* Veritatem (ſiqua ſit alia) *Evangelicæ*, uno ore æquè ac animo agnoſcunt omnes & amplectuntur, (de ipſis jam *Eccleſiis* loquor, non de *perſonis* in iiſdem, quorum aliqui ab Eccleſiæ Doctrina abeunt;) Hanc Doctrinam Chriſtiani primorum temporum implêrunt. In uno *Petro* hanc omnes Salvator docuit Chriſtianos. Hæc eſt *Sanctorum Patientia*, genuina *Fidei* iſtius Filia, *quæ vincit Mundum*, éſtque Miraculum Miraculorum. Huc ſpectat illud *Philonis Judæi* εἰς Φλάκκον. χαλεπὸν οὐδὲν οὕτως, ὡς ὑπ᾽ ἐλαττόνων κρείττους καὶ πρὸς ὑπηκόων ἄρχοντάς ποτε γενομένους κατηγορεῖσθαι, ὥσπερ ἂν εἰ καὶ Δεσπότας ὑπ᾽ οἰκοτείβων, ἢ ἀργυρωνήτων. Optiméque Rex *Vitigis* apud *Caſſiodorum*, *Alteri ſubdi* (inquiebat) *non poſſumus*, *quia Judices non habemus.* Nec quiſquam Juriſperitus, qui non emotæ ſit mentis affirmaverit, Quodvis genus Condictionis contra Regem poſſe competere, utpote cujus Solius Nomine *omnis Actio* nuncupatur; & inter Juris noſtri Placita, Hoc occurrit nominatiſſimum, *Nihil prorſus injuſti à Rege* veri Nominis *patrari poſſe.* Cujus Politici Aphoriſmi hic Senſus eſt, Regem eſſe ἀνυπεύθυνον, ſolo Deo minorem, ſoli Deo obnoxium; ut nullis Morta-

Alexan. *ab* Alexandro *Dier. Gen.* *l.*1*.c.*26.

 lium

lium nedum Subditis fas ſit, Illum citare, penes quem reſidet ſumma rerum; nedum pro Tribunali ſiſtere; aut ei jus dicere, cujus ſolius eſt jus dare. Novimus * *Jethronem* fuiſſe genero ſuo Authorem, ut Septuaginta ex Senioribus in partem regiminis ſibi aſſumeret, (quos ſic Electos in Magiſtratum inferiorem, Spiritu ſuo implevit Deus,) non ut *Moſi* imperitarent, ſed ut ab eo imperata aſſiduè facerent; non ut ſuo ſecundum Deum Creatori crearent curas, nedum ut ei vim inferrent; ſed ut † Onus, divino Juſſu uni *Moſi* incumbens, junctis humeris exantlarent, ejúſque moleſtias, in ſe transferendo, diminuerent; Quod unum Deus gratum & ratum habuit. * *Nam ubicunque Verbum Regis eſt, ibi Dominatio, Ecquis dicat ei, Quid facis?* Omninò legantur & perlegantur Sereniſſimi Caroli Primi *τοῦ μακαρείτου μεγαλομάρτυρος* Rationes longè graviſſimæ, contra mentitam *Curiæ* (quæ dicebatur) *Juſtitiæ* Juriſdictionem; quas, ſtupendæ, ſed afflictiſſimæ Virtutis Princeps, tanquam Cygneam Integritatis, & Sapientiæ vocem edidit.

* Exod. 18. 18, 19, 20, 21, &c.

Deut. 16. 18, 19, 20.

† Exod. 18. 2, 23, 25, 26.

* Eccl. 8. 4.

Poteſtas politici Magiſtratûs circa Sacra in Eccleſia Catholica.

§. 9. Quia utrinque modus exceditur in Poteſtate Magiſtratûs circa res ſacras conſtituendâ, dum Alii ab omnimoda rerum Eccleſiaſticarum procuratione Magiſtratûs arcent, removéntque, Alii omnimodam Adminiſtrationem Eccleſiaſticam eorundem Magiſtratuum poteſtati ſubjiciunt; Ea propter per medium cum Eccleſia Dei *Catholica*, adeóque *Anglicana*, eundum eſt. Illud inprimis habeo mihi perſuaſiſſimum, (nec quiſquam ſani ſincipitis inficias iverit,) non minorem

norem eſſe potentiam Chriſtianorum Magiſtratuum in Rep. Chriſtiana circa res Sacras, quàm fuit Regum priſcorum in Rep. *Iſraelitica:* Qualis autem Ea poteſtas fuerit, & praxis, ex Sacroſanctis * Scripturis abundè liquet. Et quouſque *Chriſtiani Hebræos* Reges ſint imitati, *Conſtantinus*, *Theodoſius*, *Juſtinianus*, *Carolus Magnus*, Aliíque glorioſæ Memoriæ Principes, (qui relictis Ordini Sacerdotali quæ *intra* Templum perpetrantur, & quæ ad forum *interius* ſpectant, ſibi ea quæ *extra* Templi ſeptum tranſiguntur, & quæ forum *exterius* ſpectant, ſemper ſervârunt conſtituenda;) tam ex hiſtoriis Eccleſiaſticis, quàm ex legibus, quas tulerunt de Re Religioſa Ordinanda, luculentiùs apparet omnibus, qui in rebus Eccleſiæ verſati ſunt, quàm ut prolixiùs à me exponi neceſſe ſit.

* 2 Chron. 17.3, &c. 2 Chro.19. 4,5, &c. 2 Chro.29. 3,5, &c. 2 Chro.31. 2,3, &c. 2 Reg. 22. 2,3,12,13, &c. 2 Reg.23. 2,3, &c.

§. 10. Eccleſia autem *Anglicana* (in Articulo 37.) ità defert Suprematum Magiſtratui Civili in *Perſonas* & *Cauſas Eccleſiaſticas*, ut eundem intra certos cancellos teneat. Quod ad *Perſonas* Eccleſiaſticas imprimis attinet, in Illis ad Dignitates & Beneficia Eccleſiaſtica deſignandis, in Illis per manuum Impoſitionem Epiſcopalem conſecrandis, in Illis ad Synodos Nationales cùm viſum fuerit convocandis, in Illis pœna plectendis, præmióve fovendis, Poteſtas Regia, ſive Suprema, verſatur unicè, & conſiſtit. Ad *Res & Cauſas* Eccleſiaſticas quod ſpectat, Nullam habet Majeſtas Regia autoritatem, vel dogmata Fidei condendi, vel Ea in Publico docendi, vel hominum Conſcientiis è Sug-

Et ſpeciatim in Anglicana.

 geſto

geſto applicandi, vel Sacramenta Fidelibus adminiſtrandi, vel manus in ordinandos & confirmandos imponendi, vel poteſtatem clavium immediatè exercendi, vel cenſuras denique agendi puras putas Eccleſiaſticas, (quæ munera nihilo magis ad Regem pertinent, quàm ad *Uzzam* poteſtas tractandi Arcam,
2 Chron. 26.16,18, 19, &c. aut incenſum adolendi ad *Oziam*;) ſed ipſos Epiſcopos nominandi, eóſque in ordinem cogendi, leges de rebus adiaphoris vel à Clero rogatas ferendi, vel jam latas confirmandi. Quid, quòd de ipſis Sacramen-
* Deut.17. 18,19, &c. 1 Theſſ.5. 21. 1 Joh.4.1. tis, & Articulis Fidei, Majeſtas Regia * *deliberandi* jus habet, Eorúmque ſinceritatem ad *Verbi divini* normam ſive ſtateram exigendi? Ità tamen ut oporteat ipſum Su-
† Num.27. 20,21,22. Mal.2.7. premum Magiſtratum, *Eleazari os* † *conſulere*, & Sacerdotum *conſiliis uti*, quippe quorum *labia Scientiam ſervant.* Quid, quòd Politico Magiſtratui (poſt ſolitas Appellationes ſubordinatas ritè factas) Lites quaſvis Eccleſiaſticas dirimendi jus competit? Quid, quòd brachium ſeculare ad Cenſuras Spirituales non duntaxat corroborandas, ſed *acuendas* etiam protendit? Quinimò, Curiis Ordinariis inſuper habitis & omiſſis, nullíſque antedictis Appellationibus interpoſitis, Majeſtas Regia jus ſibi vendicat ejuſmodi lites definiendi; & in his litibus immorigeros ſive Carcere caſtigandi, ſive mulctâ pecuniariâ. Nonnunquam enim uſuvenit, ut propter Judicum inferiorum in curiis ſuis oſcitantiam, ἀβλεψίαν, aut Conniventiam voluntariam, aut propter Peccantium Pervicaciam in Cenſuris Eccleſiæ contemnendis, aut propter tranſitum fugám-

que ab una ad aliam Diœceſin, aut propter delinquentium Potentiam nimiam, aut propter criminum atrocitatem, (Atheiſmum, Idololatriam, Blaſphemiam, Sacrilegium, Inceſtum, & ejuſmodi,) Flagitioſi ab *Ordinariis* vel non omninò, vel non pro meritis ſuis plectuntur; Quos tamen Judices *Delegati* ſive *Regales Commiſſarii*, Eccleſiaſtici juris peritiſſimi, per ſummum Angliæ Cancellarium ſub magno ſigillo conſtituti, armatíque poteſtate per totum regnum protensâ, pœníſque munitâ temporalibus, & acriùs multò, & ocyùs ſuppliciis feriunt; & feliciùs, quia potentiùs, in ordinem redigunt flagitioſos. Conſtat denique Magiſtratus, qui à Deo ſecundi ſunt, non *oves* modò eſſe reſpectu *Chriſti*, ſed & *Principes Paſtorum* reſpectu *gregis*; Qui quamvìs ipſi nec *oves paſcere*, nec *de pabulo per ſe judicare* debent, debent tamen Ovili toti de idoneis Paſtoribus benè proſpicere; atque ut illis idoneum pabulum ſemper ſuppetat providere.

Digniſſima ſunt Verba Beati *Pauli*, quæ hoc in loco commemorentur. *Ad Tribunal Cæſaris ſto, ubi oportet me judicari.* Act.25.10. Magiſtratus erat *Civilis*, ad quem Apoſtolus provocavit, & cujus judicio ſtare *Debuit.* Δεῖ με κρίνεσθαι, inquit Apoſtolus. Ab *Ethnico* ſcilicet *Chriſtianum*, à *Politico Eccleſiaſticum*, ab *impio Cæſare Sanctum Apoſtolum*, (è ſeculo cœlitùs evocatum,) citari, judicari, ligari, aut abſolvi, plecti, aut protegi oportebat. Quo minùs ipſis Pontificiis mirandum ſit, aut invidendum, quòd Rex Britanniæ ab Epiſcopis, permiſſu regio Electis, aſſenſu regio

regio confirmatis, nutu regio conſecratis, juſſúque regio dotatis, jusjurandum *Homagii* (quod vocant) exigit. Eique omnes ex ſacro ordine, ad beneficia Eccleſiaſtica cujuſcunque ſint generis inſtituendi, Allegiantiæ Juramentum ex lege præſtant.

CAP. XXVII.

De Conjugio, ſive de Ordine Oeconomico.

Ratio Ordinis. §. 1. QUemadmodùm Eccleſia, reſpectu alio atque alio, & *Domus Dei* appellatur (1 *Tim.* 3. 15.) in qua præcipui ſunt Oeconomi (1 *Cor.* 4. 1.) quibus ab ipſo Chriſto delegatum eſt Jus Miniſtros alios conſtituendi; Et etiam *Corpus Chriſti* Vocatur (*Eph.* 4. 12.) omnia Membra ejus myſtica in ſe complectens; Ità Tres ſunt Ordines ſeu Status hominum diſtincti, *Eccleſiaſticus*, *Politicus* & *Oeconomicus*, (Miniſterium, Magiſtratus, & Populus ſtrictè ſic dictus,) ex quibus omnibus velut ex *Membris*, quorum *Caput* eſt *Chriſtus*, Eccleſia conſtat. De ordine Primo, & Secundo, ſatìs ſuccinctè tractatum eſt; de Tertio ſatìs, ſed & ſuccinctè tractandum reſtat.

§. 2. A *Jugo*

§. 2. A *Jugo communi*, quo mas & fœmina copulantur, & quaſi *conjugantur* in unam carnem, *ejuſdem Jugi conſortium*, vel unâ voce *Conjugium* dicimus. *Connubium* dicimus à *Nubendo*, eò quòd Virgines ab antiquo, quando ad Viros adducebantur, quodam *Velamine*, veluti *Nube*, caput & vultum obtegebant. Hujus rei exemplo erat *Rebecca* prudens ab Origine, *Gen.* 24. 65. Vir videlicet *activè* in iſthoc fœdere percutiendo; ſed potiùs *paſſivè* ſe habet Virgo. *Vir ducit uxorem, fœmina nubit Viro.* Denique *Matrimonium*, à *Matre* dicitur hic Status; quia Mulier eo fine conjungi Viro ſe patitur, utì liberorum evadat *Mater*. *Schagal* dicitur *Hebræis*, ab uſu conjugii in Specie hominum propaganda, Deóque noſtro Cultores in omne ævum exſuſcitando. Pari modo quo γάμος παρὰ τὸ γεννᾷν deduci volunt nonnulli. Græcíque definiunt per συζυγίαν ἢ διοίκησιν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς νομίμως πρὸς τὴν παιδοποιίαν; quanquam non unicus, ſed Triplex eſt conjugii finis; Mutuum ſcilicet Adjutorium, & Fuga fornicationis, æquè ac ſobolis Procreatio, quæ tamen apud plurimos primâs tenet. *Sponſalia* à *ſpondendo* dicuntur ideo, quia in more erat antiquitùs, ut qui uxorem ducturus erat, Is illam ſibi in Matrimonium datum iri *ſtipularetur*; & nuptum daturus, id futurum eſſe *ſponderet*. Contractus ille, vel Sponſalia, ſive per verba de præſenti, ſive de futuro fieret, non tam *nuptiæ* jam peractæ, quàm *Spes Nuptiarum* dicendus erat. Unde Sponſi à Marito, & Sponſæ ab Uxore diſcrimen oritur.

Quid ſit Nominis.

§. 3. Ex

Quid Rei. §. 3. Ex ipſa vi nominum, & ex eorum Etymologia, faciliùs multò edocemur Quid ſit Conjugium. Nempe Conjunctio indiſſolubilis unius Viri cum una fœmina, in vitæ totius contubernium, conſortium, ſolamen mutuum, in vagam libidinem refrænandam, in conſervationem humani generis per τεκνοτροφίαν & mutua pignora, in honorem cultúmque ſummi numinis per ejuſdem cultores propagandum, ab ipſis Mundi primordiis jure divino inſtituta. Aliorum ſunt aliæ, eæque quidem plurimæ Conjugii Definitiones; cujus diverſitatis videtur eſſe hæc ratio, quòd Cauſas quatuor generales (efficientem, finalem, materialem, formalem,) alii pleniùs ac perfectiùs, alii anguſtiùs ac ſtrictiùs efferunt. Sed omnium optima, utpote reliquas ferè omnes uno ambitu complexa, videtur eſſe *Legitima unius Maris in carnem unam cum una fœmina conjunctio, eáque divinitùs inſtituta, tum ut propagatione Sobolis humanum genus continuetur, & ex illo colligatur Eccleſia Dei; tum ut Societas Oeconomica atque reciprocum adjutorium in rebus divinis humaníſque hac unione comparetur; tum ut Chriſti cum Eccleſia conjunctio myſtica præfiguretur; tum ut Scortatio & immundities, cujuſque generis gradúſve, per Lapſum Adami introductæ, hoc Prophylactico ſufficienti & cœlitùs orto evitetur.* In Definitione hac aſſeritur, Deum ipſum conjugii Authorem eſſe; adeóque ſtatum eſſe, non tam fortuitum, quàm fatalem, (volo divinitùs inſtitutum;) quibuſdam homulis exoſum, ſed Deo gratum, in ipſo ſtatu Innocentiæ ab ipſo Deo ordinatum, & hominibus

nibus verè Sanctis Sanctè habitum. *Dixit Dominus Deus, non eſt bonum hominem eſſe ſolum; faciamus ei Adjutricem. Et quos Deus conjunxit* (inquit Chriſtus) *homo non ſeparet.*

Gen.2.18, 22,23,&c. Mat.19.6.

§. 4. Hinc excluditur Polygamia Simultanea, quæ & primæ Creationi, & Inſtitutioni à Deo factæ, & menti ipſius Salvatoris videtur liquidò adverſari. Potuit Deus ab initio *plures* fœminas ſimul creâſſe; ſed etiamſi tunc temporis multitudine uxorum maximè opus videretur, placuit Illi tamen creare unicam. *Maſculum & fœminam fecit eos,* (inquit Salvator) *& erunt Duo in carnem unam.* Nam etiamſi ab Antiquo Reges nonnulli & Patriarchæ uxores plures ſimul haberent, Illud tamen non approbante, ſed permittente Deo fiebat. Et quid ſit licitum, aut laudandum, oportet nos ex *lege Dei* (non ex *hominum exemplis*) dijudicare, & tam diſcere, quàm docere. Nam ut *Lamechus* primus omnium, ex impia *Caini* Poſteritate oriundus, Polygamiam * introduxit; ità exemplum illud Alii, (cætera licèt non mali, ſed ſincerè colentes Deum,) ſecuti temerè, in politicam quandam conſuetudinem, adeóque ſcandali magìs expertem, infeliciſſimè traduxerunt. *In multis enim impingunt omnes.* Et Ille eſt hominum defæcatiſſimus, qui minimis maculis ſordeſcit, minimis ſordibus inquinatur. Malorum exempla mala Bonorum mores ſæpe corrumpunt. Unde non *Judæi* tantùm, & *Turcæ*, & hodierni *Chinenſes*, ſed & plurimi, qui Chriſto dediſſe nomina profitentur, pro Polygamia ex profeſſo tanquam

Cujuſmodi Polygamia ſit illicita.

Mat.19.4. *& 9. cum quo confer* 1 Cor.7.2, &c. Mat.5.32. Tit.1.2. 1 Tim.3.2.

*Gen.4.19. κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν.

Jac.3.2.

quam pro aris & focis dimicant. *Johannes Leidenſis* tres duxit eodem tempore Uxores; cujus exemplum & doctrinam ſecuti alii, *Johannes Bocholdius* (Ipſe etiam *Leidenſis*) *duodenos* ſimul habuit; *Helzerus* Tredecim. Et compluſculi Anabaptiſtæ, præſertim *Monaſterienſes*, complures habere ſimul Uxores, in ſumma laude poſuerunt. Ut miſſos faciam *Bernardum Ochinum*, atque *Davidem Georgium*, ut & *Baſilidis*, *Carpocratis*, *Hermogeniſque* Sectatores; Quid, quòd Ipſe *Bellarminus*, qui *Lutherum* acriter perſtrinxerat, (*c.* 10.) ità diſtinguit (ſequente capite) inter Veteris & Novi Teſtamenti tempora, ut licèt inter *Chriſtianos* Polygamiam ſimultaneam damnatam eſſe contendat, (atque in eo ὁμοψήφους nos omnes habet,) tamen ante adventum Chriſti, *licuiſſe* ſimul plures uxores ducere non dubitet? Malo dicere Patres * Veteres Nævis ſuis non caruiſſe; & Multitudinem delinquentium, à tanto ſaltem, ipſorum delicta excuſâſſe. Malo verba *Auguſtini* in favorem Patriarcharum huc afferre. *Nullam Jacob legitur petiiſſe, præter unam; nec uſus plurimis, niſi gignendæ prolis causâ, conjugato jure ſervato, ut neque hoc faceret, niſi uxores ejus id fieri flagitâſſent*, &c. Malo denique *Lutheri* poſteriora ſcripta expendere, quàm priora acriter exagitare. *Ante omnia* (inquit ille) *oro pium Lectorem, propter Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ut iſta legat cum judicio, immo cum multa miſeratione.* Sunt qui arguunt pro Patriarcharum Polygamia, divinam de Cœlo *diſpenſationem* interceſſiſſe; quia Deus diſponit *de jure* inter Polygamorum liberos, *Deut.* 21. 15, 16, 17. Quibus

Sleidan. *Commentar. l.* 10.

Chem. *Exam. Conc. Trid. part.* 2. *Seſſ.* 24. *can.* 2.

Bellarm. *de Matrimonio, c.* 10, *&* 11.

* Gen. 12. 13.

Gen. 20. 2.

Aug. *de Civ. Dei, l.* 16. *c.* 38.

Gen. 16. 3.

Gen. 25. 5.

Luth. *in Præf. ad Tom.* 1.

Quibus videtur reſpondendum, leges non ſolùm de iis fieri, quæ approbantur, ſed & de iis quæ tolerantur; & Hìc (ut alibi de Divortiis) *Moſen* agere, quà Politicum Legiſlatorem in vita civili, non quà Doctorem & Theologum in vita ſpirituali. Nec ſequitur Illum approbare Antecedens, qui diſponit de conſequente. Nam proſtibuli mercedem ærario Templi vetat Deus inferri; (*Deut.* 23. 18.) Quæſtum tamen meretricium non inde ſequitur approbari. Quid dicendum eſt igitur in gratiam Patriarcharum? Dicendum eſt Deum miſericordem, propter eorum ignorantiam, infirmitatem, & ſubſequentem reſipiſcentiam generalem, peccata Patribus condonâſſe; & propter *Meſſiam*, ejúſque merita, Illos in gratiam recepiſſe.

§. 5. Alia eſt autem *Polygamia*, nimirum *ſucceſſiva*, ab eminentiſſimo *Bellarmino* (ſecundis Nuptiis iniquiore) impropriè admodum ſic dicta, quæ non excluditur omninò à data Conjugii Definitione; nec unitati aut legibus Matrimonii legitimi adverſatur. Nam, non obſtantibus objectionibus, quas (*a*) *Sadducæi*, (*b*) *Montaniſtæ*, (*c*) *Novatiani*, (*d*) *Syriani*, & nonnulli etiam ex Patribus Eccleſiæ Veteris in medium proferunt, (qui nuptiis iteratis *intemperantiæ* notam inurunt, & qui eas admittunt, *labem* contrahere eos cenſent,) conſtat tamen ſecundas Nuptias, immo tertias, quartáſve, priore conjuge demortuâ, non modo *licitas* eſſe ſemper, ſed ſæpiùs eſſe *Neceſſarias*. Licitas eſſe, abunde conſtat ex autoritate Apoſtolica, *Rom.* 7. 2. & 1 *Cor.* 7. 9, & 39. & 1 *Tim.* 5. 11, 14. Quandoque etiam

Quænam ſit licita Polygamia.

(*a*) Mat.22. 28.
(*b*) Aug. *de Hæreſ.c.*26.
(*c*) Theodoret.*l.*3.
(*d*) *Cent. Magdeb.c.*5.

etiam *neceſſarias* Nuptias eſſe repetitas, vel inde patet, quòd Apoſtolus non modò *patitur*, ſed & * *præcipit*, ut Viduæ, quæ *Chariſmate* Continentiæ non ſunt deſuper imbutæ, iterum nubant. Cujus præcepti rationem Apoſtolus addit certè graviſſimam. *Melius enim eſt Matrimonium contrahere, quàm uri.* Ubi vocabulum πυροῦσθαι eſt ità libidine æſtuare, ut aut voluntas interioribus concupiſcentiæ flammis ſuccumbat, aut Deum pacatâ conſcientiâ invocare non queat. Nam alioquin (inquit *Beza*) *ecquis eſt, qui carnis ſtimulis non pungitur?* Ejuſmodi autem uſtionibus, quæ ipſum Cor humanum penetrant velut quodam incendio, non modò Virgines, ſed etiam *vidui*, *viduæ*que poſſunt affligi; qui idcirco non debent ab iteratis arceri Nuptiis, quia incumbit iis neceſſitas adhibendi remedium illud, quod eſt divinitùs inſtitutum. Fateor hîc poſſe objici ex *Tertulliano* & *Hieronymo* hunc in modum. *Quale quæſo hoc bonum eſt, quod comparatio mali commendat, ut ideo melius ſit nubere, quia deterius eſt uri? ſic dicitur, melius eſt uno oculo carere, quàm duobus.*——* *Tolle quod pejus eſt, uri, & per ſe bonum non erit nubere.* Sed utrique ſimul Patri cum debita reverentia ſic poteſt regeri. Quòd non ob unicum illum finem, fugam fornicationis, debent inire Matrimonium; ſed ob reliquos quoque fines libertas conjugii viduis manet indelibata. *Bonum* eſt enim Matrimonium; etiam in iis qui *non uruntur*; utut in iis qui uruntur *melius* ſit nubere, quàm uri. Nam ſi conjugium ſit malum, (quod Deum Opt. Max. Autorem habet,) non modò *vidui*, ſed & *virgines* ab

* γαμησάτωσαν, 1 Cor. 7.9. & βέλομαι νεωτέρας γαμεῖν, 1 Tim. 5. 14.

Tertul. *in lib. de Monogamia.*

* Hieron. *in Epiſt. ad* Salvinam.

Heb. 13. 4.

ab eo erunt arcendi. Sed è contrà qui dixit, [*Si duxeris uxorem*, *non peccaſti*, v. 28.] dixit etiam, *Qui dat nuptum*, *benè facit*, v. 38. 1 Cor. 7. 28, 38.

§. 6. De *Concubinatu* pauca dicturo diſtinguenda ſunt tempora. Nam Ille in Vetere Teſtamento, qui Regum erat & Patriarcharum, videtur conjugium fuiſſe *verum*, etſi non *licitum*, aut *laudandum*. Nihil diſcriminis interceſſit inter conjuges primarias, & Concubinas, niſi quòd Illæ tenebant primâs; Hæ ſubſellii inferioris jure merito habebantur. Neque ex æquo ſuccedebant earum liberi. *Dedit enim Iſaaco quæcunque poſſederat Abrahamus*; *filiis verò Concubinarum*, *quas ipſe habuit*, *largitus eſt munera*, *& ſeparavit ab Iſaaco*, &c. Hodie autem ſub Evangelio nihil eſt aliud Concubinatus quàm vel Scortatio, vel Adulterium, quorum utrique Deus pœnas, cùm ad tempus, tum in æternum, (abſque ſeria reſipiſcentia,) comminatur certè graviſſimas. Nam *nec adulteri*, *nec fornicarii*, &c. *regnum Dei hæreditabunt*, 1 Cor. 6. 9. Gal. 5. 19. *Omnis immundus aut fornicator*, &c. *non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei*, Eph. 5. 5. *Honorabile connubium eſt in omnibus*, *& thorus immaculatus*, *ſed fornicatores & adulteros Deus judicabit*, Heb. 13. 4.

Quid de Concubinis ſit ſentiendum.

Gen. 25. 5, 6.

§. 7. Porrò *Legitima* Conjunctio Conjugium dicitur, in quantum Perſonæ, quæ conjungi de jure poſſunt, certis *legibus gradibúſque* diſtingui debent; extra quas leges, gradúſque, nefas eſt eas copulari. Et quæ Nup-

De Gradibus conceſſis, & interdictis.

tiæ inter perſonas in gradibus vetitis conjugantur, inceſtûs meritò arguuntur. Jam ut ſciatur intra quos gradus matrimonium ſit licitum, aut illicitum, Quatuor ſunt maximè conſideranda. Nimirum genera propinquitatis, Linearum differentia, Graduum ſupputatio, atque νομίμως interdictorum notitiæ certæ. Duplex autem eſt *Propinquitas*; prima *conſanguinitatis*, éſtque vinculum perſonarum ejuſdem ſanguinis, carnali copulâ connexum; ut *Adamus*, *Seth*, *Enos*, *Cain* & *Abel*. *Affinitatis* verò altera, éſtque perſonarum vinculum ſolis Nuptiis contractum; cujus *Iſaac* & *Laban* exemplo ſunt. Duplex etiam eſt *Linea*, *Recta* ſcilicet, & *Obliqua*. *Illa*, cùm *directâ* ſerie Majores & Poſteri numerantur; éſtque vel Aſcendens, vel Deſcendens. *Hæc*, cùm *collateralium* cognatorum & agnatorum ex fratribus aut ſororibus (inſtar arboris ramorum ad varia latera efflorеſcentium) generationes recenſentur; éſtque vel æqualis, vel inæqualis; prout uterque collateralium à communi diſtat ſtipite, vel pari, vel diſpare intervallo. *Gradus* dicitur Perſonarum generationibus ſingulis propagatarum Diſtantia mutua. (Vocabulum non ineptè à *Scalæ gradibus* mutuatum.) Gradus ſunt inter *Conſanguineos*, quorum alius ex alio naſcitur. *Affinis* è contrà ex Affine non naſcitur. Ad gradus Conſanguinitatis rectè & ordine numerandos, plures Regulæ apud plures occurrunt paſſim Scriptores, quarum hæc una abundè ſufficit. Tot nimirum ſunt *Gradus*, quot ſunt *Generationes*; ſive *Gradus tot ſunt, quot ſunt Perſonæ*, ſi dempſeris unicam computatis, de quibus quæritur. E.G. *Adamum*

mum inter & *Noachum Generationes* ſunt Novem; Novem igitur & *Gradus*. Ab *Adamo* rurſus ad *Noachum*, computatis de quibus quæritur, Perſonæ ſunt decem; unde unicâ ademptâ, Novem reſtant.

§. 8. Quibus in gradibus Matrimonium concedatur aut prohibeatur, multis videtur eſſe Quæſtio perplexa nimis & intricata; quæ tamen Regulis pauciſſimis, videtur aliis non contemnendis Theologis, facillimè poſſe expediri. In lege *divina* & *civili* tribus his Regulis comprehenditur omnis Graduum prohibitio. 1. In linea aſcendentium & deſcendentium prohibentur conjugia in infinitum. 2. In linea collaterali prohibentur toties ſaltem, quoties à communi ſtipite alter conſanguineorum unico tantùm gradu abeſt. 3. Quibus Conſanguineis, per duas Regulas præcedentes, inter ſe Matrimonio interdictum eſt conjungi, iiſdem cum alterius conjuge conjungi, interdictum eſt etiam *eâdem* * *lege*. Ideóque nequaquam licet, per tertiam hanc regulam, ut frater fratriam ſive fratris viduam ducat. Quanquam enim explicitè præceptum ſit, *ut defuncti fratris viduam ſuſcipiat ſibi in Uxorem ſuperſtes frater, & officium leviri præſtabit ei*; Iſta tamen habenda eſt pro *exceptione ſpeciali* illius regulæ generalis quam ſcriptam legimus, *de non ducenda uxore fratris*, Levit. 18. 16. & 20, 21. quæ (demptâ hac exceptione) in univerſum omnes obligat. Specialis iſthæc exceptio non niſi *fratribus* data eſt in populo ſolùm *Hebræo*, priore defuncto *ſine liberis*; ídque ob cauſas ſpeciales & definitas; ut

In lege divina & civili.

* Lev.18. 6,10,&c.

Deut.25. 5, 6,7,&c. *confer* Gen.38.8. Ruth 4.5. Mat.22.24. Luc.20.27.

propter *Familias continuandas*, eáſque *non confundendas*, uſque ad adventum *Chriſti ex certa domo exorituri* : & etiam propter *excellentiam* illius *Primogenituræ* exprimendam ,quæ venturi Salvatoris *Typum* præbuit nobiliſſimum. Exceptio autem ſpecialis, in Populo peculiari, in perſonis peculiaribus, ob cauſas etiam peculiares, atque in caſu ſingulari , ad univerſi generis amplitudinem deduci nequit. Quin fixa ſemper manere debeat hæc Regula, *quòd gradu aliquo prohibito, omnes caſus congruentes , & ad gradum prohibitum accommodandi , (parili ratione) pro prohibitis ſunt habendi.*

Huc uſque dictum eſt de *prohibitis* gradibus in caſu *conſanguinitatis*, atque in Caſu *Affinitatis* quæ eſt ſolius *primi* generis. At verò & *ſecundi* & *tertii generis* Affinitates nullo prorſus modo impediunt Nuptias. Quâ unâ regulâ benè perpensâ, multæ videntur quæſtiunculæ ſolvi poſſe & extricari. Hinc nimirum licere conſtat apud complures, (aut ab iis ſaltem licere dicitur,) ut defunctæ uxoris ſuæ ſuperſtitem fratriam ducat quilibet. Atque ita *Iſaaco*, Rebeccâ mortuâ, *Labanis viduam* ducere licuiſſet. Ità Mulieri licet nubere gloris viduo. Duobus fratribus licet ducere ſorores duas; vel alter Matrem, Filiam alter. Pater , & Filius, Matrem ſimul, & Filiam. Pater etiam, & Filius, ſorores duas. Ubi tamen eſt attendendum, non ſolummodò quid *liceat*, ſed quid expediat, quid deceat, quid ſine ſcandalo, & Conſcientiæ offendiculo fieri queat ; denique quid ſit præſtantius, quid utilius, quid ſit maximè honeſtum, in contrahendis Matrimoniis ſpectari debet.

§. 9.Aliter

§. 9. Aliter autem ſe res habet in variis juribus *municipalibus*, quàm in *divina & civili.* Nam ad majorem ſanguinis reverentiam conſervandam, gravi admodum conſilio, nonnulla jura municipalia non duntaxat ſecundo æquali à ſtipite communi; verùm etiam tertio gradu, tam inæqualis quàm æqualis lineæ, à communi ſtipite, perinde *affinibus* ac *conſanguineis* interdicunt. Rectè autem (inquit * *Grotius*) Chriſtiani Veteres fecerunt, qui leges non illas tantùm in commune datas, ſed & alias peculiariter Hebræo populo ſcriptas ſponte ſuâ obſervârunt. Immò ad gradus quoſdam ulteriores protenderunt verecundiæ ſuæ fines, ut hac quoque in virtute non minus, quàm in cæteris Hebræos ipſos antecederent; atque apparet ex Canonibus, magno hominum conſenſu id factum eſſe. *Auguſtinus* de Patruelium & conſobrinorum conjugiis loquens, *Rarò*, inquit, *per mores fiebat, quod per leges licebat fieri; quia id nè divina quidem prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana: Veruntamen factum etiam licitum propter vicinitatem horrebatur Illiciti.* Hanc morum verecundiam leges Regum & Populorum ſecutæ ſunt. Nam *Theodoſii* conſtitutio conſobrinorum & Patruelium conjugia vetuit; laudante id factum ut pietatis plenum *Ambroſio.* Tantùm (inquit Victor) pudori tribuit & continentiæ, ut conſobrinarum nuptias vetuerit, tanquam ſororum. Extat *Arcadii* & *Honorii* lex aut eadem aut ſensûs ejuſdem. Concedi tamen Principum indulgentiâ tales nuptias, oſtendit alia lex *Honorii & Theodoſii Junioris, eodem in Codice*

In legibus Municipalibus.

** De jure belli & pacis, l. 2. c. 5. § 14.*

De Civ. Dei, l. 15. c. 16.

Epiſt. 66.

Theodoſiano de Nuptiis inceſtis. Secuti ſunt & *Gothi* reges. *Hoc nimirum prudentes viri ſequentes exemplum, longius pudicam obſervantiam poſteris tranſmiſerunt; reſervantes Principi tantùm beneficium conſobrinis nuptiali copulâ jungendis.* Sed ſciendum ſimul eſt, non quod vetitum eſt fieri humanâ lege, irritum eſſe ſi fiat, niſi & hoc lex addiderit. In concilio *Agathenſi*, poſt commemorata conjugia vetita, (& inter ea de Relictâ fratris) additur, *quod ità præſenti tempore probibemus, ut ea quæ hactenus ſunt conſtituta non ſolvamus. Sæpe enim incommoda quæ ſequuntur reſciſſionem majora ſunt, quàm ipſa indecentia, aut incommodum actûs ipſius.*

Caſſiodor. 7. 46.

Illud autem eſt diſcriminis inter Prohibitiones legis *divinæ*, & *municipalis*, ut in gradibus divinâ lege interdictis à nemine poſſit ullo tempore diſpenſari. Nam iſtæ leges ſunt *Naturales*, unde *Jacobus* * maledixit *Rubeni* ſuo, (ante legem *Moſaicam*) quòd ſuam Novercam attigiſſet. Atque *Corinthium* inceſtuoſum eandem ob cauſam excludit Apoſtolus, additque, quòd *neque inter Gentiles ejuſmodi fornicatio haberet locum.* In gradibus verò interdictis jure duntaxat *poſitivo*, certis de cauſis Diſpenſatio admitti poteſt. Publicæ tamen autoritatis interventu, non privatâ temeritate. Solus enim Magiſtratus, qui ob cauſas ſatis honeſtas quoſdam gradus prohibuit non prohibitos à Natura, poteſt ob cauſas æquè honeſtas cum iiſdem diſpenſare.

* Gen. 17. 4.

1 Cor. 5. 1, &c.

Sed quæſtioni admodum gravi, magníſque motibus non raró agitatæ, de conjugiis eorum omnium, qui aut ſanguine junguntur aut

affinitate,

affinitate, præſtat imponere colophonem quàm eandem vexare non neceſſariis ratiociniis. Nam cauſas certas & naturales, cur ejuſmodi conjugia (ità ut legibus aut moribus vetantur) illicita ſint, aſſignare quiſquis voluerit, diſcet experiendo quàm id ſit difficile, immò quàm omninò id præſtari non poſſit.

§. 10. Alia gravis eſt Quæſtio, cur Conjugium definiatur Conjunctio eſſe *indiſſolubilis*; ac ſi nulla prorſus de cauſâ diſſolvi poſſet. Idque *Dominicâ* autoritate, *Mat.* 19.6. atque etiam *Apoſtolicâ*, 1 Cor. 7. 39. *Quod Deus conjunxit nemo ſeparet*, inquit Salvator. *Et mulier alligata eſt lege*, (id eſt per legem Matrimonii) *quamdiu vir ipſius vivit*, inquit Apoſtolus Sanctus *Paulus*. Quibus *regulis* non obſtantibus, *Exceptio* una aut altera videtur poſſe interponi. *Quicunque enim dimiſerit uxorem ſuam*, (inquit Dominus Salvator) *εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ*, *niſi ob Fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; & qui dimiſſam duxerit, mœchatur*. Manet enim Matrimonium, quod non ritè ſed illegitimè direptum eſt. Manente autem Matrimonio, ſcortatio eſt nubere. Apoſtolus addit *Deſertionem*, quæ ſecunda Matrimonii ſolvendi cauſa eſſe videtur. *Si infidelis diſcedit, diſcedat; non eſt ſervituti ſubjectus frater aut ſoror, ἐν τοῖς τοιούτοις*; id eſt, *quum ejuſmodi quippiam inciderit. Sed ad pacem vocavit nos Deus*. Quod ſignificat pacificè colendum eſſe Matrimonium, etiam cum conjuge infideli, ut (ſi fieri poſſit) lucrifiat. Quod ideo additur ab Apoſtolo, nequis prætextu libertatis iſtius antedictæ, infideli præbeat conjugi (ſive viro,

De Divortiis.

Mat. 19.9.

1 Cor. 7. 15.

ſive fœminæ,) diſcedendi occaſionem. Illud autem hic loci præcipuè venit obſervandum, nihil in caſibus hiſce duobus parti læſæ agendum eſſe, niſi quæſito priùs & impetrato Magiſtratûs Judicio definitivo; oportet enim ut homo ——ἄστοργος & infidelis, levitate crudeli & temerariâ, nullam ob cauſam aut honeſtam aut neceſſariam, uxorem deſerat, & perfidus diu divagetur, priuſquàm Pars deſerta, annorum ſpatio determinato, Magiſtratûs autoritate, eáque publicâ liberetur. Jus nimirum quòd in perſonas ex conſenſu mutuo oritur, tam eſt fœminæ in virum, quàm vice versâ. Et quamvìs ob ſexûs differentiam *Imperium* non ſit commune, ſed maritus *uxoris caput* & in rebus conjugii & in rebus familiæ ſit, ideóque de domicilio conſtituere jus competat Marito, in quantum Uxor pars evenit familiæ maritalis; ſi quid tamen juris ultrà Maritis concedatur in Uxores, ut lege Hebræâ reſcindendi jus quævis uxoris vota, & apud populos nonnullos jus vendendi uxoria Bona, ipſáſque uxores dimittendi,
Mat. 5.32. non *à natura* id omninò, ſed *ab inſtituto* fluit.
& 19.9. Et Chriſti lex, ut res alias, ità hanc conjugii inter *Fideles* ad perfectiorem redegit normam; ex qua, & qui dimittit non Adulteram uxorem, & qui ducit ſic dimiſſam, Adulterii reos peragit, & pronunciat. Et *Chri-*
2 Cor.7.4. *ſti Interpres* fideliſſimus Beatus *Paulus*, non ſolùm *viro* jus dat in corpus fœminæ, ſed & fœminæ viciſſim in corpus viri. Et *Lex divina* (inquit *Lactantius*) *ità duos in Matrimonium, quod eſt in corpus unum conjungit, ut adulter habeatur, quiſquis compagem corporis in diverſa diſtraxerit.*

Ple-

Pleraſque gentes antiquitùs pro certo conſtat, ut plurimum fœminarum conjugio, ità divortii libertate uſas eſſe. At *Jeſus Chriſtus*, quod Deus inſtitutione ſuâ conjunxerat, id ab hominibus disjungi vetuit. Et ex eo quòd tam arctum eſt fœdus Matrimonii, ut Parentis familia relinquenda ſit viro, quô novam cum *uxore* familiam erigat, iiſque penitùs relictis, *Illi* ad mortem uſque adhæreat, apparet Deo eſſe gratiſſimum, ut nexus conjugalis ſit perpetuus. Neque tamen eo ipſo evinci poteſt, à Deo jam tum imperatum eſſe, nequa unquam de cauſa fœdus illud ſolveretur. Alias autem divortii cauſas quàm alterius partis *adulterium*, aut *malitioſam deſertionem*, (morte enim non tam *dirimitur*, quàm terminatur Matrimonium,) Alias inquam quaſcunque cauſas, aut jam olim Imperatorum autoritate ſtabilitas, aut juriſperitorum patrocinio corroboratas, aut ſuffragio Theologorum utut celebrium ſubnixas, Nos ex Eccleſia Anglicana non agnoſcimus, non approbamus, qui *extra verbum Dei ſapere*, nefas ducimus; immò eſſe *deſipere*, exiſtimamus.

Jus totius Cleri ad ineundum Conjugium.

§. 11. Quandoquidem igitur Matrimonium ſit ſtatus vitæ honorabilis, immaculatus, nec non divinitùs inſtitutus, cunctiſque *hominibus quà hominibus*, non ſolùm *Laicis quà Laicis*, ob cauſas graviſſimas etiam conceſſus; Non audiendi ſunt Illi, (prope dixeram non ferendi,) qui non duntaxat quàm plurimis (nempe Monachis, Monialibus & Sacerdotibus, omni conjugio interdicunt, eáque unâ crudeli lege, horrendis libi-

libidinum uſtionibus, cædibúſque clandeſtinis (verendum eſt,) *Chriſtiano* Nomini malè fecerunt; ſed ipſi Ordini ſunt iniqui, dum ad Sanctum conjugium detorquent illud, * *Qui ſunt in Carne, Deo placere non poſſunt*; viventéſque in conjugio coinquinatos eſſe conclamitant. *Clerum* autem à conjugio arcendum non eſſe, eſt in confeſſo apud quàm plurimos Romanæ Eccleſiæ Aſſertores (tum *Filios*, tum *Patres*, tum Auguſtiſſimos etiam *Nutritios*,) qui id & publicè agnoſcunt, & certatim probatum eunt. Sufficiat in præſenti (nè ſim prolixior, quàm Propoſiti fert ratio,) in medium proferre valde ſuccinctum *Maximiliani Cæſaris Commentarium*, in uſum *Pontificis Romani* ejúſque *Cardinalium* præcipuè ſcriptum; cujus ſummam hanc exhibuit *Jacobus Auguſtus Thuanus* illuſtriſſimus. "Negari ſcilicet "non poſſe, utriuſque Teſtamenti teſtimoniis, uxores Sacerdotibus permitti; & "conſtare, Apoſtolos ipſos, paucis exceptis, conjuges habuiſſe; quòd autem *Chriſtus* poſt eorum vocationem mandaverit, "ut ſe ab uxoribus ſepararent, nullo loco "reperiri; liquere item in prima orientali, & occidentali Eccleſia, uſque ad "tempus *Prohibitionis* à *Calixto* factæ, Sacerdotum conjugia libera ac licita fuiſſe. "Proinde cùm Natura noſtra fragilis ſit, "Omnium ætas ab adoleſcentia in malum "prona; cùm Caro ſit ſtimulus peccati, "& arctiſſima ſit continentiæ via, paucíque reperiantur, qui carnis ſtimulum non "ſentiant, & in igne poſiti non ardeant, "ſítque talis ignis Concupiſcentiæ ad perniciem

* Rom. 8. 8. *Vide* Syricii *verba ad Epiſc.* Tarraconenſem, *cap.* 8.

Thuan. *Hiſt. l.* 36. *p.* 305.

" niciem devorans; *Dionyſium Corinthi* Epiſ-
" copum prudentiſſimè *Pinytum* ſuffraganeum
" monuiſſe, nè cœlibatûs onus tanquam ne-
" ceſſarium fratribus imponeret; ſed infir-
" mitatis plurium rationem haberet: Sic
" *Paphnutium* in *Nicæna* Synodo honorabiles
" confeſſum nuptias, & concubitum cum
" propria uxore caſtitatem eſſe aſſerentem,
" ſuaſiſſe Patribus, nè cœlibatûs legem dice-
" rent; gravem quippe eſſe cauſam, quæ
" aut ipſis Sacerdotibus, aut eorum conjugi-
" bus ſcortationis occaſionem præberet. Id
" ſi olim ſanctè & ſapienter dictum, & ut
" inde honeſtati, hinc infirmitati hominum
" ſubveniretur, neceſſarium exiſtimatum eſt;
" nunc profectò hoc infelici ſeculo verum
" eſſe, quòd vix inter multos unus reperia-
" tur, qui caſtum cœlibatum præſtet. Nam
" omnes ferè publicos eſſe ſcortatores, cum
" maximo animarum diſcrimine & populi
" offenſione. Prætereà eam Sacerdotum pe-
" nuriam eſſe, ob vetitum Matrimonium,
" ut Scholæ Theologorum, apud Catholicos
" vacuæ ſint, & ſpretis Epiſcopis omnes ad
" Sectariorum Scholas profugiant, ibíque
" quali quali manuum impoſitione acceptâ,
" ſe paſſim ingerant, síntque Eccleſiæ Ca-
" tholicæ, ſupra quam credi poſſit, dede-
" cori: qui tamen libertate conjugii per-
" miſſa, omnes in Eccleſia nobiſcum mane-
" rent. Proinde ex Eccleſiæ bono videri,
" ut ipſa contra regulæ ſeveritatem ea in
" re aliquid indulgeat, & liceat viris ſa-
" cram vitam profeſſis vel in cœlibatu per-
" manere, vel Matrimonium contrahere;
" dein ut honeſti mariti, qui docti & rerum
" Eccle-

"Eccleſiaſticarum periti ſint, ad ſacros majores ordines admittantur; poſtremò ut "cum Sacerdotibus, qui jam antea contra "conſtitutiones ſacras matrimonium contraxerint, in tanta miniſtrorum paucitate "diſpenſetur, & ii per Eccleſiam gratiosè tolerentur; ac denique miniſtrare poſſint, ipſorum conſcientiis relinquatur: Valdè enim abſurdum eſſe, Sacerdotes conjugatos "removere, ſcortatores verò, qui contra legem divinam & humanam ſimul peccant, "delinquentes pati; quòd ſi ii caſtitatis voto "aſtringendi videantur, certè ad Sacerdotium promoveri non debere, niſi qui provecti jam ætate ſint, & de quibus ſpes certa "concipi poſſit, ut cœlibatum piè & inviolatè colant, nec verò ſatìs firmum videri "eorum argumentum, qui propter conſervanda bona Eccleſiaſtica cœlibatum mordicùs retinendum cenſent; quippe iis reputandum eſſe, an deceat Eccleſiam, tot animarum periclitatione, conſervandis bonis "invigilare, cùm eorum indemnitati per ſolemnes deſcriptiones & inventaria, pérque "alias ejuſmodi legitimas cautiones abundè "proſpici poſſit.

Quibus tamen rationibus & argumentis quantumvis inſtante *Cæſare*, & re ipſa urgente, (inquit *Thuanus*) nihil à Pontifice, jam poſt Concilium ſemel dimiſſum ſecuro, impetrari potuit.

Jure divino Cœlibatum Sacerdotio annexum non eſſe, conſentiunt facilè *Cajetanus*, *Sotus*, *Bellarminus*, *Valentia*, *Eſpenſæus*, aliíque complures Pontificii. Quin & *Balſamo* affirmat, *ante Synodum Trullanam licuiſſe*

etiam Epiſcopis habere uxores. Legatur omninò *Marcus Antonius de Dominis in Reip. Eccleſiaſticæ l. 2. c.* 10. præſertim *à numero* 65. *ad numerum* 77. Ubi tota Diſputatio ad decem capita revocatur. Totus etiam perlegatur *Confeſſionis Auguſtanæ* Articulus *viceſimus tertius.* Quîcum confer *Caſſandri Conſultationem*, quæ eſt ſummæ, hac in cauſa, moderationis, & ſapientiæ. Verbo dicam, (nè nimius ſim,) Hæc Cauſa nihil habet opus ullâ Diſputatione. Nova enim hæc lex, quæ prohibet Sacerdotibus conjugia, atque etiam contracta diſtrahit, pugnat cum jure Naturali, & Divino, cum Evangelio, cum veterum Synodorum Conſtitutionibus, & cum veteris Eccleſiæ Exemplis omnium laudatiſſimis.

CAP.

CAP. XXVIII.

De Myſterio Dei in Homine, ſive de Perſona & Muneribus Chriſti.

Ratio Ordinis non una. §. 1. POST *tres* diverſos hominum *Status*, (Eccleſiaſticum, Politicum, & Oeconomicum,) ex quibus *Eccleſia* Dei conſtat, vel (quod eódem planè redit) ex quibus, ut partibus integralibus, *Corpus Chriſti* conflatur; ipſum *Caput* ejuſdem Corporis, quod eſt Eccleſia *non Biceps* (Ordine ſatìs accommodato,) proximè venit contemplandum. Inſuper mihi in mentem ſubit, quòd *Deus in*
(a) 2Cor.5.19. (a) *Chriſto Mundum ſibi reconcilians*, eſt &
(b) Apoc. 1.8,11. (b) *Alpha & Omega*, τὸ ἔσχατον πρῶτον, Rerum
omnium (c) *Principium* ſine Fine, paritérque
(c) Joh.1. 1. *Finis* ſine Principió. Et benè gnarus Præcepti veteris (apud Authorem neſcio quem) ἀρχὴν ἁπάντων ϗ τέλος ποίει Θεὸν, par & æquum eſſe exiſtimo, in hac Opella expedienda, ut à Deo auſpicatus, cum Deo deſinam. Summum *Theologum* & *Apoſtolum* hac in Methodo imitatus, qui initium Scriptionis à Deo in Chriſto deſumens, (*Joh.* 1. 1.) cum eodem eandem terminat, (*Apoc.* 22. 21.) Ità tamen de hoc Articulo, utut digniſſimo, utiliſſimo, & maximè omnium neceſſario, agendum cenſeo, ut ſummâ quâ poterit brevitate, Ampliſſimus

pliſſimus Hic ſcribendi Campus videatur mihi emetiendus. Vagatur ſcilicet Hic Articulus per cæteros omnes antecedentes; in quantum *Deus in Chriſto* totius Scripturæ, quantæ quantæ, ſive totius *circumferentiæ*, *Centrum* audit atque exiſtit. Totius Eccleſiæ * *Fundamentum*, æquè ac *lapis* † *Angularis*. Totius Prophetiæ Completio; Omniúmque Typorum Complementum. Theſaurus & Fidei & Spei noſtræ. Fons & Gratiæ & Gloriæ in eum Credentibus adapertus. Nihil ſunt aliud Sacræ Literæ, quàm juge *de* (*d*) *Chriſto* Teſtimonium. *Omnia quæ ſcripta ſunt* (inquit Beatus † *Auguſtinus*) *ad unum Chriſtum referuntur. Nec ſapit vetus Scriptura, niſi Chriſtus in ea intelligatur.* Quicquid ergò de Verbo Dei ſive ἀγράφῳ, ſive ἐγγράφῳ ſcribendum duxi, *c.* 1. de ipſo *Chriſto* ſcripſiſſe cenſendus ſum. Et noſtrâ omnium profectò intereſt, qui Chriſti nomine inſignimur, eíque nomina dedimus noſtra, ut ſummâ curâ ſtudióque quicquid eſt Chriſti addiſcamus; ſiquidem * *Hæc eſt vita æterna*, (inquit Filius ad Patrem,) *ut Te cognoſcant eſſe ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Ubi eſt obiter annotandum, quòd ideo Deum Patrem *ſolum verum Deum* appellat, ut omnibus *falſis* diis opponat; non ut *Seipſum* & *Spiritum Sanctum* à Deitate excludat; quandoquidem *Sui* cognitionem cum illa Patris ſtatim conjungat. Totam verò Divinitatem in *Patris Perſona* (hîc, ut alibi) proponit de more ſuo. Quemadmodum Deus Pater dicitur, (*f*) *Solus Rex immortalis, ſapiens, habitans lucem inacceſſam, inviſibilis,* &c. *Cui honos & gloria in ſecula ſeculorum.*

* 1 Cor.3. 11.
† Eph.2. 20.
(*d*) Pſ.40.7. Heb.10.7. Luc.24.44. Joh.5.39.
† *In* Pſ.51. *Idem in* Joh. *Tract.*9.
* Joh.17.3.
(*f*) Rom. 16.27. 1 Tim. 1. 17.

§. 2. Prout

Nomen & Cognomen τȣ̃ θεανθρώπȣ.

§. 2. Prout dulce Nomen *Jeſus* ratione Originis eſt *Hebræum*, ità Cognomen *Chriſtus* eſt purè *Græcum*. Et per utrumque forſan innuitur, totius generis humani, tam *Græcorum* quàm *Hebræorum*, tam *Gentilium* quàm *Judæorum*, Dominum *Chriſtum* eſſe *Jeſum*; *Meſſiam* eſſe *Salvatorem*. Nam quod *Chriſtus* eſt *Græcis*, id *Meſſiah* eſt *Hebræis*. Et utrumque vocabulum *unctum* Domini ſignificat. Ob hanc potiſſimùm rationem, quia quemadmodùm olim *Reges*, *Sacerdotes*, nec non *Prophetæ*, cum in-
* Exod. 29. 7. augurarentur, ſolebant * *ungi*, indéque etiam
1 Sam. 16. 13. (g) *Chriſti* ſeu *uncti* Domini nuncupabantur; Ità veriſſimus *Rex* noſter, ſummúſque *Sacerdos*
(g) Eſa. 45. 1. atque *Propheta*, de quo nunc agitur, per Reges, Sacerdotes, Prophetáſque in Vetere Teſta-
† Pſ. 45. 7, 8. mento adumbratus, *interno* † *Lætitiæ oleo*, ipſóque *Spiritu* (*h*) *Sancto*, & (*i*) *plenitudine Deitatis*,
(h) Act. 10. 38. in Prophetam, in Sacerdotem, in Regem no-
(i) Joh. 3. 34. ſtrum *eſt unctus*. Unctus eſt autem Hic μεσίτης, non tantummodò *Spiritu* (*k*) *Sancto*, per *Deum*
Coloſſ. 2. 9. *Patrem*, *præ conſortibus ſuis*, (Pſal. 45. 7.) ſive
(k) Eſa. 11. 1, 2, 3. *præter menſuram*, (Joh. 3. 34.) verùm etiam Ipſe
Eſa. 61. 1, 2, &c. Chriſtus *ſeipſum* dicitur unxiſſe, propterea quòd *Omnis Plenitudo Deitatis in eo* dicitur *habitare corporaliter*. Ubi Diſtinctio ſimul, & Unio Naturarum in Chriſto ſignificantur; Quarum Conjunctio ſive Connexio, non unione accidentali ſed ſubſtantiali, ſed hypoſtaticâ ſancita eſt. *Chriſtus* eſt Nomen Hypoſtaſeos, & utriuſque Naturæ (divinæ & humanæ) Perſonam denotat. *Unctus* igitur ut *Homo*, ſeipſum unxit ut Deus. Unxit nimirum *Corpus*
* *De Orthod. Fide l. 3. c. 3.* *ſuum*, *ſuâ ipſius Deitate*. Ità ſaltem * *Damaſcenus* rem exprimendam eſſe exiſtimat.

§. 3. Quan-

§. 3. Quandoquidem ſumma eorum omnium, quæ de *Deo in Chriſto* neceſſaria ſunt ſcitu creditúve, in variis appellationibus, quæ Ipſi tribuuntur, in Verbo ſuo, videtur dilucidè contineri; ideo ex uſu videtur fore, eas breviter enumerare. Quædam Appellationes ratione *Perſonæ*, quædam *Muneris* ratione, Domino noſtro egregiè competunt. Quæ illi tribuuntur priore modo & reſpectu, vel *divinam*, vel *humanam*, vel utramque ſimul ejuſdem Naturam ſpectant. Quæ poſteriore reſpectu Christo Appellationes aſcribuntur, Eæ triplici ratione, videlicet *Regii*, *Sacerdotalis*, *Prophetici* muneris, Ipſi obtingunt. Et Hæ omnes poſſunt in *proprias*, aut *figuratas* benè diſtingui. Reſpectu *Naturæ ſuæ divinæ*, propriè appellatur *Deus*, *Deus verus*, *magnus Deus*, *Jehovah*, *Dominus*, *Filius Dei*, *unigenitus*, &c. Eodem reſpectu, figuratè *Verbum Patris*, ὁ λόγος, *Patris Imago*, χαρακτὴρ, καὶ ἀπαύγασμα nuncupatur. Reſpectu *Naturæ ſuæ humanæ*, dicitur ſatis propriè *Filius hominis*, & *Homo*, *Vir dolorum*, *filius Abrahæ*, *Davidis filius*, *filius Judæ*, *Shilo*, & *Primogenitus Mariæ*. Eodem reſpectu, ſed figuratè, *Semen Mulieris*; *ſemen Abrahæ*; *ſemen Iſaaci*; *ſemen Jacobi*, *ſemen Davidis*, *Zemach*; ſive *Germen*, *Virga* & *ſurculus ex radice Jeſſæ*, &c. Reſpectu *Naturæ utriuſque*, *Emmanuel*, *Dominus omnium*, *Hæres omnium*, *Rex Regum* ac *Dominus Dominantium* denominatur. Reſpectu *Officii ſui in genere* vocatur *Jeſus*, *Chriſtus*, *Meſſias*, *Salvator*, *Salus*, *Mediator*, *Redemptor*, *Expectatio Gentium*, *Deſiderium omnium Gentium*, & ſatìs propriè hæc omnia. Eodem reſpectu, ſed

Natura Theanthropica ex Appellationibus accerſita.

fuit, (quia Perſona Perſonam non induit,) ſed à Filio Dei indutus perfectiſſimus eſt hominum, utcunque Hypoſtaſi nequaquam exiſtat naturali.

Et Perſona intelligatur.

Hypoſtaſis autem hoc in loco ſpecialiſſimè conſiderata, eſt ſubſtantia individua, ſummè intelligens, atque incommunicabilis, quæ nec alterius pars eſt, nec ab altero ſuſtentatur, nec ità habet ad Aliud dependentiam, prout Anima ſeparata ad Corpus ſuum reſuſcitandum; ſed ità potiùs per ſe ſubſiſtit, ut *Petrus*, *Paulus*, *Matthæus*, &c.

Ἀνυπόστατον illud eſt, quod non *in ſe*, ſed in *Alio* ſuam habet Exiſtentiam. Cujuſmodi ſunt quæ vulgò dicimus Accidentia. Ἐνυπόστατον autem eſt illud, quod cum alio ſecundum ſubſtantiam differente, in Totius alicujus Eſſentiam componitur, & *compoſitam* hypoſtaſin unam perficit. Cujuſmodi eſt homo ex carne & ſpiritu conflatus. Ubi nec Anima Sola eſt Hypoſtaſis, nec ſolum corpus, ſed Homo ex utriſque conſtans, cujus partes componentes ſunt ἐνυπόστατα potius dicenda. Ea propter ἐνυπόστατον per ſe ſubſiſtit quà accidentibus ſuis ſubſtat; ità tamen in *Chriſto*, ut unàm modò Perſonam *Deus* & *Homo* ſimul conſtituant, hypoſtaticâ quadam unione mirum in modum adunati. Unde conficitur, Jeſum Chriſtum Hypoſtaſin eſſe ſive Perſonam mirabiliter ſingularem, nulla cum alia conferendam. Nec enim aliter viſum eſt Deo Peccatis mundi ignoſcere, & periturum humanum genus ſibi de integro conciliare. Unde ſequitur, objectionem à *Neſtorianis* aliíſque jam olim motam, & petitam ab *Ariſtotele*, [*Finitum non eſt capax aut ſuſceptibile* In-

Infiniti, Ergo Deus hominem non aſſumpſit,] evanidam eſſe prorſus, atque in fumum ſtatim abire, utpote ἀπροσδιόνυσον, & contra ipſius *Ariſtotelis* diſputandi Regulas prolatam, ὀ δεῖ μεταβαίνειν εἰς ἄλλο γένος. Principia Diſciplinarum non ſunt temerè transferenda. In rebus præcisè naturalibus locum habet Axioma præcisè Naturale & Philoſophicum, Quod *in* * *Myſterio Pietatis* applicari non poteſt. * 1 Tim.3. Hoc videlicet Myſterio [*Dei in carne manifeſtati,*] quod *abſconditum erat à Seculis*, ſed cujus *Cuſtos* & *Conſervatrix* eſt inter homines *Eccleſia*, nihil Auguſtius eſſe poteſt; quippe quod res omnium maximas, & quarum Conſpectus aut Contemplatio ipſos Angelos Cœli perculit, in ſe uno complectitur; nobíſque exhibet amplectendas, ceu *Fidei divinæ* objecta propria, non *humanæ Cognitionis*; nec tamen ſcitu magìs difficiles, quàm firmiter creditu neceſſarias.

(* 1 Tim.3. 16. Col.4. 3. & c.1. v.26.)

§. 6. In Unione Hypoſtatica ſeu Perſonali Naturæ in Chriſto utriuſque, *Actus* & *Status* accuratè diſtingui debent. *Actus* Unionis *Unitio* propriè vocari poteſt, quâ *æternus* Dei Filius naturam humanam *temporalem à parte antè*, & perſonalitate propriâ antecedenter deſtitutam, in ſuæ Perſonæ unitatem ſuſcepit. *Status* autem Unionis, quæ plerumque & quidem propriè vocatur *Unio*, eſt ipſa ἕνωσις ὑποστατική, ſive arctiſſima naturæ utriuſque in Unica Chriſti Perſona περιχώρησις, quæ quantumlibet *arcta* ſit, *impermixta* tamen exiſtit, & *inconfuſa*. Neque enim *naturaliter* aut *eſſentialiter* uniuntur Naturæ hæ duæ; ut *materia & forma*. Nec *accidentaliter*, ut

(*Actus & Status Unionis quid differant.*)

contigua; quo modo *ſtella* adhæret *Orbi*, aut *aſſer aſſeri* conglutinatur; nec uniuntur *ſubjectivè*, ut *paries* & *albedo*, quæ ſubjecto ſunt unum, ſed non dicuntur ad convertentiam. In dicta verò unione utriuſque Naturæ in unum Chriſtum, & homo Deus dicitur & Deus homo. *Verbum factum eſt Caro, & poſtremus Adam in ſpiritum vivificantem factus eſt.* Nec uniuntur *integraliter*, ut membra corporis unum integrum componunt. Sed unio hæc eſt *Perſonalis*, quâ Filius Dei, qui ab æterno Perſona fuit, Naturam humanam, quæ Perſona non fuit, in unionem & communionem Hypoſtaſeos ſuæ aſſumpſit. *Perſonalis* ergo eſt unio, ſed non eſt unio *Perſonarum*. Solæ *Naturæ* uniuntur modo quodam *ineffabili*, qui captum humanum omninò fugit, quia tranſcendit penitus ſuperátque. In eo autem diſcriminantur *Actus* & *Status* unionis, quòd *Actus* tranſiit, ſed *Status* permanet. *Actus* erat perſonæ ſimplicis, nimirum Verbi cum Patre coæterni, qui ante Incarnationem Simplex erat. *Status* verò inter duas naturas extat. *Actus* denique conſiſtebat in humanitatis aſſumptione, in ipſo ἐνσαρκώσεως momento primo; *Status* in intima, indivulſa & individua Adhæſione Naturæ divinæ & humanæ, in perpetuum duratura.

De Cauſis kujus Unionis, & rationibus motivis.

§. 7. Si in cauſas tam ſtupendæ unionis inquirere ſit licitum, auſim dicere diſtinguendo, cauſam efficientem fuiſſe totam *Trinitatem*, reſpectu habito ad *Principium*, ſive *inchoativè*, & quà opera dei *ad extra* ſunt indiviſa; ſed in quantum hæc unio opus erat *ad intra* & *perſonale*, ſeu *terminativè* conſideratum,

deratum, * *ſoli Filio* eſt propria, & peculiariter aſcribenda. *Mixtum* enim hoc opus, docendi causâ, vocare licet; partim ad *extra*, & *eſſentiale*, ratione *principii*; partim ad *intra*, & *perſonale*, reſpectu *termini*. *Trinitatis* eſt totius, ratione priore; ratione poſteriore, *ſolius Filii*, nam *ſolus torcular calcavit*, Eſa. 63. 3. & *Mediator eſt unus*, 1 Tim. 2. 5. & *unum eſt Abrahami ſemen*, Gal. 3. 16. Atque ex ipſis Sacris Literis hanc colligimus Diſtinctionem. Exinde ſiquidem clarè conſtat, quòd *Pater* in Mundum *miſit* Filium unigenitum. *Spiritus Sanctus* ſuperveniens *Mariam* Virginem *obumbravit*. *Filius* deſuper deſcendens, carnem *aſſumpſit* ſanctificatam. Quærentibus quare *Filius* ità carnem aſſumpſerit, potiùs quàm *Pater*, aut *Spiritus Sanctus*? Satius duxi reſpondere, feciſſe Deum pro arbitrio quicquid ſibi ipſi collibitum fuit, Deíque conſilia nobis eſſe inſcrutabilia; quàm cauſas varias enumerare ab Autoribus variis aſſignatas. Videat, cui vacat, *B. Auguſtinum de Eccleſ. Dogmat. c.* 2. & *Damaſceni Commentator. in l.* 3. *c.* 1. *de Orthod. Fide*. Hoc eſt nobis interim pro compertiſſimo, quòd cauſa προκαταρκτικὴ beatæ Incarnationis, Summa noſtrî omnium miſeria erat; Cauſa προηγουμένη, ſumma Dei Miſericordia.

* Phil. 2.7, 8. Heb.2.16.

§. 8. Quanquam *Unio* & *Communio* ſive *Communicatio* utriuſque Naturæ in Mediatore videntur ità à ſe invicem differre, ut Hæc ex Illa oriatur; Eccleſiaſtici tamen Scriptores vocibus hiſce pro iiſdem in hoc Myſterio ſunt uſi, aliam ex alia declarantes. Ejuſmodi eſt *Communicatio* Dei & Hominis

Ex Unione Communio emicat; & imprimis Naturarum Communicatio.

in Chriſto, ut Divinitatis ſit *dare*, Humanitatis verò *accipere*. Et horum utrumque ut emergat ex *Unione Perſonali* neceſſum eſt. Conſulatur *Irenæus l.* 3. *c.* 4. & *Athanaſius in Epiſt. ad Epictetum. Hilarius de Trinitate l.* 9. *Damaſcenus de fide Orthod. l.* 3. *c.* 19. Ità Patribus inter ſe convenit de communicatione *Naturarum* & *Proprietatum naturalium*, quæ ipſas Naturas conſequuntur, ut ideo *Paulus Samoſatenus* poſtulatus ſit Hæreſeos, quia Naturas in Chriſto duas ἀκοινωνήτες eſſe aſſeruit, ſive *incommunicabiles*. Hac videlicet aſſertione, naturas invicem diſejunxit, duplicémque Chriſtum quaſi conſtituit. Alium *hominem*, Alium *æternum Deum* in ipſo homine habitantem; aut ignarus, aut oblitus, aut non ſatìs ſecum expendens, quòd *Naturæ* in Sacris Literis de ſe invicem enunciantur. Deus de Homine prædicatur, tam in *Vetere* Teſtamento, *Jer.* 23. 5, 6. & *Jer.* 33. 15, 16. quàm in *Novo*, *Mat.* 16. 16. *Mat.* 22. 42, 43, 44, 45. *Luc.* 1. 32. *Joh.* 1. 30,—34. & 1 *Cor.* 15. 47. Homo vice versâ de ipſo Deo enunciatur, *Joh.* 1. 14. *Joh.* 5. 25, 26, 27. *Rom.* 1. 3, 4. & 1 *Tim.* 3. 16. Denique Textu illo Notabili, *Deus erat in Chriſto Mundum ſibi reconcilians*, (2 Cor. 5. 19.) Unio Perſonalis ad vivum nobis repræſentatur. De quibus Prædicationibus notari debet, eas neque eſſe *identicas*, (ut *Chriſtus* eſt Chriſtus,) neque *eſſentiales* ſive *univocas*, (ut Johannes eſt homo,) neque *accidentales*, (ut Aqua eſt calida,) ſed peculiariter *Perſonales*, quales niſi in Sacris Literis nuſquam loci occurrunt. * *Solum Novum eſt ſub ſole, per quod Dei infinita apparuit Virtus.*

* Damaſcen. *de Orth. Fide l.* 3. *c.* 1.

Sed

Sed quia quandoque Prædicationes ſunt *literales*, quandoque *tropicæ*, quandoque in *concreto*, quàndoque in *abſtracto*; in anteceſſum idcirco dicendum eſt, quòd ut *Anima*, Pars hominis, locutione Synecdochicâ pro *toto homine* uſurpatur in Sacra Pagina, ità unica Chriſti Natura pro tota Chriſti perſona interdum ſumitur. Ut *Semen* (*a*) *mulieris conteret caput Serpentis.* (*b*) *Jehovah Juſtitia noſtra.* (*c*) *Filius Dei apparuit, ut opus Diaboli diſſolveret.* In quibus locis & aliis plurimis, unius Naturæ ſonus totum Chriſtum ſignificat. Interdum Res concreta per abſtracta vocabula enunciatur. Ut *Joh.* 6. 54. *Joh.* 1. 14. *Et Noviſſimus Adam in Spiritum factus* eſſe dicitur, 1 *Cor.* 15. 45. Neque duntaxat *Verbum Vitæ*, ſed ipſa *Vita Manifeſtata*, 1 *Joh.* 1. 1, 2. Et ſicut *Chriſti Evangelium* per (*d*) *Gratiam Chriſti* exprimitur, atque ſemel ad minimum per *ipſum Chriſtum*; Sic etiam *Chriſtus in Evangelio* (& *Evangelium* ſimul *in Chriſto*) hunc in modum metonymicè & abſtractivè ſimul effertur. * *Factus eſt nobis Sapientia à Deo, Juſtitiáque, & Sanctificatio, & Redemptio.* Quod eſt perinde, ac ſi dixiſſet, Evangelium Chriſti eſſe (& Chriſtum ipſum) minimè omnium contemnendum, quum omnium maximas Res contineat; veram eſſe nimirum Sapientiam, veram juſtitiæ conſequendæ rationem, veram piæ probæque vitæ viam, veram denique à miſeriis & calamitatibus liberationem.

(*a*) Gen. 3. 15.
(*b*) Jer. 23. 9.
(*c*) 1 Joh. 3. 8.
(*d*) Joh. 1. 17. Act. 20. 24, 32. Rom. 6. 14. Heb. 12. 28.
* 1 Cor. 1. 30.

§. 9. Communicatio Idiomatum ſive Proprietatum in *Jeſu Chriſto* ea eſt, quæ ob Naturæ utriuſque (divinæ pariter & humanæ) unionem

Communicatio Proprietatum.

unionem hypoſtaticam, non ſolummodò *Perſonæ*, (quæ eſt θεάνθρωπος,) verùm etiam *alterutrius Naturæ* Idiomata, alterutri Naturæ, ſive utrique viciſſim & reciprocè, (Deo ſcilicet humana, hominíque divina,) attribuuntur. Et propter eandem κοινωνίαν, ſive Communionem, Natura altera cum alterius participatione operatur; ità tamen, ut Naturæ earúmque proprietates illæſæ maneant.

Omnes autem Idiomatum Communicationes ad tria capita, ſive genera, ſive modos reduci queunt. Primum eſt, quo *Aſſumptæ* Naturæ humanæ idiomata de *Aſſumente* τῷ λόγῳ ſeu Filio Dei enunciantur. Ut cum
(a) 2 Tim. 2.8. dicitur, *Chriſtum eſſe ex (a) ſemine aut ex (b) lumbis Davidis. Chriſtum eſſe ex (c) patri-*
(b) Act. 2. 30. *bus, licèt Deus ſupra omnes laudandus in ſecula.*
(c) Rom. 9. 5. *Chriſtum eſſe (d) crucifixum ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei.* Secundum eſt, quo Ma-
(d) 2 Cor. 13.4. jeſtas, & Gloria, aliáque Aſſumentis Naturæ idiomata *Aſſumpto* homini attribuuntur. Ut cum dicitur, *in Chriſto inhabitare omnem pleni-*
* Col. 3. 9. *tudinem * Deitatis corporaliter; & Chriſto datam*
(f) Mat. 28.18. *eſſe (f) omnem poteſtatem in Cœlo & in Terra.* Atque alibi multoties. Ut *Luc.* 1. 33. *Joh.* 3. 13. *Philip.* 2. 5. *Philip.* 3. 21. *Col.* 1. 19. *Col.* 2. 3. *Eph.* 1. 22. *Luc.* 5. 24. *Mat.* 16. 27. *Joh.* 5. 27. in quibus locis aliíſque, Omnipotentia, Omniſcientia, Omnipræſentia, poteſtas vivificandi, remittendi peccata, atque Judicii exequendi, *Filio hominis* aſſeruntur. Tertium genus communicationis idiomatum eſt, quo opera Redemptionis *Toti Chriſto*, ſive τῷ ἀνθρωποθέῳ, quoad utramque ſimul Na-
(g) Gal. 3. 13. turam aſſignatur. Ut cum *Chriſtus* dicitur *nos (g) redemiſſe ab execratione legis, dum pro*

nobis

nobis factus eſt Execratio; *&* *Deus* (*h*) *proprio* (*h*) Act.20.28.
ſuo ſanguine Eccleſiam dicitur *acquiſiviſſe*; &
in eundem ſenſum alibi. Ut *Rom.* 8. 3. *Rom.*
8. 32. *Gal.* 4. 4. & 1 *Joh.* 1. 7. & 1 *Joh.* 3.8.
Heb. 4. 14. *Denique unus eſt Deus, unus etiam*
Mediator eſt Dei & Hominum, Homo Chriſtus
Jeſus, 1 Tim. 2. 5.

Ex quibus eſt colligere, quòd neque Deus ſine Homine aſſumpto, neque Homo ſine Deo aſſumente, Magnificum atque ſtupendum Redemptionis opus abſolvit. Quamobrem *Damaſcenus*, ex *Dionyſio*, Actiones Chriſti omnes θεανδρικὰς cenſuit nominandas, latinè *Deiviriles*, ſeu *humanodivinas*; eo quòd Humana in Chriſto Actio divinam quoque vim & virtutem habet coëffectricem.

Hæreſes præcipuæ adverſus Chriſtum.

§. 10. Omnes hæreſes & blaſphemiæ adverſus Dominum Salvatorem ad Tria capita reducuntur. Naturas enim Chriſti violant, vel divinam, vel humanam, vel unionem utriuſque. *Divinam* aliqui Chriſto adimunt; ut * *Ebion*, *Paulus Samoſatenus*, & *Socinus*. Aliqui diſparem & diſſimilem à Patris Deitate comminiſcuntur; ut † *Photinus*, & *Aëtius*. Aliqui ſimilem eſſe volunt, ſed vel voluntate creatam, ut * *Arius*, vel Dignatione Talem fieri, ut *Eunomius*. Dein *Humanam* Chriſti naturam, Alii auferunt ei penitùs, ut *Valentinus*, ejúſque *aſſeclæ*. Alii eam aëream & phantaſticam eſſe contendunt, ut † *Marcionitæ*. Alii ſemiplenam, ut * *Apollinariſtæ*. Unionem utriuſque Multi lædunt temerántque variis modis. Nonnulli ità inter ſe miſcent ambas Chriſti Naturas, prorſus ut liquores miſceri ſolent; cujuſmodi ſunt *Timotheani*.

* Euſeb. *Hiſt.Eccl.l.* 3.*c.*24. & *l.*7.*c.*26.
† Caſſiodor. *in Tripartit.Hiſt.l.*5. *c.*5.
* *Idem*, *l.*1. *c.*12.
† Epiph. *Hær* 42.
* Theodoret. *Hiſt. Eccl.l.*5.*c.*3.

CAP. XXVIII.

De Myſterio Dei in Homine, ſive de Perſona & Muneribus Chriſti.

Ratio Ordinis non una.

§. 1. POST *tres* diverſos hominum *Status*, (Eccleſiaſticum, Politicum, & Oeconomicum,) ex quibus *Eccleſia* Dei conſtat, vel (quod eódem planè redit) ex quibus, ut partibus integralibus, *Corpus Chriſti* conflatur; ipſum *Caput* ejuſdem Corporis, quod eſt Eccleſia *non Biceps* (Ordine ſatìs accommodato,) proximè venit contemplandum. Inſuper mihi in mentem ſubit, quòd *Deus in (a) Chriſto Mundum ſibi reconcilians*, eſt & *(b) Alpha & Omega*, τὸ ἔχατον πρῶτον, Rerum omnium *(c) Principium* ſine Fine, paritérque *Finis* ſine Principiò. Et benè gnarus Præcepti veteris (apud Authorem neſcio quem) ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποίει Θεὸν, par & æquum eſſe exiſtimo, in hac Opella expedienda, ut à Deo auſpicatus, cum Deo deſinam. Summum *Theologum* & *Apoſtolum* hac in Methodo imitatus, qui initium Scriptionis à Deo in Chriſto deſumens, (*Joh.* 1. 1.) cum eodem eandem terminat, (*Apoc.* 22. 21.) Ità tamen de hoc Articulo, utut digniſſimo, utiliſſimo, & maximè omnium neceſſario, agendum cenſeo, ut ſummâ quâ poterit brevitate, Ampliſſimus

(a) 2 Cor. 5. 19.
(b) Apoc. 1. 8, 11.
(c) Joh. 1. 1.

pliſſimus Hic ſcribendi Campus videatur mi-
hi emetiendus. Vagatur ſcilicet Hic Articu-
lus per cæteros omnes antecedentes; in quan-
tum *Deus in Chriſto* totius Scripturæ, quantæ
quantæ, ſive totius *circumferentiæ*, *Centrum*
audit atque exiſtit. Totius Eccleſiæ * *Fun-* * 1 Cor.3.
damentum, æquè ac *lapis* † *Angularis*. Toti- 11.
us Prophetiæ Completio; Omniúmque Ty- † Eph.2.
porum Complementum. Theſaurus & Fi- 20.
dei & Spei noſtræ. Fons & Gratiæ & Glo-
riæ in eum Credentibus adapertus. Nihil
ſunt aliud Sacræ Literæ, quàm juge *de* (*d*) (*d*) Pſ.40.7.
Chriſto Teſtimonium. *Omnia quæ ſcripta ſunt* Heb.10.7.
(inquit Beatus † *Auguſtinus*) *ad unum Chri-* Luc.24.44. Joh.5.39.
ſtum referuntur. Nec ſapit vetus Scriptura, niſi † *In* Pſ.51.
Chriſtus in ea intelligatur. Quicquid ergò de *Idem in* Joh.
Verbo Dei ſive ἀγράφῳ, ſive ἐγγράφῳ ſcriben- *Tract.9.*
dum duxi, *c.* 1. de ipſo *Chriſto* ſcripſiſſe cen-
ſendus ſum. Et noſtrâ omnium profectò in-
tereſt, qui Chriſti nomine inſignimur, eíque
nomina dedimus noſtra, ut ſummâ curâ ſtu-
dióque quicquid eſt Chriſti addiſcamus; ſi-
quidem * *Hæc eſt vita æterna*, (inquit Filius * Joh.17.3.
ad Patrem,) *ut Te cognoſcant eſſe ſolum verum
Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* Ubi
eſt obiter annotandum, quòd ideo Deum
Patrem *ſolum verum Deum* appellat, ut omni-
bus *falſis* diis opponat; non ut *Seipſum* & *Spi-
ritum Sanctum* à Deitate excludat; quando-
quidem *Sui* cognitionem cum illa Patris ſta-
tim conjungat. Totam verò Divinitatem in
Patris Perſona (hîc, ut alibi) proponit de more
ſuo. Quemadmodum Deus Pater dicitur,
(*f*) *Solus Rex immortalis, ſapiens, habitans lu-* (*f*) Rom. 16.27.
cem inacceſſam, inviſibilis, &c. *Cui honos &* 1 Tim. 1.
gloria in ſecula ſeculorum. 17.

§. 2. Prout

Nomen & Cognomen τȣ̃ θεανθρώπȣ.

§. 2. Prout dulce Nomen *Jeſus* ratione Originis eſt *Hebræum*, ità Cognomen *Chriſtus* eſt purè *Græcum*. Et per utrumque forſan innuitur, totius generis humani, tam *Græcorum* quàm *Hebræorum*, tam *Gentilium* quàm *Judæorum*, Dominum *Chriſtum* eſſe *Jeſum*; *Meſſiam* eſſe *Salvatorem*. Nam quod *Chriſtus* eſt *Græcis*, id *Meſſiah* eſt *Hebræis*. Et utrumque vocabulum *unctum* Domini ſignificat. Ob hanc potiſſimùm rationem, quia quemadmodùm olim *Reges*, *Sacerdotes*, nec non *Prophetæ*, cum inaugurarentur, ſolebant * *ungi*, indéque etiam (g) *Chriſti* ſeu *uncti* Domini nuncupabantur; Ità veriſſimus *Rex* noſter, ſummúſque *Sacerdos* atque *Propheta*, de quo nunc agitur, per Reges, Sacerdotes, Prophetáſque in Vetere Teſtamento adumbratus, *interno* † *Lætitiæ oleo*, ipſóque *Spiritu* (h) *Sancto*, & (i) *plenitudine Deitatis*, in Prophetam, in Sacerdotem, in Regem noſtrum *eſt unctus*. Unctus eſt autem Hic *μεσίτης*, non tantummodò *Spiritu* (k) *Sancto*, per *Deum Patrem*, *præ conſortibus ſuis*, (Pſal. 45. 7.) ſive *præter menſuram*, (Joh. 3. 34.) verùm etiam Ipſe Chriſtus *ſeipſum* dicitur unxiſſe, propterea quòd *Omnis Plenitudo Deitatis in eo* dicitur *habitare corporaliter*. Ubi Diſtinctio ſimul, & Unio Naturarum in Chriſto ſignificantur; Quarum Conjunctio ſive Connexio, non unione accidentali ſed ſubſtantiali, ſed hypoſtaticâ ſancita eſt. *Chriſtus* eſt Nomen Hypoſtaſeos, & utriuſque Naturæ (divinæ & humanæ) Perſonam denotat. *Unctus* igitur ut *Homo*, ſeipſum unxit ut Deus. Unxit nimirum *Corpus ſuum*, *ſuâ ipſius Deitate*. Ità ſaltem * *Damaſcenus* rem exprimendam eſſe exiſtimat.

* Exod. 29. 7.
1 Sam. 16. 13.
(g) Eſa. 45. 1.
† Pſ. 45. 7, 8.
(h) Act. 10. 38.
(i) Joh. 3. 34.
Coloſſ. 2. 9.
(k) Eſa. 11. 1, 2, 3.
Eſa. 61. 1, 2, &c.

* *De Orthod. Fide l. 3. c. 3.*

§. 3. Quan-

§. 3. Quandoquidem ſumma eorum omnium, quæ de *Deo in Chriſto* neceſſaria ſunt ſcitu creditúve, in variis appellationibus, quæ Ipſi tribuuntur, in Verbo ſuo, videtur dilucidè contineri; ideo ex uſu videtur fore, eas breviter enumerare. Quædam Appellationes ratione *Perſonæ*, quædam *Muneris* ratione, Domino noſtro egregiè competunt. Quæ illi tribuuntur priore modo & reſpectu, vel *divinam*, vel *humanam*, vel utramque ſimul ejuſdem Naturam ſpectant. Quæ poſteriore reſpectu Chriſto Appellationes aſcribuntur, Eæ triplici ratione, videlicet *Regii*, *Sacerdotalis*, *Prophetici* muneris, Ipſi obtingunt. Et Hæ omnes poſſunt in *proprias*, aut *figuratas* benè diſtingui. Reſpectu *Naturæ ſuæ divinæ*, propriè appellatur *Deus*, *Deus verus*, *magnus Deus*, *Jehovah*, *Dominus*, *Filius Dei*, *unigenitus*, &c. Eodem reſpectu, figuratè *Verbum Patris*, ὁ λόγος, *Patris Imago*, χαρακτὴρ, καὶ ἀπαύγασμα nuncupatur. Reſpectu *Naturæ ſuæ humanæ*, dicitur ſatis propriè *Filius hominis*, & *Homo*, *Vir dolorum*, *filius Abrahæ*, *Davidis filius*, *filius Judæ*, *Shilo*, & *Primogenitus Mariæ*. Eodem reſpectu, ſed figuratè, *Semen Mulieris*; *ſemen Abrahæ*; *ſemen Iſaaci*; *ſemen Jacobi*, *ſemen Davidis*, *Zemach*; ſive *Germen*, *Virga* & *ſurculus ex radice Jeſſæ*, &c. Reſpectu *Naturæ utriuſque*, *Emmanuel*, *Dominus omnium*, *Hæres omnium*, *Rex Regum* ac *Dominus Dominantium* denominatur. Reſpectu *Officii ſui in genere* vocatur *Jeſus*, *Chriſtus*, *Meſſias*, *Salvator*, *Salus*, *Mediator*, *Redemptor*, *Expectatio Gentium*, *Deſiderium omnium Gentium*, & ſatis propriè hæc omnia. Eodem reſpectu, ſed

Natura Theanthropica ex Appellationibus accerſita.

figuratè, vocatur *Sponſus*, Caput, Ædificii *fundamentum*, *lapíſque angularis*, *Petra*, *Leo*, *Panis è Cælo*, *Sol*, *Lux*, *Stella Matutina*, *Vitis*, *Arbor vitæ*, *Liber vitæ*, &c. Reſpectu *Officii ſui in ſpecie*, *Noſter Sacerdos*, *Sacerdos ſummus*, *Hoſtia*, *Agnus Dei*, *Agnus Paſchalis*, & *Paſcha*, & Hæc reſpiciunt officium ejus Sacerdotale. Reſpectu prophetici, *Propheta*, *Paſtor*, ἀρχιποίμην, *Magiſter*, *Rabbi*, *Apoſtolus*, *Doctor*, *Miniſter Circumciſionis*, &c. Regii Muneris reſpectu, & *Rex*, & *Princeps*, & *Princeps Pacis*, & *Dux*, & *Dominator*, & *Judex* dicitur. Nonnunquam etiam ex *Typis Chriſti* Ipſe *Chriſtus* denominatur. Inde enim
(l) 1 Cor. 15.45. appellatur *Poſterior* (l) *Adam*. Quid, quòd unicum *Chriſti* vocabulum (ex quo dicimur *Chriſtiani*) cunctas in ſe reliquas ipſius complectitur Appellationes. Ità verbis conceptis
Juſt. Mart. *in Quæſt. & Reſp. ad Orthodox.* Q. 135. *Juſtinus Martyr.* ἔχομεν δὴ ἐν τῇ ὀνομασίᾳ τοῦ Χριστοῦ πάσας τὰς λοιπὰς ὀνομασίας τοῦ Χριστοῦ περιεχομένας, εἰ καὶ μὴ πάσαις ἀεὶ κεχρήμεθα. Non enim quia vocatur, *Emmanuel* eſt; ſed eo quòd eſt, *Emmanuel* vocatur.

Unius Perſonæ Natura duplex. §. 4. In unitate *Perſonæ*, Dualitas *Naturarum* τῷ Θεανθρώπῳ attribuitur. In ipſo eſt *Aliud* atque *Aliud*, utcunque *Alius* atque *Alius* non ſit. *Deus* ſcilicet & *Homo* unum *Chriſtum* conficiunt. Duas in eodem Naturas
(m) Eſa.7.14. Mat.1.23. eſſe, ipſa evincit Vox (m) *Emmanuel*, quæ vult ſibi *Nobiſcum Deus*; evincunt idem quæcunque Nomina *utramque* Naturam *præſupponunt*, & *eidem* ſecundum *utramque* congruunt. Ut *Dominus Salvator*, *Jeſus Chriſtus*, *Redemptor Mundi*, *Mediator*, *Sacerdos in æternum*, & ſimilia. Idem inſuper evincit Typorum præfiguratio;

figuratio; qualis erat *Melchiſedecus*, (*n*) *ſine Patre*, *ſine Matre*, ἀγενεαλόγητος, *nec initium dierum habens*, *nec vitæ finem*; *ſed aſſimilatus Filio Dei manet Sacerdos in perpetuum*, εἰς τὸ διηνεκές. Nam ità *Chriſtus*, quà *Deus*, ineffabiliter eſt genitus ab æterno, adeóque ἀμήτωρ, & quà Homo, eſt ἀπάτωρ, quòd ineffabiliter etiam conceptus. Porrò duplex Chriſti Natura in Sacris Literis non ſemel deſcripta proſtat. Ut (*o*) *verbum Caro factum eſt*. (*p*) *Deus in Carne manifeſtatus*: *Ex Patribus quoad* (*q*) *carnem*, *Chriſtus eſt ſupra omnes*, *Deus in ſecula laudandus*. Et utriuſque Naturæ *Proprietates* paſſim occurrunt. Adeatur *Damaſcenus*, *l*. 3. Denique *Chriſtus* ſæpenumero utramque ſuam Naturam aſſerit; & utramque ὁμοθυμαδὸν Eccleſia Catholica confitetur.

(*n*) Heb. 7. 3. Gen. 14. 18, 19. Pſ. 110. 4.
(*o*) Joh. 1. 14.
(*p*) 1 Tim. 3. 16.
(*q*) Rom. 9. 5.

Quo pacto & Natura

§. 5. *Divina Chriſti Natura* non eſt *abſolutè* atque *ſimpliciter* intelligenda; Ità enim ſequeretur, Totam Trinitatem ex Maria fuiſſe incarnatam. Sed *ſingulariter* prorſus & *hypoſtaticè*; quatenus *Verbum* οὐσιῶδες, quod eſt *Patris Sapientia*, vel (*r*) *Filius Dei* qui eſt Ipſe *Deus Filius* aſſumpſit hominem. Neque *Natura Chriſti Humana* ſub ratione univerſali, (quatenus eſt mentis Conceptus nudus,) nec in omnibus individuis Speciei eſt intelligenda, (quaſi omnes omnium Naturas aſſumpſiſſet;) ſed Natura unius & veri hominis, ex corpore & anima rationali conſtantis, quem Filius Dei ex Maria in Perſonæ aſſumpſit unitatem, hoc in loco & Articulo ſemper eſt animis concipienda. Neque tamen ità *aſſumptus homo*, per ſe unquam *Perſona* fuit,

(*r*) Rom. 8. 3. Gal. 4. 4.

fuit, (quia Perſona Perſonam non induit,) ſed à Filio Dei indutus perfectiſſimus eſt hominum, utcunque Hypoſtaſi nequaquam exiſtat naturali.

Et Perſona intelligatur.

Hypoſtaſis autem hoc in loco ſpecialiſſimè conſiderata, eſt ſubſtantia individua, ſummè intelligens, atque incommunicabilis, quæ nec alterius pars eſt, nec ab altero ſuſtentatur, nec ità habet ad Aliud dependentiam, prout Anima ſeparata ad Corpus ſuum reſuſcitandum; ſed ità potiùs per ſe ſubſiſtit, ut *Petrus*, *Paulus*, *Matthæus*, &c.

Ἀνυπόστατον illud eſt, quod non *in ſe*, ſed in *Alio* ſuam habet Exiſtentiam. Cujuſmodi ſunt quæ vulgò dicimus Accidentia. Ἐνυπόστατον autem eſt illud, quod cum alio ſecundum ſubſtantiam differente, in Totius alicujus Eſſentiam componitur, & *compoſitam* hypoſtaſin unam perficit. Cujuſmodi eſt homo ex carne & ſpiritu conflatus. Ubi nec Anima Sola eſt Hypoſtaſis, nec ſolum corpus, ſed Homo ex utriſque conſtans, cujus partes componentes ſunt ἐνυπόστατα potius dicenda. Ea propter ἐνυπόστατον per ſe ſubſiſtit quà accidentibus ſuis ſubſtat; ità tamen in *Chriſto*, ut unàm modò Perſonam *Deus* & *Homo* ſimul conſtituant, hypoſtaticâ quadam unione mirum in modum adunati. Unde conficitur, Jeſum Chriſtum Hypoſtaſin eſſe ſive Perſonam mirabiliter ſingularem, nulla cum alia conferendam. Nec enim aliter viſum eſt Deo Peccatis mundi ignoſcere, & periturum humanum genus ſibi de integro conciliare. Unde ſequitur, objectionem à *Neſtorianis* aliíſque jam olim motam, & petitam ab *Ariſtotele*, [*Finitum non eſt capax aut ſuſceptibile*

In-

Infiniti, *Ergo Deus hominem non aſſumpſit*,] evanidam eſſe prorſus, atque in fumum ſtatim abire, utpote ἀπεγοσδιόνυσον, & contra ipſius *Ariſtotelis* diſputandi Regulas prolatam, οὐ δεῖ μεταβαίνειν εἰς ἄλλο γένος. Principia Diſciplinarum non ſunt temerè transferenda. In rebus præcisè naturalibus locum habet Axioma præcisè Naturale & Philoſophicum, Quod *in* * *Myſterio Pietatis* applicari non poteſt. Hoc videlicet Myſterio [*Dei in carne manifeſtati*,] quod *abſconditum erat à Seculis*, ſed cujus *Cuſtos* & *Conſervatrix* eſt inter homines *Eccleſia*, nihil Auguſtius eſſe poteſt; quippe quod res omnium maximas, & quarum Conſpectus aut Contemplatio ipſos Angelos Cœli perculit, in ſe uno complectitur; nobíſque exhibet amplectendas; ceu *Fidei divinæ* objecta propria, non *humanæ Cognitionis*; nec tamen ſcitu magìs difficiles, quàm firmiter creditu neceſſarias.

* 1 Tim.3. 16. Col.4. 3. & c.1. v. 26.

Actus & Status Unionis quid differant.

§. 6. In Unione Hypoſtatica ſeu Perſonali Naturæ in Chriſto utriuſque, *Actus* & *Status* accuratè diſtingui debent. *Actus* Unionis *Unitio* propriè vocari poteſt, quâ *æternus* Dei Filius naturam humanam *temporalem à parte antè*, & perſonalitate propriâ antecedenter deſtitutam, in ſuæ Perſonæ unitatem ſuſcepit. *Status* autem Unionis, quæ plerumque & quidem propriè vocatur *Unio*, eſt ipſa ἕνωσις ὑποστατική, ſive arctiſſima naturæ utriuſque in Unica Chriſti Perſona περιχώρησις, quæ quantumlibet *arcta* ſit, *impermixta* tamen exiſtit, & *inconfuſa*. Neque enim *naturaliter* aut *eſſentialiter* uniuntur Naturæ hæ duæ; ut *materia & forma*. Nec *accidentaliter*, ut

contigua; quo modo *ſtella* adhæret *Orbi*, aut *aſſer aſſeri* conglutinatur; nec uniuntur *ſubjectivè*, ut *paries* & *albedo*, quæ ſubjecto ſunt unum, ſed non dicuntur ad convertentiam. In dicta verò unione utriuſque Naturæ in unum Chriſtum, & homo Deus dicitur & Deus homo. *Verbum factum eſt Caro, & poſtremus Adam in ſpiritum vivificantem factus eſt.* Nec uniuntur *integraliter*, ut membra corporis unum integrum componunt. Sed unio hæc eſt *Perſonalis*, quâ Filius Dei, qui ab æterno Perſona fuit, Naturam humanam, quæ Perſona non fuit, in unionem & communionem Hypoſtaſeos ſuæ aſſumpſit. *Perſonalis* ergo eſt unio, ſed non eſt unio *Perſonarum*. Solæ *Naturæ* uniuntur modo quodam *ineffabili*, qui captum humanum omninò fugit, quia tranſcendit penitus ſuperátque. In eo autem diſcriminantur *Actus* & *Status* unionis, quòd *Actus* tranſiit, ſed *Status* permanet. *Actus* erat perſonæ ſimplicis, nimirum Verbi cum Patre coæterni, qui ante Incarnationem Simplex erat. *Status* verò inter duas naturas extat. *Actus* denique conſiſtebat in humanitatis aſſumptione, in ipſo ἐνσαρκώσεως momento primo; *Status* in intima, indivulſa & individua Adhæſione Naturæ divinæ & humanæ, in perpetuum duratura.

De Cauſis hujus Unionis, & rationibus motivis.

§. 7. Si in cauſas tam ſtupendæ unionis inquirere ſit licitum, auſim dicere diſtinguendo, cauſam efficientem fuiſſe totam *Trinitatem*, reſpectu habito ad *Principium*, ſive *inchoativè*, & quà opera dei *ad extra* ſunt indiviſa; ſed in quantum hæc unio opus erat *ad intra* & *perſonale*, ſeu *terminativè* conſideratum,

deratum, * *ſoli Filio* eſt propria, & peculiariter aſcribenda. *Mixtum* enim hoc opus, docendi causâ, vocare licet; partim ad *extra*, & *eſſentiale*, ratione *principii*; partim ad *intra*, & *perſonale*, reſpectu *termini*. *Trinitatis* eſt totius, ratione priore; ratione poſteriore, *ſolius Filii*, nam *ſolus torcular calcavit*, Eſa. 63. 3. & *Mediator eſt unus*, 1 Tim. 2. 5. & *unum eſt Abrahami ſemen*, Gal. 3. 16. Atque ex ipſis Sacris Literis hanc colligimus Diſtinctionem. Exinde ſiquidem clarè conſtat, quòd *Pater* in Mundum *miſit* Filium unigenitum. *Spiritus Sanctus* ſuperveniens *Mariam* Virginem *obumbravit*. *Filius* deſuper deſcendens, carnem *aſſumpſit* ſanctificatam. Quærentibus quare *Filius* ità carnem aſſumpſerit, potiùs quàm *Pater*, aut *Spiritus Sanctus*? Satius duxi reſpondere, feciſſe Deum pro arbitrio quicquid ſibi ipſi collibitum fuit, Deíque conſilia nobis eſſe inſcrutabilia; quàm cauſas varias enumerare ab Autoribus variis aſſignatas. Videat, cui vacat, *B. Auguſtinum de Eccleſ. Dogmat.* c. 2. & *Damaſceni Commentator. in l.* 3. c. 1. *de Orthod. Fide.* Hoc eſt nobis interim pro compertiſſimo, quòd cauſa προκαταρκτικὴ beatæ Incarnationis, Summa noſtrî omnium miſeria erat; Cauſa προηγουμένη, ſumma Dei Miſericordia.

* Phil. 2.7, 8. Heb. 2. 16.

§. 8. Quanquam *Unio* & *Communio* ſive *Communicatio* utriuſque Naturæ in Mediatore videntur ità à ſe invicem differre, ut Hæc ex Illa oriatur; Eccleſiaſtici tamen Scriptores vocibus hiſce pro iiſdem in hoc Myſterio ſunt uſi, aliam ex alia declarantes. Ejuſmodi eſt *Communicatio* Dei & Hominis

Ex Unione Communio emicat; & imprimis Naturarum Communicatio.

in Chriſto, ut Divinitatis ſit *dare*, Humanitatis verò *accipere*. Et horum utrumque ut emergat ex *Unione Perſonali* neceſſum eſt. Conſulatur *Irenæus l. 3. c. 4.* & *Athanaſius in Epiſt. ad Epictetum. Hilarius de Trinitate l. 9. Damaſcenus de fide Orthod. l. 3. c. 19.* Ità Patribus inter ſe convenit de communicatione *Naturarum* & *Proprietatum naturalium*, quæ ipſas Naturas conſequuntur, ut ideo *Paulus Samoſatenus* poſtulatus ſit Hæreſeos, quia Naturas in Chriſto duas ἀκοινωνήτυς eſſe aſſeruit, ſive *incommunicabiles*. Hac videlicet aſſertione, naturas invicem diſejunxit, duplicémque Chriſtum quaſi conſtituit. Alium *hominem*, Alium *æternum Deum* in ipſo homine habitantem; aut ignarus, aut oblitus, aut non ſatìs ſecum expendens, quòd *Naturæ* in Sacris Literis de ſe invicem enunciantur. Deus de Homine prædicatur, tam in *Vetere* Teſtamento, *Jer.* 23. 5, 6. & *Jer.* 33. 15, 16. quàm in *Novo*, *Mat.* 16. 16. *Mat.* 22. 42, 43, 44, 45. *Luc.* 1. 32. *Joh.* 1. 30,—34. & 1 *Cor.* 15. 47. Homo vice versâ de ipſo Deo enunciatur, *Joh.* 1. 14. *Joh.* 5. 25, 26, 27. *Rom.* 1. 3, 4. & 1 *Tim.* 3. 16. Denique Textu illo Notabili, *Deus erat in Chriſto Mundum ſibi reconcilians*, (2 Cor. 5. 19.) Unio Perſonalis ad vivum nobis repræſentatur. De quibus Prædicationibus notari debet, eas neque eſſe *identicas*, (ut *Chriſtus* eſt Chriſtus,) neque *eſſentiales* ſive *univocas*, (ut Johannes eſt homo,) neque *accidentales*, (ut Aqua eſt calida,) ſed peculiariter *Perſonales*, quales niſi in Sacris Literis nuſquam loci occurrunt. * *Solum Novum eſt ſub ſole, per quod Dei infinita apparuit Virtus.*

* Damaſcen. *de Orth. Fide l. 3. c. 1.*

Sed

Sed quia quandoque Prædicationes ſunt *literales*, quandoque *tropicæ*, quandoque in *concreto*, quàndoque in *abſtracto*; in anteceſſum idcirco dicendum eſt, quòd ut *Anima*, Pars hominis, locutione Synecdochicâ pro *toto homine* uſurpatur in Sacra Pagina, ità unica Chriſti Natura pro tota Chriſti perſona interdum ſumitur. Ut *Semen (a) mulieris conteret caput Serpentis. (b) Jehovah Juſtitia noſtra. (c) Filius Dei apparuit, ut opus Diaboli diſſolveret.* In quibus locis & aliis plurimis, unius Naturæ ſonus totum Chriſtum ſignificat. Interdum Res concreta per abſtracta vocabula enunciatur. Ut *Joh.* 6. 54. *Joh.* 1. 14. *Et Noviſſimus Adam in Spiritum factus* eſſe dicitur, 1 *Cor.* 15. 45. Neque duntaxat *Verbum Vitæ*, ſed ipſa *Vita Manifeſtata*, 1 *Joh.* 1. 1, 2. Et ſicut *Chriſti Evangelium* per (d) *Gratiam Chriſti* exprimitur, atque ſemel ad minimum per *ipſum Chriſtum*; Sic etiam *Chriſtus in Evangelio* (& *Evangelium* ſimul *in Chriſto*) hunc in modum metonymicè & abſtractivè ſimul effertur. * *Factus eſt nobis Sapientia à Deo, Juſtitiáque, & Sanctificatio, & Redemptio.* Quod eſt perinde, ac ſi dixiſſet, Evangelium Chriſti eſſe (& Chriſtum ipſum) minimè omnium contemnendum, quum omnium maximas Res contineat; veram eſſe nimirum Sapientiam, veram juſtitiæ conſequendæ rationem, veram piæ probæque vitæ viam, veram denique à miſeriis & calamitatibus liberationem.

(a) Gen. 3. 15.
(b) Jer. 23. 9.
(c) 1 Joh. 3. 8.
(d) Joh. 1. 17. Act. 20. 24, 32. Rom. 6. 14. Heb. 12. 28.
* 1 Cor. 1. 30.

Communicatio Proprietatum.

§. 9. Communicatio Idiomatum ſive Proprietatum in *Jeſu Chriſtò* ea eſt, quà ob Naturæ utriuſque (divinæ pariter & humanæ) unionem

unionem hypoſtaticam, non ſolummodò *Perſonæ*, (quæ eſt θεάνθρωπος,) verùm etiam *alterutrius Naturæ* Idiomata, alterutri Naturæ, ſive utrique viciſſim & reciprocè, (Deo ſcilicet humana, hominíque divina,) attribuuntur. Et propter eandem κοινωνίαν, ſive Communionem, Natura altera cum alterius participatione operatur; ità tamen, ut Naturæ earúmque proprietates illæſæ maneant.

Omnes autem Idiomatum Communicationes ad tria capita, ſive genera, ſive modos reduci queunt. Primum eſt, quo *Aſſumptæ* Naturæ humanæ idiomata de *Aſſumente* τῷ λόγῳ ſeu Filio Dei enunciantur. Ut cum dicitur, *Chriſtum eſſe ex (a) ſemine aut ex (b) lumbis Davidis. Chriſtum eſſe ex (c) patribus, licèt Deus ſupra omnes laudandus in ſecula. Chriſtum eſſe (d) crucifixum ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei.* Secundum eſt, quo Majeſtas, & Gloria, aliáque Aſſumentis Naturæ idiomata *Aſſumpto* homini attribuuntur. Ut cum dicitur, *in Chriſto inhabitare omnem plenitudinem * Deitatis corporaliter; & Chriſto datam eſſe (f) omnem poteſtatem in Cœlo & in Terra.* Atque alibi multoties. Ut *Luc.* 1. 33. *Joh.* 3. 13. *Philip.* 2. 5. *Philip.* 3. 21. *Col.* 1. 19. *Col.* 2. 3. *Eph.* 1. 22. *Luc.* 5. 24. *Mat.* 16. 27. *Joh.* 5. 27. in quibus locis aliiſque, Omnipotentia, Omniſcientia, Omnipræſentia, poteſtas vivificandi, remittendi peccata, atque Judicii exequendi, *Filio hominis* aſſeruntur. Tertium genus communicationis idiomatum eſt, quo opera Redemptionis *Toti Chriſto*, ſive τῷ ἀνθρωποθέῳ, quoad utramque ſimul Naturam aſſignatur. Ut cum *Chriſtus* dicitur *nos (g) redemiſſe ab execratione legis, dum pro nobis*

(a) 2 Tim. 2. 8.
(b) Act. 2. 30.
(c) Rom. 9. 5.
(d) 2 Cor. 13. 4.
* Col. 3. 9.
(f) Mat. 28. 18.
(g) Gal. 3. 13.

nobis factus eſt Execratio; *& Deus* (*h*) *proprio* (*h*) Act. 20. 28.
ſuo ſanguine Eccleſiam dicitur *acquiſiviſſe*; &
in eundem ſenſum alibi. Ut *Rom.* 8. 3. *Rom.*
8. 32. *Gal.* 4. 4. & 1 *Joh.* 1. 7. & 1 *Joh.* 3. 8.
Heb. 4. 14. *Denique unus eſt Deus, unus etiam*
Mediator eſt Dei & Hominum, Homo Chriſtus
Jeſus, 1 Tim. 2. 5.

Ex quibus eſt colligere, quòd neque Deus ſine Homine aſſumpto, neque Homo ſine Deo aſſumente, Magnificum atque ſtupendum Redemptionis opus abſolvit. Quamobrem *Damaſcenus*, ex *Dionyſio*, Actiones Chriſti omnes θεανδρικὰς cenſuit nominandas, latinè *Deiviriles*, ſeu *humanodivinas*; eo quòd Humana in Chriſto Actio divinam quoque vim & virtutem habet coëffectricem.

Hæreſes præcipuæ adverſus Chriſtum.

§. 10. Omnes hæreſes & blaſphemiæ adverſus Dominum Salvatorem ad Tria capita reducuntur. Naturas enim Chriſti violant, vel divinam, vel humanam, vel unionem utriuſque. *Divinam* aliqui Chriſto adimunt; ut * *Ebion*, *Paulus Samoſatenus*, & *Socinus*. Aliqui diſparem & diſſimilem à Patris Deitate comminiſcuntur; ut † *Photinus*, & *Aëtius*. Aliqui ſimilem eſſe volunt, ſed vel voluntate creatam, ut * *Arius*, vel Dignatione Talem fieri, ut *Eunomius*. Dein *Humanam* Chriſti naturam, Alii auferunt ei penitùs, ut *Valentinus*, ejúſque *aſſeclæ*. Alii eam aëream & phantaſticam eſſe contendunt, ut † *Marcionitæ*. Alii ſemiplenam, ut * *Apollinariſtæ*. Unionem utriuſque Multi lædunt temerántque variis modis. Nonnulli ità inter ſe miſcent ambas Chriſti Naturas, prorſus ut liquores miſceri ſolent; cujuſmodi ſunt *Timotheani*.

* Euſeb. *Hiſt. Eccl. l.* 3. *c.* 24. & *l.* 7. *c.* 26.
† Caſſiodor. *in Tripartit. Hiſt. l.* 5. *c.* 5.
* *Idem, l.* 1. *c.* 12.
† Epiph. *Hær* 42.
* Theodoret. *Hiſt. Eccl. l.* 5. *c.* 3.

theani. Nonnulli eas confundunt atque transformant, quales ſunt *Eutychiani.* Nonnulli ità ſeparant, ut in uno Chriſto duos Filios conſtituant; id quod faciunt *Neſtoriani.* Nam damnatus eſt *Neſtorius* (Epiſcopus quondam Conſtantinopolitanus) in Concilio *Epheſino*, quòd *Chriſtum in duas Perſonas* dividebat. Id quod ex ſecundo, tertio & quarto ejus Concilii (Cujus erat Præſes *Cyrillus Alexandrinus*) Anathematiſmis patet, de ejus Exitu miſerabili *Evagrius* narrat, *l.* 1. *c.* 7. Breviter dico, unionem duarum in una Perſona Naturarum ità eſſe intelligendam, ut ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, καὶ ἀχωρίστως, ſit facta; *abſque confuſione, converſione, diviſione, & ſeparatione.*

Munera Mediatoris Tria.

§. 11. Poſt Chriſti Nomen, & Cognomen, variáſque Appellationes; poſt unitatem Perſonæ, Dualitatem Naturæ, utriuſque unionem & quoad actum & quoad ſtatum; poſt Communionem inde ortam tam Naturarum, quam Idiomatum, hactenus breviter expenſas; Monet me mea Propoſiti ratio, ut ad *Munera* Chriſti feſtinem proximo loco commemoranda. Illa autem, (quæ conſiſtunt in toto Mediatoris opere, inter Deum & hominem, quod *Incarnationis* (*k*) eſt Finis,) vulgò dicuntur eſſe *Tria*, *Propheticum*, *Sacerdotale*, & *Regium*.

(*k*) 1 Tim. 2.4,5,6.

Propheticum.

§. 12. Reſpectu primi, nos inſtruit de Patris ſui voluntate, & via ad vitam ſempiternam; id eſt, Arcanum Dei conſilium de Redemptionis noſtræ myſterio, ceu Doctor Catholicus patefacit. Huc ſpectant, inter alios, qui ſequuntur Scripturæ loci, (*l*) *Prophetam*

(*l*) Deut. 18.18.

phetam ſuſcitabo tui ſimilem , & ponam verba in ore ejus, &c. *Unxit (m) me Dominus ad evangelizandum*, &c. *Hic eſt Filius meus dilectus*, &c. *Hunc (n) audite. Deum nemo vidit unquam. Unigenitus filius ——ipſe (o) enarravit.* Neque tantùm *immediatè*, verùm etiam per (p) *Apoſtolos*, atque *Evangeliſtas* hoc munus obiit. Quid, quòd etiamnum ad dextram Dei exaltatus, dat *Eccleſiæ ſuæ Doctores in (q) opus Miniſterii*, &c. adeò ut *Scripturæ Sacræ*, & *Prædicationis* Miniſterio , Chriſtus munere ſuo prophetico *Hodie* etiam defungatur. * *Scrutamini* (inquit) *Scripturas, quia in ipſis vitam æternam vos habere exiſtimatis* ; *& qui vos audit* , † *me audit : qui vos ſpernit , me ſpernit : qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui me miſit :* & *Ecce ſum* * *vobiſcum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.* At præter *docendi functionem* , Doctrinæ ipſius *Efficacia* ſpectanda venit. Quocunque enim ſe vertebat, ſive (r) leges rituales Morali ſuæ ſubjiciendo, ſive moralem exponendo vindicandóque adverſus *Seniorum* exoſas Deo † *Traditiones*, ac corruptelas (t) *Phariſæorum* ; ſingulari (v) *Autoritate* peregit omnia ; ad mentium uſque (x) illuminationem, ipſámque cordium (y) converſionem. Miraculis denique quicquid docuit (z) confirmavit, quò certiùs fides Doctrinæ ſuæ haberetur, *Joh.* 5. 36. *Etiamſi mihi non creditis , operibus meis tamen credite* , *Joh.* 10. 38. Reſpectu muneris hujus Prophetici , *Propheta* dicitur , & *Paſtor* , & *Apoſtolus profeſſionis noſtræ*, *Magiſter*, *Rabbi* , *Præceptor*, *Doctor* , *Evangeliſta*, *Legiſlator*, *Fidei noſtræ Autor & Conſummator*, *Miniſter Circumciſionis* , *Rom.* 15. 8. quippe qui ad *Iſraeliticos*

(m) Eſa. 61. 1.
(n) Mat. 17. 5.
(o) Joh. 1. 18.
(p) Mat. 28. 19. Joh. 20. 21.
(q) Eph. 4. 11, 12.
* Joh. 5. 39.
† Luc. 10. 16.
* Mat. 28. 20.
(r) Mat. 12. 1, &c.
† Mat. 15. 3, &c. & *cap.* 23.
(t) Mat. *c.* 5. *c.* 6. *c.* 7.
(v) Mat. 7. 28, 29. Joh. 7. 46.
(x) Luc. 24. 45.
(y) Joh. 5. 25. & Joh. 6. 68.
(z) Luc. 6. 19.

(z) Mat.15. *liticos* in ſua Perſona erudiendos ſe miſſum
24. eſſe (z) *affirmat*; utpote quibus *ſingulariter*
(a) Rom.9. (a) promiſſus erat. Interim tamen (b) *Sama-*
4, 5. *ritanos*, & (c) *Canaanæos*, non omnimodò neg-
Gal.3.16. lexit, aut in ſua ignorantia reliquit penitùs;
(b) Joh.4. ut præludium exhiberet *Vocationis etiam Gen-*
26. *tium*, quarum (d) *Salus & Lux* futurus erat.
(c) Mat.15. Unde etiam *Præceptor Gentium* vocabatur,
22. *Eſa.* 55.4.
(d) Eſa. 49.
6.

Sacerdotale.

§. 13. Reſpectu muneris ſecundi, medium ſeſe interponit inter Deum & Homines Peccatores; ſeipſum pro peccatis omnibus totius generis humani perfectam hoſtiam ſemel obtulit; legi divinæ obedientiam perfectiſſimam præſtando uſquequaque ſatisfecit; pœnas peccatorum omne genus Peccato debitas in ſe ultrò etiam ſuſcepit; & à ſe parta beneficia Credentibus per fidem, & per Sacramenta applicans, pro iiſdem apud Patrem in omnia ſecula intercedit. Hujus muneris reſpectu, vocatur Chriſtus *Pontifex Magnus*, Heb. 5.10. *Pontifex miſericors & fidelis*, Heb.2.17. *Futurorum bonorum Pontifex*, Heb. 9.11. *Sacerdos Magnus ſuper Domum Dei*, Heb.10.21. *Noſter Advocatus apud Patrem*, 1 Joh. 2.2. *Pretium Redemptionis noſtræ*, 1 Tim. 2.6. *Agnus occiſus ab Origine mundi*, Apoc. 13.8. *Paſcha noſtrum*, 1 Cor.5.7. *Propitiatorium*, Rom.3.25. denique *Pax noſtra*, Eph. 2.14.

Satisfactio pro Peccatis.

Ratio formalis hujus officii duobus Actibus continetur, adeóque ex duabus conſiſtit partibus; quarum prima eſt *Satisfactio*, ſecunda verò *Interceſſio*. Illa pro *peccatis* jam olim tranſiit; Hæc pro *peccatoribus* ſemper manet. Illa eſt ipſa *Meritoria*; Hæc eſt propriè Meritorum

ritorum

ritorum *Applicativa.* Illam peregit Mediator in ara Crucis, quà Sacerdos pro tempore, ſecundum Ordinem *Aaronis* ; Hanc evectus in Cœlum peragit, quà *Sacerdos in æternum, ſecundum Ordinem* * *Melchiſedeki.* Typicus erat * Pſal.110.
uterque ordo Sacerdotii, verum & unicum 4.
Sacerdotem Teſtamenti Novi (*f*) deſignans. (*f*) Heb. 7.
Major tamen eſt *hujus*, quàm *illius* Ordinis 3. & Heb.
Excellentia, ſive *Perſonæ Aaronis* & *Melchiſedeki*, ſive *munera*, ſive *honores* utriuſque ſpectare placeat. Ea eſt autem *ſatisfactio* de qua 10.1.
nunc agitur, quâ Filius λύτρον ἰσόῤῥοπον pro omnium hominum peccatis Patri præſtitit. Et æquè *juſtitiam* ac *ſalutem* humano generi acquiſivit. Hæc pro peccatis *expiatio* variis titulis inſignitur in Sacris Literis; dicitur ſcilicet (*g*) *Redemptio*, (*h*) *Reconciliatio*, (*i*) *Acqui-* (*g*) Rom. 3.
ſitio, (*k*) *Propitiatio*, & (*l*) *Placamentum.* Nec ali- 24.
ter erat neceſſaria ad ſalutem hominum pro- (*h*) Rom.5.
curandam, (ſiquidem alius ſervandi modus 11. (*i*) Act.20.
Deo deeſſe nequaquam potuit,) niſi ex Sup- 28.
poſito (*m*) *Beneplacito* Dei. *Placuit enim Patri,* (*k*) 1 Joh.2.
ut pace per ſanguinem crucis facta, per eum omnia 2.
ſibi reconciliaret; ídque partim propter *juſtiti-* (*l*) Rom.3.
am quâ Peccatores (*n*) *merentur mortem*; partim 25. (*m*) Col.1.
propter *veracitatem*, quâ *mortem Peccatoribus* 20.
(*o*) *minatus erat.* Neque tantummodò *vera* erat (*n*) Rom.1.
hæc crucifixi ſatisfactio, in quantum (*p*) *ani-* 20.
mam ſuam pro omnibus λύτρον dedit, ſive (*q*) (*o*) Gen.2.
ἀντίλυτρον, ſive *pretium Redemptionis*; verùm in- 17. (*p*) Mat.20.
ſuper completa, *Deíque juſtitiæ adæquata*; id 28.
quod *Dignitas Perſonæ* qui ſatisfecit, *Gravitas* (*q*) 1 Tim.
ſupplicii per quam ſatisfiebat, *Deíque Patris* 2.6.
Approbatio (tum quoad Chriſti Perſonam, tum ſupplicii ſufficientiam,) abundè teſtantur atque evincunt. Porrò Chriſti Obedientia tam

activa

activa quàm *paſſiva* tam arcto nexu inter ſe invicem copulantur, ut Paſſio fuerit activà, ipſáque Actio paſſiva fuerit.

Quòd Chriſtus *Sacrificium* propriè dictum *Semel* obtulerit, Scripturæ rem faciunt teſtatiſſimam. Ut *Rom.* 6. 9. *Heb.* 9. 12, 25. *Heb.* 10. 10, 14. & 1 *Pet.* 3. 18. Quòd pro *omnibus omniúmque* peccatis Chriſtus ſatisfecerit, *cogunt* nos credere Scripturæ Sacræ, *Joh.* 1. 29. *Eſa.* 53. 16. 1 *Cor.* 15. 22. 2 *Cor.* 15. 22. 1 *Tim.* 2. 6. & 1 *Tim.* 4. 10. & 1 *Joh.* 1. 7. & 1 *Joh.* 2. 2. Id ni fuerit, Evangelium non ſincerè ad *omnem* ſpectaret *Creaturam.* Adami *Peccatum* & *Perditio* latiùs multo ſeſe extenderent, quàm Chriſti *Merita* & *Redemptio.* Impiíque utut increduli vix aut nevix quidem ritè damnari quirent. Cur enim crederent in Chriſtum, ſi nihil pro ipſis præſtitiſſet? Quinimo Chriſti Crucifixio *pro iis etiam qui pereunt peragebatur,* Rom. 14. 15. Heb. 6. 4, 5, 6. Heb. 10. 29. Denique ſunt qui *hæreſes exitiales ſubintroducunt, ipſum Dominum qui ipſos Mercatus eſt abnegant, & velox exitium ſibi accerſunt,* 2 Pet. 2. 1. Certo eſt certius, quòd hæ Scripturæ cum ſolis Dei Electis quadrare nequeunt.

Interceſſio pro Peccatoribus.

Pars altera Sacerdotii Dominici, eſt *Interceſſio* Mediatoris apud Patrem in Cœlis, quæ fit à Filio effectiva, virtute *meriti* ſui multiplicis, & plenæ *ſatisfactionis* in Terra præ-
(a) Eſa. 53. 12. ſtitæ; ídque in genere pro (*a*) *omnibus*, (ipſius hoſtibus non exceptis,) vel ſpeciatim
Luc. 23. 34. (*b*) pro *fidelibus.* Interceſſit ſanè pro nobis,
(b) Joh. 17. 9. cum hic ageret apud Mortales. Ut *Joh.* 17.
Rom. 8. 23. 9. *Et pro iis rogo,* &c. Quin & diſertè di-
1 Joh. 2. 1. cit Apoſtolus, quòd *in diebus Carnis ſuæ de-*

precationes

precationes & ſupplicationes cum clamore valido & lacrymis obtulit, &c. *Heb.* 5. 7. At Interceſſio ſeu Interpellatio de quâ jam agimus, alterius planè eſt generis. Neque enim *nunc* rogat genubus provolutus, nedum μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς, (ut in diebus carnis ſuæ,) ſed *ſiſtit* ſe cœleſti Patri; & *pro nobis* quaſi (a) *compareat*; (b) *ſanguinem* fuſum repræſentans, & pro nobis (c) *interpellans*; rogando ſcilicet, id eſt *volendo*, tum ut in gratiam recipiamur, tum ut recepti conſervemur. Hic eſt *Ille* (d) *Advocatus* quem *Rei habemus apud Patrem*, cujus *Sanguis* glorificatus (qui * *meliora quàm ſanguis Abelis loquitur*,) dum tacet, clamat; (Si Ciceronis oxymωron hic liceat adhibere) non ultionem poſcens, ſed veniam. Et poſcendo quidem impetrat; (f) *ſemper enim Pater exaudit Filium*. Ecce ingens Spei noſtræ, orationis cum fiduciâ, & conſolationis (g) fundamentum.

(a) Heb 9. 24.
(b) Heb. 9. 12, 25, 26.
(c) Heb. 7. 25. Rom. 8. 34.
(d) 1 Joh. 2. 1.
* Heb. 12. 24.
(f) Joh. 11. 42.
(g) Rom. 8. 33, 34. Heb. 7. 25. Rom. 5. 10.

§. 14. Reſpectu tertii, Chriſtus in Cœlo & in Terrâ, omnipotentiâ ſuâ quâ pollet, gubernat omnia. Cives ſuos præſertim, divini Verbi miniſterio, & Spiritu, uſque ad Mundi finem colligit; Eóſque contra hoſtes, in quorum medio verſantur, defendit fortiter & propugnat; ac tandem Gloriæ Diademate in Regno ſuo coronat. Quæ partium Trinitas planè Regia, (Gubernatio Eccleſiæ militantis; contra hoſtes Defenſio; & Exaltatio in Triumphantem;) in ipſa Chriſti Seſſione ad dextram Patris continetur. Hujuſce muneris *Veritati* Scripturæ perhibent teſtimonium. (h) *Ecce dies veniunt, cùm ſuſcitabo Davidi germen juſtum, &* *Regium.*

(h) Jer. 23. & 33.

 regna-

regnabit Rex, &c. *Exulta filia Sion*,———
(i) Zach. 9. (i) *Ecce Rex tuus veniet tibi juſtus & Salvator.*
9. (a) *Ego conſtitui Regem meum*, &c. *Sceptrum*
(a) Pſ.2.6. (b) Pſ. 110. (b) *fortitudinis emittet Dominus ex Sion*, &c.
2. Eſt autem regnum *Spirituale*; (c) *Non eſt*
(c) Joh.18. *enim de hoc mundo. Et Militiæ noſtræ Arma*
36. (d) *non ſunt Carnalia.* Sed & *Æternum*;
(d) 2 Cor. *Nam Regni ejus * non erit finis.* (f) *Nec*
10.4. * Luc.1. *diſſipabitur in æternum.* Eſt etiam ſummè
33. *Glorioſum*; *Nam * collocavit eum Pater ad*
(f) Dan.2. *dextram ſuam, longè ſupra omnem poteſtatem*
44. * Eph.1. *& imperium.*———& *omnia pedibus ejus ſubje-*
20, &c. *cit; eúmque Caput ſuper omnia ipſi Eccleſiæ con-*
ſtituit. Hujus muneris pars prima, quæ eſt
Eccleſiæ *Gubernatio*, vel externè fit per Ver-
(g) Mar.1. bum, vel per Spiritum interné. Verbo (g)
15. *imperat* reſipiſcentiam & fidem, quas Spiri-
(h) Act.5. tu (h) *confert.* Confert inquam dupliciter;
31. (i) Jo.6.45. tam (i) *Intellectus* ſuorum illuminando, quàm
&Jo.16.13. legem (k) *cordibus* inſcribendo. Utroque
(k) Jer.31. modo gubernari ſe petit Pſaltes, tam *Verbo*,
33. quàm *Spiritu.* (l) *Rege* (inquit) *me Domine*
(l) Pſ. 119. *ſecundùm verbum.* (m) *Spiritu tuo me deduc*
133. (m) Pſ.143. *per terram planam.* Hujus muneris pars alte-
10. ra, quæ eſt Eccleſiæ *Defenſio* adverſus Ho-
ſtes, (nempe *Satanam, Carnem, Mundum, Mortémque*,) modo præſtatur tam efficaci,
(n) Mat.16. ut *nè* (n) *portæ quidem Inferorum contra Chri-*
18. *ſti Eccleſiam valere queant.* Satanæ nimirum
conſilia turbat, atque fruſtratur. Carnis
frangit violentiam. Mundum in pedum ſca-
bellum ponit. Mortémque ipſam, hoſtium
ultimum, in victoriam denique abſorbebit.
Hujus muneris pars tertia, quæ eſt *Eccleſiæ*
Exaltatio, eſt ipſa ineffabilis in die noviſſi-
mo μισθαποδοσία, quæ quidem obiter & ſum-
matim

matim *ſtatum hominis Glorificati* in ſe complectitur atque abſorbet. Cujuſmodi ſtatum beatiſſimum non aptiori ullus compendio *effari* poteſt; quàm *Ineffabilem* eum eſſe perquàm humiliter agnoſcendo. *Oculus enim* 1 Cor.2.9.
non vidit, nec Auris audivit, nec in Cor homi- ex Iſa.64.4.
nis penetraverunt, quæ præparavit Deus iſtis qui Illum diligunt. Ne *cogitare* quidem valemus; tantum abeſt ut *Dianoëticè* queamus aſſequi aut complecti, Qualis illa aut quanta apud Deum in Cœlis futura ſit Beatitudo, cùm *regnum Gratiæ* perficietur in *regnum Gloriæ*; ad cujus *æternam Gravitatem*, *&* *Pondus imperveſtigabile*, ità obmutuit & obſtupuit beatus *Paulus*, ut καθ᾽ ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος dicendo confeſſus ſit, omnem hyperbolen ſuperari ab ea Gloria, iiſque Gaudiis; quæ percepturi ſumus in Regno Mediatoris noſtri glorioſiſſimi. Qui, reſpec- (*a*) Ezek. 37.24.
tu Regii Muneris, *Rex ſuper Populum ſuum* (*b*) Ibid.v. 25.
(*a*) vocatur, & *Princeps eorum in* (*b*) *perpetuum.* (*c*) *Princeps Pacis.* (*d*) *Dux Gentium.* (*c*) Eſa.9.6.
* *Dominator in Iſraele.* (*f*) Dominator quem (*d*) Eſa.55.4.
quærimus. (*g*) *Dux & Autor Salutis.* (*h*) * Mic.5.2.
Rex juſtitiæ, & Pacis. Quid, quod Chriſtus (*f*) Mal.3.1.
apertiſſimè & *verus Deus*, & *Vita æterna* nuncupatur? *Verus Deus* abſque figurâ; Et *Vita* (*g*) Heb.2.10.
Æterna metonymicè; in quantum Ipſe eſt (*h*) Heb.7.2, &c.
ejuſdem Efficiens Cauſa, Eamq; Mortis ſuæ merito miſellis hominibus acquiſivit. 1 Joh.5.20.

§. 15. Hactenus Dicta nos monent, & potentiſſimè adhortantur, ut magnitudinem peccatorum perquam humillimè confiteamur, quæ niſi Morte Mediatoris expiari non poterant: ut morbi noſtri Malignitatem ex intimo corde lugeamus, cujus unicum Remedium ipſius Medici ægritudo, & cædes erat. Ut ſummam Patris noſtri Cœleſtis erga nos *filios Adoptitios* (Miſericordiâ indigniſſimos) Dilectionem agnoſcamus, qui nè mortem moreremur, *Unigenitum* ſuum *Filium* in mortem tradidit. Ut in ſervitiis Mediatori de die in diem peragendis, neque Sumptui, neque Famæ, neque Sanguini, neque Vitæ, parcamus unquam *Illius ergô*, qui ſibi ipſi non pepercit, ut nobis parceret. Ut ex manibus Inimicorum per *Jeſum Chriſtum* Liberati, Eidem noſtro Liberatori jugi tenore deſerviamus. Ut hujus *Prophetæ* Documenta obviis auribus auſcultemus. Ut Hoſtiam hujus *Sacerdotis* redhoſtiamus gratabundi durante vitâ. Ut hujus *Principis* Imperiis (non his, aut illis, ſed) ſingulis pariter, & univerſis, ex tota anima, totis viribus, totâ noſtrâ fortitudine, obſtinati-indefeſſi-indefectibiles obtemperemus. Ut ejus *exemplum* imitemur, qui dixit *Ego ſum Via*; ut ejus *Præceptis* obſequamur, qui dixit *Ego ſum Veritas*; ut ejus *Promiſſis* fidamus firmiter, qui dixit *Ego ſum Vita.* Poſtremo loco ut hac ſuaviſſimâ, in omnibus vitæ noſtræ miſeriis, Conſolatione perfruamur, quòd Chriſtus nos *regit*, atque *tuetur*; quòd *ſatiſfecit* pro peccatis, *intercedít*que pro Peccatoribus; quòd qui pro nobis intercedit apud

Patrem

Patrem ſuum noſtrúmque, eſt *Frater* noſter putativus, *Filius Ille unigenitus in ſinu Patris*, qui à ſuo ipſius *Patre* nunquam poteſt non exaudiri.

Illi Honos ſit, & Gloria, in ſecula ſeculorum.

——εἰ καὶ δυσχερῆ ταῦτ' ἦν ἄντικρυς, καὶ μηδέποτε περὶ ἡμῶν ἑτέροις, μήτε σπουδασθέντα, μήτ' ἀνυσθέντα, τήν γε παρὰ τοῦ Πνεύματος συμμαχίαν οὐκ εὔλογον ἀπελπίζειν, ᾧ καὶ κατὰ τῶν ὡς ἀληθῶς ἡμῖν ἀδυνάτων ὑπερβάλλουσα πρόσεστι δύναμις. Geo. Scholar. *de Pace in Concilio Florentino.* Bin. *T.* 8. *p.* 898.

FINIS.

PACIFICATORII
Orthodoxæ Theologiæ
CORPUSCULI
PARS ALTERA;
SIVE
APPENDIX
De Perfectiſſimo Dei Cultu ad Normam Divinam exigendo.

LONDINI,

Typis *S. Roycroft* Ll. Typographi Regis, Impenſis *R. Clavel*, apud quem væneunt ſub Signo *Pavonis* in Cœmeterio S. *Pauli*. MDCLXXXIV.

CAPUT PRIMUM

Agit de Decalogo in genere, eſtq; ad Reliqua Iſagogicum.

§. I. AUdito, quòd nonnulla in iſthoc Pacificatorio Corpuſculo meo Theologiæ à nonnullis deſiderarentur, (ut Diſcipulus eſt prioris poſterior Dies,) viſum eſt addere huic Opellæ, Secundâ jam Vice è Typis emiſſæ emendatiùs, Paralipomena neq; pauca neq; ex facili contemnenda. Si non ut opus ipſum redderem omnibus numeris abſolutum, ſaltem ut iis rem gratam facerem qui id à me ſæpiùs efflagitârant. Quorum in gratiam curavi inſuper, non ut in totum prætermiſſa duntaxat adderem, ſed ut eaſdem res *breviter* adeoq; *obſcurè* nimis exhibitas aut deguſtatas, (præſertim quæ ad Deum *Colendum* ſpectant,) explicatiùs jam tandem traderem, animisq; Diſcentium exporrectiús.

§. 2. Calculis poſitis & ſubductis, Summa rerum huc redit. Quicquid uſpiam eſt Iniqui à nobis perpetim evitandi, & Quicquid officii nobis incumbit in omni vitâ obeundi; Totum illud ex Dei Verbo conſtat eſſe elici-

 endum.

Dei, non item. Quatuor ſcilicet ex Decem non ex ipſa Dei Naturâ profluunt, ſed ab Arbitrio ejus libero conſtat ea dependiſſe. Nempe (*c*) Quartum, (*d*) Quintum, (*e*) Sextum, & (*f*) Octavum. Cujus rei Probationes, & Paradigmata, in ipſo Dei Verbo videre licet.

(*c*) Mat. 12. 3, 4, 10. (*d*) Act. 4. 19. & 5. 29. (*e*) Gen. 22. 2. (*f*) Exod. 11. 2, 3.

§. 4. Quemadmodum *cuncta* Dei Præcepta in *Decem* coëunt ſummatim, ad eundem modum Hæc *Decem* ad *Duas Tabulas* reducuntur; Quas utraſq; *Una Charitas* complexu ſuo quaſi abſorbet. Charitas enim adverſus *Deum*, Tabulæ *Primæ* menſuram implet: Charitas verò adverſus Hominem *Secundæ* pariter ſatisfacit. Fieri enim non poteſt, ut quiſquam aut Deo ſit immorigerus, quem *ex toto Corde diligit*; aut ut Homini ſit injurius, quem *ſic diligit ut Seipſum.*

Veriſſimus Veri Dei Cultus, tam internus, quàm externus, in verâ vertitur Sanctitate & Juſtitiâ, in Pietate & Probitate, in Vectigalibus immediatè & mediatè Deo ſolvendis. Sive in verâ Præceptis Dei uniformiter præſtitâ obedientiâ; ſive in ſedulo atq; ſincero Bonorum Operum Exercitio; quæ quum *Virtutes* vulgo vocentur, Pias & Probas Affectiones, Cogitationes, Actiones, atq; Loquelas, (quicquid aut ſancti eſt, aut juſti,) circuitu ſuo comprehendunt.

Sed quum latior aliquanto de Virtutibus ſigillatim dicendi Campus ſeſe nobis ultrò aperiat, per ſingula Decalogi Vireta amœno ambitu expatiemur.

CAP. II.

De Virtutibus & Officiis ad primum & ſecundum Præcepta Decalogi exigendis.

§. 1. PRima Primi Præcepti Virtus eſt ipſa Dei (g) *Agnitio*; omnigenæ profectò Idololatriæ, non Externæ duntaxat, ſed & internæ excluſiva. Secunda eſt Dei zelotypi (h) Timor, quo eum ut Patrem honoramus; atq; ut Dominum, Creatorem, eundemq; Judicem reveremur. Tertia eſt (i) *Dilectio* Dei, quâ eidem ut ſummo Bono medullitùs ſemper & animitùs & pluſquam nobis ipſis * adhæremus. Quarta eſt in Deum (k) *Fides*, quâ ad Illum ceu ad Aſylum confugimus, ejuſq; Promiſſionibus fiducialiter acquieſcimus. Quinta eſt (l) *Spes* ut effectus Fidei, quâ, Chriſti meritis innixi, *Res promiſſas* præſtolamur; quemadmodum Fides ipſis credit *Promiſſionibus*. Ex noviſſimis his tribus *Sexta* oritur (m) *Patientia*, quâ obſequium Deo præſtamus in rebus etiam impeditiſſimis. Gnari Deum paterno animo jugum crucis nobis imponere; & credentibus indubitatò, Solem noſtrum poſt Nubila iterum nobis affulſurum. Septima ſequitur (n) *Humilitas*, quæ Patientiæ admodum affinis, & ex timore filiali Majeſtatis divinæ orta, Deo ſoli Honorem tribuit, ſibi ſolam infirmitatem; majora quàm pro meritis & modulo ſuo non appetit, nedum ambit,

(g) Jer.9.24.
(h) Mal.1.6.
(i) Deut.6.5 Deut. 10.20,21. Mat.22.37.
*Deut.13.4.
(k) Eſa.45.22. Prov.3.5.
(l) Pſ.7.1.
(m) 1 Theſ.1.3. Jac.1.2,3.
(n) 1 Pet.5.4,5.

ambit, aut venatur; ſed ſuo pede ſe metiens, intra limites & cancellos Vocationis ſuæ ſe continet; neminem habet deſpicatui, ſed ſuam cuiq; dignitatem & gradum defert libentiſſimé. His individuo ſemper nexu & contubernio cohæret aſſidua *obedientia*, & ad obediendum *promptitudo*; Seria Dei *Invocatio*, & (quæ ejuſdem ſunt adminicula,) *Jejunia*, *Vota*, & *Eleemoſynæ*. Quæ, prout aliæ etiam Virtutes, *Sapientia*, *Prudentia*, *Integritas animi*, & *Conſtantia*, ad Alia etiam Præcepta ſpectant.

§. 2. Ut Cultus Dei *Internus* in primo Decalogi præcepto continetur, & inde oritur; Ita *Externus* ad præceptum ſecundum pertinet, indeq; eſt eliciendus. Et ſummâ quidem cum ratione, cultu etiam *externo* Deus vult coli ab hominibus, ut ex Corpore ſimul & Animâ, ex Carne unà & Spiritu conflari ſe memores, ambabus Eſſentiæ ſuæ partibus Opificem ſuum revereantur, eiq; ſerviant: Ut *Corpora* eorum in *Templa* abeant Spiritui Sancto conſecrata; utq; *Membra* ipſius Carnis in Arma Juſtitiæ ſanctificentur. Hic *Externus* Dei Cultus, ſed cum *Interno* ſemper conjunctus, in ſecundo, tertio, & quarto præcepto imperatur. Specialiter in ſecundo (quod, ut primum, *Negativè* proponitur,) dum falſus Cultus interdicitur, mandatur Verus. Iſq; cultus in eo unicè conſiſtit, tum ut unicus Jehova in Verbo ſuo patefactus pro vero Deo colatur, tum ut colatur eo ritu quem Eccleſiæ ſuæ præſcripſit religioſo affectu obſervandum. Accurata autem rituum à Deo datorum obſervatio, tum demum cultûs rationem habet

religioſi, cum ad *Internum* cultum refertur debitè excitandum; cujus Vim, & vitam, & quaſi *nucleum*, quiſquis ſuſq; deq; habet, ad externum illum quaſi *Corticem* adhæreſcens, næ ille cultum non verè *præſtat*, ſed hypocriticè ſolùm *mentitur*.

§. 3. Sunt qui ad hoc præceptum referunt *Verbi* divini prædicationem, Adminiſtrationem *Sacramentorum*, *Preces* ad Deum quà publicè quà privatim fundendas, quibus *Gratiarum Actio* ceu pars præcipua accenſetur. Inter horum adminicula, *Jejunium*, & *Votum* enu-
(o) 2 Chro. merantur. Quorum (*o*) *Prius* non conſiſtit in
20. 3. ciborum delectu tantùm, ſed in abſtinentiâ
Iſa. 58. 5, 6, potiùs ab omni cibo ad tempus, & præcipuè
7, &c. à peccatis nullo tempore admittendis, nedum
Joel 2. 12, 13. tempore *Jejunii*, quod eum in finem celebrari à nobis debet aut ſuſcipi, ut carnis ſtimulos retundamus, ut Deo colendo ἐκτενέστερον humiliúſq; etiam vacemus, & (quandocunq; à Magiſtratu de cauſis publicis jejunium indictum fuerit) ut in propatulo Reſipiſcentiam faciamus noſtram teſtatiorem. Poſterius, quod & *Promiſſum Religioſum* vocari queat, aut *ab omnibus* exigitur & ſuſcipiendum & præſtandum, (cujuſmodi eſt Baptiſmi Votum,) aut ab *aliquibus* voluntariò & ob cauſas *ſingulares*
*Jer. 35. 6, iniri ſolet. Ut cum aliquis (ad * exemplum
7, 19. Rechabitarum) à re in ſe licitâ, ad privatæ Diſciplinæ exercitium, aut Voluntatis coërcendæ, & Animi gratiâ, ſe abſtinet. Aut cum aliquis vel ex morbo convaleſcens, vel ex periculo liberatus, votivam Deo quaſi tabulam gratabundus conſecrat & ſuſpendet. Dum Voti materia Res eſt & licita, & poſſibi-
(p) Pſ. 76. 11. lis, etſi fieri non expediat, factum (*p*) valet.

Sed

Sed inter varia Chriſtianæ pietatis exercitia, nullum profectò ſalutarius magiſve neceſſarium cenſeri debet, quàm ſedulus precum uſus, & Perceptio Sacramentorum. Per alterum ea petimus & petendo impetramus, quæ ad utriuſq; Vitæ Beatitudinem ſunt maximè omnium conducibilia: Per alterum *Ipſa Divina Bonitas* ultrò ſe nobis fruendam offert, obviiſq; ulnis amplectendam. Ea eſt autem Orationis (præſertim publicæ) Vis divina, ut in univerſo mundo nihil potentius reperiatur, nihil fortius validiuſq; apud Dominum Exercituum Omnipotentem, Qui devotis piorum precibus ſeipſum quodammodo fatigari & ſuperari ſæpe permittit. Abſq; hujus autem præſidio Nihil omnino Boni ab ipſo Bonitatis Fonte ſperari debet: Nec Sacramentorum perceptio ipſa quicquam proficit aut prodeſt hebdomadatim percipientibus, ſed obeſt maximè, officitq;. Quandoquidem verò preces ſint varii generis, nimirum publicæ, privatæ, vocales, mentales, ubivis locorum fuſæ, atq; in Templo materiali quod *Domus Dei* diſertè dicitur; conſtat Publicas, Vocales, Vitales Preces, à Fidelibus ὁμοθυμαδὸν in Domo *Dei* coagmentatis, uno veluti ore habitas, maximam plerumq; habere vim ad miſericordias exoratas à Patre Cœleſti conſequendas.

§. 4. Peccata in genere hîc prohibita (præcepto & primo & ſecundo) ſunt *Idololatria*, *Superſtitio*, atq; ἐθελοθρησκεία: & quicquid cultum Dei vel contra vel extra mandatum comminiſcitur. Ex altera parte prohibetur *Impietas* illa, & *Irreligio*, quæ ritus omnes & Ceremonias, utut à Deo ordinatas, contemptim habet.

habet. Sed ſpeciatim hîc interdicitur omnis *Jehovæ* per Simulacra aut pictas Imagines repræſentatio: Omniſq; Cultus qui *Creaturis*, aut ipſis animi pigmentis figmentiſve attribuitur. Nam quicquid magis aut *timetur* aut *diligitur* quàm Deus, Id ipſo facto efficitur *Deus Alienus*, atq; illico pro *Idolo* habendum eſt. Illi enim quod pluſquàm Deus, ſive diligitur, ſive timetur, plus obeditur, atq; confiditur, quàm ipſi Deo. Quapropter *Satan* vocatur
(q) 2 Cor. 4.4. (*q*) *Deus hujuſce Seculi*, & κοσμοκράτωρ, in quantum Homines hujus Seculi Animales & Carnales, frequentiùs & procliviùs, ipſi Diabolo, quàm Deo ſerviunt; magis Illius ſuggeſtionibus, quàm Hujus Imperiis morem gerunt. Ita
(r) Phil.3.19 & *Venter* (non Idolum, ſed) (*r*) *Deus* vocatur eorum omnium, qui Ventris illecebras plus quærunt, quam Chriſti Gloriam. Pari modo etiam Avari *Fortunàm* dicuntur pro *Deâ* colere, eamq; *Cælo locare* apud Poëtam, in
(s) Job 31.24. quantum in divitiis corradendis (*s*) *ſpem ponunt*; neq; ita confidunt Deo, ut ſui curam Ei committant. Craſſa eſt nimis Idololatria, quâ Ligna aut Lapides adorantur. Metuenda eſt magis ſubtilis illa, quâ Deaſtri ſive Idola in *cordibus* hominum eriguntur; ipſiſq; hominibus peccatoribus mentita aſcribitur Apotheoſis. Sunt qui *verè* colunt Illud quod verus Deus non eſt. Sunt è contra qui verum Deum non verè colunt. Nimirum aliter illum colunt, (ut Iſraëlitæ per aureum Vitulum) quàm Ipſe in Decalogo ſe coli jubet. Noſtrum eſt & ſemper erit, ab utroq; Extremo abhorrere; & nunquam non animadvertere, quòd licet Idoli *materiale* ſit aliqua Dei Creatura, quo reſpectu *Idola Gentium* dicuntur

tur (*t*) *Aurum atq; Argentum*; Idoli tamen (*t*)Pſ.115.4
Formale eſt ipſe *Animi Conceptus*, quo Creaturæ Dei aut Hominis divinus Honos attribuitur: quo reſpectu, *Idolum* (*u*) *nihil eſſe in Mundo* (*u*) 1 Cor. 8.4.
dicitur. Deniq; colligi poſſunt peccata contra primum & ſecundum præceptum admiſſa, ex Antitheſi Virtutum paulò ſuperiùs enumeratarum.

§. 5. Inter utriuſq; Extremi homines, Pontificios & Puritanos, quorum Illi volunt *nimium* imaginum uſum in Eccleſiis, Hi è contrà *nullum* ſuſtinent, (& præſtat Nullum habere quàm Nimium,) Sententia *Media* videtur eſſe ſimpliciſſima. Non videlicet *abſolutè* facturam Imaginum aut Sculptilium prohibitam eſſe, ſed duntaxat *Secundum Quid*, quatenus fiunt & rapiuntur ad aliquem Cultum religioſum. Ipſa Vexilla Judæorum, quæ & Hominis, & Tauri, & Aquilæ, & Leonis, Imagines pictas præferebant, non *omnes* Imagines vetitas eſſe teſtabantur, ſed Illas ſolummodo quibus Ethnici ad cultum ſuum ſunt abuſi. Aliud enim eſt *Icona*, longè Aliud *Idolum* facere. Omnis Imago non eſt Idolum, quia non omnis ad cultum trahitur, neq; à Domino prohibetur. (*w*) *Non Pictura*, *ſed* (*w*)*Whitak.* contra *Rainold.*c.11. p.291.
Cultus (inquit *Whitakerus* Noſter) *Idolum facit*. Nihil poteſt aut ſimpliciter aut moraliter eſſe malum, quod ipſe Deus præcepit fieri. Deus autem & * fecit Ipſe imagines, & (*x*) præcepit eas fieri. Tota naturæ univerſitas imaginibus eſt plena. Et in Aquam & in Speculum Imago Corporis recipitur. (*y*) Servatoris noſtri *Signum* in Cœlo viſum Orientali maximam ſui intuentibus excitavit admirationem.

* Exod.25.40. (*x*)Num.21.8,9. Exod.25.18. (*y*) *Socrat.l.*2.*c.*24.

Et

Et eandem Chriſti Imaginem cum ſpineâ Coronâ in Cœlo viſam, *Hemmingius* annotat A. D. 1561. Denique Tempore *Salomonis* potuit Deus *Boves fuſiles* in ipſo *Templo* tolerare, cùm non ad cultum ullum idololatricum proſtarent; Idolum verò (z) *Dagon* à facie Arcæ concidit. Prorſus ut (a) *Vitulos* odio habuit, propter uſum idololatricum in *Dan & Bethel.* Uſu ſolùm & fine, non figuris differebant. Quàm ſint autem in Deum contumelioſi, qui ſtatuas & imagines in Templis ſuis ad cultum transferunt, pervertunt, & abutuntur, ſunt ex ipſis Pontificiis qui palàm fatentur, & profitentur. Quales ſunt (b) *Ludovicus Vives*, (c) *Georg. Caſſander Conſultiſſimus*, *Cornelius* (d) *Agrippa*, *Joh.* (e) *Caſpar Rutlandus*, Aliiq;. Conſtat Patres Concilii Francofortenſis ab Imp. Carolo Magno (Anno 794.) ex Galliâ, Italiâ, & Germaniâ congregatos, mediâ viâ cui inſtiti ingreſſos eſſe; & cum Niceno Concilio ſecundo contra Conſtantinopolitanum ſtatuiſſe, *Imagines haberi fas eſſe*; è contra verò cum Concilio *Conſtantinopolitano* contra *Nicenum ſecundum* pronuntiâſſe, *Imagines adorari fas non eſſe*, quâ de re teſtantur Hincmarus *Remenſis*, *Aventinus*, *Sigebertus*, *Blondus*, *Mutius* denique Libro Nono Carolini Libri de Imaginibus; quicquid contrà deblaterant *Alanus* noſtras aliive perfrictæ frontis Pontificii, qui iſtos Authores aut mentiri, aut corruptos eſſe aſſerunt eorum libros.

1 Reg. 7. 25.
(z) 1 Sam. c. 5, & 6.
(a) 1 Reg. 12.28.
(b) *Lud. Viv.* in *Aug.* de Civ. Dei, l.8.c.27.
(c) *Caſſand.* in Conſ. ad Art. de Imag.
(d) *Corn. Agr.* de Vanit. Scient. c.57.
(e) In loc. Com. tit. 14.

§. 6. *Sancti-*

§. 6. *Sanctitatem* Præceptorum & primi & ſecundi communit *Sanctio*; quæ in cæteris etiam Mandatis ſubintelligi debet, & applicari. *Sanctio* autem proponitur cùm in comminatione *Pœnæ* adverſus Rebelles & Pervicaces, in tertiam & quartam generationem (ſed peccatricem) exercendæ; tum in Promiſſione *Præmii* fidelibus factâ, eorumq; etiam Poſteris ſed morigeris in milleſimam uſque Generationem prorogandâ. Utramq; etiam præſtare ſe poſſe monſtrat, ex eo quòd *Deus eſt Noſter*, Deus *Fortis*, (nam *El* ſignificat *Potentem* propriè, Deoq; per Antonomaſian attribuitur,) Deus deniq; *Zelotes*; quo vocabulo alludit non obſcurè ad *Maritum*, qui ferre non poteſt (ex ſincero amore ſuo quo conjugem ſuam proſequitur) ut fidem conjugalem ſibi debitam, & quidem ſoli, ad alium transferat iniquiſſimé. (*f*) *Exigit Deus* (inquit Bernhardus) *timeri ut Dominus, honorari ut Pater, amari ut Sponſus.* Ecce Triplici hoc funiculo Sibi Deus Nos alligat.

(*f*) *Bernh.* in Cant. Serm. 83.

CAP.

CAP. III.

De Virtutibus & Officiis ad Tertium Mandatum exigendis.

§. 1. CUltus Externus religioſus, ſecundo Decalogi præcepto traditus, aut *Privatus* eſt, aut *Publicus*. Prior Tertio Præcepto, poſterior quarto comprehenditur. Tertium igitur [*Non aſſumes Nomen Domini tui in vanum*] reverentiam Deo debitam, in privatis etiam Sermonibus, aliiſq; vitæ negotiis, religioſe præſtandam eſſe, apertè docet; & *Interdicti* potiùs formulâ proponitur, quàm *Mandati*; *Negativè* potiùs quàm *aſſertoriè*, ob has potiſſimùm rationes. Tum quia corrupta hominis Natura ad malum admittendum proclivior eſt, quàm ad amplectendum Bonum; tum quia quod includitur ac ſubintelligitur hîc *Officium*, non eſt tam perpetuò ſemperq; *Neceſſarium*, quàm quod diſertè vetatur *vitium* ſemper illicitum eſſe conſtat. Præcepta negativa, aut negativè potiùs propoſita, non tantùm Semper, ſed & *Ad Semper* obligant.

§. 2. Per *Schem Jehovah*, [*Nomen Dei*,] abſit longè ut nihil aliud intelligatur, quàm quod ex totidem conſtat Literis quibus *Nomen Dei* ſcribitur, ſive *Elohim* ſcribatur, ſive *Adonai* pronuncietur, (prout ſuperſtitioſi Judæi autu-

autumant ;) ſed in Sacris Literis, *Deus Ipſe* intelligitur *per nomen Dei.* Sic *invocare Nomen Domini,* & *diligere nomen Dei,* eſt quidem *ipſum verum Deum* & invocare, & diligere. Porrò ſignificatur per *Nomen Dei,* Dei (c) *Gloria & Majeſtas.* (d) *Cultus & Profeſſio Dei.* Et quicquid inſuper de *Eſſentia,* (e) *Voluntate & Juſſu* Domini Dei in Verbo Dei eſt patefactum. Ut, *manifeſtavi Nomen tuum,* &c. *Joh.* 17. 6. *Ut portet Nomen meum coram Regibus,* Act. 9. 15. Tantum abeſt ut hoc Vocabulum *Nomen Dei* ſit reſtringendum, aut ad illud *Schem hamphoras,* aut ad Appellationem quamcunq; aliam. Neque notatu eſt indignum, quòd quum *Jehova* hujuſce Legis *Lator* ſit, & *Nomothetes,* non dixit tamen *Nomen Meum,* ſed *Nomen Domini Dei tui* non aſſumes in vanum. Unde ſic licet argumentari, & unuſquiſq; apud ſe debet. Si nomen Principis Terreſtris abſq; debitâ reverentiâ nunquam ſit nobis adhibendum ; Deus Bone ! Quem Honorem & reverentiam non cenſebimus deberi & adhiberi *Jehovæ Nomini,* cujus Nomen eſt (*f*) *Magnum,* (*g*) *Laudabile,* (*h*) *Sanctum,* & (*i*) omnibus nobis *formidandum ?* Nomen neutiquam *Alieni* , ſed κατ' ἀντωνομασίαν, (idq; multiplici nomine & reſpectu,) Nomen Domini Dei *Noſtri ? Naſah* latiſſimi ſignificatûs cùm ſit, propriè tamen (*k*) *levare* ſonat, aut elevare. Vult igitur Jehova *Nomen* ſuum *levari,* ſed non *in vanum* , non *temerè,* non omnino aut *leviter,* aut per *incogitantiam.* Senſum præcepti plerique referunt ad *jusjurandum temerarium.* Ita Chaldaicus Paraphraſtes, quem *Joſephus* & *Philo* ſecuti ſunt. Aliis videtur hîc prohibitum ; ne quando Titulos Creatoris rei Creatæ attribuamus;

(c) Exod. 9. 16. Pſal. 8. 1.
(d) Micah 4. 5. 2 Sam. 7. 13.
(e) Deut. 18. 19. Jer. 14. 14.
(*f*) Jer. 10. 6.
(*g*) Pſ. 113. 3.
(*h*) Pſ. 111. 9.
(*i*) Pſ. 99. 3.
(*k*) Pſal. 50. 16. Act. 9. 15.

amus; neq; Nomen Dei aliter, quàm in cauſis graviſſimis uſurpemus.

§. 3. Ex verbis negativis *Antitheſis* reſilit affirmativa, & ex Antitheſi ſtatim colligitur, non duntaxat ab omnigenâ divini Nominis contumeliâ ſemper eſſe abſtinendum; verùm etiam reverenter de Dei nomine ſentiendum; de Dei Beneficiis grato animo ſermocinandum; auxilium veri Dei in rebus adverſis invocandum; Nomen Dei in Doctrinâ à Deo traditâ profitendum; propter contemptum aut corruptelam divini Nominis dolendum; & ſi quando Dei Gloria, aut ſalus proximi id requirat, per tremendum Dei nomen (*l*) jurandum eſſe. Hinc revincendi ſunt * *Eſſæi*, *Manichæi*, *Anabaptiſtæ*, & quotquot non omnino jurandum eſſe arbitrantur. Jurisjurandi enim Religionem hoc præcepto ſanciri, non eſt ambiguæ æſtimationis, modò nec ſubdolo id animo, nec de re illicitâ, nec de cauſâ nimis levi aut exigatur ex unâ parte, aut ex alterâ ſuſcipiatur, ſed è contrà in *Veritate*, *Juſtitiâ*, *Judicioq*; utrumq; fiat atq; præſtetur. Ponitur iſtud extra omnem Controverſiæ aleam, Scripturæ dictis innumeris; ipſo Dei (*m*) Mandato, & (*n*) Exemplo; Exemplis (*o*) Chriſti, Sancti (*p*) Apoſtoli, (*q*) Patriarcharum, (*r*) Angelorumq;; præceptò Dei ſpeciali † ne juramentum violetur; denique cauſâ jurisjurandi finali duplici, videlicet *Fidei* (*s*) *Confirmatione*, & *Fine litium*, Heb. 6. 16.

(*l*) Iſa. 56. 16.

* *Quicquid dixerint, firmum magis habetur, quàm ſi juràſſent. Non minus impium arbitrantur, adigi ſe ad jurandum, quàm ſi pejeraſſent. Ab omni Societate eliminandum arbitrantur Illum, cui fides niſi Deo invocato non habetur.* Vid. Joſeph. de Judaicis Eſſenis, & Montac. in Appart. 7. p. 270.

(*m*) Deut. 6. 13. (*n*) Heb. 6. 13, 14. (*o*) Matth. 5. 18. (*p*) Rom. 9. 1. 2 Cor 1. 23. (*q*) Gen. 14. 22. Joſ. 14. 9. (*r*) Dan. 12. 7. † Num. 30. 3, 4. (*s*) Heb. 6. 17.

Ad hæc oritur juramentum ex rectâ in Deum fide, quòd omnia ſunt Oculis ejus obvia; quòd amat Veracitatem, mendaciſq; perjurii vindex erit certiſſimus. *Novit Dominus quòd non mentior*, inquit Apoſtolus ad (*t*) Corinthios. Implicat etiam juramentum *Excellentiæ* Divinæ *Confeſſionem*, quemadmodum nos monet totum *Collegium* (*u*) *Pythagoricum*, æq; ac ipſe Sanctus (*w*) Paulus, qui *Deum cui in Spiritu ſerviebat Teſtem ſibi advocabat*. Concludendum eſt igitur ex præmiſſis cum Beato Auguſtino, (*x*) *Non jurare, ſed pejerare peccatum eſſe.*

(*t*) 2 Cor. 11.31.
ὅρκος ἐστι τοῦ θείου ἐπιμαρτυρία. *Hierocl.* p. 225.
(*u*) Ibidem, & deinceps.
(*w*) Rom. 1.9.
(*x*) *Epiſt* 154

§. 4. Audiendus eſt autem hoc in loco *Hierocles*, qui jurijurando quantumvis licito *modum* adhiberi docet. Cujus rei rationem hanc addit, quòd jurandi Conſuetudine in perjurium facilè prolabimur: (*y*) καὶ γὰρ ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ ὀμνύειν, ῥᾳδίως ἂν μεταπέσοι τις εἰς ἐπιορκίαν, φειδοῖ δὲ τήρησις ἕπεται. Et in eundem ſenſum *Siracides*, *Eccl.* 23. 9, 10, &c. Ideoq; præter formam jurisjurandi legitimam, quæ tribus ſpectatur conditionibus, *Veritate*, *Juſtitiâ*, & *Judicio*; materiæ quoq; tam illius quæ *Subjecti*, quàm quæ *Objecti* locum habet, maxima ratio habenda eſt. Quemadmodum enim non de *rebus* quibuſvis, ita neque de quibuſlibet *Perſonis* exigi debet juramentum. Neque unquam per *Creaturas*, ſed per unius Dei nomen concipi, nec propter aliquem alium finem, quàm (*z*) duplicem illum antedictum, idem ſuſcipi par eſt. Proinde legitimi juramenti variæ ſpecies conſtituuntur. Aliud eſt *privatum*, aliud *publicum*. Aliud *Aſſertorium*, quo de re aliquâ, ſive præteritâ, ſive præſenti,

(*y*) Ubi ſupra in Σ(?)βου ὅρκον, p. 34.
(*z*) Heb. 6. 16, 17.

vel affirmatur, vel negatur; Aliud *Promiſſorium*, quo aut ad aliquid agendum, aut omittendum obſtringimur. Aliud eſt *Voluntarium*, *Coactum* aliud. Aliud quod in contractibus privati inter ſe adhibent; Aliud quod ab aliis juranti *imponitur*. Id quod Juramentum *Solenne* vocatur, & *Corporale*, quando à ſubditis illud exigunt pro autoritate Magiſtratus. Juramentum vi coactum aliquando eſt *juſtum*, ut juramentum fidelitatis, quale à ſubditis Rex æquus exigit; aliquando *injuſtiſſimum*; quale Tyranni & Latrones injuriè paſſis extorquent. Ex juramentis iniquè impoſitis, Aliud eſt * *religiosè*, Aliud *non* eſt *omnino* obſervandum. Juramentum latroni præſtitum, tam de pecuniis ei ſolvendis, quàm de ſilentio ſemper agendo, ſanctè ſervandum eſſe videtur, idq; ob rationes duas. Nam & ſanctior eſſe debet datæ fidei Religio, quàm Perditio Pecuniarum; & juramentum iſtiuſmodi videtur licitè ſuſceptum, quà ſuſceptum eſt in ordine ad Vitam hominis conſervandam. Quod autem licitum fuit *promittere* ſub religione Sacramenti, Quid impedit quo minus liceat Sic promiſſum etiam *præſtare*? *Joſhua* (*a*) noluit fidem datam violare, utut deceptus à *Gibeonitis*. Et ejuſdem (*b*) Violatio à Saule Rege perpetrata non potuit niſi Septem Saulitarum ſuſpendio expiari. Hoſtibus præſtita juramenta (tam in foro conſcientiæ quàm in foro exteriori) haberi à Deo obligatoria, ex (*c*) Sacris Scripturis palam conſtat. Quid, quòd gravis Aſſeveratio apud nonnullos etiam Ethnicos juramenti vim habuit? Inde enim Effatum illud Chriſtiano quovis digniſſimum, ὅρκος βέβαιός ἐστιν ἂν νεύσῃ μόνον.

* Pſa.15.4.

(*a*) Joſ 9. 18,19,20.

(*b*) 2 Sam. 21.6,8,9.

(*c*) Ezek. 17.13,14, 15, &c.

μόνον. Aliud autem Juramentum de *re illicitâ*, aut *impiâ*, aut *impoſſibili* ſuſceptum, (quale fuit *(d) Herodis* illud, aut *(e) Hubaldi* juramentum Concubinæ ſuæ datum,) Quî fieri poteſt, ut ullo pacto ſit *licitum*, nedum omnino *Obligatorium*? Num cordi illi erat aut eſſe poterat juramenti ſanctitas & religio; qui nunquam illud adhibuerat niſi in Vinculum iniquitatis? minimè Gentium. Sed audiatur è regione quid de hujuſmodi juramentis exiſtimaverit *Iſidorus*. *In malis Promiſſis reſcinde fidem; in turpi Voto muta decretum; Quod incautè voviſti, ne facias; impia eſt Promiſſio quæ ſcelere impletur.*

(*d*) Mar.6: 23.26.
(*e*) S. *Ambroſ.* de Officiis, *l.*3.*c.* 12.

Deniq; Sanctio hujus præcepti a pœnâ ſumitur, quam Legiſlator Tranſgreſſoribus eſt pro certo irrogaturus. Cujuſmodi pœnæ paradigmata in Regibus Iſraelis (*f*) *Hoſheâ*, (*g*) & *Zedekiâ*, & in Principibus Chriſtianis, (*h*) *Juſtiniano*, (*i*) *Manuele*, (*k*) *Poloniæ Rege Ludovico*, aliiſq; non paucis videre eſt.

(*f*) 2 Reg 17.
(*g*) 2 Reg. 25.
(*h*) *Cœl. Aug. Cur.* Hiſt. Sarrac. *l.* 1. *p.* 62, 63, 64. (*i*) Ib. *l.* 3. *p.* 223. (*k*) *Wolf.* Chron. de Reb. Turc. *p.* 274.

CAP. IV.

De Virtutibus & Officiis ad Quartum Mandatum exigendis.

§. 1. DE Cultu Dei Externo, circa Nomen ejus ſanctè & cum timore ſemper habendum, privatim ab omnibus obſervando, jam actum eſt. Agendum eſt porro de Cultu Dei Externo, circa dies peculiares divino cultui conſecratos, & circa cœtus Eccleſiaſticos in eum finem cogendos, & circa certa Pietatis exercitamenta, non ſolummodò privatim, ſed modo quodam *Solenniori*, atq; *publicitùs* celebranda.

§. 2. Sabbathum quid ſit, non ſatis conſtat enucleatè, (quum vocabulum ſit πολύσημον,) priuſquam quotuplex ſit Sabbathum uſquequaque perſpectum fuerit. Eſt enim Sabbathum (*m*) *Creatoris*, quo à Sextidui ſui operibus Conditor Mundi requievit; adeoq; Diem Septimum requieſcendo Sanctificavit. Deinde eſt Sabbathum (*n*) *Creaturarum*, quo & homines, & Bruta, ſive Aſini, ſive jumenta, (quid, quod Agri, vineæq;, ipſa denique Aratra?) à laboribus ceſſabant quotidianis, ac ſuâ gaudebant Vacatione. Iſthoc Sabbathum *Dierum* vocare licet. Tertiò Sabbathum erat (*o*) *Annorum*; quo de Septennio in Septennium Culturam terræ intermittebant divino juſſu

(*m*) Gen. 2. 2, 3.
(*n*) Exod. 20. 10.
(*o*) Lev. 25. 3, 4, &c.

juſſu *Iſraelitæ.* Unde & *Sabbathum* (p) *Terræ* dicitur. Quartò Sabbathum (q) *Redemptoris*, quo Jeſus Chriſtus in Sepulchro, prius integri Sextidui Labores paſſus ineffabiles, ſtatim integro die Sabbathi ab iis omnibus requievit. Idq; ut nobis æternam requiem à ſe partam eſſe oſtenderet. Quinto Sabbathum *Redemptionis*, quo Septimanæ dies primus (inſtitutione Apoſtolicâ) ab operibus conſuetis ſegregatus, Eccleſiæ Congreſſibus Chriſtianæ, Deiq; cultui deſtinatur. Dum quod in quarto hoc præcepto *Judaicum* erat tantum, & purum putum *rituale*, ab ipſis Apoſtolis eſt ſublatum,& cum emortuæ Synagogæ ſolenni funere elatum, & ne in poſterum obſervetur in Eccleſiis & Populis Chriſtianis, eorundem (r) Edicto cautum extat. Præſente enim *Corpore*, evanuit *Umbra.* Et quorſum de Chriſto *exhibendo* typis agitur, cum Nos *Exhibitum* poſſideamus ? Sextò Sabbathum (s) *Spirituale*, quod & *Internum* dicitur, quo à carnis noſtræ effrænæ corruptis operibus feriamur ; abſque quo Sabbatho *interiori*, nequaquam Deo placere poteſt *Externa* Sabbathi celebratio. Immo etiam in *Figuram* hujus Sabbathi Spiritualis, (t) obſervatio ritualis videtur fuiſſe inſtituta. Deniq; Sabbathum eſt (u) *Æternum*, quo tam carne quàm ſpiritu, tam à peccatis quàm à miſeriis per Chriſti merita liberati, unà cum Sancto Sancto Sancto in perpetuum requieſcemus.

(p) *Ib.* v.6.
(q) Luc.24. ult.
(r) Col.2. 16,17.
(s) Iſa.56. 2,4.
(t) *Iren.*l.4. c.30.
(u) Heb 4. 6,9,11.

§. 3. Ex ſeptem his Sabbathi ſpeciebus, Duo præcipuè à Theologis ἐπὶ τὸ πολὺ conſiderantur, *Judaicum* putà, & *Chriſtianum.* An primum fuerit inde uſq; ab initio Mundi conditi

ſancitum, paulatim verò ex oblivione obliteratum, & poſt Exitum ex Ægypto per Moſen deinde reſtitutum, eouſque verſatur (me judice) in ambiguo, uti nihil pro certo ſtatuendum eſſe exiſtimem. Hoc habemus pro compertiſſimo, quicquid typicum habet aliquid ſibi adjunctum ſive ceremoniale, id totum unà cum reliquis futurarum rerum (*w*) *umbris*, ab exorto *Juſtitiæ Sole* diſpulſum eſſe penitus, & ſublatum. Quicquid autem *Morale*, quicquid *Ethicum*, quicquid *Naturale* in eo eſt, tam certum eſt appoſitè inter moralia collocari, quàm certum eſt cultum externum cum interno, publicum cum privato, ſemper conjunctum eſſe debere, Tempuſq; Officio tam neceſſario ſemper eſſe conſtituendum. Sed de utroq; hoc Sabbatho, Judaico nimirum, & Chriſtiano, ſeparatim pauciſq; dicendum cenſeo.

(*w*) Mal.4.2. Col.2.17.

§. 4. Imprimis Sabbathum *Judæorum*, quod & *Moſaicum* vulgò dicitur, compluſculas ob cauſas videtur fuiſſe inſtitutum. Primò, ut eſſet certus Dies in quo cœtus Eccleſiæ Publici, quorum unuſquiſq; (*x*) *Sancta* dicitur *Congregatio*, ad preces, & Sacrificia, & id genus alia cultum Divinum concernentia, & Sabbathum verè Sanctificantia, ſtatis temporibus haberentur. Secundò, ut eſſet Memoriale Totius Mundi (*y*) Creationis in omnes ætates duraturum. Tertiò, ut μνημόσυνον (*z*) Liberationis ex Ægypto, debitæq; Deo gratitudinis pro quiete à gravaminibus quæ apud Ægyptios ſuſtinuerant, non quotannis, ſed Septimanatim, nec ad tempus extaret, ſed in æternum; ſaltem durante Moſaicâ œconomiâ,

(*x*) Lev.23.2,3.
(*y*) Ex.20.10. *Juſtin.* Dial. cum Tryph. *p.* 237.
(*z*) Deut.5.14,15.

& uſq; ad Meſſiæ tempora. Quartò, ut Quies Corporalis Animantibus cunctis concederetur, perinde Brutis atq; Hominibus; Brutis ſcilicet propter Homines, Hominibus verò propter Deum. Quintò, ut (*a*) *Signum* eſſet perpetuum inter Deum Iſraelis, & Populum Dei peculiarem; & commonefierent Iſraelitæ per Sabbathum *externum*, de *interno* in hâc vitâ, æternoq; in futurâ. (*b*) *Dici poteſt probabiliter* (inquit beatus *Auguſtinus*) *obſervandum Sabbathum Judæis fuiſſe præceptum in umbrâ futuri; quæ ſpiritualem requiem figuraret, quam Deus exemplo hujus quietis ſuæ, fidelibus bona opera facientibus arcanâ ſignificatione pollicebatur: Cujus quietis & ipſe Chriſtus, etiam ſepulturâ ſuâ, myſterium confirmavit.*

(*a*) Ex. 31. 13. Ezech. 20. 12.
(*b*) *Aug.* de Gent. ad lit. *l.*4.*c.*11. Tom. 3.

§. 5. Neq; ob cauſas minus urgentes ſucceſſit Sabbathum *Chriſtianum*, *Moſaici* penitus excluſivum; & in locum Diei Septimi Primus hebdomadis ſucceſſit dies. Quòd factum primò (*c*) ab *Apoſtolis*, ab Imperatore *Conſtantino*, peculiari decreto ſive Edicto, uberiùs confirmatum fuiſſe (*d*) proditur. Cauſa autem palmaria primi diei ſic prælati in eo erat, quòd poſt peractum Redemptionis, per Chriſti mortem, myſterium, Idem Chriſtus triumphabundus, (*e*) primo die Hexaëmeri, de morte ipsâ à ſe occisâ victoriam tulit glorioſiſſimam. In cujus Facti memoriam nullo tempore morituram, æquum erat ut deinceps Septimanæ dies primus *Dies* (*f*) *Dominicus* nuncuparetur, atq; ſub Novo Teſtamento pro novo Sabbatho celebraretur. Deinde Spiritualis ex *Regno Satanæ* Liberationis, per Chriſti Reditum ex mortuis, nobis miſeris acqui-

(*c*) Act. 20. 7. 1 Cor. 16. 2. Joh. 20. 1, 19, 26.
(*d*) *Euſeb.* de vit. Conſtan. *l.*4.*c.*18.
(*e*) Mat. 28. 1. Mar. 16. 1.
(*f*) Apoc. 1. 10.

ſitæ, (cujus Typus erat Eductio *Iſraelitica* ex *Egypto*) æquum erat ut perpetua extaret hominibus Recordatio. Porro quum Sabbathum Judæorum inter Leviticas Ceremonias, umbraſq; legales numeraretur, æquum erat ut univerſis, per Sabbathi mutationem in diem Dominicum, innoteſceret, omnes ubique ſequaces Chriſti à Moſaicâ dierum differentiâ, utcunq; divinitùs inſtitutâ, per Chriſtum à morte redeuntem de cætero eſſe emancipatos. Quò ſpectat illud venerandi *Ignatii* appoſitiſſimum, (*g*) ἑορταζέτω πᾶς ὁ φιλόχριστος τὴν κυριακὴν τὴν ἀναστάσιμον, τὴν βασιλίδα τὴν ὕπατον πάντων τῶν ἡμερῶν, vel μηκέτι σαββατίζοντες, ἀλλὰ κατὰ κυριακὴν ζωὴν ἑορτάζοντες, ἐν ᾗ καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἀνέτειλεν δι' αὐτοῦ. Quid, quòd Eccleſia Apoſtolica *ad articulum Creationis* reſpectum habuit peculiarem? Primo enim dierum omnium, conſtat Lucem à Tenebris, in ipſis Mundi incunabulis, diviſam eſſe. Eò ſaltem alludit (*h*) *Juſtinus Martyr*, τὴν τοῦ ἡλίου ἡμέραν κοινῇ πάντες τὴν συνέλευσιν ποιούμεθα, ἐπειδὴ πρώτη ἐστιν ἡμέρα ἐν ᾗ ὁ θεὸς τὸ σκότος καὶ τὴν ὕλην τρέψας κόσμον ἐποίησε, &c.

(*g*) S. *Ign.* ad Magneſ. Ep.3. *confer* Edit. Voſſ.*p.*35.

(*h*) *Apol.*ad Anton. Pium.

§. 6. Ex præmiſſis eſt colligere, quot Virtutes ſive Officia Lex iſta Sabbati quà *moralis* ab omnibus exigat & requirat. Ad quinq; autem Capita quotquot ſunt reduci queunt. Requiritur primo ut (*i*) Cœtus Publici & Eccleſiaſtici habeantur; ut ad ſolennem Dei cultum convolent undiq; Fideles, & ὁμοθυμαδὸν congregentur. Secundò ut Congregati (*k*) Verbum Domini conſcriptum, ſummâ quâ poſſunt reverentiâ & legant Sacerdotes, & Populus audiat; & doceant inde Sacerdotes quæ diſcat populus. Tertiò ut (*l*) preces,hymni,

(*i*) Lev.23.7,8,21,27.
(*k*) Lev.10.11. Luk.4.16,17. Act.13.14,15,&c.44. Act.15.21
(*l*) Pſal.22.23,25,26.

ni, *(l)* gratiarum actiones, & quicquid divi- (l) Act.16. 13.
nitùs inſtituitur, præcipue verò *(m)* Sacra- (m) Act.20. 7.
menta, in Congreſſibus Eccleſiarum rectè &
ordine adminiſtrentur. Quartò ut opera *(n)* 1 Cor.11. 20, &c.
Miſericordiæ, in primis verò Eleemoſynæ,
ità in publico exerceantur & erogentur, ut (n) Iſa.58. 6,7,8.
Lux luceat coram hominibus, qui bona opera 1 Cor. 16. 2,3.
videntes in Eccleſiâ Dei præſtita, laudes Patri in Cœlo buccinent. Quintò ut ab operibus quibuſcunq; Servilibus, aut Mechanicis, publicum cultûs Deo debiti exercitium impedientibus, omnes quaquaverſum religiosè ſe abſtineant. *Religiosè* inquam abſtineant, non Judaicè, non hypocriticè, non ſuperſtitioſé. (o) Mat.12. 1,12.
Quatuor enim ſunt caſus, in quibus nobis bene licet quolibet Sabbatho operari, vulgari Luc.14.5.
verſiculo comprehenſi. *Parva, Neceſſarium, Reſpublica, cum pietate. Diſcipuli* (o) *Sabbatho vellunt ſpicas; licetque Sabbatis benefacere.* Chriſtus ſæpiùs die Sabbathi curavit ægros, & contra Phariſæos impios factum ſuum aſſeruit. Quinimo (*p*) erant apud *Judæos*, qui docebant *leges Scriptas Spiritualium eſſe Symbola*, neq; magni faciebant obſervationem Sabbathorum ſecundum literam. Et rigorem nonnullorum τῷ ῥητῷ nitentium nimis, (*q*) *Matathias Maccabæus* jure merito temperavit. Atque ſub Novo Teſtamento majorem eſſe libertatem Salvator docet, *Mat.* 12. 1,2,3, *&c.* *Joh.* 5. 8, 9, 10. * μετανοησάτω, καὶ σεσαββάτικε τὰ ἀληθινὰ σάββατα τοῦ θεοῦ, inquit Juſtinus.

(p) Τοὺς ῥητοὺς νόμους εἶναι σύμβολα νοητῶν πραγμάτων, *Philo* refert in libro περὶ ἀποικίας.

(q) 1 Macc. 2. 34,35, 36,37,40, 41.

* *In Dial. cum Tryphone*, p. 229.

§. 7. Miniſtris Verbi, & Auditoribus, ſua munera & munia aſſignantur & competunt peculiaria. Miniſtrorum eſt ſcilicet, veram (r) 1 Pet.4. 11.
legis Evangelicæ doctrinam Populo (*r*) inſtillare;

lare ; & præſertim rudiores Catechetico modo erudire. Eorum eſt etiam (*s*) Sacramenta, quoties eſt opus, adminiſtrare Eccleſiaſticam (*t*) Diſciplinam ἀπροσωπολήπτως exercere : (*u*) Preces pro totâ Eccleſiâ fundere & offerre. (*w*) Gregi ſuo præire bonorum operum exemplo. Ipſi Gregi verò incumbit, à Pſeud-Apoſtolis ſibi cavere ; à Veris Verbi Adminiſtris, tanquam ab ipſo Dei ore, Aquas petere cœleſtes ; ab inordinatè ambulantibus utut fratribus ſe ſubtrahere ; pro fidelibus ſuis Paſtoribus, & indies orare, & gratias agere ; Chriſtianiſmi Profeſſionem integrâ vitâ cohoneſtare ; præcones Evangelii, præſertim SUOS, honorare ; pacificè & amicè cum illis vivere ; male merentibus benefacere ; & non enormiter corruptos, utcunq; infirmos, tolerare. Hæc & hujuſmodi etiam officia ad quartum hoc Decalogi præceptum ſpectant, & referuntur. Unde ſequatur ex Antitheſi Neceſſum eſt, quòd nolle publicis Sanctiſq; Congregationibus intereſſe ; ſacros dies conſumere ignavo otio ; Cœnam Dominicam aut nunquam, aut non identidem percipere : Preces Publicas negligere, aut linguâ ignotâ ſine affectu & ore tenus recitare ; Pauperibus ſublevandis aut nihil aut parcè nimis conferre ; Domeſticis deniq; quietem à Deo conceſſam denegare ; Hæc & hujuſmodi ſunt peccata præceptum de Sabbatho violantia.

(*s*) 1 Cor. 11.23.
(*t*) Mat. 18. 17.
(*u*) 1 Sam. 12.23.
(*w*) Tit. 2. 7.

§. 8. Alios Dies, præter Dominicum, ad peculiarem ipſius Chriſti, aut Sanctorum Dei hominum anniverſariam in Eccleſia Commemorationem celebrari, Sacris uſibus devoveri, uſq; adeo non vetat Religio verè Chriſtiana, ut

ut intercedente Magiſtratu prudenter jubeat; modò cautio ſemper accedat & adhibeatur religioſa; ne vel cultui Creaturarum hujuſmodi Feſta conſecrentur; vel inhærentis Diebus illis Sanctitatis opinio foveatur; vel turpi otio, ebrietati, luxuriæ, crapulæ, ulliſve aliis voluptatibus, (Domum Dei in ſpeluncam immundiſſimam deſecraturis,) feneſtra aliqua aut janua ſub hoc prætextu aperiatur.

CAP. V.

De Virtutibus & Officiis ad Quintum Præceptum exigendis.

§. 1. AD Creatoris cultum ſpectat, erga Creaturam Officiis fungi: & prorſus erga Deum iniquus eſt, quiſquis Hominibus eſt injurius. Inde à Deo & Natura ſemper eſt ita comparatum, ut perfectiſſimæ *Pietatis* individuus Comes ſit *Probitas*, Sanctitatis Juſtitia; Cultumq; Dei immediatum Mediatus Ejuſdem Cultus æquis paſſibus concomitetur. Officia hominum erga homines ſunt imprimis Superiorum erga Inferiores, & vice verſâ; Deinde æqualium erga æquales, quorumlibet erga quoſlibet, & ſingulorum adverſus ſingulos ſuo ordine exercenda. *Philo Judæus*, qui Decalogum in duos dividit Quinarios, rationem reddit non contemnendam, cur præceptum hoc ponatur in utriuſq; Tabulæ Collimitio. Τῶν γονέων (inquit) ἡ φύσις ἀθανάτου καὶ θνητῆς οὐσίας ἔοικεν εἶναι μεθόριον. θνητῆς μὲν διὰ

Philo, περὶ τῶν δέκα λογίων, p. 586. *Edit.* Colon. 1613.

τὴν

τὴν πρὸς ἀνθρώπους καὶ τ᾽ ἄλλα ζῶα συγγένειαν. Ἀθανάτου δὲ διὰ τὴν τοῦ γεννᾶν πρὸς θεὸν τὸν γεννητὴν τῶν ὅλων ἐξομοίωσιν.

§. 2. Et recte quidem à Parentibus, Creatoribus ſecundariis, Secunda Tabula auſpicatur, (quemadmodum à Deo, primo omnium Creatore, Tabula Prima exordium ducit;) quia quos Deus *creavit* Filios, Parentes *generant.* Ideoq;, ſecundum Deum, Parentes ſunt proximè honorandi; & *Secundæ* licèt Tabulæ Præcepto *Primo* communiendi. Namq; ut Deus eſt Principium rerum omnium creando, ita Parentes generando, Sobolis ſuæ peculiaris Principia ſunt. Et ſicut nullus eſt Dei cultus, ubicunque Parentum contemptus cernitur: ſic maledictionem ſibi acceerſunt, quicunq; Promiſſam longævitatem Mandato huic quinto annexam ſpernunt. Nulla hîc additur *conditio*, ſub quâ Parentes ſunt honorandi, non dicitur *Quales*, aut *ſecundum Quid*, ſed *qualeſcunque* demum fuerint, quantumvis aſperi aut difficiles, Parentes ſuos *quà Parentes*, omnium eſt omnes *honore* proſequi. Quo Vocabulo *Honoris*, Dilectionem, Obedientiam, Timorem quoque filialem, Legiſ-
(x) Heb. lator noſter Cœleſtis complexus eſt. Is qui
12.9. *Pater* (x) *eſt Spirituum*, *ipſius* (y) *Fons. Pater-*
(y) Eph. 3. *nitatis*, præ quo *Parentes ſecundum Carnem*
15. * Luc.14. * odio quodam comparativo haberi debent.
26. *explicatur*, Mat. Hiſce tamen officia præſtita tanti æſtimat Legiſlator, ut hoc præceptum ſit (z) *Primum*
10.37. (z) Eph.6. quod Præmii *Promiſſionem* annexam habet. Et
2, 3. etiamſi *Promiſſio* ſic annexa ſit *temporalis*, (a)
(a) 1 Tim. Æternam tamen non excludit, ſed potius im-
4.8. plicat, atq; involvit.

§. 3. Quid

§. 3. Quid ſibi velit vox *Pater* ſive *Parentes* hoc in loco, præter vitæ noſtræ Authores, (quos honorandos nemo ambigit, & ipſa dictitat Natura,) ab ipſo Spiritu Sancto per Scribas ſuos θεοδιδάκτυς conceſſum eſt nobis edoceri. Quicunque enim in Populo ſunt aliquo pacto Superiores, Patrum nomine cenſentur in Sacris literis. E. G. *Gen.* 4.20. & 2 *Reg.*2. 12. & 2 *Reg.* 5. 13. & 2 *Reg.* 13. 14. *Job* 29. 16. *Joh.* 6. 58. *Joh.* 19. 26: *Gal.* 4. 19. & 1 *Tim.* 5. 1. Inſtituti ratio non ſinit, ut ad ipſos Scripturæ locos pluſquam digitum intendamus. Neque aliâ potiùs de causâ, ſolius Patris Matriſq; hoc in Præcepto fit mentio, quàm ut Principes & Prælati Aliiq; omnes Superiores, iſthâc admoniti Appellatione, Paternum ſemper erga Subditos & omne genus Inferiores curæ ac fidei ſuæ commiſſos, Affectum induant. Quinti igitur præcepti Mens & Scopus eſt præcipuus, ut Parentibus publicis & privatis, Eccleſiaſticis & Politicis, omnibuſq; & ſingulis ſub ſe poſitis, Magiſtratibus ſcilicet & Subditis, Paſtoribus Gregibuſq;, Parentibus Liberiſq; ſecundum Carnem, Maritis & Uxoribus, Heris & Famulis, Præceptoribus & Diſcipulis, Aliiſq; quibuſcunque qui aut præſunt & præſtant, aut etiam ſubſunt & cedunt Aliis, officia debita, & reciproca, & à Deo præſcripta intercedant.

§. 4. In primis & potiſſimùm, ſub hoc nomine Parentum, *Patres* (*b*) *Carnis* intelliguntur, quorum officia adverſus Liberos ad ſequentia capita reducuntur. Iis incumbit ex Verbo Dei, (*c*) moderatè & ἐπιεικῶς Paternæ Pote-

(*b*) Heb. 12. 9.

(*c*) Eph. 6. 4.

Poteſtatis jure uti; liberos liberaliter pro ſuâ
(d) Mat.7. 9. virili (d) educare; de victu & veſtitu iis pro-
ſpicere; contra injurias defenſare; ſedulò
2 Cor. 12. 14. curam adhibere per totam vitam, nequando
1 Tim. 5.8. iis vitæ ſubſidia deſint; ſanctis monitis atq;
doctrinis erudire; ad Domum Dei ſecum
adducere; atq; ad Scholas diſcendi causâ
(e) Prov. 22.15. c.23.v.13. c.29.v.17. mittere; Diſciplinâ Domeſticâ (e) coërcere,
idq; virgâ Correctionis. Quæ autem pug-
nent & non conveniant cum his Paterni Of-
ficii partibus, ex Antitheſi ſatis patet.

Liberorum eſt è regione, agnoſcere pa-
triam Autoritatem tanquam divinitùs inſti-
(f) Eccleſ. 3.8. tutam; (f) Parentes opere, æq; ac ore, re-
vereri & honorare; (g) iis in Domino obe-
(g) Eph.6. 1. dire; δυσκόλους & difficiles piâ ferre patientiâ;
Infirmiores tolerare, & operire Infirmitates;
jugi deniq; gratitudine, ſive ἀντιπελαργίᾳ, vices
pro viribus illis rependere, quibus ſuam ip-
ſorum vitam acceptam ferunt. Diſcamus ſal-
tem ab Urſis, Canibus, Ciconiis præcipuè,
* Περὶ τῶν δέκα λογίων, ἃ κεφάλαια νόμων εἰσὶ, p. 586, 587. (inquit * *Philo*,) quid nos deceat hac ex parte,
ne utramq; Tabulam contemnamus. Paren-
tibus benefaciendo, non tam tribuimus quàm
retribuimus. Παίδων γὰρ οὐδὲν ἴδιον, ὃ μὴ γονέων ἐστίν.
In gignendis inſuper liberis, Parentes Deo
ſubminiſtrant. Quinimo φασί τινες, ὡς πατὴρ καὶ μή-
τηρ ἐμφανεῖς εἰσὶ θεοὶ, μιμούμενοι τὸν ἀγέννητον ἐν τῷ ζωο-
πλαστεῖν. Qui Illos vilipendit, pro duobus Tribu-
nalibus damnandum vult *Philo*; ἀσεβείας, ἐν τῷ
θείῳ. μισανθρωπίας, ἐν τῷ κατ' ἀνθρώπους.

§. 5. De Magiſtratuum Officiis adverſus
Subditos, & vice verſâ, alibi ſatis eſt actum,
Nimirum partis primæ Capite ſexto ſupra
viceſimum, §. 5, 6. Ad aliorum Superiorum
erga

erga Inferiores, & viciſſim Inferiorum erga Superiores Officia quod attinet; conſtat ea per Analogiam ex iis quæ hactenus ſunt præmiſſa nullo fere Negotio deduci poſſe. *Diſcipulos* ſpeciatim hoc unum moneo, (inquit *Quintilianus*,) (*h*) *Ut Præceptores ſuos non minus ament, quàm ipſa ſtudia; & Parentes eſſe non quidem corporum, ſed mentium credant; Multum hæc pietas ſtudio confert.* Prorſus ut Beatus Paulus *Diſcipulos* ſuos *per Evangelium in Chriſto Jeſu* (*i*) *genuiſſe* ſe dixit. Id quod etiam dixit de filio ſuo (*k*) *Oneſimo*, quem in vinculis ſuis *genuerat*, & plane ut *viſcera* ſua dilexit. De Officiis erga Paſtores à grege ſuo præſtandis, & vice versâ, adeatur Sanctus Apoſtolus, 1 *Theſſ.* 5. 12. *Heb.* 13. 17. & Dominus Salvator, *Mat.* 10. 40. atq; iterum S. Paulus, *Act.* 20. 28. *Rom.* 9. 1, 2, &c. *Rom.* 12. 8. * De Officiis *Dominorum*, Idem legatur ad *Epheſios*, *c.* 6. *v.* 9. atq; etiam ad *Coloſſenſes*, *c.* 4. *v.* 1. * De Officiis *Famulorum*, *Coloſſ.* 3. 22. *Eph.* 6. 5, 6, &c. & 1 *Pet.* 2. 18, 19, &c. De *Senioribus* actum eſt, *Tit.* 2. 2, 3, &c. Item de † *Junioribus*, 1 *Tim.* 5. 1. *Tit.* 2. 6. & 1 *Pet.* 5. 5. De Conjugibus, *Eph.* 5. 12, 33. Cujuſmodi autem Senioribus aſſurgendum ſit nobis (*Lev.* 19. 32.) optimè nos monet *Ariſtoteles*, (in eo ὁμόψηφος * Salomoni.) (*l*) Διαφέρει δ' οὐδὲν, νέος τὴν ἡλικίαν, ἢ τὸ ἦθος νεαρός. Juveniſne ſit quis ætate, an moribus Juvenilis, nihil intereſt. Qui diſtinctis enim ſunt moribus, eos παῖδας πολυχρονίους λεκτέον ἐστί, *Pueros longævos* dicendos cenſet *Philo Judæus.*

(*h*) *Quintil.* Inſtit. *l.* 2. *c.* 10.

(*i*) 1 Cor. 4. 15.

(*k*) *Philem.* 10. & 12.

* Jer. 48. 10. Ezech. 34.

* 1 Tim. 6. 1, 2.

† Levit. 19. 32.

* Sap. 4. 8, 9, ad *v.* 13.

(*l*) *Ariſt.* Eth. *l.* 1. *c.* 3.

§. 6. An

§. 6. An loco Beneficii habenda ſit longævitas, hoc in loco promiſſa; & quî fieri poſſit, ut morigeris Longævitas præmii loco promittatur, quum ſæpenumerò contingat longævos eos non eſſe, & immorigeris ex oppoſito ſuam competere longævitatem, Quæſtiones ſunt facillimè ex his Regulis extricandæ. 1. Bonorum Promiſſio Temporalium, cum debitâ Crucis exceptione & Paternæ Correctionis, ſemper eſt intelligenda. 2. Potiſſima Præmia æq; ac pœnæ uſque ad extremum Judicii Diem ab ipſo Judice differuntur. Nulla mors piis videri debet præpropera, aut immatura; ſed divini (*m*) potiùs favoris indicium, & pignus indubitatiſſimum. Impii vero & immorigeri per modum Execrationis è terrâ viventium abſcinduntur. Irato Deo non permittuntur (*n*) *dies ſuos dimidiare.* Quid, quod in lege diſertè dicitur, *morte (o) mulctandum eſſe quemlibet, aut Patri aut Matri maledicentem?* ubi per vitam *abbreviatam*, Atrocitas ſceleris coarguitur. Et ob duplicem rationem malum eſt impiis citò mori; tum quòd privantur inopinatò voluptatibus quas depereunt, tum quòd tempus pœnitendi non conceditur, citius certiuſq; ad plagas & cruciatus futuræ vitæ abripiantur. Duplici nomine ex adverſo omnibus piis & pœnitentibus Vita decurtata in Bonum cedit; tum ut ex vitæ hujus miſeriis cum bono Deo emancipentur, & inde plagas evadant, tum ut ad ſummam Beatitudinem eo celeriùs transferantur.

(*m*) 2 Reg. 22.20. Iſa.53.2, &c.

(*n*) Pſal.55. 23. Prov.20. 20. & c.30. *v.*17.

(*o*) Ex. 21. 70. Lev.20.9.

C A P.

CAP. VI.

De Virtutibus & Officiis ad Sextum Præceptum exigendis.

§. 1. HOC Præceptum cum præcedente cohæret aptiùs, in quantum & gladii, quo Magiſtratum accinxit Deus, uſum docet ſalutarem; & vitam humanam ut Rem mortalibus chariſſimam, piiſq; liberis jam promiſſam, tam nobis ipſis, quàm Aliis, rigidè præcipit conſervandam. Nam rectiſſimè *Philo* ſtatuit, *Homicidam eſſe (p) Sacrilegum*, (p) Philo ubi ſupra, p.588.
quia qui occidit Hominem, ipſam Dei Imaginem ſceleſtus violat. Τί γὰρ σεμνότερον ἢ ἀνώτερον ἀνάθημα τοῦ ἀνθρώπου; quanquam & Illud ſit veriſſimum, Injuriam (q) *nullam in eo* eſſe, (q) Exod. 22.2. Deut. 22. 25,26.
quod fieri jubet imperatq; qui in Vitam à ſe datam Dominium habet. Unde ſequitur, Magiſtratum, cui poteſtas Vitæ & Necis à ſummo Legiſlatore concredita eſt, quatenus eſt Perſona Publica, & ex Dei Inſtituto de ſceleratis ſumit ſupplicium, non peccare contra hanc legem, ſed (r) *implere* eandem potius, dum Homicidas Alioſq; mortem commeritos capitali ſupplicio mulctat. (r)Gen.9.6. Ex. 22.18, 19,20. Rom.13.4.

§. 2. Sed quum ſit Scopus hujus Præcepti, mutua hominum Officia Charitativa imperare, quibus omnes ſibi invicem poſſint eſſe adjutorio; vel exinde ſatis apparet; ſub hoc

uno Negativo Affirmativa etiam præcepta la-
tere ſimul, & contineri. Requiritur enim in
hoc, & in reliquis mandatis Secundæ Tabu-
(s) Lev.19. læ, (*s*) *ut proximum diligat unuſquiſque ſicut ſe-*
18. *ipſum.* Id eſt ut *corde* alios diligat, & bene-
volentiâ ampleĉtatur. Ut Calamitatum quæ
alios urgent ſerio ſenſu afficiatur. Ut ſit pla-
cabilis, & manſuetus. Ut grato animo bene-
ficia ab aliis præſtita agnoſcat, eorumq; tole-
ret Infirmitates. Ut *Verbis* etiam erga alios
perquàm affabilem ſe præbeat; juvet alios
* 1 Joh.3. conſilio, & ſolatio erigat. Deniq; ut * *Reip-*
17,18. *sâ*, (non tantùm linguâ, verbiſq;,) quam
profeſſus eſt Charitatem, teſtatam faciat.
Quicquid eſt officiorum univerſis nobis & ſin-
gulis ex hac lege incumbentium, Una vide-
tur *Fortitudo* ſuper cæteras virtutes earumq;
Trophæa eminere. Illam volo *Fortitudinem*, quâ
(& metu periculorum, & voluptatum cupidi-
tate contemptim habitis, Et procul à nobis
abire juſſis tam turpi deſidiâ, quàm ſtultâ te-
meritate atq; ἀναισθησίᾳ,) ita ad Dei, & Regis,
& Reipublicæ ſive Patriæ, & Noſtrorum æq;
ac Noſtrî nos accingimus Defenſionem, ut
excelſis animis inviĉtiſq; vulnera quæque per-
feramus, aggrediamur difficilia, quantumvis
aſpera ſpernamus, & ſatius deniq; ducamus
mortem millies oppetere, quàm ut ulla Offi-
cia Dileĉtionis aut perfidè deſerere ſuſtinea-
mus, aut puſillanimiter declinare.

§. 3. Ad hanc Virtutem ſpeĉtat, & ad Ju-
ſtitiam Vindicatricem, tam *colendæ* Pacis Pu-
blicæ, quàm ejuſdem *quærendæ* causâ, Vim
vi repellere, Injurias juſtè propulſare, Hoſtes
profligare, ſtrages edere, Bellum gerere quan-

tumcunque

tumcunque truculentum, modò vel ipſo Dei juſſu qui Dominus audit Exercituum, vel (quod in idem planè recidit) Magiſtratûs legitimi & ſummum Imperium habentis Autoritate, ſecundum Judicii Legiſq; ordinem, prudenter ſimul & piè ſuſceptum ſit. Argumentis contra omne jus bellandi allatis ex *Matth.* 5. 39. & *Rom.* 5.8, 10. & *Rom.* 12.19. ex aliis locis Scripturarum ritè expoſitis & collatis facile poteſt ſatisfieri. Dixit enim ipſe Chriſtus tale tempus imminere, ut *(t) comparandi Gladii causâ* vel *Veſtis eſſet vendenda.* (t) Luc.22. 36.
Et ſtatim Apoſtoli reſponderunt, *Ecce, Domine, Duo Gladii.* Neq; in eo comitatu ulli erant præter Apoſtolos. Rectè autem dixit Cicero, *Gladios habere non liceret, ſi uti illis nullo pacto liceret.* Dictum illud (u) *ne reſiſtite injuriam facienti*, non eſt magis univerſale, quàm illud quod ibidem ſequitur, *Date omni Petenti.* (u) Mat. 5. 39, &c. Ibid. v. 42.
Cui Præcepto nihil additur, quod vim habeat reſtringentem, ſed ex ſolo ſenſu æquitatis reſtringitur. Rectiùs alioquin dicendum eſſet, *ſubſtantiam veſtram prodigite, & vitam potiùs profundite, quàm armis utamini.* In verbis ad Romanos, [(w) μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες,] ἐκδικεῖν non *tuendi*, ſed *ulciſcendi* habet ſignificationem. (w) Rom. 12.17, 19.
Idq; ipſa verborum Connexio monſtrat. Præceſſerat enim, *ne rependatis ulli malum pro malo:* quæ non eſt omnino *Defenſionis*, ſed *Ultionis* tantùm Deſcriptio. Quod autem Petro dictum eſt, (x) *In vaginam repone Gladium*, continet ſanè interdictum utendi Gladio, ſed non in Defenſionis causâ*: Neq; enim * *opus* ſe defendendi tunc habebat; Neq; (y) *volebat* defendi Chriſtus, cujus rei rationem apud Johannem hanc ſubjicit, (x) Joh. 18. 11. *Ibid. v. 6. (y) Ib. v. 8, 9

(z) *Ibid.* v. 11. (z) *Annon bibam Poculum quod dedit mihi bibendum Pater?* Ulciſcendi igitur animo Petrus (ut erat naturâ præfervidus, & προπετὴς,) non tutandi duntaxat aut defendendi ferebatur. Adde quòd Arma in eos ſumpſit qui Nomine Poteſtatum Publicarum adventârunt; quibus nullo omnino caſu Salvator innuit reſiſtendum. Quod autem adjicit, *Omnes qui gladium acceperint, peribunt gladio,* aut eſt Proverbium ex vulgi uſu deſumptum, quo ſanguinem ſanguine elici ſignificatur, ideoq; Armorum uſum nunquam periculo ſuo vacare; aut ſaltem indicat non eſſe, cur Nos Deo præripiamus ultionem, quam Ipſe ſuo tempore ſatis exiget atq; rependet. Planè eodem quo ſenſu dicitur, (a) *Qui gladio occidit, oportet eum occidi gladio.* Ita enim *Romani* qui *Chriſtianos* Captivos fecerant, *Vandalorum Gothorumq;* Captivi fiunt; Et Homicida *Domitianus* Domeſticorum ſuorum gladio periit. *Hic eſt tolerantia & fides Sanctorum.* Quîcum convenit Effatum illud Tertulliani. *Adeo ſatis idoneus Patientiæ Sequeſter Deus; Si injuriam depoſueris penes illum, ultor eſt: Si dolorem, Medicus eſt: Si mortem, Reſuſcitator eſt. QUANTUM Patientiæ licet, ut Deum habeat Debitorem?* Ad *exemplum* Jeſu Chriſti, qui pro ſuis inimicis mortuus dicitur, negotio facili reſpondetur; Omnia Chriſti Facta Virtutis eſſe plena; quæ laudabiliter imitari, quoad ejus fieri poteſt, id ſuo præmio non omnino cariturum: non tamen omnia eſſe ejuſmodi, ut aut ex lege veniant, aut legem faciant. Nam quòd Chriſtus pro *inimicis* atq; *impiis* eſt Mortuus, id non fecit ex lege aliquâ, ſed ex (b) pacto ſpeciali cum Patre inito.

(a) Apoc. 13.10.

(b) Iſa 53. 10.

to. Alióquin eſſe hoc Factum ſingulare, & cui (c) nihil *Par*, vix quicquam *ſimile* reperiatur. Neq; Salvator pro *quibuſlibet* exponere animam (d) nos jubet, ſed pro ejuſdem Conſortibus Diſciplinæ. ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν ὀφείλομεν τὰς ψυχὰς τιθέναι. Relinquitur ergo ut ſtatuamus, Bellum gerere Chriſtianis non minus licere nunc dierum, quàm jam olim *Judæis* licuit. Neq; enim in Novo magis, quàm in Vetere Inſtrumento vetatur Bellum: neque milites à Bello, aut ſuâ ipſorum Vocatione, ſed à Belli injuſtitiis (e) dehortabatur Baptiſta. Adhæc (f) *Centurio Capernaiticus*, & *Capitaneus* (g) *Cornelius*, Fidelium numero accenſentur.

(c) Rom. 5. 6,7,8.
(d) 1 Joh. 3. 16.
(e) Luc. 3. 14.
(f) Mat. 8. 10,13.
(g) Act. 10. *per totum.*

§. 4. Sunt qui Cædibus legitimè perpetratis ipſam annumerant αὐτοχειρίαν; Exemplis forſan quibuſdam Ethnicis, atq; Heroico illo *Samſonis*, in id Erroris abrepti. Talis erat *Adelhelmus*, Abbas *Malmesburienſis*, qui *Virgines illas ceu beatas prædicandas eſſe* contendit, *quæ ſibi ipſis ob metum ſtupri violentas manus intulerunt.* Et prædicatur quidem * *Lucretia*, quòd mortem ſibi accerſivit, ne violatæ Pudicitiæ ſuperſtes eſſet. Quin etiam Caſtitatis (non ſuæ, ſed alienæ) tuendæ causâ, † *Virginius* licitum ſibi putavit, ſuam ipſius mactare filiam. Ita *Padæi* apud *Indos* Charitatis eſſe ducebant (ſi qua fides ſit *Herodoto*) Amicos ſuos aut ægrotantes aut ſenio fractos interimere, ne morbo tabeſcentes corrumperentur. Uſq; adeo delirabant, & obbruteſcere videbantur nonnulli ex Ethnicis Cordatiores, ut poſt occiſum à ſe *Tarquinium* occiderit Ipſe ſe *Brutus*, eo fine ut Adulterum uſq; ad Infe-

* *Auguſt.* de Civ. Dei, *l.* 1. *c.* 19.
† *Liv.* Hiſt. *l.* 3. *c.* 47.
Herod. l. 3. *c.* 99.
Id. ibid. c. 23. & *l.* 19. *c.* 4.

ros perſequeretur. Et obſtinatus ad moriendum *Cato* (ὁ διαβόητος *Uticenſis*) Victoriam Cæſaris ſummâ paſſus impatientiâ, & ratus ſibi in ſe Dominium competiiſſe abſolutum, manus ſibi cruentas intulit. Ita (*h*) *Democrates Athenienſis*, qui maximè *Macedonibus* ſemper obſtitiſſet, veniâ deſperatâ, gladio ſe transfixit. Ita apud *Polybium* legimus, & *Molonem*, & *Neolam*, ne in hoſtium manus venirent, (*i*) ſe ſuoſq; jugulaviſſe. Multi ex iis (inquit * *Lactantius*) qui æternas eſſe Animas ſuſpicabantur, tanquam in Cœlum migraturi, ſibi manus intulerunt; ut *Cleanthes*, ut *Zenon*, ut *Chryſippus*, ut *Empedocles*, qui ſe in ardentis *Ætnæ* ſpecum intempeſtâ nocte dejecit, ut cum nuſquam appareret, crederetur ad Deos abiiſſe. Et ut ex Corporis ſui Ergaſtulo Anima liberè egrederetur, ἡ θύρα ἀνοίγεται in Proverbium abiit apud quàm plurimos.

(*h*) *Quint. Curt. l.* 6. *p.* 156.

(*i*) *Polyb. l.* 5. *p.* 398.

* De Falsâ Sapientiâ, *l.* 3. *c.* 18.

Sed toto Cœlo ab omni lege, tam divinâ quàm humanâ, tam naturali quàm civili aberrant miſeri, qui ſe homines eſſe obliti, in *Homicidas inhumanos* licere ſibi migrare diſputant. *Deus animas non recipiet* (inquit Beatus (*k*) *Hieronymus*) *quæ ſe Nolente exierunt è corpore.* Quibuſcunque de Cauſis ſive Motivis αὐτόχειρες ſe perimere in animum barbarè inducunt, ſive ob Dolorum & cruciatuum impatientiam, ſive ob alieni Peccati fugam, ſive ob ingentem de ſuo peccato pœnitudinem, ſive ob inanis Gloriolæ ſtudium, ſive denique ob vitæ beatioris deſiderium; Nullam harum eſſe juſtam oſtendit Sanctus *Auguſtinus*, qui eleganter & (*l*) copioſe Quæſtionem hanc tractat. Quid, quòd inſana αὐτοφονία contra veræ Fortitudinis ingenium pugnat?

(*k*) De obitu *Bleſillæ* in Epiſt. ad *Marcellum.*

(*l*) De Civ. Dei ad *Marcel. l.* 1. *a cap.* 16. *ad cap.* 28.

certe

certe μεγαλοψυχία non rectè dicitur, * *ubi quiſq; non valendo tolerare vel quæq; aſpera, vel aliena peccata, ſe ipſe interemerit.* Majorq; amus dicendus eſt meritò, qui vitam ærumnoſam magis ferre poteſt, quàm fugere. Quò facit illud *Martialis* appoſitiſſimè, * Id. ib. c. 22.

Nolo virum facilè redimit qui ſanguine vitam;
Hunc volo laudari, qui ſine morte poteſt.
Rebus in adverſis facile eſt contemnere vitam;
Fortiter ille facit, qui miſer eſſe poteſt.

Si magno animo fieri putandum ſit, cùm quis mortem ſibi conſciverit, certè * *Cleombrotus Ambraciotes* in hac animi Magnitudine reperitur. Qui, *Platonis Phædone* lecto, ut ex hac vitâ, quæ eſt velut mors quædam, ad Immortalitatem migraret, è muro ſe in mare præcipitem dedit, cùm (*n*) nihil mali ei unquam contigiſſet, quod eum ad mortem capeſſendam urgeret; adeoq; ad hujus vitæ ſuavia vincula rumpenda, Animi Magnitudo ſola affuit. Quod tamen *magnè* potius factum eſſe quàm *benè*, Ipſe Teſtis eſt *Plato* in initio ejuſdem Libri; quem legerat pius *Ambraciota*; ubi nefas eſſe dicit, hominem ſibimet manus afferre; neq; aliter iraſci Deum, ſi id fiat, quàm Dominum, aut Herum, ſi quod ſe mancipiorum occiderit. * Lact. l. 3. c. 18. (*n*) Cic. Tuſc. Quæſt. 1.

De *Duellis* nihil ampliùs dicendum arbitror, quam ſpecies eſſe αὐτοχειρίας. Homicidæ ſunt igitur quotquot licita eſſe docent. Et (ut *Lactantii* verbis utar) *execrabilis eſt Doctrina, quæ abigit homines à vitâ.*

§. 5. Non eſt omnino prætereundum, quòd cùm *Philo Judæus* explicet, quæ ſub quoque Capite Decalogi Vetita Crimina comprehendantur; neq; ſub *Adulterio,* laſciviam *Oculi,* aut *Cordis*; neq; ſub *Homicidio*, aut *Maledicentiam,* aut *iram* numerat. Unde liquet Jeſum Chriſtum aut ipſum Decalogum adampliâſſe, aut Eidem adhuc obſcuro Lucem ſaltem porrexiſſe. Judice enim Noſtro Legiſlatore Evangelico, Quiſquis malum proximo ſuo imprecatur, aut calamitatibus ejus illudit, exultat, & delectatur, Quiſquis acerbè conviciatur, aut malignè in eum cenſuram agit, næ Ille Proximum enecare cenſendus eſt. Quiſquis alteri ſuccenſet, aut ſine cauſâ, aut ſine modo ſive moderatione; Quiſquis inimicitias non deponit citò, ſed fovet; ardet vindictæ Cupiditate; malis proximi non ingemiſcit, non affligitur, ſed è contrà ἐπιχαιρεκακεῖ; næ Ille quadantenus (o) *homicida* eſt, in quantum contra legem divinam peccat, *Non occides.* Videtur Apoſtolus Dilectiſſimus hac de re ſyllogizare, & hunc in modum. Quiſquis homicida eſt, verſatur in æternâ morte, (*vitam enim æternam in ſe manentem non habet,*) *ſed quiſquis fratrem ſuum odit, eſt homicida*; Ergo in æternâ verſatur morte.

(o) Joh. 3. 15.

CAP.

CAP. VII.

De Virtutibus & Officiis ad Septimum Præceptum exigendis.

§. I. OFficium æqualium erga æquales, & quorumlibet erga quoſlibet, verſatur circa Eorum Bona, vel interna, vel externa. Et quum *Interna* hominis Bona ſint & *Vita*, & *Pudicitia*, optimo ordine Legiſlator immediatè poſt *Illam*, *Huic* etiam conſultum duxit. * *Philo* quidem, & eum ſecutus *Tertullianus*, præponunt Vitæ Pudicitiam; & Mandatum quod jam præceſſit, huic alteri poſtponunt. Secundam Tabulam (inquit *Philo*) νομοθέτης ἄρχεται ἀπὸ μοιχείας, μέγιστον ἀδικημάτων τοῦτ' εἶναι ὑπολαβών. Quintuplicem Continentiam (inquit Ille) ab Adulterio Deus inchoat. Eſt nimirum *Mali Dignitas* (ut interpretatur *Tertullianus* pro more ſuo elegantiſſimè) *quod in Summo aut Medio Peſſimorum collocatur, Pompam quandam atq; Suggeſtum adſpicio Mœchiæ; Hinc Ducatum Idololatriæ antecedentis; hinc Comitatum Homicidii ſubſequentis. Inter hos Apices facinorum eminentiſſimos, ſine dubio Dignè conſedit* Adulterium. Et ſuper cætera flagitia *Eximium* hoc habet, quòd ſi quando detegatur, Innocentes inde prognati Liberi ſunt omnium longè infauſtiſſimi, quippe qui ad nullum omnino Patrem, nec ad Mœchum, nec ad Maritum, jus ullum habent. Et

* Ubi ſupra, p. 588.

Et ſi penes *Ariſtotelem* judicium ſit, graviora
ſunt Crimina quæ ex voluptatis deſiderio,
quàm ea quæ ex irâ veniunt. Unde ſuppli-
(p) Lev.20. cium (p) Capitale Adulteris omnibus irrogan-
10. dum apud *Hebræos*, Imperatores Chriſtiani,
Conſtans, & *Conſtantinus*, (uti liquet ex Co-
dice Theodoſiano,) in Romanum Imperium
introduxêre.

§. 2. Ex hoc vocabulo *Naáph*, per quod
propriè & præcisè *Adulterium committere* ſig-
nificatur, (ſed hìc accipitur Synecdochicè,)
Omnis omnino Impudicitia cum univerſo ſuo
Choragio & Comitatu, eoq; tam *graduum*,
quàm *Specierum*, compendiosè & ſummatim
Mandato Septimo interdicitur. Non *Actio-*
(q) Eccl.26. *nes* tantùm impuræ, Non tantùm (q) *Oculi*
9,11. laſcivientes, atq; *Aſpectus* libidinoſi, Nec tan-
(r) Col.3.8. Eph.5.4. tùm (r) *Linguæ* ἀισχρολογίαι, Sed & *Capitis* (s)
(s) Mat.15. Cogitationes obſcœniores, & ipſa *Cordis* (t)
19. Concupiſcentia, in hoc Præcepto ſunt vetitæ.
Gen.6.5. Quin & omnia quæ aut *excitant* aut *augent*
& Gen.8. * flammas immundiores, *Mæchandi* nomine
21. Job 31.1. prohibentur. Ubi enim *Effectus* pravus in-
(t) Mat.5. terdicitur, ibi & *Cauſam* impulſivam interdi-
27,28. ci debere ſubintelligitur. Proinde ſunt (u)
* πυρώσεις dicitur 1 Cor.7.9. *Oculi continendi*, omneſq; adeo *Occaſiones* ad
male agendum commoventes, vel (w) *maxi-*
(u) Ezech. *mis noſtris cum damnis*, ſedulò nobis vitandæ
16.49. ſunt. Multo magis ebrietas, ingluvies, Cu-
Job 31.1. pedia, omne genus intemperantiæ, atq; Libi-
(w) Mat.5. dinis Incentiva, ſummâ quâ poſſunt curâ ſunt
29,30. ab omnibus fugienda.

§. 3. Ex

§. 3. Ex Catalogo fugiendorum emergit facilè Cognitio Virtutum omnium & officiorum, quæ ex divinâ hac Lege incumbunt nobis exercenda. Virtus Palmaria eſt *Caſtitas*, quæ ideo ἀπὸ τοῦ κάζειν, (id eſt *Ornare*) derivatur, quia maximum eſt hominis *Ornamentum.* Virtus ſcilicet, quâ ſanctificatio & munditìes *totius* hominis, non *Corporis* duntaxit, verùm & *Animi* conſervatur. Unde dicitur *Sanctimonia* apud Scriptores non contemnendos, propterea quòd (*x*) Apoſtolus effert eam per (*x*) 1 Theſ. 4. 3,4.
ἁγιασμὸν, quæ etiam implicat ἁγιωσύνην; quia quâ *Sanctificamur*, eam eſſe *Sanctimoniam* neceſſe eſt. Nam ibi loci adhortatur ſuos *Theſſalonicenſes*, ut *abſtineant à ſcortatione*, id eſt, ut *cuſtodiat unuſquiſq; vas ſuum in Sanctificatione & bonore.* Idq; propter triplicem quæ ibi innuitur rationem. Primò quia hæc eſt voluntas Dei, (*v.* 3.) Secundò quia *Caſtitas* ipſum Corpus Sanctificat, & cohoneſtat, (*v.* 4.) Tertiò quia his duabus, *honeſtate* & *puritate*, ab illis qui Deum non nôrunt, Fideles Chriſti diſcriminantur, (*v.* 5.)

§. 4. Huic Virtuti *Caſtitatis* ita inſervit *Temperantia*, & tam propè affinis eſt, ut vocabulum (*y*) ἐγκράτεια utramque denotet: & (*y*) Gal. 5. 22.
inter ejuſmodi *Fructus Spiritûs* recenſetur, *contra cujuſmodi non eſt Lex.* Nequis enim objiceret, Sophiſtam agere Divum Paulum, ut qui Spiritum urgendo nihil aliud urgeret, quàm quod ipſa Lex præcipit, oſtendit Apoſtolus per prolepſin, ſe non *externam* illam & *corporalem*, ſed *ſpiritualem* atq; *internam* à ſuis requirere Caſtitatem, quæ non ex Lege dimanat,

manat, ſed ex Spiritu Chriſti per Evangelium homines regenerante, Quem totius Vitæ noſtræ oportet eſſe Moderatorem. Ideoque alibi, de *Virgine innuptâ* Sermonem ſerens, affirmat *eam quæ ſunt Domini curare*, ἵνα ᾖ ἁγία, *ut tam corpore quàm* (z) *Spiritu* (tamq; Animo quàm carne) *Sancta ſit*, & coram Deo ſe ſiſtat. Relinquitur ergo ut Pudicitia, Verecundia, Sanctimonia, ſive ἐγκράτεια, Sedem *in Corde* primam habeat, deinde eluceat in *Sermone*, appareat tandem in *opere*. Quanquam enim Concupiſcentia in ipſis maneat Regeneratis, ita tamen refracta manet, ut Elementa in mixtis; ita manet ſubjugata, ut Canaanæi in Iſraële. Caro *habitat* in Renatis; ſed Spiritus *regnat*. Regnat utiq;, ſed raro aut nunquam ſine Luctâ. Regnat Regina Ratio; ſed ut optimus Princeps qui cum optimis etiam Anglis peſſimos Rebelles admixtos habuit; & cui ἀχαίρως ἀχαίρως id negotii ſemper incubuit,

(z) 1 Cor. 7. 34.

Parcere Subjectis, ſed Debellare Superbos.

§. 5. Duplicem eſſe Caſtitatem, *Cœlibatûs*, & *Conjugii*, Nemo ſiccus & ſobrius inficias ibit. Prioris eſt Officium, non modò *Carnem*, ſed & *Spiritum*, ab Libidinum uſtionibus ſervare liberum & immunem. Poſterioris autem eſt, Corpus ſuum uni conjugi, eique legitimè aſſociato, ita caſtum ſanctumq; reſervare atq; addicere, ut omnes leges conjugii οὐρανόθεν ſancitos, perinde propter Conſcientiam callere ſtudeat, atq; ex Dei Dilectione tueri velit. Sed de Conjugio & Cœlibatu alibi actum eſt ſatis, in hujus *Corp. Theologici parte primâ, Cap.* 27.

De

De iis autem qui Lupanaria aut inſtituunt, aut permittunt, indéq; annuum † quæſtum exigunt, docentq; Meretrices alendas eſſe in propatulo, ne omnia libidinibus implèantur; facienda eſſe mala, ne mala fiant; & admittenda eſſe ſcelera, ne ſint homines ſcelerati; (contra quas ſcholas Impudicitiæ mille tela vibrare ex ſacroſanctæ Scripturæ Pharetrâ in promptu eſt;) Deq; pudendâ * illâ, ideoq; etiam tacendâ Indulgentiâ, quam *Petro Ruerio Cardinali & Hieronymo fratri ſuo, Pontifex quidam Romanus* dediſſe dicitur, Nihil duriùs in præſenti proferre placet, quàm quod olim *Cicerone Magiſtro* didici. Nempe *abeſſe non poteſt, quin ejuſdem hominis ſit, & probos improbare, qui improbos probat.*

† V. Comment. ſive Gloſſ. *Joh. Acton.* in Conſt. *Othonis*, tit. 15.p.44.
* *Joh.Wolf.* in Lect. Memorab. & recondit. Centenario 15.p.836. Confer *Cl. Eſpen.*in Ep. ad *Tit.* c.1.Digr.2. p.479.

Dignior eſt longè quæ legatur Conſtitutio *Legatina Cardinalis Othonis, De Concubinis Clericorum removendis. Johannes* autem ſive *Actonus*, ſive *de Atho*, Gloſſator ejuſdem profundiſſimus, digniſſimus eſt utique qui omnium manibus teratur. *Libido* (inquit) *eſt res turpis & humilis, ex turpium membrorum operatione proſiliens, exitu fœda, cujus effectum neceſſariò Pudor ſequitur, vel Pœnitentia.* Et *ſi Gentilis* (inquit) *Philoſophus* (Demoſthenes videlicet) *fide carens, turpitudinem declinavit, Quanto magis Domini Sacerdos Chriſtianus?* Sed non contentus in libidinem multis invehi argumentis, pergit porrò remedia quinque (præter Conjugium jure divino communitum) contra Carnis incontinentiam ſuggerere omnibus adhibenda. *Fugam* ſcilicet; *Abſtinentiam*; *Occupationem laborioſam*; *converſationem non ſolitariam*, (cum Teſtis vitæ habendus ſit;) & *mortis* denique *Meditationem*; Quæ licèt cæte-

Conſtit *Otho.*p.41, 42, &c.

cætera generaliter refrænet vitia, præcipuè tamen Carnis fragilitatem, tanquam Zona lumborum, conſtringendo præcingit. * *Qui enim conſiderat qualis in morte futurus eſt, ſemper erit mundus in operatione.*

* Greg. Moral. 14. Eccl. 7. *ult.*

CAP. VIII.

De Virtutibus & Officiis ad Octavum Præceptum exigendis.

§. 1. POſt curam rite adhibitam de Bonis hominum *Internis*, ſuis cuiq; conſervandis, Vitâ nimirum & Pudicitiâ; ordine ſatis accommodo, de Bonis pariter *Externis*, & alienis æq; ac noſtris, Deus vult à nobis curam (non ſummam utique, at ſummæ proximam) religioſiſſimè adhiberi. Vocabulum *Ganábh*, quod *furtum* propriè ſignificat, aut (*a*) *clanculùm aliquid auferre*, (ita ut Ille bonæ fidei Poſſeſſor, cujus intereſt, fallatur,) ita accipitur Synecdochicè, ut argumento bene deſumpto *à minori ad majus*, Latrocinia & Rapinæ & maximè Deprædationes, ſub hac voce prohibeantur: Atq; iterum deſcendendo *à majori ad minus*, Omne genus *Injuſtitiæ*, quantulæcunque illæ fuerint, & quoad gradus & quoad ſpecies per eandem Synecdochen comprehendantur. In eo uno autem furta ſunt latrociniis iniquiora, quòd publicis latrociniis poteſt publicè occurri per Magiſtratum, publicè etiam reſiſti, & publicè ſatisfieri per leges vindicativas Injuriam paſſis.

(*a*) Gen. 31. 26, 27, 30, 32, &c.

At

At verò *clanculùm* deprædantibus & ſubducentibus Aliena, obviàm iri (*b*) non poteſt. Ideoque vult (*c*) *Philo*, ut à teneris hominum unguiculis abſtineatur à furto, quippe cujus imbecilles ac infantiles ſunt compotes, & quia ipſius latrocinii fons & radix eſt furtum. Furtum diu celatum eſt *proſperum ſcelus*; eoq; pejus quòd impunitum *in pejus proficit*; furandi parit *conſuetudinem*, quæ *ἐπίκτητος φύσις Galeno* dicitur, *Natura* (prout Habitus) multis actibus *acquiſita.* Natura autem *poſterior* eſt *priore* multo robuſtior, & difficilior longè ſubigi, aut in ordinem reduci: *ἔθος ἐγχρονίζον φύσεώς ἐστι κραταιότερον, καὶ τὰ μικρὰ μὴ κωλυόμενα αὔξεται πρὸς μέγεθος.* Minima Injuſtitia, vires nacta, in maximam (*d*) Tyrannidem procedente tempore ſe exerit. Ideoq; Fur quilibet, & quantillus, in ipſam *Rem* graſſatur *Publicam*; nec quicquam niſi Vires ei deſunt, quo minus etiam ipſam *Rempublicam* occupet, & deprædetur. Quò qui tandem pervadunt, (pervadunt autem nonnulli,) Splendido Titulo Principatûs Rapinam protegunt & incruſtant: *οἱ τὰς μεγάλας ἐργαζόμενοι κλοπὰς, σεμνοῖς ὀνόμασι τῆς ἀρχῆς καὶ ἡγεμονίας ἐπικρύπτουσι λῃστείαν.*

(*b*) Gen.31. 34,35.

(*c*) Ubi ſupra, p.589.

(*d*) Κοινὸς πόλεως ἐχθρὸς, βουλήσει μὲν τὰ πάντων, δυνάμει δὲ τά τινων ἀφαιρούμενος, *Id. ibid. p.* 588,589.

§. 2. Ex hoc Præcepto Negativo, aut negativè tradito, prout ex Aliis ejuſdem generis, multiplex emicat Affirmativum. Atq; ex vitiis hic prohibitis, Virtutes hominum & officia à Deo injuncta colliguntur. Virtus (*e*) Primaria & Potiſſima videtur eſſe *αὐτάρκεια*, cui reliquæ non paucæ ceu pediſſequæ ancillantur. Hac imbuti Virtute, noſtrâ ſorte contenti vivimus; gratuita Dei beneficia grata-

(*e*) 1 Tim. 6.6,7,8.

gratabundi agnoſcimus; noſtram ipſorum Indigentiam æquo animo ſuſtinemus; Res proſperas Alienas irretorto oculo intuemur; ipſiſq; Cœli indigenis Affines quodammodo conſtituimur; *Et rerum Domini nil cupiendo ſumus.*

Auream quiſquis mediocritatem
Diligit tutus, caret obſoleti
Sordibus Tecti, caret invidendâ
Sobrius Aulâ.

Stultitiam autem & amentiam eorum omnium, qui rebus nihili & caducis tam miserè inhiant, ut nullo modo expleri queant, videtur Apoſtolus irridere, eoſque ipſos aliis exponere deridendos. Inde inſuper deterret Timotheum ſuum ab Avaritiâ, quòd infinitas ſecum trahit eaſq; nocivas Cupiditates, (*f*) quibus οἱ πλȣτεῖν βȣλόμενοι couſq; ſe excarnificant, animoſque ſuos quaſi perfodiunt, ut in Barathrum ſollicitudinis ſeipſos perditi dejiciant; Fidei ſimul & ſalutis (ejuſq; quidem æternæ) naufragium faciant. Secundò ſequitur *Frugalitas*, quâ res proprias ita tuemur, & ita prudenter diſpenſamus, ut à ſumptibus immodicis, & non-neceſſariis largitionibus, ſedulò nobis caveamus; ne per prodigam profuſionem (quæ ad Avaritiam rectà ducit) vel in victu vel in veſtitu vel quocunq; modo admiſſam, ultrò Inopiam accerſamus, adeoq; ad fraudes, neceſſitate Magiſtrâ, impellamur. Tertiò *Sedulitas* ſive *Induſtria*, quâ per fidem perſuaſi ſumus, vocationem cui incumbimus, & (*g*) Labores in eâ collocatos noſtros, Deo noſtro per Chriſtum acceptos eſſe, & placere; unde

(*f*) 1 Tim. 6.9,10. Pſal.62.10.

(*g*) Eph.4. 28.

unde opera vocationis ex fide alacriter perficientes, & Exitum Deo commendantes, Benedictionem ab Ipſo petimus, proſperumq; Succeſſum fiduciâ humili præſtolamur. Quartò *Juſtitia Commutativa*, quâ Dominiorum & Poſſeſſionum Diſtinctio debita obſervatur. Quæ Diſtinctio ſi auferretur per fanaticos *Anabaptiſtas* quoſcunque, neque furto, neque aliis congeneribus furto vitiis, neq; ullis Eleemoſynis locus foret. Hac autem præditi virtute, æquitatem in contractibus, rectæ hominum rationi boniſque legibus congruentem, ex filiali Dei Timore cautè ſanctéq; obſervamus. Neque ſolummodo abhorremus à *Sacrilegio*, ſive à furto rei ſacræ, à *Peculatu* ſive à furto Pecuniæ Publicæ, ab uſurâ illicitâ & Pauperes mordente, atq; ἀπ' ἀνδραποδισμοῦ, qui Plagium vulgò appellatur, aut Hominis Furtum; ſed & à mercibus vitioſis, à ponderibus inæqualibus, ab iniquis Menſuris, à monetâ adulterinâ, ab omni fraude Verborum, ἀπὸ τοῦ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν, 1 Theſſ. 4. 6. ab omnimodo ſtellionatu nobis in ſolidum temperamus. Quintò *Gratuita Erogatio*, quæ *Beneficentia* vulgò dicitur, quâ facultates non debitas ex lege aliquâ *civili* (debitas tamen ex (*b*) *divinâ*) Aliis liberè impertimur, (*b*) Eph. 4. 28. ratione ſemper habitâ ad Locum, Tempus, Modum, Menſuram, & Qualitatem Perſonarum, quibus de noſtro gratis concedimus. Inde enim Eleemoſyna, largitas, liberalitas, *Munificentia*, *Hoſpitalitas* erga omnes, (cùm divites, tum egenos,) utcunque ad octavum Præceptum pertinent; & in eandem virtutem diverſis gradibus coaleſcunt, multùm tamen modaliter, quandoque Realiter inter ſe differunt.

 §. 3. Vix

§. 3. Vix mihi poſſum temperare, quo minus aliquid hîc adjiciam de celebri illâ *Diſtinctione*, quam adhibet *Muſculus in Locis*, ad fidem lectoribus faciendam, *Non omne furtum eſſe illicitum*, *nec prohibitum ſimpliciter in hoc Præcepto.* “ Eórum enim (inquit Ille) quæ “ lege divinâ prohibentur, quædam ita ſunt “ comparata, ut nunquam abſq; culpâ perpe- “ trentur; utpote omnia illa quæ in primâ “ Decalogi Tabulâ prohibentur: quædam “ etiam in ſecundâ, ut *Adulterari*, & *adver-* “ *ſus Proximum falſum dicere Teſtimonium.* “ Quædam vero ita comparata eſſe, ut quan- “ doq; non ſolùm ſine delicto fieri poſſint, “ ſed etiam niſi fiant, Delictum committatur. “ (*i*) Exemplo eſt *Joſaba* filia Regis *Joram*, “ quæ ſororis ſuæ *Abaziæ Filium Joas* furata eſt “ è medio filiorum Regis qui interficiebantur, “ & eum occultavit. Quò referendum eſt etiam “ Iſraelitarum (*k*) furtum illud, quo Res Æ- “ gyptiacas juſſu Dei abſtulerunt.] Sed neutrum ex illis nomen *furti* meretur accuratè ſic dicti. Nam occultatio futuri Regis opus erat Miſericordiæ, & piè Homicidium antevertebat immaniſſimum. Et factum Iſraeliticum in Oppreſſoribus ſpoliandis, Obſequium erat Deo præſtitum. Ad hæc, *Ægyptii libentiſſimè* ſua dabant Iſraelitis, poſtquam Deus eorum corda inflexiſſet, *Exod.* 12. 36. Ita nec Quintum Præceptum violat, qui Parentibus contra Dei Mandatum præcipientibus non obtemperat. Nec peccatur à Magiſtratu contra Præceptum [*Non Occides*,] dum tollit è medio flagitioſos; graviter potiùs peccaret vel non tollendo. Relinquitur ergo, omne

(*i*) 2 Reg. 11.2,3,4, &c.

(*k*) Exod. 12.35.

omne Furtum vel *ipsâ Naturâ* eſſe Illicitum; utpote Lege Morali vetitum. Neq; eſt Aliud *Lex Moralis*, quàm Publica, & ſolennior *legis Naturæ* Repetitio. Neque eſt facilè excuſandus * *Maldonatus Jeſuita*, excuſans furtum, Neceſſitatis prætextu admiſſum; aſſerenſq; quòd *Pauperes non faciunt furtum, cùm preſſi extremâ Neceſſitate, rem capiunt alienam; quia res tum propriè non eſt Aliena. Extrema autem eſt Neceſſitas, cum vix aliâ ratione poteſt ſubveniri.* Neq; huic Sententiæ prodeſt, quod *Thucydides* & *Polybius* de *Epirotis* quibuſdam & *Ætolis* prodiderunt; nempe furta & latrocinia apud illos adeo non ignominiam habuiſſe, ut nonnihil etiam Gloriæ ſecum potiùs afferrent; οὐκ ἔχοντός πω αἰσχύνην τούτου τοῦ ἔργου, φέροντος δέ τι καὶ δόξης μᾶλλον. Neque *Maldonatum* omnino juvat, quòd * *Ægyptii* & *Lacedæmonii* abſq; ullâ Honeſtati illatâ læſione furta plurima commiſerint, quia Barbaries efferata quarundam Gentium contra Naturam, Naturæ legem non tollit; ſed Legis Illius Repetitio hunc in finem à Deo eſt inſtituta, ut Corruptelæ quibus Natura à nimio nimis multis depravatur, per Tabulas ſcriptas & ubique promulgatas ſummoveantur; ipſaq; Lex Naturæ deinceps in integrum reſtituatur. Interim non eſt inficiandum, quod comparatione cum Homicidio aut cum Adulterio factâ, (*l*) *non ita grande eſt Peccatum, ſi quis furetur*: (quo ſolo ſenſu comparativo *Salomon* eſt intelligendus.) Peccatum tamen eſt (*m*) horrendum, *in ſe præcisè* conſideratum. Id quod ex Paragrapho ſubſequente uberiùs paulò conſtabit.

* *Mald.* in Sum. quæſt. 8. art.3.

Thucyd. l.1. p.4.
Polyb. l.4. p.285.

* *Alex.* ab *Alex.* in Di. Genial. l.6.c.10.

(*l*) Prov.6. 30,32.
(*m*) *Ibid.* v.31.

§. 4. Furtum pro ſui Diverſitate diverſas lege Moſaicâ pœnas habet aſſignatas; & non nunquàm (*n*) *morte* luitur. Quid, quòd ob Furtum levidenſe reddet Fur *Septuplum* deprehenſus, omniumve Bonorum incurret *Confiſcationem*? *Prov.* 6. 31. Novi multis durum nimis, nimiſq; rigidum exiſtimari, ut Fur ſuſpendio plectatur, quandoquidem Pœnam quadrupli vel quintupli Divina Lex ſtatuat; & nulla omnino ſit proportio inter Bona Externa, & vitam hominis. Inter hos eminet, aliiſq; præeminet *Robinſonus* noſter Doctiſſimus, in calce *Annalium Totius Mundi*, Quos Miles oppidò Integerrimus *Gulielmus Boreman*, pro ſolitâ ſuâ pietate, Animoq; cùm in Regem tum in Rempublicam Literariam ſemper propenſo, à blattis tineiſq;, à Naufragiis etiam quandoq;, Deo & Rege Cœpto tam pio aſpirantibus, in uſus publicos vindicavit. In regno Chriſti (inquit Ille) Miſericordiæ Clementiæque Autoris, Pœnarum non eſt augenda, ſed (*o*) minuenda potiùs ſeveritas. Itaq; Adulteram non remiſit Salvator ad *Magiſtratum*, (ut hominem (*p*) leprâ purgatum ad *Sacerdotem*,) *ſed monitam* (*q*) *remiſit*, & *impunitam*. Cujuſmodi argumento, ad pœnas temporales ſub Evangelio leniendas, *Origenes* utitur, & *Auguſtinus*. Nec (*r*) *Paulus* hominem inceſtûs reum affici morte imperat, ſed Eccleſiâ tantùm excludi. Qui ergo fures ſuſpendio plectunt, veretur Optimus *Robinſonus* ut hujus pœnæ rationem probaturi ſint Deo: & *videamus* (inquit (*s*) *Eraſmus*) *ne Avaritia noſtra faciat, ut ideo magnum malum exiſtimemus furtum, quia Pecuniam ſummi Boni loco ducimus.*

(*n*) Exod. 21.16. & c. 22.v.2.

(*o*) Luc. 9. 56.

(*p*) Mat. 8.4.

(*q*) Joh. 8. 3,4, ad v. 11.

(*r*) 1 Cor. 5.

(*s*) Annot. in *Hieron.* Epiſt. ad *Innocent.*

Capi-

Capitalibus igitur pœnis quarum non eſt Autor Vitæ ipſius Autor Deus, non audet *Robinſonus* (quantumvis acri Judicio Vir) ſe Patronum exhibere.

Sed enim cautè hoc in loco notandum venit, quòd etiamſi magiſtratûs Civilis Partes ad ſe trahere recuſavit Redemptor Mundi, (cujus Regnum Seculare non erat,) ad fidem & Reſipiſcentiam peccatores adducere ſatis habens ſatagenſq;; veruntamen qui exinde colligunt, in adulteria non eſſe graviter à Magiſtratu civili animadvertendum, (à quâ Sententiâ longè abeſt eruditiſſimus *Robinſonus,*) non minus à Scopo Evangelico aberrant, quàm ſi ineptè ediſſererent, *dividendas non eſſe Hæreditates, quoniam dividere Chriſtus* * *noluit.* Ita tamen ex Chriſti Verbis inſulsè arguunt *Anabaptiſtæ*, non licere Chriſti Diſcipulo Hæreditates partiri, aut rebus forenſibus ſe interponere, aut civile munus obire. Chriſtus autem ibi loci non *à re* arguit *ipsâ*, ſed à *ſuâ vocatione*; quippe qui à Patre ſuo in alium finem ordinatus, in *Partitorem* rerum aut Judicem negat ſe Aliis præfectum eſſe. Quapropter non obſtantibus quæ poſſunt proferri in contrarium, (plurima autem à plurimis magniſq; Theologis proferuntur,) multa Magiſtratus pleroſq; movent, ut fures plus ſatis facinoroſos capitali ſupplicio multandos ſtatuant. Imprimis verò *Chriſtianorum* Magiſtratuum, à forenſibus *Moſis* legibus latis plenaria per Chriſtum libertas parta. Deinde multiplex ſeveriorum legum *utilitas*, quarum ope Res hominum in tuto faciliùs aſſervantur; Malum è medio feliciùs tollitur; Ad furta proni & proclives ab iis potentiùs

* Luc. 12. 13, 14.

tentiùs deterrentur. Tertiò *Æquitas* id ſuadet, cujus Regula eſt notiſſima, quòd creſcentibus Criminibus Pœnæ creſcant neceſſe eſt. Et ex peſſimis moribus Leges optimæ naſcuntur. Nam ut Bonum quò communius eò melius; ita Malum quò communius, adeoq; pejus exiſtit, eo graviori ſupplicio eſt coërcendum. Quinimo Nullus Legiſlatorum qui Salutem ſuorum curat, tam iniquus & crudelis cenſeri debet, ut Neceſſitate non urgente ſupplicium mortis conſtituat. Et ex (*t*) Judicio *Davidis* conſtat, in manu Judicum eſſe ſitum, ut pro variâ Circumſtantiarum ratione, Pœnas Noxiis irrogandas ad libitum augeant, minuantve. Deniq; Capitales Furtorum Pœnæ quum à legitimo Magiſtratu ſancitæ ſint, decet nos omnes *ſecundum Leges*, non *de Legibus* judicare.

(*t*) 2 Sam. 12.5.

C A P.

CAP. IX.

De Virtutibus & Officiis ad Nonum Praeceptum exigendis.

§. 1. POſt noſtras & proximi facultates, præcedente Præcepto communitas; Famæ noſtræ proximique Deus vult proximè providendum. Per *proximum* ſub Lege intelligitur (*a*) *Iſraelita*; ſub *Evangelio* ita extenditur, ut Homo (*b*) *Quilibet* ſit proximus. Quiſquis intimâ aut egregiâ commotus fuerit miſericordiâ, *Ethnicus* ſit, an *Samaritanus*, perinde eſt: *Proximi* loco vir Ille haberi debet. *Anáh* ſignificat *reſpondere*, ſiquidem de illiuſmodi Teſtimonii genere hîc agitur, quòd de aliquâ in Judiciis *Interrogati* à Judice teſtificamur. Formula interrogandi olim erat, δὸς δόξαν τῷ θεῷ, *Joſ.* 7. 19. *Job.* 9. 24. Et *Teſtes* & *Rei* ſolebant olim ὁρκίζεσθαι, adjurari, aut religione per Dei nomen excitari, ad ingenuè reſpondendum; ſive ad nudam & ſimplicem veritatem profitendam, 1 *Reg.* 22. 16. & *Matth.* 26. 63. *Ed* uſurpatur tam de *Perſonâ* quæ *Teſtis* eſt, quàm de ipſo *Teſtimonio* quod Teſtis perhibet. Non ſimpliciter *Teſtimonium* de re alienâ hîc interdicitur; ſed *falſum* illud, & *contra proximum*, proferre aliquod prohibemur. Adeo ut *ratio Judiciorum actionumq; forenſium* corroborari atq; muniri per hoc Mandatum intelligatur. Porrò ſub unicâ Falſi ſpecie, omnis mendacii De-

(*a*) Exod. 2. 11, 12, 13. Lev. 19. 17, 18.

(*b*) Luc. 10. 33, 34, 36, 37.

teſtatio in univerſum ſubintelligitur. Mendacium enim ſive in *partes*, ſive in *ſpecies*, ſive in *gradus* diſtinguatur, nullum labe vacare poteſt; vix ejuſmodi ſanè Mendacium quod vulgò vocatur *officioſum*, quomodocunq; obſit nemini, aut non-nemini prodeſſe ſæpenumero comperiatur. Nam nec Gradus Speciem variat, nec Species à Genere, neque Pars à
* Rom.3.8. ſuo Toto poteſt eſſe aliena. * *Malum non eſt admittendum, ut inde Bonum eveniat*; neve diviti ſurripiendum, quod detur Pauperi. Negant autem nonnulli, (iiq; Pii Doctiq;) *Malum* eſſe *Falſiloquium* purum putum *officioſum*, noluntq; *Mendacium* dicendum eſſe.

§. 2. His prælibatis, videndum habeo, Quibus Virtutibus & Officiis ad Nonum Præceptum attinentibus noſtrum ſit omnium invigilare. Primaria dubio procul eſt *Veracitas Verborum* ipſi *Rerum Veritati* uſquequaq; adæquata. Hæc autem Veritas ſive Veracitas (nam promiſcuè uſurpantur, utcunq; differant,) & in cordibus, & linguis, & in geſtibus, & operibus, in omni vitâ communi vigere debet. Veritas *Cordis* ea eſt, quæ in omnibus & per omnia oportet ut principem locum teneat; ut quæ omnium reliquarum Regina audiat meritiſſimé. Veritas *Linguæ* ſive *Sermonis* (quæ Cordis & Oris Concordia dicitur veriverbio) verſari debet ut ubiq;, ita potiſſimùm in *Judiciis*; idq; ab omnibus illis Perſonis, quæ aut in Curiâ verſantur, aut ad Judicia requiruntur. *Judicis* eſt, æquam de re bene perſpectâ, utrâq; Parte prius auditâ, ſententiam ferre. *Actoris* eſt, juſtam Accuſationem intentare. *Teſtium* eſt, integram

Veri-

Veritatem & probè cognitam proferre, & non proferre incompertam. *Advocati* eſt, cauſas neq; bonas deſerere, neq; malas defenſare. *Rei* eſt denique ſibi conſcii, non operire aut palliare, nedum negare delictum ſuum; ſed, Timore Dei adductus, bonâ fide potiùs fateri. Univerſis inſuper & ſingulis adhibenda eſt cura religioſa, ut Gloria Dei, & Salus proximi, unà cum rerum Veritate, in conſiliis, in contractibus, in artibus & Doctrinis, in totâ Civili Societate, uſq; adeo ſpectentur, & cordi ſint, ut Vera de proximo aſſeveremus, inſontem eum aſſeramus, atq; in partem meliorem ambigua ſemper interpretemur.

§. 3. Huc quoque faciunt Virtutes quædam ſecundariæ, quæ linguas hominum inter loquendum variis modis moderantur. Earum prima eſt *Taciturnitas*, quâ & Arcana (*c*) reticemus, & Neceſſaria dictu retegimus. Huic *garrulitas*, *futilitas*, *proditio*, ſive *perfidia*, *nimiumq; ſilentium* opponuntur. Secunda eſt Virtus *Affabilitas*, (*d*) quâ mutuâ præditi comitate, & quicquid ad pacem fovendam ſpectat amplexi, libenter alios audimus, alloquimur benevolè, amicabiliter reſpondemus; abſq; omnimodo faſtidio, aut duriuſculâ (*e*) moroſitate, Sermonem potiùs adhibemus *Gratiæ ſale* * *conditum*. Eumq; animo ſincero, non (ut *Abſolon*) (*f*) ſimulatè. Tertia eſt *Urbanitas*, quâ, locorum, temporum, & perſonarum ratione ſemper habitâ, figurâ utimur, aut joco, ceu Veritatis condimento, tam ut ſuaviùs reprehendamus, quàm ut utiliùs delectemus. (*g*) *Scurrilitas* autem, & (*h*) *ſtul-*

(*c*) Mat.18.15,16,17.

(*d*) 1 Pet.3.8.

(*e*) Luc.18.3,4.

* Coloſ.4.6.

(*f*) 2 Sam.15.4,5,6.

(*g*) Eph.4.25. Eph.5.4.

(h) Jac. 3. 3, 4. &c. (h) *ſtultiloquium*, (quo multiloquium vix caret,) adeo cum eâ non conveniunt quam veram vocamus urbanitatem, ut ei è contrà adverſentur. Quarta eſt *Parrheſia* cum *Gravi-* (i) Lev. 19. 17. *tate* ſemper unita, quâ culpabiles ita (i) corripimus, & ita liberè Veritatem remoto metu (k) Luc. 6. 41. proferimus, uti ad proximi (k) *utilitatem* videamur unicè collimare, dum ſanctâ quadam (l) 2 Tim. 4. 2. (l) lenitate quicquid eſt aſperum temperamus. Ut in pauciſſima rem cogam; Quicquid uſpiam eſt *Candoris*, *Simplicitatis*, *Conſtantiæ*, *Docilitatis*, πειαυτολογίας, ſive *Modeſtiæ* inter loquendum, Virtutibus illud atq; Officiis Mandati Noni annumeratur.

§. 4. Mendacium vulgò diſtinguitur, reſpectu ad cauſam finalem habito, in *Pernicioſum*, *Officioſum*, & *Jocoſum*, ſive *facetum*. * Col. 3. 9. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους. Primi finis eſt * *lædere*; Secundi *prodeſſe*; Tertii *delectare*. De duobus poſterioribus, an in cenſum Peccatorum referri debeant, ſunt qui ambigunt diſputantq;. Beatus *Hieronymus* in mitiorem inclinat partem, (m) Comment. in Gal. 2. (m) *utilem* (inquiens) *ſimulationem, & in tempore aſſumendam, Jehu Regis Iſrael nos doceat Exemplum*, (n) 2 Reg. 10. 19, 20, &c. (n) *qui interficere Sacerdotes Baal non potuiſſet, niſi ſe finxiſſet Idolum colere velle.* Quod Factum *Jehu* conſtat Deum * approbaviſſe; * Ibid. v. 30. quantumvis *pernicioſum* Sacerdotibus illis *Baal* mendacium eſſet, utpote Mortis ſubitaneæ Idololatris procurativum. De Exemplis verò Sanctorum, *Abrahami*, *Iſaaci*, *Jacobi*, *Joſephi* in *Ægypto*, & ſimilibus, qui vel *officioſè* vel *jocoſè* mentiti ſunt, aut mendacia potiùs *dixerunt*, (aliud enim eſt *mentiri*, longè aliud *mendacium dicere*, prius putà eſt *Ethicum*, ſed purè

purè *Logicum* poſterius,) Nihil temerè poſitivi dicendum habeo. Sed medium me potius interpono (præfiſcini dixerim) inter *Hieronymum* & (o) *Auguſtinum.* Neq; enim *damnare* auſim Dicta Factáq; Patriarcharum, neq; aut eadem *laudare*, aut proponere *imitanda.* Nam *Auguſtinus* diſertè dicit, *Nullo pacto, nullo fine, nullâ Diſpenſatione, vel humanâ vel divinâ poteſt licitè mendacium dici.* Et rejectis prius quinque generibus Mendaciorum ex octo illis quæ enumerat, *Sextum* inquit *eſt genus, quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui,* [velut ſi quiſpiam pecuniam alicujus tollendam, ſciens ubi ſit, neſcire ſe mentiatur,] quocunq; interrogante. *Septimum eſt etiam quod & nulli obeſt, & prodeſt alicui*; velut ſi nolens hominem ad mortem quæſitum prodere, mentiatur, *nec innocentem ſolùm, ſed reum, quia Chriſtianæ Diſciplinæ ſit, ut neque de cujuſquam correctione deſperetur, neque cuiquam pœnitendi aditus intercludatur. Hæc autem genera* (inquit Ille) *à fortibus & fidelibus & veracibus devitentur. Octavum eſt mendacii genus, quod & nulli obeſt, & ad hoc prodeſt, ut ab immunditiâ Corporali aliquem tueatur.* "Quinimo (p) ſi conditio inevitabilis proponatur, ut aut mendacium admittamus, aut ſtuprum patiamur, vel aliquam execrabilem inquinationem, & etiamſi mentiendo nulli faciamus injuriam; Judice tamen *Auguſtino*, non eſt omnino mentiendum. Sed ut faciliùs innoteſcat, num Antiſtes *Hipponenſis* nimiùm faveat *veracitati*, an Sanctus Presbyter *Hieronymus* ipſi nimis *mendacio* faveat, (quod ipſi exprobrat non nullibi Auguſtinus,) non abs re erit obſervare, *quid impulerit* Auguſtinum, ut tam rigidè contra

(o) Confer *Auguſt.* ad *Hieron.* Epiſt. 8. To. 2. cum lib. ad Conſentium de Mendacio, c.14. To.4.

(p) *Id. ibid.* cap.15.&c.

contra mendacium quantumlibet *officioſum*, ſtylum acuat. " (q) Cauſa autem hæc extitit " utriuſq; Libri ad *Conſentium*; quòd ad *Priſcillianiſtas* hæreticos inveſtigandos, qui hæreſin ſuam non ſolùm *negando*, verùm etiam *pejerando* exiſtimant occulendam, viſum eſt quibuſdam Catholicis, *Priſcillianiſtas ſe debere ſimulare*, ut eorum latebras penetrarent. Quod ego fieri prohibens, hunc " librum ſcripſi.

(q) Retract. l.2.fol.14. b.To.1.

§. 5. Hiſce jactis Fundamentis, videtur dicendum cùm *Aquinate*, quòd (r) *Mendacium eſt malum ex ſuo genere, utpote Actus cadens ſuper indebitam materiam. Cùm enim Voces ſint ſigna naturaliter intellectuum, innaturale eſt & indebitum, ut aliquis voce ſignificet id quod in mente non habet*: quò ſpectat Illud apud *Homerum*,

(r) *Thom.* Secundâ Secundæ. q. 110. art. 3.

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὅμως ἀΐδαο πύλῃσιν,
Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ βάζει.

Interim cautè diſtingui debet, inter *illam Simulationem* quæ ad *Deceptionem ſolam* tendit, atq; intenditur, (quam eſſe peccati arguendam nemo ſanus inficias ibit,) & Simulationem longè *Aliam*, quæ nequaquam eò tendit ut aliquis falli queat aut decipi; ſed conſilia tantùm occultat, nequid obicis aut obſtaculi aut impedimenti interponatur. Huc Exemplum Salvatoris (cujus Character eſt αὐταλήθεια,) referri ſolet à Theologis, de quo dicitur αὐτολεξεὶ, quòd *Ipſe* (s) *ſimulabat ſe longiùs ire.* Simulatio enim eſt Triplex, diſtinguente *Bonaventurâ*; quædam *Cautelæ*, quæ-

(s) Luc.24. 28. καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο, &c.

quædam *Doctrinæ*, quædam *Deceptionis*. Prima fuit *Joſuæ* & *Davidis*; Secunda *Chriſti*; Tertia *Hypocritarum*. Neq; erat *Simulatio* Jehovæ ſed ejuſdem occultatio, (quæ cum Dei naturâ non pugnat,) cùm dixit *Abrahæ*, (*t*) *ſi vixero veniam ad Te*; nimirum ut ſuo ſic inſerviret Inſtituto; nondum enim agnoſci voluit, *ſe eſſe Jehovam*. Sed agnitionem ſui diſtulit in eum temporis articulum, quem Inſtituto ſuo cognovit futurum eſſe commodiſſimum. Neque Dei erat ex debito, aperire ſe ſtatim *Abrahamo*. Ita & *Angeli* ſimulabant ſe in Plateâ pernoctaturos, ut inſervirent Inſtituto; ut excitarent putà in *Lotho* retinendi ipſos deſiderium. Id quod fecit ipſe *Chriſtus*, cùm *finxerit* (inquit * Auguſtinus) *ſe longiùs ire*. Non ad quenquam fallendum, nedum ad nocendum cuiquam, aut ex aliquo dolo malo; ſed eo fine & conſilio, ut in Diſcipulis ſuis, à quibus diſceſſurus erat in ſpeciem, detinendi ſui ſtudium affectumq; adaugeret. Quod propoſitum Salvatoris ſuum ſortitus eſt effectum. (*u*) *Nam adegerunt eum dicentes, Mane nobiſcum: quoniam adveſperaſcit.* Rectè igitur (*w*) *Auguſtinus. Quod Scriptum eſt de Domino, finxit ſe longiùs ire, non ad mendacium pertinet, non enim omne quod fingitur eſt mendacium; ſed aliqua figura Veritatis.*——*Sicut autem dicta, ita etiam facta finguntur, ſine mendacio, ad rem aliquam ſignificandam.* Sed licèt à nobis non exigatur, (non quidem ſemper, & abſq; omni exceptione,) ut id quod novimus, in apricum facilè proferamus; ſed ſemper nobis licebit μιγνύειν τῇ περιστερᾷ τὸν ὄφιν: aſſiduè tamen nobis cavendum eſt, ne ullâ utamur vel leviſſimâ

(*t*) Gen. 18. 10. Quîcum confer *ver.* 16, 17, 33.

* Lib. 2. Quæſt. Evang. Quæſt. 51.

(*u*) Luc. 24. 29.

(*w*) Ubi ſupra.

mâ ſimulatione, quandocunq; Confeſſio Fidei aut Veritatis Chriſtianæ à quibuſcunque exigatur; neve calliditas ulla illicita prudentiæ ſpecie nobis imponat.

De Obſtetricibus *Ægyptiacis* rectè reſpondet *Auguſtinus*, *non Mendacium ipſarum*, ſed *fidem & timorem Dei ac miſericordiam erga Iſraeliticos Infantes Domino placuiſſe.* Pari modo & ratione dicendum cenſeo, quòd *Rachab* Exploratores abiiſſe aſſerens, non propter *mendacium*, ſed propter ſolam *Pietatem* laudata eſt. Neq; *Jehu* quatenus *Mendax* eſt à Deo approbatus, ſed tantùm quatenus *Ideloclastes*. Prorſus ut *Juditha* non mendacium ullo pacto commendatur, ſed publici animi propenſio, & pia στόργῃ τε καὶ ὁρμῇ ad Populum Dei emancipandum. Audiamus ipſum (ubi ſupra) *Auguſtinum*, in rebus ad hanc vitam " pertinentibus, inquientem, ſæpe Negotia " ſunt ita comparata, ut id quod fieri æquum " eſt, abſq; aliquâ fictione, occultatione, & " ſolertiâ, conſequi nequeamus. Citra hu" juſmodi aſtutiam, *Rebecca* benedictionem " *Jacobo* impetrare nequiviſſet. Nec Obſte" trices Infantium in *Ægypto* vitam citra tale " honeſtum Commentum tueri; Nec *Gibeo" nitæ* abſq; aſtutiâ *Iſraelitarum* Amicitiam " comparare; Nec *Nathan Davidem* abſq; " commento ad agnitionem Delicti addu" cere; Nec *Chuſai* ſcelerata *Achitophelis* con" ſilia explorare; Nec Fœmina Nuntios *Da" vidis* abſcondere; Nec *Joſua* deniq; , & " *David*, & reliqui Principes, abſq; ſtratege" matum adminiculo, res magnas gerere po" tuiſſent.

§. 6. Re-

§. 6. Reſtat nunc ergo ut dicam liberè, nec minùs verè, quòd *Schemata* quæ in *Rebus* æq; ac *Verbis* quandoque adhibentur, non omnino ſunt *Mendacia*, ſed Veritatis nonnunquam Inſtrumenta, nonnunquam etiam & Ornamenta, quæ quod *verum* eſt depictum quibuſdam coloribus longè venuſtis (offuciis omnibus remotis) ſpectandum exhibent. Quapropter neutiquam ſine Blaſphemiâ impuri quidam Legulei, ipſum *Chriſtum* Salvatorem, qui Ipſa eſt Veritas, mendacii officioſi Patronum advocant, quòd formâ ſemel diſſimulatâ, ſpeciem Peregrini, ejuſq; longiùs ituri, præ ſe ferebat. Quaſi verò hoc Schemate ipſi Chriſto non licuerit, & rem veriſſimam docere, & ſcitu apprimè Neceſſariam; nempe in fragili hoc ſeculo & tranſituro, nullam habere ſe ſedem ſtabilem; & ab illis omnino diſceſſurum, qui Verba Vitæ prædicantem certâ fide non amplexantur. Nihil eſt deniq; admittendum, quod Chriſtianæ *Simplicitati* (quam omni laude digniſſimam *Ethnici* ipſi exiſtimarunt,) quoquo modo contrariatur: Quæ *ſimplicitas* cum mendacio (ſive *Duplicitate*) nihilo magis in Societatem coire poteſt, quàm cum Caſtitate ſtupra, cum Bonitate maleficia, cum largitate latrocinia miſceri queunt.

§. 7. Quantum verò *Jeſuitæ* æquivocationum involucris & Duplicitatibus ſuis indulgeant, iiſdemq; indulgere Diſcipulos faciant, videre eſt affatim in ipſorum Inſtitutionibus in publicos uſus evulgatis. Quarum ſpecimen nobis exhibuit *Franciſcus Tolletus de In-*

ſtructione Sacerdotum, lib. 4. *cap.* 21. Ex unico hoc Authore patet, (ut Alios non paucos miſſos faciam,) quàm ſit peſtis Reipublicæ cùm Eccleſiaſticæ tum Civilis, de artificio mentiendi, & reſervandi Conceptus Mentis, Doctrina publica & impreſſa, quâ fidei Chriſtianæ (quæ in Dictorum Factorumq; Harmoniâ integrâ conſiſtit) Vitalis Nervus intercinditur, Societatiſq; etiam Humanæ tota compages ferè luxatur.

CAP. X.

De Virtutibus & Officiis ad Præceptum Decimum exigendis.

§. 1. PRæceptum Decimum ſive Poſtremum, modo quodam tectiori reliqua omnia pervagatum, retectum jam tandem, & διαῤῥήδην, mentibus hominum infectis medelam affert. Nequis enim divinæ legis nimiam cauſatus obſcuritatem, dubitare ſe pertendat an *Lex* ſit verè *Spiritualis*, æq; homini Interno, ac Externo lata; conceptis verbis ſuperadditur, in hac Decalogi Coronide, *Non concupiſces.* Poſt *Surculos* & *ramos*
Matth.3. vitioſæ Arboris ſucciſos, * ipſi *Radici* malo-
10. rum omnium *ſecurin* ponit Legiſlator. Poſt *Rivulos* venenatos vel interceptos vel exſiccatos, aptiſſimè peccatorum *Fons* eſt ipſe obſtruendus. Videlicet eſſe *Fontem* malorum omnium *Concupiſcentiam*, palàm Nos docet

'Αὐτο-

'Αυτοαλήθεια, *Matth.* 15. 17, 18, 19. Et in Legis Explicatione, *Matth.* 5. 22, 28, 32, 34, 39, 44. Neq; aliter *Philo Judæus*, quàm Apoſtolus *Jacobus*, hac in parte ſententiam tulit; omnia Bella, ſeu Græca, ſeu Barbara, ſeu contra alienos, ſeu contra ſuos, *ab uno Fonte Cupiditatis* dimanâſſe: ἀπὸ μιᾶς πηγῆς ἐπιθυμίας ἢ χρημάτων, ἢ δόξης, ἢ ἡδονῆς, πόλεμοι πάντες ἐῤῥύησαν. Quid, quòd ex *Ethnicis* oculatiores plus Veritatis hujus viderunt, quàm *Judæorum* Coryphæi, *Chriſto* in Terris peregrinante? Concupiſcentiam vocat Seneca *Motum non voluntarium*; *ictum Animi qui effugi non poteſt. Alterum motum* ait *judicio naſci, judicio tolli. Et hujus duplex eſt gradus; unus qui non eſt contumax, Alius qui impotens animum evicerit* Quod ab *Æliano* dictum eſt, οὐ μόνον ὁ ἀδικήσας κακὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐννοήσας ἀδικῆσαι, ex ipſo Ovidio ſic reddi poteſt——

Philo, περὶ τῶν Δέκα λογίων, p. 590.
Jac. 4. 1, 2, &c.

" Ut jam ſervâris bene Corpus, Adultera mens eſt,
" Quæ quia non licuit, non facit, Illa facit.

Quod *Ariſtophanes* græcè dixit, δύναται μὲν ἴσον τῷ δρᾶν τὸ νοεῖν, Idem ferè Latinè *Seneca*; *Inceſta eſt etiam ſine ſtupro, quæ cupit ſtuprum.* Nemini igitur mirum videri debet, quòd *Chriſtianus* Idemq; *Martyr* dicendum duxerit, etiam primum Appetitûs veluti fumum [ἀναθυμιωμένην ὄρεξιν] à Jeſu Chriſto eſſe prohibitum.

§. 2. Ne autem temerè exiſtimemus, omnes & ſingulas Concupiſcentias hoc in Præcepto eſſe vetitas, aut peccati redarguendas; diſtinguendum eſt cum (*x*) Apoſtolo inter *Carnis* & *Spiritûs* Concupiſcentias, ut ſciamus non *naturalem* & *ordinatam*, nedum *Spiritualem*, ſed *Carnis corruptæ* Concupiſcentiam divinâ lege prohiberi. Et hujuſmodi quidem *Omnes*, non *Illas duntaxat* Concupiſcentias quæ verſantur circa objecta hoc in Præcepto enumerata, *Domum* proximi, & *Uxorem*, *Servum* ejus, & *Ancillam*, *Bovem* ejus, & *Aſinum*; ideoq; additur Clauſula illa generalis, Non concupiſces *eorum Quicquam quæ ſunt proximi.* Et appoſitiſſimè Dominus ipſe, ſimulatq; *inter Spinas* numeraviſſet *ſolicitudines hujus ſeculi, & fallaciam divitiarum,* confeſtim (*y*) addit, *& Cupiditates quæ in cæteris rebus verſantur.* Ad hæc, ex utrâq; Decalogi Tabulâ enumerantur (*z*) *opera Spiritûs, contra quæ Caro concupiſcit.* Unde conſtat, hoc *ultimum* Secundæ Tabulæ Mandatum per cætera omnia præcedentia ducendum eſſe; cæterorumq; Explicationem ab hoc ultimo eſſe petendam. Neq; tamen ſupervacanea eſt ejuſdem rei Repetitio, ſed ſapientiſſima & miſericors ad captum humanum Accommodatio; quâ exorſus à notioribus Legiſlator noſter Cœleſtis, ad id quod mentibus obtenebratis obſcurius erat progreditur; Legeſq; divinas ab humanis (externâ ſemper contentis Diſciplinâ,) internas maculas prohibendo, diſtinguendas eſſe oſtendit. *Actualis* autem Concupiſcentia, quæ Bellua & hîc præcipuè prohibetur, à gradu ad gradum uſque

(x) Gal.5. 16,17.

(y) καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι, Mar.4.19.

(z) Gal.5. 17,22.

que adeo magnos Progreſſus facit, ut Suggeſtio ducat facile ad Delectationem, Delectatio ad Aſſenſum, Aſſenſus ad Conatum, Conatus ad ipſum Externum Opus; prout diverſa ejus objecta (divitiæ, honores, voluptates carnales,) in hanc vel illam Partem profundiſſimi hujus Barathri incautos homulos conjiciunt.

§. 3. Quum Scopus & Tenor Mandati Decimi ſit purus putus (*a*) *Spiritualis*, cœleſtem flagitans puritatem, totius hominis perfectivus, Comprehenſivus Secundæ Tabulæ, Pandecta Virtutum & Officiorum adverſus Homines compendioſa, Quæ uno Verbo πανάρετον haberi queat & nuncupari, (Quo *Siracidis Eccleſiaſticum* Græci titulo indigitârunt;) Supereſt nobis, ut obſequium omnibus numeris abſolutum Legiſlatori noſtro Cœleſti jure merito debeamus; & pro virili noſtrâ parte in omni vitâ præſtemus. Supereſt nobis ut inquinatam pravitate Originis Naturam, (quâ Corruptionis mancipia ſumus,) ſummâ quâ poſſumus humilitate, ex intimo ſenſu agnoſcamus, ſeriiſq; doloribus deploremus. Ut ad primævam Integritatem, quam reipsâ neq; aſſequimur, neq; aſſequendo ſumus, *Votis* ſaltem, & *deſideriis*, piisq; *conatibus* anhelemus. Supereſt deniq; ut ad Harmoniam Cupiditatum & Appetituum cum Normâ Legis conſummatiſſimâ ab omni parte congruentem, quam ex nobis nulli poſſumus, poſſimus per *Chriſtum*, *Juſtitiam noſtram*, & aſpirare, & pervenire. Per *Chriſtum Nos* * ἐνδυναμοῦντα, ſive compotes efficientem; per *Chriſtum* in nobis & cum nobis *cooperantem*;

(*a*) Rom. 7. 14.

* Philip. 4. 13.

rantem; per Chriſtum pro nobis Peccato Debita perpetientem; per Chriſtum merita ſua Nobis verè credentibus, reſipiſcentibus, perſeverantibus applicantem. Hæc eſt unica Conſolatio immoto innixa fundamento, quod fiduciæ noſtræ Fabricam nunquam fallet. Nam vis illa Spiritûs vivificantis quæ tam *imbecilla*
(*b*) Rom. 8. eſt *in nobis*, (*b*) *potentiſſima* eſt *in Chriſto*, &
2, 3. nobis credentibus imputata id agit efficitq; ut perinde cenſeamur, ac ſi nullæ prorſus Reliquiæ corruptionis & mortis in nobis ampliùs remanerent. Delentur enim noſtra *Chriſti* Sanguine peccata; dum Ipſius obedientiæ Imputatione *perfectiſſimæ* atq; *Paſſivæ*, noſtræ Corruptionis Reatus *tegitur*. Sed etiamſi Corruptio ipſa, quam Apoſtolus appellat *Peccatum Peccans*, paulatim in corde noſtro Sanctificationis dono ſanatur; Alio tamen remedio eget, nempe numericæ Chriſti Carnis Sanctificatione conſummatiſſimâ, quæ ipſa nobis Credentibus, Reſipiſcentibus, morem gerentibus, perſeverantibus, (eâq; unâ lege, nequaquam aliâ,) *imputatur*. Verba Apoſtoli ad *Romanos* ſunt *omni acceptatione* atq; *no-*
(*c*) Rom. 8. *tatu* longè digniſſima. *Quod* (*c*) *impoſſibile erat*
3, 4. *Legi, eò quòd per carnem infirmabatur, præſtitit Deus miſſo ſuo ipſius Filio.* Qui *ſub Formâ* Carnis peccatricis, *condemnavit peccatum in carne.* Id eſt, *Nullum in nos Jus* peccatum habere declaravit.

Conc. *Trid.* Seſſ. 6. Can. 8. §. 4. Quia verò ſunt plurimi, qui Concilium Tridentinum ſecuti ſtatuunt, [Legem Dei *à Viatoribus*, præſertim à Renatis, impleri poſſe omnino;] operæ pretium forſan refundet, ſi quouſque fieri queat paucis admo-

dum diſpiciamus. Inprimis homines nondum Renati *Externam* fortè Diſciplinam, quam Scriptura vocat *Juſtitiam* * *Carnis*, modo quodam eminente præſtare poſſunt: Sed *Interiorem* obedientiam abſq; Fide & Spiritu vel *inchoare* non poſſunt, nedum perficere, vel implere. Videtur autem à *Renatis* impleri poſſe Legem duobus modis. Primò *Fide & Imputatione*, ut paulo ſuperiùs eſt dictum. (*d*) *Finis enim Legis eſt ipſe Chriſtus omni credenti ad Juſtitiam.* Secundò *Novâ Obedientiâ* ex Fide ortâ & inchoatâ, quâ in *Chriſti* præceptis Renati ambulant. Ideo enim Juſtitia Chriſti nobis Renatis imputatur, (*e*) *ut jus illud Legis compleatur etiam in Nobis.* Non tamen in nobis qualitercunq; viventibus; ſed *in Nobis incedentibus* (*f*) *ſecundum Spiritum, non omnino ſecundum Carnem.* Hæc autem in Renatis impletio legis *Evangelica* immane quantum abeſt ab Illa *perfectâ* & *adæquatâ*, quam Lex requirit, ſed Nemo mortalium præſtare poteſt. Ubiq; ſiquidem & diſertè Sacra Pagina reclamat, ut *Job.* 5. 45. *Jo.* 7. 19. *Act.* 7. 53. *Act.* 13. 38. *Gal.* 3.21, 22. Nec niſi *Spiritûs* (*g*) *Primitias* (hac in vitâ) accipiunt Ipſi Regenerati. Reclamant Dogmata & Doctrinæ Patrum ex Primævis Principum. Reclamat ipſa hominum quantumvis Sanctorum Experientia. Reclamat ſpiritualis ipſius Legis Natura; quæ eſt Talis, tamq; perfecta, ut niſi in ſtatu comprehenſorum, & ab uno Chriſto præſtitam apud mortales peregrinante, Impletionem ſui perfectam vix aut ne vix quidem permittat. *Primum* enim Præceptum à cunctis exigit, ut Do-

*Heb.9.13.
(*d*) Rom. 10.4.
(*e*) Rom.8. 4.
(*f*) *Ibid.*
(*g*) Rom. 8. 23.

Dominum Deum *ex toto Corde*, ex *totâ Animâ*, ex *totis Viribus* ſuis diligant. Quis autem ita comparatus eſt unquam, (vel Naturæ, vel Gratiæ Viribus,) ut abſq; maculâ aut labe id officii ad amuſſim præſtare poſſet? Requirit *Decimum*, ut omnigenâ inordinatâ vacemus omnes Concupiſcentiâ. Quâ Nemini unquam hominum (Salvatore ſolùm excepto) vacare contigit, aut continget. Et ſi quis vel maximè pro viriculis conatus fuerit, Præceptis omnibus hiſce obſequium præſtare integrum, adæquatum, & uſquequaq; abſolutum; in *Primo* & *Ultimo* ſe deficere ἑκὼν ἄκων confitebitur.

§. 5. Argumentis *Pelagianorum* contra hanc quam aſſeruimus implendæ Legis ἀδυναμίαν, jam olim exploſis feliciſſimè, ſed infeliciter in Proſcenium jam poſtliminiò introductis, Reſponſio *Sancti Auguſtini* huc fere redit. Primò Mandata quædam perfectionem exigentia abſolutam, *in corpore (h) mortis hujus, ubi Caro contra Spiritum concupiſcit*, nequaquam poſſe perimpleri. Secundò Renatos ideo dici *perfectos*, ſive *Integros*, quia quicquid macularum & infirmitatum illis adhæret, oratione illâ tegitur, (& meritis Chriſti,) *Dimitte nobis Debita noſtra.* Tertiò *Integrum*, & *Perfectum*, haberi *Illum* in Sacris Literis, qui bonam habet conſcientiam; criminumque vaſtantium purus eſt; & Peccata *Venialia* uſque adeo *non negligit*, (nedum iis *indulget*,) ut precibus fuſis quotidianis contra ea *contendat*, *invigilet*, *odio habeat*, & *ingemiſcat*; à lege deniq; ad Evangelium, à

(h) Rom.7. 23,24.

Naturâ ad Gratiam, à Seipſo ad Salvatorem, ceu ad Aſylum ſuum confugiat; atque de Viribus ſive Virtutibus quibuſlibet ſuis deſperans, non aliunde quàm à *Chriſto*, tam *Remiſſionem*, quàm *Juſtitiam*, & *Coronam* Juſtitiæ, præſtoletur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

F I N I S.

10-4

Digitized by Google